

KRONIKY
OBCE
VELKÉ



•• Kaple Povýšení svatého Kříže z roku 1878

KRONIKY OBCE VELKÉ u Hranic



VELKÁ
2010

Obsah

• Předmluva | 7

• Pamětní kniha obce Velké I | 9

Velká | 10

Dějiny Velké do konce 19. století | 20

Velické domy čp. 1–91 | 56

XX. století | 106

Světová válka 1914–1918 | 113

• Pamětní kniha obce Velké II (1. část) | 132

Rok 1919 | 133

Rok 1920 | 135

Rok 1921 | 137

Rok 1922 | 139

Rok 1923 | 142

Rok 1924 | 144

Rok 1925 | 148

Rok 1926 | 153

Rok 1927 | 157

Rok 1928 | 161

Rok 1929 | 165

Rok 1930 | 169

Rok 1931 | 175

Rok 1932 | 178

Rok 1933 | 180

Rok 1934 | 182

Rok 1935 | 182

Rok 1936 | 183

Rok 1937 | 184

Rok 1938 | 186

Rok 1939 | 188

• Pamětní kniha obce Velké | 189

Rok 1939 | 190

Rok 1940 | 195

Rok 1941 | 200

Rok 1942 | 205

Rok 1943 | 211

Rok 1944 | 216

● **Pamětní kniha obce Velké II (2. část) | 224**

Léta 1939–1945 | 225

Rok 1945 | 228

Rok 1946 | 238

Rok 1947 | 243

Rok 1948 | 249

Rok 1949 | 254

Rok 1950 | 259

Rok 1951 | 266

Rok 1952 | 271

Rok 1953 | 275

Rok 1954 | 279

Rok 1955 | 284

● **Stručně o obecních kronikách Velké | 290**

● **Inzerce | 293**

Předmluva

Kronika – co to slovo či literární útvar znamená? Pamatujete si z vlastního školního života? To někdy něco bylo, tam se cosi, kdysi stalo. Většina z nás, co nyní žijí, a historie není jejich koníčkem, to tak nějak vnímá.

Kronika – znáš jich mnoho. Ty velmi dávne a velmi slavné, o kterých jsi se učil, nebo ty možná napsané na objednávku za nějakým účelem (alespoň se dobře filmují), nebo ty místní – že by nevýrazné, nudné? Ale kdeže.

Kronika – otevři tu pravou, tu ručně psanou, bez přepisů, které znáš ze svého školního sešitu, přesně časově strukturovanou s odstavci jak podle pravítka, s písmem krásným a stále se vinoucím ze stránky na stránku. V textu nacházíš známá jména a rody ze svého okolí, jména tvé rodiny, tvých sousedů, které denně potkáváš, popis různých akcí, programů, důležitých dat a životních zlomů. Nenacházíš tam popis toho co bylo kdysi, ale toho, co je nyní!

Jedná se o popis doby, ve které všichni, o kterých se kronika zmiňuje (včetně kronikáře), žili. Měli své starosti, svá přání, své zájmy, tížilo, nebo naopak podporovalo je jejich okolí – a podle těchto vlivů také jednali, dělali svá rozhodnutí, zkrátka žili. Tak, jako to ty děláš nyní. Jedná se o popis té doby bez delšího časového odstupu. Ano, jde o subjektivní pohled kronikáře, ale citové zaujetí pro věc bývá často lepší než nezúčastněné pozorování z dálky. Jsem přesvědčen, že tuto čestnou a důležitou práci všichni kronikáři bez rozdílu dělali a dělají co nejlíp.

Na následujícím listě začíná první z pamětních knih někdejší samostatné obce Velké. Proč je stav místa, kde nyní žiješ, takový? Ano, velkou částí vychází z minulosti, z každodenních drobností, na jejichž základě tví rodiče a jejich rodiče jednali, rozhodovali a na základě toho, jak viděli svoji budoucnost, své jistoty, svá přání. Zda se jim to povedlo? Můžeš si to přečíst jen o pár odstavců, stránek či kapitol dál – možná pak lépe pochopíš i svoji současnost.

Myslíš, že to není zajímavé? Poučné? Inspirativní? Ty bys nechtěl vědět, jak se bude po určité době dařit tvým dětem? Bohužel životní koloběh nezměníš, ale můžeš ho kousek poznat. Stačí se začíst. Jen ten text nebudeš mít krásně napsaný rukou, ale vytištěný. Ovšem na přiloženém disku si pak můžeš naskenované kroniky prohlédnout stránku po stránce, řádek po řádku.

Při této příležitosti bych velmi rád osobně poděkoval našemu „hasičskému kronikáři“, bratru Bohumíru Cvekoví. Ten vede naši hasičskou kroniku několik desetiletí a má obrovskou zásluhu i na vydání těchto kronik. Nejen svým osobním elánem a tím, že nadchl nás ostatní pro tuto věc, ale i tím, že přepsal nejstarších část školní kroniky z kurentu (psaného švabachu) do současného psaného textu, a také tím, že poskytl fotografie z historie naší obce, které jsme umístili do barevné přílohy.

Děkuji také Mgr. Jiřímu J. K. Nebeskému za jeho velkou odbornou pomoc při přípravě této knihy, jejím sestavení, odborné redakční práci a také za trpělivost a ochotu, se kterou k této práci přistoupil (ty termíny jsme těžce plnili).

Děkuji za podporu Městskému úřadu v Hranicích, podnikatelům ve Velké za finanční podporu při tisku knihy a samozřejmě i sestrám a bratrům hasičům, kteří svou prací přispěli ke zdárnému dokončení a vydání této knihy.

A všem čtenářům přeji úspěšné hledání a nalézání zajímavých a potřebných informací.

Radek Hlavinka
starosta Sboru dobrovolných hasičů Velká

PS: Vydání těchto kronik naší obce a školy navazuje na práci, kterou hasiči prováděli v letech 2008–2009, tedy generální opravu všech křížů a božích muk v prostoru naší obce. Příští rok se chystáme vydat alespoň 500 fotografií naší obce a z akcí, které se tu pořádaly. A nebylo jich nikdy málo.

Pamětní kniha obce Velké I

Tato pamětní kniha
obce Velké
byla založena roku 1925
Starostou byl Frant. Bágar,
jeho náměstkem Ant. Urban,
členy obec. rady:
Ant. Nesvadba,
Frant. Frais, čís. 4,
Konst. Popp.
Paměti napsal: Joža Harna, učitel

Velká

☞ *Poloha* Vesnice Velká leží v mírně zvlněné kotlině na pravém břehu horské říčky Veličky; tato dostala své jméno od obce. 20 minut na sever přijdeme k posledním výběžkům hor Oderských u vesnice Lhotky. Na východ od Velké je známá „Moravská brána“, již za dávných dob postupovala cizí vojska od východu do střední Moravy. Velička, která vody své sbírá až u Kovářova sev. od Podštátu, je říčka malá, ale při jarních povodních neobyčejně dravá. 15 minut nad Velkou směrem ku Lhotce je na Veličce široký splav, který vhání vodu do strouhy jdoucí na mlýn. Pod mlýnem naproti domu čí. 83 je menší stav, od něhož teče struha podél „Hráze“ do Hranic. Za suchého léta bývá Velička skoro bez vody, a mlynář veličky používá k pohonu mlýnského složení a pily lokomobily.

☞ *Rybníky* V okolí Velké bývalo několik menších rybníků. Největší z nich byl mezi Velkou a Olšovcem, kde jsou nyní louky zv. na „Štandlíku“. Jiný rybník prostíral se záp. od Velké za chalupami číslo 1, 2 a 3, kde louky slují „na Rybníku“. Hráze a výpustky obou rybníků jsou dosud docela zachované. Rybníkářství v českých zemích kvetlo od dob krále Karla I.* a nabylo značné dokonalosti. Ony rybníky ve Velké domnívám se, že byly založeny za pana Viléma z Pernštýna počátkem 16. století.

Obec Velká nemá kruhovitě návsi, jako mívaly staroslovanské dědiny, nýbrž je stavěna většinou podél silnice, jdoucí od východu k západu, a je dosti rozlehlá. Střed obce leží nejvýše, na východ i západ se dosti svažuje, takže v zimě mládež i dospělí po silnici od kaple dolů vesele sáňkují.

☞ *Počet obyvatel* Vesnice Velká dle sčítání lidu v r. 1921 čítala 85 domů, v nich 130 bytů a 541 obyvatel; z toho 533 Češi, 8 Němců (čeledíni, služky), 261 mužů, 280 žen.

☞ *Jméno* Jméno Velká je dosti rozšířeno v naší republice. V Čechách jsou 4 vesnice téhož jména: v okresích Hořovice, Ledeč, Milevsko a Příbram. Na Moravě je městečko Velká u Strážnice v polit. okrese hodonínském. Na Slovensku Velká je obec u města Popradu v stolici Spišské; německy zove se Fölk, maďarsky Felka. Naše Velká od svého založení vždy měla jen obyvatelstvo české, proto německého názvu nemá. Původní název obce byl Veliká, tak jmenována byla dlouho ve starých zápisech, teprve později samohláska -i byla vypuštěna a povstal nynější název Velká.

☞ *Budovy* Velká nemá zvláštních význačných budov, jež by svým rázem vynikaly nad prostřednost. Selské statky jsou většinou starší, stavěné z nepálených cihel po velkém požáru v r. 1858. Jedině grunt čí. 38 náležící p. Fr. Hrabovi byl dřívějším majitelem p. Janem Bezděkem na svou dobu vzorně vystavěn a je ozdobou obce. Vzorný hospodářský statek je chalupa p. Jana Glosa čí. 27 po požáru v r. 1911 postavená a r. 1925 i p. Jos. Hynčica čí. 36 velkým nákladem přestavěl svou usedlost. Skutečnou pýchou obce je krásná budova dvoutřídní obecné školy v letech 1892–1893 postavená. Ozdobena byla rázovitými dřevěnými ozdobami, které dodávaly jí vilkového vzhledu. Bohužel ze dřeva vyře-

* Český král Karel I. vládl středověké římské říši jako Karel IV.

závané ozdoby ty byly vysazeny zhoubným vlivům povětrnosti, bylo při větru nebezpečí, že spadnou, proto byly v r. 1919 odstraněny a nahrazeny prostými trámy, tím vnější vzhled budovy velmi utrpěl. Ve středu obce stojí od r. 1879 kaple sv. Kříže, v níž 5krát do roka sloužena bývá drahotušskými katol. kněžími mše sv. Je majetkem obecním, založena byla 8. května 1878 a posvěcena 9. července 1879. Hostince jsou ve Velké dva skoro naproti sobě. Starý je dřívější panský hostinec, budova to stará, rozlehlá, která od r. 1924 náleží p. Mar. Telnerové. Tato získala hostinec i s rozsáhlými stáji, v nichž v 18. a počátkem 19. století chováni bývali erární hřebci, za obnos 18.500 Kč od Pozemkového úřadu při parcelaci panského dvoru. Budova ta stojící na nejkrásnějším místě v obci měla původně přejít v majetek obecní, jakožto objekt velmi vhodný pro různé potřeby obce. Tam zřízen mohl býti chudobinec, neboť obec nemá pro staré práce neschopné své příslušníky žádného útulku. Tam mohla býti umístěna obecní knihovna. Ve stájích mohli chováni býti býci, jichž ošetřovatel též vhodný byt tam byl by našel. R. 1923 usneslo se obecní zastupitelstvo, že hostinec zakoupí. Téhož roku 16. září obecní volby přinesly překvapení: strana lidová získala 140 hlasů, strana republikánská jen 138 hlasů. Z 15 obecního zastupitelstva 8 má strana lidová a ta vyvolala nové usnesení, jímž obecní zastupitelstvo vzdalo se svého nároku na koupi panského hostince čís. 42. Stalo se tak jistě ku škodě obce a pohnutkou k tomu bylo, že v místnosti p. Mar. Telnerové útlek svůj má tělocvič. jednota „Orel“. Obci při parcelaci připadl jen pruh zahrady panské naproti škole.

☞ *Sokolské cvičiště* Za to místní sokolská jednota získala bývalou panskou stodolu, stav. parc. čís. 27, a krásný kus zahrady v rozměru téměř 3 měřic pro své cvičiště a budoucí sokolovnu. V roce 1924 zahradu členstvo upravilo nákladem 10.000 Kč postavilo drátěný plot, jehož přední část s betonovou zídkou a sloupy je skutečnou okrasou obce. Tak spravedlivě kus bývalé panské půdy, na níž naši předkové museli robotovati cizácké šlechtě, vrácen byl lidu, aby tam se tužil, vzdělával a v bratrství a demokratismu se utvrzoval a mládež svou lepší časy vychovával. Jak významné budovy proti sobě: škola, sokolovna! Kéž jen najde se v naší obci dostatek obětavých bratří a sester, aby důstojný stánek sokolský v brzké době mohl býti postaven!

Hostinec p. Ant. Urbana je bývalá stará škola vystavěná r. 1859, proto vzhled budovy je slušný, místnosti jsou světlé a prostorné. Tam od r. 1907 útlek svůj má čtenářský spolek „Pokrok“, čítající dnes 106 členů místních a přespolečích a mající knihovnu o 500 svazcích dobré lidové četby. Tam v zimních měsících v sále cvičívá Sokol a hraje svá divadla, pořádá přednášky, besídky a různé zábavy. V přední místnosti je kulečník, který je naší mládeži dosti vyhledáván. Odvádí je aspoň od hry v karty. V obou hostincích jsou nyní hudební automaty, při nichž v neděli odpoledne párečky hlavně z Hranic zkoušívali různé ty moderní tance a těšívali se na zpáteční cestu po „Hrázi“ za večerního šera. Inu, mládí!

☞ *Opravy domů a novostavby* V posledních letech občané hledí upravit zevnějšek svých obydlí podle svých finančních možností. Loni p. Fr. Skříčil, čís. 51, upravil svůj domek velice vkusně; zvětšil okna, založil zahrádku pod okny s drátěným plotem a postavil do ní železnou pumpu. Téhož roku též p. Jos.

Hynčica, čís. 23, přístavbou rozšířil svůj domek a p. Eduard Hanzlíček, železniční zřízenec, postavil si na pozemku získaném při parcelaci nový úhledný domek čís. 86. Stavební ruch by byl ještě živější, kdyby náklady stavební nebyly tak vysoké. Ku př. stavba domu čís. 86 stála přes 40.000 Kč. Proto mnozí hospodáři staví jen to nejnutnější. Tak p. Jos. Pražák, čís. 11, r. 1924 provedl stavbu jen přední části svého starobylého domu, jehož malá okénka bila přímo pozorovatele do očí. A přec dům ten býval sídlem rychtáře Kleizla za dřívějších dob! Letos na jaře přibýly ve Velké najednou dvě nové kovárny moderně postavené: p. Jos. Bílého, čís. 17, a p. Fr. Hapaly, čís. 58. Vzorné stáje a kůlny letos staví p. Fr. Zlámal, čís. 46. Doufejme, že během příštích 10 let stavební ruch v obci vykouzlí řadu pěkných statků a domků, jimiž celkový vzhled obce značně se zlepší. Nové stodoly v posledních letech si postavili: p. Al. Jakeš, čís. 8, p. Ant. Šindler, čís. 63, a p. Ant. Urban, čís. 57.

Dnes ve Velké kazí celkový dojem hlavně domek č. 59, jehož rozpraskané, nelíčené zdi hrozí sesutím a pak tak zv. barák náležící teď p. Vlči.

☞ *Stromy* Na jaře a v létě jakož i na podzim obec naše vyhlíží velmi pěkně. Hlavní zásluhu o to mají velmi četné stromy ovocné i okrasné. V moři zeleně ztrácejí se zrovna střechy gruntů, chalup a stodol. Nejkrásnější pohled dnes na Velkou je ze silnice od „Hájku“, když vystoupíme nad bývalou „Čadrovnu“. Z ovocných stromů zvláštní zmínky zasluhují jabloně „jaderničky“, ač i jiného výborného ovoce je tu hojnost. Poměrně nejméně je třešní, více třešní má jen škola a mlýn. Ze stromů okrasných jmenuji předně břest, v plotech rostoucí, z jehož výborného dřeva i nábytek někteří dávají si dělati. U lávky přes Veličku naproti domu čís. 83 stojí nádherné 2 lípy. Třetí byla skácena p. Aloisem Serbouskem před stavbou domu čís. 83 r. 190[.]. Zvláště jedna z lip těch, na níž je přibit obrázek P. Marie, je mohutný strom, jistě nejstarší svědek ve Velké dob minulých. Myslím, že stojí přes 150 let. Jak rád bych tu zaznamenal, kdo věkovitý strom ten sázel, než nikde nic jsem nemohl vypátrati. Věky již vítr mohutnou její korunou si pohrává a svým šuměním lípa cosi tajemného nám z dob minulých vypravuje, čemuž my bohužel nerozumíme. Obec by měla o vzácnou lípu tu pečovati, aby ještě sta a sta let kráslila vesnici naši. *Dodatečně přec jsem se dověděl, že lípy ty sázel Jakub Josefovský, pozdější majitel čísla 28. Sázel je jako chlapec kolem r. 1795, když býval ve mlýně.* Před školou r. 1918 p. řed. H. V. Karlíček vysadil lípu Svobody. I za humny okolo kříže při silnici do Drahotuš jsou 3 lípy menší. Hráze pro pěší, vedoucí z Hranic pod viaduktem do Velké, je rovněž osázena z obou stran: při vodě jsou olše, po druhé straně mladé jabloně. Koncem dubna a v květnu podobají se jabloně nádherným kyticím, v nichž bzující včelky sbírají sladké šťávy. Před vstupem do vesnice pohlédneme v levo! Tam za řekou Veličkou již na katastru města Hranic na břehu „V oplzni“ pěkné ořechy kynou nám na pozdrav. A což teprve klukům na podzim! Nad nimi vypínalo se nahore několik věkovitých dubů, než letos v zimě duby ty byly skáceny, čímž vzhled nábreží hodně utrpěl. Větších lesů v blízkosti obce není. Asi před 25 lety vysázela obec „Pod Uhřitou“ na pravém břehu Veličky na srázné neplodné stráni lesík jedlových a smrkových stromků, který již nyní krásí obec na straně severovýchodní. I bažanti tam někdy se zdržují. Větší lesík je „Hájek“ mezi Vel-

kou a Hrabůvkou. I straně „Pod Jasinky“ mají menší skupiny stromů. Kolem Veličky rostou vrby, olše, z nichž obec má za proutí určitý příjem. I Radíkovský potok „Pod Jasinky“ je vrouben vrbám. Kolem cest a silnic měly by být ovocné aleje. Jabloně při silnici z Velké do Hrabůvky nesou již teď jistý zisk. Co nejdříve měla by být osázena silnice z Velké vedoucí do Lhotky.

☞ *Jména pozemků* Pozemky v katastru obce Velké mají stará jména, z nichž některá významem svým nám napovídají, z čeho vznikla. Jižně Velké pole má název „Pode mlýnem“ od parcel. čís. 186–264. Lid však některým těm pozemkům dnes říká též „Nad mlýnem“ a „Za humny“. Pozemky mezi silnicí a polní cestou zv. „Újezdem“ zovou se dnes „Újezd“; počínají rolí p. Jana Janáska čís. parc. 189–197. Újezd jest veřejná cesta, která kdyby byla vybudována a přes Veličku mostem překlenuta, značila by zkrácení vzdálenosti naší vsi od Hranic. Kopcovité pozemky západně Velké mají název „Pod Jasinky“, parcel. čís. 265–819. Název upomíná na jasany, které snad tam kdysi rostly. Jasinky však byly také vodní a lesní pohádkové panny našich pohanských předků a dost možná, že název z těch dob pochází. Dnes majitelé pozemků užívají více označení. Tak parcel čís. 167–369 jmenují „Přední kopec“, parc. čís. 370–489 „Zadní kopec“, parc. čís. 527–535 „V širokém“, pole a louky parc. čís. 426–554 slují „Na dolním“, parc. čís. 409–435 mají název „Mačůvka“, odtud asi, že voda tam podmáčí. Pozemky parc. čís. 547–596 jmenují se „Vrchovina“. Též se jim říká „Padělky“, tj. malé podíly, neboť všechny grunty tam měly po jedné míře. Byla to asi kdysi obecní pastvíska, o něž se sedláci tak podělili. Luka u vsi po bývalém rybníku mají dosud název „Rybník“. Pozemky odtud až po Hrabovský chodník (parc. čís. 690–796) jmenují se „Za rybníkem“, odtud parcel. čís. 660–687 slují „U zadní meze“, kdežto parc. čís. 798–704 mají název „U přední meze“. Parcel. čís. 658–604 slovou „Kutika“, jméno to povstalo od slova kout, pozemky ony zabíhají tam skutečně v kout mezi pozemky obce Klokočí a Hrabůvky. Ta část pozemků od Rybníka až po Hrabovský chodník pod Klokočskou cestou má jméno „Pod hrází“ (čísl. parc. 276–327). Dnes lid jménem „Pod Jasinky“ nazývá už jen pozemky až po „Mačůvku“ od parcel. čís. 335 až do čís. 408. Lesík na parc. čís. 810 je „Hájek“.

Severně Velké jsou pozemky „Nad slíny“, parc. čís. 820–978. Zase dnes lid užívá více místních názvů. Tak od splavu až po bývalou panskou zahradu říká se „Nad příkopů“. Příkop říká se mlýnské struze. Za křížem jsou pole mezi silnicí jedoucí do Lhotky a polní cestou do Olšovce, proto jim lid říká „Mezicestí“, parc. čís. 891–909.

Směrem k Hrabůvce pozemky mají na mapě název „Výpusta“, od parc. čís. 979–1210. Jméno povstalo od toho, že v dřívějších dobách byla to pastvíska, kam vypouštěl se dobytek z celé obce, aby se tam volně pásł. I dnes jsou to pozemky kopcovité, neúrodné. Jménem „Výpusta“ už dnes je nikdo nenazývá. Parc. čís. 979–992 mají případné jméno „Mezi důlky“, jiné slují „Pod hájkem“, parc. čís. 1029–1123 nazývány jsou „Za loukama“ a parc. čís. 1059 až po parc. čís. 1122 má jméno „Za hájkem“. Tam rolníci Fr. Zlámal, Fr. Hapala a K. Pop mají lesík „Boří“. Parc. čís. 1132–1207 mají jméno „V rozsochách“. Neúrodné pozemky parc. čís. 1211–1380 jmenují se „Ve vrchovinách“. Lid však pozemkům těm vět-

šinou říká „Pod hůrama“, protože les za nimi se zvedající jmenuje se „Hůrka“. Konce těchto pozemků parc. čís. 1302–1341 mají název „Zlámanina“. Mnohý rolník už tam asi zlámal o kamení pluh a nohy by si tam mohl zlámati též. Pozemky při Veličce parc. čís. 1381–1713 mají název „Řečiska“. Lid ovšem zase má názvů více. Tak parc. čís. 1381–1467 zove se „Velké padělky“, kdežto „Malé padělky“ jsou částí „Vrchovin“, a to parc. č. 1343–1379, kdežto parcela čís. 1380 pro svou šířku má název „Lopata“. Za Veličkou mají „Velké padělky“ své pokračování: „Padělky za potokem“.

Za nimi na místě močálovitém mezi stromy bývaly jámy dosti hluboké s černou vodou, jimž lid říkal „Černý víra“. Tam dle pověsti sídlil vodník, který v různé podobě se lidem ukazoval. Tak p. Fr. Bágár, starosta obce, mi vypravoval, že za svých dětských let o hasrmanu tam sídlícím od starých lidí ledacos slychal. Tak kterýsi strašpytel jde z Olšovce domů, viděl tam na stromě kozu úzkostlivě mečící, což prý byl onen hasrman. I dnes jsou tam jámy, v nichž donedávna zdržovaly se i vydry. Hoši ve škole loni mi vypravovali, že tam vydru viděli a dříve tam i revírník často na vydru číhal. „Řečiska“ lid dnes skutečně říká již jen pozemkům za Veličkou parc. čís. 1541–1616. „U Lhotky“ jsou pozemky čís. 1229–1295 (nad cestou) a parc. č. 1518–1538 (pod cestou). Tam jsou i „Zadní díly“, parc. 1295–1340 a za cestou parc. č. 1472–1518. Parcela č. 1712 je bývalý rybník, dnes louky „Štandlík“. Parc. 1711 a 1713 je dosud úplně zachovalá „Štandlíkova hráze“.

Odtud táhnoucí se pozemky až po silnici „Horáckou“ mají jméno „Pod Uhřita“, parc. č. 1714–1818. Odkud název povstal, nedovedl jsem zjistiti. Od parc. č. 1723–1771 říká se „Pod Štandlíkovou hrází“. Pod struhou od parc. č. 116 až po parc. č. 1811 říká se „Pod příkopů“. „Pod Uhřita“ dnes jmenují se lesík a luka parc. 1714–1816. Nad lesíkem je „Nad Uhřitou“, parc. č. 1819–1892, což však na mapě má už název „Šovejd“. Obě strany silnice za mostem jsou straně osázené ovocnými stromy a náležejí po parcelaci p. Ant. Hlavinkovi. Jsou to parcely 1893 a 1894, kde lid říká „Ve výmolech“.

Všechny pozemky od silnice (z Hranic vedoucí do Olšovce) na východ slují „Šovejdy“, parc. čís. 1819–2213. Jméno to povstalo z německého slova Schafweide (ovčí pastvisko). Byla to rozsáhlá pastviště, na nichž dobytek a zvláště ovce se pásávaly. V panském dvoře ve Velké čís. 42, pokud jsem zjistil, byly v 18. stol. chovány ovce ve velkém. Takým pasákem panským byl kolem r. 1750 Jos. Hudec a po něm Jiří Voldán kolem r. 1770. První jeho žena Rozálie r. 1774 zemřela, proto téhož roku vzal si Veroniku, dceru † Jana Michálka z čís. 19. R. 1780 panským pastýřem dobytka byl Jan Blažek a ovčákem Jiří Duchoň. Oba bývali v čís. 42. Po něm pásal Jiří Rýpar; žena tohoto Eliška zemřela r. 1797. Ba panským pastýřem dobytka byl i pozdější učitel Tomáš Kučera. Dnes už asi 100 let jsou „Šovejdy“ polem, jen jich část tak zv. „Rybníčky“ jsou dosud loukami. Parcely čís. 1820–1866 jmenují lidé „Mezi cesty“, protože leží mezi silnicemi olšovskou a střítežskou. Od „Horácké“ až do údolí k lukám lid říká poli „Za Horáckou“, od čís. parc. 1821–2212. Již vzpomenuté louky mezi parc. čís. 1822–2211 mají název „Rybníčky“, poněvadž jsou mokré. Za „Rybníčky“ až po polní cestu zv. „Zelenou“ jest „Prostřední pole“, parc. čís. 1983–2205. Pak další pozemky

k východu, parc. čís. 1985–2082, slují „Za zelenou cestou“. Přes cestu od těchto na jih je „Čapkovsko“, parc. čís. 2084–2204. Pole to, nazvané kdysi asi dle jakéhosi Čapka, táhne se až po dráhu. Pozemky rozložené po obou březích potoka Ludyně mají jméno „U Ludyně“. Jsou to jednak luka, pastviny i pole a sahají až na konec katastru obce Velké. Pod lesem „Doubravou“, parc. čís. 2060–2085, jsou luka a pole zv. „V doubravě“, kdežto pruh pole parc. čís. 2132–2197 už se jmenuje „Za doubravou“. Naším občanům patří též hodně pozemků z katastru obcí Klokočí, Hrabůvky, Hranic a hlavně Drahotuš. Tam „Na drahotušsku“ nejlepší pozemky jsou mezi sev. dráhou a velickou tratí, je to tzv. „Malý Zlatník“. „Hrubý Zlatník“ je pole mezi hranickou akademií a dráhou. Tyto výborné pozemky vlastní měšťané z Drahotuš.

☞ *Jakost pozemků* Nejlepší pozemky ve Velké jsou v III. bonitní třídě. Většina však je v IV.–VII. třídě. Pozemkům hlavně chybí odvodnění. Pozemky trpí velmi mokrem. Po řádném odvodnění stoupl by jich výnos nesmírně. Počítám, že nejméně 180 až 200 tisíc Kč naši rolníci ztrácí ročně tím, že pracují na zatopených pozemcích. Již za starostování p. Rýpara téměř před 30 roky obec vážně pomýšlela na odvodnění a už byly i plány vypracovány. Avšak plány po volbách obecních, kdy starostou zvolen byl p. Jan Bezděk, č. 38, byly uloženy a na odvodnění se zapomnělo. Obec bála se velkých nákladů, protože tehdy stavěla též novou školu a silnici do Drahotuš. Těsně před vypuknutím světové války začalo se opět o odvodnění mluvit, ba někteří rolníci si jednotlivě části pozemků svých sami odvodnili. Po světové válce r. 1921 zemědělská rada mor. vybízela obec k odvodňování. Při celkovém odvodnění bylo možno získat až 80% subvenci. A přece tehdejší rolníci, členové obec. zastupitelstva, usnesli se, že až za několik let. Konečně v létě r. 1925 pisatel této pamětní knihy při rozhovorech v poli s rolníky, když slyšel stále nářky na moko a těžkou práci na neodvodněných pozemcích, rozhodl se jednati v té příčině rázně. Nejprve při svých procházkách v poli, v hostinci a všude budil náladu pro neodkladné odvodňování a skoro všude našel porozumění. Též několika články v časopise „Lubině“ budil náladu pro odvodnění a pro elektrisaci obce. V několika rolnících, hlavně p. starostovi Fr. Bágarovi, č. 14, v Jos. Valentovi, č. 47, a jeho synech Františkovi a Adolfovi, ve Fr. Zlámalovi, č. 46, v Ant. Hlavinkovi, č. 67, a p. Ant. Nesvadbovi, čís. 70, našel další fedrovatele této myšlenky, tak že pozval z Přerova staveb. radu p. Vrbu, který v neděli 8. listopadu 1925 na schůzi pořádané ve škole důležitost odvodnění vysvětlil a mezi jiným řekl, bude-li obec ihned žádati o odvodnění a pošle staré plány, bude možno asi teprve za 2 leta ku skutečnému odvodnění přistoupiti. Subvence bude jen asi 50 %. Když pisatel p. Vrbu v dešti vyprovázel na nádraží k vlaku, dojednal další přípravné práce, jež bude třeba podniknouti. Pak téměř denně urgoval p. starostu i tajemníka p. Fr. Tománka, aby žádost, přihláška a plány do Brna byly odeslány a oddechl si teprve, když jednoho dne starosta s usměvavou tváří prohlásil, že už je to pryč. Doufejme proto, že v r. 1928 první třetina pozemků už bude vody prosta.

☞ *Zahrady* Několik zdejších rolníků má tak rozsáhlé zahrady, že pěstuje tam nejen zeleninu, okopavaniny, ale seje i obilí. Nejrozsáhlejší zahradu vlastní p. Ferd. Valenta, č. 37. Udržuje se stará tradice, že kdysi za „hladového“ roku

získal za potraviny (měřič. putnu mouky a snad hrách) velkou část zahrady od čís. 36, kde žila rodina Ličmanů. Krásnou zahradu panskou při čís. 42 stihl zasloužený soud, že byla rozdělena jednak na stavební místa, jednak na sokolské cvičiště; zbytek patří obci, která část před školou postoupila r. 1925 na jaře na školní hřiště a konečně přední část zůstala p. Mar. Telnerové. Zahraďa ta bývala jednak vzdělávána jako pole, jednak byla loukou. Rodila se tam i spousta dobrého ovoce, zvláště jablek jaderníček. Veliké zahrady mají čís. 38, 39, 40, 41 a čís. 35. Též statky čís. 4–15 mají pěkné zahrady. Při parcelaci r. 1924 mnoho ovocných stromů získal p. Ant. Hlavinka „Ve výmolech“. Na mnohých zahradách jsou louže, močály, kupř. u čís. 38, 45 a 47. Zavezením a odvodněním zahrady ty velmi by získaly. Na zahradě p. Jos. Víky jest břeh obsahující dobrou hlínu na cihly; proto břeh ten brzy asi zmizí. Letos dělá si tam cihly p. Jos. Rusek na svůj domek u sokolské zahrady.

Před domy zřízeny jsou většinou slušné zahrádky. Toho před 60 lety nebylo. Celá návěs byla samé doly a louže, a cesty šly po obou stranách domů, jezdili s vozy zrovna pod okny. Struha tekoucí mezi 39. a 40. číslem tekla volně přes cestu, nebylo mostu. Pohled na návěs takou nebyl ovšem vábný. Chalupy a grunty s doškovými střechami, rozbité cesty, na nich volně pobíhající husy a vepřový dobytek. Avšak lid těžkými robotami, válkami, neúrodou a nemocemi zkrúšený, neměl ani smyslu ani času na úpravu svých domů a cest. Teprve časem zavezeny byly doly a louže. Pan Fr. Koláček mi vypravoval, že před čís. 19, z něhož on pocházel, byly takové louže dvě. S otcem svým je zavázal. Před starou školou, čís. 57, uprostřed návěsi asi na místě, kde nyní je studna, stávala mohutná hrušeň, pod níž školní děti před vyučováním stávaly. Když r. 1866 za prusko-rakouské války byli ve Velké rakoušti vojáci Deutschmeistři a myslivci, udělali tito kolem pně hrušně na 4 strany lavičky, na nichž pak chasa v podvečer sedávala. Teprve když stavěna byla r. 1897 silnice, byla návěs srovnána a majitelé upravili si před svými domy zahrádky v nynější jich podobě. Tehdy před nedávnm postavěný dřevěný můstek přes struhu byl nahrazen betonovým. Kde nyní stojí kaple, byl hodný kopec, na němž stála primitivní dřevěná zvonice, kde 3krátě denně p. rector zvoníval. Tehdy též na „Kocandě“ byl postaven důkladný dřevěný most přes Veličku, který však od té doby byl již opravován; naposled r. 1923 p. Antonínem Hlavinkou z Velké čís. 67.

☞ „Kocanda“ Tato Kocanda je novější část obce vzniká po obou stranách silnice za zahradou čís. 37 na bývalých obecních pozemcích. První domek, čís. 62, tam postavil p. Jos. Hapala, tesař, r. 1859, rok po velikém požáru ve Velké (2. října 1858). Pak stavěli jiní, až postaveno všech 8 domů. Z těchto čtyři na straně jižní jsou velice stísněny, jsou u samé silnice přitisknuty zahradou p. Valentu, který nechce část své zahrady jim odprodati, ač nabízeli mu rovnocenné pozemky i peněžní částku. Zvláště r. 1924 chtěli občané Ant. Šindler, č. 63, a Ant. Fekar, čís. 62, za pomoci okresní politické správy donutiti p. Ferd. Valentu k odprodeji pruhu 10–15 m širokého, aby mohli přistaviti si po jedné světnici pro četné své rodiny. Tehdy p. řed. Hubert Karlíček zdůrazňoval u úřadu hlavně zdravotní důvody, poněvadž v těsných bytech uvedeně rodiny velmi na zdraví jsou ohroženy. Byla zde komise, bylo vyjednáváno, avšak jednání se

rozbilo, když p. Fekar prohlásil, že upřílišněné požadavky p. Valenty jsou pro něj nepřijatelný. Pan Ant. Šindler r. 1925 na místě od obce (1 m² za 2 Kč) zakoupením u Veličky postavil si nákladem 20 tis. Kč novou stodolu a v nejbližší době z bývalé stodůlky udělá si kuchyni neb světnici. Též p. Fekar má již vedle místo pro stodolu zakoupeno.

Jméno „Kocanda“ zní trochu posměšně a nevím od čeho pochází. Jívové větvičky na Květnou neděli svěcené slují mezi lidem „kocanky“ (kočičky), jestli snad název odtud povstal, těžko říci. Pan ředitel Karlíček snažil se zavést jméno Lešetín, avšak neujalo se a Kocanda se říká dále. Zní jméno to trochu výsměšně, nenahlížím však, proč by mělo se měnit, když celé obce v našich zemích tak se jmenují a nestydí se za své jméno: Kocanda u Žďáru na Mor., v Čechách u Českého Brodu a u Čáslavě.

Až do konce století 18tého bylo ve Velké jen 59 domů. Dnes jich je 86 a dva nové se staví u sokol. zahrady. Ze zdravotních ohledů cennějšími jsou domy severně od silnice ležící, protože okna jich obrácena jsou k slunci. Dokonce od starých občanů jsem slyšel, že i stavení na straně jižní kdysi snad byla okna obrácena k jihu, tj. za humna. Věrohodnost těchto zpráv je velmi malá. Myslím, že snad u některého gruntu jen okna výměnku mohla být ku straně jižní. Teprve nyní p. Ant. Urban, čís. 57, náměstek starosty, miní na konci své zahrady za novou stodolou postavili si obytný dům pro sebe na odpočinek a projektuje okna jeho obrátit za humna směrem k Hranicím.

☞ *Lidové zvyky, národopis* Rád bych napsal do této knihy nějaké zajímavé zprávy, ukázky lidové a národopisné. Jak vděčný by to byl úkol, popsat obšírněji určitou vskutku lidovou slavnost, zaznamenat specificky místní lidové písně, rčení, přísloví, říkadla, pověry lidové a j.! S politováním zde konstatuji, že toho všeho už dávno ve Velké není anebo je něco skryto na dně duše nějaké stařenky neb stařečka, kteří však už nám to nepoví. Pro zajímavost jen uvedu několik slov zdejšího nářečí, jež už do jisté míry připomíná nářečí valašské. Vesměs zde říkají „káple“ (místo kaple), „přiněsl“ (přinesl), „zavědl“ (správně zavedl), vidím „hu“ (místo správného accus. * ji).

Původních od dávných dob zde usedlých rodin je už ve Velké velmi málo a i ty poněkud vymírají. Starodávné rody: Josefovský, Říha, Třetina vymřely zde za mé paměti a jsem zde jen 20 let. Co rodů vymřelo zde v době od r. 1680 do dneška, je vidno z přehledu rodů uvedených v této knize dle domovních čísel. Za to je dnes ve Velké přes 20 rodin se jmény německy znějícími, jichž předkové se sem z blízkých německých vesnic přistěhovali a přiznali. To je též asi příčinou, že ve Velké až na nepatrné pro národopis téměř bezcenné zbytky zanikly všechny rodinné a lidové tradice, písně, zvyky, pověry a j. Též blízkost města Hranic působila zlobně hlavně na kroj lidu. Ani nejmenší památka lidového kroje zde se nezachovala. Vše zaniklo v tom opíjení se lidu venkovského po městě, po všem cizím, což má náš lid už odedávna v krvi, v té bláhové domněnce, že všechno cizí, městské je vzácnější. Poněmčená města naše brala vždy těm blízkým vesnickým chaloupkám jejich rázovitost, mrav i kroj, vůbec vše to, co

* Accusativu, tj. 4. pádu.

je činilo českými, našimi a nám srdcem i rozumem tak blízkými. Nejrázovitější zdejší člověk, jehož jsem znal, byl noční hlídač Jan Josefovský, který zemřel na počátku světové války. Byl to statný stařík širokého vrásčitého obličeje, nosil v noci kožich, svítilnu a halapartnu. Hlídal poctivě, ale když někdy veselá společnost v hostinci u Urbanů se zdržela a pivo teklo proudem, vycítil i nás milý Josefovský, že v hostinci je lépe než v tom nočním chladu a přišel se ohřát. Každý ho rád viděl a rád mu tu stopečku „pro zahřátí“ zaplatil. A tu Josefovský mnohdy rozvázal a mnohou starosvětskou písničku nám zazpíval a o starých časech povídal. Mrzí mne, že jsem již tehdy několik starých rázovitých písní si nepoznamenal, nemyslí jsem, že strýc zemře, vždyť válka všechny nás překvapila! Jeho žena Anna u mne řadu let posluhovala a vyprávěla mi o dřívějších zlých dobách. Za mladých let jako „děvčisko“ běhávala k muzice bosa a tančily o všechno pryč, jen když „banda“ hrála. Vzpomínám si, že strýc Josefovský když zpíval staré písničky, míval slzy v očích, vzpomínal asi na uplynulou mladost. Jiný typický zdejší občan byl Jan Hapala, zedník a domkař, č. 62, který vynikal bystrou soudností a vtípem. Dva své syny dal studovati, oba jsou úředníky čl. státních drah, a sám doma každou synovu učebnici v zimě pročetl a nabyl tak značných vědomostí. Havlíčkovy „Tyrolské elegie“ a „Křest sv. Vladimíra“ znal doslovně, zrovna tak písmo sv., jehož citátů dovedl vhodně v rozmluvě upotřebiti. Když se vzpomnělo zatemnělosti zdejšího lidu a Jan Hapala měl „jiskru v oku“, volával „Osvět se, Jeruzaleme!“... Poněvadž trochu koktal, byly jeho výklady prošpikované citáty z písmá sv. velmi originelní. Byl člověkem již tehdy pokrokovým, u zpovědi nebyl kolem 20 let. Rázovitým mužem byl též rolník, č. 41, Jan Tománek, vysoké postavy trochu ohnuté a vždy s humorem na rtech. Býval členem obec. zastupitelstva i předsedou místní školní rady. Chybou však jeho bylo, že dovedl i vážnou věc mnohdy vtípem sesměšnit, a tak mnohdy byl nástrojem reakce v obci. Nedávno zemřel domkař Třetina z čís. 9, starý mládenec, který prý pro děvče, jež v mládí ho nechalo, zůstal mládencem a stal se i kvartálním pijákem. Půl roku třeba vydržel bez kapky lihovin, hostinské nenáviděl, ale jak to na něj sedlo, začal vínem a končil kořalkou a mnohdy po týdny nepracoval a pil, aby tu vnitřní bolest uhasil. Pak zaplatil dluhy a dělal opět rádného člověka. Jím vymřel rod Třetinů ve Velké. Odkázal též asi 2000 Kč na postavení sochy ve Velké.

Rozumným občanem v minulém století byl zde dle vypravování mnohých rolníků Jos. Bágar, který r. 1838 se do Velké přizpůsobil z Jezernice z čís. 50, vzav si Marii, dceru Ant. Horáčka na čís. 14. Byl postavy malé, ale očí čiperných, všeho si všímal, uměl vypravovati staré pověsti, hleděl si hospodářství, býval obec. pokladníkem a měl velikou zásluhu o stavbu staré školy na čísle 57. Je pěkně zvěčněn ve staré školní kronice.

Snad bylo zde více rázovitých vynikajících lidí, než já jich neznal a těžko dnes se informovati, když kroniku bych rád včas ukončil, než Velkou opustím. Vzal jsem povinnost tu rád na svá bedra, ale pro celou řadu funkcí jiných, není mně možno v krátké době jednoho roku knihu tak založiti, jak bylo původním mým úmyslem. Snad bych chybil, kdybych vynechal jméno rolníka z čís. 39 Josefa Rýpara, rodáka však zbrašovského. Žije dosud jako kostelník u syna svého, fará-

ře ve Vizenberku*, a býval zde velmi energetickým starostou a i předsedou místní škol. rady. Za něj postavena silnice do Drahotuš a konány přípravy k odvodnění pozemků. Jeho ráznost ovšem někdy šla za vytčené meze, chodil i do školy vypláceti nezvedené hochy. Syn jeho P. Jan, katecheta v Jaktáři, je za lidovou stranu poslancem a občan přijde i sem povzbudit své věrné. Poněvadž má zde dosti příbuzných, je to též jednou z příčin, že Velká přes všechnu osvětovou práci zde konanou je z poloviny dosud klerikální.

Velmi známou osobností ve Velké je výměnkář v čís. 38 Jan Bezděk, dlouholetý starosta, předseda okres. hospodářského spolku a hospodářského družstva, pokladník Kontribučenské záložny v Hranicích aj. Za něj postavena byla nová školní budova a silnice do Hrabůvky a do Lhotky. Nevynikal však rázností a mnohé bylo možno vykonati lépe. Dnes ještě střídavě s výměnkářem z čís. 46 Karlem Zlámalem odbývá modlení v kapli v neděli odpoledne a v máji každého večera. Za mládí kandidován však býval stranou pokrokovou.

Nejvíce však velkou na okrese proslavil zvěčnělý ředitel obecné školy Hubert Vítězslav Karlíček, učitel talentovaný, spisovatel a výborný organisator a národní pracovník. Působil zde blahodárně 24 let a jeho vzácná osobnost zrovna s Velkou srostla. Byl výborným společníkem, za ním chodili sem lidé na zábavy, plesy a do hostince.

Jiným typickým Veličanem je nynější náměstek starosty, hostinský Ant. Urban. Je starostou Sokola a předním obhájcem a šířitelem pokrokové věci v obec. zastupitelstvu. Je muž tvrdý, značných životních zkušeností, býval v mladších letech četníkem. Pochází ze sev. Moravy z Hor. Rudy. Trojlístek těchto vynikajících občanů před válkou vhodně doplňoval mlynář Alois Serbousek, rodem ze sev. Čech. Byl mužem pokrokovým na svou dobu, ale rád se hádal a užívaje českého dialektu zpěvného, hádkou svou – obyčejně nevinnou – vyvolal mnohdy veselost. Postavil ve Velké jednopatrový domek čís. 83. Odpočívá již v Hranicích na hřbitůvku „U kostelíčku“. Agilním občanem ve spolcích je Jos. Pražák, který byl i v letech 1[.] jednatelem Odboru Nár. Jednoty v Hranicích. Dosud stavívá jeviště a napovídá při sokolských divadlech.

Divadla pořádaná „Orlem“ v hostinci pí. Telnerové cvičívá Frant. Bágar, starosta obce. Je to rolník příčinlivý a rozšafný muž. Byl zvolen starostou stranou lidovou, ale je z místních lidovců nejsympatičtější. Jeho klátivá chůze ukazuje, že konal těžké práce polní již jako chlapec, protože otec mu záhy zemřel. Ze starších občanů typem šlechtného venkovana je p. Aug. Král, čís. 19. Kdo se na něj za války obrátil o pomoc v době nedostatku potravin, nebyl nikdy odmítnut. K jeho cti jako pevného českého člověka zaznamenávám, že přes nátlak tehdejšího c. k. okres. hejtmána Vychodila neupsal na válečné půjčky rakouské ani haléře. Po převratě přestoupil se svou ženou Marií první z rolníků zdejších do církve čsl.

Racionelním hospodařením a chovem dobytka vynikající rolník, čís. 27, p. Jan Glos, předseda místní školní rady. Shlédnouti jeho vzornou stáj plnou krásného dobytka je pochoutkou pro každého pokročilého zemědělce. Vzorné hospodář-

* Wiesenberg, Vízemberk = Loučná nad Desnou.

ství možno shlédnouti též u rolníka, čís. 47, Jos. Valenty. Škoda jen, že jeho hospodářské stavení stojí na místě nerovném!

Vzorných hospodářství je ve Velké více. Ovšem jsou i zde lidé zaostalí, pokroku nepřející, stavějící se proti všemu novému, co stojí peníze. Jich hospodářství dle toho vyhlížejí! Jména jich z pochoptitelných důvodů neuvádím.

☞ *Studny* Dříve ve Velké chovalo se více dobytka hovězího než nyní po světové válce. Mnohý rolník míval 12–18 kusů. Ovšem v případě sucha bývala starost o krmivo, ba i o vodu. Je podivné, že za letních měsíců Velička za sucha vysychá. Ba vysychaly i studny v části obce od školy na západ. Ku př. v suchých letech 1921 a 1922 jezdili hospodáři večer s lejtami pro vodu do Veličky, ač i tam bylo vody málo. Na pití chodili pro vodu do školy a též do studánky v poli „Nad příkopou“. Tam na pozemku p. Hraha 90 kroků od silnice je kamenem mohutným přikryta kruhovitá studánka vyzděná v průměru asi 1 metr. Má dobrou vodu, která se neztrácí ani za největšího sucha. Pan řed. Karlíček v létě posílal si tam pro vodu. Byla zřízena za suchého roku asi v polovině 19. století. V onom roce robotou obecní vyzděny byly i 2 studánky „Pod Jasinky“. Prvá je pod duby na pozemku patřícím k číslu 50, parc. 318, druhá je dále u louky něco níže a je hustě dnes královím obrostlá na parcel. č. 456 (k číslu 15). Rolníci tehdy přivezli kámen hrachovec z „Podhůří“ z vysoké meze. Pan Josef Bágar, čís. 14, též tehdy balvany ty vozil, protože trpěl nedostatkem vody. Pak tam s povozy pro vodu jezdívali z celé vesnice a u studánek čekávali jeden na druhého. Voda tam stačila pro všechny. V oněch studnách „Pod Jasinky“ má voda železitou příchut. Dnes už mají ve Velké hlubší studny, proto na ony studánky se zapomíná. Jednotlivci v poslední době zařídili si i vodovod. Škoda, že se nesjednotili a nezřídili vodovod aspoň pro polovinu stavení v obci společný!

Dějiny Velké

☞ *Kdy byla založena* Kdy Velká byla založena, těžko zjistiti. Že na Hranicku jednotlivě člověk už v dávných dobách žil a v pralesích se zvířaty tuhý zápas vedl, dokazují nalezené hroby na Záhoří, v Bělotíně a zvláště v sousedním okrese přerovském v Předmostí. Kdy však tito jednotliví lovci a později už i zemědělci počali si stavěti celé oce v našem kraji, nedá se přesně odhadnouti. Když r. 1169 mnich rajhradského kláštera Jurik s povolením čes. krále Vladislava založil Hranice, není jisto, stála-li již tehdy Velká. Myslím, že již stála, ač první historickou zmínku o Velké nalézáme v zemských deskách II., 73 teprve roku 1371. Tehdy bratři Kuno, Jaroš, Pešek a Bohuš z Drahotuš prodali nejjasnějšímu knížeti markraběti morav. Janovi a jeho potomkům čtvrtinu drahotušského hradu ve městečku Drahotuších a dále 1/4 toho, co měl v Jezernici, Slavíči a ve Velké; dále všechno co měl v Klokočí, Podhoří, Uhřínově, Lhotě, což držel úplným vrchnostenským právem i patronátní se všemi příslušnostmi, užitky, svobodami, veškerými a jednotlivými příjmy, ať již jsou označeny jakýmko-

liv jménem nebo názvem, vůbec ničeho z práva na řečených statcích ani sobě ani svým dědicům nevyhražuje, prodal ve věčné a dědičné držení tímž panem markrabětem* a jeho nástupci.

Avšak v Olomouci 1. září 1215 byla dána listina, kterou markrabě morav. Vladislav Jindřich s povolením svého bratra krále Přemysla I. odňal benediktinům rajhradským celý hranický kraj s městem a udělil ho novému řádu premonstrátskému na Hradisku u Olomouce. A v této listině jsou hranice panství hranického přesně vymezeny. Stojí tam mezi jiným: „Pro stanovení hranic statku toho k prosbě opata Bonifáce poslali jsme ze své ctihodné muže, své beneficianty: pana Bavora, olom. komořího, kastelána Bluda z Přerova, olom. soudce Veliše, fořty, jež lidově slují lovci, totiž Hohola, Křižana, Lelka, Václava aj., kteří hranice toho statku z našeho souhlasu takto rozdělili: První mez běží po veřejné silnici směrem k Opavě nad potokem Vrážným k velkému pahorku Kopec zvaný, obklopený kládami – po překročení toho potoka jsou hranice přes horu Chřib až k začátku potoka Svinový; tok jeho činní hranici až k potoku Hradečný a tok jeho směrem nahoru (na sever) tvoří hranice až k stromu Jedle. Potom směrem nahoru přes místo Chřib zvané táhnou se hranice až k prameni řeky Veličky zvané. Tato řeka tekouc dolů (k jihu) do řeky, která sluje Veliká, a tvoří hranického panství hranici. Veliká vlévá se do řeky Bečvy a tvoří hranici. A řeka Bečva činí hranici výše až k osadě Doubravici od meze a hranice jdou až k místu Hora hranická. Přes les k potoku Jeser zv., odtud ke Špičskému potoku a k řece Jesence a ta jde dolů (již.) k potoku Žárský, na sever pak osada Žlebina a zde je hranečník až k silnici z Hranic do Jičína.“

Tato zmínka o řece Veličce je po mém soudu velmi důležitá. Jmenovala-li se řeka už tehdy Velička, případně Veliká, musila již tehdy býti osada Velká, protože jména řek odvozují se od jmen vesnic a měst. Jméno Velička povstalo od obce Velké, či jak se dříve říkalo Veliké.

Ve Volném[†] jsou však na str. 1–15 uvedeny hranice panství hranického již r. 1169 za olomouckého vévody Bedřicha. Již tam je jmenována řeka Velička vlévající se do Bečvy. Pak ovšem by z toho vysvítalo, že při založení města Hranic Jurikem již vesnice Veliká byla. Nechybím proto, napíši-li, že v druhé polovici 12. století Velká již existovala. Velká však patřivala pánům z Drahotuš, proto osudy Velké až do roku 1548 spjatý jsou s dějinami města Drahotuš.

Ač Velká do r. 1548 patřila do Drahotuš a církevně tam náležela dosud, přec přirozený sklon její obyvatelstvo mělo do blízkých Hranic. Hranice r. 1251 byly od markraběte morav. Přemysla povýšeny za město a udělena jim práva městská. Za opata Chvála (1290–1299) bylo město ohraženo zdmi, vystavěny 3 brány s mřížemi a padacími můstky. Hranice tak staly se důkladnou pevností. Tam v době válek utíkal se i lid z okolních vesnic a hledal ochrany hlavně pod dřevěnými podloubími. Tato podloubí šla kolem celého náměstí i do přilehlých ulic. V Jiráskově, Židovské a Radnické ulici jsou zděná klenutá podloubí zachována dosud.

* Tedy „témuž panu markraběti“.

† Gregor Wolny, Die Markgrafschaft Mähren, topographisch, statistisch und historisch geschildert, I. Band – Prerauer Kreis (1835).

Velkou šla asi stará důležitá cesta zv. „Hučnice“. Šla od Železné brány (hradisko nad Bělotínem) přes Ludyni – pod Střítežem je hráze přes Ludinu (u nás říkájí Ludyňu) zv. „Moravská brána“, přes níž přecházela Hučnice – směrem k Velké, Hrabůvce, Klokočí, Slaviči až k Veselíčku. Zbytky této cesty nedovedl jsem najít.

☞ *14. století* R. 1311 a 1312 přitáhl na Moravu král Jan Lucemburský. Po smrti posledního Přemyslovce Václava III. roku 1306 někteří rytíři začali loupežné přepadati kupce brněnské a j. z trhů jedoucí. Z Moravy přicházely nesčetné žaloby do Prahy, a to pohnulo mladého krále Jana, že dvakrát vypravil se na Moravu. Dobyl hradu Ungersberka u Třebíče a 17 loupežníků tam zajatých dal mečem popravit. Dobyl hradu Račic blíž Vyškova a tam zajal Friduše z Linavy. Tento Friduš kolem r. 1280 založil na panství pánů z Drahotuš hrad Helfštýn. Poněvadž někteří páni z komonstva králova za něj se přimlouvali a Friduš přísahal, že králi věrně sloužiti bude a loupežení zanechá, král udělil mu milost. Dále táhl král k Olomouci a pak k Drahotuším. Hrad zemanů z Drahotuš vystavěn byl asi kolem r. 1190 nad vesnicí Podhořím. Měli střežiti veřejnou cestu Hučnici. Avšak tehdejší pán na Drahotuchu byl též loupežníkem. Král Jan proto hradu dobyl, pána s čeládkou dal pověsiti na stromech a vyřknul nad Drahotuchem říšskou kletbu. Na věky nesměl zámek nikdo obnovit. Rodina popraveného zemana bydlela pak na tvrzi v Drahouších v nynějším Zachalupci na kopečku okrouženém příkopem, který se napouštěl v čas obrany vodou. Tehdy králů Jan asi rozbil i hrad Puchart, kde též loupežný rytíř přepadal kupce na cestě k Potštátu. Zříceniny toho hradu najdeme jdouce od hostince „U tlustého Jana“ asi 200 kroků pěšinkou na zalesněný vršek nad Veličkou. Tehdy král Jan přeložil kupeckou cestu z Bělotína na Drahotuše, Lipník, Dolní a Velký Újezd do Olomouce; je to dnešní říšská silnice. Hučnice zanikla.

☞ *Strážné kopce* Dr. Fr. Příkrýl míní*, že cestu tu hlídali zemané, kteří si ve dne dávali znamení dýmem, v noci ohněm. Byli na strážných kopcích, a to: za Bečvou proti Drahotuším na „Hadovci“, kde byl i nový malý hrad zv. Nový Drahotuch, na návrší u Hranic „Stráž“, kde domobraneckou stráž konal zeman ze Svrčova, a konečně mezi Lhotkou a Hrabůvkou „U strážného kamene“ střežil zeman ze Lhotky, jemuž dosud přilehlý les patří. Jmenoval-li se už tehdy Bezděk, těžko zjistiti. Přesně však jsem zjistil, že roku 1680 Bezděk byl ve Lhotce dědičným rychtářem. Z toho rodu pochází též Bezděci ve Velké (v čísle 35, 38, 47, 53, 69). R. 1323 dne 24. srpna uvítaly Hranice českého krále Jana a jeho syna Karla, kteří se tam sjeli s rakouskými vévody Oldřichem a Ottou k jednání o úpravu jižních hranic moravských. Tehdy jistě i naši předkové z Velké vítali svého krále. Tehdy na Helfštýně mocným pánem byl pan Vok z Kravař (1269–1328). Tento mocný pán měl za ženu levoboční dceru krále Přemysla II., která dostala ovšem panství Fulnek. Moc rodu pánů z Kravař rozšířila se poněmhu po celém kraji Odrou protékánem, který dodnes dle svých bývalých pánů sluje

* Dr. František Příkrýl, Drahotuch a starožitnosti na Pobečví. Záhorská kronika 8, 1925–1926, č. 3, s. 80–82. Jeho tvrzení jsou z dnešního pohledu hodnocena jako fantastická, stejně tak Harnovo líčení dějin Velké v prvních staletích je dnes zajímavé jako výraz dobových laických představ, nikoli jako zdroj historicky relevantních informací.

„Kravařsko“. Pan Bohuš z Drahotuše, slavný šlechtic, měl jednu z Vokových dcer za manželku. V rodině Kravařů zůstal Helfštýn přes 160 let, až do roku 1447.

Panství drahotušké, k němuž Velká patřila, bylo r. 1371 prodáno markraběti Janovi. Syn jeho markrabě Jošt (Jodok) zastavil panství i se všemi vesnicemi panu Ctiboru z Cimburka na Tovačově a jeho synu Albertu za 2244 Mk.

☛ *Velká za pánů z Cimburka* R. 1418 král Václav IV. dal si zaplatiti o 500 Mk. nad uvedenou cenu a přenechal celé panství synům Alberta z Cimburka Janu a Ctiboru. V zemských deskách, kniha IX. 226, je příslušná listina, z níž se dovídáme, že Jan a Ctibor stali se kupem pány hradu Drahotuše s městečkem a vesnicemi: Podhoří, Bohuslávky, Jezernice, Slavič, Milenov, Klokočí, Velká, Hrabůvka, Uhřínov, Předlesí a Soběsuky s polnostmi, poplatky, soudy, mýty, kopci, lesy, háji, lukami, rybníky, mlýny a patronáty.

Roku 1437 pohnal pan Jan z Cimburka Bočka Puklici z Pozořic a z Drahotuše za to před soud, že mu vybral celou ves Velikou a pak ležel ve vsi Naydeku na panství hranickém. Žádal po něm 100 hřiven grošů dobrých. Rod pánů z Cimburka byl slavným. R. 1448 pan Jan z Cimburka, hejtman markrabství moravského, dal připsati své manželce Žofii z Kunštátu, když své dědičné panství skalské prodala, své svobodné a nezatížené dědictví v Drahouších, jakož i na vsích Jezernici s patronátem, Slaviči, ½ Milenova a na vesnici Veliké s mlýnem. – To je historický doklad, že již toho roku ve Velké byl mlýn.

☛ *Velká za pánů z Pernštýna* Roku 1476 zemský hejtman morav. pan Ctibor z Cimburka, syn Jana z Cimburka, prodal celé panství za 7000 dukátů panu Vilému z Pernštýna. Byly to: hrad Drahotuše s městečkem, vesnice Jezernice, Slavič, Milenov, Klokočí, Veliká, Mikulovka (zanikla již!), Podhoří, Uhřínov, Středulesí, Bohuslávky, Hrabůvka, Radíkov, pusté vesnice Žabíkov a Ohiřalsko s výjimkou vesnice Popelova a pustých polí u Středulesí, které patřily špitálu v Hranicích. Vilém byl též pánem Helfštýna. Patřila mu i rozlehlá panství v Čechách a mnoho panství na Moravě, byl nejbohatším šlechticem za vlády krále Vladislava Jagaillovského. Byl vzácným mužem, velkým hospodářem, Helfštýn byl zamilovaným jeho sídlem. Podpisoval se vždy jen „Wilem z Pernstayna pán na Helfensstaynye“, ač patřilo mu přes tucet jiných hradů. Zemřel 8. dubna 1521. I jeho syn Jan z Pernštýna byl slavný a rekovný šlechtic, který vedl nádherný dvůr. Za něho Hranice velice zbohatly. R. 1514 založil hranický zámek. Před svou smrtí r. 1548 prodal panství Hranice, Drahotuše, s vesnicemi k nim patřícími (tedy i Velkou) Václavu Haukvicovi z Biskupic.

☛ *Konec 16. století* R. 1553 to vše koupil hranický pán Jan starší Kropáč z Nevědomí. Od něho v Hranicích pocházejí erby na památných kamenech u hlavní brány zámecké v ohradní zdi. Je tam i nápis: „Zdelano za pana Kropacza de Nevedomi. P. M. Hranicz 1562“. Jeho dcera Anna, dědička panství, vdala se za Jana z Kunovic r. 1573. Po jeho smrti druhým jejím manželem byl r. 1580–1592 Jan mladší z Žerotína. Po smrti Anny její dcera Anna Marie r. 1592 odstoupila svůj podíl na Hranice a Drahotuše, Vizovice a j. bratru Janu Jetřichu z Kunovic, který zase r. 1600 vyměnil toto panství za panství Světlou a náhradu 17.000 mor. zlatých svému švagru Zdeňku Žampachovi z Potenštýna (1600–1609). Zdeněk r. 1609 prodal za 175.000 mor. zl. obě panství Karlovi Bergerovi

z Bergů a tento za tři roky prodal je Václavu Molovi z Modřelic (r. 1612–1620). Z toho vidno, že Velká jako část panství drahotoušského často přecházela dědičtím neb prodejem do rukou nových majitelů. Obyvatelé její zkusili dosti. Hned r. 1241 přehnali se tudy divocí Tataři a jistě hrozně zde řádili. Za vlády krále Václava IV., kdy markrabětem moravským byl Jošt, byly na Moravě stálé různice a země spory panskými velmi trpěla.

☞ *Husitství* Husitské války nalezly ohlas i v našem kraji. Již r. 1423 silné vojsko husitské přišlo na Moravu, dobylo Kroměříže a j. měst náležejících katolickým pánům. R. 1430 vojsko husitské vedením Jana Tovačovského oblehlo Hranice a dobylo je. Od té doby ujalo se v Hranicích, ve Velké a v celém kraji husitství a hluboko zde zapustilo své kořeny. Velká celá byla husitská od roku 1448. Roku 1468 usadili se v Hranicích kazatelé českobratrští, a ač králem Matyášem byli vyhnáni, brzy opět se vrátili a roku 1510 převzali hranickou faru. Tehdy Hranicím dařilo se dobře a jistě i ve Velké za vlády pánů z Cimburka byl snesitelný život. Čeští bratři starali se i o vzdělání širšího lidu a založili v Hranicích školu. Tak Hranice jakož i sousední Lipník a Přerov byly hlavními středisky čes. bratří ve vých. Moravě. Tehdy v první polovici 16. stol. nastala jistá snášenlivost mezi příslušníky různých církví na Moravě. I katoličtí páni, protože jich velmi málo bylo, byli snášenliví.

R. 1550 přijel král Ferdinand I. Habsburský na sněm do Brna a žádal, aby proti Jednotě bratrské přísně bylo postupováno. Tehdy odpověděl zemský hejtman Václav z Ludanic (patřil mu i hrad Helfštýn a Roketnice u Přerova) přítomnému králi: „Dříve Morava v ohni a popeli zahyne, než aby trpěla nějakého u víře nucení. My nikterak od svého přesvědčení neodstoupíme a já sám raději hrdlo své nasadím, než abych se náboženského přesvědčení vzdal“. Král vida taký odpor, nečinil sněmu žádných dalších předloh, a tak snášenlivost náboženská na Moravě ještě čas potrvála. Teprve když r. 1565 biskup Vilém uvedl jesuity do Olomouce, začali tito proti čes. bratrům a též proti šířícím se evangelikům vystupovati.

R. 1568 za příprav k válce s Turky dlel v Hranicích několik dní čes. král Maxmilián II. u pana Jana Kropáče z Nevědomí s velkým a slavným svým průvodcem. Bylo to v masopustě. Tehdy radovánky stíhaly radovánky.

Kazatelem českobratrským v Hranicích byl Tomáš Přeloučský, který vedl často učené polemiky s faráři lipnickým a hranickým. Kolem r. 1570 náležel čes. bratrům v Hranicích dům u Veličky, nynější českobratrský kostel, který si tehdy za svou modlitebnu upravili. Paní Anna Kropáčová, sama vyznání českobratrského, dům ten od všech poplatků osvobodila a dovolila jim zvoniti k službám božím a dítky z Hranic a okolí svobodně vychovávat. Tehdy i husitské obyvatelstvo ve Velké pomalu přiklonilo se k víře čes.-bratrské a na pobožnosti do Hranic chodívalo. R. 1595 a 1596, jakož i v letech 1604 a 1605 zuřil v našem kraji mor zavlečený k nám z Uher.

☞ *Doba po bitvě na Bílé hoře* Bitva na Bílé hoře 8. listopadu 1620 zasáhla velmi nešťastně i do osudů obce Velké. Pan Václav Mol, majitel panství, stál v řadě odbojných čes. pánů a přidržel se zimního krále Friedricha Falckého. Tehdy na Bílé hoře Moravané velmi statečně bojovali a mnohý Hraničen a mož-

ná i Veličan u letohrádku Hvězdy za vlast a víru vykrvácel. Ale hůře bylo pak. Neboť vítězný Ferdinand II. byl fanatický katolík a na radu jezuitů využil svého vítězství k naprostému potlačení všech nekatolíků. Přední čeští šlechtici, mezi nimi i pan Václav Mol z Modřelic, byli uvězněni a 27 jich bylo 21. června 1621 na Staroměstském náměstí popraveno. I Mol byl odsouzen k smrti, pak ale změněn byl mu rozsudek v doživotní žalář na Špilberku v Brně, kdež bídně zahynul. Jeho panství zkonfiskováno a dáno za věrné služby kardinálu olomouckému Františkovi Dietrichsteinu. Všechny tyto statky, aby jen zajistil svému rodu, dal zapsati jako fideikomisní s právem prvorozenství a dědicem ustanovil Maxe knížete z Dietrichsteinu. Všichni měšťané a páni museli přísahati věrnost a do roku a dne přestoupiti na katolictví. Jinak museli se vystěhovati ze země. Lidu selskému prostě se poručilo odříci se své víry a státi se katolíky. Kdo neposlechl, dání mu dragouni do domu, kteří ho tak dlouho trýznili, až aspoň na oko stal se katolíkem, chodil do kostela, ku zpovědi atd. Bible a knihy Komenského byly páleny. Ač lid sliboval věrnost císaři a knížeti, přec tato vynucená přísaha neměla trvalého výsledku. Při první příležitosti lid proti císaři povstal. Tak stalo se i u nás. Když protestantský německý vojevůdce Mansfeld s vojskem přišel na Moravu a přiblížil se k Hranicím, měšťané mu ochotně otevřeli bránu a sehnali podporu 1000 tolarů. Z toho měšťané dali pouze 180 tolarů, ostatky daly vesnice a jistě hodně též Velká. Z Hranic Mansfeld s vojskem odtáhl k Lipníku. Zatím přitáhlo císařské vojsko a město oblehlo. Velká tehdy mnoho vytrpěla. Hranice však pod vedením rychtáře z Bělotína Malíka statečně útoky odrazely a čekaly pomoc Mansfeldovu. Když tento dlouho nepřicházel a lid už byl netrpěliv a útoky císařských vojsk španělských byly čím dále zuřivější, Malík ztratil naději a skočil se zámecké věže do příkopu, aby unikl smrti katem. Město Hranice bylo hrozně za to potrestáno: v 5ti nedělích musilo sehnati pokutu 1000 tolarů a ztratilo všechny výsady. Mnozí přední měšťané byli odsouzeni k smrti a popraveni 16. října 1627. Mnozí odešli pak do ciziny raději a zanechali své domy prázdné. V Hranicích do roku 1642 byl 101 dům prázdný. Většinou to byly šlechtické a zemanské jako Čaputův, Žampachův, Holubův a j.

Ve Velké lid dříve českobratrský musil na oko býti katolickým. Avšak v mnohé chaloupce měli pod podlahou nebo ve střeše schovanou bibli neb jinou knihu a večer modlívali se a četli z knih českobratrských. Tak lid nucen vlastně byl k přetvářce. A co lid zakusil v nastalé pak válce třicetileté! R. 1642 táhla Velkou císařská vojska do Polska a zle po celém kraji řádila. Občané musili jim odváděti potraviny a dodávati povozy, tak zv. fořpony*. R. 1643 Švédové pod vedením plukovníka Derflinga dobyli Lipníka a dlouho obléhali Hranice, leč města nedobily. Spálili předměstí i obě brány: dolní (na Motošíně) a horní. Tehdy byli Švédové ležením i ve Velké a i v letech následujících menší oddíly švédské krajem se potloukaly a obyvatelstvo docela ožebračily. Lid neměl dobytka, neměl potravin, pole většinou zůstala neoseta a lid bloudil po lesích boje se drsných vojáků. R. 1647 na sv. Trojici přišlo ještě k tomu od Drahotuš veliké krupobití.

* Sedláci, majitelé koní, byli určováni k obsluze vojska na takzvané příprže (fořpony) k převážení potřeb pro armádu na větší vzdálenosti.

Zdá se mi – ač dokladů pro toto tvrzení jsem pro krátkost času nenalezl – že tehdy panství na místo opuštěných domů ve Velké na nejkrásnějším místě dalo postavit panský dvůr s velikou zahradou. Přirozeně, že ku dvoru patřily nejlepší pozemky – prý od šesti gruntů – na nichž pak lid musil pánům robotovati.

R. 1648 na sv. Tomáše vypukl v Drahotuších v sladovni pí. Anny Smetanové požár; 12 domů i s radnicí shořelo.

Tehdy peníze měly velikou cenu. Protože však byla doba velmi nejistá, vojska každou chvíli přišla a vše pobrala, proto bál se každý dobytek si koupiti a raději chodil žebrotou. Kůň tehdy stál 15 zl., kráva 6 zl., svině 1 zl., ovce 45 kr., měrice pšenice 1 zl. 10 kr., rži 48 kr., ječmene 36 kr., ovsa 24 kr.; vůz 15 zl., pustá chalupa 15 až 50 zl.

R. 1648 skončila se děsná válka 30letá. Posádky švédské v Olomouci a Fulneku opustily naši zemi až r. 1650. Lid slavnými bohoslužbami děkoval Bohu, že přišel konečně mír. Maxmilián Dietrichstein vládl na panství od r. 1636 až 1655. Po něm syn jeho Ferdinand až do roku 1698.

R. 1680 zuřil po celé Moravě mor, ale ve Velké nezemřel na něj toho roku nikdo.

☞ R. 1680 R. 1680 jsou již zápisy v matrikách farních v Drahotuších, dovídáme se jména zdejších občanů, bohužel až do r. 1771 nemůžeme přesně stanovit, které domě určitý rod býval, protože až do toho roku nebyly domy číslovány. Teprve r. 1771 císařovna Marie Terezie nařídila číslování domu. Nalézáme proto v zápisech množství jmen dnes již dávno vymřelých rodů, o nichž nemůžeme pevně stanovit, v kterém gruntu žili. Takto se dovídáme, že r. 1680 20. ledna měl svatbu Jiří Klejzl z Velké s Marií Hynčicovou z Klokočí.

Zemřeli: dítě Pavla Hromady a dítě Martina Hondla (asi z čís. 47). Narodilo se celkem 14 dětí, ku př.: Jakubu a Marii Suchánek syn Pavel, kmotři: Martin Šnajdr a Markéta Zajbortová; Martinu a Elišce Zábečka dcera Rozka, kmotři: Martin Zajbort, Kateřina Mynářská; Tomáši a Zuzaně Hón syn Václav, kmotři: Martina Šnajdr a Mar. Šindlarka; Janu a Rozyně Čadra dcera Dorota, kmotři: Jiří Vika (?), Zuzana Mynářská; Michalu a Kateřině Volf dcera Marie, kmotři: Vítek a Kateřina Mynářská; Michalu a Dorotě Kunát dcera Zuzana, kmotři: Václ. Čadra a Byna (?) Šnajdrová a j.

☞ R. 1681 R. 1681 nezemřel ve Velké asi nikdo; aspoň v matrice není nic. Též svatba žádná není poznačena. Narodilo se 9 dětí. Mezi nimi: Janu a Kateřině Chroměčkovi syn Jiřík, kmotři: Jiří Šindlar a Dorota Volf; Michalu a Zuzaně Klejzl syn Václav, kmotři: Václav Čadra a Markéta Zajbortová; Jiříku a Kateřině Klejzl dcera Rozka, kmotři: Martin Gogil a Kateř. Volf; Martinu a Dorotě Volf dcera Dorota, kmotři: Michal a Dorota Volf

☞ R. 1682 R. 1682 zemřelo 8 dětí z Velké a Matěj Doležel ve stáří 90 let. Narodilo se 13 dětí; ku př.: Janu a Zuzaně Horák syn Jan, kmotři: Jiřík Šindlar a Zuzana Románková; Janu a Sofii Doležel syn Matyáš, kmotři: Jiřík Šindlar a Zuzana Valentka.

☞ R. 1683 R. 1683 zemřela Marie, choť Mikuláše Volfa, ve stáří 50 let. Dále: Jiří Význar, hofer u Horáka ve Velké, ve stáří 50 let a Jan Jiří Štorkman, Francouz od pluku knížete Zamojského, a Tomáš Vašek, soused z Velké (50 let).

7. listopadu toho roku potvrzen jest v stav sv. manželský mládenec Martin, syn Martina Popa z dědiny Veliký. Vzal sobě poctivú děvečku Rozynu po Janu Konečném z dědiny Klokočí; svědkové byli: Matúš Zábečka, starosvat fojt, družba Jan Valenta z Velké.

Narodilo se toho roku 14 dětí, z nichž uvádím: Matyáši a Kateř. Zábečka dcera Maria, kmotra: Eliška Vašková a Martin ?; Janu a Barboře Dvořák dcera Zuzana, kmotr: Jan Pospíšil; Tomáši a Zuzaně Hón dcera Zuzana, kmotři: Jiřík Šindlar a Dorota Volf; Matěji a Martě Šindlar dcera Anna, kmotři: Václav Mynář a Kateř. Michálek; Jiříku a Zuzaně Rýpar dcera Kateřina, kmotři: Michal Kunát a Mar. Šindlar.

R. 1683 táhlo naším krajem polské vojsko krále Jana Sobieského na pomoc císaři Leopoldovi I. osvobodit Vídeň od Turků. Za Drahotušemi tábořilo 16.000 Poláků.

☞ R. 1684 R. 1684 Gregor Wajkar, vdovec z Velké, vzal si vdovu Kateřinu. Zemřela Zuzana Zábečka (54 r.) a její muž Zábečka Urban (?). Dále vdova Zuzana Zubalíková ve stáří 200 let; toto zcela určitě je chyba v matrice, neboť tak vysokého stáří nemohla se dožít. Zemřel též soused Andrys Čech (42 r.), dítě Pavla Valíše, dítě Pavla Válka a dítě Jiříka Klejzla. Narodilo se 8 dětí, ku př.: Pavlu a Anně Válek dcera Anna, kmotři: Martin Zajbort a Anna Valentka; Mikuláši a Zuzaně Rýpar dcera Rozka, kmotři: Jiřík Román a Markéta Zajbort; Michalu a Zuzaně Klejzl dcera Maria, kmotři: Václ. Čadra a Markéta Zajbort; Martinu a Zuzaně Josefovský syn Jan, kmotři: [.]; Janu a Sofii Doležel syn Matěj, kmotři: Jiří Fekar z Drahotuš.

☞ R. 1685 R. 1685 narodilo se 15 dětí v obci, na př.: Janu a Zuzaně Horák dcera Maria, kmotři Jiřík Šindlar a Anna Valentka; Jiříku a Mar. Klejzl dcera Maria, kmotři: Martin Zajbort a Kateřina Volf; Pavlu a Anně Válek syn Václav, kmotři: Martin Zajbort a Zuzana Valentka; Jiříku a Justině Horák dcera Jana, kmotři: Jiřík Šindlar a Dorota Šafářka; Matěji a Kateřině Rýpar syn Václav, kmotři: Michal Volf a [.]; Janu a Rozyně Školuda syn Martin.

☞ R. 1685 17. 7. 1685 přišlo od západu veliké povětrí a krupobití, které hlavně na horách mnoho škod nadělalo. Hotový soudný den! Stromy vyvracelo, obilí do země vbilo, v Jezernici dokonce 12 stodol a ve Slavíči 5 stodol vyvrátilo.

☞ R. 1686 R. 1686 narodilo se ve Velké 11 dětí, mezi nimi: Tomáši Zábečka syn Jan, kmotři: Jan Tománek a Zuzana Mynářka; Jakubu a Rozce Doležel dcera Marie, kmotři: Martin Mynář a Zuzana Fekarka; Jakubu a Zuzaně Bednář dcera Rozka, kmotři: Frydrych (?) Hrachový; Janu a Marii Hybnar syn Jan, kmotři: Jan Tománek a Kateřina Pop.

☞ R. 1687 R. 1687 zemřeli žena Zuzana s dítětem, choť Jana Gogela (v stáří 30 let). 24. září Kateřina vdova po Jiřím Josefovským, mlynáři ve Velké (80 r.). Narodilo se 7 dětí v tom roce: Pavlu a Anně Válek dcera Zuzana; Michalu a Zuzaně Klejzl syn Jan, kmotři: Václ. Čadra a Markéta Zajbort; Jiříku a Zuzaně Plaček syn Matouš, kmotři: Frydrych Hrachový a Mar. Čadrová; Janu a Anně Sekyra dcera Kateřina a. j.

☞ R. 1688 R. 1688 už narodilo se v obci 17 dětí, ku př.: Tomáši a Kateřině Pop syn Jiřík, kmotři: Jakub Klauber a Dorota Volf; Jiříku a Justině Horák

syn Jan, kmotři: Jiřík Šindlar a Mar. Bratrych; Václavu a Justině Rýpar syn Jan, kmotři: Václav Bratrych a Markéta Zajbort; Tomáši a Rozce Záběčka dcera Maria, kmotři: Jan Románek a Zuzana Mynářka; Pavlu a Marii Šubrt syn Tomáš, kmotři: Martin Pop a Kateřina Volf.

V červenci v tomto roce přišla děsná bouřka s krupobitím.

☞ *R. 1689* R. 1689 narodilo se 13 dětí, ku př.: Jiříku a Anně Lév dcera Zuzana, kmotři: Michal Klejzl a Zuzana Hondlová; Janu a Anně Valenta syn Antonín Josef; Tomáši a Zuzaně Hondl syn Matěj, kmotři: Martina Šnajdr a Mar. Šindlar; Janu a Anně Šlosar syn Jan, kmotři: Jan Rýpar a Maria Šponar; Michalu a Dorotě Kunát syn Václav, kmotři: Martin Šnajdr a Maria Čadrová; Pavlu a Juditě Zajbort dcera Judita, kmotři: [.] a Rozka Pop.

☞ *R. 1690* R. 1690 zemřel soused Martin Pop (92 roky). Pochován byl při kostele, avšak v tomto roce byla v Drahotuších zahrada od Jana Horáka na nový hřbitov odkoupena a tam se pak pochovávalo. Kaple sv. Anny však byla tam teprve r. 1732 vystavěna.

Děti narodilo se jen 9. Z nových rodových jmen poznačují: Janu a Kateřině Chromečka syn Jan; Janu a Marii Hybnar dcera Anna; Jiříku a Anně Lév syn Václav, kmotři: Michal Klejzl a Zuzana Hondl; Janu a Anně Šlosar syn Martin, kmotři: Jan Rýpar a Marie Volf.

☞ *R. 1691* R. 1691 narozeno 14 dětí, ku př.: Janu a Zuzaně Rýgl dcera Magdalena, kmotři: Pavel Fekar a Zuzana Hondl; Janu a Anně Sekyra dcera Rozka, kmotři: [.]; Jiříku a Evě Risgl syn Václav; Jiříku a Mar. Valenta syn Martin.

☞ *R. 1692* R. 1692 zemřela Kateřina, vdova po Pavlu Valochu, (60 let) a pochována již byla na novém hřbitově. V stáří 70 let umřel Martin Kohút. Děti narozeny jen 4.

☞ *R. 1693* R. 1693 zemřela hoferkyně Anna Klejzlová (60 r.) a Dorota, žena Michala Kunáta (45 r.). Svatbu měl David, syn Martina Zajborta z Velké, s Annou, dcerou Jakuba Bednáře z Velké. Svědci byli Pavel Sekanina a Martin Vítek (?) z Velké. Narozeno bylo 9 dětí. Z nových jmen zaznamenávám: Janu a Dorotě Bránka dcera Anna, kmotra: Anna Konečná; Martinu a Rozce Vašek syn Tomáš; Václavu a Marii Holotík (nebo Golotík?) dcera Anna, kmotři: Martin Zajbort a Rozálie Tománková.

☞ *R. 1694* R. 1694 zemřeli: Marie Kunátová (80 r.), Martin Gogel (60 r.), Eva Gogelová (60 r.), Dorota Gavlová (70 r.), Dorota Dobšová (100 r.), Jan Šindlar (70 r.), Jakub Suchánek (60 r.), Anna Václavíková. Svatbu měl vdovec Michal Kunát s Eliškou, dcerou Jiříka Wrjina (?). Narodilo se 9 dětí. Ku př.: Jakubu a Zuzaně Bednář syn Tomáš; Jiřímu a Marii Malinka syn Pavel, kmotři: Martin Molitor a Markéta Zajbort; Jiřímu a Mar. Klejzl syn Tomáš, kmotři: Martin Zajbort a Kateř. Michálková.

☞ *R. 1695* R. 1695 zemřel Václ. Čadra (70 let) a j. Uvádím jen nejstarší. Narodilo se 7 dětí. Tomáš a Rozálie Záběčka nazvali dcerušku Lidmila. Jinak dávala se jen jména: Pavel, Tomáš, Martin, Ondřej, Jan, Jiřík, Marie, Kateřina, Zuzana, Dorota, Anna, Rozka a j.

☞ *R. 1696* R. 1696 zemřeli Jan Horák (83 r.) a Martin Šnajdr (66 r.) a j. Svatbu měl vdovec Jan Smutný s Marií, vdovou po Martinu Šnajdru. Svědci byli: Jiří Valenta a Jan Bránka z Velké. Václav, syn Matěje Fraisa, vzal si Annu, dceru Pavla Drobného z Velké. Svědky byli Jiří Valenta a Jan Kudelka, oba z Velké. Děti se v tom roce narodilo 11.

☞ *R. 1697* R. 1697 zemřeli: Martin Juráš (70 r.), Tomáš Werner (?) (74 r.), Marie Čadrová (70 r.), a j. Děti narodilo se 9.

☞ *R. 1698–1700* R. 1698 měl svatbu Martin Přibyl z Velké s Evou Rozehnalovou z Drahotuš. Děti zrodily se jen 4. R. 1699 narodilo se 7 dětí a r. 1700 11 dětí. Objevuje se tu nové jméno Jakub a Anna Smolka. R. 1700 zemřel Jiří Vrtil (80 r.).

☞ *R. 1701* R. 1701 zemřela Marta, žena Jana Bezděka ze Lhotky (80 r.). R. 1701 narodilo se 11 dětí. Ku př.: Jiřímu a Anně Suchánek syn Václav, kmotři: Jiří Šindlar a Mar. Bratrychová; Vavřínu a Marii Šindlar syn Ondřej, kmotři: Jan Klejzl a Maria Šindlarová; Martinu a Rozce Vašíček syn Kristián, kmotři: David Zajbort a Dorota Bratrychová.

☞ *R. 1702* R. 1702 narodilo se 8 dětí, z nichž uvádím: Jiřímu a Marii Valenta dcera Maria, kmotři: David Zajbort a Zuzana Josefovská; Janu a Rozce Horák syn Jan, kmotři: Jan Klejzl a Mar. Šindlarka; Jiřímu a Justině Horák syn David, kmotři: Tomáš Fekar a Dorota Bratrychová.

☞ *R. 1703* R. 1703 narozeno 11 dětí, z nichž tři děvčata dostala jméno Apolena: Václavu a Marii Rýpar dcera Apolena, kmotři: Jan Klejzl a Zuzana Hrachová; Martinu a Kateřině Rýpar dcera Apolena, kmotři: Pavel Fekar a Mar. Šindlarka; Janu a Anně Slavkovský dcera Apolena, kmotři: Martin Frai a Rozka Matyášová.

☞ *R. 1704* R. 1704 narozeno jen 6 dětí. Objevuje se tu jméno Jan a Mar. Kudelka.

☞ *R. 1705* R. 1705 narozeno 8 dětí; tak ku př. Jiřímu a Rozce Hondla syn Jan, kmotři: David Zajbort a Zuzana Hrachová; Jiřímu a Marii Valenta dcera Kateřina, kmotři: David Zajbort a Zuzana Josefovská; Pavlu a Marii Šubrt dcera Anna, kmotři: Michal Volf a Rozyna Frai.

☞ *R. 1706* R. 1706 bylo narozeno 14 dětí, mezi nimi: Jiřímu a Anně Hrbek dcera Anna, kmotři: Martin Frai a Rozyna Rýparová; Martinu a Alžbětě Man syn Martin, kmotři: Ondřej Matyáš a Anna Zajbortová; Jiřímu a Alžbětě Bohatý syn Tomáš, kmotři: Pavel Šubrt a Anna Klejzlová.

☞ *R. 1707* R. 1707 se narodilo 8 dětí. Tak: Jakubu a Kateřině Zemek syn Jakub, kmotři: Jan Klejzl a Rozka Vašíčková; Janu a Marii Hybnar syn Václav, kmotři: Jan Románek a Anna Popová.

☞ *R. 1708* R. 1708 měli svatbu: Michal, syn Jana Fraisa z Velké, s Kateřinou, dcerou Ondřeje Kotiše z Jezernice, a Jan, syn Jakuba Glosa z Bělotína, s Rozkou, dcerou Jakuba Bednáře z Velké, svědci: Jiří Valenta a Jan Klejzl z Velké.

☞ *Rod Glosů* Z tohoto možno usouditi, že na čís. 27 býval tehdy Jakub Bednář, jehož dcera dostala asi místo, a tak přišel rod Glosů z Bělotína. Dříve jméno Glos ve Velké se nevyskytuje.

Narodilo se 14 dětí; z těch: Jiřímu a Marii Klejzl syn Pavel, kmotři: Jiří Váňa a Anna Rýparová; Janu a Rozce Glos dcera Anna, kmotři: Jiří Čadra a Zuzana Hrachová; Ondřeji a Justině Pop dcera Anna, kmotři: David Zajbort a Anna Sekýrková; Jakubu a Marii Sekyra dcera Maria, kmotři: Martin Josefovský a Veronika Kajnarová. Rod Josefovský byl na mlýně čís. 26. Tehdy podepisovali se jen Joseph.

☞ *R. 1709* R. 1709 bylo narozeno jen 7 dětí, na př.: Davidu a Marii Bratrych syn Václav, kmotři: Jan Janík a Zuzana Frydryšková (?); Jiřímu a Marii Klejzl syn Václav, kmotr: Jiří Váňa z Milenova; Jiřímu a Veronice Kajnar syn Jan.

☞ *R. 1710* R. 1710 bylo narozeno 10 dětí. Na př.: Michalu a Dorotě Volf syn Matěj, kmotři: Jiřík Čadra a Maria Šubrtová; Tomáši a Anně Pop dcera Anna, kmotři: Martin Kajnar a Maria Hybnarová; Ondřeji a Anně Brhel syn Jakub, kmotři: (?) ze Slavíče; Janu a Rozce Glos dcera Anna, kmotři: Jiřík Čadra a Zuzana Hrachová.

Jak bylo v té době loupežnictví častým zjevem, dokazuje zápis, který v Drahotuších jsem našel. Toho roku 23. května v 11 hod. večer zbojníci Pavla Andrýska v Drahotuších rabovali, ohněm a rozpálenými metlami jej mučili. Měl mnoho tisíc na zlatě a stříbre, ale raději se mučiti dal, ale o penězích neřekl. Jan Horák po těch zbojnicích střílel a na ně volal. Oni ho po řeči poznali, jménem jmenovali a zanechajíce polomrtvého Pavla Andrýska, oknem do domu Horákova se dostali, skříně, komory, truhly, vše rozstípali, šaty, slaninu, maso pobrali, kořalky asi půl vědra vytočili, též asi 2 vědra vína vypili, peníze za víno utržené sebrali a 16 břemen nabraného statku odnesli. Pavlovi Andrýskovi nic nevzali. Horák od nikoho nedostal žádné náhrady, i to víno knížeti Waltrovi zaplatiti musil.

Toho r. 1710, kdy lipničtí Patres scholarum piarum (piaristé) se studenty na zámku Helfštýně na regraci byli, toho času tam Jan Onderka drábem a opatrovníkem byl a u sebe zbojníky přechovával a s nimi společenství měl a jeho synové Franta a Kristián náčelníky té bandy byli. Loupili v celém okolí. V noci vykradli v Hranicích knížecího sládku a jemu ústa ucpali a svázali ho a u zámožného měšťana Andrýska v Drahotuších též oni byli. Onderka přes den je měl tehdy v jedné baště deskami zatlučené, říkáje, že má tam králíky. Isidor Kahlig v knize o Helfštýnu udává, že Onderka se studentům vymlouval, že tam holubi na vejcích sedí. Ostatní je vše jedno, avšak jeden ze studentů tajně tam vyšplhal a uviděl tam spící chlapy. Věc prozradil, 20 ozbrojených mužů Helfštýn druhého dne obklopilo, zbojníci byli souzeni a k smrti odsouzeni. 17. 7. na lukách u Jezernice blízko císař. silnice u „Posraného“ byli zbojníci pověšeni na dvou dubech. Na jednom oba synové vrátného, na druhém jakýsi Valach a jistý mládenec Duchoň. Největšího šelmu Onderku však pustili. Z celého okolí tisíce lidí přihlíželo této exekuci, o níž pak dlouho na vesnických přástkách se vypravovalo.

☞ *R. 1711* R. 1711 měli svatby: Matěj, syn Václava Rýpara, s Justinou, dcerou Jakuba Bednařka z Velké; svědci byli Jiří Čadra a Jiří Pop z Velké. – Dále Václav Frais, vdovec, s Rozkou po Janu Rýparovi z Bělotína; svědci byli Jiří Valenta a Jiří Pop. – Václav, syn Václava Bezděka, s Annou, vdovou po Václavu Otavovi z Milenova; svědky byli Jiří Šindlar z Velké a Jan Matějček z Olšovce. – Narodilo se 14 dětí.

☞ *R. 1712* R. 1712 zemřeli ve stáří 70 let Anna Gogelová a Kateřina Záběčka. Děti narodilo se 8. Svatbu měl Václav, syn Martina Doležela, s Marií, dc. Jana Chromečky; svědci: Jiří Valenta a Jiří Rýpar.

Toho roku zuřil v celém kraji dobytčí mor. Za 2 měsíce asi 350 kusů dobytka na Hranicku padlo. Hned na to v červenci přišlo krupobití a zničilo celou úrodu právě dozrávající. Škodu dovršily kobylky, jež trávu, řepu a co ještě vůbec na polích zbylo, úplně zničily.

☞ *R. 1713* R. 1713 narodilo se ve Velké 18 dětí, u Davida a Marie Bratrycha dokonce dvojčátka Alžběta a Kateřina. Janu a Rozce Glos syn Jan, kmotři: Frydrych Hrachový a Mar. Čadrová; Janu a Mar. Joseph syn Jan, kmotři: Jan Horák a Mar. Čadrová; Matěji a Anně Pop syn Martin, kmotři: Jiří Horák a Alžběta Hrachová.

☞ *R. 1714* R. 1714 zemřel Jan Sekyra (70 r.). Narodilo se 6 dětí. Václavu a Marii Konečný syn Jan, kmotři: Jiří Čadra, Alžběta Hrachová; Pavlu a Zuzaně Kajnar dcera Barbora, kmotři: David Zajbort a Mar. Doleželová. Svatbu měl Václav, syn Michala Kunáta z Velké, se Zuzanou, dcerou Jiřího Lívy (správně asi Léva!). V tomto roce hrozně rozvodnila se Velička a Ludyně; několik lidí se i utopilo.

☞ *R. 1715* R. 1715 mezi jinými zemřeli i: Pavel Šubrt (60 r.), Jan Horák (60 r.) a Jan Kudelka (50 r.). Svatby: Václav, syn Václ. Válka z Velké, s Magdalenou, dc. Jiřího Bílého z Drahotuš, svědci: Matěj Kuchař a Pavel Cigánek z Drahotuš. Martina Rýpar s Annou, dcerou Tomáše Hondla z Velké. Narodilo se 11 dětí.

☞ *R. 1716* R. 1716 narodilo se 7 dětí avšak v roce následujícím 1717 19 dětí, a to: Jiřímu a Rozce Hudec syn Josef, kmotři: Jan Vítek a Maria Šubrtová; Janu a Marii Burda syn Josef, kmotr: Jan Horák; Janu a Zuzaně Čadra syn Jan, kmotři: Ondřej Pop a Zuzana Joseph; Janu a Marii Joseph syn Vavřín, kmotři: Jan Horák a Mar. Čadrová; Pavlu a Anně Novák syn Martin, kmotři: Jan Joseph a Dorota Stablin (?); Janu a Dorotě Vítek syn Václav, kmotři: Jan Klejzl a Anna Sekyrková; Martinu a Anně Rýpar syn Ondřej, kmotři: Ondřej Pop a Mar. Kajnarová.

☞ *R. 1718* R. 1718 měl svatbu Martin, syn Václava Maliny z Opatovic, se Zuzanou, dc. Jana Hybnara z Velké; svědci: Matěj Hostaša z Opatovic a Martin Čadra z Velké. Dále: Martin, syn Martina Fraisa, s Kateřinou, dc. Martina Josefovského z Velké. Narodilo se 16 dětí. Janu a Zuzaně Čadra dvojčata Ondřej a Barbora a Václavu a Kateřině Doležal dvojčata Matěj a Pavel. Objevují se jména: Ondřej a Anna Ráb, Jan a Rozka Řehák, Stanislav a Marie Bubeník, Jan a Marie Burda a j.

☞ *R. 1719* R. 1719 měl svatbu Václav, syn Jiřího Léva z Velké, s dcerou [.] Jana Šlosara z Klokočí. Děti narodilo se 10.

☞ *R. 1720* R. 1720 zemřel Jan Čadra (70 r.), Anna, vdova po Jiřím Lvu (59 r.) a j. Svatbu měli: Jan Horák z Velké s Marií Konečnou z Klokočí; Jiří Horák z Velké s Annou Hapalovou ze Stříteže; Jakub Klivar z Velké s Veronikou Ondrychovou z Jezernice; Jan Ličman z Ústí s Annou Šindlerovou z Velké a Jan Horáček z Velké s Havranovou z Klokočí. Děti narozeno 9. Davidu a Anně Hondla syn Jan, Václavu a Zuzaně Kunát dvojčata Václav a Michal.

☞ *R. 1721* R. 1721 měli svatbu: Václav Doležel z Velké s Annou Bartkovou z Hrabůvky a Václav Blažek z Hluzova s Rozynou Hybnarovou z Velké. Narodeno bylo 8 dětí. Janu a Dorotě Vítek dvojčata Rozka a Dorota.

☞ *R. 1722* R. 1722 narodilo se 14 dětí. Ku př.: Matěji a Elišce Ličmon syn Jan, kmotři: Jan Joseph, Justina Popová; Janu a Dorotě Vítek syn Josef, kmotři: Martin Frais a Anna Klejzl; Janu a Rozce Zajbort syn Josef, kmotři: Jiří Šnajdr a Justina Popová; Václavu a Rozce Blažek dcera Anna, kmotři: Pavel Čadra a Anna Brhlová.

☞ *R. 1723* R. 1723 zemřela Magdalena, vdova po Martinu Valentu (70 r.). Svatbu měl Mikuláš Klejzl s Kateřinou, roz. Šnajdrovou, svědci: Martin Jacha z Klokočí a Jan Horáček z Velké.

Děti narozeno 11. Jiřímu a Zuzaně Šindler syn Jan; Václavu a Anně Doležal syn Josef; Matěji a Justině Rýpar syn Jiří; Jiřímu a Anně Šubrt syn Jiří; Jiřímu a Anně Rýpar syn Vavřín; Martinu a Anně Rýpar syn Martin; Martinu a Kateř. Frais syn Jan; Václ. a Zuzaně Hofman dcera Marie.

☞ *R. 1724* R. 1724 bylo narozeno 10 dětí. Ku př.: Janu a Marii Josefovský syn Pavel; Janu a Kateř. Horák syn Jiří; Janu a Rozce Glos syn Antonín; Janu a Zuzaně Šindler syn Jan; Václ. a Elišce Kunát syn Matěj.

☞ *R. 1725* R. 1725 mimo jiné zemřela Marie, žena Jiřího Šindlara (67 r.). R. 1725 měl svatbu Tomáš, syn Jiřího Horáka, s Annou, dc. Václ. Suchánka z Velké. Děti se narodilo 15. Ku př.:

Václ. a Elišce Valenta syn Jan; Václ. a Rozce Blažek syn Václav; Matěji a Elišce Ličman syn Václav; Martinu a Kateřině Frais syn Martin; Jiřímu a Justině Jácha syn Martin; Matěji a Justině Rýpar syn Ondřej; Matěji a Zuzaně Trusek dcera Marie a j.

☞ *R. 1726* R. 1726 narozeno 12 dětí. Byla velmi tuhá zima.

☞ *R. 1727* R. 1727 narozeno 15 dětí. Ku př.: Janu a Kateřině Horáček syn Antonín, na čís. 14; Janu a Zuzaně Šindlar syn Václav.

☞ *R. 1728* R. 1728 zemřel Frydřich Hrachový (79 r.). Svatbu měl: Jan Hondla z Černotína s Annou Šubrtovou z Velké. – Narodeno bylo 13 dětí. Pavlu a Elišce Čadra syn Josef; Martinu a Veronice Lév syn Josef; Stanislavu a Mar. Novák syn Josef; Janu a Mar. Josefovský syn Jan; Janu a Rozce Řehák syn Pavel; Tomáši a Rozce Pop syn Vavřín.

☞ *R. 1729* R. 1729 zemřel Jan Rýpar (69 r.). Svatbu měl Jan Horáček z Velké se Zuzanou Malinkovou z Velké. – Děti narodilo se 13. Janu a Rozce Zajbort syn Jan; Tomáši a Mar. Doležal dvojčata Josef a Matěj; Jakubu a Elišce Chromečka syn Jiří; Mikuláši a Kateř. Klejzl syn Jan; Matěji a Elišce Ličmon syn Martin; Jakubu a Anně Malinka syn Martin.

☞ *R. 1730* R. 1730 narodilo se 16 dětí. V té době upadl už náš národ, všude se šířila němčina, na slavné doby v Čechách a na Moravě se zapomínalo, lid byl na venkově velmi nevzdělaný a od Dietrichšteinů robotou ztročený. Jezuité vyrvali lidu jeho národní víru, honili lid do katolických kostelů a ku zpovědi; místo slavného Jana Husa dali mu v této době náhradu Jana Nepomuckého, jehož sochy a obrazy stavěny nyní všude tam, kde kdysi obrazy Mistra Jana bývaly. V tomto roce našel jsem poprvé v matrice, že dítěti na křtu dáno jméno Jan Nepomucký. Bylo to dítě Tomáše a Anny Horákových.

☞ *R. 1731* R. 1731 narozeno 8 dětí. Matěji a Marii Skřičil syn Josef; Jiřímu a Anně Rýpar syn Josef; Matěji a Rozce Otava syn Jiří; Jiřímu a Mar. Bágar syn Jakub, kmotři byli Jan Horáček z Velké a Mar. Viková ze Lhotky.

☞ *R. 1732* R. 1732 měl svatbu Josef Valenta s Kateřinou Gogil z Velké. Na děti byl tento rok úrodný; narozeno jich 20. Jiřímu a Anně Sekanina dcera Anna; Pavlu a Elišce Brhel syn Josef; Janu a Kateř. Horák syn Pavel; Jiřímu a Rozce Lyčka dcera Anna; Matěji a Zuzaně Trusek syn Martin; Jiřímu a Anně Šubrt syn Martin; Jiřímu a Anně Rýpar syn Martin; Matěji a Rozce Otava syn Jan.

☞ *R. 1733* R. 1733 vzal si Jan Zajbort Annu Sekyrovou, svědci: Šindler z Velké, Řehula z Olšovce. Děti narodilo se 10.

☞ *R. 1734* Zato r. 1734 narodilo se jen 9 dětí.

☞ *R. 1735* R. 1735 zemřel Jan Klejzl (69 r.). – Svatby: Tomáš Hybner s Veronikou Šromovou ze Slaviče; Jan Burda s Annou, dc. Davida Zajborta. Děti narodilo se 14.

Objevuje se tu jméno Jan a Marie Kunčar, Jiří a Eliška Mojžíšek, Pavel a Anna Medek.

☞ *R. 1736* R. 1736 zemřeli: Tomáš Doležel (63 r.), Kateřina, žena Mikuláše Klejzla (47 r.), Tomáš Pop (54 r.), Marie, vdova po Jakubu Sekyrovi (63 r.), Dorota, vdova po Michalovi Volfovi (60 r.), Kateřina, žena Matěje Lyčky (47 r.), Václav Hlavinka (60 r.) a j. – Děti narodilo se 14.

☞ *R. 1737* R. 1737 zemřeli Jiří Sekanina (30 r.), Rozka, žena Jos. Skřičila (26 r.), Maria, vdova po Martinu Skřičilovi (55 r.), Václav Hofman (50 r.), Matěj Skřičil (44 r.), Jiří Hondla (66 r.), Kateřina, žena Martina Fraisa (48 r.) a j. Narodilo se 13 dětí. Janu a Marii Michálek syn Matěj; Janu a Magdaleně Valenta syn Matěj; Janu a Barboře Klejzl syn Jan; Jiřímu a Marii Bágar syn Vavřínek, Pavlu a Elišce Brhel syn Pavel a j.

☞ *R. 1738* R. 1738 zemřeli: Zuzana, vdova po Ondřeji Rýparovi; Marie, vdova po Tomáši Doležalu (40 r.), Rozka, vdova po Jiřím Hondlu (66 r.), Maria, vdova po Janu Hybnaru a j. – Narozeno 7 dětí. Matěji a Anně Duchoň syn Jan; Janu a Mar. Kunčar dcera Zuzana; Janu a Mar. Garlík dc. Marie.

Toho roku loupily na Hranicku tlupy lupičů známého Ondráše. V Hranicích v tomto roce 12 lupičů bylo pověšeno. Toho roku po Valtru Xaveru převzal hranické a lipnické panství Karel Dietrichstein (1738–1781).

☞ *Ubohý život selského lidu* Pro sedláky byly tehdy bedné časy. Žili hůře než dnes dobytek. V doškových chaloupkách s malými okny, hliněnými podlahami bydleli namačkání. Mnohdy 2 i 3 rodiny žily v takové chýši. Ráno časně z každého domu musili na robotu, jen fojt byl osvobozen. Tam drábi nemilosrdně je bili a do práce honili, a tak to šlo ze dne na den. Až 5 dní v týdnu musili robotovati v panském dvoře ve Velké a v Hranicích. Není divu, že svá pole mizerně vzdělávali a nechávali úhorem. Koně a dobytek pásli, koně hlavně v noci.

☞ *R. 1739* R. 1739 zemřeli Martin Frajs, vdovec (72 r.), Maria, vdova po Pavlu Šubrtu (71 r.), Jakub Malinka (40 r.), Rozka, dc. Jana Glosa (23 r.), Václav Doležal (45 r.) a j. – Děti narozeno 14. Jiřímu a Anně Šubrt syn Josef; Václavu a Justině Humplík dcera Magdalena; Janu a Anně Hondla na čís. 47 dc. Rozka; Jakubu a Anně Brhel na čís. 16 syn Jiří; Janu a Mar. Kajnar dc. Marie; Jiřímu a Mar. Bágar dc. Anna a j.

☞ *R. 1740* R. 1740 zemřela Marie, žena Vavřince Šindlara (66 r.); Václav Humplík (35 r.); Marie, žena Ondřeje Glosa (42 r.). – Narodilo se 11 dětí.

Toho roku nastoupila na trůn císařovna Marie Terezie a brzy pak nastaly dlouhé války s Prusy. Vojska pruská i ruská často přišla i do naší obce a naši předkové musili jim dávat popyzy a s nimi daleké pochody prodělávat. Ku konci roku ležel v Drahotuších štáb Lichtensteinského dragounského pluku a setnina grenadiérů, kteří pak do Oder odmaširovali.

☞ *R. 1741. Válka s Prusy* R. 1741 byl rok válečný. Vojska pruského krále Bedřicha II. přišla do Opavy, Krnova, do Frýdku i do Fulneka. Místek vyrabovali a pak zapálili. Rakouští husaři je honili. Tehdy každá obec 6 až 8 vozů dávala měsíčně pro dopravu chleba, sena a slámy. I s motykami, lopatami, sekyrami byli od nás posíláni lidé až do Těšína a Opavy. 25. ledna rejtharské 2 pluky byly v Drahotuších, všechno seno a slámu obyvatelé musili dát koním. V stavením jich bylo 20–40. V Hranicích bylo 5 pluků pěších. Ve Velké a v Klokočí byl modrý pluk Lichtenšteinský. Když všechno vyjedli, hnuli se k Olomouci na dědiny. Kdyby byl se Prus za nimi hnál, měli poručeno pálit vesnice za sebou. Téhož roku táhli přes Velkou a byli zde na kvartýrách Uhři na cestě do Nisy za Prusy. Toho roku ve Velké narodilo se jen 5 dětí. Housenky zkazily stromy.

☞ *R. 1742* R. 1742 zemřeli: Jan Šatánek, vdovec (80 r.), Matěj Lyčka (67 r.), Maria, vdova po Janu Burdovi (58 r.), Václav Burda (38 r.), Jan Zajbort (47 r.), Marie Nováková (56 r.) a Veronika, žena Jiřího Kajnara (75 r.). 7 dětí se narodilo. Janu a Anně Koláček syn Josef; Janu a Mar. Michálek dc. Judita; Janu a Zuzaně Horáček dc. Barbora.

Toho roku menší oddíl Prusů přišel od Olomouce až do Hranic, avšak měšťané je zajali a vydali císaři vojsku.

☞ *R. 1743* R. 1743 zemřeli Václ. Konečný (58 r.), Josef Horáček (32 r.), Matěj Ličmon (57 r.), Kateřina, vdova po Jakubu Chromečkovi (66 r.) a j. Narodilo se 11 dětí. Jedno nemanželské. Asi památka na vojáky.

☞ *R. 1744* R. 1744 zemřeli: Jan Josefovský (60 r.), Zuzana, ž. Matěje Truska (56 r.), Jiří Mojžíšek (35 r.), Jiří Kajnar, vdovec (70 r.). – 7 dětí se narodilo. Tehdy táhla silná uherská výprava Moravou na Prusy. Lidé vojáky musili živiti, ba i důstojníkům peníze dávat. Tato druhá válka slezská trvala dva roky (1744–1745).

☞ *R. 1745* R. 1745 táhli i ruští kozáci našim krajem. Měli krátké pušky a křivé šavle. Chválili se, jak budou Prusáci před nimi utíkat, avšak za 2 týdny sami utíkali jsouce poraženi.

Na den Tří králů jel přes Drahotuše král saský August, který pomáhal Marii Terezií proti Prusům. Vracel se z bojiště přes Moravu a Čechy do Saska. Ve Frýdku byl na noc, o 14 hod. byl v Hranicích, kde dostal čerstvé koně a na noc dorazil do Olomouce. Dnem ujel 9 mil, koně měnil po 2 mílích, vždy 60 čerstvých koní musilo ho očekávat, neboť měl mnoho vozů a kočárů. Sedlákům slibovali, že za koně jim bude zapláceno, ale neobdrželi ničeho. Sedlák se svého práva tehdy nedovolal.

☞ *Daně po druhé válce slezské* Toho roku Marie Terezie smluvila s Bedřichem v Drážďanech mír, a poněvadž válčila ještě s Francouzi a se Španělskem,

všechno vojsko císařské táhlo ze Slezska přes Moravu proti nim. Takže vojáci v obci byli každou chvíli jiní. Protože vedení války stálo peníze, byly toho roku vysoké daně na hlavu každého vypsány. Vedle stavů na mnohá hrabata přišlo dát 400 zl., na sedláky 16 zl., pacholky a dívky po 4 zl. Tehdy ovšem peníze byly velmi vzácné. Rektor drahotušský měl dáti 2 zl. a nebyl v stavu je zaplatit, tož mu p. děkan snížil na 1 zl. Farář v Drahotuších Cyril Klátil dal 25 zl. z hlavy, kaplan Fr. Hyža 4 zl., kooperátor Felix Prokeš 1 zl. Děkan Václ. Bém musil dáti 40 zl., soběchlebský farář 50 zl., pavlovský 50 zl., hranický 50 zl. a bělotínský 25 zl.

Toho r. 1745 narodilo se ve Velké 12 dětí. Objevuje se podruhé jméno Koláček: Janu a Anně Koláček syn Jan; Jakubu a Mar. Tománek dcera Anna; Václavu a Mar. Vítek syn Josef; Tomáši a Anně Pop syn Tomáš.

☞ R. 1746 R. 1746 zemřeli: Maria, vdova po Janu Kudelkovi (70 r.), Jiří Šindlar (60 r.).

Svatby měli: Martin, syn Martina Ličmona, s Kateřinou, dc. Jiříka Hudce. Matěj, syn Matěje Otavy, s Rozkou, dc. Mart. Fraise; svědci: Jan Hondla a Václ. Vítek. – Děti narodilo se 8. Jos. a Anně Skřičil dvojčata Josef a Magdalena; Martinu a Anně Novák syn Fabián; Ant. a Mar. Cigánek syn Vavřinec; Jakubu a Anně Drexler dc. Anna; Janu a Anně Havran syn Jan.

Tománci byli tehdy dva: Jan a Jakub.

R. 1746 bylo velmi draho. Měřice pšenice za 4½ zl., rži za 4 zl., ječmene za 3½ zl., oves za 2 zl. Prosná kaše za 15 kr. mírka, maso 1 fund za 5 kr. K tomu přišlo od jara do začátku žní veliké sucho. Ze lnu nebylo nic. A len byl tehdy u nás důležitá plodina. O mletí bylo zle, nebylo vody. V Čechách a ve Slezsku bylo ještě dražé. V Čechách přišla měrice rži za 7 zl. Drahotu byla i v r. 1747, teprve po žních bylo o polovici vše lacinější. Máz piva stál 2 kr.

☞ R. 1747 R. 1747 zemřeli Jan Garlík (40 r.), Martin Valenta (52 r.), Ondřej Pop (70 r.), Jiří Havela, vdovec (80 r.), Anna, ž. Pavla Matějčíčka (35 r.), Rozka, vdova po Janu Glosovi (60 r.), Václ. Klejzl (55 r.). – 9 dětí se narodilo. Janu a Magdal. Valenta syn Jiří; Janu a Anně Koláček syn Jiří; Janu a Mar. Kajnar syn Jan; Jiřímu a Rozce Humplik syn Jan; Jakubu a Anně Drexlar syn František. Dříve jméno František se u nás nedávalo. Toto se mi zdá, že je ve Velké první. Toho roku 25. května vyhořelo v Zachalupci v Drahotuších 13 chalup a 2 stodoly. Od té doby, kdo stavěl stavení, musel mítí zděný komín; dříve mívali i dřevěné. – V úterý 31. října v hody chytali v Radíkově olšovští sousedi jednoho pacholka na vojnu. On se bránil. Jednoho píchl kordem do ruky, druhého do nohy, třetího do života; tento třetího dne umřel. Toho mordýře vzali na právo do Hranic, protože byl z Underchvalda (?). Avšak od krajského přišlo, aby jej vydali na právo drahotušské, poněvadž na právě drahotušském zhrěšil, tam tedy aby záplatu vzal. Tam r. 1748 v pátek 10. května od mistra lipenského popravitího mečem ztrestán byl. Jeho hospodyně Hybnarka v Radíkově, poněvadž mu kordík podala, utekla na Potštát na faru, kde se skrývala a tam též v onen čas porodila. Kneži potštátští se za ni přimlouvali až r. 1750 obdržela milost. – O půl noci na Dušičky zase v Drahotuších 6 sousedů vyhořelo v ulici k Hranicím a k Hrabůvce.

☞ *R. 1748* R. 1748 zemřeli: Anna, ž. Josefa Hudce (45 r.), vdovec Vavřinec Šindlar (82 r.), Jan Gogil (60 r.), Zuzana, vdova po Jiřím Šindlaru (65 r.) a j. – 7 dětí se narodilo. Jiřímu a Kateř. Herman syn Jiří; Janu a Kateřině Havela syn Jakub; Janu a Anně Glos dc. Maria.

☞ *Ruské vojsko* Toho roku protáhlo naším krajem 36.000 ruského vojska. 15., 16. a 17. června ležely v Drahotuších, Hranicích a všude podél silnice. Nocovali na polích od Lipníka až po Drahotuše. Do Drahotuš přišli o 2 hod. po půlnoci; v 9 hod. vstali a snídali, co kdo měl. Kupovali si vdolky, prosnou kaši, chléb, jahody a j. Pak měli 2 dni půst, který u pravoslavných je velmi přísný před sv. Petrem a Pavlem. Jedli jen kaši, nudle s olejem. Vodu pili a koňak, pivo málo. Dobří lidé; vše poctivě kupovali a platili. Táhlí pak k Olomouci, kam jim pak naproti přijel císař František Lotrinský s královnou Marií Terezií. Za tři dni Rusové táhli přes Čechy do Nizozemí. Měli s sebou množství vozů. Každému pluku dáno 12 foršponů, 9 platili sami, 3 náš císař. Sami dali od vozu 1 zl. 30 kr. denně. Nemocné vezli vzadu. Kdo zemřel, pochován u kříže nad mlýnem. Důstojníci měli zlaté porty, okolo krku premování a každý měl na prsou stříbrný metal. Když však byli 12 mil od Francouzů, ujednán byl mír cašský a Rusové vraceli se přes Moravu domů. Zde však leželi na zimních kvartýrech od sv. Františka do Valentína. Potom se brali k polské zemi. Když se loučili, lidé o ně plakali, neboť neublížili ani kuřeti a jeden od druhého naučil se řeči.

☞ *R. 1749* R. 1749 narodilo se 11 dětí. Václ. a Kateř. Michálek syn Josef; Jakubu a Mar. Tománek syn Jiří; Janu a Anně Koláček syn Antonín a j.

☞ *R. 1750* R. 1750 narodilo se 12 dětí. Jakubu a Marii Tománek syn Josef; Josefu a Justině Frantík dc. Marie; Jakubu a Anně Grygar syn Pavel; Matěji a Marii Trusek syn Jakub; Ant. a Justině Horáček syn Martin atd.

☞ *R. 1751* R. 1751 zemřeli: Justina, vdova po Ondřeji Popu (70 r.), Eliška, ž. Václ. Bratrycha (43 r.), Eliška, ž. Matěje Ličmona (70 r.), Václ. Bratrych (40 r.), Dorota, vdova po Janu Vítu (67 r.), Zuzana, vdova po Václ. Klejzlu (64 r.). Narodilo se 17 dětí. Václ. a Kateř. Třetina dc. Marie; Jos. a Marii Novák syn Florián; Jakubu a Anně Brhel syn Josef.

☞ *R. 1752* R. 1752 zemřeli: Martin Novák, vdovec (70 r.); Jan Valenta (67 r.), Jiří Bágar (55 r.), Barbora, ž. Martina Michálka (66 r.), Marie Pospíšilová a j. – Narozeno 13 dětí. Janu a Anně Glos syn Jiří a j.

☞ *R. 1753* 1753 zemřeli: Jiří Stryk (70 r.), Rozka, ž. Ant. Jachy (50 r.), Rozka, žena Matěje Otavy (58 r.). – Narodilo se 13 dětí. Ant. a Rozce Kolich syn Karel; Jakubu a Anně Drexler syn Matěj.

☞ *R. 1754* R. 1754 zemřeli: Jiří Chromečka (26 r.), Anna, vdova po Jiřím Gogilu (77 r.). – Narodilo se 15 dětí. Janu a Elišce Lévu, pastýři, syn Václav; Pavlu a Mar. Matějčiček syn Tomáš; Martinu a Elišce Rýpar syn Antonín atd.

☞ *Stavba kostela v Hranicích* Toho roku začal se v Hranicích na náměstí stavěti nový farní chrám, jehož stavba trvala 10 let. Když nedostávalo se peněz, tu r. 1757 konány sbírky i ve Velké na stavbu, protože z Velké v čas nepohody vždy každý raději chodí do Hranic než do svého farního chrámu. I Ústí, Olšovec a Lhotka přispěly. Dřívější katol. kostel stál proti faře na místě, kde je nyní dívčí rodinná škola a kolem něho byl hřbitov. To byl kostel jen pro měšťany uvnitř

hradeb. Byl jen malý. Předměšťané měli kostelík sv. Šebestiána u Veličky, který v 16. století proměněn byl v bratrskou modlitebnu a po válce 30leté zase v kostel katolický. Když r. 1763 postaven byl na náměstí prostranný chrám, starý sešlý kostel proti faře byl zbořen. Za Josefa II. kostelík u Veličky zrušen a proměněn ve skladiště soli (Solárna). Nyní byl znovu upraven jako česko-bratrský chrám. Svěcení nového farního chrámu děkanem lipnickým Václavem Bémem vykonáno slavně 3. října 1763. Hned nato, 10. října, pochován byl v chrámě pan Biržil Avrat (?), který 16 let v Hranicích hejtnanem byl. 17. října zemřel Konstantin Olbrech, který 13 let důchodním v Hranicích byl.

☞ *R. 1755* R. 1755 zemřeli: Martin Fraiss, rolník (60 r.), Pavel Matějíček (58 r.), Justina, ž. Matěje Rýpara, rolníka (63 r.). – Narodeno 16 dětí.

☞ *R. 1756* R. 1756 zemřel Martin Michálek, rolník, vdovec (95 r.). – Narodilo se 21 dětí. Velmi na děti úrodný rok! Vždyť císařovna zase už potřebovala vojáků, neboť toho roku počala sedmiletá válka s Pruskem. Nové útrapy, nová drahota!

☞ *R. 1757. Válka sedmiletá* R. 1757 narodilo se 13 dětí. 2krát dáno i jméno Apolena, a to: Jos. a Magdalena Číhala, čís. 24, a Jakub a Marie Tománek, čís. 41. Toho roku generál Daun u Kolína porazil pruského Bedřicha II.

☞ *R. 1758* R. 1758 zemřeli: Jan Havela, rolník (50 r.), Marie, vdova po Jiřím Stryku (66 r.), Rozka, vdova po Jiřím Grigaru (56 roků). Narodilo se 18 dětí. Bedřich II. oblehl Olomouc, byl však vypuzen do Slezska.

☞ *R. 1759* R. 1759 vedena byla válka na půdě Slezska. – Děti se narodilo 14. Nejčastější jména: Jakub, Václav, Barbora, Anna, Marie.

☞ *R. 1760* R. 1760 zemřeli: Eliška, žena Jakuba Chromečky, rolníka (68 r.); Jiří Šubrt, pokrývač (70 r.); Jan Skalička, rolník (60 r.), Jan Klejzl, rychtář, na čís. 11 (60 r.). – Narodeno 17 dětí. – Toho roku bylo veliké sucho, sláma byla sotva loket dlouhá. Kopa rezné slámy stála 6 zl.

☞ *R. 1761* R. 1761 zemřeli: Jan Havran (46 r.), Jan Suchánek (60 r.), Rozka, žena Václ. Blažka, rolníka, č. 46. – Narodeno bylo 12 dětí.

V tom roce byl krátký masopust: 5 neděl a 3 dni. V září byla veliká vedra, že stromy podruhé kvetly. Avšak v říjnu a listopadu neustále přšelo. Protože válka ve Slezsku dále se vedla, občané moc vystáli na fořponech, neboť vozy v rozblácených cestách zapadaly, mouku a j. musili vynášeti na zádech, na trakařích neb prostých koních a bývali 14 i 16 mil za Olomoucem. Mnoho koní a vozů pozbyli. Jeneráli Daun a Laudon nad Prusy v tom roce vítězili.

☞ *R. 1762* Roku 1762 zemřeli: Matěj Trusek, rol. (68 r.), Anna, ž. Jana Šubrt (30 r.). – Narodeno 14 dětí. – V červnu Prusové přitáhli od Opavy do Moravy. Museli jim u nás dáti dobytek, povozy, brali, co se jim líbilo.

☞ *R. 1763* Konečně r. 1763 zjedнан byl mír. Pruské Slezsko, perla české ko-runy, definitivně ztraceno. – Narodilo se 17 dětí.

☞ *R. 1764* R. 1764 zemřeli: Matěj Rýpar, rolník (97 r.); Jakub Chromečka (54 r.), Maria, ž. Jana Kunčara (50 r.), Anna, ž. Václ. Zahradníka (56 r.), Kateřina, ž. Václ. Michálka, ševce (35 r.), Eliška, ž. Martina Rýpara (46 r.). – Narodilo se 10 dětí. – Rychtářem tehdy byl Tomáš Pop, čís. 21. Jeho žena se jmenovala Anna, roz. Josefovská z čís. 26.

- ☞ *R. 1765* R. 1765 narodilo se 20 dětí a roku následujícího 15 dětí.
- ☞ *R. 1766* R. 1766 zemřeli: Jos. Ličman, rolník, Antonín Kunčar, pastýř (40 r.), Maria, vdova po † Janu Rýparu (82 r.), Anna, ž. Jakuba Drexlara (40 r.).
- ☞ *Císař Josef II. v Hranicích* Toho roku jel naším krajem císař Josef II. s generály Laudonem a Lascym do Polska. V Hranicích zastavil se v městské hospodě. Panský správce Halámek nesmírně utiskoval poddaný lid. Lid se stěžoval u císaře. Halámek byl zbaven správcovství a bíděně pak živořil vydělávaje si chleba po krčmách hrou na housle. Následujícího roku veliký požár zničil v Hranicích městskou sladovnu, Kučův dům (nynější vinárna „Kufr“) a celou stranu náměstí až k radnici. – Tehdy v Hranicích Karel Andrla začal první sázeti brambory; došel u lidu všeobecného výsměchu. Lid náš dosud nerad přijímá novoty, což teprve tehdejší nevzdělaný pověřivý lid před 160 roky!
- ☞ *R. 1767* R. 1767 zemřeli: Jos. Šubrt, rolník, a Jos. Novák, rolník. – Narodilo se 14 dětí.
- ☞ *R. 1768* R. 1768 zemřeli: Tomáš Horák, rolník (70 r.), Matěj Otava (84 r.), Kateřina, ž. Jakuba Klivara (58 r.). – Narodilo se 14 dětí.
- ☞ *R. 1769* R. 1769 zemřeli: Jan Šindlar (67 r.), Rozka Kunčar (77 r.), Ant. Cigánek, pokryvač (40 r.). – Narodilo se 12 dětí.
- ☞ *R. 1770* T.r. dala Marie Terezie provést sčítání lidu. – Narodilo se 20 dětí.
- ☞ *R. 1771* R. 1771 provedeno bylo číslování domu v městech a vesnicích a také ve Velké. V matrikách farních už možno vyčísti, kde který zapsaný žil, neboť číslování ono platí dosud. Velká v tom roce měla 59 čísel. Počínaje tímto rokem sestavím dále v pamětní knize přehled všech domů a rodů na nich žijících. Pokud budu moci pevně zjistiti, zapíši i jména dřívějších majitelů. R. 1771 bylo velmi drahé: měřice pšenice stála 5 zl., rži 4 zl., ječmene 3½ zl., ovsa 1½ zl. Maso však bylo laciné: libra hovězího 3 kr., telecího 2 kr.
- ☞ *R. 1773* R. 1773 zrušen byl v dějinách našeho národa smutně proslavený řád jezuitský.
- ☞ *R. 1775. Robotní patent* R. 1775 císařovna lidu velmi pomohla robotním patentem, jímž robota byla snížena na polovici. Naši předkové si poněkud oddechli a půl týdne mohli věnovati se práci na svých pozemcích.
- ☞ *R. 1781* R. 1781 rozvodnila se Velička tak, že domky u Veličky byly vodou zatopeny, rovněž i předměstí Hranic.
- ☞ *R. 1783* R. 1783 přeložen byl c.k. krajský úřad z Přerova do Hranic, kde byl umístěn v Kučově domě (vinárna „Kufr“). R. 1784 stavěla se císařská sinice přes Drahotuše, Hranice, Bělouhůvku, Milenov, Drahotuše a Hranice. Málomocný klas zbořena brána ve hradbách městských na „Motošíně“. R. 1786 změnil císař Josef II. městu Hranicím na jejich žádost trhový den: místo čtvrtku mají až dosud pátek a úterý. Dne 29. června 1787 projížděl císař Hranicemi. Zastavil se na chvíli před poštou (nyní sokolské „kino“) a procházel se podloubím. Lid se sbíhal, aby mohl spatřiti osvětleného svého císaře, který o snížení roboty a jiné opravy v říši velmi se přičinil.
- ☞ *R. 1789* R. 1789, 22. června v noci o půl jedné přišlo silné krupobití na Velkou, Klokočí, Hrabůvku, Milenov, Drahotuše a Hranice. Málomocný klas zůstal celý! V Hranicích i tabule v oknech kroupy rozbily.

Toho roku generál princ Koburg porazil v Moldavii Turky a celý turecký tábor ukořistil. Protože císař před tím od Turků byl poražen, byla tato zpráva o vítězství slavně kurýrem, 2ma důstojníky poštovními a 16 postiliony po celé Vídni vyhlašována. 12. října přijel kurýr se zprávou, že gen. Laudon Bělehradu a velké části Srbska na Turcích dobyl, což opět po celé Vídni 4 důstojníky a 26 postiliony bylo vyhlašováno. 14. října byla slavnostní mše v domě sv. Štěpána, kde císař a celá generalita byla přítomna slavnému „Te deum laudamus“. Odpoledne všechny veselosti a komedie byly „fraj“. Zvláště studenti různé veselosti a legrace tropili. Den před tím bylo „requiem“ za padlé.

☛ *R. 1790* R. 1790 protáhl Hranicemi starý generál Laudon, neboť se schylovalo k válce s Prusy. Všude po vesnicích bylo plno vojska od 15. dubna do 16. května Od 16.–25. května samé pochody vojsk trvaly, takže po 20–30 v jednom stavení a ve stodolách leželi. 2 eskadrony kyrysarů byly v Drahotuších až do 3. června.

Toho roku bylo veliké sucho, z jara nezamoklo; z toho důvodu a pro pochody vojska veliká drahot nastala, žito zase stálo 5 zl. 3. června, když farář Ondřej Kelner v Drahotuších gloria zpíval – bylo Boží tělo – vypukl u Karla Zemana v čís. 44 oheň, který radnici, sladovnu, pivovar, školu, 19 domů a 11 stodol a v Lipnické ulici 25 chalup a 23 stodol strávil. Bylo sucho a vody nebylo. Procesí chodila do polí prosit o déšť, zpívaná mše konána, velebná svátost celý den vystavena a nic nepomohlo. Tehdy i v Týně vyhořelo 14 stavení a Potštát podruhé ve 3 letech celý vyhořel i s kostelem, zámek, palírnou a dvorem. R. 1791, 10. srpna vypukl v čís. 15. v Hrabůvce oheň a 13 sedláků, 6 chalupníků a 7 stodol vyhořelo.

☛ *R. 1791* R. 1791 bylo příznivé počasí, obilí suché se sklídilo, proto ceny poklesly: pšenice 3 zl., řez 2 zl., ječmen 1 zl., oves 42 kr., prosná kaše 9 kr. Ještě krásnější úroda byla r. 1792, lidé do stohů museli obilí vozit. Pšenice poklesla na 2 zl. 6 kr. za měřici.

☛ *R. 1794* R. 1794, 24. června slavil v Drahotuších farář Ondřej Kellner 50tí svého kněžství. Byla slavnost v kostele a pak po 4 dni veliká hostina.

☛ *R. 1796. Války ve Francii* R. 1796 hned v lednu bylo teplo, lidé orali ba i jarou pšenici, oves, hrách a j. seli. Avšak 14. února začala znovu zima, 2.–5. března byly závěje a chladno bylo až do sv. Ducha. Pak již začaly žně. Toho roku musili lidé dávat na francouzskou vojnu válečnou daň a musili řez a oves do Olomouce vozit. Rakouská armáda toho roku byla od Napoleona mnohokrát poražena v Itálii. Tehdy se u nás ještě na vojnu verbovalo. Popíši, jak se to dělalo třeba v Drahotuších.

☛ *Verbování na vojnu* 8. září t. r. představený drahotušský s několika sousedy s muzikou (houslemi, troubami a bubny) po litanii začal po městě chodit a verbovat. Těž 9tého chodili a nikoho nenaverbovali. 11. opět a 12tého zverbovali jednoho cizího a 13tého zverbovali 5: dva cizí a 3 zdejší a hned je do Hranic do zámku odvedli. Celkem jich tam bylo 34. 15. a 16. chodili po Hranicích s muzikou po hostincích, pili pivo, víno, jedli, několik set zl. na účet panství proflámovali. Na to 17. září je na 7 vozech s bubny, houslemi a troubami vezli do Olomouce k odvodu. Drahotuští hudebníci až do Olomouce je doprovodili. Tam

přijelo moc rekrutů, avšak s hudbou jen naši. Kolik tehdy Velká dodala, nemohl jsem nikde najít. – Podzim toho roku byl suchý, ozim špatně vzešel.

☞ *R. 1797* R. 1797, 18. listopadu po míru s Francouzi v Campo Formiu táhli přes Hranice a Drahotuše Francouzi, kteří za velké revoluce uprchli do Rakouska a nyní po míru ujal se jich ruský car; tož jeli do Ruska. Byli to většinou generáli, hrabata, zemané, měli mnoho fořponů a platili tvrdými francouz. toлары. S lidem nemohli u nás mluvit, jen někteří německy. – Toho roku bylo obilí málo na poli, ale sypalo lépe než vloni.

☞ *R. 1798* I r. 1798 množství Francouzů táhlo do Polska a do Ruska. Na sv. Ducha i 12 kněží jelo s nimi a všichni jeden po druhém v Drahotuších sloužili mši sv. Peněz měli dost a všechno platili.

9. srpna 1798 přijel mladý kníže Dietrichstein se svou mladou paní Ruskou Šuvalovou, dcerou generála, na noc do Hranic. Lid z celého okolí s hudbou šel mu naproti a ráno jej z Hranic s hudbou a s puškami vyprovázeli. Z Drahotuš 35 jezdců na koních jelo až k Trávníckému mlýnu. U radnice byl přivítán a titěž jezdci vyprovodili ho až ku Slaviči, kde už čekal lid z Lipníka a okolí. Tam byli na zámku pohoštění kávou a po snídani jeli dál. Hranickým kníže dal 3½ bečky piva, Drahotuští dali bečku. Lipnickým kníže vystrojil bál, který prý stál 300 zl.

☞ *Rusové na pochodu do Itálie* 4. a 6. prosince prošlo naším krajem 12.000 Rusů na pochodu do Itálie proti Napoleonovi. V Drahotuších, Hranicích, v Milenově, Klokoči a Velké po obě noci nocovali. V staveních po 10–24 spali, též koně měli. V Lipníku pak měli odpočinek. Večeři a snídání lidé jim musili dáti, jedli prý jak vlci, naši lidé takých jedlíků ještě neviděli. Byli zlí. Vozů a kočárů měli velmi mnoho. Když táhli, zpívali, až se domy otrásaly. Též kozáci s pikami a Kalmyci byli mezi nimi. Někteří měli dlouhé brady. Pěší měli zelené kabáty a vesty a každá setnina spodky jiné barvy. Jezdci měli různé stejnokroje. Pak od Vyškova k Brnu 14 dní leželi a čekali na císaře Františka. Lidé s fořpony mnoho od nich vytrpěli. Často koně a kolo od vozu vzali sedlákoví a nic mu za to nedali. V prosinci r. 1798 byla krutá zima, na Boží hod vítr a mráz, velmi málo lidí bylo v kostele. Tak potrvala zima až do 7. dubna 1799. Mnoho ptáků pomrzlo a zajíci v zahradách stromky obkousali. Toho roku ženil se ve Velké Jos. Šubrt, rolník, čís. 20. Jeho nevěsta Marie, dcera Martina Valenty, čís. 37, dostala věnem 80 zl. a 8 ovcí, obnos to na tehdejší dobu nemalý. Říkalo se o ní „zlatá nevěsta“.

☞ *R. 1799* R. 1799 zase táhlo asi 35.000 Rusů přes Moravu do Itálie, kde mocný ruský vůdce Suvorov porazil Francouze zatím, co Napoleon byl v Egyptě. 24. června šel první, 26. června druhý a 29. června třetí transport ruských vojsk. Jeden den po vesnicích odpočívali. Tito byli dobří lidé, po 15–20 byli v domech a co jim navařili, ať kaši, kroupy, hrách, vše vděčně přijali. Jeden z nich zemřel v Drahotuších a je u sv. Anny pochován.

Sníh toho roku vyležel pole, mnozí na jaře musili znovu ječmenem, ovšem, hráchem neb vikví osévat. Deště a chlad způsobily, že o sv. Václavu hodně ovsu a vikle bylo ještě na polích. Až okolo sv. Havla zasévali pole ozimem.

☞ *Požár v čís. 37* 17. listopadu 1799 v neděli měl Jakub, syn Jos. Bezděka, čís. 38, svatbu s Apolenou, vdovou po Janu Humplíku, rol., čís. 15. Ženich měl

25 roků, spanilá nevěsta 47 let, ovšem grunt vyvážil nedostatek mládí. Večer byla hostina u fojta Martina Valenty, čís. 37. Svatebčané byli veselí, a když všichni vesele za stoly zpívali, najednou vyšel v tom gruntě oheň a celé stavení shořelo a všechno v něm. Oheň snad vyšel z komory, tak někteří potom udávali. Asi některá kuchařka neopatrně chodila se svíčkou nebo loučí. Ženich s nevěstou jistě měli smutnou vzpomínku na svatbu!

7. prosince toho roku opět táhli kozáci po čís. silnici z Francie již zpět do Ruska. Réž, oves, seno musili rolníci dodávat vojsku.

☞ *R. 1800* R. 1800, 25. února hořelo v Lipníku: 3 domy v Hranické ulici vyhořely. Toho roku táhli všichni Rusové z Itálie a ze Švýcar zpět, car Pavel je odvolal. Lid musil je živit, 3krát denně dávat jim stravu, ba i pivo a kořalku musili jim dávat, aby s nimi obstáli. Tito vojáci nebyli dobří. I množství fořponů musili s nimi poslat a od nikoho neobdrželi ani haléře. Ani krejcar z noclehu nikdo neplatil. Toho roku silně se rekrutovalo, mnohé rodiče i vězením trápili, jen aby přinutili je dáti jich syny na vojnu. Protože jaro bylo suché, obilí slabě vzházelo, mnohé vůbec nevzešlo. Žně byly skoro; 2 týdny před sv. Jakubem již réž kosili, byla nestejně zralá. Rok byl tak suchý, že menší mlýny pro nedostatek vody nemlely a na hrubých mlýnech 30 kr. spropitného od měrice dávali.

☞ *Drahota* Vojna s Napoleonem způsobila drahotu: pšenice přes 4 zl., réž 3 zl., ječmen 2 zl., oves přes 1 zl., prosná kaše 15 kr. mírka, pohanská 14 kr., hrách 8 kr. – 8. července zemřel drahotušský farář Ondřej Kellner ve stáří 81½ roku. 31 let byl v Drahotuších. Za něho kostel i fara byla vystavěna. V září Jan Karel Dietrichstein dosadil za faráře bývalého lipnického kaplana Jos. Kornitzra. Jezdci mu jeli naproti, u sv. Anny se střílelo, na rynku bubny a troubami byl vítán. Tři dni pak po instalaci byla hostina; jídla, pití, kávy a rosolek bylo dost.

☞ *Rekrutování i ženatých* V prosinci 1800 silně rekrutovali. Vyšlo nařízení, aby i ženatí dobrovolně na vojnu se dali. Když však dobrovolců málo se hlásilo, brali je násilím. Z Velké nemohu zjistiti jména, nejsou nikde poznamenána. Z Drahotuš vzali ženaté: Ant. Škrobalu, Fabiána Fekara, Tomáše Bohatého, z chalupníků Matěje Jemelku z Rybář a Jos. Stáhalu, soukeníka. Ten čas bylo pláče, křiku, nařikání žen a dětí, div že srdce mnohému lítostí nezalklo. Ze všech obcí přerov. kraje vezli je k odvodu do Hranic. Tam když byli odvedeni, dostali mundur, pušky a šavle a někteří k Brnu, jiní do Čech táhli a tam leželi. V dubnu 1801 opět se všichni do Hranic vrátili, tam pušky a šavle odevzdali a pak rozpuštění byli. Mundur, tj. kabát, nohavice, střevíce, plášť a klobouk císař pán jim daroval. Tak válečné tažení ženatých ještě dost dobře skončilo. Císař musil v Lunévillu roku 1801 s Napoleonem uzavřít mír.

☞ *Drahota r. 1802* Drahota r. 1801 stoupala, v červnu 1802 již stála pšenice 6 zl. 90 kr., réž 3 zl. 60 kr., ječmen 4 zl., oves 2 zl. 30 kr. Maso hovězí funt za 2½ groše; vše ostatní též bylo drahé.

13., 16. a 17. května 1802 velká zima nastala, sníh přikryl všechno obilí. V pátek 14. května v Drahotuších oběsili vojína, rodáka z Bochoře u Přerova, u Schweder-Regt., protože zabil svého druha. Množství lidu přihlíželo popravě. – Protože léto bylo suché, lidé musili mlít na mlýncích zrní a orati mohli až po 3. říjnu. Tovačov a Předmostí (10. září) vyhořely. Od 1. září přestaly peníze 12groše, jen

daně, sůl, tabák a mýto mohlo se jimi platit do března 1803. Nastaly nové, zv. sedmerky: na jedné straně byl cí. orel, na druhé nápis 7 d.

R. 1803 stále bylo draho. V zimě větry a mráz zničily ozimy, rolníci na jaře osívali jařinou. V červenci velké deště opozdily žně. I povodně byly. Naším krajem množství Švábů se ženami a dětmi a vším statkem, který na vozech vezli, do Haliče se ubíralo s tou nadějí, že jim císař tam vykáže nová sídla.

R. 1804 již bylo něco laciněji: pšenice 5 zl., réž 3 zl. 15 kr., oves 1 zl. 30 kr. Avšak na polích bylo mnoho metlice, někde ani réž v metlici nebylo vidět. Z měřice někde jen 3 mandele rži sklídili. Dobytek podražil; kráva stála 35–55 zl. Někteří sedláci přivydělávali si vožením soli z Hranic do Olomouce

☞ *Vojna r. 1805* Avšak r. 1805 nová drahota přišla. V březnu pšenice byla za 9 zl., réž za 8 zl., ječmen přes 5 zl., oves 3 zl. 80 kr., prosná kaše 30 kr. mírka. V květnu pšenice stála až 11 zl., réž 9 zl. Tehdy mnozí lidé pro obilí až do Krakova do Polska jezdili. Tehdy třetí válka koaliční nastala. 28.–30. září a 1.–6. října veliká síla Rusů táhla naším krajem proti Napoleonu. Sedláci s fořpony mnoho vystáli; někteří z Frýdku do Nov. Jičína, z Jičína do Lipníka a odtud do Vyškova jeli. Polovice vojska se vezla, polovice šla pěšky. A měli pěkné pochody! Z Frýdku až do Lipníka denně. 3. listopadu zase ruské vojsko po 24 v domech nocovalo. 9. listopadu v Drahotuších 1100 Rusů leželo. Zatím Napoleon slavil vjezd do Vídně a táhl na Moravu. Lidí jim musili víno, kávu, rosolky, maso, husy, kachny a dobrá jídla strojit. Nastaly nakažlivé nemoci. 2. prosince Napoleon u Slavkova nad Rakušany a Rusy slavně zvítězil a došlo pak v Prešpurce k míru. Rakousko moc ztratilo. Po porážce Slavkova Rakousko i finančně bylo zničeno.

☞ *R. 1806. Pouť na Hostýn* R. 1806 spisoval se inventář všech věcí v kostelích, farách, jak veliké mají kněží příjmy, desátky, kolik pole za účelem zdanění. 19. července toho roku kněží z Drahotuš vypravili veliké procesí s troubami a bubny na Hostýn, snad z nařízení arcibiskupa. Z Velké šla spousta poutníků. Od té doby vžily se u nás každoroční poutě na Hostýn. Též do Frýdku procesí chodívala. – R. 1807 postaven byl nákladem 19 tisíc zl. nový most přes Bečvu v Lipníku nad Beč.

☞ *R. 1808. Přípravy k nové válce s Napoleonem* R. 1808 zemřel Jan Karel Dietrichstein a celý fideikomis přešel na jeho syna Františka Josefa (1808–1854). Toho roku proveden byl záznam všech mužů vojenské služby schopných, tzv. zemská milice, ze které mělo stálé vojsko býti doplňováno. Konány byly horlivé přípravy k nové vojně s Napoleonem. Již 30. listopadu 1808 musili sedláci obilí dodávat pro vojsko. Réž vozili do Kroměříže, oves do Nov. Jičína. Též mnoho fořponů bylo třeba. Seno a vojenské potřeby vozili až do Svitav. Na fořpony musili celých 60 měsíců kontribuce pak skládat. Též koně, voly, krávy musili dodávat, sůl do Olomouce vozit. Dodávky obilí nebyly nikterak malé. Ku př. drahotušský farář, poněvadž měl pozemky, dodal 102 měřice rži a ovsa, hraničský farář 42 měřice. Toho roku platilo se formanům od zorání 1 měřice pole 4 zl., od podmytky 3 zl. Hovězí maso stálo funt 27 kr., telecí a skopové 24 kr., pivo 10 kr. máz. Ještě draže bylo následujících roku.

☞ *R. 1809* R. 1809 nastala válka s Napoleonem. Rakousko samo vyhlásilo mu vojnu, která ovšem mnoho peněz stála a tisíce mladých mužů o život

připravila. Arcikníže Karel porazil 21. a 22. května Napoleona u Aspernu, avšak u Wagramu 6. června zvítězil opět Napoleon a vojsko rakouské couvlo k Znojmu a v říjnu byl podepsán pro Rakousko potupný mír vídeňský. Rakousko bylo na kraji úpadku. Bylo velmi draho, ale bankocedulí bylo mezi lidem mnoho, tak že docela i sedláci kupovali si do zásoby drahá sukna – loket 6–8 rýnských – na pláště. Pšenice už stála přes 11 zl., réž 9 zl., oves 4½ rýnských.

☞ *R. 1810. Daně* R. 1810 stála pšenice až 14 rýnských. Toho roku dostavěn byl od základů kostel v Drahotuších. Tehdy i kostely musily císaři odváděti zlato a stříbro, a to jak kalichy, monstrance, tak i dobré mince. Lipník tehdy vyplatil své monstrance dobrou mincí.

☞ *Státní úpadek* Vše už řídilo se do finanční zkázy, až r. 1811 ohlášen finančním patentem státní úpadek. Cena bankocedulí snížena na pětinu. Pšenice stála 40 zl., réž 37 zl., ječmen 28 zl., oves 19 zl. Mírka pšeničné mouky 2 zl. 40 kr., kaše 2 zl. 12 kr., maso hovězí 58 kr., máz piva 30 kr., funt soli 25 kr., lot šňupavého tabáku – tehdy šňupalo se všeobecně – 15 kr. Celý rok bylo veliké sucho, lidé mleli na ruč. mlýnicích, aby měli co jísti.

R. 1812 stála pšenice 5 zl., réž 3 zl., ječmen 1 zl. 30 kr., oves 1 zl. Toho roku přišlo nařízení, aby 30ti měděné peníze platily jen 6 kr., 15krejcarey jen 3 kr. a 6ti krejcarové byly neplatné.

☞ *R. 1813* R. 1813 v lednu musili sedláci pšenici, réž a oves sypati a do Jičína a do Těšína odvádět. Sta vozů projelo s obilím po cí. silnici. Toho roku sedláci neměli výdělků, mezi lidem bylo málo peněz a daně trojnásobné. K tomu z hlavy každý musel složit ještě 2 zl. kromě jiných poplatků. Ohromná výprava Napoleona v Rusku skončila naprostou zkázou a tehdy tisíce vojsk všech národů maširovalo Hranicemi proti Napoleonu. 3 i více pluků šlo denně přes Hranice. Vojenská skladiště z Polska převáželi Poláci k nám do Olomouce a naši zase vozili obilí a j. do Litomyšle do Čech. Tehdy v třídní bitvě u Lipska Napoleon byl na hlavu poražen.

2. května 1813 Pražák z Olšovce, ač farník strážezský, slavil v Drahotuších 50té jubileum svého manželství. – 24. srpna celý den pršelo a přišla velká voda. 2 dni na to rozvodněná Bečva sta mandelů obilí pobrala, ba i celé chalupy plovaly ve vodě. I ve Slezsku a v Uhrách byly hrozné povodně. Podzim byl mokrý, slimáci zničili setbu, mnozí 2krátě seli.

☞ *R. 1814. Vítání cara Alexandra I.* R. 1814 v září přišlo poručení, až car ruský Alexandr I. pojede přes Drahotuše, aby byl vítán a bude-li to v noci, aby bylo město osvětleno. Proto město vyslalo Ant. Spirutu do Potštátu pro ½ centa svíček, do každého domu u silnice dáno 5–6. Též březové máje podél cesty byly postaveny. Čekali od pondělí do soboty (11.–24. září), protože telegrafů a telefonů tehdy ještě nebylo a jen kurýři na koních zprávy roznášeli. Konečně v sobotu o půl jedné v poledne car s průvodem projížděl. Bylo bubnováno, troubeno i z hmoždířů střeleno. Svíček se nepotřebovalo, a tak obci škoda způsobena. – Války způsobily drahotu, mnohý chalupník neměl kusu chleba, neb r. 1815 pšenice již 17–18 zl., réž 15 zl. na trhu stála.

Od 28. října do 30. listopadu táhla naším krajem ruská vojska domů. I ve Velké po 8–10 jich měli ve stavení, musili je živiti, moc s nimi vystáli.

☞ *R. 1816* Jedni odešli a druzí přišli. – R. 1816 na jaře rolníci u nás réž zaořávali, proto zase bylo draho; réž stála až 14 zl., ba na podzim až 23 zl., a pšenice 27 zl., protože byla neúroda v Čechách, Uhrách a Polsku a i u nás mnoho metlice a stoklasu ve rži bylo. Celý rok byl velmi studený a deštivý. V dubnu ještě vše bylo pod sněhem, květen byl deštivý a studený, žné značně opožděné.

☞ *R. 1818* Roku 1817 kovář a soused drahotušský odkázal před smrtí svou 300 zl. na postavení kamen. kříže před kostelem. Občané drahotuští vedle dali r. 1818 postaviti sochu P. Marie. – R. 1818 vyžádali si soukeníci z Drahotuš pro sebe a své manželky 2 lavice v kostele a za to dali 14 loktů červeného sukna na komže kostelníků a ministrantů. Téhož roku i rychtáři z Milenova, Slavíče, Klokočí, Hrabůvky, Radíkova a Lhotky – o Velké zmínka není – pro sebe a své manželky dali 2 lavice udělat a za to povolení koupily 2 kněžské rochety.

R. 1818 slavil drahotušský rektor Ignác Reger se svou manželkou. Veronikou 50 let manželství. Jich syn Bernard, kooperátor v Bystřici, jim požehnal. – Toho roku měšťané začali už prodávat máz piva za 6 kr. Časy se pomalu lepšily, země si po hrozných válkách nějaký čas oddechla.

☞ *Založení školy ve Velké* R. 1787, 28. prosince sepsán byl při školní visitaci v Drahotuších protokol, jímž byly přiřažené obce vybídnyty zaříditi si své školy. Ve Velké však dlouho trvalo, než obec školu zřídila. Patrón, kníže Dietrichstein, dal dřevo, ale když dlouho se škola nestavěla, bylo dřevo odvezeno na stavbu školy v Černotíně. Ve Velké vyučováno bylo zatím jen v zimě po staveních. Vyučoval chalupník, čís. 33, Karel Kainar a selský výměnkář pak Bezděk (asi František z čís. 47). Bylo to vyučování naprosto nedostatečné. Kolem r. 1800 byl učitelem Tomáš Kučera, rodem z Opatovic, bývalý opatrovník panského dobytka. Byl to první řádně ustanovený učitel v obci. Bydlel v čís. 12, ale učil po staveních. Za ženu měl Annu, dc. Davida Bischofa z Polouvsí, a když r. 1837 ve stáří 68 roků zemřela, zůstal rok vdovcem. Sám umřel 19. února 1838 na souchotiny ve stáří 58 let. Ubohá škola s jednou světničkou pro učitele byla konečně r. 1805 postavena a počalo se v ní učit. Je to čís. 57.

☞ *Učitel Tomáš Kučera* Kníže dal stavební dříví a ročně dával 5 sáhů na otopování. Řádný dekret Kučera dostal teprve v únoru 1806 od patróna školy. Služba jeho byla velmi skrovná, neboť přivydělával si nádenickou prací. Měl zvonění, začez měl pole a kus louky Pod Uhřitou, což mu sedláci i obdělávali. Od obce za zvonění měl ještě 1¼ měrice rži. Též tabák prodával. Za válek napoleonských skoro ani nevyučoval, protože byl jmenován konduktorem dovážek k vojsku a při pochodech rus. vojsk byl jakýmsi komisařem. Po válce musil Kučera na hlavní škole u piaristů v Lipníku učitelskou zkoušku skládati. Zavedeny ve škole seznamy dětí, konány výroční zkoušky zde i v Drahotuších. Dozorem školním byl drahotušský děkan Jos. Mück. V obci místním dohlížitelem byl ustanoven soused Frant. Vítek, čís. 35, (prvním) a po něm sedlák, čís. 47, Jan Bezděk. Tito dohlážitelé měli učitele u obce zastávati, vybírali školní plat a učiteli jej odváděti. Z Velké to bylo 30 zl., ze Lhotky 7 zl. Lhotka od počátku byla k Velké přiškolená a na vydržování školy jednou pětinou přispívala. K 37 zl. dostával pan učitel ještě 20 zl. 48 kr. čmz. z normálního škol. fondu. S užitekem z pole celkový jeho roční příjem činil asi 60 zl. 18 kr. Protože pak už starým byl, dostal 3. února

1834 škol. pomocníka Jana Hapalu, 18 roků starého škol. čekatele, rozeného z Klokočí. Studoval hlavní školy piaristické ve Staré Vodě, v Lipníku a preparandu v Kroměříži. 26. listopadu 1835 byl konsistoří v Olomouci potvrzen ve Velké. Tehdy školství bylo úplně v rukou kněží a učitel líbal ruky knězi i jeho kuchaře. Od učitele Kučery měl dostávat plat ročních 48 zl. Obec žádala o podporu na to z normálního škol. fondu, byla však odmítnuta, protože školu si sama postavila bez spolupůsobení veřejných úřadů, škola je tedy obecní a musí si i pomocníka sama vydržovat. 4 leta pan Hapala trpký chléb v obci jedl a mnoho protivenství vytrpěl, když občané na něj musili platit. Po smrti učitele Kučery byl jmenován zatímním učitelem; teprve 28. ledna 1839 obdržel od patrona školy defin. místo učitele. Zkoušku učitelskou složil již 13. října 1836.

Po Bezděku ustanoven byl školním dohlížitelem Karel Frajs, čís. 52. Po něm r. 1859 od úřadu potvrzen byl za dohláze Josefa Bágar, rolník, čís. 14.

Z těchto let velmi málo lze o Velké napsati. V obci písemných památek není, možná že v zámeckém archivu v Lipníku bylo by možno leccos najíti, avšak k tomu se mi již nedostává času. Okazují tam svého nástupce.

R. 1836 zuřila v Hranicích i ve Velké cholera.

☛ R. 1841 R. 1841 opravoval se kostel v Drahotuších nákladem 292 zl. Obec Velká dala na to 18 zl. 10 kr. Za to Vavřín Rýpar z Klokočí věnoval na kostel 120 zl.

☛ R. 1843 R. 1843 začala se stavěti železnice u Hranic. Kámen na stavbu byl brán z hranických městských lomů (na mosty).

☛ R. 1848 R. 1848 byl bouřlivý. Ovšem ve Velké lid choval se netečně, za to v Hranicích zřízena byla národní garda o 2 setninách, jimž velel hostinský Hazurek. R. 1850 bylo dáno do Hranic okres. hejtmanství, které bylo umístěno v nynější radnici a teprve r. 1868 přestěhováno do zámku. Obecní úřad v nynější „Besedy“ mohl usídliti se na radnici. – V srpnu r. 1854 rozvodnila se Bečva tak, že strhla mosty v Teplicích a Hranicích, úrodu z polí vzala a nesmírných škod nadělala. R. 1855 postavilo město svým nákladem nový most za 10.316 zlatých 49 kr. stříbra. Toho roku opět tu řádila cholera.

V panském dvoře čís. 42 byly vystaveny veliké stáje, v nichž chováni byli státní hřebci. Vojáci jim přidělení mnohou důvěřivou dcerku zdejší měli na svědomí. Chov koní na okrese vlivem stanice c. k. hřebců ve Velké značně se zvelebil.

R. 1846 již panské pole ve Velké měli občané pronajaté; od kdy nemohl jsem zatím zjistiti.

Že r. 1848 přinesl úplné zrušení roboty, z níž sedláci se vykupovali, je známou věcí.

Již od roku 1820 rozšířilo a zvelebilo se pěstování ovocného stromoví. Stalo se tak hlavně zásluhou hospodářského inspektora J. Hitschmanna, za něhož v hranickém a okolních krajích vysázeno bylo 27 tisíc ovoc. stromků v zahradách panských a 57.528 stromků v zahradách selských, a to jen během 2 let.

Dle Wolného měla Velká r. 1835 59 domů a 429 obyv., a to 213 mužů a 216 žen. Měla 67 koní a 85 krav.

☛ Mlýn č. 26 Mlýn čís. 26 po smrti mlynáře Karla Josefovského r. 1832 přешel do jiného rodu, neboť vdova, 32letá Cecilie, vzala si r. 1834 mladého muže

Jos. Drekslera, rodáka z Choryně. Mlýn byl o dvou složeních a přecházel a přechází dosud v krátkých obdobích do jiných a jiných rukou, jak v přehledu u čís. 26 je patrné.

☞ *Porodní babičky* Porodními babičkami, pokud jsem zjistil, byly ve Velké: kolem r. 1785 Kateřina, žena Martina Ličmona, bydlícího v podnájmu v čís. 27. Pak od r. 1790 dlouhá leta Anna, ž. Jana Staroše, domkaře, čís. 53. Zemřela r. 1814 ve stáří 77 roků. Pak od r. 1814 byla babičkou Veronika Šindlarová.

Kolem r. 1835. nosila do Velké děti i Karla Michálková ze Lhotky čís. 9. Pak byly babičkami Markéta Kuchyňková, ž. Ambrože Kuchyňky, nájemce panského hostince a po r. 1841 i Otilie Šindlerová, žena Ant. Šindlera, domkaře, čís. 34. Zemřela r. 1851 (56 roků).

Dlouhá leta babičkou byla pak Magdalena, ž. Jana Fraisa, stoláře, č. 52. Byla Němkou roz. z Potštátu (dc. Josefa Mücka, mlynáře) a ač dlouhá leta byla ve Velké, přec nenaučila se správně česky a její německá výslovnost často po straně budila úsměv u lidí. I její dcera Kristina, provdaná za Jos. Šlosara, krejčího, čís. 75, byla u žen velmi oblíbená a po smrti své matky r. 1888 byla babičkou až za světové války r. 1917 zemřela už na výměnku. Po ní několik roků žena zedníka Zdráhal z [.] zastávala onu funkci a nyní od r. 1920 je porodní asistentkou Marie Slavíková, choť Fr. Slavíka, domkaře, č. 71.

☞ *Příjmy p. učitele Hapaly* Učitel p. Jan Hapala měl z počátku pernou práci ve Velké, ale ponenáhlu získával si vážnosti a i jeho postavení finanční se zlepšilo. V r. 1848, kdy byla říši dána na krátko konstituce, zvýšeno i slušné učitelům na 100 zl. ročně. R. 1856 byly vyšetřovány obecní příjmy a od 10. června 1858 měl učitel slušné 200 zl. Rodiče platili týdně 2½ kr. z jednoho žáka školního platu. Když p. učitel Hapala chtěl odejít do Loučky u Lipníka, obec, aby ho udržela, přidala mu 1½ měrice rži a 2 měrice pšenice. Měřice rži měla cenu 3 zl. 7½ kr., měrice pšenice 7 zl. 30 kr. Pole 3 měrice bylo vyceněno 12 zl. a louka 4 zl. Tyto naturální poplatky byly doplněny na 200 zl. ročně. Dále tehdy musily ještě 1 sáh přidati. Koncem října 1858 přestal se vypláceti příspěvek z normálního fond. Tehdy též přestali sousedé zdarma učiteli obdělávati pole. Všechny tyto příjmy učitele byly velmi skrovné a proto každý ohlížel se po vedlejších příjmech. Pan učitel Hapala byl obecním písařem a obec. pokladníkem, vybíral c.k. daně, zvonil poledne a j.

☞ *Stavby školy* R. 1853 hranický víceděkan Ignác Šumbera při visitaci školy vybědl obec, aby stavěla novou školu, protože stará je velmi těsná a byt pro učitele o 1 malé místnosti též nevyhovuje. Navrhoval, aby starou budovu prodali, čímž jakousi pomoc na vystavění nové získají. V obci se o tom uvažovalo, ale po 2 léta nic se nepodniklo. Když však děkan neustával obec pobízeti, usnesli se 3. prosince 1855, že starou školu přestavbou zvětší. Když okresní úřad obec vybídl, aby do 10. ledna 1856 předložila plány přestavby, dala obec zhotoviti plány a rozpočet stavitel. mistru Aloisi Jamborovi v Hranicích.

K děkanovi obec vyslala deputaci Jakuba Šindlera, čís. 6, a Jos. Rýpara, čís. 8. Děkan však trval na stavbě nové školy. V březnu 1856 proto okresní úřad nařídil komisionelní šetření a poslal do Velké aktuara Tunsenga. Za přítomnosti p. děkana určili jako nejvhodnější místo na stavbu nové školy roh panské

zahrady od strany Jana Bágary, čís. 43. Žádost ku knížeti poslaná byla však zamítnuta, protože z fideikomisního statku něco odprodati vyžadovalo mnoho psaní a dlouhé řízení.

Navrhována pak byla místa jiná, jako: 1) nad mlýnem u konce zahrady Jana Popa, čís. 21; 2) na pastvisku za zahradou Fr. Valenty, čís. 37 (nynější „Kocanda“); 3) za dědinou u obecního kříže při cestě do Drahotuše; 4) v zahradě Jos. Bágary, čís. 14, mezi domy čís. 12 a 13; 5) na zahradě Jana Šlosara, čís. 46. Sám p. děkan při visitaci 11. července místa vhodná přehlížel a navrhoval místo na zahradě čís. 43 patřící, při cestě do Lhotky, kde pak roku 1892 dvojtřídní škola byla postavena. Zatím obec chystala materiál na stavbu. R. 1856 dovezeno z Olšovce 16 kubických sáhů kamene, což stálo 64 rýnských konvenční mince a za 25 zl. vápna bylo koupeno. Na pastvisku „Pod Uhřitou“ naděláno r. 1856 42 tis. a roku 1857 40 tis. cihel, jež Šnajdr z Hranic na tom místě vypálil. Vyražení a vypálení 42 tis. cihel stálo 132 rýnských 18 kr. konv. m. R. 1858 ono pastvisko na návrh Jos. Bágary bylo zase jako r. 1857 prosem oseto na získání peněz na stavbu školy. Kde ono obecní pastvisko pode mlýnem bylo oseto prosem, jsou už nyní od té doby pole. Za proso utržili v prvním roce 330 a v druhém roce 224 rýnských (v 1. roce rýnských konv. mince a v 2. roce nových rakouských!).

Deputace Jos. Bágara a Jakub Šindlar byli u děkana v Lipníku a vymohli, že jim kníže povolil v olšovském revíru káceti dřevo na stavbu. Polovici zaplatili obnosem 117 rýnských kon. m., polovici kníže co patrón daroval.

☛ *Požár r. 1858* Stavba se stále oddalovala, až 2. října 1858 postihlo obec veliké neštěstí: ve stodole Jana Šlosara, čís. 46, hrající děti udělaly si oheň; vznikl z toho v jednu hodinu po poledni ohromný požár, jemuž 17 stavení a 11 stodol za oběť padlo. Veliký vítr přenášel hořící došky i na vzdálená stavení, tak že ve chvíli hořelo na několika místech zároveň. Až po dům čís. 35 na jedné a dům čís. 24 na druhé straně celý střed obce i se starou školou vše lehlo popelem. Na půdě ve škole jistě shořely i různé obec. záznamy, neboť v obci nyní není vlastně žádný archiv. Poněvadž tehdy vyhořel i starosta Martin Šubrt, čís. 20, soudím, že i tam mnohé spisy oheň zničil. Poněvadž obec nyní na stavbu školy nemyslela, byla okres. úřadem vybíduta, aby jak o prozatímní místnost vyučovací, tak i o stavbu nové školy se starala. Starosta Šubrt obstaral byt p. Hapalovi v gruntě čís. 14 a vymohl, aby zatím se vyučovalo v knížecí hospodě, čís. 42. Avšak občané se báli, že nájemce dvoru Emanuel Both mnoho bude žádati za ponechání šenkovní světnice pro školní vyučování a proto raději začali starou školu opravovat: dali udělati vazbu, přikryli prkny, dali v Jindřichově dělati dvěře a okna. Děti zatím od 2. října do konce listopadu byly bez vyučování. Tehdy přijel do Velké okres. hejtman Schweinitz pohořelým almužnu rozdělovat. Když uviděl děti bez vyučování, tak se dohnával, že i s penězi zpět odjel. 28. listopadu 1858 už přišel první rozkaz, aby od 1. prosince vyučování započalo. Hrozilo se obci pokutou 20 zl.

☛ *Vyučování v hostinci čís. 42* 30. listopadu už lavice byly v hostinci, v němž se vyučovalo až po 7. listopad 1859, kdy nová budova byla otevřena. Pronájem místnosti stál obec 44 zl. 15 kr. konven. mince. Obci poručeno chystati vše ku stavbě. 2. dubna 1859 přišlo oznámení, že 9. dubna bude stavební komise na

novou školu. Pozván byl i starosta Lhotky Jan Bezděk a oba sousedé, Anton a Baltazar Hapalové. Baltazar proti stavbě nic nenamítal jako majitel čís. 17, avšak Antonín Hapala, čís. 18, měl různé námitky, avšak na naléhání ostatních konečně přivolił.

16. května 1859 byl položen základní kámen za přítomnosti starosty Martina Šubrtu, č. 20, radního Jana Tománka, č. 41, pokladníka a hospodáře obec. Jos. Bágara, č. 14, a obec. posla Karla Fraise. Hlavní zedník byl Ant. Šindlar z Velké č. 34.; měl denně 68 kr. rak. čís., ostatní zedníci měli 64 kr. Nádeníci Tomáš Michálek, Fr. Klejzl a Fr. Šindlar, všichni z Velké, měli denní plat 40 kr. Hlavní zásluhu o řádné postavení školy měl hospodář obecní Jos. Bágar, který dokonce i plán stavitelem Jamborem vypracovaný změnil na prospěch školy, na stavbu řádně dohlížel a vše v evidenci vedl. Ovšem v obci od mnohých hlupáků, jak už to bývá, hodně nevědku sklídl za to, že mnoho času stavbě věnoval. On to byl, který nové zdroje příjmů obecních vyhledával. Ku př. navrhnul, aby se obecní pastvíska na travu neb seno pronajímala, což dosti vyneslo. Sám přijímal a sám vše vyplácel a velmi dobře pro obec hospodařil. I Jakub Šindlar, chalupník, čís. 6, a starosta Lhotky Jan Bezděk mají o školu tu značnou zásluhu. Do žní stavba z cihel na hliněnou maltu již byla hotova a břídlíci pokryta. Teprve po žních se pokračovalo dále. Tesařské práce měl Ant. Tománek z Hranic, pokrývačskou práci měl Fr. Bezděk, pokrýv. mistr ze Lhotky; za jeho práci bylo zapláceno 222 zl. 92 kr. Stolářskou práci dělal Fr. Müller z Hranic (denní plat 50 kr.), zámečnickou práci měli Fr. Marný a Ant. Kalich z Hranic. Natěračské a sklenářské práce provedl Moric Vogel z Hranic, kovářské Fr. Hapala, čís. 58 ve Velké, kamna postavil Jos. Vinkler, hrnčíř z Drahotuš.

☞ *Vysvěcení školy* 6. listopadu 1859 byla nová budova slavně posvěcena. Farář Jan Radda, rektor Fr. Zavadil a kostelník Vrbík s ministranty přijeli ve 2 hod. odpol. do Velké, kde u kříže dětmi a lidem již byli očekáváni, šli s průvodem ku zvonici, kde měl p. farář kázání o škole a pak nová škola byla posvěcena. Ve třídě pěkný proslov měl 9letý synek učitelův František Hapala. Děti pak p. farář podělil obrázky. Druhého dne, 7. listopadu, již se v nové budově vyučovalo.

☞ *Náklad na školu* Celkový náklad na školu byl 1919 zl. 91 kr.; z toho cihly a ostatní materiál stál 819 zl. 33½ kr., plány a komise 43 zl. 25½ kr., kořalka zedníkům, řemeslníkům a dělníkům k snídání a k svačině 74 zl. 20 kr. Ostatek stály různé práce řemeslníků. Z původních pro školu vypálených cihel zůstalo na stavbu školy jen 42 tisíc, ostatní byly vydány pohořelým. Poněvadž cihel chybilo, bylo ještě 10 tisíc kusů uděláno a 350 kusů koupeno v Hranicích. Škola však neměla dvoru a zahrady a oba sousedé, Ant. Hapala, čís. 18, a Baltazar Hapala, čís. 17, nic nechtěli odprodati. Proto svolána byla 21. ledna 1860 úřední komise. Dalo mnoho řeči a přemlouvání, než sousedé několik sáhů čtverečních ze svého odprodali.

Pro zahrádku se ponechala ta malá zahrádka, jež již k staré škole patřila a mimo to donucen byl Baltazar Hapala, který dodržoval místo svému nástupci Frant. Humplíkovi, prodali 14 čtverečních sáhů zahrady hned západně od zdi škol. budovy. K tomu přidáno bylo kousek obecního až po roh školní budovy. Fr. Humplík výměnou za odstoupenou zahrádku obdržel obecní pozemek 18

čtverečních sáhů hned proti škole za plotem (směrem jižním). Schválení z Brna přišlo 28. dubna 1861 a pak teprve zahrádka mohla být založena. Tehdy p. učitel Hapala a p. Josef Bágár mnoho uštěpačných řečí musili vyslechnouti od Fr. Humplíka.

☞ *Rychtáři od r. 1820* Starostou tehdy byl Martin Šubrt, čís. 20, který starostoval nepřetržitě 18 let, od roku 1842 do 1860.

Od výměnkáře p. Jos. Šubrt, čís. 33, který vyniká neobyčejnou pamětí, jsem se dověděl, že dřívější starosta před Martinem Šubrt, Tomáš Hapala, čís. 44, který se na statek čís. 44 přiženil vzav si Annu, dceru Jakuba Nováka – rod tohoto držel místo to od dávna – byl rychtářem velmi dlouho, až už to bylo občanům proti mysli. Říkalo se, že rychtářství získal za tele, které vrchnímu donesl. Zjistil jsem, že když se r. 1820 podruhé ženil s Marií, dcerou Tomáše Durmana, rolníka, č. 45, už byl rychtářem. Tehdy měl 32 roků. Zemřel teprve r. 1857. Občané žádali vrchního, aby nový rychtář byl zvolen. Konečně r. 1842 byl tedy Tomáš Hapala sesazen.

Po Šubrtovi rychtářem byl Frant. Frai, rolník, čís. 39, syn Matěje Fraisa. Byl rychtářem 6 let, od roku 1861 do 1867. Za ženu měl Annu, dceru Frant. Vítka, výměnkáře, čís. 35. Frai zemřel již r. 1871 v stáří 51 let. Od r. 1867 do 1873 byl rychtářem Frant. Bezděk, rolník, čís. 38, který měl za ženu Annu, dceru Ant. Rochly, rolníka v Týně. R. 1872 stavěla se druhá želez. kolej a mosty.

☞ *Konec dozoru církevního ve školách r. 1868* Dle nových říšských zákonů z r. 1868 a 1869 dohled na školy přešel z církevních úřadů na úřady světské. Poslední visitace školní vykonaná děkanem lipnickým Ignácem Šumberou 30. června 1868 v Drahotuších konala se při kostelní visitaci úřady církevními naposled. Učitelé nebyli pak už podřízeni kněžím. Prvním světským škol. dozorcem na hranickém okrese byl Jan Kosina, ředitel slovanského gymnasia v Olomouci, který poprvé zdejší školu navštívil 2. května 1870.

☞ *I. místní škol. rada* První místní školní rada ve Velké byla ustavena r. 1871 takto: Štěpán Kurfürst, mlynář, čís. 26, předsedou, Jan Bezděk, rolník ve Lhotce, místopředsedou, členové: Valentin Bílý, rolník, čís. 49, a Jan Hapala, učitel. Mlynář Kurfürst byl uvědomělý. Dal počátek žákovské knihovně darem 20 svazků spisů Křištofa Šmída.

Obec Lhotka dříve přispívala na věcné potřeby školy jednou pětinou. R. 1872 vymohla si, aby přispívala dle daní. Děti do školy chodících bylo r. 1872 55, roku 1873 57 a roku 1876 již 60.

R. 1873 zvolen byl starostou Jan Pop, rolník, čís. 21. Za ženu měl Rozku dceru Rušara z Milotic. Starostoval 6 let.

R. 1875 bylo milostivé léto, v prosinci všichni, i děti, byli u zpovědi a přijímání. R. 1877 zuřily mezi dětmi neštovice, 2 hoši na ně zemřeli. Toho roku ustavena byla nově místní škol. rada: Valentin Bílý předsedou, učitel Hapala místopředsedou, členy Jan Kurfürst, mlynář ve Velké, a Jos. Prokeš, rolník ve Lhotce. Pravidelná návštěva školy pro polní práce a pasení dobytka počínala až v listopadu. 13. a 14. letí měli úlevy.

☞ *R. 1866* O válečném roce 1866 nezachovalo se v obci žádných psaných zpráv. Ba ani ve staré škol. kronice není o válce ani zmínky. Od starých pamět-

níků jsem zjistil, že po bitvě u Sadové, když Prušáci hrnuli se na Moravu, přišli i do Velké. Lidé před nimi měli veliký strach. Šactvo i potraviny zazdívali do komor a sklepů a stále byli připraveni na útek. U rolníka Fr. Šubrt, č. 20, který sloužil dříve u kyrysníků v Pětikostelí v Uhrách, měli sklep, kam z mnoha stavení nanosili šactvo, peřiny a obuv a pak zazdíli. Též v čísle 30 u krejčího Valentina Glosa měli malou klenutou místnost, kam dali potraviny oni i sousedé a pak místnost jim zedník Valentin Pasinger, čís. 25, zazdil. Truhlu se šaty dali v kuchyni do dola pod pecí a přikryli. Všechno poschovávali, jen sv. obrázky nechali na stěnách. Glos měl připravený vůz, 4 pecny chleba v pytlí, krupici a j. a jak „Prajz“ přijde, chtěl s rodinou ujet do lesa Doubravy. Zatím Prušáci přišli náhle, avšak byli slušní, s lidmi našimi jednali lidsky, pomáhali jim v některých domech i mlátiti cepy, hráli si s dětmi, ovšem lidé jim musili vařiti a dávatí hodně jídla. Za jídlo nikdo neplatil, ač vojáci žádali hodně masa, slaniny a dobrá jídla každý den.

☞ *Cholera* Ještě horší než Prušáci byla však cholera, která v době od 2. srpna do polovice října r. 1866 sklátila ve Velké asi 14 osob. Zajímavé jest, že všichni na cholera zemřeli byli z domů od kaple na západ. Východní část dědiny nebyla cholerou zasažena. Ku př. v čís. 3 zemřela Marie, ž. Valentina Tomečky (50 roků); v čísle 7 Josef Josefovský, domkař (50 roků), a Marie, žena Tomáše Michálka, dělníka (81 r.; v čís. 8 Anna, žena Vincence Jakše (22 r.) a malé dítě; v čís. 52 Jos. Šubrt (38 r.) a jeho žena Anna (48 r.); v čís. 49 Johana, žena Valentina Bílého (41 r.), a dva její chlapečci z prvního manželství s Jiřím Horákem, Jan (15 r.) a Alois. Zůstala jen dceruška Anežka, která zdědila usedlost a vzala si r. 1872 za muže Josefa Víka z Olšovce. Valentin Bílý r. 1867 vzal si za ženu 19letou Františku, dceru Valentina Janásku, rolníka, čís. 22, a koupil si pak později grunt čís. 16, jehož stavení bylo velmi sešlé, takže r. 1889 je celé znovu postavil. Poslední zemřel na cholera ve Velké tříletý chlapec Josef, syn Jos. Humplíka, rolníka, č. 15. Zdravotní opatření byla tehdy naprosto nedostatečná. Lidé chodili si pro pilulky do Podhoří k faráři Skřivánkovi. Když nemoc ustála, uspořádán byl v Hranicích z farního chrámu na městský hřbitov průvod na poděkování Bohu za odvrácení zhoubné nemoci.

☞ *Stavba kaple r. 1878* Za starosty Popa postavena byla nová kaple. 8. května 1878 byl položen základní kámen, 19. června umístěna báně a vztyčen kříž na věži kaple, což oslaveno velkým průvodem. Svěcení nové kaple bylo 9. července 1879. Tehdy postavena byla též na návsi v rohu u panské zahrady šopa pro kočár a j. obecní věci. R. 1879 zvolen byl starostou Frant. Šubrt, čís. 20. V r. 1882 zvolen byl podruhé, avšak v únoru 1883 zemřel a téhož roku zemřela i jeho žena Marie, roz. Rýparová z čís. 8, a jich 20letý syn František. Na zbytek období zvolen starostou rolník Valentin Bílý. Za jeho starostování koupila obec krásný žlutý kočár, na němž obyčejně vození byli kněží, když ve zdejší kapli sloužili mši a když měli ve škole náboženství. V té době návštěva školy byla dosti nedbalá. Chudí rodičové již před 14. rokem dávali své děti na službu, poněvadž jich životní poměry byly zlé a zámožnější rolníci užívali též svých dětí k domácím a polním pracím. V letních měsících vyučovalo se řadu let polodenně. Ve škol. roce 1880/1881 již bylo 76 žáků, rok na to 80 žáků.

☞ *Rok 1880* R. 1880, 12. června byl císař Frant. Josef I. v Hranicích. Navštívil voj. akademii, městskou střelnici, reál. gymnásium i v kostele se stavil. Žáci z Velké s p. učitelem Hapalou zúčastnili se též parády.

8. prosince 1882 ustavena byla místní škol. rada takto: Josef Rýpar, gruntovník, čís. 39, pocházející ze Zbrašova, předsedou; Jan Tománek, gruntovník, čís. 41, místopředsedou; členy: Fr. Šindler, gruntovník, čís. 8, ze Lhotky; učitel J. Hapala a kaplan Pavel Chalupa; náhradníky: Fr. Glos, domkař, č. 27, a Ant. Bílý, gruntovník, č. 48. Teprve toho roku zakročením Jos. Rýpara postavena byla u školy kůlna na dříví, ač měla hned r. 1859 býti postavena.

☞ *Rok 1884* 26. června 1884 byla ve Velké veliká slavnost, jaké nikdo do té doby nepamatoval. Staříčského učitele Jana Hapalu dekorovali stříbrným záslužným křížem s korunou. Působil plných 50 let na zdejší škole, slavil vzácné jubileum, k němuž sjelo se učitelstvo, kněžstvo a množství lidu z celého kraje. Za střelby hmoždířů přijel okres. hejtman baron Baillou, který vyličil zásluhy oslavence a pak mu kříž na prsa připnul. Starosta obce Valentin Bílý v řeči své ocenil zásluhy jeho o obec a předal mu při tom vkusný diplom čestného občanství. Za okres. škol. radu blahopřál oslavenci nadučitel Jos. Jekl z Hranic, za učitelstvo nadučitel Fr. Kříčka z Kelče, za místní škol. radu předs. Jos. Rýpar. V kapli na to řečnil děkan Fr. Brossman z Drahotuš, který oznámil jubilantu, že i konsistoř poslala mu za náboženskou výchovu žactva pochvalné uznání. Pak následovala slavná mše za střelby z hmoždířů.

Jistě, že p. učitel Hapala zasloužil si na sklonku svého života tohoto uznání. Při hostině byly pak pronešeny mnohé připitky. Na konci škol. roku rozloučil se staříčský pan učitel se svými žáky a koncem srpna odstěhoval se na stálý odpočinek do Drahotuš. Tam asi po 3 letech zemřel.

11. září 1884 nastěhoval se do Velké nový učitel, p. Jos. Maňásek, který byl dobrým zahradníkem a vymohl si od obce r. 1885 školní zahrádku, v níž založil pěknou školku. Byl to pozemek za nynějším čís. 83, kde byla výhoda, že voda na zalévání tekla mimo.

Za ředitele p. Hub. Karlička v r. 1[. . .] obec pozemek ten škole vzala, poněvadž plot spadl a obec nechtěla nový pořídit, když p. ředitel prostřednictvím okres. škol. rady chtěl místní škol. radu k tomu donutiti. Pozemek od té doby je pronajat p. Eduardu Bezděkovi, domkaři, čís. 32.

☞ *Rok 1885* V prázdniny r. 1885 zbudován byl ve škole sklep, který dnes tak chválí si hostinský p. Ant. Urban, neboť z jeho sklepa pivo má zvláštní „říz“. Na jaře r. 1886 vsadil Jos. Maňásek před školu 4 akáciové stromy (koule), které později přesazeny byly před novou školní budovu.

R. 1886 byl zvolen starostou p. Jan Bezděk, rolník, čís. 38, který dnes žije ještě na výměnku. Starostoval až do r. 1895. Za něj postavena byla nová školní budova a část silnice na „Horácké“ směrem ku Stříteži, pokud jde velickou tratí. Je toho asi 300 metrů a stavěna byla r. 1893 v režii obce.

☞ *Rozšíření obecní školy* Žáků ve škole každým rokem přibývalo. Ve škol. roce 1886/1887 bylo již 103 žáci a proto okres. škol. rada nařídila obci, aby do počátku škol. roku 1888/1889 byla škola rozšířena na dvoutřídní. Nejprve místní škol. rada vzala to na vědomí, ale když žádné přípravy k stavbě se nekonala,

přišel 6. září 1887 nový přípis. Na to žádala, aby mohla stavba ještě o 2 roky býti oddálena, aby se obec řádně připraviti mohla. Též žádala o komisi ku zjištění, možno-li jedno poschodí na starou budovu postaviti. Zatím vyučováno opět polodenně.

R. 1888 stal se škol. inspektorem prof. Rud. Kadeřávek z Hranic. Zemská škol. rada výnosem z 11. srpna 1890, čís. 1721 rozšířila jednotřídní školu ve Velké na dvojtřídní počátkem škol. roku 1891/1892 a systemisovala pro ni místo nadučitele a podučitele, pro něž v nové budově patřičné byty vypraveny býti mají.

– Nyní již musila obec vážně konati přípravy k stavbě. Uvažováno o různých vhodných místech pro školu, podobně jako r. 1856, konečně získáno bylo starostou Janem Bezděkem místo na zadní části zahrady čís. 43.

☞ *Stavba nové škol. budovy r. 1892* Místo to obec koupila od p. Frant. Koláčka a jeho choti Cecilie za 300 zlatých. Stromy byly vykáceny, jen v rohu na severu u cesty za humna ponechána třešeň-běllice, která dodnes nese ovoce. Stavbu vedla místní škol. rada r. 1890 zvolená: předseda Jos. Rýpar, místopředseda Jos. Štekr ze Lhotky, členové: Jan Tománek a Fr. Glos, čís. 27. 5. dubna 1892 byl slavnostně k nové školní budově posvěcen základní kámen P. Fr. Brosmanem, který měl i případnou řeč, v níž povzbuzoval občany k obětavosti pro školu. Cihly byly dělány v režii obce na roli „Nade mlýnem“ za čís. 17, patřící starostovi J. Bezděkovi a vedle Bílému, čís. 16. Tam postaveno a vypáleno bylo několik kozlů cihel. Později, když Janu Bezděkovi shořela stodola, též tam na novou rozsáhlou stodolu byly cihly páleny. Hlína je tam dobrá. Poněkud možno dnes viděti, že role u kraje je snížena. Stavbu prováděl stavitel Alois Jambor z Hranic. Stavba trvala 2 roky. Postavena byla v pěkném villovém slohu s dřevěnými ozdobami kolem střechy. 10. září 1893 byla krásná jednopatrová budova slavnostně otevřena a vysvěcena administrátorem P. Jos. Chytilým z Drahotuší. Slavnostní řeč měl kaplan P. Jos. Seget. Obci a školním úřadům poděkoval nadučitel Maňásek. Největší zásluhu o stavbu nové budovy získali si starosta Bezděk a předseda Rýpar. Stavba stála skoro 19 tisíc zlatých. Obec však obdržela subvenci.

Prvním podučitelem byl p. Jos. Šejda, rodák z Hranic. R. 1894 zavedeno bylo i vyučování ženským ručním pracím. Učila dcera p. Maňáská Adéla.

☞ *Rok 1895. Silnice k Drahotuším* R. 1895 byl Jos. Rýpar opět předsedou místní škol. rady, místopředs. byl Julius Malchárek, obchodník ve Lhotce, členy Jan Tománek a Fr. Glos, čís. 27. Toho roku byl p. Rýpar zvolen i starostou obce a zůstal jím až do r. 1901. R. 1895 začala se stavěti v režii obce silnice z Velké do Drahotuší. Nejdříve naváženo bylo ve „Výmolech“ a inženýrem Herrmanem z Hranic stavěn byl most dřevěný přes Veličku na Kocandě. Nejprve stál most, který vysoko čněl nad starou cestu. Plné 3 týdny „sousedé“ za dozoru starosty Rýpara vozili kámen a šterk, než konečně první z východní strany na most s koňmi vjel mladý rolník Fr. Ličman, čís. 36, který nemálo na tom si zakládal, že první po mostě přešel. Poněvadž strana od vesnice tak vysoko ještě nebyla navezena, musil pak z mostu couvati. Silnice v následujících letech 1896–1901 stavěna byla velice důkladně a práce byly starostou energicky řízeny. Každému občanu určil práci a den, kdy má s povozem aneb domkaři s lopatou přijíti. Při

dovážení kamene a šterku každému měřil obsah vozu tak, že neslo přijeti s trochou ve voze, jak někteří sedláci dělávají. Nejvíce navážení daly uličky u Valen-tova gruntu č. 37 a druhá mezi čís. 15 a 16. Když navrhována byla silnice od kříže dále k Drahotuším, činil státní inženýr a měšťané z Drahotuš návrh, aby vedena byla přímým směrem. Majitelé pozemků z Velké se tomu bránili, nechťeli řezati svá pole. Kterýsi z nich vtipně prohodil, že budou pro přímé řešení cesty, když silnice ta půjde i přes drahotušské pozemky až k dráze přímo. Tomu ovšem zase Drahotuští odporovali, a tak silnici na škodu věci má četné záhyby. Když přes struhu u čís. 40 postaven byl most na traversách, přejel první po něm rolník Jos. Valenta, čís. 47. Ovšem čtvrtně piva (2 zlaté tehdy stálo) musil za tu čest zaplatit. Trvalo dlouho, než silnice ta byla konečně r. 1901 převzata okres. sil-ničním výborem. (Kolaudována byla 29. května 1901.)

16. října 1896 onemocněl učitel Šejda chrlením krve a 12. března 1897 ve Vše-chovicích na souchotiny zemřel. Do konce roku vyučováno bylo polodenně. R. 1897–1898 podučitelem byl p. Fr. Stupárek, rodák z Olšovce.

☞ *Hasičský sbor. Divadelní jeviště* Hasičský sbor založený r. 1896 postavil si r. 1898 jeviště, které na svou dobu bylo pěkné a mělo 4 proměny. Na oponě je hrad Helfštýn, který však se malíři nějak nezdařil. Co už různých divadel-ních her se na tomto jevišti hrálo? Nejdříve hasiči, od r. 1908 čtenářský spolek Pokrok a nyní Sokol. Popud k založení hasičského sboru dal starosta Rýpar po požáru, jemuž za oběť lehly domy čís. 1–6.

Prvním předsedou byl Jos. Rýpar a náčelníkem Alois Serbousek. Stříkačka byla r. 1896 zakoupena od fy Hiller a spol. v Brně a dodnes bezvadně pracuje. Na zadní straně opony 19. července 1898 bylo napsáno: „Jeviště zbudováno bylo za předsedy Jos. Rýpara, náčelníka Aloise Serbouska, jednatele Frant. Stupárka, podnáčelníků Augustina Krále a Frant. Gloze a členů náčelnictva četaře Kle-menta Březanského a Jana Rušara“. – Prvním režisérem byl mlynář p. Alois Serbousek. Jako jeden z prvních kusů byla hrána „Paličova dcera“ od J. K. Tyla. Po Serbouskovi cvičíval od r. 1901 divadla říd. učitel Hubert Karlíček, od r. 1912 (vyjímaje světovou válku) do r. 1926 učitel Joža Harna.

2. prosince 1898 byla nařízena oslava 50tiletého panování císaře Frant. Josefa I. Byla v kapli mše sv. a pak školní děti a celé obec. zastupitelstvo shromáždili se ve vyzdobené učebně a nadučitel Jos. Maňásek vyložil význam slavnosti.

R. 1899 na konci škol. roku měly děti školní výlet do skelných hutí v Boškově.

☞ *R. 1900* V červenci r. 1900 uspořádána byla se škol. dětmi školní slavnost, z jejího čistého výnosu byla pak zakoupena mapa Rakouska-Uherska. V říjnu 1900 ochuravěl nadučitel Jos. Maňásek, dostal dovolenou, avšak po dlouhé nemoci zemřel 17. ledna 1901. Ve Velké působil plných 15 let. Od října až do konce škol. roku polodenně vyučoval učitel Jos. Cvek. Industriální učitelkou byla Hedvika Popová z Hranic.

☞ *Dodatky* Dne 12. dubna 1885 v sezení obec. zastupitelstva bylo usnešeno odprodati z obec. pozemků některým občanům na rozšíření stavení aneb zahrá-dek za cenu 1 zl. za 1 čtvereční sáh, a to: Jos. Glosovi, čís. 77, na zahrádku u mly-nářové zahrady u mostu; Valentinu Glosovi, č. 30, před domem na rozšíření stavení; Janu Josefovskému, čís. 29, před domem na rozšíření stavení; Frant.

Glosovi, čís. 27, před domem na rozšíření stavení; Frant. Humplíkovi, čís. 70, za stavením na postavení nové stodoly; Josefovi Rýparovi, čís. 8, před výminkou na rozšíření zahrádky. Starostou tehdy byl Valentin Bílý, radními Jan Tománek, č. 41, Jan Bezděk, č. 38, členy výboru: Jos. Rýpar, Karel Janásek, Frant. Bezděk, Jan Ličman, Vincenc Jakeš, Frant. Glos, Ant. Bílý, Jos. Číhala

19. dubna 1885 týž obecní výbor se souhlasem správce školy usnesl, aby dosavadní louka školou užívaná za Hájkem ponechána byla pro obecního býka, škole za ni byla dána v užívání pastvina Pode mlýnem za potokem, z níž křoviny budou odstraněny.

Při volbách r. 1886 ustaven takto obecní výbor: Jan Bezděk, č. 38, starosta; Jan Tománek a Karel Janásek radní; členové: Aug. Král; Frant. Halenčák, mlynář; Jos. Rýpar, č. 39; Jos. Rýpar, č. 71; Jos. Maňásek; Ferd. Foltýnek; Karel Zlámal; Valentin Bílý.

R. 1885, 16. května napadlo na střevíc sněhu. Réž již byla vysypaná a sněhem byla docela k zemi sražena. S ovocných stromů lidé sněh setřásali a bojíce se, aby větve se nepolámali pod tíží sněhu.

R. 1872 byl nočním hlídačem Ant. Vrána. Z každé chalupy platili naň ročně 25 kr., což v tomto roce činilo 50 zl. a 4 měrice rži. R. 1873 již měl 66 zl. protože domů přibývalo v obci. Před tím hlídalo se v noci z pořádky*. Od 1. května 1876 byli noční hlídači dva, Štěpán Číhala a Frant. Ambrož, za těchž plateb. podmíněk. Od 15. května 1877 hlídalo se opět z pořádky. R. 1877 od 1. října opět byl nočním hlídačem Frant. Ambrož. Typickým nočním hlídačem byl Jan Josefovský, od r. 1914. Pak krátký čas byl hlídačem Rajmund Šindler, č. 6 (ač je silně krátkozraký), a nyní hlídá výminkář v čís. 58 Eduard Hapala.

Obec Velká často přispívala i větším obnosem na potřeby kostela a fary v Drahotuších. Tak 15. listopadu 1874 na opravu kostelních varhan dala obec naše 64 zl. 46 kr. Na stavbu fary 31. března 1878 zaplacen bylo 399 zl. 02 kr. Na stavbu stodoly farní 8. září 1881 dáno 38 zl. 35 kr. R. 1882 na křížovou cestu se v obci sebralo 16 zl. 48 kr.

Kněží do školy do Velké nechodívali pěšky, pro velebného pána se jezdilo, k čemuž za starosti Val. Bílého byl zakoupen obcí kočár, který nyní stojí v hasičském skladišti nepotřebován.

Honitbu v letech 90tých minulého století míval pronajatu za 50 zl. [. . . .]. V letech pozdějších ji měl továrník p. Ant. Kunz z Hranic. Po jeho smrti až dosud jí mají občané, napřed Alois Serbousek a soudruzi, nyní Ant. Urban.

Na obec. přírážkách vybralo se ku př. r. 1892: od kněžny 138,41 zl., od zdejších občanů 420,04 zl., od cizích 89,83 zl. Na stavbu školy bylo vypůjčeno r. 1892 z Kotribučenské záložny z Hranic 4500 zl. a r. 1893 3763 zl. Ze záložny z Drahotuš 1200 zl. a z Hypoteční banky 8000 zl.

Rozpočet obce Velké na r. 1898 vykazoval příjem 1759,29 zl., vydání celkové 2683,71 zl. Schodek 924,42 zl. uhrazen byl 43% přírážkou. Celková předepsaná daň, dle níž přírážky počítány byly, činila v obci 2150 zl. 51 kr.

* „Z pořádky“, tedy popořadě, po jednotlivých domech.

Toho roku bylo obecní zastupitelstvo: Jos. Rýpar, starosta; Aug. Král a Karel Zlámal radní; členové: Ant. Hrubec, Jan Bezděk, Jan Tománek, Frant. Glos, č. 5, Jan Rušar, Karel Janásek, Alois Serbousek, Josef Šubrt a Jos. Valenta. Ve vydání jsou mezi jinými položky: odměna starostovi 41 zl., obec. písaři 45 zl., za obecní účtování 30 zl., za vybírání c.k. daně 30 zl., na kancelář. potřeby 15 zl., služba obec. poslu 26 zl., výdaje rekrutské 15 zl., na světlo starostovi 5 zl., dříví pro školu 22 zl., uhlí 95 zl., vyučovací prostředky 15 zl., na výživu Jana Balhara 109 zl. 50 kr., poradní bábě 5 zl., na hasičské náradí 100 zl., na most a cesty obec. 665 zl., na obecní jízdní pořádky 10 zl., mazání a čištění obec. kočáru 6 zl., za zvonění Teodoru Valentovi 24 zl., obvodnímu lékaři 30 zl.

Když r. 1879 dávana byla baň na věž kaple ve Velké, byl do ní vložen seznam žáků, jména tehdejších kněží a učitelů, jména členů obecního zastupitelstva a od každé mince 1 kus. Zajímavé je, že v dřívějších dobách skoro v každé vsi býval zákupní fojt, tj. fojt byl stále z určitého statku od roboty osvobozeného, jen Velká a Opatovice měly fojty (rychtáře) volené.

Když některý hospodář převzal v obci statek, ať po rodičích či koupí neb přiznáním, býval přijímán za souseda a platil příjem. Sedlák obyčejně zaplatil 100 l piva a 1 zl. buď na školní knihy či na potřeby kaple, domkař platival polovici. Výjimečně mnohý zaplatil obec. výboru a j. občanům i více. Tak ku př. r. 1892 dal příjem nový soused Ant. Humplík, čís. 17, 5 čtvrtek piva a svačinu (na vidličku) a 1 zl. na Ústřed. Matici školskou (to poslední mě příjemně překvapilo). Je zajímavé, že při takové obec. pijatice platil předpis, kam si má každý sednout. I. byl stůl úřední, za nímž seděl obec. výbor; II. stůl byl jen pro nejpřednější sedláky; III. stůl byl pro ostatní sedláky a domkaře z čísel 4, 5, 6 a 33. Později k stolu tomu byli povýšeni i domkaři čís. 54 a 62, začež oni dva poslali dík obec. zastupitelstvu; IV. ostatní domkaři seděli u kamen, pro ně už u tabule, tak se III. stolu obyčejně říkalo, nebylo místo. Kterí a u kterého stolu měli největší žízeň, nezjistil jsem. Tož i v malých vesnicích bylo tehdy demokratického ducha velmi málo! S lítostí však konstatuji, že koncem 19. stol. bylo ve Velké poměrně mnoho pijáků, což mělo neblahý vliv na hospodářský stav mnohých rodin, z nichž mnohé přišli vinou hospodáře o chalupu či o grunt. Zvláště v hostinci čís. 71 propilo se několik gruntů.

Poměry rolnictva tehdy byly mnohem nepříznivější než dnes. Životní potřeby, potraviny, látky, obuv byly tehdy laciné, ale rolník za své výrobky málo tržil. Kolem r. 1890 slušný kůň stál 150–200 zl., kráva 50–150 zl., tele 15–25 zl., 1 q ovsa asi 6 zl., ječmene 7–8 zl. Sukna byla tehdy proti dnešnímu mnohem trvanlivější, mnohý dědeček nosíval ve svátek stále jen svůj svatební kabát a mnohá hospodyně se svou výbavou a šatstvem koupeným za svobodna vystačila na celý život, ba ještě po její smrti dcera nosívala součásti matčiny garderoby. Ovšem tehdy se móda tak bláznivě neměnila jako nyní a zvláště na vesnicích se více hledělo na jakost a trvanlivost látek než na módu.

Konec 19. století.

Číslo 1

R. 1770 žil tu *Martin Rýpar*. Jeho žena Rozka zemřela co vdova r. 1772; měla 30 let. Druhá žena Barbora † 1780. R. 1784 † Martin Rýpar (70 r.). R. 1782 již hospodařil *Jos. Michálek*, domkař a švec. † r. 1812 (63 r.). Jeho žena Rozka, dcera Jiřího Humplíka, č. 15, † r. 1825 (70 r.). Po svatbě bývali napřed v čís. 15. Tam se jim r. 1774 narodila dcera Barbora, která r. 1809 zemřela. Měli asi 6 dětí. *Syn Josef* měl r. 1812 svatbu s Annou, dc. Jos. Bartoše, rol. ze Lhotky. Toho roku jeho otec zemřel. Měli děti: Josefa, Štěpána, Františka, Jana, Františku, Barboru a Marii.

Dcera Marie vdala se r. 1848 za Ignáce Ztrátla, dělníka na dráze z Hranic. *Syn Štěpán* (nar. r. 1820) vzal si r. 1850 Marii, dc. Jiřího Tománka, rol., čís. 41. R. 1860 syn Jan (nar. r. 1827), dělník, vzal si Annu, dc. Ant. Bágara, č. 43. R. 1873 Marie, dc. Štěpána Michálka, domkaře, č. 1, a ž. Marie, roz. Tománkové, vzala si Ignáce Jemelku, syna Vincence J., rol., č. 10 v Hrabůvce, a jeho manželky Marie, roz. Fr. Vilímek, rol. v Hrabůvce. Ženich měl 30 let, nevěsta 20 let. R. 1878 si postavili domek čís. 76. R. 1885 *Anna*, dc. Štěpána Michálka, č. 1, vzala si *Karla Léva*, syna Jos. L., zahrad. ve Stříteži, a ž. Viktorie, roz. Jos. Janíček ze Stříteže. Tito manželé bezdětní jsou majiteli domku dodnes (r. 1926).

R. 1884 † Jos. Michálek, svob. dělník, syn † Jos. Michálka a ž. Anny.

R. 1885 † Štěpán Michálek (64 r.).

R. 1889 † Marie, vdova po Štěpánu Michálku (68 r.).

R. 1891 Františka, dc. † Štěpána Michálka vzala si Jakuba Váňu, krejčího v Drahotuších.

Syn Štěpána Michálka Jan byl dělníkem na želez. dráze; když se oženil, bydlel nejprve v čís. 39 ve výmince a r. 1887 si koupil čís. 34.

Za tímto domkem na nynější louce vlnívaly se vlny rybníku, majitelé domku tohoto bývali vrchností pověřeni bdíti nad rybami v rybníce.

Čís. 2

Chalupa tato byla majetkem obecním, bývali tam obec. pastýři.

R. 1771 býval tu Jan Novák, obec. pastýř, s ženou Marií. On † r. 1810 (77 r.), ona r. 1812 (80 r.).

R. 1784 byl tu Matěj Andrs, pastýř, s ž. Annou.

R. 1792 byl tu Anton Andrs, pastýř, s ž. Eliškou, dc. Kristiána Vágnera. Anton Andrs † r. 1793 (43 r.).

R. 1799 byl tu Jiří Rýpar, pastýř, žena Marie, roz. z Nýdeku.

R. 1802 † tu pastýř Ignác Valla.

R. 1822 bydlel tu pastýř Jíří Humplík († r. 1826) s ž. Magdalenou, dc. Martina Prokše ze Středolesí. Jeho dcera Anežka r. 1830 povila dceru tu.

R. 1829 † Martin Čadra, žebrák (72 r.). Jeho dcera Magdalena bývala tu se svým mužem Janem Petrem, ševcem, v letech 1826–1831.

R. 1828 býval tu též pastýř Jan Trudák († r. 1840). Jeho žena Marie byla dcerou Ant. Horáka z Velké.

R. 1833 bydlel tu Jos. Koláček, hofer, s ž. Annou, dc. Jos. Konečného z Bohuslávek.

R. 1842 byl tu Martin Michálek, kolář, ž. Barbora, dc. Peregrína Pěšla z Hranic.

Kdy obec chalupu tu prodala, nevyšetřil jsem. Avšak již r. 1855 býval tu domkař Kristián Valenta, syn Štěpána V., rolníka, č. 37. Asi Štěpán V. pro syna domek koupil od obce kolem r. 185[.]. Kristián Valenta † r. 1883. Jeho žena Josefa, dc. Jos. Mücka, mlynáře v Potštátě, † r. 1883.

R. 1845 měl tu svatbu stolář Jan Frajs, syn Václ. Fr., rol. ve Velké č. 52, s Magdalenou Mück z Kyžlířova u Potštátu. † r. 1854. Bydlel ve výmince.

Kolem r. 1870 žil tu Ant. Král, dělník, s ž. Františkou, roz. Kuchař z Ústí. Umřelo jim několik mladých dětí. Byl tu jako podnájemník

R. 1884 † tu Ant. Léva, invalida, syn Valentina Lva, rolníka, č. 16 (54 r.). Téhož roku umřela i jeho žena Marie, roz. Pavel Bezděk z Hrabůvky.

Od Kristiana Valenty ve veřej. dražbě r. 1883 koupil domek Jan Koláček, dom, č. 44, avšak již r. 1889 zase prodal Janu Bezděkovi, s. Jos. B. z čís. 53. Jan Bezděk † r. 1906. Vdova Františka, roz. Tomáš Humplík z čís. 42, má tam výminku dosud.

R. 1908 Marie Bezděková, dc. Jana Bezděka, vzala si Ant. Glosa, syna Frant. Glosa, domkaře, č. 5. Svatba byla r. 1908. Marie náhle zemřela.

R. 1912 † Marie, ž. Ant. Glosa. V témže roce vzal si Anežku, dc. Theodora Valenty, č. 74. Za světové války byl rus. legionářem. Z prvního manželství je syn Stanislav (učí se ve Skaličce kovářem) a dcera Anežka.

Čís. 3

Kolem r. 1770 žil tu domkař *Josef Hudec*. † r. 1785 (70 r.). Jeho dcera Veronika vzala si r. 1792 *Floriána Balhara*. Avšak již r. 1793 v 24 letech umřela. S druhou ženou Annou měl asi 10 dětí. Florián Balhar † r. 1815, žena Anna † r. 1826 (59 r.). Domek zdědil syn *Martin* (nar. r. 1795), který r. 1828 vzal si Magdalenu, dc. Jana Sedláka z Milenova. Magdalena † r. 1844 (46 r.). Téhož roku vzal si za druhou ženu Anežku, vdovu po † Fr. Rýparu, děl. ve Velké č. 32, dceru Tomáše Čihaly, domkaře, č. 32. R. 1859 † Martin Balhar (64 r.).

R. 1860 Anna Rýparová, dc. druhé ženy Balharovy, měla svatbu s Anton. Fejkusem, dělníkem, synem Fr. F., dělníka ve Skaličce. Domek koupil *Valentin Tomečka*, švec, syn Ant. T., rol., č. 10, a jeho ženy Veroniky, roz. Třetinovy, č. 9. Za ženu měl od r. 1850 Marii, dc. † Jiřího Popa, rol., č. 21. R. 1866 umřela mu na choleru. Proto r. 1867 vzal si Viktorii, dc. † Martina Šubrtu, rol., č. 20. 4 děti Valentina T. zemřely.

R. 1889 † Valentin Tomečka, domkař (67 r.).

R. 1895 *Adolf Tomečka*, syn † Valentina T. a Viktorie, roz. Šubrtové, vzal si Marii, dc. Matěje Čihaly, dělníka ve Velké v čís. 38, a Františky, roz. Jana Bezděka, rol., č. 47.

Adolf Tomečka drží domek dosud (r. 1926).

Syn František Tomečka za světové války jako zajatec v Rusku vstoupil r. 1917 do legií a jako hrdina u 2. pluku padl v bitvě u Dalmatova r. 1918. Dcera Marie je provdaná za Fr. Macejku v Břeclavi. Doma jsou synové Josef a Albert a dcera Františka. Albert je železničním zřízencem, Josef pracuje v mlýně.

Čís. 4

Před rokem 1748 žil tu *Martin Michálek*. Jeho syn *Václav*, švec, měl r. 1748 svatbu s Kateřinou, dc. Tomáše Horáka. Když mu r. 1764 zemřela, vzal si Marii, dc. Jiřího Šubrtu, rolníka, č. 20. I ta r. 1767 zemřela (37 r.).

R. 1780 † Václav Michálek (67 r.), švec. Jeho syn Josef měl domek č. 1 a syn *František* r. 1780 vzal si Veroniku, dc. † Matěje Šmída z Klokočí čís. 17.

R. 1810 † Frant. Michálek, domkař, č. 4 (50 r.).

R. 1816 † Veronika, vdova po Fr. Michálkovi (60 r.).

Jich dcera Rozka r. 1813 vzala si Martina Rýpara, domkaře z Klokočí.

R. 1830 *Jan Kašpařík*, syn Jana K., mlynáře v Hrabůvce, a Veroniky, roz. Fr. Kostruch, vzal si Marii, dc. Vavřince Špunara, domkaře ze Lhotky, a stal se majitelem tohoto domku. R. 1872 oženil se podruhé s Marií, roz. Dobyškovou z Hrabůvky. R. 1840 † Vavřinec Špunar, výměnkář (81 r.).

Děti Jana Kašpaříka: Barbora (6 r.), Anežka (20 r.), Marie (22 r.), František, pokrývač, svob. (32 r.), umřely většinou na souchotiny.

R. 1857 dcera Tonča provdala se za Jos. Prokše, rol., č. 4. ve Lhotce.

R. 1856 † Jan Kašpařík, domkař (89 r.). R. 1871 † Marie Špunarová (63 r.).

R. 1859 dcera Františka provdala se za Jos. Humplíka, s. Jiřího H., rolníka, čís. 15, na grunt č. 15. Tam co vdova r. 1896 zemřela (61 r.).

Jan Kašpařík r. 1896 prodal chalupu *Františku Skřičilovi*, domkaři, č. 9 v Hrabůvce, a sotva proveden byl kup, v týdně zemřel. František Skřičil dal chalupu věnem své dceři Anežce, která r. 1899 provdala se za *Františka Fraise*, syna Jana F., rolníka, č. 14 v Hrabůvce, a ž. Františky, roz. Vaněk v Klokočí č. 14. Fr. Fraise je členem obecní rady a je dosud majitelem chalupy, k níž patří pěkná zahrada.

R. 1927 † Marie, dcera Fr. Fraise (souchotiny). Žijí děti: František, který býval několik let jednatelem „Orla“, Ludmila a Josef.

Čís. 5

Kolem r. 1770 žil tu *Josef Šubrt*, domkař s ženou Magdalenou, roz. z Polouvsí.

R. 1802 † Josef Šubrt (64 r.). R. 1806 † Magdalena Šubrtová (48 r.). Jeho syn *Jan Šubrt* byl z prvního manželství. Jeho matka Marie, roz. Ant. Rýpar, rolník v Klokočí, zemřela r. 1785 (48 r.).

R. 1831 majitelem domku byl *Antonín Šubrt*. Za ženu měl Anežku, roz. Popovou z Olšovce.

R. 1847 † Jan Šubrt (85 r.).

V letech 1811–1850 žila tam i rodina Koláčková (asi ve výměně). Josef Koláček, syn Jiřího K., rolníka, čís. 19, měl 3 ženy: první Barboru, roz. Matuškovou z Opatovic, druhou Barboru, dc. Jana Horáka z Radotína, a r. 1850 v 65 letech vzal si Marii, vdovu po † Jiřím Románku, rol. ve Lhotce.

R. 1873 Marie, dcera Ant. Šubrtu, dom., č. 5, a ž. Anny, roz. Fr. Dostál, rol., č. 4 v Hrabůvce, vzala si Frant. Kubáče, syna Jiřího K. ve Stříteži, a odjeli do Ameriky.

R. 1865 † Anna, žena Ant. Šubrt (58 r.).

R. 1885 † Anežka, žena Ant. Šubrt (44 r.), dcera † Martina Popa z Olšovce.

Frant. Kubáč odjel do Ameriky nejprve sám, jeho žena Marie za několik let jela za ním. Chalupu koupila Marie Matušková a od ní 24. ledna 1884 koupil ji František Glos, syn Jos. Glose, rol., č. 22. Za ženu měl Marii, roz. Andrys ze Skaličky. Oba dosud žijí na výměnku s dcerou Boženou.

R. 1905 † Ant. Šubrt. Zemřel u svého syna Antonína v Drahotuších. Jeho třetí žena Viktorie, roz. Plošticová ze Stříteže, zemřela r. 1901.

Syn Frant. Glosa Antonín přiznal se r. 1908 na chalupu čís. 2. Dcera Marie 11 let sloužila ve škole u ředitele H. Karlička a nyní slouží u pisatele kroniky v Klokočí. Syn Albert je šoferem v Ostravě. Chalupu dostala dcera Anežka, která r. 1921 provdala se za zedníka Karla Staňka z Černotína, nynějšího majitele chalupy. Karel Staněk je synem Štěpána S., domkaře v Černotíně, a ženy Marie, roz. Novákové.

Čís. 6

R. 1770 žil tu Jan Šindlar s ženou Marií, která mu r. 1777 umřela (40 r.). Druhá jeho žena Kateřina umřela jako vdova po něm r. 1803 (68 r.), neboť Jan Šindlar zemřel r. 1790 (60 r.). Jeho syn Jan měl za ženu Magdalenu, dc. Jiřího Humplíka, rol., čís. 15.

R. 1826 † Jan Šindlar, domkař (70 r.). R. 1832 † jeho žena Magdalena (78 r.). Jich dcera Magdalena, nar. r. 1794, provdala se za Jakuba Šindlera, syna Frant. Š., rolníka čís. 48. Tak chalupa zase zůstala Šindlerům. Jakub Š. byl krejčím. Dožil se vysokého věku. † r. 1892. Jeho žena Magdalena umřela již r. 1847 (51 r.).

R. 1848 jich syn, zase Jakub, oženil se s Františkou, dc. † Ant. Krále, rol., čís. 23, a jeho ženy Viktorie, roz. Jos. Herman, č. 23.

R. 1880 † jich dcera Marie (16 r.).

Jich syn Rajmund r. 1888 oženil se s Františkou, dc. † Františka Hapaly, rol., č. 50, a jeho ženy Františky, roz. Tom. Humplík, rol. v Olšovci.

R. 1895 † Jakub Šindler, výměnkář (71 r.).

R. 1899 † Františka, vdova po Jakubu Šindleru, roz. Králová (73 r.).

Dcera Rajmunda Šindlera Marie provdala se za Valentina Skýpalu, čeledína v čís. 38; tento za světové války byl v ruských legiích a tam na Sibiři padl. Zůstalo po něm děvče Františka. Syn Josef je zřízencem na dráze v Hranicích a bydlí v Drahotuších. Dcera Anežka je provdaná za Rud. Kuchyňku v Drahotuších. Syn Adolf je u rodičů a pracuje u zedníků, Klement dělá s 1 koněm povozníka. Nejmladší Františka je též dosud u rodičů. Rajmund Šindler je značně krátkozraký.

Čís 7

R. 1780 byl tu domkař Josef Josefovský. Jeho žena Marie byla dc. Jakuba Klivara z Bělotína. Zemřela r. 1806 (56 r.). R. 1820 † Josef Josefovský (67 r.).

Dcera Marie měla za svobodna 2 hochy: Jiřího a Josefa. Josef dostal pak chalupu. Marie se dvakrát provdala: r. 1821 za Ant. Vítka, vojína a zedníka, a r. 1832 za Tomáše Michálka, syna Václava M., domkaře v Partutovicích.

Josef Josefovský měl ženu Rozku, dc. Jos. Hapaly z Klokočí. Jich syn Jan, narozený r. 1842, ženil se r. 1868 s Annou, dc. † Jana Horáka, rol., č. 40. Dělal na dráze a posléze řadu let byl obecním sluhou a typickým ponocným. Bývali ve výměně čís. 40. Jeho žena byla u p. učitele Cveka a mě posluhovačkou. Veselá stařenka!

Ponocný Jan Josefovský zemřel 24. listopadu 1914. Marie, dc. Jos. J., narozená r. 1786, zemřela na choleru r. 1866; jmenovala se dle druhého muže svého Michálková.

Její syn Jos. Josefovský zemřel též na choleru r. 1866 (50 r.). Syn Josefa Josefovského *František* měl ženu Františku, dc. † Ant. Josefovského, podruha z Ústí. Avšak zemřel mlád (41 r.) r. 1888. Vdova po něm vdala se r. 1891 za *Fr. Duchoně*, s. Ant. D., domkaře, č. 13 ve Lhotce, a Anežky, roz. Ant. Dittrich z Olšovce. Tak přišel rod Duchonů na číslo toto.

Jeho syn *František* má ženu Rozku, dc. Ferd. Hoferka z Lešné; je majitelem domku nyní. Mají jedinou dcerušku Bedřišku (12 let). Svatbu měli r. 1911.

Čís. 8

Kolem r. 1740 žil tu rolník *Jiří Rýpar*, který zemřel r. 1760 (70 r.). Jeho syn *Vavřinec* vzal si r. 1752 za ženu Veroniku, dc. Jana Máchy ze Středulesí. Zemřel však brzy. Vdova vzala si asi Václava Dostala, který dožil se vysokého věku 103 let. Zemřel r. 1821.

R. 1780 *Josef Rýpar*, syn † Vavřince R., oženil se s Kateřinou, dc. Martina Skříčila, č. 9 z Hrabůvky. Měli asi 10 dětí. Oba zemřeli dosti mladí: on r. 1801 (42 r.), ona 1806 (44 r.).

Jich syn *Ondřej* vzal si roku 1806 Magdalenu, dc. Ant. Horáčka, rolníka, č. 14. Dcera jich Marie, sestra Ondřeje, vzala si r. 1802 Karla Šubrtu, syna Jana Š., rolníka, č. 20. Syn František (41 r.) vzal si r. 1836 Anežku, dc. Tomáše Čihaly, domkaře, č. 32.

I Ondřej Rýpar zemřel záhy. Vdova po něm, Magdalena, vzala si r. 1819 *Ondřeje Románka*, avšak již r. 1823 zemřela též na horečku (40 r.). Ondřej Románek ještě téhož roku oženil se s Marií, dc. Matěje Stupárka, rolníka z Olšovce.

R. 1831 oženil se *Josef*, syn † Ondřeje Rýpara s Marií, dc. † Václava Šindlera, domkaře, č. 34, a stal se majitelem gruntu. Ondřej Románek žil na výměně a tam r. 1842 zemřel (40 r.). Měli asi 6 dětí. Když mu žena Marie r. 1847 zemřela (41 r.), vzal si téhož roku Annu, dc. Jana Bezděka, rolníka, čís. 47.

R. 1857 † Josef Rýpar, rolník (50 r.). Vdova Anna vzala si r. 1858 Martina Tomečku, syna Ant. T., rol., č. 10. Martin Tomečka zemřel na výměně r. 1870 (51 r.). R. 1862 dcera Jos. Rýpara Marie vdala se za Fr. Šubrtu, č. 20.

Syn Josefa Rýpara Josef byl krejčím a vzal si za ženu Marii, dc. Frant. Popa, domkaře, č. 31. Svatba byla r. 1873. Ten si r. 1873 vystavěl hostinec čís. 71. *Fr. Šubrt* měl dva grundy: č. 8 a 20. Proto prodal č. 8 *Matěji Mauerovi*, tento opět

prodal *Matyáši* a od tohoto grunt r. 186[.] koupil *Vincenc Jakeš*. Jeho žena Anna, dc. Mücka z Boňkova, dožila jen 22 let. R. 1866 zemřela na cholera žena jeho Anna (22 r.) a její dítě. Druhá žena Vincence Jakše byla Antonie, dc. Fabiána Pozbyla, rol. ve Slaviči. Řezníku Jakši dobře se dařilo, byl člověkem až příliš šetrným, nakoupil hodně pole.

Jeho syn *Alois Jakeš* je nyní majitelem statku. Je t. č. obec. pokladníkem. R. 1911 oženil se s Marií, dc. Fr. Andrše, rolníka v Hluzově, a ž. Františky, roz. Hendrychové. Mají děti: Marii, Stázičku, Aloise, Františku a Jarmilu. R. 1911 † Vincenc Jakeš (84 r.) a r. 1912 † žena jeho Antonie (70 r.).

Čís. 9

R. 1750 žil tu *Václav Třetina* se svou ženou Kateřinou. R. 1784 † Václav Třetina (60 r.). Jich syn *Josef* byl krejčím a za ženu měl Marii, dc. Tomáše Myšky z Olšovce. Měli asi 9 dětí. Syn Karel, též krejčí, měl za ženu Barboru, dc. Pavla Josefovského, mlynáře, č. 26. Svatba byla r. 1789. Žili pak v Černotíně. Druhá žena mistra Josefa Třetiny byla Magdalena. Zemřela r. 1829 (70 roků). Josef Třetina † r. 1826 (59 r.). Jeho syn *Jan* byl též krejčím a vzal si r. 1828. Marii, dc. Josefa Klejzla, č. 11.

V domě tom bývali podnájemníci: kolem r. 1807–1828 Jos. Michálek. Také Josef Valenta, syn Martina V., rolníka, č. 37, který měl ženu Veroniku, dc. Ant. Horáčka, č. 14.

Dcera Jos. Michálka Anežka žila tam též s mužem Jakubem Šrubem.

Jan Třetina † r. 1850 (55 r.). Syn jeho *František* oženil se r. 1848 s Anežkou, dc. Frant. Vítka, domkaře, č. 35. Avšak Anežka r. 1852 zemřela (22 r.). Vzal si proto r. 1853 Viktoru, dc. Jana Bezděka, rolníka, č. 47.

R. 1894 † Frant. Třetina (66 r.) a r. 1898 † Viktorka, vdova po Frant. Třetinovi, domkaři (78 r.). Domek zdědil syn *František*, který zůstal starým mláďencem a byl poněkud podivín. Asi 3–4krát ročně pil, když jej chytil takový světobol, tak, že zapomněl na hospodářství a seděl po řadu dní jen v hostincích. Pak zaplatil a zase po řadu měsíců se na lihoviny ani nepodíval. Byl člověkem konservativním. R. 1920 prodal domek *Antonínu Skříčilovi* z Hrabůvky, který má za ženu Aloisii, dc. Richarda Míka, domkaře ve Lhotce, a ž. Františky, roz. Horáčkové.

Frant. Třetinou vymřel r. 1925 rod Třetinů po meči. Jeho sestra vzala si r. 1877 domkaře Ant. Šlosara, čís. 52, a druhá sestra Františka má Frant. Oravu v Hranicích č. 147. Fr. Třetina odkázal obci 1600 Kč, aby postavena byla nějaká socha sv.

Ant. Skříčil je synem Frant. S., domkaře, č. 33 v Hrabůvce, a ženy Františky, roz. Jemelkové z Hrabůvky.

Čís. 10

Zde žil rod Tomečků. R. 1773 byl tu *Antonín Tomečka*, rolník, s ženou Marií. Jich dcera Magdalena vzala si r. 1788 dělníka Jiřího Horáka, který též se svou rodinou v tomto domě žil.

R. 1812 † Antonín Tomečka, výměnkář (81 r.) a žena Marie † r. 1811 (65 r.). Syn *Antonín Tomečka* měl nejprve Marii, rozenou Zbrůžovou, pak Barboru, která zemřela na horečku r. 1810 (26 r.) a třetí ženou jeho byla Veronika, dc. Josefa Třetiny, č. 9.

R. 1842 † Ant. Tomečka, výměnkář (72 r.). Žena Veronika † r. 1852. Syn, opět *Antonín*, vzal si r. 1833 za ženu Annu, dceru Jakuba Léva, výměnkáře, čís. 16. Jeho bratr Valentin byl švec a vzal si roku 1850 Marii, dc. † Jiřího Popa, čís. 21, a koupili si domek čís. 3.

Martin Tomečka, též syn † Antonína T., vzal si r. 1858 Annu, vdovu po † Jos. Rýparu, rol., čís. 8, a býval v čís. 8.

R. 1871 vdávala se Františka, dc. Ant. Tomečky, za Josefa Kurfürsta, rolníka v Kelči.

R. 1877 † Ant. Tomečka, výměnkář (78 r.). Jeho žena Anna † r. 1884 (84 r.). Hospodářství zdědil syn *František*, který měl za ženu Annu, roz. Holybkovou z Valšovic.

R. 1884 † Frant. Tomečka, rolník (50 roků). Jeho žena, ač byl syn Jan, prodala r. 1899 hospodářství *Rajmundovi Královi*, synu Frant. Krále, čís. 23. Sama žila na výměně až do své smrti r. 1922 (87 r.). Syn Jan Tomečka byl nějaký čas i cestařem a byl před válkou pilným člověkem a velikým čtenářem knih. Za války upsal všechny své peníze na válečné půjčky. Po válce, když nemohl upsati čsl. válečné půjčky, ztráta jmění velice neblaze na něj působila, že byl jistý čas i na léčení v ústavě choromyslných. Ztratil chuť k práci a žije uboze ve výměně statku, z něhož pochází.

Rajmund Král r. 1913 prodal dům s polem *Janu Michálkovi*, který se svou ženou Marií a dětmi hospodaří dosud. Jan Michálek je syn Petra M. z Ústí, žena Marie je dcerou Jana Viliše, dom. z Milenova. 21 rok po svatbě žili v Milenově na chalupě. Rajmund Král koupil hospodářství v Rychlově. Dcera Jana M. Albína je v řádu sv. Františka v klášteře.

Čís. 11

Zde žil v 18. století rod Klejzlů. *Jan Klejzl* byl rychtářem a zemřel r. 1760 (60 r.). Jeho žena Barbora žila až do r. 1792 (84 r.). Syn *Josef* oženil se r. 1763 s Marií, dc. Jos. Onderky, rol. ze Slaviče. Zemřel však již r. 1779 (37 r.). Vdova Marie vzala si hned r. 1779 Václava, syna Tomáše Hercíka z Nýdeka. *Václav Hercík* žil později, když nevlastní syn jeho *Josef Klejzl* převzal statek, na výměnku a dožil se 93 let. † r. 1833.

Josef Klejzl oženil se r. 1801 s Marií, dc. Jakuba Štekra, rol., čís. 2. ve Lhotce. Měl hodně dětí, z nichž syn *Josef* zdědil dům. Za ženu měl Marii, dc. Matěje Románka, rolníka ve Lhotce. Pole však odkoupil od něj *Jan Urbanovský*. Josef Klejzl † r. 1848 (38 r.). Syn Josefa Klejzla František oženil se r. 1848 s Františkou, dc. † Antonína Vítka, domkaře ve Velké, a ženy Marie, roz. Josefovský. Druhý syn Josef byl světák, sloužíval a měl špatnou pověst. Dům býval v nájmu a přešel pak v majetek Jana Urbanovského. Kolem r. 1866 koupil místo *Matěj Maurer*. Jeho žena Anna byla roz. Šídllová z Hranic. Maurer byl úředníkem u notáře a

proto r. 1872 hospodářství prodal dvěma bratrům, Karlu a Janu *Pražákovým*. Ti si budovy rozdělili: *Karel, mistr kolářský*, měl pravou polovici, Jan, krejčí, polovici levou, jež pak dostala čís. 72. Oba bratři pocházeli z Olšovce.

R. 1873 † Viktorie, žena Karla Pražáka, domkaře (37 roků). Druhá žena Anežka, roz. Michálek, pocházela z Olšovce. Mnoho dětí jim zemřelo. Syn Karla Pražáka *Josef* oženil se r. 1904 s Marií, dc. Ant. Hrubce, domkaře, č. 51. Je mistrem kolářským a hospodaří dosud.

Jeho bratr František je v Hranicích kolářem. R. 1908 † Karel Pražák. R. 1925 Josef Pražák přední část domu znovu z pálených cihel postavil.

Sestra Jos. Pražáka provdala se r. 1[. . .] za Jana Bajgara, želez. zřízence v Bělotíně, který r. 1925 postavil si domek v Hranicích. Druhá sestra Marie měla listonoše ve Vídni Jos. Meindla. Její syn je knězem. Josef Pražák † 14. listopadu 1927 (49. r.).

Čís. 12

Kolem r. 1750 majitelem domku byl pokryvač *Ant. Cigánek*. Zemřel r. 1769 (40 r.). Jeho žena Marie umřela roku 1779 (58 r.). Jich dcera Magdalena vdala se r. 1779 za Ant. Vinklárka z Paršovic. Psal se později *Vinklar*. Žena jeho zemřela již roku 1795 (38 r.) a pak asi brzy Vinklar se odstěhoval či někde zahynul. R. 1802 býval tu v podnájmu první učitel velický Tomáš Kučera se svou ženou Annou, dc. Davida Bischofa z Polouvsí. I učil zde! R. 1804 oženil se *Josef Šubrt* s Annou, dc. Josefa Vítka, domkaře, č. 35, a patřila jim již tato chaloupka. Jich syn *Jan* oženil se r. 1838 s Marií, dc. Frant. Šlosara, rolníka čís. 46, a ženy Rozky, dc. Jiřího Vašinky. R. 1853 † Josef Šubrt, výměnkář (83 r.). Jeho žena Anna † r. 1843 (64 r.). R. 1875 provdala se Anna, dc. Jana Šubrta a ženy jeho Marie za Martina Vilímka, krejčího, syna Frant. Vilímka, domkaře, č. 16 v Klokočí.

R. 1885 oženil se *František*, syn Jana Šubrta, s Klárou, služkou ve Velké, dc. † Fr. Jakla ve Spálově. Frant. Š. byl zedníkem. R. 1892 † Jan Šubrt, výměnkář (75 r.). Jeho žena Marie, roz. Šlosarová † r. 1890 (71 r.). Frant. Šubrt byl pijan a neměl dětí. Pro malou postavu a křivé nohy říkali mu v obci „Šubrték“. Chalupu musil prodati okolo r. 1[. . .] *Floriánu Facovi*, který býval zde ve Velké po řadu let čeledínem. Byl synem † Michala F., domkaře v Rožnově. Byl silné postavy, rád tančival až do svého stáří a legračně v tanci volával dupaje do taktu: „Chaso, vesele!“

R. 1885 oženil se s Anežkou, vdovou po Fr. Halamovi, dělníku v čís. 21 ve Velké, dcerou Frant. Klejzla a jeho ženy Františky. Bydleli pak v čís. 7, později 10, než si tento domek č. 12 koupili. R. 191[.] † Flor. Fac, domkař. Jeho nevlastní syn Jan Halama byl stolářem. Dcera Facova Anežka provdala se za Czaka do Vídne, druhá Aloisie zemřela. Od r. 1913 v domku bydlel *Konrád Rýpar*, syn Ant. Rýpara, domkaře v Partutovicích a ž. Františky, roz. Janíčkové, se svou ženou Marií, dc. Jiřího Janíčka, rolníka v Partutovicích a ž. Marie, rozené Bláhové. Svatbu měli r. 1911. Roku 1916 koupili si chalupu tu od Anežky Czakové a Jana Halamy a žijí tu. K. Rýpar je želez. zřízencem. R. 1928 K. Rýpar vpředu postavil novou přístavbu.

Čís. 13

Silně se domnívám, že tu žil kolem r. 1740 *Václav Doležal*. Jeho žena zemřela tu r. 1772 – Anna co babička 80letá. Roku 1761 zemřel tu *Jan Havran*, domkař, který měl za ženu dceru Václava Doležala Annu. Vdova Anna Havranová provdala se r. 1765 za *Jakuba Brovce*, syna † Valentina B. Tak přešla chalupa do rodu Brovců.

R. 1791 † *Jakub Brovec* (70 r.) a r. 1792 † jeho žena Anna (78 r.). Jich syn *Ant. Brovec* byl krejčím a měl za ženu Annu, dc. Matěje Třetiny, krejčího z Podhoří. Ta mu r. 1823 zemřela (66 r.). Proto r. 1824 oženil se podruhé s Annou, dcerou Martina Čecha, rol. ve Strážce. Roku 1835 zemřel Antonín Brovec, domkař (68 r.). Žena jeho Anna zemřela r. 1856 (62 r.).

R. 1831 již byl majitelem chalupy jich syn *Karel*. Jeho žena Anežka byla dcerou Fabiána Krále, rol. z Milenova. Umřel však již ve 40. roce věku r. 1847. I jeho bratr Josef, švec, zemřel mlád r. 1854 (27 r.). Vdova po Karlu Brovcovi vzala si r. 1849 *Jana Bahníka*, čeledína rodem z Milenova. Když i toho ztratila brzy, provdala se r. 1853 potřetí, za *Jakuba Huba*, čeledína v Polomi. Anežka Hubová † r. 1862 (48 r.). Syn Jan Hub postavil si čís. 65. Vdovec Jakub Hub oženil se r. 1863 s Františkou, dc. Terezie Grill v Ježově. Dcera † Karla Brovca Marie provdala se r. 1864 za Ant. Rýpara, syna † Matěje R., rol., č. 1 v Olšovci.

Chalupu obdržel syn Karla Brovca *Jan*, který měl za ženu Rozku, dceru Frydryška z Podhoří.

Kolem r. 1874 Jan Brovec vyhořel. Přikryl chalupu, prodal ji obecnímu poslu *Janu Fraisovi*, synu Karla Fraise, čís. 52, a se ženou i dětmi odjel do Ameriky. Když na voze odjížděl, zvonili mu na zvonici na rozloučenou. V Americe se mu dařilo dobře. Jan Frais když zemřel, jeho žena bubnovala. Syn *Jan* měl za ženu Anežku, dc. Štěpána Michálka, č. 1, a když mu r. 1882 na souchotiny zemřela (25 r.), vzal si r. 1883 Františku, roz. Juráčovou z Radíkova. Byl hlídačem na dráze, byl přeložen do Slezska a tam ze strachu před trestem se oběsil. Chalupu koupil *Matěj Horák* s ženou Marií. Horák † r. 1901 (41 r.). Jich jediná dcera Anežka vzala si *Karla Janečka*, strojníka z Čech u Prostějova. Anežka zemřela na tyfus r. 1908 a Janečka vzal si Albínu, roz. Skřičilovou z Hrabůvky. Za světové války padl r. 1915 u Gory v Rus. Polsku a jeho žena provdala se za jeho bratra *Rudolfa*, natěrače.

Čís. 14

Zde od dávných dob byl rod Horáčků. Asi r. 1720 žil tu *Jan Horáček* s ženou Kateřinou. Zemřel r. 1763 (85 r.) a jeho žena Kateřina r. 1762. Jich syn *Antonín* oženil se r. 1746 s Justinou, dcerou Václava Konečného, rolníka, čís. 18. Justina Horáčková † r. 1769, a proto r. 1770 vzal si Rozku, dceru † Matěje Rýpara. Ta však již r. 1775 zemřela (40 r.) a proto téhož roku pojal za třetí ženu Marii, dceru Jana Zajtborta, rol., č. 39. Avšak již r. 1778 zemřel (52 r.). Syn jeho *Antonín* r. 1778 měl svatbu s Kateřinou, dc. Frant. Fraise, č. 52. R. 1806 † Marie, vdova po Ant. Horáčku, roz. Zajtbortová. Jméno Antonín zachováno, neboť i jejich

syn *Antonín* převzal grunt a r. 1808 oženil se s Annou, dcerou Jos. Třetiny, č. 9. Roku 1819 † Ant. Horáček, výměnkář, 63 r. (zápal plic). Jeho žena Kateřina † r. 1811 (51 r.).

Antonín Horáček byl i r. 1836 po Hapalovi rychtářem. Zemřel co výměnkář též na zápal plic r. 1842 (64 r.). Žena jeho Anna † r. 1851 (72 r.). Jich 25letá dcera Marie provdala se r. 1838 za *Josefa Bágara*, syna Frant. B., rolníka, č. 50 v Jezerníci, a jeho ženy Marie, roz. Frant. Vaisar. Josef měl 23 roky. Byl velmi praktickým hospodářem obecním, má největší zásluhy o stavbu staré školy, čís. 57. Jeho syn *František* vzal si r. 1869 Marianu, dc. Antonína Vilímka z Hrabůvky. Bohužel za něho statek hynul, protože býval častým hostem hostinského Rýpara, č. 71. Výměnkáři Josefu Bágarovi zemřela r. 1879 žena Marie (67 r.) a proto v říjnu téhož roku vzal si 61letou Annu, vdovu po † Martinu Tomečku, rol., č. 10, dceru † Jana Bezděka, č. 47. Tato zemřela r. 1888 (70 r.). Josef Bágar † r. 1900.

Frant. Bágar nedožil se vysokého věku, zemřel r. 1905. Syn jeho *František* již jako hoch vedl hospodářství. Veliký vliv na něj měl jeho dědeček. Roku 1914 oženil se s Marií, dc. Jos. Šubrt, domkaře, čís. 33. R. 1923 byl zvolen starostou obce. Mladší bratr Rudolf je hajným v Bělotině a za českou menšinu členem tamějšího obec. zastupitelstva.

Čís. 15

Kolem r. 1740 žil tu *Jiří Humplík* s manželkou Rozálií. R. 1775 † Jiří Humplík, rolník (55 r.). Vdova po něm Rozka † r. 1790 (78 r.). Jich syn *Jan* oženil se r. 1777 s Apolenou, dc. Martina Nováka, č. 17. Nováci pak žili s nimi aneb na výměnku. Martin Novák † r. 1779 (37 r.), vdova po něm Anna † r. 1780 (55 r.). Rolník Jan Humplík † r. 1799 (50 r.). 47letá vdova Apolena vzala si r. 1799 Jakuba (25 r.), syna Jos. Bezděka, rolníka, čís. 38. Když byla svateb. hostina v čís. 37, vypukl tam požár.

Syn Jana *Jiří Humplík* vzal si r. 1807 Annu, dc. Martina Šlosara, výměnkáře v čís. 46. On měl 19 let a ona 25. Ona zemřela na souchotiny r. 1826 (41 r.). Jiří Humplík, výměnkář, † r. 1865 (76 r.). Syn Jiřího Humplíka *Josef* ženil se až ve 40 letech r. 1859. Vzal si Františku, dc. Jana Kašpaříka, č. 4. Zároveň s ním měl svatbu jeho bratr František s Františkou, dc. † Ant. Koláčka, rol., č. 17. R. 1892 † Josef Humplík (73 r.). Roku 1896 † Františka, vdova po Jos. Humplíku, roz. Kašpaříková (61 r.). Jich dcera Františka r. 1893 vdala se za Ant. Mücku, s. Jana M., domkaře na Boňkově a ž. Cecilie, rozené Schönweitz v Kovářově. Roku 1900 žena Františka zemřela a Ant. Mück vzal si r. 1900 v září Marii, dc. Jan Tománka, rol., č. 41 ve Velké. Je majitelem gruntu č. 15 dosud. Mají 3 děti: Františka, Marii a Josefa.

Čís. 16

Kolem roku 1740 žil tu *Jakub Brhel* s ženou Annou. R. 1766 mu žena zemřela (56 r.) a v téže roce vzal si Justinu, vdovu po † Josefu Frantíkovi, rol. R. 1760

syn Jakuba Brhla *Jakub*, vzal si Barboru, dc. † Jana Horáčka. Měli hodně dětí. Roku 1784 † Barbora Brhlová (40 r.). I druhá žena brzy zemřela. Jich nejstarší dcera Barbora vdala se r. 1793 za *Jakuba Léva* ze Stříteže. Tak jméno Jakub z čísla nezmizelo. Měli 12 dětí: Marii, Pavla, Martina, Terezii, Valentína, Annu, Štěpána, Tomáše, Jiřího, Jana, Anežku a Barboru. R. 1849 † Jakub Lév, výměnkář (86 r.), jeho žena Barbora † r. 1848 (73 r.). Grunt dostal syn *Valentin*, který měl za ženu Barboru, dc. Václava Fraisa, rol., č. 39. Též měli moc dětí. Barbora Lévovalá † r. 1847 (48 r.). Za druhou ženu si vzal r. 1847 Marii, dc. Josefa Koláčka. R. 1858 † Valentin Lév na souchotiny (59 r.). Vdova Marie (47 r.) na výměnku vdala se za Valentína Hradila, roz. ze Skaličky (42 r.) a když jí zemřel, vdala se potřetí, za Jiřího Liptáka, pacholka v Hrabůvce, r. 1874. Zemřela r. 1887 (77 r.) a její muž Lipták, rodem z Polic, r. 1888 (68 r.).

Dcera Val. Léva Anna r. 1850 vzala si Jos. Koláčka, obuvníka, syna Jos. Koláčka, dělníka bydlícího v čís. 9. Když jí muž umřel, vdala se r. 1864 za Ant. Čadru, vdovce, dělníka, č. 61, syna † Martina Čadry, dělníka ve Velké. Hospodářství i stavení bylo ve špatném stavu.

R. 186[.] koupil vše *Valentin Bílý*, syn Ant. Bílého, kováře na Novosadech u Kelče a ž. Veroniky, roz. Jos. Tomečka, rol. na Zbrašově. Přiznal se r. 1856 na číslo 49. Když mu žena Johana na choleru zemřela, vzal si r. 1867 Františku, dc. † Valentína Janáská, č. 22. Byl od r. 1883–86 starostou obce. Roku 1889 [tužkou připsán letopočet 1875] stavení znovu vystavěl. Valentin Bílý zemřel r. 1899 (66 r.).

R. 1885 syn Valentína Bílého z prvního manželství Antonín přiznal se na čís. 25 a r. 1896 syn Josef, kovář, též z I. manželství, vzal si Františku, dc. Frant. Gloza, č. 27, a koupil si čís. 17. Grunt zdědil syn *František* z druhého manželství, který r. 1904 oženil se s Barborou, dc. Jos. Prokše, rol., č. 4 ze Lhotky. Jsou to nynější majitelé čís. 16. Jich děti jsou: Anežka, Marie, František, Ludmila a Josef.

Čís. 17

Zde žil r. 1760 rolník *Martin Trusek*, který zemřel r. 1772 (45 r.). V nájmu tu bydlel též Martin Novák. Ludmila, dcera Martina Truska, r. 1772 provdala se za *Ant. Koláčka*, syna Jana K., rolníka, č. 19. Ludmila Koláčková † r. 1789 (64 r.). Jich syn *Antonín Koláček* měl za ženu Veroniku, dc. Frant. Fraise, rol., čís. 52. Měli 9 dětí. Antonín Koláček † na souchotiny r. 1805 (56 r.), jeho žena Veronika † r. 1811 (51 r.). I syn, zase *Antonín*, zemřel na souchotiny r. 1825 (35 r.). Za ženu měl Marii, dc. Jakuba Léva, č. 16. Hospodářství zdědil opět syn těchto *Antonín*, narozen r. 1816. I on zemřel dosti mlád r. 1858 (41 r.). Jeho matka Marie, roz. Lévovalá, jako vdova provdala se r. 1827 za Baltazara Hapalu, s. Tomáše H., rol. ze Zbrašova. Ona zemřela r. 1861 a Hapala téhož roku na výměně (62 r.). Baltazar Hapala dodržoval hospodářství pokud (nevlastní) dcera Ant. Koláčka Františka neprovdala se za *Františka Humplíka*, syna Jiřího H., rol., č. 15. Stalo se tak r. 1859.

R. 1888 zemřel jich 24letý syn František Humplík na zánět mozku. Grunt zdědil syn *Antonín*, který měl za ženu Františku, dc. Karla Krále, rol. v Hrabůvce.

Měl pak 2 grundy, žil však rozmařile, pořádal hostiny a j. Jeho choť Františka † r. 1891 (26 r.). Oženil se pak s Marií, roz. Nádvořík z Bukovan, která dosud mluvívá pěkným nářečím hanáckým. Grundy ovšem musel prodati. Čís. 17 prodal r. 1895 kováři *Josefu Bílému* z čís. 16. Ponechal si jen výměnek, který se takto osamostatnil a dostal čís. 81. Josef Bílý r. 1896 oženil se s Františkou, dc. Fr. Glose, dom., č. 27.

Kovář Josef Bílý po úmrtí ženy Františky († r. 1904) vzal si r. 1906 druhou ženu (z Černotína), Anastázii, roz. Kubíkovou ze Slaviče. Syn z prvního manželství *Josef* oženil se r. 1925 s Marií, dc. Jana Rýpara v Milenově. Je kovářem a r. 1926 postavil si na zahradě novou krásnou kovárnu. Starší jeho sestra Marie je provdána na Zbrašově. Josef za svobodna býval náčelníkem „Orla“.

Čís. 18

Okolo roku 1730 žil tu *Václav Konečný*. Jeho syn *Jan* r. 1748 měl svatbu s Marií, dc. Václava Bartoše, rol. ve Lhotce. Jan Konečný, rolník, † r. 1776 (60 r.). Jeho žena Marie zemřela r. 1781 (66 r.). Nevím proč, snad sami neměli potomků, po jejich smrti přešel grunt do majetku rodiny Bartošovy ze Lhotky. Zdědil jej *Matěj Bartoš*, který r. 1781 vzal si Magdalenu, dc. Jakuba Bágary, rol., č. 43. R. 1812 † Matěj Bartoš (65 r.). R. 1831 zemřela jeho žena Magdalena (60 r.). Jich dcera Magdalena provdala se r. 1816 za *Jana Hapalu*, syna Tomáše H., rolníka na Zbrašově, a Veroniky, roz. Josef Bílý, výměn. v Černotíně. R. 1851 † Magdalena Hapalová (50 r.). Proto 52letý Hapala vzal si 42letou Annu, dc. Tomáše Durmana, výměn., č. 45, r. 1841. R. 1857 † Jan Hapala, výměn. (68 r.). Jeho syn *Antonín* oženil se r. 1853 s Františkou, dc. Štěpána Hapaly, rol., č. 50 ve Velké. Potomci jich byli čistokrevní Hapali.

R. 1890 † Antonín Hapala, výměn. (71 r.). Roku 1896 † vdova po něm Františka (65 r.). Jich syn *František* zdědil grunt a oženil se r. 1885 s Marií, dc. Josefa Humplíka, rol., č. 15. Když Marie r. 1897 zemřela v 32 letech, oženil se r. 1898 s Aloisií, dc. Jana Bartoše, rol. v Olšovci.

Frant. Hapala po delším churavění s nohou r. 1925 zemřel. Hospodářství vede svobodný syn František s matkou a dvěma sestrami-dvojčaty: Anežkou a Františkou.

Čís. 19

Roku 1750 žil zde rolník *Jan Koláček* s ženou Annou. V pronájmu tu žil dělník Václ. Pospíšil s ženou Apolenou. Jich syn Josef Pospíšil r. 1776 vzal si Marii, dc. Jiřího Bartoše, č. 6 ve Lhotce. R. 1792 † Jan Koláček (80 r.). Jeho žena Anna † r. 1789 (65 r.). Statek převzal syn jejich *Jiří Koláček*, ženatý od r. 1778 s Marií, dc. Jos. Šubrtu, čís. 5. Roku 1817 zemřel Jiří Koláček, výměnkář (70 r.). Jeho žena Marie zemřela r. 1840 (83 r.). Jejich syn, opět *Jiří*, měl za ženu Barboru, dc. Fabiána Bágara, č. 43. Když mu r. 1849 zemřela, oženil se s Terezií, dc. † Ant. Glosa, domkaře, č. 27. Jeho bratr Antonín r. 1814 oženil se s Marií, dc. Jakuba Léva, č. 16 a sestra Anna provdala se r. 1814 za Ignáce Glosa, krejčího, syna Ant. Glosa, č. 27 a bydleli v čísle 30 ve Velké.

R. 1859 † Jiří Koláček, výměnkář (73 r.). Hospodářem po něm byl *František Koláček* s ženou Anežkou, dc. † Ant. Popa, rol. v Olšovci. Avšak František již r. 1859 zemřel v stáří 40 let. Vdova Anežka vzala si r. 1860 Františka Krále, syna † Valentina K., rol., č. 17 v Hrabůvce. Majitelem gruntu od r. 1876 byl syn *Antonín*, ženatý s Cecilií, dc. Fr. Kubáce, rol. v Dolním Újezdě. Jeho bratr František vzal si r. 1873 Cecilií, dc. Jana Bágara, rol., č. 43, a přiznal se na čís. 43. Měl 24 roky, z vojny se vrátil co poddůstojník a jeho nevěstě bylo 17 let. Žijí dosud v čís. 43. Druhý bratr Jan vzal si r. 1874 Františku, dc. † Jana Hapaly, rol., č. 44. R. 1896 † Antonín Koláček na zánět mozku (45 r.). Téhož roku zemřela i jeho matka Anežka, roz. Popová (71 r.). Vdova Cecilie Koláčková, rozená Kubáčová, vzala si r. 1897 vdovce Frant. Krále, nevlastního otce svého muže, aby mohla bývat na výměnku s ním, poněvadž grunt pro pití Ant. Koláčka byl zadlužen a musil být prodán. Dcery Anežka a Mařka bývaly s ní, Anežka později zemřela a Marie dosud je svobodná.

Grunt koupil r. 1895 *Augustin Král* s ženou Marií, jemuž dosud patřila chalupa čís. 23. Byl synem Frant. Krále, č. 23 a jeho ženy Františky, dc. Tomáše Šindlara, č. 51. Žena Marie je roz. Oravová ze Skaličky. Jich jediná dcera Marie provdala se r 1906 za Josefa Cveka, správce školy na Radíkově. Dosud hospodaří rolník Augustin Král, dlouholetý předseda Čten. sp. „Pokrok“. Svatbu měl r. 1882.

Čís. 20

Již r. 1750 žijí tu Šubrti. Byl to *Jiří Šubrt*, který zemřel r. 1760 (70 r.). Jeho syn *Jan* měl nejprve Marii, dc. Martina Nováka, pak Rozynu († r. 1783, měla 44 r.) a třetí Apolenu († r. 1806 v 63 letech). R. 1798 † Jan Šubrt, rolník (63 r.). Téhož roku oženil se jeho syn *Josef* s Marií, dc. Martina Valenty, rol., č. 37. Bohatá nevěsta měla 80 zl. a 8 ovcí věna, což na tehdejší poměry bylo mnoho. Avšak Josef Šubrt zemřel již r. 1805 na srdeční chorobu (30 r.). Vdova Marie téhož roku vzala si *Matěje Bezděka*, syna Jos. B., rolníka, čís. 38. Ženich měl 25 let. Zajímavé, že oba zemřeli na souchotiny. R. 1823 † Marie (48 r.) a r. 1826 † Matěj Bezděk (46 r.). Hospodářství zdědil syn Josefa Šubrta *Martin*, který měl za ženu Magdalenu, dc. Jakuba Šindlara z Olšovce. Byl 18 let rychtářem obce (1842–1860). Zemřel též na souchotiny r. 1860 (61 r.). Jeho žena Magdalena † r. 1854 (55 r.). Měli šest chlapců – Antonín, Josef, František, Karel (†), zas Karel, Martin – a dvě děvčata – Anna a Viktora. Syn Antonín r. 1848 vzal si vdovu po domkaři Janu Šubrtovi Annu. Syn Josef vzal si Annu, dc. Matěje Rýpara, rol. v Olšovci. Grunt dostal syn *František*, který sloužil u kyrysníků v Pětikostelí v Uhrách a oženil se r. 1862 s Marií, dc. † Jos. Rýpara, rol. č. 8. I on byl 3 leta starostou obce, zemřel však r. 1883 (52 r.). Téhož roku zemřel i 20letý jeho syn František i vdova Marie Šubrtová, roz. Rýparová (42 r.). Zůstal nedospělý syn *Josef*, za něhož hospodářství vedl strýc Josef Šubrt z čís. 33. R. 1898 syn † Františka Šubrta se oženil s Františkou, dc. Ant. Bílého, rol., čís. 48, a ž. Františky, roz. Štěpán Šindler.

Josef Šubrt ve světové válce zahynul r. 1917 a zůstali po něm 4 chlapci, z nich nejstarší František v prosinci r. 1924 nešťastnou náhodou spadl při shazování

sena s půdy otvorem na dvůr a v nemocnici brzy zemřel. Vdova *Františka* se třemi syny dosud hospodaří na čís. 20.

Čís. 21

Zde žije rod Popů od dávných let. Roku 1725 žil tu *Ondřej Pop*. Jeho syn *Tomáš* měl první ženu Rozálii, druhou Annu, dc. Jana Josefovského, mlynáře, č. 26. S touto měl svatbu r. 1743. *Tomáš Pop* † r. 1792 (80 r.), jeho žena *Anna* † r. 1797 (71 r.). Hospodářství zdědil syn *Josef*, který zemřel na horečku r. 1805 (56 r.). Jeho žena *Anna* † r. 1797 (45 r.). Jejich syn byl *Jiří*, který se r. 1805 oženil s Marií, dc. Jana Hapaly, rol., č. 50, a jeho ženy Marie; tato žila u dcery na výměnku a zemřela tam r. 1835 (82 r.). Roku 1824 byl rychtářem. Nejstarší syn *Jiřího Jan Pop* dostal pak grunt a oženil se r. 1840 s Annou, dc. Josefa Klejzla, rol. č. 11.

R. 1842 † *Jiří Pop*, výměnkář (64 r.), jeho žena Marie † r. 1863 (96 r.). Syn *Jana Popa*, zase *Jan*, měl za ženu Rozálii, roz. Rušarovou z Milotic. Byl v letech 1873–1879 starostou obce. R. 1869 zemřel *Jan Pop*, výměn. (64 r.), jeho žena *Anna* † r. 1888 (74 r.). Za něho postavena byla kaple. Syn *Jana Popa* a ž. Rozky *Karel* r. 1898 se oženil a je v Jindřichově. Dcera *Anežka* r. 1892 provdala se za *Františka Ličmana*, rol., čís. 36.

Grunt zdědil syn *Konstantin*, který r. 1904 se oženil s *Anežkou*, dc. *Isidora Valenty*, č. 37 a jeho ž. *Anežky*, roz. Řehákové z Hluzova.

R. 1916 (5. května) † *Jan Pop*, výměnkář (76 r.). Dcera Marie provdala se za [. . .] *Martince* do Hrabůvky a *Žofie* zemřela svobodná. *Konstantin Pop* je silný ramenatý muž, pravý sedlák, mívá krásné koně. Je v obecní radě. Jejich děti jsou: *Antonín*, *Josef*, *Marie* a *Ludmila*.

Čís. 22

Zde žil starodávný rod Čadrů. Kolem r. 1750 byl tu *Jan Čadra* s ženou Annou. Jich syn byl *Antonín Čadra*, který za ženu měl Marii, dc. Pavla Josefovského, mlynáře, č. 26. Měli asi 8 dětí, ale hospodářství jejich nějak upadalo, tak že po jich smrti přišlo do cizích rukou a děti tloukly se světem, bydlely v nájmu v čís. 42 a j. Poslední potomek z jich rodu ve Velké žil nuzně v tak zv. „Čadrovni“, bídné chatrči u Hájků, která kolem r. 1886 úplně se zemí srovnána.

R. 1806 † *Antonín Čadra* (40 r.) i Marie, žena jeho (48 r.). Hospodářství asi kupem přešlo v majetek *Ignáce Viky*, jehož žena Marie byla dcerou Ant. Hercika z Nýdeka. Chlapci jim zemřeli, tož r. 1835 (24. listopadu) vdávaly se jich dvě dcery a braly si dva bratry Janásky z Loučky. 18letá *Anežka* 18letého *Valentina Janáska*, s. *Jana J.*, čís. 23 v Louče, a 20letá *Terezie* 21letého *Františka Janáska*. Tak *Valentin Janásek* stal se zakladatelem rodu, který tu žije dosud. R. 1855 † *Ignác Vika*, výměn. (80 r.). Žena Marie † už r. 1846 (72 r.). R. 1848 † *Valentin Janásek*, rol. (30 r.) na nervovou horečku. Vdova *Anežka* vzala si *Josefa Glosa* z čís. 27, syna Ant. G. Ten hospodařil až do r. 1870, kdy grunt převzal syn *Valentina Janáska Karel Janásek*, který za ženu měl Marie, dc. Josefa Vilímka, rol.

v Hranicích. Žije dosud jako výměnkářka u svého syna Jana. Syn Valentina J. Antonín oženil se r. 1865 na čís. 28 ve Velké. Syn Josefa Glosa František koupil domek čís. 5, kde žije. Syn Josefa Glosa Josef, kožešník, vystavěl si chalupu čís. 77. Dcera Josefa Glosa Anežka provdala se za Ant. Hrubce, čís. 51. Dcera Ignáce Viky Marie provdala se r. 1849 za Jos. Hapalu, tesaře, který vystavěl chalupu čís. 62.

R. 1886 † Jo. Glos, výměnkář (66 r.). Karlovi Janáskovi zemřelo asi sedm dětí ve věku 1–20 let. Dcera Anežka provdala se za Frant. Rýpara, želez. zřízence. Syn Adolf je u dráhy a patří mu domek čís. 78. Syn František nejmladší byl četníkem a nyní je statkářem v Pičíně u Dačic. Dcera Julie provdala se do M. Ostravy. Grunt obdržel syn *Jan*, který měl za ženu Anežku, dc. Karla Zlámala, rol., čís. 46. Nyní je vdovcem a je dosud majitelem gruntu. Před stavením stojí tři krásné jasany. R. 1927 (25. ledna) dcera Františka provdala se za Fr. Šubu, s. Josefa Š., rol. v Chválkovicích u Olomouce a ž. Anděly, roz. Hořínkové. Jan Janásek jim předal grunt.

Čís. 23

Zde žil již r. 1740 *Jiří Herman* s ženou Kateřinou. R. 1788 † Jiří Herman (79 r.). Žena jeho Kateřina † r. 1786 (66 r.). Jich syn *Jiří* oženil se r. 1767 s Annou, dc. Jakuba Váhaly z Hluzova. Jeho sestra Apolena provdala se r. 1778 za Jiřího Humplíka do Olšovce. Asi z 11 dětí nejstarší *Josef Herman* zdědil hospodářství. Za ženu měl Julii, dc. Vavřince Šindlara, dom., čís. 28. R. 1798 † Jiří Herman (48 r.). Vdova po něm Anna † r. 1806 (60 r.). Josef Herman byl prý veliký silák, byl vysoké postavy, ale vysokého věku se nedožil. Zemřel r. 1825 (59 r.). Zato jeho žena Julie † r. 1851 (80 r.). Chalupu zdědila dcera Viktorie, která za muže si vzala r. 1821 *Antonína Krále*, s. Karla K. z čís. 17 v Hrabůvce. Její sestra Rozka vzala si r. 1830 Jakuba Frydrycha, rol. v Hustopečích, a Marie vdala se za Jiřího Hegra v Bělotíně. R. 1833 † Antonín Král (35 r.)

Chalupu dostal pak syn Antonína Krále *František*, který r. 1852 oženil se s Františkou, dc. Tomáše Šindlara, dom., čís. 51. Jeho sestra Anna vdala se r. 1860 za Jos. Tomance v Hranicích. R. 1896 † František Král (68 r.). Jeho manželka Františka † r. 1898 (70 r.). Hospodářství pak převzal syn jejich *Augustin*, který r. 1882 se oženil s Marií, roz. Oravovou ze Skaličky. Jeho bratr Rajmund měl za ženu Františku, roz. Vinklerovu ze Skaličky a bydleli na chalupě čís. 10. Roku 1913 však hospodářství to prodali a odstěhovali se do Rychlova.

Sestra Františka provdala se r. 1878 (16. července) za Jana Rušara, domkaře, čís. 55, a tam žije dosud.

Když r. 1895 koupil Augustin Král grunt čís. 19, prodal čís. 23. R. 1896 koupil nejdříve Koutný z Jezernice a pak Ant. Bezděk od něj. *Josef Hynčica*, syn Frant. H., domkaře, čís. 109 ve Stríteži, a Františky, roz. Frant. Vaňásek, dom. ve Stríteži, oženil se r. 1898 s Terezií, dc. Ant. Bezděka, dělníka ve Velké, a ž. Františky, roz. Ant. Glos, dom. ve Velké. Za rok manželka mu zemřela, i vzal si r. 1899 Aloisii, dc. Ant. Hrubce, čís. 51. Když i ta mu r. 1915 zemřela, oženil se potřetí s Anežkou Šípovou z Hranic.

Jos. Hrubec je jednooký, tahá lidem zuby, je velmi podnikavý. První z celé obce měl benzinový motor, ba stavěl si na střeše chalupy r. 1913 i větrník, což se mu však nezdařilo. Děti nemá. Žije s hospodyní Ant. Mikovou na hospodářství dosud. Větrný motor nefungoval pro nedostatek větru, dům stojí v údolí.

Čís. 24

R. 1750 hospodařil tu *Josef Číhala* s ženou Magdalenou. R. 1786 † Jos. Číhala (71 r.). R. 1790 † Magdalena Číhalová (70 r.). Jich syn *Jiří* r. 1782 ženil se s Marií, dc. Jana Horáka, rol., č. 40. Když mu r. 1800 zemřela, vzal si Marii, dc. Jiřího Glosa, č. 27. Měl nejméně 17 dětí, z nichž 13 mu zemřelo. R. 1816 † Jiří Číhal (60 r.). Vdova Marie r. 1817 provdala se za Václava Rýpara. Ona měla 36 r., on 25 let. Avšak r. 1823 při porodu zemřela (49 r.).

Hospodářství převzal syn Jiřího Číhaly *Antonín*, který r. 1824 se oženil s Annou, dc. Josefa Šubrtu, rol., čís. 20.

Václav Rýpar, syn Jos. R., č. 8, se r. 1824 oženil s Johanou, vdovou po Janu Gogilovi, čís. 30, a žili na výměnku. On † r. 1847, ona r. 1848. R. 1836 † Anna, choť Ant. Číhaly (40 r.). Druhou ženu měl Veroniku, a když i ta r. 1867 mu zemřela (54 r.), vzal si r. 1869 již co výminkář Annu, vdovu po Janu Hapalovi, výmin. v čís. 18, roz. Durmanovu. R. 1875 † Ant. Číhala, výmin. (72 r.). Grunt dostal jeho syn *Josef*, který měl za ženu Františku, roz. J. Humplíkovu z Černotína. Měli 2 syny – Antonína a Josefa – a dceru Marii, která r. 1893 provdala se za Jos. Sedláčka, rol. v Milenově. Syn Josef přiženil se do Špiček a za světové války padl. Hospodářství převzal syn *Antonín*. Za ženu r. 1898 si vzal Františku, dc. Jana Léva, rol. v Radíkově a ž. Františky, roz. Brázda z Jezernice. Když mu zemřela, oženil se r. 1907 s Františkou, dc. Jana Popa, rol., č. 21, s níž má 2 hochy – Ludvíka a Františka. Po prvé ženě zůstal syn Metoděj. Františka Číhalová † r. 1906. Výminkář Josef Číhal zemřel u své dcery v Milenově r. 1920. Ant. Číhala a otec jeho Josef přikoupil hodně pole, tak že nyní, kdy i hospodářská budova je přestavěna, je to hospodářství vzorně vedené. Roku 1928 převzal grunt syn *Metoděj*, oženiv se s Marií, dcerou starosty Fr. Fraisa, čís. 49. Druhý syn František je vyučen kolářem v Černotíně.

Čís. 25

R. 1760 žil tu domkař *Antonín Pasinger* s ženou Kateřinou. Roku 1811 † Ant. Pasinger (80 r.), r. 1788 † Kateřina (56 r.). R. 1788 syn obou *Antonín* ženil se s Magdalenou, dc. Jana Šubrtu, č. 20. Zemřela r. 1829 (69 r.).

Syn byl opět *Antonín*, byl tesařem a r. 1816 vzal si za ženu Marii, dc. † Matěje Klivara z Olšovce. Nežil však dlouho, zemřel na zápal plic již r. 1828 (38 r.). Žena Marie zemřela r. 1855 (68 r.). Dcera Ant. Pasingra a ž. Magdaleny Barbora měla nemanželskou dceru Annu, která r. 1844 provdala se za Ant. Tománka, tesařského pomocníka, syna Jiřího T., rol., čís. 41. Býval v čís. 25 a byl tesařem. Chalupu však zdědil syn Antonína a Marie Pas. *Valentín*. Oženil se r. 1853 s Františkou, dc. Jos. Rýpara, rol., č. 8. Sestra jeho Marie téhož roku provdala

se za Jana Hendrycha, dělníka v Hluzově. R. 1883 † Františka, žena Valentina Pasingra (50 r.) a on † r. 1885 (63 r.). Jich syni pomřeli, zůstala dcera Marie, kterou si r. 1885 vzal *Antonín Bílý*, syn Valentina Bílého, rol., čís. 16. Ant. Bílý neměl děti a proto chalupu r. 1902 prodal *Josefu Fojtíkovi*, synu Jana F., dělníka v Černotíně, a Veroniky, dc. Ant. Váhaly, děl. v Černotíně. Jos. Fojtík je ženat od r. 1891 s Rozkou, dc. † Ant. Kajnara, dělníka ve Velké, a ž. Marie, roz. Josef Šindler, krejčí, čís. 25 ve Velké. Asi r. 1902 † Marie Bílých v nemocnici a Ant. Bílý žil pak na výmince, až r. 1908 zemřel. Josef Fojtík má děti: Adolfa, který je krejčím t. č. v Rakousku, Ferdinanda, stavitel asistenta v Hranicích., Josefa, tesaře v Milenově, Marii, Františka, stolařského pomocníka, Karla, Hedviku a Aloise.

Čís. 26

Již r. 1448 byl zde mlýn na řece Veličce. Byl o dvou složeních. Který rod tehdy tu žil, nemohl jsem v té krátké době zjistiti.

R. 1700 byl tu rod Joseph (tak psali po latinsky); později psali se Josefovský. Roku 1718 žil tu mlynář *Jan Josefovský* s ženou Marií. R. 1724 narodil se jim syn *Pavel*, který zdědil mlýn a r. 1750 oženil se s Barborou, dc. Jana Klejzla, rychtáře, č. 11. R. 1759 † Marie, vdova po † Janu Josefovském. R. 1781 † Pavel Josefovský, mlynář (57 r.). Mlýn převzal jeho syn *Karel* (* r. 1751), který měl za ženu Barboru, dc. Jana Perutky z Hranic. Zemřela při porodu r. 1799 (45 r.), kdy měla dvojčátka. R. 1826 † Karel Josefovský (75 r.). Mlynářem po něm byl syn *Karel* (nar. r. 1788). Oženil se r. 1826 s Cecilií, dc. M. Vlčka, hostinského v Drahotuších. Avšak již r. 1832 Karel Josefovský zemřel (44 r.). Tím rodina Josefovských na čís. 26 po meči vymřela; zůstaly jen dcery. Avšak vdova Cecilie (32 r.) provdala se za rok za mlynáře Josefa Drexlera (22 r.), syn Ondřeje D., mlynáře v Choryni.

Když dcera zemřelého Karla Josefovského měla 24 roky, provdala se r. 1851 za *Floriána Zedníka*, cestmistra v Novém Jičíně. Věnem obdržela mlýn, který pronajímali.

Kolem roku 18[.] koupil mlýn *Štěpán Kurfürst*, muž velmi milý, náboženstvím ř. katolík. R. 1871 byl zvolen prvním předsedou místní školní rady. Když r. 1876 zemřel, převzal mlýn syn jeho *Jan*. Od něj r. 18[.] za 23 tisíc zl. koupil mlýn *František Halenčák* z Hranic se svou ženou Josefou, dc. Ignáce Kotíka z Rybář u Oseka. (Od p. Kurfürsta koupil mlýn nejprve r. 1878 pan Jos. Štěpán, evangelík, a po něm teprve p. Halenčák.) Ten koncem r. 1892 mlýn prodal *Aloisi Serbouskovi* a jeho ženě Marii, roz. Ant. Vilímeke v Moravské Ostravě. Alois Serbousek vedl i ve velkém obchod dřívím, postavil pilu, když shořela. Býval velitelem hasičů a v prvních letech cvičival divadla. Pocházel z Čech. Roku 1918 † Alois Serbousek. Dcera Marie provdala se za Romána Kopřivu, inženýra čsl. drah, syn Vladimír je inženýrem a Alois je bankovním úředníkem. Mlýn s pilou vdova s dětmi prodala r. 1919 p. *Valíčkovi*, prokuristovi „Zádruchy“ ve Slez. Ostravě. Mlýn a pilu vedl tchán jeho p. Böhm. Roku 1920 přešel mlýn prodejem v majetek p. *Weinhaura* a p. *Fr. Doskočila*. Od r. 1922 majitelem je syn *Jan Doskočil*.

Vysoký tovární komín nad parním strojem stavěli za majitele Jos. Štěpána zedníci Fr. Humplík, č. 71, a Jan Hapala, č. 62. V létě r. 1928 koupil si Jan Doskočil elektrický motor do mlýna.

Čís. 27

Okolo r. 1700 žil tu *Jakub Bednář*, domkař. R. 1708 jeho dcera Rozka provdala se za *Jana Glosa*, syna Jakuba G. z Bělotína. Od té doby tu žije stále rod Glosů. Jich syn *Jan* ženil se r. 1748 s Annou, dc. Jana Vítka, č. 35. R. 1782 † Jan Glos (76 r.) a r. 1785 † jeho žena Anna (69 r.) Chalupu zdědil jich syn *Jiří*, ženatý s Marií, dc. Josefa Hapaly. R. 1801 † Marie, roz. Hapalová (56 r.). Druhá jeho žena Anna ho přežila. R. 1806 † Jiří Glos na horečku (61 r.) a r. 1812 † vdova po něm Anna (48 r.). Hospodářství převzal nejstarší jeho syn *Antonín* (nar. r. 1786). R. 1806 měl svatbu s Apolenou, dc. Karla Kainara, domkaře, čís. 33. Měli asi 10 dětí, z nichž řada pomřela.

R. 1837 dcera Anežka provdala se za Jos. Kuchaře z čís. 20 v Ústí. Syn Josef r. 1848 vzal si Anežku, vdovu po † Valentinu Janáskovi, rol., č. 22. Chalupu dostal syn *Jan Glos*; byl ševcem a též obecním poslem určitý čas. Za ženu měl Kateřinu, dc. Frant. Kancíře, děl. v Lipníku, a ž. Marie, roz. Libosvár z Jezernice. R. 1848 † Antonín Glos (63 r.) a r. 1855 jeho žena Apolena (72 r.). Roku 1877 † Jan Glos, obuvnický mistr (60 r.). Chalupu zdědil syn *Jana Glosa František*, nar. r. 1844. Za ženu měl Františku, dc. Jana Duchoně, rol. na Zbrašově. Jich dcera Františka provdala se za kováře Jos. Bílého, čís. 17, brzy však zemřela (r. 1904). Syn *Jan* oženil se 15. listopadu 1898 s Marií, dc. Jos. Nehyby, rol. ve Skaličce, a Františky, roz. Fr. Bezdek, rol., č. 38 ve Velké. R. 1893 † Frant. Glos na souchoťiny (49 r.). R. 1898 † František, zedník, svob. syn Fr. Glosa (19 r.).

R. 1911 Jan Glos 2. října vyhořel a pak si celou budovu moderně vystavěl, tak že jeho hospodářství je dnes jedno z nejvzornějších v obci. Býval řadu let obec. pokladníkem a od r. 1924 je předsedou místní škol. rady. R. 1925 zakoupil si benzinový motor na mláčení. Děti: Marie, Anežka, František, Františka, Žofie, Karel a Štěpánka. R. 1928 provdala se dcera Anežka do Hrabůvky za [. . .] Michálka.

Čís. 28

Roku 1759 býval zde domkař *Vavřinec Šindlar*. Jeho žena Marie mu r. 1790 zemřela, proto r. 1791 60letý Šindlar oženil s 26letou Magdalenou, dc. † Daniela Čihaly, č. 32. Avšak dlouho již s mladou ženou se netěšil. R. 1793 † Vavřinec Šindlar.

Jeho dcera Anna vdala se r. 1781 za Matěje Klivara v Olšovci, č. 9. Chalupu zdědil syn *Martin Šindler*, který r. 1794 vzal si Kateřinu, dc. Jana Šubrtu, rol. čís. 20. R. 1817 † Martin Šindlar, domkař (41r.). Vdova po něm – Kateřina – provdala se r. 1819 za *Jakuba Josefovského*, propuštěného vojína (36 r.). Avšak Kateřina zemřela r. 1828 na souchoťiny (55 r.) a Jakub Josefovský r. 1829 vzal si Annu, dc. Tomáše Čihaly, č. 32. Jakub byl synem Vavřince J., domkaře v Hrabůvce, a ž. Marie, roz. Vítek.

R. 1858 † Jakub Josefovský (76 r.) a r. 1865 † jeho žena Anna (66 r.). Dcera jejich nejstarší Františka (nar. r. 1830), provdala se r. 1865 za *Antonína Janásku*, syna Valentina J., rol., č. 22, který byl o 7 let mladší než jeho nevěsta. Tak přišel sem rod Janásků.

Syn jejich *František* byl zedníkem na dráze, převzal od rodičů chalupu a oženil se r. 1901 s Marií, roz. Fisl Štěp. z Hranic a ž. Františky, roz. Kuchař. R. 1899 † Františka, žena Ant. Janásky (69 r.). František Janásek má 3 dcery a syna Antonína. Je majitelem chalupy dosud. Dcera Anežka provdala se r. 1924 za Ferd. Greca, mlynářského pomocníka v Hranicích. Františka hrává v Sokole divadla a je u rodičů, Antonín je vyučen tesařem a Marie chodí do školy.

Jakub Josefovský co hoch byl zaměstnán ve mlýně u Karla Josefovského, čís. 26, a tam prý kolem r. 1797 sázel lípy, z nichž zvláště dvě u lávky jsou dnes ozdobou obce. Třetí lípa byla skácena mlynářem Serbouskem než stavěl dům č. 83. Frant. Janásek s otcem Antonínem postavil domek v nynější podobě r. 1898.

Čís. 29

R. 1760 přiznil se na tuto chalupu *Jakub Josefovský*, syn Jana J., mlynáře, č. 26, vzav si Annu, dc. † Josefa Františka. R. 1779 † Jakub Josefovský (30 r.). Vdova po něm Anna vzala si r. 1780 *Josefa Binocha*, vojína z legie Harrachové. R. 1784 † Anna Binochová (45 r.) a r. 1812 † Jos. Binoch, výměn. (79 r.). Chalupu převzal *Jiří Josefovský*, syn Jakuba J. Byl mlynář. pomocníkem a za ženu měl Marii, dc. Ant. Tomečky, č. 10. R. 1832 † Jiří Josefovský (58 r.) na chrlení krve. Jeho žena Marie † r. 1847 (62 r.). Dědicem byl syn *Štěpán*, který měl za ženu Marii, dc. Frant. Rýpara z Hrabůvky, kdežto sestra jeho Marie vzala si Josefa Sedláčka z Milenova. Syn Štěpána František nar. r. 1840 zemřel někde ve světě a proto chalupu zdědil mladší syn *Jan*, nar. r. 1842. R. 1863 zemřel Štěpán Josefovský (56 r.) a r. 1878 † vdova po něm Marie, výměn. (70 r.). Jan Josefovský měl ženu Františku, roz. Vinkler J. z Jindřichova.

Poněvadž neměli dětí, prodali chalupu r. 1[. . .] *Janu Levovi* ze Strážce a jeho ženě Vilemíně, roz. Rýpar z Bělotína. R. 19[. . .] oba zemřeli a zůstali po nich syni: Josef, který je dnes krejčovským pomocníkem, Bedřich, Adolf a Karla. Chalupu koupili manželé František a Karolina Šindler, čís. 67, a dali je svému synu Františkovi r. 1911. Dali tehdy za ni 5200 K. *František Šindler*, mistr krejčovský, má za ženu Marii. Svatbu měli 29. října 1912.

R. 1915 † Jan Josefovský (73 r.), výmin. Jím vymřel rod Josefovský. U kaple dal na svůj náklad postavit sochu sv. Jana r. 1908. Marie Šindlerová je dcerou Filipa Koláře, zřízence poštov. v Hranicích a ž. Františky, roz. Vavřík z Klokočí. Mají děti: Ladislava (14 r.), Františka a Václava.

Když Jan Lev zemřel, provdala se vdova Vilemína za pekaře Häuslera, který v opilosti často ženu týral a bil, až utekla do Bělotína k rodičům a tam zemřela. Zadlužená chalupa byla prodána Fr. Šindlerovi.

Čís. 30

R. 1753 ženil se (podruhé) *Václav Gogil*, syn Jiřího G. s Marií, dcerou Jana Jemelky v Uhřinově. Syn Václavův *Jan Gogil* vzal si r. 1778 za ženu Barboru, dc. Jana Koláčka, rol., čís. 19. R. 1794 † Václav Gogil (66 r.). Protože žena Barbora r. 1798 mu zemřela (44 r.), vzal si r. 1800 za ženu Zuzanu z Polouvsí (Halbendorf), avšak i ta r. 1806 umřela. R. 1821 † Jan Gogil, výměnkář (80 r.). Chalupu obdržel syn jeho, opět *Jan*, jehož ženou byla Johana, dc. Filipa Vávry. Josef Gogil měl svatbu r. 1804 s Veronikou, dc. Jana Duchoně z Opatovic. Co se s rodinou Gogilů pak přihodilo, nemohl jsem vyšetřit. Avšak již r. 1817 majitelem této chalupy byl *Ignác Glos*, syn Ant. Glosa, č. 27., který r. 1814 se oženil s Annou, dc. Jiřího Koláčka, rol., č. 19. Po svatbě bydleli v čís. 19. Byl krejčovským mistrem. R. 1854 † Ignác Glos (68 r.). R. 1846 † jeho žena Anna (61 r.). Chalupu převzal syn jejich *Valentin*, rovněž krejčovský mistr. Za ženu měl Josefu, roz. Sedláčkovou z Hranic. Jich dcera Karla provdala se r. 1876 za Frant. Šindlera, s. Jakuba Š., domkaře, č. 42 v Olšovci, a ž. Anny, roz. Fr. Klivar, dom. v Olšovci. Koupili si pak domek čís. 67 na Kocandě. R. 1882 provdala se druhá dcera Valentina Glosa Františka za Jana Orálka v Rakvicích. R. 1890 měli najednou svatbu další děti Valentina Glosa – Cecilie a Jan. Cecilie provdala se za Jos. Perútka, s. Jos. P., dom., č. 53 v Opatovicích. *Jan* vzal si Johannu, dc. † Jos. Vinklera, dom. v Jindřichově č. 28, a ž. Anny, roz. Václ. Hermann z Jindřichova. Dostal po rodičích chalupu č. 30, pracoval na dráze, ale nedařilo se mu valně, proto r. 1897 prodal chalupu *Frant. Šindlerovi*, jehož žena Karla měla jistý nárok na pole od rodičů. Jan Glos byl však pacholkem u Loserta v Hranicích. Fr. Šindler dal potom domek synu svému *Aloisi*, který r. 1906 se oženil s Julií, dc. Jos. Šlosara, krejčího č. 75, a ž. Kristiny, roz. Jan. Fraisa, stolář ve Velké. Alois však 6. května r. 1915 padl u Okolice, okr. Dambrowa, a vdova Julie provdala se r. 1919 za vdovce *Jana Myšku*, domkaře, č. 64, s. Fr. Myšky z Olšovce.

Čís. 31

Zde býval rod *Suchánků*. R. 1772 † Václav Suchánek (68 r.). Pak majitelem chalupy byl *Jan Martýr* s ženou Kateřinou. Roku 1805 † Jan Martýr, výminkář (88 r.). R. 1806 † Kateřina, vdova po něm (50 r.). Jich syn *Martin Martýr* měl též ženu Kateřinu; pocházela z Olšovce. Jich syn *Josef* ženil se r. 1793 s Veronikou, dc. Jakuba Kajnára, dom., čís. 33. Byl zedníkem. Říkali mu žertem „Metr“. Zemřel r. 1845 jako výměnkář (88 r.). R. 1845 zemřela jeho žena Veronika (72 r.) Pak byl na chalupě syn jejich *Antonín*, švec. Za ženu měl Terezku, dc. Vinc. Šrámka z Hranic.

R. 18[. .] koupil asi chalupu *František Pop*, syn Jiřího P., rolníka, čís. 21, a ženy Marie, roz. Jan. Hapala. Frant. Pop měl za ženu Josefu, roz. Hudkovu z Milenova. Svatbu měli r. 1844. Jich dcera Anežka provdala se r. 1871 za *Josefa Vágnera*, s. Ant. V., výmin., č. 15 v Klokočí, a ž. Anežky, roz. Šlosarovy z Klokočí. Tím rod Vágnerů dostal se na toto číslo. Oba manželé byli menší zavalité postavy a bydleli ku konci života na výměnku u svého syna Františka. Oba zemřeli r. 1926; on na jaře, ona na podzim. Syn jejich *František* je zedníkem a má za ženu

Františku, dc. Ant. Vinklářka, dom., čís. 4. z Klokočí. Převzal chalupu r. 1920, když se oženil. Druhý syn Rudolf byl slabší postavy a pracoval jako zámečník v závodě Kunzově. Za války onemocněl v poli u 54. pěšího pluku na úplavici a zemřel ve vlaku cestou do Brna hned v r. 1914.

Čís. 32

Kolem r. 1730 žil tu *Jan Číhala*. Jeho syn *Daniel* měl r. 1750 svatbu s Marií, dc. Jana Suchánka z Velké. R. 1787 † Daniel Číhala (61 r.), jeho žena Marie † již r. 1785 (52 r.). Chalupu zdědil syn *Tomáš*, ženatý od r. 1782 s Veronikou, dc. Kašpara Kratochvíle ze Slavíče. Měli asi 10 dětí. Z nich dcera Terežka měla za muže panského drába Vincence Šrámka. Chalupu však obdržel syn *Jan*, voják 57. pěš. pluku. R. 1831 měl svatbu s Anežkou, dc. † Jana Horáka, rol., č. 40. R. 1834 † Tomáš Číhala, výměn. (80 r.). Jeho žena Veronika † r. 1841 (77 r.). Dcera Tomáše Č. Anežka vdala se r. 1836 za Frant. Rýpara, syna Jos. R., rol., č. 8. a bydleli též v tomto domku až r. 1841. František Rýpar zemřel r. 1845 (50 r.).

Syn Jana Číhaly *Josef* dostal chalupu a r. 1859 oženil se s Barborou, dc. Ign. Kajnara, stoláře, č. 33. Jeho bratr Matěj byl tesařem a měl za ženu Františku, dc. † Jana Bezděka, rol., č. 47, avšak již r. 1874 zemřel na souchotiny (36 r.). Svatbu měl r. 1862. Třetí bratr Štěpán byl dělníkem a r. 1867 oženil se s Františkou, dcerou Marie Popové, roz. Jiří Pop, čís. 21. R. 1879 † Josef Číhala, domkař (48 r.). Jeho žena Barbora † r. 1898 (61 r.). R. 1880 zemřela Marie, dc. Josefa Číhaly, na souchotiny (19 r.). Druhá dcera Františka provdala se r. 1890 za *Valentina Horníka*, s. Jana H., šafáře ve dvoře v Hranicích, a Marie, roz. Pekárek z Vysoké. Valentin Horník byl listonošem a žije nyní zde na odpočinku. Měli 2 dcery: Stázku a Marii. Stázka provdala se r. 1910 za *Eduarda Bezděka*, syna Eduarda B., dom. v Olšovci, a ž. Marie, roz. Klivar. Zemřela však r. 1922 na souchotiny. Zůstal po ní hoch Ladislav. Druhá dcera Marie, provdaná za Karla Machálku, zedníka na dráze, též zemřela r. 1922 na souchotiny.

Eduard Bezděk, nynější majitel chalupy, má druhou ženu Marii, dc. Františka a Cecílie Koláčkových, č. 43. Spolu dětí nemají. Eduard Bezděk je známý „Nimrod“.

Čís. 33

Kolem r. 1730 žil tu *Jiří Kajnar*. Jeho syn *Jan* měl r. 1739 svatbu s Marií, dc. Jana Číhaly, č. 32. Byl tesařem. R. 1789 † Jan Kajnar (80 r.). Jeho žena Marie † již r. 1772. (51 r.). Chalupu pak převzal jich syn *Karel* s ženou Annou, dc. Matěje Stáhaly z Hranic. I on byl tesařem. R. 1809 † Karel Kajnar (52 r.). R. 1827 † Anna, vdova po něm (75 r.). Chalupu zdědil jich syn *Ignác*, vyučený stolářem. R. 1826 ženil se s Barborou, dc. Matěje Vašinky, rol. v Klokočí. Měli asi 8 dětí. Dcera Barbora vdala se r. 1859 za Josefa Číhaly, čís. 32. Syn *František* dostal chalupu a měl za ženu Marii, roz. Frajs z Klokočí. R. 1867 † Ignác Kajnar, stolář (70 r.). R. 1875 † Barbora, vdova po něm (70 r.). Jejich syn Josef (nar. r. 1841) byl zřízencem dráhy a r. 1874 oženil se s Vincencií, dc. Josefa Hudka, rol.

v Milenově. Frant. Kajnar zdědil po Fraisu grunt č. 19 v Klokočí, proto chalupu r. 1878 prodal *Karlu Vítkovi*, který však za 3 roky ji musil prodati.

Roku 1881 stal se majitelem chalupy *Josef Šubrt*, syn † Jos. Š. z čís. 20 a ž. Anny, roz. Matěj Rýpar, rol. v Olšovci. Josef Šubrt měl r. 1881 svatbu s Marií, dc. † Jana Tománka, rol., čís. 41, a Marie, roz. Jan Prokeš, rol. ve Lhotce. Oba žijí dosud na výměnku. R. 1914 chalupu převzal syn *Josef*, ženatý s Antonínou, dc. Josefa Glosa, domkaře, čís. 77. Avšak za světové války r. 1915 stal se nezvěstným; zahynul asi u Lvova. Zůstal po něm jediný chlapec František. Nyní hospodaří sama vdova *Antonína Šubrtová*.

Jos. Šubrt, výminkář, je čiperný dosud stařeček, který má výbornou paměť, zvláště pro místní události a letopočty a mnoho jsem od něho čerpal pro tyto „Paměti obce Velké“.

Čís. 34

Zde žil asi rod Kunátů velmi dávno. Již r. 1724 byl tu *Václav Kunát* s ženou Eliškou. Toho roku narodil se jim syn *Matěj*, který r. 1751 oženil se s Rozynou, dc. Jiřího Drába z Milenova. Jeho dcera Terezie r. 1795 vdala se za Jana Jakše do Hranic a druhá dcera Veronika vdala se r. 1798 za Frant. Stáhala, pacholka z Olšovce. Chalupu asi musili prodati, neboť již r. 1805 hospodaří tu *Václav Šindler* s ženou Veronikou, dc. Jana Šubrta, rol., č. 20. Po něm měl chalupu syn *Antonín*, který r. 1816 se oženil s Otilií, dc. Jakuba Čadry. Ant. Šindler byl zedníkem a když mu r. 1851 Otilka zemřela, oženil se r. 1853 na výměně s Magdalenou, vdovou po † Jos. Klejzlu, č. 11. Chalupu dostal syn *František*, vyučený švec, který r. 1852 oženil se s Marií, dc. Jana Bezděka, rol., č. 47. R. 1846 zemřel tu Jakub Čadra (79 r.). Žilo zde vůbec několik rodin pohromadě. I podruh Josef Šindler, syn Ant. Š., tu bydlel a r. 1886 zemřel. R. 1872 † František Šindler, výminkář. Jedna z dcer Šindlerových, Marie, provdala se za dělníka *Ant. Kajnara* a též zde bydlela. Ant. Kajnar, syn Kristiána K., domkaře v Týně, zemřel již r. 1883 (40 r.). Vdova Marie provdala se pak za ševce *Birkoše (Jan Bürke)* a r. 1887 prodali chalupu *Janu Michálkovi*, synu Štěpána M., domkaře, č. 1, a ž. Marie, roz. Jiří Tománek, rol., č. 41. Za ženu od r. 1880 měl Františku, dc. Jana Cilimona, rol. v Zámorskách. Po svatbě bydleli v čís. 39 na výmince. Jan Michálek byl železničním zřízencem. Jejich děti: František, topič na dráze, je ženat a bydlí v čís. 83, Cecilie je švadlenou a bydlí s matkou. Štěpánka je provdaná za Karla Machálka v čís. 83. Marie je u matky a má syna Ludvíka. Andělka je provdaná za Bohuslava Oravu, dom. v Miloticích, a Anežka slouží v Brně. R. 1922 † Jan Michálek (67 r.), želez. zřízenec.

Čís. 35

Zde žil dlouho rod Vítků. Kolem r. 1720 byl tu *Jan Vítek*. Jeho syn *Václav* měl r. 1744 svatbu s Marií, dc. Jana Zahradníka z Hrabůvky. R. 1778 † Václav Vítek, zahradník (63 r.) a jeho žena Maria zemřela 5 dní za ním (též 63 r.). Usedlost zdědil syn *Josef*, mající za ženu Marii, roz. Třetinovou. R. 1813 † Josef Vítek,

výměn. (68 r.). R. 1828 † Marie, vdova po Jos. Vítkovi (82 r.). Hospodářství pak převzal jich syn *František*, který r. 1806 měl svatbu s Rozkou, dc. Václava Hercika. Tato však v 27 letech r. 1812 zemřela na souchotiny. Proto hned r. 1812 oženil se po druhé, s Annou, dc. Martina Valenty, rol. č. 37. Měli asi 11 dětí, z nichž nejmladší Anežka provdala se r. 1848 za Františka Třetinu, čís. 9. Tehdy ve výměnku žil Fabián Jedlička, rodem z Drahotuš, který od r. 1817 měl za ženu Viktoriu, dc. † Jos. Vítka. Měl i pole na „Šovejdách“.

R. 1858 † Frant. Vítek, výměn. (73 r.). R. 1854 † jeho žena Anna (64 r.). Hospodářem byl jejich syn *Jan*, ženatý od r. 1833 s Viktorií, dc. † Jos. Hermana, rol., č. 23. Jeho sestra Rozka provdala se r. 1847 za Josefa Vaňka, tesař. pomocníka v Klokočí. Druhá sestra, Viktorie, vzala si r. 1840 *Frant. Štekra*, syna Valentina Š., rol., č. 2 ve Lhotce, a ž. Anny, roz. Jos. Klejzl. R. 1866 † Jan Vítek, výměn. (64 r.) a r. 1867 jeho žena Viktorka (69 r.). Měli syna *Františka Štekra*, který měl za ženu Františku, roz. Částečkovu z Milenova.

Tento Fr. Štekr koupil grunt v Kunovicích a proto r. 1893 prodal hospodářství *Františku Bezděkovi*, obuvníku, synu Ant. B., domkaře, č. 63, a ž. Františky, roz. Ant. Glos, čís. 27 ve Velké. R. 1898 (15. února) oženil se Fr. Bezděk s Anežkou, dc. Antonína Kunovského, domkaře v Hranicích, a ž. Františky, roz. Jan Ličman, č. 36. ve Velké. Byla od mládí vychovaná ve Velké v čís. 36. Fr. Bezděk, „Mistr“, jak se mu všeobecně říkalo, byl výborný počtář, proto řadu let byl obec. pokladníkem. V letech 1908–1913. byl též předsedou místní škol. rady. R. 1900 † Ant. Bezděk, výminkář, otec Frant. B., (69 r.) a žena jeho Františka † r. 1899 (75 r.) Fr. Bezděk 22. ledna 1913 vezl z lesa u Boňkova fůru dříví s koňmi, upadl a kola vozu přejela mu přes prsa. Dovezli ho domů mrtvého. Vdova Anežka hospodaří dosud s dětmi: Vojtěchem a Marií. Dcera Františka provdala se r. 1922 za Jana Terka, účetního vápenek v Hranicích. Syn František má maturitu. Marie několik let byla náčelní Sokola (r. 1923 a 1924).

Čís. 36

Zde býval rod Chromečků. Kolem r. 1710 *Jakub Chromečka* a pak jeho syn *Jiří*, nar. r. 1729 z matky Elišky. Jiří r. 1750 vzal si Juditu, dc. Ant. Vinklara z Opatovic. R. 1754 † Jiří Chromečka (25 r.). Vdova Judita provdala se r. 1755 za *Jiřího Ličmana*, s. Jos. L., rol. z Milenova. Tak dostal se rod Ličmanů na tuto usedlost. Též syn Jiřího Václav Chromečka, ženatý od r. 1773 s Marií, dc. Jana Glosa, zemřel i se ženou asi na nějakou nakažlivou nemoc r. 1778. R. 1794 † Jiří Ličman (74 r.) a r. 1798 † jeho choť Judita (64 r.). Jich dcera Marie r. 1779 provdala se za Jana Hapalu, č. 21. na Zbrašově. Hospodářství dostal syn *Jan*, který r. 1795 oženil se s Veronikou, dc. Jos. Vítka, č. 35. Nešel pro nevěstu daleko. Měli asi 11 dětí, i dvojčata. R. 1842 † Jan Ličman, výměn. (69 r.), a r. 1847 † vdova po něm Veronika (79 r.). Hospodářství zdědil syn *Jan*, jehož žena Anežka byla dc. Tomáše Sedláka, dom. z Milenova. Zemřel však již r. 1846 (46 r.). Hospodářství pak spravoval jeho bratr Ondřej, ženatý s Rozkou, dc. Jana Krále z Klokočí. Po Janu Ličmanu a ženě Anežce zůstaly dcery Barbora a Františka a syn *Jan*. Tento r. 1865 oženil se s Františkou, dc. Pavla Prokše, rol. z Radíkova, a převzal hos-

podářství. R. 1892 oženil se jejich syn *František* s Anežkou, dcerou Jana Popa, rol., č. 21. ve Velké, a ženy Rozky, roz. Fabián Rušar, rol. v Miloticích.

R. 1899 † Jan Ličman, výměn. (56 r.). Žena Františka žila dlouho sama na výměnku, byla statné postavy a přežila i svého syna Františka, který mlád zemřel r. 1903. Vdova po něm Anežka provdala se r. 1904 za *Josefa Hynčicu*, syna Ant. H., rolníka ve Stříteži, a ž. Terezie, roz. Libovský ve Stříteži. Po Františku Ličmanu zůstal syn Josef a dcera Marie. Děti z druhého manželství jsou: Hedvika, František a Ludmila. Dcera Marie provdala se r. 1928 do Drahotuš za Ant. Bernkopfa.

Čís. 37

Zde asi velmi dlouho žije již rod Valentů. Jisto je, že již r. 1681 žil tu *Jan Valenta* s ženou Annou, která mnoha dětem chodila za kmotru. Jich syn *Jan* měl za ženu Marii a také měli syna *Jana*, jenž byl hospodářem na tomto gruntě s ženou Magdalenou.

R. 1752 † Jan Valenta (67 r.). Roku 1767 ženíl se syn † Jana Valenty *Martin* s Marií, dc. Ant. Vilímka z Uhřínova. Když mu žena Marie r. 1778 zemřela, téhož roku oženil se s Marií, dc. Frant. Jemelky z Jezernice. S oběma ženami měl asi 14 dětí. Býval řadu let i rychtářem. R. 1821 † Martin Valenta, výměn., (72 r.) a r. 1827 † vdova po něm Marie (70 r.). Z druhého manželství pocházející syn *Štěpán* (nar. 1789) oženil se r. 1814 s Viktorou, dc. Karla Josefovského, mlynáře, č. 26, a byl dlouhá léta hospodářem. Měl se ženou 9 dětí. Z nich Josefa r. 1849 vdala se za Jana Šatánka, rol. ve Stříteži, Františka r. 1842 za Josefa Šatánka, dvoráka, č. 309 v Hranicích, a Anna r. 1843 za Tomáše Malinu, rol. v Hluzově. Grunt však dostal syn *František*, nar. r. 1826, který měl za ženu Marii, roz. Jan Hybnar ze Slavíče. R. 1860 † Štěpán Valenta, výměn. (70 r.). R. 1871 † Viktorka, vdova po něm (76 r.).

Dcera Frant. Valenty Marie vdala se r. 1876 za Jana Palackého, s. Jana P., rol., č. 9 ve Špičkách. Synové byli 3: Izidor, Theodor a Josef a všichni jsou hospodáři ve Velké. Grunt dostal nejstarší *Izidor*, který r. 1880 oženil se s Anežkou, roz. Řehákovou z Hluzova. Theodor r. 1883 vzal si Františku, dc. Jana Šlosara, výmin., č. 46, a koupil si pak číslo 74, kde dosud žije i s ženou na výminku. Syn Josef vzal si r. 1891 Marii, vdovu po † Fr. Bezděku, rol., č. 47, a je dosud majitelem gruntu č. 47. R. 1885 † Frant. Valenta, výmin. (59 r.) a r. 1889 † vdova po něm Marie (57 r.). Izidor Valenta, veliký samotář, který vůbec do společnosti nechodil a lidí se stranil, zemřel r. 1919. Zůstali 4 syni, z nichž Josef zahynul v Rusku. Grunt převzal syn *Ferdinand*, který r. 1923 se oženil s Augustinou, dc. Fr. Andrše, rol. z Hluzova, a ž. Františky, roz. Hendrychové. Na rozlehlé zahradě bývalých velických fojtů roste několik krásných lip, jež jsou ozdobou této části obce.

Čís. 38

Zde těžko zjistiti, který rod tu žil před r. 1771. R. 1771 byl tu majitelem *Josef Bezděk*, který se sem asi přiznail a pocházel nejspíš ze Lhotky. Žena jeho byla

Veronika. Zemřela však již r. 1779 (28 r.) a téhož roku Josef Bezděk oženil se s Marií dcerou Matěje Koláčka. Jich syn *Josef* (nar. r. 1784) oženil se r. 1813 s Rozkou, dc. Martina Morcha z Klokočí, a stal se majitelem gruntu. R. 1809 † Jos. Bezděk (64 r.) a r. 1811 † vdova po něm Marie, výměn. (64 r.). Jich dědic *František* měl za ženu Annu, roz. A. Rochla z Týna. Byl starostou obce od r. 1867–1873. R. 1853 † Josef Bezděk, výměn. (69 r.), a r. 1866 † Rozka, vdova (84 r.). Dcera Frant. Bezděka Františka provdala se r. 1871 za Josefa Nehybu, rol., č. 5 ve Skaličce.

Syn Frant. Bezděka *Jan* oženil se r. 1874 s Marií, dc. Jiřího Duchoně ze Stríteže. Byl starostou obce v letech 1886–1895 a 1901–1919. Syn jeho František zemřel r. 1890 co student gymnasia ve Val. Meziříčí a syn Josef byl již v 8. třídě gymnasia, když r. 1904 zemřel. Zůstala jen dcera Cecilie, která r. 1907 provdala se za *Františka Hrabu*, syna Jana Hrabu, rol. v Hustopečích, a ženy Rozky, roz. Mikuláškové ze Špiček.

Frant. Bezděk, otec Jana Bezděka, nebyl z tohoto gruntu, nýbrž pocházel z gruntu čís. 47 jako syn Jana Bezděka a jeho ženy Karly, roz. Číhalové. Narodil se r. 1815. Grunt č. 38 zdědil asi proto, že Josefu Bezděkovi všechny děti zemřely. R. 1886 † Fr. Bezděk, výmin. (71 r.), a r. 1878 † jeho žena Anna, roz. Rochlová. R. 191[.] † Marie, žena starosty Jana Bezděka. Jan Bezděk býval dlouhá léta předsedou okres. hospodářského spolku a pokladníkem Kontribučenské záložny v Hranicích. Přestavěl grunt a postavil r. 1893 rozsáhlou stodolu. Žije na výminku. František Hrab má 3 syny: Karla, Jana a Aloise.

Čís. 39

R. 1693 *David Zajtbort*, syn Martina Z., ženil se s Annou, dc. Jakuba Bednáře. Žil tu asi rod Zajtbortů, rodina asi v obci dost vážená. R. 1756 *Jan*, syn *Jana Zajtborta*, vzal si Marii, dc. Jakuba Klivara, rol. ve Velké. R. 1799 † Jan Zajtbort, výmin. (71 r.), a r. 1806 † jeho žena Rozka. R. 1809 † Marie, choť Jana Z. (80 r.). Poněvadž nebylo synů, grunt dostala dcera Magdalena, provdaná r. 1788 za *Františka Fraise*. Protože zemřela r. 1807 na žaludeční křeče

(33 r.), oženil se r. 1809 s Annou, dc. Josefa Popa, č. 21. R. 1825 † František Frai, výmin., na zápal mozku (55 r.). R. 1856 † jeho žena Anna (73 r.). Hospodářem byl syn *Matěj* (nar. r. 1794), který r. 1819 vzal si za ženu Marii, dc. Jiřího Duchoně, rol. č. 6. v Klokočí. Avšak již r. 1831 zemřel. Vdova po něm Marie provdala se pak za *Josefa Vinklárka*, který byl mnohem mladší. Roku 1843 † Josef Vinklárek a r. 1865 † žena jeho Marie (70 r.). Grunt zdědil syn po Matěji Fraisi *František*, který r. 1855 se oženil s Annou, dc. Frant. Vítka, výměn., čís. 35. R. 1871 † Frant. Frai, rolník (51 r.). Jeho žena Anna † r. 1869 (43 r.). Grunt pak stále upadal, poněvadž majiteli byli oddáni pití, až r. 1875 koupil ho *Josef Rýpar* s ženou Barborou, roz. Ant. Bílý ze Zbrašova. Rýpar byl velmi řádným hospodářem, byl dlouholetým předsedou místní škol. rady a v letech 1895–1901 byl i starostou. Jeho syn Josef je farářem ve Vizemberku, u něj nyní i otec žije, druhý syn Jan je též knězem katechetou v Jaktai u Opavy a od převratu je poslancem za lidovou stranu. R. 1906 Josef Rýpar prodal grunt *Aloisi Rudol-*

fovi za 20.000 Kč a tento r. 1910 zase *Jos. Petříkovi* z Přerova. Od toho r. 1912 koupil jej *Ant. Stejskal* z Tučina s ženou Františkou. Jich jediná dcera Marie provdala se r. 1924 za Adolfa Tománka, s. Jana Tománka, rol., č. 41, a ž. Františky, roz. Münster. Od r. 1926 je říd. učitelem v Lazničkách a od 1. září 1928 v Lazníkách.

Čís. 40

Kolem r. 1730 žil tu *Ondřej Horák* s ženou Rozynou. R. 1762 † Ondřej Horák (73 r.). Jeho syn *Jan* r. 1753 oženil se s Annou, dc. Pavla Skřičila z Hrabůvky. R. 1787 † Jan Horák (59 r.). Jeho syn, zase *Jan*, (nar. r. 1774) oženil se r. 1796 s Marií, dc. Jos. Vítka, č. 35. Jich dcera Anna r. 1835 provdala se za Matěje Pole-
ra v Olšovci. R. 1828 † Jan Horák, rol., (54 r.) na souchotiny. Jeho žena Marie † r. 1858 (84 r.). Zase hospodářství převzal syn *Jan* (nar. r. 1808), který byl vojínem u 3. kyrysníků a r. 1832 se oženil s Anežkou, dc. Františka Fraisa, rol., č. 39. Jich dcera Anna provdala se za Jana Josefovského, č. 7, r. 1868. R. 1863 † Jan Horák, výmin. (55 r.), žena Anežka † r. 1871 (64 r.).

Syn Jana Horáka *František* sloužil u 12. kyrysnického pluku a r. 1863 měl svatbu s Annou, dc. zemřelého Martina Šubrt, rolníka, č. 20. A r. 1870 ženil se 25letý jeho bratr Štěpán s Viktorií, dc. Jos. Nováka z Ústí. Třetí bratr Fabián byl ševcem a r. 1873 oženil se s Annou, dc. Fr. Gajdoše z Rajnochovic. Anna Horáková provdala se za Jana Josefovského. Fr. Horák s ženou neměl dětí. Bývala u nich sestra jeho ženy Anežka, která po provdání dostala čís. 40. R. 1883 měl svatbu *Antonín Sedlák*, syn Martina S., čís. 30 v Milenově, a Marie, roz. Martin Šrom z Milenova, s Anežkou, dc. † Martina Šubrt, rol. ve Velké. Dvě děti jim zemřely a r. 1897 zemřela na souchotiny i Anežka Sedláková v 36 letech. Proto r. 1897 oženil se Ant. Sedlák podruhé, s Kristinou, dc. Frant. Popa, rol. v Hrabůvce. Měli 2 dcery, Anežku a Františku, a syna Františka. Anežka provdala se r. 1923 za Frant. Janšu do Sedlišť u Frýdku, Františka r. 1926 za Hynka Onderku, domkaře v Milenově. I po prvé manželce dcera Marie je od r. 1920 provdána za Františka Vinklárka, želez. zřízence v Hranicích.

Frant. Horák byl 12 let na vojně, když přišel domů, ani rodiče ho nepoznali, nebyl za celých 12 let ani jednou doma. Není divu, že i hospodaření odvyknul. Zatím otec Jan prodal musil čís. 40. *Štěpánu Kurfürstovi*, který tam minil usadit syna svého Adolfa, a i stodolu tam postavil. Když později pro Adolfa koupil dům v Drahotuších, výhodně prodal čís. 40 vrátivšímu se z vojny Frant. Horákovi, jehož rodina tam bývala sta let.

Čís. 41

Již kolem r. 1680 žil tu rod Tománků. Byl to tehdy *Jan Tománek*. Kolem r. 1750 býval zde *Jakub Tománek* s ženou Marií, která r. 1781 zemřela (70 r.). R. 1778 ženil se syn Jakuba Tománka *Josef* s Barborou, dc. † Václava Vítka, domkaře, čís. 35. Kdežto dcera Anna provdala se již r. 1773 za Josefa Románka, rol., čís. 3. ve Lhotce. Josef Tománek měl se ženou svou více dětí. Z nich syn *Jiří* (nar. r.

1781) obdržel grunt a r. 1806 oženil se s Annou, dc. Antonína Horáčka, rol., čís. 14. R. 1814 † Josef Tománek, výměn. (61 r.), a r. 1831 † jeho žena Barbora (73 r.). Po Jiřím převzal hospodářství nejstarší jeho syn *Jan* (nar. r. 1808), který měl za manželku Marii, dc. Jana Prokše, rol. ve Lhotce. Druhý syn Jiřího T., Antonín, byl tesařským pomocníkem a r. 1844 oženil se s Annou, dc. Barbory, roz. Ant. Pasinger, tesař, č. 25 ve Velké, † r. 1869 (56 r.). R. 1855 † Jiří Tománek, výměn. (74 r.), jeho žena Anna † r. 1841 (54 r.). R. 1872 † Jan Tománek, rolník (64 r.). Vdova po něm Marie, roz. Prokšová, dožila se 79 let a zemřela r. 1900.

Po Janu Tománkovi zdědil grunt opět syn *Jan*, který měl za ženu Františku, roz. Münstrovou ze Zbrašova. Druhý syn František oženil se r. 1878 s Marií, dc. Frant. Bezděka, rol., čís. 38, a koupil si chalupu čís. 64 ve Velké. Jan Tománek měl: syna *Jana*, který dnes je majitelem gruntu, dceru Marii, provdanou za Ant. Mücka, rol., čís. 15, syna Adolfa, který je řídícím učitelem v Lazničkách, a Josefa, který se přizemil do Týna, za světové války však r. 1917 padl. R. 1892 (8. května) † Františka, ž. Jana Tománka, roz. Ant. Münster, na hlavničku (41 r.). Proto r. 1892 (16. srpna) oženil se Jan Tománek podruhé, s Anežkou, dc. Františka Klivara, výmin. v Olšovci. Z tohoto manželství pocházejí 3 děti: František, nynější tajemník obecní a dlouholetý jednatel Sokola, dcery Anežka a Františka, žijící u své matky na výmince. R. 1918 † Jan Tománek (72r.). Jeho nejstarší syn Jan oženil se r. 1919 s Marií, dc. † Jana Bartoše, rol., čís. 7 ve Lhotce. Je nynějším držitelem gruntu. Ozdobou obce je zahrádka před výminkou. Zřídil ji Frant. Tománek.

Čís. 42

Toto rozsáhlé místo bylo panským dvorem patřícím Dietrichstejnům. Patřily ke dvoru i domky nynější čís. 78 a 79 a rozsáhlá sokolská zahrada se stodolou a zahrada prostírala se až k polím v těch místech, kde nyní stojí domky čís. 86.

Od kdy byl ve dvoře hostinec, neměl jsem času zjistiti. Je však jisto, že to byl nejstarší hostinec v obci. Na straně západní táhnou se prostorné stáje. Tam chováni byli erární hřebci k zvelebení chovu koní v celém kraji. Též chovaly se tam ovce a bývali tam ovčáci a j. pastýři. Tak okolo r. 1768 bydlel tam pastýř Jiří Voldán s ženou Eliškou. Kolem r. 1780 byli tu pastýři Jan Blažek a Jiří Duchoň (ovčák). R. 1788 žil tu pastýř Jiří Rýpar s ženou Eliškou. I pozdější učitel Tomáš Kučera bydlel tu v letech 1799–1800 jako dohlížitel dobytka panského. V letech asi 1804 až 1831 byl panským nájemcem hostince Jakub Čadra, bývalý voják. Za ženu měl Kateřinu, dc. Jana Šubrtu. Jich dcera Františka r. 1831 provdala se za Jana Maňásku, kováře v Hranicích. I Valentin Durman, pastýř, tu bydlel. R. 1831 † jeho žena Magdalena. V letech 1840–1842 byl hostinským A. Kuchyňka, řezník. Zemřel r. 1843 (41 r.). Žena jeho Markéta, roz. Jos. Mück byla z Potštátu. Vdovu po Ambroži Kuchyňkovi Markétu vzal si stolář Jan Frais a byl nějaký čas nájemcem hostince. Pak nájemcem hostince byl Emanuel Both, který zešílel kolem r. 1865. Jeho žena Karla provdala se r. 1867 za stoláře Karla Vinklera z Ústí. Krátký čas byli tu nájemci Raška a Jirásek. Déle tu hostinským byl Kunát, krejčí z Drahotuš. Poněvadž tehdy stavěla se druhá kolej sever. dráhy, mívál zde

dobré obchody, že dosti zbohatnul a dobře své děti zaopatřil. Asi r. 1874 stal se nájemcem Mořic Vaněk s ženou Kateřinou, dc. Jos. Skopala, řezníka z Hlinska. Byl tu asi 12 let. Zemřel r. 1885. Téhož roku oženil se jeho syn František s Marií, dc. Frant. Hapaly, kováře, čís. 58. R. 1888 provdala se dcera † Mořice Vaňka za dělníka z Hranic, Jana Uhlíře. Nájemcem hostince byl pak 9 let Klement Březanský s ženou Marií, která byla dcerou Fr. Reka v Hluzově. Nájemce velko-statku v Hranicích Bacher (Žid) připravil je o chalupu, kterou měli v Hluzově. Asi kolem r. 1898 odstěhovali se do Hranic, kde p. Březanský dostal místo na dráze. Nájemkyní hostince kratší čas pak byla Aloisie Kučová z Hranic (6 roků). Roku 1904 (1. října) pronajal si hostinec Hubert Telner s ženou Marií. Pocházeli ze Sv. Kopečka. Když r. 1917 Hub. Telner zemřel, vdova Marie vedla hostinec sama. Poněvadž svých dětí neměli, vzali si za vlastní neteř Amálku Telnerovu, kterou od mala vychovali. Při parcelaci r. 1924 získala Marie Telnerová budovu hostince a bývalých stájí i s částí zahrady za obnos 18.500 Kč. Upravila nově vchod do hostince a provedla i menší opravy uvnitř. R. 1927 v lednu provdala se Amálka Telnerová za Ladislava Petra, syna Ant. P., rol. a obchod. z Opatovic. V létě r. 1927 z bývalých stájí vypravil Lad. Petr, který je zedníkem, byt o kuchyni a 1 světnici s oknem na západ pro želez. zřízení Frant. Hoferka, syna Ferd. Hoferka z Lešné, který od r. 1920 je ženat se Štěpánkou, dc. Jos. Janka z Fryčovic u Místku. Dosud bydlil 6 let v čís. 23. Je to nejlepší náš divadelní komik v Sokole. V jiném bytě žije Josef Bolcek.

Čís. 43

R. 1731 narodil se Jiřímu a Marii Bágarovým synek Jakub. R. 1754 ženil se *Jakub* s Veronikou, dc. Jana Vítka, dom., č. 35. R. 1799 † Jakub Bágár, výmin; žena Veronika † r. 1794. Grunt zdědil syn Jakubův *Fabián Bágár*, který měl za ženu Annu, dc. Tomáše Popa, čís. 21. R. 1784 † Marie, vdova po Jiřím Bágaru (84 r.). *Fabián Bágár* byl kolem r. 1806 i rychtářem. Měl se svou ženou mnoho dětí (10). R. 1825 † *Fabián Bágár*, výmin. (66 r.); žena Anna † r. 1831 (73 r.). Hospodářství převzal nejstarší syn *Antonín* (nar. r. 1785). R. 1817 oženil se *Antonín* s Marií, dc. Josefa Klejzla, č. 11. R. 1817 narozený syn jejich *Jan* zdědil pak grunt. Za ženu od r. 1851 měl *Františku*, dceru Josefa Hradila ze Slavíče. Tato mu však r. 1873 zemřela na neštovice (40 r.). R. 1865 † *Antonín Bágár*, výmin. (80 r.). R. 1856 † Marie, žena Ant. Bágary (63 r.). Druhý syn *Antonína Bágary* Josef oženil se r. 1851 s Marií, dc. Matěje Horkela, dom. v Kunčicích. Později v Ostravě přejel ho vlak. Jeho sestra Anna (nar. r. 1821) měla za svobodna syna *Antonína*, který r. 1871 měl svatbu s Marií, dc. Jana Rušara, dom., č. 55. Měl pak chalupu na Kocandě čps. 68. R. 1873 provdala se 17letá dcera Jana Bágary *Cecilie* za *Františka Koláčka*, syna *Františka K.*, rol., č. 19, a dostala věnem grunt, z něhož hodně pole již bylo odprodáno. R. 1891 † Jan Bágár, výmin. (74 r.). Asi r. 1872 prodali zadní část zahrady Josefu Rýparovi asi za 300 zl. i s rolí a tehdy postaven tam byl hostinec čís. 71. A r. 1892 prodal *František Koláček* opět kus zahrady obci na stavbu dvojtřídní nové školy. Nyní syn *Františka Koláčka* *František* je majitelem chalupy, ale žena jeho (svatbu měl r. 1920) *Františka*,

roz. Onderková, dostala chalupu v Týně a tam spolu bydlí a zdejší hospodářství dodržují mu jeho staříctí rodiče. Dcera Frant. a Cecilie Koláčkových Anežka zemřela r. 1897 a zůstala po ní dceruška Štefka od babičky vychovaná; provdala se za Frant. Šustka, technického úředníka fy Kunz v Hranicích, který nyní je ředitelem továrny ve Lvově. Dcera Frant. Koláčka Františka provdala se r. 1906 za Jos. Axmana a na zahradě postavili si domek čís. 84.

Čís. 44

Roku 1747 žil zde *Josef Novák* s ženou Marií; toho roku měli svatbu. Otec jeho byl *Pavel Novák*. Josef Novák † r. 1780 (80 let), žena jeho Marie † r. 1791 (68 r.). Jich syn *Jakub* měl za ženu Marii, dceru Jiřího Růžičky z Partutovic, a když mu tato r. 1811 na souchotiny zemřela, vzal si r. 1815 Marii, vdovu po Janu Hapalovi, č. 18. R. 1817 † *Jakub Novák*, rolník. Jeho dcera Anna provdala se za *Tomáše Hapalu*, syna Jana H., rol., čís. 18. Avšak již r. 1814 Anna zemřela (32 r.), tak že r. 1820 rychtář *Tomáš Hapala* oženil se s Marií, dc. *Tomáše Durmana*, rol., č. 45. *Tomáš Hapala* byl dlouho rychtářem, avšak oblíben u občanů nebyl. Zemřel na výměně r. 1857 (72 r.), jeho žena Marie † r. 1860 (67 r.). Měli mnoho dětí. R. 1844 dcera jejich Marie provdala se za Jana Humplíka, rol., č. 21 v Olšovci. Dcera Johanna měla za muže Jana Riphánka, šikovatele 29. pěš. pl. R. 1846 syn Štěpán (37 r.) oženil se s Anežkou, dc. † *Tomáše Sedláka*, domkáře v Milenově. R. 1849 dcera Barbora provdala se za Jana Šindlera, rol. v Olšovci. R. 1853 syn František, mistr kovářský, ženil se s Annou, dc. Jiřího Novosada, č. 58. Hospodářství však zdědil syn Jan, který měl za ženu Anežku, dc. Jos. Paličky a ženy Terezie z Černotína. R. 1869 zemřel Jan Hapala, rolník (55 r.). Žena jeho Anežka † r. 1898

(76 r.). R. 187[.] koupil chalupu, od níž mnoho pole se odprodalo, *Jan Koláček*, syn Frant. K., rol., č. 19, který měl od r. 1874 za ženu Františku, dc. † Jana Hapaly, rol., č. 44. Koupil ji od *Frant. Hapaly*, syna Jana H. Jan H. byl jednooký, hodně pil a syn František nemohl hospodářství udržeti. Než ani Jan Koláček grunt neudržel. Hrubou stranu prodal r. 1878 Jos. Glosovi, rol., č. 22, pro syna Františka G. Tato část dostala čís. 74. Vdova Františka Koláčková postavila si r. 1885 vzadu na zahradě byt a přední část prodala r. 1883 *Karlu Ambrožovi* a jeho ženě Petronile, roz. Fraisové z Milenova. Jan Koláček koupil si v dražbě r. 1883 čís. 2, které měl do r. 1889. Po smrti Karla Ambrože r. 1904 koupil č. 44 *Ferdinand Foltýnek* z čísla 50, rolník, po němž od r. 1925 má chalupu syn jeho *František*, od r. 1925 ženatý s Annou, dc. Josefa Duchoně, rol. ve Stříteži, a ženy Marie, roz. Humplík. Jeho starší bratr Jan je železničním hlídačem v Kostelci n. H.

Čís. 45

Začátkem 18. stol. žil tu *Jiří Šnajdr* s ženou Annou. Jich syn *Jan* měl za ženu Marii. Zemřeli oba r. 1779. Oba v stejném věku 85 let. Žil tu však bratr jeho Matěj Šnajdr s ženou Magdalenou, kteří zemřeli dříve: on r. 1767, ona r. 1761.

Dcera Jana Šnajdra Rozka zdělila grunt a provdala se r. 1767 za *Jiřího Durmana*, syna Jana D. ze Zbrašova. Měli spolu 5 dětí, avšak již r. 1779 Jiří Durman zemřel (40 r.). Roku 1780 vdova po něm Rozka provdala se za *Pavla Štekra*, syna † Václ. Š., rol., č. 2 ve Lhotce. Dvojčátka Jan a Pavel jim zemřela a r. 1784 zemřel i Pavel Štekr (35 r.). Grunt pak převzal syn Jiřího Durmana *Tomáš*, který r. 1790 se oženil s Marií, dc. Vavřince Šindlara, domkáře, čís. 28. Měli asi 8 dětí, z nichž syn *Antonín* (nar. 1798) dostal grunt. R. 1828 se oženil s Rozkou, dc. Jan Kašpaříka, mlynáře v Hrabůvce. R. 1801 † Rozka, vdova po Pavlu Štekr (60 r.). R. 1854 † Tomáš Durman (94 r.) a jeho žena Marie † r. 1836 (71 r.). Antonín Durman s ženou Rozkou měl 7 synů, z nichž jest *Jan* co nejstarší dědicem místa. Oženil se r. 1856 s Marií, dc. Karla Přikryla ze Sušic. Marie však r. 1865 zemřela na souchotiny (35 r.), proto oženil se podruhé, s Anežkou, roz. Humplíkovou z Černotína. Ostatní synové Antonína Durmana byli: Fabián, Josef († brzy), František (r. 1868 vzal si Veroniku, dceru Rozky Fejkusové z Černotína), Štěpán a Josef s Martinem zemřeli malí. R. 1873 † Ant. Durman, výměn. (79 r.). Po Janu Durmanovi zdědil grunt syn *František*, který r. 1886 oženil se s Marií, dc. Jana Nováka z Černotína. R. 1909 † Marie Durmanová, ž. Františka Durmana, na souchotiny. R. 1919 † na rakovinu i František Durman. Místo obdržel syn *Richard*, ženatý od r. 1921 s Aloisí, dc. Jos. Michálka z Olšovce. Jeho bratr František je učitelem v Hlučíně, sestra Marie je provdána za Frant. Humplíka, dělníka na dráze, a bydlí se svobodnou sestrou Antonií na výměnku.

Čís. 46

R. 1770 byl majitelem gruntu toho *Martin Šlosar* s ženou Veronikou. Zemřel jako výměnkář r. 1817 (84 r.), jeho žena † r. 1790. Dcera jich Magdalena r. 1781 provdala se za dělníka Tomáše Matějíčka, který bydlel v tomto čísle, ale zemřel již r. 1791. Žena jeho Magdalena dožila se 80 let († r. 1832). Grunt zdědil syn Martinův *František*, který r. 1806 vzal si Rozku, dc. Jiřího Vašinky z Klokočí, za ženu. R. 1833 † Frant. Šlosar (63 r.), jeho choť † r. 1846 (52 r.). Grunt obdržel syn jejich *Jan* (nar. r. 1817). Za ženu měl Marii, dc. Jana Hradila z Jezernice. Mnoho dětí jim v mladém věku zemřelo. R. 1879 † Marie, ž. Jana Šlosara, výmin. (59 r.). Syn Jana *Karel* vzal si za ženu Františku, dc. † Martina Rábla, rol. v Milenově, a ž. Jenovéfy, roz. Zahradník ve Vel. Prosenicích. Avšak hned r. 1878 (29. července) na horečku zemřel (24 r.). Vdova Františka r. 1879 provdala se (18. února) za *Karla Zlámala*, syna † Frant. Z., rol. č. 24 v Radvanicích, a Marie, roz. Ondřej Zach, rol. v Roketnici. Karel Zlámal se svou manželkou byli výborní hospodáři. Jich syn Method studoval reálku v Lipníku a je profesorem střední šk. v Praze. Bohumil padl za světové války a Alois je ženat v Milenově. Grunt zdědil syn František, který r. 1919 se oženil s Anežkou, dcerou Ant. Románka, rol. v Černotíně. R. 1919 † Františka Zlámalová (7 r.). Jan Šlosar bydlel koncem života u dcery Františky v čís. 74, kde r. 1886 zemřel (70 r.). Jeho syn František Šlosar koupil domek čís. 66, kde dosud žije. Syn Antonín koupil zase dům a hospodářství čís. 52.

R. 1926 Frant. Zlámál přestavěl stáje a kůlny a zařídil si hospodářství moderně. Manželka jeho však trpí ochrnutím páteře, následek to chřipky.

Čís. 47

Roku 1728 měl svatbu *Jan Hondla* z Černotína s Annou Šubrtovou z Velké. Pocházela-li nevěsta z tohoto gruntu, aneb místo toto později zakoupili, nedovedl jsem vyšetřiti. R. 1760 vdala se Rozka, dcera Jana Hondla za *Františka Bezděka*, syna Fr. B., fojta ze Lhotky. R. 1765 † Jan Hondla (65 r.) a r. 1775 † jeho žena Anna (70 r.). Z mnoha dětí Fr. Bezděka dědicem stal se syn *František*, mající za ženu Marii, dc. Václava Šindlara. R. 1811 † Frant. Bezděk, výměn. (75 r.), a jeho žena Rozka † r. 1828 (89 r.). Po Frant. Bezděkovi zdědil grunt syn jeho *Jan* (nar. 1787), který r. 1814 se oženil s Karlou, dcerou Jiřího Číhaly, rol., čís. 24. Měli kolem 12 dětí, z nichž většina zůstala na živu.

R. 1825 † Frant. Bezděk, výmin. (55 r.), a r. 1843 † jeho žena Marie (76 r.). R. 1857 ženil se Antonín Bezděk, syn Jana B., s Františkou, dc. † Ant. Glosa, domkáře č. 27. R. 1859 Karel Bezděk bral si Marii, dc. † Jos. Klejzla, rol., čís. 11, a r. 1859 i třetí syn Josef, grenadýr c.k. pěš. pluku čís. Frant. Jos. ve Veroně, oženil se s Marií, dcerou Jos. Staroše, dom., čís. 53. Grunt však obdržel syn *Štěpán* (nar. r. 1822), který měl za ženu Annu, dc. Jana Velického a jeho ženy Viktorie, rol. z Oseka. R. 1854 † Jan Bezděk (67 r.) a r. 1870 jeho žena Karla (78 r.). R. 1881 † Štěpán Bezděk, výmin. (60 r.). Po Štěpánu B. dostal grunt jeho syn *František*, který měl za manželku Marii, dc. Karla Lukáše, pasekáře v Hranicích, a Františky, roz. Ant. Brázda, rol. v Jezernici. R. 1882 vdala se výměnkářka Anna, vdova po † Štěpánu B., za Karla Bartoše, rol., čís. 15. v Olšovci, a tam se také odstěhovala. Lihoviny podryly zdraví Frant. Bezděkovi, jímž r. 1890 vymřel rod Bezděků na tomto gruntě. Zůstaly 2 děvčata: Marie a Hedvika. Vdova po něm Marie, rozená Lukášová, provdala se r. 1891 (4. srpna) za *Josefa Valentu*, syna † Frant. Valenty, rol., čís. 37 ve Velké. Jich dcera Aloisie provdala se za Karla Dreiseitla, rol. v Hrabůvce, syn František byl rus. legionářem. Nejmladší je syn Adolf.

Čís. 48

Kolem r. 1740 žil tu *Jan Šindler*, který když ovdověl, vzal si r. 1759 za ženu Kateřinu, vdovu po † Janu Románkovi ze Lhotky. Syn jeho *Václav* oženil se r. 1751 s Kateřinou, dc. Martina Fraisa, č. 52. R. 1780 † Kateřina, vdova po zemřelém Janu Šindlerovi (79 r.). R. 1783 † Kateřina, žena Václava Šindlera, rolníka (53 r.). R. 1802 † Václ. Šindler (76 r.). R. 1787 ženil se *František Šindler*, syn Václava Š., s Marií, dc. Jos. Michálka z Klokočí, a zdědil grunt tento. Měli okolo 11 dětí. Dědicem stal se syn *Štěpán*, který r. 1828 vzal si Marii, dc. Jana Vrány z Klokočí. Jeho sestra Anna r. 1827 provdala se za Frant. Brázdu, rol. v Jezernici. R. 1851 † Frant. Šindler, výmin. (88 r.), jeho žena Marie † r. 1827 (60 r.). R. 1866 † Štěpán Šindler (60 r.), r. 1872 jeho choť Marie (66 r.). Grunt dostala Františka, dc. Štěpána Š., která r. 1866 provdala se za *Ant. Bílého*, syna Ant. Bílého, rol. na Zbrašově, a jeho ženy Veroniky, roz. Tomečkovy. R. 1884 zemřel jim synek Jan, 15letý, spadl z vozu. Dcera Anežka provdala se r. 1888 za Jana Bartoše, syna Jana B., rol., č. 29. v Olšovci, a dcera Františka r. 1898 za Jos.

Šubrt, rol., č. 20 ve Velké. Grunt zdědil syn *Antonín*, který r. 1906 oženil se s Františkou, dc. Frant. Sojky, hostinského v Lešné Lhotce, a ženy Františky, roz. Vincenz Pochyla z Lešné. Ant. Bílý má pro sebe doma i kovářnu a všechnu kovářskou práci zná. Je humorista, jeho vtipy jsou břitké, ale velmi případné. Mají jedinou dceru, Miladu (7 let).

Čís. 49

R. 1748 byl zde rolník *Tomáš Horák* s ženou Annou. Zemřel r. 1768 (70 r.), jeho žena Anna † r. 1777 (80 r.). Jich syn *Jan* měl za ženu rovněž Annu. Jan Horák zemřel r. 1791 (60 r.), žena Anna † r. 1787 (39 r.). Grunt zdědil po nich syn *Antonín*, který r. 1788 se oženil s Veronikou, dc. Jakuba Bágary, rol., č. 43. Z 10ti jich dětí nejstarší *Jiří* zdědil grunt a za manželku si vzal Johannu, dc. Frant. Andrsa, výmin. v Ústí. R. 1833 † Ant. Horák, výmin. (70 r.), jeho choť Veronika † r. 1833 také (65 r.). R. 1856 † Jiří Horák (66 r.) na souchotiny a 31letá vdova po něm Johanna vzala si 24letého *Valentina Bílého*, syna Ant. B., rolníka a kováře na Zbrašově. Svatba byla r. 1856. V nešťastném r. 1866 zemřela žena Johanna i 2 děti jejich na choleru a Valentin Bílý r. 1867 oženil se s 19letou Františkou, dc. † Valentina Janáska, rol., č. 22. První žena Jiřího Horáka byla Pavlína, dc. Karla Josefovského, mlynáře, č. 26, se kterou měl svatbu r. 1824. Když Pavlína r. 1847 zemřela (měla 70 let), teprve vzal si Johannu, roz. Andrs.

Valentin Bílý byl starostou obce a koupil grunt č. 16, neboť r. 1872 Anežka, dc. Jiřího Horáka a ženy Johany, provdala se za *Josefa Viku*, syna Ant. Viky, rol., č. 10 v Olšovci, a ženy Veroniky, roz. Bátkovy z Olšovce. Josef Vika měl studia na Staré Vodě a byl typický vychytralý člověk. Dovedl léčiti dobytek, ale později oddán byl pití. Dal se i napáliti tak, že prodal hospodářství jistým Hanákům a pak si je musil zpět odkoupit. Syn jeho Josef postavil z kůlny domek s 1 světnicí, kuchyní a komorou r. 1901 a r. 1912 prodal čís. 49. *Františku Fraiso*vi z čís. 54 a sám se přestěhoval do nové části, jež dostala čís. 85. R. 1903 † Anežka Viková, roz. Horáková. R. 1911 † Josef Vika, výmin. Frant. Frais, syn Jos. F. z čís. 54, a ženy Marie, roz. Myškové z Olšovce, oženil se r. 1906 s Josefou, dc. Jana Bezděka z Heřmanic. Na jeho domě je dosud letopočet 1842, kdy Jiří Horák grunt přestavěl.

Fr. Frais zvolen byl 31. října 1927 starostou obce.

Čís. 50

R. 1773 žil tu *Jiří Ličman*, rolník, s ženou Justinou. Jich dcera Marie provdala se za *Jana Hapalu*, rolníka. Jich 20letý syn *Štěpán Hapala* ženil se r. 1817 s Marií, dc. Frant. Šindlara, rolníka, čís. 48 ve Velké. R. 1815 † Jan Hapala (60 r.). R. 1843 vdala se Terezie, dcera Štěpána Hapaly, za Valentina Leva, rol., č. 15 ve Stříteži. R. 1849 vdala se druhá dcera Rozka za Frant. Humplíka, rol. v Olšovci. Grunt obdržel syn *František*, který měl za ženu Františku, dc. Tomáše Humplíka z Olšovce. R. 1871 † Štěpán Hapala, výmin. (73 r.), jeho žena Marie † r. 1846 (52 r.). R. 1877 † Frant. Hapala, rolník (53 r.). Jeho žena Františka dožila se však

65 let, neboť zemřela až r. 1895. Dědičkou gruntu byla dcera Františka Hapaly Marie, která r. 1878 (26. února) vdala se za *Ferdinanda Foltýnka*, syna Jana F., rol., č. 49 ve Stříteži, a ženy Anežky, dc. Ant. Čočka, výmin. ve Stříteži, a Veroniky, roz. Josef Mikulík ze Stříteže. Nevěstě bylo 23, ženichovi 25 let. Druhá dcera Fr. Hapaly Rozka vdala se r. 1893 za Vincence Stupárka, kováře v Kunčicích, a třetí dcera Františka provdala se r. 1888 za Rajmunda Šindlera, dom., čís. 6. Ferdinand Foltýnek se svou ženou byl nucen r. 1904 grunt prodati p. *Frant. Dreiseitlovi*, rol. v Hrabůvce, který jej odkázal r. 1924 p. *Františku Číhalovi*, rol. v Hrabůvce. Ferdinand Foltýnek koupil si pak chalupu čís. 44. Od r. 1904 nebydlel majitel gruntu zde, nýbrž v domě č. 50 bydleli jen různí nájemci jako: Ant. Klvaňa, krejčí, a košíkář Rusek.

Čís. 51

Který rod zde žil v 18. stol., těžko zjistiti. R. 1746 měl zde svatbu Matěj, syn Matěje Otavy, s Rozálií, dcerou Martina Fraise. *Matěj Otava* † r. 1779 (59 r.), jeho žena Rozka † r. 1786 (68 r.). R. 1783 však byl tu domkař *Fabián Šindlar* s ženou Annou, dcerou Matěje Myšky z Olšovce. Z jejich mnoha dětí dědicem chalupy stal se Tomáš (nar. r. 1787). Za ženu měl Marii, dceru Štěpána Klivara z Olšovce. R. 1829 † *Fabián Šindlar*, výměn. (70 r.), a r. 1827 jeho žena Anna. Nejstarší jich dcera Magdalena měla za svobodna syna Jiřího (nar. 1821); zemřela r. 1851 svobodná. Tomáš Šindlar zahynul tím, že r. 1856 přejel ho vůz. Žena jeho Marie † r. 1851. Po Tomáši dědicem byl syn jeho *Karel Šindlar*, jehož žena Barbora, roz. Andršova z Ústí, zemřela již r. 1876. R. 1852 provdala se Františka, dcera Tomáše Šindlara, za *Frant. Krále*, rol., čís. 23.

R. 1879 stal se majitelem chalupy *Antonín Hrubec*, syn Tomáše Hrubce, výmin. v Černotíně, a Viktorie, roz. Jan Bílý ze Zbrašova. Za ženu měl Anežku, dc. Jos. Glose, výmin., čís. 22 ve Velké. Zemřelo jim mnoho dětí. R. 1888 zemřel syn Karel, student III. tř. gymnasia. Veliké naděje skládali rodiče do syna Antonína, který vystudoval reálku v Lipníku a strojní inženýrství na technice v Praze, stal se inženýrem v Brně, avšak měsíc po nastoupení místa onemocněl zánětem pohrudnice, zemřel v nemocnici v Lipníku – r. 1911[.] měl ve Velké slavný pohřeb. „Pokrok“ zapěl na jeho hrobu v Drahotuších. Dědicem byl *Frant. Hrubec*, který r. 1911 se oženil s Marií, dc. Josefa Michálka, dom. v Olšovci. R. 1915 *Frant. Hrubec* † na souchotiny a žena jeho Marie provdala se r. 1919 za *Frant. Skříčila*, syna Fr. S., rolníka, č. 19 v Hrabůvce, a ž. Marie, roz. Král v Hrabůvce. Ant. Hrubec koupil místo r. 1879 od Karla Šindlara za 2600 zl. Šindlar pak vystavěl si domek v Olšovci, syn jeho je tam kovářem. R. 1917 † Ant. Hrubec, výmin. (79 r.), žena Anežka † r. 1922 (72 r.).

Čís. 52

R. 1750 žil zde rolník *František Frais* se ženou Annou. R. 1789 † Fr. Frais, rolník (60 r.), a r. 1799 žena jeho Anna (60 r.). Měli více dětí, avšak dědicem byl syn *Václav* (nar. r. 1759). První jeho manželkou byla Magdalena, druhou od r. 1806

Marie, dc. Jakuba Truska z Velké. R. 1814 † Václav Frai na souchotiny (55 r.), jeho choť Marie † r. 1849 (71 r.). Jich syn *Karel* (nar. r. 1794) měl r. 1816 svatbu s Marií, dc. Fabiána Bágara, rol., č. 43. Měli hodně dětí. Syn Cyril oženil se r. 1850 s Anežkou, vdovou po Vavřinci Prokšovi, dom., čís. 54 ve Velké. Dcera Kateřina téhož roku provdala se za Jana Jemelku, dom., č. 15. v Hrabůvce. R. 1842 dcera Františka provdala se za Karla Řeháka, tesař. pomocníka z Černotína. Když zemřela, vzal si Řehák r. 1848 mladší její sestru Anežku. Dcera Rozka vdala se r. 1848 za Jana Urbanovského, dělníka z Ústí. R. 1856 i dcera Marie vzala si Jos. Možíška, vdovce, tkadlece v Kelči. Syn Václ. Fraise Jan byl stolářem, ale nezdědil hospodářství. Za ženu měl Němku Magdalenu, roz. Mück z Kylířova. R. 1859 † Karel Frai, výmin. (65 r.), a r. 1863 † jeho choť Marie (70 r.). Stolář Jan Frai měl svatbu r. 1845 a býval v čís. 2 v nájmu. Jeho žena Magdalena byla porodní babičkou. Syn Karla Fraise Karel byl ve Vídni u císař. hradní strážce. Hospodářství dostal syn *František*, který měl za ženu Annu, dc. Matěje Rýpara, rol. v Olšovci. Brzy zemřel a vdova Anna vdala se r. 1852 za *Josefa Šubrtu*, s. Martina Š., č. 20. Po Fr. Fraisu zůstal syn František, který však na vojně v Lublani kolem r. 1872 zemřel. Dědici byli Rozka, vdova po Janu Urbanovském, a strýc *Karel* ve Vídni. Urbanovský totiž byl nájemcem čís. 52 za nedospělého Fr. Fraisa. Byl to pijan, zemřel při muzice r. 1875, tanče v čís. 42. Jeho syn Viktorin je majorem ve Vídni, Jan byl knihářem v Lipníku a Adolf stolařem. R. 1877 prodal Karel Frai hospodářství *Ant. Šlosarovi*, s. Jana Š., rol., č. 46, a ž. Marie, roz. Jan Hradil z Jezernice. Téhož roku Antonín Š. oženil se s Marií, dc. Františka Třetiny, dom., č. 9, a ž. Viktorie, roz. Jan Bezděk, rol., č. 47 ve Velké. R. 1866 † Josef Šubrt (38 r., cholera) a 5. října, za den, jeho žena Anna (48 r.). Jich syn Jos. Šubrt koupil si čís. 33. – Ant. Šlosar je obec. poslem a žije dosud.

Čís. 53

Kolem r. 1760 žil tu domkař *Antonín Staroš* se svou manželkou Annou, která dlouhá léta byla porodní babičkou. R. 1780 † Ant. Staroš. (68 r.) a jeho choť Anna † r. 1814 (77 r.). Jich syn *Jan Staroš* měl za ženu Marii, dc. Jana Baránka z Bělotína, avšak již r. 1814 mu zemřela. Druhá jeho žena Terežka byla z Olšovce a zemřela na souchotiny r. 1833 (50 r.). Syn Jana *Josef Staroš* vzal si za ženu Terežku, dc. učitele Tomáše Kučery z Velké. Tato však již r. 1826 mu zemřela (29 r.). Druhá žena Apolena byla dcerou Jos. Martera, dom., čís. 31 ve Velké. R. 1851 † Jan Staroš (87 r.). R. 1866 † Jos. Staroš (78 r.) a 4 dni po něm jeho choť Apolena (72 r.). R. 1859 provdala se jich dcera Marie za *Josefa Bezděka*, grenadýra, s. Jana B., rol. čís. 47. Kdežto dcera Františka vdala se r. 1867 za Valentína Juráně, domkaře v Ústí. R. 1895 † Jos. Bezděk (70 r.). Syn Jos. Bezděka Jan oženil se r. 1883 s Františkou dc. † Tomáše Humplíka, dělníka v čís. 42, a ženy Františky, roz. Frant. Částečka v Milenově. Bydleli nejprve u Jemelků v čís. 76, až r. 1889 koupili chalupu čís. 2 od Jana Koláčka a jeho ženy Františky, roz. Hapalové. Chalupu čís. 53 zdědil syn *František*, nar. r. 1864, který r. 1887 se oženil s Leopoldinou Katzer, dc. Edmunda K. na Potštátě, a ž. Antonie, roz.

Mück z Lindavy. Je mistrem krejčovským a provozuje živnost dosud. Dcera jeho Anna vdala se r. 1910 za Frant. Petřkovského do Petřkovic. Syn František je obchodvedoucím v Prostějově a je již podruhé ženat; má dobré postavení. Na výmince bydlí syn Jana a Františky Bezděků, č. 2, Josef, který je železničním zřízencem. Oženil se r. 1914 s Antonií, roz. Mlčákovou z Dolních Těšic. R. 1928 postavil si novostavbu domek za potokem, čís. 90, a z výminky se odstěhoval.

Čís. 54

Zde již před rokem 1780 žil domkař *Jakub Trusek* se svou ženou Marií. R. 1816 † Jakub Trusek, výmin. (60 r.), jeho žena Marie † r. 1811 (61 r.). Dědic, syn jeho *Tomáš*, měl za ženu Barboru, dc. Jakuba Pražáka z Olšovce. Jich dcera nejstarší Anežka (nar. r. 1818) provdala se r. 1846 za *Vavřince Prokše*, dělníka, syna † Jana P., rol. v Radíkově. Avšak již r. 1849 Prokeš na choleru zemřel (46 r.) a proto r. 1850 vzala si *Cyřila Fraisa*, syna Karla F., rol., č. 52, a tak přišel rod Fraisů na tuto chalupu. R. 1856 † Tomáš Trusek, výmin. (72 r.), a r. 1859 † jeho žena Barbora (80 r.). Jím vymřel rod Trusků. Syn Cyřila *Jos. Frais* zdědil domek a vzal si za ženu Marii, roz. Myškovou z Olšovce. Bratr jeho Alois je hrobařem v Drahotuších. R. 1881 † Cyřil Frais (58 r.) a r. 1883 jeho žena Anežka (65 r.). Syn Cyřila Fraisa Antonín byl dlouhá léta čeledínem na horách a nyní přišel na obec a již asi 10 let bydlí v malé komůrce vedle hasičského skladiště. Žije z milodarů, protože je stár a nemůže na nohy. Karel (švec) zemřel v Brně. Syn Jos. Fraise *František* oženil se r. 1906 s Josefou, dc. Jana Bezděka, rol. v Heřmanicích. R. 1913 prodal domek *Janu Šenkovi* z Hluzova, který má za manželku Marii, dc. Karla Tomečky z Hluzova. Jan Šenk pracuje v kamenolomech v Hrabůvce. Fr. Frais přestěhoval se na čís. 49, které koupil od Jos. Víky r. 1912. Bratr Frant. Fraisa Eduard je pokrývačem v Hrabůvce. Jan Šenk má děti: Františka, Marii, Josefa a Anežku.

Čís. 55

R. 1780 žil tu domkař *Jakub Kajnar*. Za ženu měl Marii, dc. Jakuba Tománka, rol., č. 41. R. 1786 † Jakub Kajnar (44 r.), žena jeho Marie † r. 1799 (54 r.). Jich syn *Jan* byl krejčím a měl ženu Anežku, dc. Jakuba Humplíka z Černotína. Měl 10 dětí. Dcera Tereza provdala se r. 1842 za Vendelína Gargulu, mlynář. pomocníka ve Velké; byl rodem z Přerova a bydlel pak též v čís. 55. Dcera Marie r. 1838 vzala si Tomáše Peterku, dělníka z Hranic. Syn Jan (nar. r. 1812) vzal si Anežku, dc. Antonína Horáka, rol., č. 49. R. 1846 dcera Jana Kajnara Veronika (nar. r. 1822) vdala se za *Jana Rušara*, dělníka, syna † Jos. Rušara, rol. v Miloticích. R. 1849 † Jan Kajnar, krejčí (77 r.). Jan Rušar dostal se ženou domek č. 55. Zemřel však již r. 1873 na zánět plic (59 r.). Jeho syn, opět *Jan*, ve 22 letech r. 1878 (16. července) se oženil s 21letou Františkou, dc. Fr. Krále, rol. č. 23, a ž. Františky, dc. Tomáše Šindlera, výmin. z Velké, a Marie, roz. Klivar z Olšovce. Jan Rušar pracoval dlouhá léta na pile. Z jeho dětí zemřela r. 1910 dcera Františka na souchotiny a za světové války padli 2 synové František a Augustin. Byli

to statní hoši, jeden byl tesařem a druhý krejčím. Syn Konstantin je strojníkem v Brně, kde je ženat. Dcera Anežka je provdaná za listonoše Fr. Karmana (v čís. 83). Dcera Žofie je švadlenou a nejmladší syn Alois je krejčovským mistrem. Oba poslední jsou v domě svých rodičů dosud. Ještě jsou dcery Marie a Aloisie. Marie je provdaná v Drahotuších.

Čís. 56

R. 1800 žil tu domkař *Jiří Horák* se ženou Magdalenou, dc. Ant. Tomečky. Dcera jich Kateřina měla za muže Jana Barabáše, vojína u hřebců ve Velké. Syn *Josef Horák* měl ženu Annu a zdědil po rodičích chalupu. R. 1830 † Jiří Horák, výmin. (72 r.). V tomto domku však časem bydlelo mnoho nájemníků a podnájemníků, jako Veronika, dc. Josefa Gromana, dělníka z Velké, která r. 1850 se provdala za Fr. Linhartu, dělníka ve Velké, rodem ze Svitav.

R. 1863 ženil se tu Vincenc Bär, zedník rodem z Litoměřic, s Anežkou, dc. † K. Mücku, tesaře v Hluzově. R. 1866 † Jos. Horák, výmin. (76 r.), jeho žena Anna † r. 1860 (70 r.). Od Horáků kolem r. 186[.] koupil chalupu *Karel Bezděk*, syn Jana B., rol., čís. 47, který od r. 1859 byl ženat s Marií, dc. Jos. Klejzla, rol., č. 11. Jich syn Antonín („Černý strýc“) žije v čís. 38. R. 1886 † Karel Bezděk (61 r.). Od Bezděka koupil č. 56 jeho švagr *Matěj Číhal*, syn Jana Č., dom., č. 32. R. 1875 Františka, vdova po † Matěji Číhalovi, dom. ve Velké († r. 1874), dcera Jana Bezděka, rol., č. 47, a ž. Karly, roz. Číhal, vdala se za Fr. Říhu, krejčího, syna Jos. Ř., dom. ve Stříteži. Nevěstě bylo 42, ženichovi 30 let. Děti neměli. Žili sami a Říha byl zvláštní člověk, který nešel do společnosti, do hostince nikdy, sedával na peci a byl v určitých věcech podivínem. R. 1897 † Františka, žena Fr. Říhy. Její dcera z prvního manželství Marie Číhalová provdala se r. 1895 za Adolfa Tomečku, domkaře, č. 3. R. 1897 za 14 dní po smrti ženy Františky oženil se Fr. Říha s Františkou, vdovou po Sedláku, výmin. v Milenově, roz. Kubicovou ze Špiček. R. 1923 † František Říha. Vdova provdala chalupu r. 1923 *Karlu Ambroží*, s. Karla A., mlynář. pomoc. ve Velké, a ž. Petronily, roz. Fraisové z Milenova. Karel Ambrož oženil se r. 1921 s Annou, dc. Tomáše Koňáře z Růždky, a ž. Kateřiny, roz. Hlaváčové z Malé Bystřičky. Anna bývala hospodyní u býv. starosty Jana Bezděka, č. 38.

Čís. 57

Toto číslo byla první škola v obci, založena r. 1805. V ní žil učitel *Tomáš Kučera* s ženou Annou, dc. Davida Bischova z Halbendorfu. Školní světnice i byt byly zde velmi těsné. Vyučováno bylo polodenně, do školy chodil, kdo chtěl.

R. 1838, 19. února, † Tomáš Kučera na souchotiny (58 r.). Jeho žena Anna † r. 1837 (68 r.). Nástupcem jeho byl jeho pomocník od r. 1834, *Jan Hapala*, rodák z Klokočí z čísla 20. Za ženu měl Terezii, dceru Jos. Vrbíka, soukeníka v Drahotuších. Působil ve Velké plných 50 let. Po velikém požáru r. 1858, kdy i tato škola shořela (2. října), byla celá budova znovu postavena a značně rozšířena nákladem 1920 zl. 6. listopadu 1859 byla vysvěcena a 7. listopadu počalo se v ní

vyučovati. R. 1884 (26. června) dekorován byl Jan Hapala stříbrným záslužným křížem při svém odchodu na odpočinek do Drahotuš. R. 1870 † Josef Hapala, výmin. (84 r.), asi otec p. učitele. R. 1873 měla svatbu Františka, dc. Jana Hapaly s Fr. Výborou, pokladníkem spořitelny v Nov. Jičíně. R. 1882 † Terezie, žena p. učitele (61 r.).

11. září 1884 přistěhoval se p. učitel *Jos. Maňásek* se ženou Františkou, dc. Fr. Knorra, revírníka v Pusté Polomi. Když r. 1893 (10. září) otevřena byla nově postavená budova dvojtřídní školy, obec starou budovu za 2300 zl. prodala hostinskému *Jos. Rýparovi*, čís. 71, který tam zařídil hostinec, jímž je dosud. R. 1899 † Josef Rýpar na souhotiny (48 r.). Hostinec dostala dcera jeho Marie, provdaná za *Petra Šubrtu*, s. † Fr. Šubrt, rol., č. 20. Petr Šubrt r. 1901 hostinec přestavěl. Když však na hostinci dobře se jim nevedlo, prodali ho r. 1905 *Aug. Polcovi*, který tam zařídil i obchod smíšeným zbožím. I on jako hostinský nevynikal, proto hostinec prodal za 10.400 Kč četnickému strážmistru v. v. *Antonínu Urbanovi* a jeho manželce Růženě 1. ledna 1907. Ant. Urban vede hostinec dosud. Syn jeho Alfréd studuje práva, Lev je u rodičů.

Čís. 58

Tento domek byl postaven teprve kolem r. 1820. Vystavěla ho obec s kovárnou a r. 1828 od obce kovárnu koupil *Jiří Novosad*, který před tím bydlil se svou ženou Terezkou, dc. kováře Maňáska z Hranic, ve Velké v čísle 55. Jich nejstarší dcera Anna provdala se za *Frant. Hapalu*, kováře, syna Tomáše Hapaly, rolníka, čís. 44, a ženy Marie, roz. Durmanové z Velké. Tak přišel rod Hapalů na tuto chalupu s kovárnou. R. 1842 provdala se dcera Jiř. Novosada Františka za Frant. Hradila, syna Fr. H., rol., č. 16 ve Skaličce. Dcera Josefa r. 1846 vdala se za Jos. Tománka, vojína z Lipníka. Dcera Terezka vzala si r. 1849 Jiřího Humplíka, ševce z Olšovce. Dcera Eliška r. 1854 vzala si Fr. Nuče, zedníka v Kelči, a dcera Barbora r. 1862 vdala se za Fr. Špičáka, krejčího v Rychtářově u Vyškova. R. 1871 † Jiří Novosad (75 r.) a r. 1868 † jeho žena Terezie (76 r.). Fr. Hapalovi zemřelo 5 dětí. Chalupu s kovárnou zdědil syn *Eduard*, který r. 1876 vzal si Františku, roz. Zdráhal z Ústí. Dcera Anna r. 1884 vzala si Jos. Stiebitze, ševce v Hranicích, dcera Marie r. 1885 provdala se za Fr. Vaňka, syna † Mořice Vaňka, hostinského, č. 42 ve Velké. Dcera Františka r. 1894 vzala si vdovce Jana Jakubce, zámečnicka v Bystřici, a dcera Julie r. 1895 vzala si Fr. Serbu, zedníka v Olomouci. R. 1888 † Frant. Hapala, kovář (59 r.). Eduard Hapala předal chalupu i kovárnu synu *Františkovi*, který r. 1906 vzal si za ženu Anastázii, dc. Jos. Poláka z Kokor, a ž. Františky, roz. Zapletalové z Kokor. Fr. Hapala jako mistr pracoval dlouhá léta v Hrabůvce v lomech, až r. 1926 postavil si krásnou kovárnu u silnice. Jeho setra Cecilie je od r. 1900 provdaná za Fr. Tesku, pilaře.

R. 1907 † Františka, ž. Eduarda Hapaly. Ed. Hapala je nočním hlídačem v obci. Fr. Hapala je zavalitě postavy a snědé tváře a rozumí svému řemeslu. Děti jeho jsou: Konstantin a František.

Čís. 59

I toto stavení postaveno bylo kolem r. 1820. R. 1821 žil tu domkař *Josef Valenta* s ženou Veronikou, dcerou Ant. Horáčka, rol., č. 14. ve Velké. Pocházel z gruntu č. 37 jako syn rolníka Martina V., ale bydleli v čís. 9, než se sem přistěhovali. Josef Valenta, výmin., † r. 1855 (72 r.), žena Veronika † r. 1841 (52 r.). R. 1842 přistěhovali se sem novomanželé *Frant. Hradil*, syn Fr. H., rol., č. 16 ve Skaličce, a Marie, roz. Valenta z Těšic, se svou ženou Františkou, dcerou Jiřího Novosada, kováře, č. 58 ve Velké. R. 1867 vdala se jich dcera Vincencie za Fr. Vítka, dom., č. 41 v Olšovci, a r. 1869 druhá dcera Marie vdala se za Floriána Malinku, zedníka, č. 3 v Hrabůvce. Syn *Frant. Hradil* měl za ženu Františku, dc. Jana Zdráhalý, dělníka v Paršovicích. Poněvadž mu r. 1881 zemřela, vzal si pak Annu, dc. Marie, dcery Tomáše Klumpara, rol. ve Stříteži. Vincencie Hradilová, dcera Fr. H. a ženy Františky, roz. Novosadové, měla syna Emanuele, který r. 1898 oženil se s Františkou Elšíkovou, dc. Jos. E., mlynáře ve Slušovicích. Bydlel v nájmu. R. 1899 † Františka Hradilová, roz. Novosadová (77 r.).

Frant. Hradil měl dceru Aloisii, která provdala se za hlídače na dráze Frant. Stržinka, s nímž má 2 děti: Ludmilu a Jaroslava. Syn Jan je sazečem v knihtiskárně v Přerově. Fr. Hradil byl pijákem a r. 1904 při taneční zábavě v hostinci č. 57 dělal výtržnosti a doma v hádce s ženou a synem Janem utrpěl smrtelné zranění a zemřel. Soudem matka a syn odsouzeni k 2 letům žaláře. Roku 1899 od Hradila koupil chalupu Jos. Vacula z Bělotína, želez. zřízenec, a ten ji pak r. 1904 prodal Fr. Kutrovi. Chalupu koupil r. 1904 *Frant. Kutra*, rodem z Milenova. Žena jeho Marie je roz. Škopová ze Stříteže. Fr. Kutra byl silák, avšak za světové války někde v Rusku asi r. 1915 zahynul. S matkou žijí dcery Františka – má již 3 nemanželské děti – a Božena. Jich chalupa je azylem různých světoběžníků. Je v mizerném stavu. Ve výmince bydlí dělnice Fr. Gajdošová.

Čís. 60

je strážní domek na dráze v Doubravě.

Čís. 61

Tato chalupa byla postavena kolem r. 1868. R. 1869 nastěhovali se sem novomanželé Karel Vítek a Anna, dcera Ignáce Kajnara, stolaře, č. 33. Vítek byl tesařem, synem Antonína V. a jeho ženy Marie, roz. Josefovský z Velké. Anna byla jeho druhá manželka, první žena Anežka mu zde r. 1869 zemřela v 45 letech života. Bydleli tu v nájmu. Chlupu postavil zedník Ant. Šindler se synem *Janem*, krejčím. Když byla chalupa hotova, stavěli teprve sklep, a část doma se jim zřítíla. Trhliny znáti dosud. Janu Šindlerovi r. 1887 zemřela žena Františka, dc. Ant. Hegara, výmin. ve Stříteži. Téhož roku oženil se s Marií Prokšovou, služkou ve Velké, dc. † Josefa P., dělníka v Radíkově. Jan Š. byl synem Antonína Š., zedníka, a ž. Otílie, roz. Čadra ve Velké. Když oslepnul, prodal chalupu r. 1904 *Janu Fejkusovi*, který bydlil do té doby v nájmu v čísle 76 u Jemelků. Jan Fejkus, dělník na dráze, syn Jos. F., dělníka v Radíkově, a Viktorie, roz. †

Vavřinec. Foltýnek, podruh ve Stržiteži, vzal si r. 1894 Julii, dc. † Jos. Juráně, dělníka v Ústí, a † Marie, roz. František Stržínek, dělník ve Slavíči. Je majitelem chalupy dosud. Jan Šindler bydlel pak ještě 3 roky ve výmince. Zemřel r. 1907. Jan Fejkus se svou statnou manželkou má 7 dětí. Nejstarší Ladislav učil se cukrářem, dělá však v Hrabůvce v lomech. Bydlí se svou ženou Františkou, roz. Lichovník, v čís. 50.

Čís. 62

V sobotu 2. října 1858 o 1 hod. po poledni vyšel oheň ze stodoly Jana Šlosara, č. 46, a za velikého větru šířil se hrozně, že 17 stavení a 11 stodol s obilím lehlo popelem. Tehdy vyhořel i grunt č. 22, kde též býval tesař *Josef Hapala*, syn Jos. H., domkaře v Opatovicích, a ženy Anny, roz. Lacina, neboť jeho žena Marie, dcera Ignáce Viky, rol., čís. 22, byla z tohoto gruntu. Svatbu měli r. 1849. Po velikém požáru rozhodl se Jos. Hapala, že si sám postaví domek na obecním pozemku vedle zahrady Valentovy. Hned r. 1859 prý se dal do práce. Ale k obývání domek byl až r. 1866. R. 1877 † Jos. Hapala, domkař a tesař (72 r.), a r. 1880 † jeho žena Marie (60 r.). Chalupu zdědil syn *Jan*, zedník, který r. 18[. .] se oženil s Barborou, dc. Antonína Mastila z Černotína. Jan Hapala byl výborným zedníkem, zvláště pece a kamna stavěl znamenitě. Poněkud se zajíkal, avšak vynikal bystrým úsudkem a byl velikým čtenářem. Oba své syny dal na studie: František je dnes přednostou stanice Říkovice a Ludvík je úředníkem žel. dráhy v Bratislavě. Hospodářství dostala dcera Cecilie, která r. 1913 se provdala za *Antonína Fekara*, syna Jana F., předměšťana v Drahotuších, a ž. Antonie, roz. Perutkové z Kelče. Je vyučen stolářem.

R. 1927 † Barbora Hapalová, výmin. Ant. Fekar byl prvním náčelníkem Sokola ve Velké r. 1920 a 1921. Poněvadž má hodně pole, neprovozuje živnost stolářskou. S nimi pohromadě žije Marie, starší sestra Cecilie. R. 1912 † Jan Hapala.

Čís. 63

Toto číslo bylo stavěno zároveň s číslem 62. Postavil je *Antonín Bezděk*, syn Jana Bezděka, rolníka, č. 47, a ženy Karly, roz. Jiří Číhal. Za manželku měl Františku, dceru Ant. Glosa, domkaře, čís. 27. Byl dozorcem dělníků na želez. dráze. R. 1893 koupil od Frant. Štekra chalupu čís. 35 a proto tuto chalupu prodal r. 1891 *Antonínu Šindlerovi*, který též byl dozorcem na dráze. Ant. Bezděk zemřel r. 1900 v čísle 35 (69 r.). Svatbu měl r. 1857. Antonín Šindler je syn Jakuba Š., rol. v Olšovci, a ž. Anny, roz. [. . . .]. R. 1881 oženil se s Vincencíí, dc. Martina Pražáka, rol. v Olšovci. Jich dcera Hedvika je provdána za [. . . .] Sojku v Hlučově. Chalupu zdědil syn *Antonín*, který též má službu na železnou dráhu. Je malé sporé postavy, červených tváří a r. 1908 oženil se s Amálií, dc. Jana Humplíka, rol. ve Špičkách, a ž. Františky, roz. Novák z Černotína. Mají 6 dětí: Josefa, vyučeného stolářem, Andělku, Ladislava, Bedřicha, Marii a Hedviku.

Protože chalupa byla velmi těsná, postavil si r. 1925 na obec. pastvisku novou stodolu a r. 1927 celou přední část domu znovu postavil, čímž získal 1 kuchyni

a světnici místo staré kůlny a stodůlky. Nyní je to nejpěknější dům na Kocandě. Ant. Šindler starší s ženou Vincencií žijí na výmince. R. 1928 † Vincencie Šindlerová, roz. Pražáková.

Čís. 64

Tuto chalupu vystavěl tesař *Karel Vítek*, který ji asi r. 1878 prodal *Františkovi Tománkovi*, synu Jana T., rol., čís. 41, a ženy Marie, roz. Jan Prokeš, rol. ve Lhotce. Toho roku se Fr. Tománek oženil s Marií, dcerou Frant. Bezděka, výmin., č. 38, a ženy Anny, roz. Ant. Rochla v Týně. R. 1879 zemřelo jim děvče Františka. R. 1890 † Frant. Tománek na souchotiny (39 r.). Vdova Marie provdala se r. 1891 za *Jana Myšku*, pokrývače z Olšovce, syna Fr. M., dělníka v Olšovci, a Marie, roz. Matouš Hynčica, domkař ve Stříteži. R. 191[.] † Marie Myšková. Vdovec Jan Myška předal chalupu jedinému svému synu Josefovi, vyučenému tesařem, a sám přiznal se na číslo 30, vzav si vdovu po Aloisi Šindlerovi Julii za manželku. *Josef Myška* oženil se r. 1919 s Kristinou, dcerou Julie Stupárkové z Olšovce. Tchýně Julie žije společně s nimi. Jos. Myška je statný ramenatý muž, výborný řemeslník a obětavý Sokol. Děti mají: Emilii, [. .].

Čís. 65

Chaloupku tu, poslední „na Kocandě“, vystavěl kolem r. 187[.] *Josef Hub* se svou ženou Filomenou, roz. Jos. Duda z Lišné. Bydleli před tím u Brovců v čísle 13, kde Jos. Hub se narodil. Jeho otec Jakub, pacholek z Polomi, vzal si r. 1853 Anežku, vdovu po Janu Bahníkovi, dom., č. 13. První muž Anežčin byl Karel Brovec, druhý Bahník, třetí Hub. Josef Hub se ženou byl chudák, který na vozíku o 2 kolech vozíval občanům obilí a zboží do Hranic a zpět. Žili bídě. Když si tuto chalupu postavili, mívali tam v podnájmu dělníka Karla Šubrtu. Těž pacholek Florián Fac s ženou Anežkou, vdovou po Františku Halamovi, dělníku v čís. 21, měl tam r. 1885 svatbu. R. 1890 vdávala se sestra Jos. Huby Františka za Antonína Tihelku, pacholka v čís. 26, rodem z Raclavic. Sestra Filomeny Hubové Emilie měla za manžela *Rajmunda Krutíla* a ten r. 189[.] chalupu tuto od Huba koupil.

Ani on nebyl dlouho jejím majitelem, nýbrž r. 1904 žena prodala ji *Josefu Kestlovi*, stolářskému mistru, a jeho ženě Anastázii, roz. Zamazalové z Opatovic. Jos. Kestl za světové války byl legionářem v Rusku. Již před válkou postavil si na svém poli u silnice z Hranic do Stříteže stodolu a r. 1923 i obytný dům se stolářskou dílnou, kamž se r. 1924 odstěhoval. Chalupu čís. 65 prodal *Josefu Šindlerovi*, s. Frant. Š. z Partutovic, a ženě Anně, roz. Šimčíkové z Hrubé Lhoty u Val. Meziříčí. Poněvadž koupili chalupu bez pole, pracují oba v kamenolomech v Olšovci.

Jos. Kestl pochází z Fryčovic u Místku. Jeho bratr Inocenc je katol. duchovním v Chicagu. Za vlasteneckou činnost v Americe za světové války obdržel od naší vlády zlatý záslužný kříž.

Čís. 66

Chalupu tuto stavěl r. 187[.] zedník *Karel Humplík* se svým otcem, obuvníkem Janem. Karel Humplík měl za ženu Josefu, roz. Maršálek z Heltinova. R. 1878 † Aloisie, žena Jana Humplíka, ševce ve Velké, dc. Karla Sedláčka, soukeníka z Hranic (60 r.). R. 1881 † Jos. Humplík, krejčí, syn Jana H. (souchotiny, 35 r.). R. 1883 † Karel Humplík, zedník a domkař (42 r.). R. 1884 zemřel Jan Humplík, švec a výmin. (70 r.). Po smrti Karla převzal chalupu bratr *Jan*.

V nájmu zde bydlel dělník Jos. Ambrož a jeho syn František, který měl svatbu r. 1870 a zemřel r. 1896 (49 r.). R. 1897 dcera Fr. Ambrože, dělníka, a ženy Františky, roz. Matěje Kurze ze Lhotky, Marie vdávala se za Františka Němce, dělníka v Zubří.

Konečně r. 1887 přešla chalupa prodejem *Františkovi Šlosarovi*, dělníku na dráze. Fr. Šlosar byl vyučen krejčím a byl synem † Jana Š., rolníka, č. 46, a jeho ženy Marie, roz. Jan Hradil z Jezernice. R. 1887 oženil se s Marií, dcerou Jos. Mücka, zedníka v Olšovci, a ženy Anny, roz. Fr. Pražák v Olšovci. Ludvík, jejich syn, jakož i František, jsou u dráhy. Emil ztratil za světové války nohu, má protezu a žije ve Vsetíně u dráhy. Dcera Anežka je provdaná v Přerově za malíře Ondráška, Marie je v Olomouci.

Čís. 67

Chalupa tato byla postavena kolem r. 1870 ovšem nikoliv v nynějším stavu. Tehdy byla malá, dvorek těsný. Vystavěl ji *Jan Horák* (nar. r. 1835), syn Jana H., rolníka, čís. 40. Byl zprvu čeledínem, pak pracoval na želez. dráze. Jeho dcera Františka provdala se r. 1901 za Ferdinanda Hladného, dělníka na pile, bydlího v čís. 43. Jan Horák r. 1883 prodal tuto chalupu – musil chalupu prodati pro 70 zl., jež dlužil Fr. Šubrtovi, rol., čís. 20 – zedníkovi Frant. Šindlerovi, synu Jakuba Š., domkaře, č. 42 v Olšovci, a ž. Anny, roz. Fr. Klivar, dom. v Olšovci. Za ženu měl Karlu, dc. Valentina Glosa, krejčího, č. 30 ve Velké, a ž. Josefy, roz. Sedláček z Hranic. Svatba v čís. 30 byla r. 1876. Měli řadu dětí, které všechny řádně zaopatřili. Syn Alois dostal domek čís. 30, pro syna Františka koupili chalupu čís. 29, Bohumil je listonošem v Hranicích a vyženil dům v Drahotuších, kde bydlí. Hospodářství dostala věnem dcera Cecilie, která r. 1900 se provdala za tesaře *Antonína Hlavinku*, syna Vincence H., domkaře v Milenově, a ž. Rozky, roz. Bajgar v Milenově. Frant. Šindler byl později cestařem. Zemřel r. 1913. Žena Karolina † r. 1926. Fr. Šindler i Ant. Hlavinka domek značně opravili a rozšířili. Při parcelaci získal Ant. Hlavinka stromořadí „Ve výmolech“ k svému hospodářství a tím cenu své chalupy velmi zvýšil. Děti mají: Františka (je zřízencem u dráhy), Josefa (tesař), Marii, Bedřišku a Vlastu. Stodolu postavil Fr. Šindler r. 1885.

Ferd. Hladný žije v čís. 43. Pochází z Kelče. Žena Františka † r. 1926. Její bratr Fr. Horák, syn Jana H., rol., č. 40, a ženy Anežky, roz. Vávrové z Olšovce, je portýrem v Hranicích na nádraží. Ant. Hlavinka býval místopředsedou a r. 1927 předsedou Čtenář. spolku „Pokrok“.

Čís. 68

Chalupu tuto postavil kolem r. 1877 *Jan Michálek*, syn Josefa M., ševce a domkaře, č. 1, a ž. *Anny*, dc. *Jos. Bartoše*, rol. ve Lhotce. Oženil se r. 1860 s *Annou*, dc. *Ant. Bágary*, rol. č. 43. R. 1884 † *Jan Michálek*, výmin. (56 r.). V nájmu zde bydlel dělník *Frant. Oliva* z *Paršovic* († r. 1894), který měl za ženu *Antonínu*, dceru *Karla Šindlera*, rolníka čís. 51. *Anna*, dcera *Antonína Bágary*, č. 43, měla za svobodna syna *Antonína Bágara* a ten pak r. 1871 se oženil s *Marií*, dcerou *Jana Rušara*, domkaře, č. 55, a dostal chalupu čís. 68, poněvadž jiných dětí nebylo. *Antonín Bágár* chromal na nohu. Zemřel r. 1915. Měli 3 dcery, z nichž *Cecilie* obdržela po rodičích chalupu. Provдалa se r. 1908 za *Františka Krále*, s. *Jana K.*, domkaře ve *Valšovicích*, a ž. *Anežky*, roz. *Kopřivíkové* z *Paršovic*. *Frant. Král* je tesařem a pracuje v lomech v *Hrabůvce*. *Marie* provдалa se za *Macháčka* a žije v *Ostravě*. *Julie* zemřela v ústavu choromyslných. Bratr *Ant. Bágár* je podúředníkem na dráze na *Vsetíně*. *Fr. Král* má děti: *Boženu*, *Oldřicha*, *Bohuslava* a *Zdeňka*.

Čís. 69

Také tento domek postaven byl kolem r. 1876. Postavil ho *Štěpán Čihala*, syn *Jan Čihaly*, domkaře, čís. 32, a ž. *Anežky*, dc. † *Jana Horáka*, rol., č. 40. R. 1876 † *Štěpán Čihala*, krejčí, domkař (35 r.). Jeho žena *Františka*, dcera *Marie*, dcery *Jirího Popa*, rol., čís. 21, a ž. *Marie*, dc. *Jana Hapaly*, provдалa se hned r. 1877 za *Frant. Bartoše*, zedníka, syna † *Jana B.*, děl. ve Lhotce, a ž. *Anny*, roz. *Jos. Šindler*, rol. ve Lhotce.

Od *Bartoše* koupil r. 18[. .] domek *Frant. Bezděk*, syn *Karla B.*, dělníka, a *Marie*, roz. *Jos. Klejzl*, č. 11. Za ženu měl *Marii*, dc. *Jos. Juráně*, domkaře v *Ústí*. *Fr. Bezděk* pracoval na dráze a r. 1895 nešťastnou náhodou usmrtila ho na nádraží lokomotiva. Zůstali po něm 2 hoši: *Jan* a *Metoděj* z prvního manželství. *Fr. Bezděk* byl dvakrát ženat. První jeho žena *Marie* byla dcerou *Jana Durmana*, rol., č. 45, a zemřela mu r. 1892 na hlavničku (34 r.). Vdova *Marie*, roz. *Juráňová*, brzy se vdala za *Valentina Stašu* z *Komárovic* u *Kelče*. Když r. 1918 *Staša* zemřel, provдалa se za *Josefa Bolcka*, s kterým však nežije. Chalupu zdědil syn *Jan Bezděk*, který r. 1912 se oženil s *Aloisií*, dcerou *Ferdinanda Hoferka* v *Lešné*.

Je veliké statné postavy, pravý obr a pracuje v kamenolomech v *Hrabůvce*. Mají 2 děti: *Františka* a *Anežku*. *Metoděj Bezděk* je v *Liberci*.

Čís. 70

I tento domek postaven byl kolem r. 1876. Postavil ho zedník *František Humplík* se svou ženou *Františkou*, roz. *Frant. Vymětal* ve *Stříteži*.

Bydlel tam též *Jan Horák*, podruh, syn *Jana H.*, rolníka, čís. 40, a *Anežky*, roz. *Fr. Frais*, rol., č. 39, který tu r. 1888 zemřel (53 r.) Když *Jos. Rýpar* r. 1893 koupil starou školu, prodal dům čís. 71 *Františkovi Humplíkovi*, který se tam odstěhoval. Chalupu čís. 70 pak prodal r. 1900 *Antonínu Nesvadbovi*, krejčímu,

synu † Josefa N., mlynářského pomocníka v Týně, a Anežky, roz. Jan Pliska, domkař v Týně. Ant. Nesvadba od r. 1895 (24. září) byl ženat s Marií, dc. Jana Pražáka, krejčího a domkaře, čís. 72 ve Velké, a Anežky, roz. Martin Pražák, výmin. v Olšovci. R. 1896–1902 byl Nesvadba nájemcem hostince ve Stříteži. Ve Velké provozuje živnost krejčovskou a byl pro svou demokratičnost a oblíbenost zvolen prvním starostou po převratu od r. 1919 do 1923. Byl též r. 1920 prvním starostou nově založené jednoty Sokol. Poněvadž nemají vlastních dětí, vychovali již několik sirotek, z nichž všichni mají dnes už své řádné postavení. K domku dnes patří již 3 1/2 ha pole, ač při prodeji r. 1900. Fr. Humplík vše pole si vzal k čís. 71. Od r. 1900 do 1902 byla chalupa prázdná. Vzadu za domem má Ant. Nesvadba od r. 1924 pěknou plotem ohraženou zahrádku z pole, jež při parcelaci získal.

Čís. 71

Tento domek byl postaven r. 1873 jako hostinec, proto má řadu místností a veliký sklep. Vystavěl ho krejčí *Josef Rýpar*, syn Jos. Rýpara, rol., č. 8, a ž. Anny, roz. Jan Bezděk, rol., č. 47. Za ženu měl Marii, dc. Frant. Popa, domkaře, č. 31. Svatbu měli r. 1873. Od manželů Koláčkových, čís. 43, odkoupil za 600 Kč část pole a na něm hostinec postavil. Dostal hned koncesi a téměř všichni občané chodili do tohoto hostince, jednak proto, že zde byla větší čistota než u Vaňků v panském hostinci č. 42, jednak hostinec byl na výhodném krytém místě: muž šel na pole a už se stavil na skleničku, nebo přišel a odešel nepozorovaně humny. Sám hostinský Vaněk rád si tam zašel na čtvrtáček, když na zahradě honil cizí slepice a žena jeho ho neviděla. R. 1880 kácel se tam poprvé máj. Několik rolníků zde promarnilo své statky. Poněvadž silnice zde ještě nebylo, častokrátě na jaře, když sníl tál, hosté chodili vodou po kolena z hostince.

R. 1893 Jos. Rýpar koupil starou školu čís. 57 a tento domek prodal *Frant. Humplíkovi*, domkaři, čís. 70. Po Frant. Humplíkovi převzal hospodářství svobodný syn *František*, který byl zednickým polírem. V nájmu u něj bydlila rodina Šenkova a též určitý čas želez. zřízenec Jan Vilímek. Za světové války Frant. Humplík padl a jeho chalupu r. 1920 v dražbě koupil železniční zřízenec z Mariánských Hor *František Slavík*, rodák z Frýdku. Jeho žena Marie, roz. Ant. Kocourek z Dol. Otaslavic, je silná paní a je porodní asistentkou. Slavík denně dojížděl do služby do Ostravy, nyní pro churavost dán na odpočinek. Z dětí zůstaly na živu děvčata: Božena, Natálka a Jiřina. Fr. Slavík † r. 1927 v Kroměříži v ústavě.

Čís. 72

Toto číslo s číslem 11 tvořilo jeden grunt patřící od nepaměti rodině Klejzlů. Jich poslední potomci nebyli dobrými hospodáři, grunt přešel v majetek Jana Urbanovského, později Matěje Maura, který r. 1872 grunt prodal dvěma bratřům – Karlu a Janu Pražákovi. Ti si budovy rozdělili tak, že západní část obdržel Karel,

východní Jan. A tato část bývalého gruntu osamostatněla a dáno jí číslo 72. *Jan Pražák* byl krejčím a za ženu měl Anežku, dc. Martina Pražáka, výmin. z Olšovce. Jan Pražák † r. 18[. .]. Dcera Františka obdržela domek po otci. Provádala se r. 1894 za *Karla Gregorczyka*, který sloužil v Hranicích ve vojen. akademii. Polák původem, mluví dosud polským přízvukem. Je vyučeným zahradníkem a zařídil si na své zahrádce zahradnictví. Druhá dcera Marie provádala se r. 1895 za Ant. Nesvadbu, krejčího a domkaře, čís. 70 ve Velké.

Karel Gregorczyk pochází z Ivonic u Jasla. Kde nyní je domek čís. 72, bývala dříve kůlna při čís. 11. Domek postavil Jan Pražák.

Čís. 73

Tato chalupa postavena byla kolem r. 1877 od *Františka Paličky*, syna Ant. P., rolníka v Černotíně. Za ženu měl Barboru, dceru † Jana Ličmana, rol., č. 36 ve Velké, a ženy Anežky, roz. Tomáš Sedlák, dom. v Milenově. R. 1890 † Barbora, žena Fr. Paličky (52 r.). R. 1898 † Frant. Palička, domkař (47 r. na souchotiny). Proto r. 1899 koupil tento domek *Valentin Domes*, želez. podúředník v Hranicích, rodák z Vel. Újezda. Před tím 2 léta bydlil u Jos. Rýpara v čís. 71. Za ženu má roz. Němkyni Annu, dc. Jana Šidlera v Michalence u Potštátu. Svatbu měli r. 1890. Valentin D. je syn Frant. D. ve V. Újezdě a ž. Marie, roz. Kraus z Vel. Újezda. Je dlouholetým jednatelem Morav.-slez. pojišťovny. Děti: Marie zemřela, Augustina je od r. 1917 provdaná za Petra Kreislíka v Hlučíně, Anna, Antonín je dílenský v návštěvní dílně v Olomouci a má za ženu Andělu, dc. Frant. Stupárka, říd. učitele v Hrabůvce. Nejmladší Floriana má Viktora Gajduška, klempíř. mistra v Hranicích. Valentin Domes je už ve výslužbě a má u sebe vnučku Marii Krejslíkovu. R. 1928 † Anna Domesová, roz. Šindlerová.

Čís. 74

Tato usedlost byla součástí gruntu čís. 44, na němž hospodařoval rod Nováků a později Hapalů. V letech šedesátých hospodařil tam Jan Hapala. Byl jednooký a pil. Zemřel r. 1869. Syn jeho František prodal místo svému švagru Janu Kolářkovi z čís. 19. Poněvadž nemohl se na gruntě udržeti, prodal „hrubou stranu“ r. 1878 Josefu Glosovi, rol., čís. 22. Část tato obdržela číslo 74. Asi rok tam bydlil kožešník Josef Glos, syn Jos. Glosa, rol., čís. 22, se svou ženou Marií. Pak postavil si sám chalupu čís. 77 a číslo 74 obdržel jeho bratr *František Glos* s ženou Marií, roz. Andrýs ze Skaličky. Žil tam 5 let až r. 1884 koupil si chalupu čís. 5 ve Velké a toto místo prodal *Theodoru Valentovi* („Valenta u kaple“), synu Frant. Valenty, rol., č. 37, a Marie, roz. Hybnar ze Slavíče. Valenta měl r. 1883 (6. února) svatbu s Františkou, dc. Jana Šlosara, výmin., č. 46, a Marie, roz. Jan Hradil z Jezernice. R. 1886 † Jan Šlosar, výmin. (70 r.). Poněvadž bydlí u kaple, má dlouhá léta již zvonění v kapli. Dcera jejich Anežka je od r. 1912 provdaná za Ant. Glosa, dom., č. 2. Dcera Marie má Jana Tomečku v Ústí. Syn Antonín padl za světové války. Hospodářství dostal syn *Rudolf*, který se r. 1925 oženil s Marií, dc. [.] Kandlera, rol. v Partutovicích, a ž. Amálie. Teodor s ženou Františ-

kou žijí na výmince. R. 1913 postavil Teodor Valenta novou stodolu. Svobodnou dosud je dcera Františka; slouží v Přerově. R. 1927 † Františka Valentová, roz. Šlosarová.

Čís. 75

Dcera Jana Fraisa, stoláře v čís. 52, a ženy Magdaleny, roz. Jos. Mück, mlynář v Kyžlířově, Kristina, provdala se r. 1874 za *Josefa Šlosara*, krejčího, syna Fabiána Š., výmin., čís. 2 v Klokočí, a ženy Marie, roz. Josefovský z Hrabůvky. Kristina byla pak až do své smrti r. 1917 porodní babičkou v celém kraji velmi oblíbenou. Zprvu bydleli 4 léta v čís. 52, až r. 1878 postavili si domek čís. 75, který je dosud poslední při silnici ku Lhotce. Po smrti Jana Fraise vdova Magdalena, která stále měla německou výslovnost, ač jinak mluvila hbitě a žírně, odstěhovala se k dceři do čísla 75. Zde r. 1888 zemřela (78 r.). Měli spolu 4 dcery: Eleonora r. 1895 provdala se za Metoděje Horáka, krejčího, syna Jana H., krejčího ve Slavíči, a Viktorie, roz. Fr. Beránka v Jezernici; Marie r. 1897 vzala si Jos. Březovského, krejčího v Hranicích, syna Jos. B., obchod. dobyt看em v Braunsdorfě, a Aloisie, roz. Jan Lev z Lipníka; je porodní babičkou v Hranicích; Julie r. 1906 provdala se za Aloise Šindlera, dom., č. 30, a nyní má Jana Myšku, č. 30. Nejmladší Cecilie zdědila hospodářství a provdala se r. 1910 za *Josefa Krále*, stoláře, syna Jana K., domkaře ve Valšovicích, a ž. Anežky, roz. Kopřivíkové z Paršovic. Jos. Král r. 1913 postavil na své roli za cestou stodolu. Je dovedným mistrem stolářským. R. 1912 † Josef Šlosar. Žena jeho Kristina † r. 1917. Děti mají: Josefa, Františku a Vlastu.

Čís. 76

Marie, 20letá dcera Štěpána Michálka, dom., čís. 1, a Marie, roz. Jiří Tománek, rol., č. 41, provdala se r. 1873 za *Ignáce Jemelku*, syna Vincence J., rol., č. 10 v Hrabůvce, a ž. Marie, roz. Fr. Vilímek, rol. v Hrabůvce. Nejprve 5 roků bydleli ve výmince čís. 48. Pak koupili místo od Karla Šindlera, dom., čís. 51, a r. 1878 postavili si domek čís. 76. Zde na výmince mívali nájemníky: bydlel tu Jan Bezděk s ženou Františkou, než si koupili domek čís. 2. Bydlel tu Jan Fejkus s ženou Julií, než si koupili čís. 61.

Ignác Jemela pracoval na dráze. Zemřel r. 1889. Nejstarší syn Jan je u dráhy v Ostravě. Syn *František*, nar. r. 1879, zdědil chalupu. Též byl hlídačem na dráze. R. 1906 oženil se s Augustinou, dc. Štěpána Staňka, domkaře v Černotíně, a ženy Marie, roz. Novákové. Mají jedinou dceru Elišku (* r. 1910). Mladší syn Rudolf byl zedníkem, avšak r. 1900 se zabil při stavbě věže kostele ve Špičkách. Dcera Anežka je učitelkou ženských ručních prací v Hrabůvce, ve Velké a v Radíkově a bydlí společně se svou matkou na výmince. Frant. Jemela je starostou jednoty „Orel“.

Čís. 77

Syn Jos. Glosa, rol., č. 22, a Anežky, roz. Ignác Vika, rol., č. 22, a jeho ženy Marie, roz. Ant. Hercík z Nýdeka, Josef, byl vyučen kožišníkem a procestoval jako řemeslník hodně světa. R. 1884 se oženil s Marií, dc. rolníka Reka z Hluzova. Na žádost jeho odprodala mu obec r. 1881 (8. července) část parcely č. 204 k stavbě domu. Poněvadž mlynář Jos. Štěpán činil potíže a osobil si tuto část parcely, usnesl se výbor obecní 2. ledna 1882, aby byl mlynář zažalován pro zcizení obec kmenového jmění. *Josef Glos* již měl základy domu položeny, ale protože nechtěl čekati na výsledek sporu, dostal od obce staveb. místo naproti za cestou a tam dle plánů stav. Jambora z Hranic postavil r. 1881 domek. Provozoval řemeslo a obdělával něco pole. Byl člověk velmi přičinlivý. Zemřel r. 1924. Chalupu zdědil syn *František*, který 22. července 1924 oženil se s Boženou, dc. Jana Janáska, rol., č. 22, a ž. Anežky, roz. Karel Zlámal, rol., č. 46 ve Velké. Byl to sňatek čistě sokolský. Manželé blíže se seznámili a zamilovali při cvičení divadel. kusu. „Jedenácté přikázání“ od Šamberka. Fr. Glos byl od r. 1920 až 1926 pokladníkem Sokola a je dobrým charakter. hercem. Jeho sestra Antonie provdala se r. 1914 za Jos. Šubrtu, čís. 33, a bratr Josef, dámský krejčí, je ženat ve Vídni. R. 1925 ukradli Fr. Glosovi cikáni peřiny a šaty. R. 1927 odkoupil od obce pruh 3 m u potoka a nákladem 15.000 Kč rozšířil si kůlny a dvůr. R. 1927 zakoupil si benzinový motor.

Čís. 78

Domek tento dostal své číslo teprve po parcelaci panského dvora r. 1923–1924. Patřil dříve ke dvoru čís. 42. Bydlívali tam nájemníci. Pamatuji tam želez. dělníka Kotasa, rodáka z Hradčan, a od r. 19[.] Adolfa Janáska, který dříve bydlil se svou rodinou v čís. 43, kde jeho žena Františka, roz. Hybnerová z Partutovic, mívala obchod (krupařství). Později bydlil u Hapalů v čís. 18. Když r. 1924 dvůr byl rozdělen, obdržel Adolf Janásek tento domek za náhradu 4500 Kč. *Adolf Janásek*, je syn Karla Janáska, č. 22, a ženy Marie, roz. Josef Vilímek, rol. z Hranic. Je zřízencem dráhy. R. 1918 zemřela jeho manželka Františka, a proto oženil se s Hedvikou, dc. Jana Rába z Lipníka r. 1922. Roku 1925 domek značně opravil. K domku patří kousek zahrádky. Z prvního manželství jsou děti: Marie, Adolf a Josef; Albína zemřela r. 1924, nejmladší je Karel. Z druhého manželství: Jaroslav, Ladislav.

Čís. 79

Aby nová škola měla rovné čís. 80, vynechána byla tehdy čísla 78 a 79. Proto po provedené parcelaci panského dvora č. 42, když nájemníci dostali za náhradu své dosavadní byty ve dvoře, dostaly spojené domky čísla 78 a 79. Č. 79 má zadní domek patřící *Františkovi Tomkovi*, synu Ignáce T. ve Velkém Újezdě a jeho ženě Františce, dc. Rajmunda Krále, domkaře, č. 10, a jeho ž. Františky, roz. Vinklerovy ze Skaličky. Svatbu měli r. 1910 a od r. 1913, když strojník Šíla se odstěhoval, bydleli v tomto domě. Roku 1924 domek získali za náhradu asi

4000 Kč i s malou zahrádkou. Ovšem musili domek větším nákladem upravit, protože tam dříve nebylo kuchyně. Fr. Tomek pracuje na dráze. Děti mají: Františka (14 r.), Jindřicha, Otakara a Marii.

Čís. 80

Toto číslo obdržela budova nové dvojtřídní školy, postavená v letech 1892 a 1893. Otevřena byla 10. září 1893. Jsou v ní dole byty pro řídícího učitele vlevo a pro učitele vpravo. Zvláštní vchod od sev. má obecní kancelář. Nahoře jsou 2 učirny, kabinet a záchody. Vzadu je rozsáhlá hospodářská budova. Sklep je malý. Kolem budovy je zahrada, na straně jižní letní tělocvična. Před budovou je od r. 1924 hřiště, jež místní škol. rada od obce získala. Budova je slušná, střecha kryta břidlicí, měla četné dřevěné ozdoby, jež během času spadly neb musily býti odstraněny. První řídící učitel Josef Maňásek nasadil v zahradě pěkné odrůdy ovoc. stromů. Jeho žena Františka, roz. Knorrová z Pusté Polomi, se r. 1900 odstěhovala. R. 1900 † Hubert Maňásek,odučitel v Drahotuších, syn Jos. Maňáska a ž. Františky (24 r., zánět ledvin). Prvním podučitelem byl Jos. Šejda, rodák z Hranic. 16. října 1896 pro nemoc přestal vyučovati a 12. března 1897 zemřel na chrlení krve ve Všechovicích. R. 1897–1898 učil zde podučitel Frant. Stupárek, rodem z Olšovce. Po něm od r. 1898–1906 učitelem byl Josef Cvek, rodák z Holešova. Roku 1901 (17. ledna) † řídící učitel Jos. Maňásek. 15. září 1901 přistěhoval se nový řídící učitel Hubert Karlíček, rodák ze Zavadilky ve Staměřicích. Jeho žena Božena, roz. Janáková z Lejsek, krátký čas i vyučovala žen. ruč. pracím. R. 190[.] † Božena Karlíčková, choť říd. učitele (28 let). Roku 1906 (6. června) oženil se H. Karlíček s Marií, dc. Vincence Zanášky, hostinského v Přerově, a ž. Kateřiny, roz. Svobodové z Čes. Bělé v Čechách. R. 1906 učitel Jos. Cvek jmenován v Tršicích a zde učitelem se stal Joža Harna, syn Jos. H., domkaře ve Hlinsku u Lipníka, a ž. Antonie, roz. Tichý z Jezernice. R. 1914–1920 byl učitel Harna vojínem a nevyučoval. R. 1919–1920 učila zde Ludmila Králíková, dcera říd. učitele ve Skaličce. R. 1924–1926 byl zastupujícím správcem školy Joža Harna a učitelkou Marie Ničmanová z Hranic. R. 1925 (22. srpna) † Hubert Karlíček, ředitel (64 r., rakovina). 1. srpna 1926 stal se říd. učitelem Engelbert Vašíček, dosud říd. učitel ve Hlinsku. Z. správce školy Joža Harna po 20letém působení ve Velké odstěhoval se do Klokočí. Zat. učitelem zde jmenován Svatopluk Pazdera, rodák z Daskabátu. Z dětí ředitele Karlíčka: Jaroslav zemřel na vojně r. 1915, Miroslav je profesorem na obchodní škole v Přerově, Jarmila je učitelkou obec. školy na Veselíčku, Hubert je desátníkem u 40. pěš. pluku a Zdeněk studuje na reál. gymn. v Hranicích.

Od 1. září 1927 Jarmilka je učitelkou ve Velké.

Čís. 81

U čísla 17 byla zvlášť, vedle hostince č. 57, postavena výměna. R. 1895 rolník *Antonín Humplík* prodal čís. 17 kováři Josefu Bílému a osamostatnil si pro sebe

onen výminek a tato budova dostala samostatné číslo 81. Zahradu již před tím jeho otec prodal hostinskému Jos. Rýparovi, takže k čís. 81 vzadu žádné zahrady nepatří. Ant. Humplík má druhou manželku Marii, roz. Nádvorník z Bukovan. Pracovával v cihelně, na pile a nyní u rolníka Aug. Krále, č. 19, ač sám za mladých let byl majitelem dvou gruntů: jednoho ve Velké, č. 17, a jednoho v Hrabůvce. Děti byly tři: Františka provdala se a za několik let zemřela, Marie vzala si zedníka Jana Zlámalíka z Újezdce od Bzence a dosud svoboděn je syn Josef; žije u rodičů.

Syn Josef je nyní zaměstnán na dráze a oženil se r. 1927 se švadlenou [. . . .] Stašovou z Drahotuš a bydlí v Drahotuších.

Čís. 82

Je to nejmenší domek stojící o samotě na trávníku nad Veličkou. Když se kolem roku 1868 opravovala železniční trať a stavěla druhá kolej v Doubravě, tehdy jistý parták [. . . .] *Korhon* postavil si tu boudu, v níž jeho parta měla náčiní, materiál (vápno) a kde i nocovali. I vápno pálil vedle. Z čísla 23 pocházející *Antonín Král* si pak barák ten koupil za 200 zlatých, poněvadž v celé obci nikdo ho do bytu nechtěl. Sloužil za mladých let v Itálii, rád pil a byl v opilosti hrubým. Za ženu měl Františku Kuchařovu z Ústí. Domek zdědila dcera Františka provdaná za *Františka Vlče*, hlídače v továrně Kunzově v Hranicích. Domek si trochu opravili a chovají si i dobytek. Druhá dcera Králova Marie byla provdána za Karla Bednářského, dělníka ve Výklekách. Františka Králová, roz. Kuchařová, † r. 1921.

Čís. 83

Mlynář Alois Serbousek zaměstnával hodně personálu. Ve Velké bydlívali též želez. zřízenci z nádraží, pokud v obci pro ně byly byty. Poněvadž nad mlýnem je dobrá cihlářská hlína, dal *Alois Serbousek* nadělati cihel a r. 1901 postavil domek o jednom poschodí, který dostal čís. 83. V přízemí jsou 4 byty, v prvním poschodí teď, když tam bydlí majitel domu, byty 2. Též podkrovní světnička bývala obydlena, když tu byl mlynářský pomocník Frant. Jarolím, nyní kantinský v Hrabůvce. Nejvíce tam bydlívali železniční zřízenci, kteří mají odtud blízko do služby. Roku 1926 bydleli v tomto domě v přízemí:

1. Karel Machálka, dělník na dráze, s ženou Štěpánkou; po první ženě Marii, roz. Horníkové z Velké, jsou děvčata Ludmila a Marie; z druhého manželství se Štěpánkou, dc. Michálka, č. 34 ve Velké, jsou děti: Miroslav.
2. Ant. Matuška, topič na dráze, s ženou Marcelou, oba z Roketnice u Přerova. Jich děti: Květoslava, Štěpánka, Miroš a Věra.
3. Frant. Michálek, zřízenec dráhy, s ženou Marií, roz. Žalmankovou z Halenkovy. Mají synka Otakara (8 let).
4. Frant. Karman, listonoš a starosta „Orla“, s ženou Anežkou, roz. Rušarovou z čís. 55. Děti: Alois, Marie a Vlasta.
5. Frant. Ernest, zednický polír, s ženou Marií. Děti: František (učí se zedníkem) a Marie.

V prvním poschodí z nich bydlí Fr. Karman. Pak tam bydlí učitel v.v. Evžen Esterák s ženou Marií, vdovou po mlynáři Aloisi Serbouskovi, dc. Ant. Vilímka, měšřana v Mor. Ostravě. Jsou to nynější majitelé domu. Evžen Esterák je syn Albína Esteráka z Brna a byl učitelem na německé obec. škole v Mor. Ostravě. Je výborným esperantistou. Od r. 1927 je předsedou finanční komise obecní. Mají u sebe dceru Olgu Serbouskovu.

Čís. 84

Tento pěkný domek, v němž je obchod moukou a j. zbožím, byl postaven r. 1911 nynějším majitelem čís. 43 Františkem Koláčkem, zednickým polírem, pro jeho švagra Josefa Axmana, který má za manželku Františku, dc. Frant. Koláčka, domkaře, čís. 43, a jeho ženy Cecilie, roz. Bágarovy z čís. 43. Postaven byl na zahradě Frant. Koláčka tak, že mají společný dvůr a studnu. *Josef Axmann* byl zřízencem v cihelně Czeikově v Hranicích, za světové války byl zajatcem v Rusku, kde mu docela zbělely vlasy a nyní věnuje se obchodu. Má na skladě potraviny, koření a vše potřebné i pro žáky (školní potřeby.) Má dosud německou výslovnost. Děti nemají. Domek s pěknou zahrádkou pod okny je skutečnou ozdobou ulice jdoucí ku škole.

Čís. 85

Tento domek s domem čís. 49 tvořily grunt, kde hospodařila rodina Horáků. Horáka Jiřího dcera Anežka provdala se r. 1872 za Jos. Víku, syna Ant. V., rol., č. 10 v Olšovci, a ž. Veroniky, roz. Bátkovy z Olšovce. Jos. Vika býval častým hostem čís. 71, kdy tam Rýpár čepoval, a proto hospodářství upadalo až r. 1912 levou část prodal Frant. Fraisovi z čís. 54 a sobě ponechal pravou polovici, která obdržela čís. 85 a byla postavena r. 1901 jeho synem. Jos. Vika † r. 1911. Žena jeho Anežka † r. 1903. Syn jeho *Josef* oženil se r. 1913 s Františkou, dc. Ant. Nevrlý, dom. z Hrabůvky. Za světové války byl zajatcem na Sibiři po celou dobu války. Z jeho zahrádky, kde je kopec, pocházejí cihly na domek p. Ruska a j. R. 1927 na místě, kde brala se hlína na cihly, postavil si z cihel těch stodolu. Mají 2 synky: Antonína (14 let) a Josefa (6 let).

Čís. 86

Tento slušný domek postaven byl r. 1924 na přidělu získaném parcelací panské zahrady. Postavil ho nákladem asi 42.000 Kč železniční zřízenc *Eduard Hanzlíček* s ženou svou Anežkou, dcerou Ant. Hrubce, rol., čís. 51, a ž. Anežky, roz. Jos. Glos, výmin., čís. 22 ve Velké. E. Hanzlíček pochází z Hranic, je synem Eduarda H., rolníka v Hranicích, a ženy Františky, roz. Valentovy z Jezernice. Svatbu měli r. 1920. Po svatbě až do r. 1924 bydleli ve výmince čís. 51 společně s matkou Anežkou Hrubcovou. Mají děti: Mařenku, Bohuslava a Miladu.

Čís. 87

Tento domek postavil si v letech 1926 a 1927 zedník *Alois Andrýsek* se svou ženou Anežkou, dcerou Ant. Šlosara, dom., čís. 52, která za svobodna byla hospodyní u svého strýčka Frant. Třetiny, čís. 9. Svatbu měli r. 190[.] a bydleli až do r. 1927 ve výmince v čís. 52. Mají 4 děti: Marii, Jaroslava, Aloise a [. . .]. R. 192[.] † Anežka Andrýsková. U domku postavil si i dřevěnou boudu (jako stodolu) z prken z vojen. baráku v Hranicích. A. Andrýsek pochází z [.].

Čís. 88

Na rozparcelované bývalé panské zahradě postavil si r. 1927 i košíkářský mistr *Josef Rusek* s ženou Anežkou tento domek. Bydlívali dříve řadu let v čísle 50 Josef Rusek pochází z [.]. Děti mají: Jindřicha, Františka, Josefa, Ferdinanda, Marii, [.].

Čís. 89

V roce 1927 na pozemku koupeném od obce postavili si tu manželé Josef a Františka Šťastný domek. Dlouhá léta bydlívali ve výmince čís. 35 a několik let pak v „Bušově vile“ nad mlýnem. *Josef Šťastný*, kovodělník fy Kunz v Hranicích, je syn Jana Š., dělníka v Čechách pod Kosířem, a ž. Jenovefy, roz. Chytilové v Čechách, a r. 1895 oženil se s Františkou, dc. Marie Menšíkové v Služíně u Prostějova. Pracoval u fy Smékal v Čechách a po výluce r. 190[.] on i Karel Janeček přistěhovali se do Velké. Žena Františka je od r. 1922 školnicí. Děti: Bedřich je zámečnickem na šachtě v Ostravě, Marie je provdána za Jos. Petra, naddozorce finanční stráže v Mor. Polhoře*, Hubert je strojním zámečnickem fy Kunz a hudebníkem, Cecilie byla náčelní Sokola a je provdána za Rýpara v Milenově, Oldřich je v obchodě p. Peroutky v Hranicích, Vladimír a Ludvík chodí do měšťanské školy.

Čís. 90

Vedle postavili r. 1928 i manželé Bezděkovi domek čís. 90. *Josef Bezděk*, syn Jana Bezděka, domkaře, čís. 2, a jeho manželky Františky, dcery Tomáše Humplíka, dělníka v čís. 42, měl r. 1914 svatbu s Antoníí, roz. Mlčákovou z Dol. Těšic. Až do r. 1928 bydleli na výmince u svého strýce v čís. 53. Jos. Bezděk je železničním zřízencem, je malé postavy a hlavu má od 30 let věku lysou. Žena jeho je vysoké statné postavy. Při domku postavili si i stáje a potřebné hospodářské místnosti. Děti mají tři: Ludmilu, Františka a Josefa.

Čís. 91

Tento rožní rodinný domek postavil v roce 1928 stavitel Jos. Ernest z Hranic pro ředitele továrny na pumpy a vodovody fy Stiksa ve Lvově, p. Františka

* Zřejmě míněna Oravská Polhora.

Šustka. *Frant. Šustek*, narozený v Luboměři, býval technickým úředníkem fy Kunz a oženil se r. 1914 (19. května) s Štěpánkou Koláčkovou, dcerou Anežky Koláčkové, čís. 43. Mají 2 dcerušky: Dobroslavu, studující na reál. gymnasiu v Hranicích, a Zdeňku,žačku měšťanské školy. Rodiče bydlí ve Lvově, děti zde u dědečka, aby mohly navštěvovati české školy. Od podzimu 1928 bydlí v domě Fr. Ernest, stavbyvedoucí u stavitele Jos. Ernesta. Bydlíval dříve v čís. 83.

Čadrovna

V letech asi 1860 postavena byla za vesnicí u lesa Hájků chata, snad pro dobytek nakažlivými nemocemi nemocný. Někteří tvrdí, že dříve již tam byla sušárna a tírna lnu. Tam nastěhoval se dělník Antonín Čadra s ženou Annou. Anna † r. 1872 na souchotiny (52 r.). Ant. Čadra † r. 1884 (66 r.). Byl to syn Marie, dcery dělníka Martina Čadry. Druhá jeho žena Anna, vdala se r. 1885 za 65letého Aloise Bradu, vdovce rodem z Veselíčka. Anna měla 45 let a byla dcerou Fr. Vintrocha, zedníka z Myslíku. Též dělník Fr. Bágar z čís. 43 s ženou Filomenou tam býval. I Blažek a Šindler. Střecha padla, zdi se rozvalily asi kolem r. 1896 a dnes tam není po chýši ani památky.

XX. století

☞ *Rok 1900* V červenci r. 1900 učitelský sbor uspořádal s dětmi školní slavnost, z jejíhož výtěžku byla zakoupena mapa Rakouska-Uherska. V říjnu téhož roku ochuravěl nadučitel Josef Maňásek a dostal dovolenou.

☞ *R. 1901* Avšak nemoc byla vážná a 17. ledna 1901 p. Maňásek zemřel. Působil ve Velké plných 15 let a vynikal hlavně v ovocnářství. Velká školka na zahradě za číslem 83 a pěkné druhy stromů v zahradě kolem školy jsou jeho prací. Po čas nemoci až do prázdnin polodenně obě třídy vyučoval p. učitel Cvek. Vypsané místo nadučitelské obdržel nadučitel z Opatovic, p. Hubert Karlíček, rodák ze Zavadilky v Staměřicích. 15. září přijel do Velké, celou vesnici byl uvítán a veden do kaple, kde byla pobožnost; bylo to v neděli odpoledne. U školní budovy pak osloven byl předsedou p. Rýparem a starostou a na to odevzdány mu klíče od školy. Proti novému nadučiteli byli z počátku někteří občané zaujati, vždyť o místo hlásilo se 19 kompetentů, z nichž někteří měli v obci známé. Avšak brzy poznali, jak vynikajícího učitele, dobrého spolčnicka a zlatého člověka získali za svého nadučitele. H. Karlíček působil od r. 1882 6 let v Hustopečích n. B. a pak 13 let v Opatovicích, jež velmi povzněl a o celé Záhoří velikých zásluh si dobyt. Založil co župní jednatel 16 hasičských sborů v kraji, byl dobrým řečníkem a známým kulturním pracovníkem. Žena jeho Božena, roz. Janáková, pocházela z Lýsek.

V červenci r. 1901 několikrát projel naši vesnicí tehdejší olomoucký arcibiskup Theodor Kohn. Jezdil na biřmování z Drahotuš do Stříteže a Partutovic.

Hasičský sbor zdejší v plné parádě a hoši na vyšňořených koních jej vítali a doprovázeli. Že mnohým svátečním jezdcům různé rozmarné epizody za jízdy se přihodily, slyšel jsem nejednou později vypravovat.

☛ *R. 1902* R. 1902 podnikli žáci se svými pp. učiteli a 2 členy místní škol. rady výlet na Helfštýn. Obec chudým žákům přispěla 20 Kč. R. 1902 ustavena nově místní škol. rada: Jos. Rýpar předsedou, p. Julius Malchárek ze Lhotky místopředsdou; když se odstěhoval do Hranic, místopředs. zvolen p. Fr. Humplík, rolník ze Lhotky. Členem byl p. Aug. Král. Katechetou P. Alois Freund. Do školy ve Velké chodilo 86 žáků, do jiných škol 15 žáků. Zemřeli žáci: Frant. Humplík, nar. 1895, a Žofie Králová, nar. 1896.

☛ *R. 1903* V červnu r. 1903 uhodil blesk do stodoly rolníka Ant. Bílého, č. 48, že úplně shořela.

V úterý 21. července 1903 zvítězili Češi v Hranicích ve II. sboru 16 hlasy a tím Hranice vedením Dr. Fr. Šromoty dobyty z rukou Němců. Od září 1903 po sl. Mar. Icelové z Hranic učila ženským ručním pracím ve škole pí Božena Karličková. Předseda p. Jos. Rýpar vzdal se předsednictví v místní škol. radě a 20. března 1904 zvoleni: předsedou p. Aug. Král, rolník, čís. 19, místopředs. Jos. Skříčil, rol., čís. 8 ve Lhotce, členy: Jos. Šubrt a Frant. Bezděk, čís. 35. Sešlý nápis na škole byl tehdy v barvě červené a modré opraven. Od 20. října 1903 až do konce února byl p. Cvek přidělen do Malhotic a zde vyučováno polodenně. Továrník p. Ant. Kunz daroval škole 40 obrazů „Škůdcové rolníka“. P. Kunz měl ve Velké pronajatu honitbu.

☛ *R. 1904* Když 24. července 1904 školní děti v stejnokrojích s barevnými čepicemi a praporky cvičily při školním výletě na louce za mlýnem, všem se tato novinka líbila a tu p. Kunz přispěl 30 K, obec Velká 20 K a Lhotka 6 K na pohoštění dětí.

R. 1904 bylo velmi parné léto. V červnu a červenci po 6 týdnů nepršelo. Vůbec nebylo otavy a rolníci prodávali dobytek. Toho roku na Dalekém Východě zuri-la válka rusko-japonská. Arcibiskup Kohn, zakladatel katolických organizací, musil toho roku odstoupiti.

Ve škol. roce 1904–1905 bylo ve zdejší škole jen 63 žáků. Panuje zde zlozvyk, že železniční zřízenci posílají své děti do německých škol do Hranic a ve Lhotce od 12 let dávají hochy do škol německých na Boňkov neb Potštát. Ve Velké ze 46 čísel mi jediný žák nechodil do školy. V zimě zpuchřelé pažení u studny ve škole s valem, řetězem a okovem bylo odstraněno a postavena dřevěná pumpa.

☛ *R. 1905* 16. července 1905 opět bylo školní radovánky na louce u mlýna s cvičením s praporky, zpěvy, deklamacemi, žertovanými hrami a p. Od 8.–23. srpna 1905 byly v Hranicích universitní učitelské kursy, na nichž přednášeli universitní profesori Masaryk, Drtina, Heveroch, Čáda a j. Oba zdejší pp. učitelé se jich zúčastnili.

30. září 1905, třetího dne po operaci, v nemocnici v Lipníku zemřela ve věku 27 let choť p. H. Karlička Božena, učitelka žen. ruč. prací. Byla převezena do Velké a pochována v Drahotuších. Od 11. listopadu ustanovena po ní sl. Mar. Beero-vá z Hranic. V listopadu 1905 byly veliké demonstrace dělnictva za všeobecné hlasovací právo v Brně, v Praze, ve Vídni a j. Tekla při nich i krev. V Rusku

byla zavedena po prohrané válce ústava a duma (sněm). V červnu 1906 jel císař František Josef I. do M. Ostravy na střelecké slavnosti a zastavil se při tom na nádraží v Hranicích, kde byl osloven 1. českým starostou Dr. Šromotou. Děti z Velké s velikými červenobílým praporem stály na nádraží, ač mnohým pánům prapor byl nepříjemným a snažili se ho odstraniti, ovšem marně. P. Karlíček se nedal. 15. července opět byly dětské škol. radovánky velmi četně navštívené.

Prohlédl 13. února 1928 Miroslav Kott, obecní školní inspektor

R. 1906 poprvé trvaly prázdniny i na obecných školách 2 měsíce, totiž od 16. července do 15. září. Pan učitel Jos. Cvek na svou žádost dostal místo v Tršticích, a tak po 8miletém zdárném působení na zdejší škole z obce se odstěhoval. V listopadu měl svatbu s jedinou dcerou rolníka p. Aug. Krále Marií. V říjnu r. 1906 byly na Moravě poprvé volby do zemského sněmu dle národnostních kurií. V naší venkovské volební skupině zvolen byl poslancem osvědčený pracovník národohospodářský, řed. hospodář. školy v Hranicích Jaroslav Bureš.

☛ R. 1907 V květnu 1907 byly volby do říšské rady na základě všeobecného volebního práva. V naší skupině zvolen P. Fr. Valoušek, děkan v Němčicích, za stranu katol. národní. V naší obci většinu hlasů však obdržel jeho protikandidát Jar. Bureš. Volby ty přinesly velký vzrůst straně sociálně demokratické (89 mandátů). Ve školní tělocvičně postaveno bylo nové nářadí tesařem p. Vaňkem z Klokočí. Od počátku října 1906 působil na zdejší škole učitel p. Joža Harna, rodák z Hlinska. V sobotu 14. července v noci počalo pršet a přšlo v neděli i následující noc. Prudkým tím přívalem rozvodnila se zvláště Bečva a nadělala ohromné škody na polích. Obilí, seno, mosty a lávky, dobytek, ba i životy lidské padly její dravosti za oběť. Voda prý vystoupila výše než při hrozné povodni v r. 1880. Největší voda byla v pondělí 16. července. Poněvadž kaplan A. Freund ustanoven byl v Podhoří, vyučoval náboženství na zdejší škole od 16. září 1907 nově ustanovený kaplan Ladislav Sloupský, kněz příjemný a společenský, s nímž sbor učitelský za celá dlouhá léta neměl nejmenšího nedorozumění.

☛ R. 1908 R. 1908 z jara úroda slibovala býti hojná. Sena bylo mnoho. Avšak v červnu nastalo dlouhotrvající sucho, obilí rychle dozrálo, sláma byla krátká. Uprostřed srpna nastaly deště, rolníci nemohli obilí sklídit, že porůstalo v mandelích. Za to úroda hub byla přehojná. Toho roku byla v Kroměříži hospodářsko průmyslová výstava a v Praze inženýrská výstava. 12. července pořádal učitelský sbor školní radovánky na louce za mlýnem. Účast na nich byla ohromná, i okresní hejtman ryt. Vychodil a nově ustanovený školní inspektor p. Čeněk Kramoliš se jich zúčastnili. Čepovali tam oba hostinští: p. Ant. Urban i p. Hub. Telner. – Nová místní školní rada ustavena takto: Fr. Bezděk, č. 35, předsedou, Jos. Skříčil, starosta Lhotky, místopředsedou, členy: Jan Glos, č. 27; náhradníky: Jan Janásek, č. 22, a Jan Tománek, č. 41. 2. prosince byla ve škole za přítomnosti starosty Jana Bezděka a členů místní škol. rady oslava 60letého panování císaře Františka Josefa I. – Obilí v tomto roce sypalo méně, bramborů bylo málo, 1 q stál 7,5 K, hrušek a švestek bylo mnoho (1q švestek 3 K), jablek méně.

R. 1907 založený čtenářsko-pěvecký spolek „Pokrok“ pořádal v tomto roce prvé své podniky a půjčoval členům svým knihy na čtení.

☞ R. 1909 R. 1909 na podzim zakoupena byla do obou tříd nová kamna železná „Musgraven“ a pořízena ve škole nová vrata.

☞ R. 1910 R. 1910 v lednu objevila se na obloze kometa „1910A“, která hvězdáři nebyla očekávána a strašila pověřivé lidi. V dubnu a květnu přiblížila se k naší zemi kometa „Halleyova“, ale naší planetě neublížila, ale zapadla na 75 roků opět v neznámé dálavy. Živelní pohromy, deště i krupobití, zkazily slibnou úrodu. Obilí se urodilo dosti, ale nemohlo se za sucha sklídit. Pšenici kazil škůdce zelenoooko. Švestek i ovoce málo, za to hub v lesích mnoho. Od 1. května do konce škol. roku vyučoval zde p. učitel Alois Študent, poněvadž p. Harna po ten čas vyučoval na měšťanské škole v Hranicích. Žen. ručním pracím již od 1. června 1909 vyučovala sl. Vlasta Binková z Hranic. 9. ledna byl u Urbanů velmi četně navštívený ples a 23. ledna pořádal „Pokrok“ maskární ples „Pod eroplánem“, který byl jak slušně vypraven, tak velmi četně maskami navštíven. 30. ledna byl zase u Telnerů sousedský ples. Plesalo se tedy jako každoročně, ač i z naší obce bylo v lednu velmi pěkně viděti „Kometu 1910“. Tak 24. ledna jsem ji velmi pěkně viděl na straně západní. Ale strach jsme z ní neměli. 21. dubna měla pohřeb Františka Rušarová, horlivá členka a zpěvačka „Pokroku“. Zemřela na souchotiny v mladém věku. Čtenářský spolek ji korporativně doprovodil ku hrobu a jak u domu smutku, tak i u hrobu jí zazpíval.

Počátkem května přišlo celý týden, avšak největší škody způsobily deště počátkem září, kdy po celé Moravě byly veliké povodně, vesnice i města byla pod vodou a na polích voda nadělala ohromných škod. Bečva byla nejvíce rozvodněna 7. září. I ve Velké konána pak byla sbírka pro postižené povodní.

4. října slavil děkan v Drahouších, P. Fr. Hynek, čestný kanovník a asessor, 50té jubileum svého kněžství a obdržel zlatý záslužný kříž s korunou. Byl to šlechtyný kněz, proto učitelé a děti z celé farnosti mu blahopřáli. Na podzim byly ve Velké 3 svatby: 25. října Eduard Bezděk bral si Anastázii Horníkovu, 15. listopadu Anna Bezděková z čí. 53 provdala se za Fr. Petřkovského do Petřkovic a 22. listopadu Cecilie Šlosarová z čí. 75 měla svatbu s Jos. Králem, stolářem z Valšovic.

☞ *Sčítání lidu 1910* 31. prosince 1910 provedeno bylo v celé říši sčítání lidu. Ve Velké bylo napočteno 554 obyvl., mezi nimi 4 s „obcovací řečí německou“. R. 1900 bylo jen 483 obyvl., z toho 9 Němců. Přibýlo tedy za 10 let 71 osob (ubylo 5 Němců). Při sčítání dále v obci naší napočítáno: 58 koní, 349 kusů hověz. dobytka, 40 kozí, 189 vepřů, 1543 slepice, 104 husy a 43 kachny.

K roku 1909 ještě dodávám: 16. května bylo ve Velké svěcení sochy Jana Nep. před kaplí. Sochu daroval domkař Josefovský. 5. července o půlnoci vyhořel grunt čí. 48 p. Ant. Bílého. Požár povstal náhle, že i 4 krávy a několik prasat, ba i pes na řetěze uhořeli. Pan Bílý utrpěl velikou škodu.

R. 1908 8. října byli ve schůzi obec. výboru zvoleni noví čestní občané: ředitel Jaroslav Bureš, učitel hospodářské školy, K. Kočí, okres. zahradník hospodář. školy, Alois Guth, bývalý zdejší učitel Jos. Cvek a stavitel v Hranicích Václav Jonáš.

R. 1907 při obecních volbách 14. dubna zvítězila strana Jana Bezděka; protikandidát Karel Zlámal obdržel 1 hlas. 20. května zvolen byl Jan Bezděk, rolník, čís. 38, starostou obec. U Urbanů pily se 4 čtvrtky piva (a 6 Kč byla tehdy 1/4 hl.). V létě toho roku stavěl továrník Ant. Kunz z Hranic v krásném koutě lesním za Hrabůvkou hrad Kunzov.

☞ *R. 1911* Rok 1911 byl nesmírně suchý. Od polovice června do září ve Velké nepršelo. Slunce svítilo jako žhavá koule na bezoblačném modrém nebi, den jak den, a sežehovalo trávu na lukách a mezích. Vše bylo vypáleno. Sena málo, slámy málo, otava žádná. Obilí však hodně sypalo. Zemáků proti r. 1910 neurodila se ani třetina. Třešní bylo velmi mnoho; 1 kg byl i za 10 h. Hrušek bylo málo, houby nerostly žádné. Cukrovka urostla malá, ale byla cukernatá. Povstala drahota poživatin: 1 vejce stálo až 10 h, 1/4 kg másla až 86 h, 1 kg cukru 1,04 K, 1 kg pšeničné mouky 42 h, rezné 32 h. Hrozná sucha byla i příčinou častých požárů.

Ve Velké 2. října ráno, když většina občanů byla v kapli na mši, počalo hořeti stavení čís. 27 p. Jana Glosa. Chlapec malý prý snad oheň si rozdělával, a celé stavení lehlo popelem. Za to p. J. Glos postavil si pak značným nákladem nové obytné i hospodářské budovy. 19. února zemřel v Lipníku v nemocnici na zánět pohrudnice mladý nadějný strojní inženýr Antonín Hrubec, jehož 23. února jsme s velkým zármutkem v Drahotuších pochovali. „Pokrok“ jemu u domu i na hřbitově naposled zazpíval. Sotva nastoupil prvé své místo v Brně, zákeřná choroba ho přepadla a po několikaměsíčním utrpení sklátila v hrob. Byl to talentovaný mladík a příjemný společník.

☞ *Říšské volby* V březnu a dubnu byly v obci voličské schůze před říšskými volbami. Při volbách 13. května byl komisařem Jan Bezděk, starosta, předsedou komise Alois Serbousek a členy komise: Hub. Karlíček, Jan Glos, Fr. Koláček a Joža Harna. Ve Velké dostali: Jar. Bureš 69 hlasů, P. Valoušek (kler.) 43 hl., Dobrovolný (soc. dem.) 7 hl.; 6 hlasů bylo neplatných. Zvolen však byl poslancem P. Fr. Valoušek 6695 hlasy; Jar. Bureš dostal 4358 hl. a Dobrovolný 1961 hlas. Tehdy ve skupině měst valašských zvolen byl též prof. T. G. Masaryk, nyní nejší náš prezident.

V naší obci již po řadu let není jednoty, osobní spory vždy před volbami se oživují a důsledek toho je, že v obci nic prospěšného nepodniká, ač pozemky jsou neodvodněné, cesty nespravené atd. V tomto roce konečně po dlouhém jednání bylo přikročeno k stavbě silnice z Velké do Lhotky. 7. listopadu byla tato stavba obec. zastupitelstvem zadána podnikateli p. Aug. Janečkovi z Hranic za 14.000 K.

25. června byl pěkný výlet „Pokroku“ v Olši před čís. 27. 27. srpna hrál Pokrok za režie p. říd. uč. Karlíčka divadlo „Slavnost založení“. Kus ten byl 28. září opakován na Radíkově ve prospěch tamějšího Odboru Nár. jednoty. 28. srpna dívali jsme se, jak vojíní ekrasitem trhali mosty na staré trati naproti Drahotuši. V létě postavil si hostinský p. Ant. Urban ledovnu. 20. listopadu večer shořela ve Lhotce pila p. Malchárka. Během roku bylo pořádáno v obci též několik přednášek; ku př. řed. Bureš mluvil o krmení dobytka, odb. učitel Kočí o lukušství a j. 2. prosince byla velká oslava pod císařovým heslem „Vše pro dítě“ ve škole.

I. třída slavnostně vyzdobená naplněna byla dětmi i obecními hodnostáři, říd. učitel Karlíček měl řeč o císaři a jeho lásce k dětem (jistě nemluvil ze srdce!), děti přednášely a za doprovodu harmonia zpívaly. Odpoledne byly děti na účet obce poděleny uzenkami, rohlíky a sodovkami a v sále u Urbanů celý program před obecními opakovaly. Sběrka dětí v obci „Vše pro dítě“ vynesla 64,5 K, jež byly zaslány České zem. komisi pro ochranu dětí v Brně. 28. října měla svatbu Marie, dcera mlynáře Al. Serbouska, s Románem Kopřivou, inženýrem želez. dráhy.

☞ R. 1912 Koncem listopadu a v prosinci přišla tuhá zima, jež trvala i v lednu r. 1912. Bylo až -16š C. V květnu dlouho nepršelo, až 16. května přišel očekávaný déšť. 9. července padaly chvíli kroupy jako holubí vejce veliké. Jinak r. 1912 byl dosti vlhký a úrodný. Obilí, sena, otavy i brambor bylo hojnost. 1 q brambor stál 4 K. Ovoce též bylo mnoho, zvláště švestek byla spousta. 1 q jich prodával se za 3–5 K. Na podzim slunce málo svítilo, proto hrozny ani nedozrály.

V lednu a únoru byly 4 plesy ve Velké: hasičský, Pokroku, střelecký a sousedský. 26. února měl pohřeb děkan drahotušský, P. Fr. Hynek (74 r.). Asi 60 kněží zúčastnilo se pohřbu. Byl starým vlastencem, škole přál a každé škole ve farnosti odkázal 100 K. 14. července 1912 bylo slavné nastolení nového faráře ThDr. Františka Příkryla. 12. a 13. března byl v Hranicích jako rytmistr arcivévoda Karel František Josef se svou ženou Zitou. Jel se svým plukem z Brandýsa n L. do Kolomye. Beseda mu večer před hlavní budovou voj. akademie, kde nocoval, zazpívala. 17. dubna bylo viděti kruhové zatmění slunce. Výnosem ministerstva kultu a vyučování udělen byl p. Karlíčkovi za úspěšnou činnost ve službách školních titul ředitele. Učitelský sbor s dětmi byl na výletě na Helfštýně 10. července a též v Lipniku viděli různé památky i zvon „Michal“, 312 let starý, českobratrským písmem zdobený. Váží 90 q (dle výpovědi zvoníka). 15. září byla svěcena nová krásná budova školní v Drahouších a 19. září otvíralo se české reálné gymnasium v Hranicích, jehož se ještě zúčastnil první čes. starosta Dr. Fr. Šromota, který však již 26. října zemřel.

V Praze byl od 28. června do 2. července VI. všesokolský slet, jehož z Velké se zúčastnili: řed. H. Karlíček s chotí Marií, učitel Joža Harna, správce školy na Radíkově Jos. Cvek s chotí Marií a hostinský Ant. Urban s chotí Růženou. Přijeli z Prahy plni nadšení. Za to na podzim vřelo to na jihu rakouské monarchie, neboť na Balkáně veden byl osvobozovací boj Srbů a Bulharů proti Turkům. Rakousko částečně mobilisovalo. 23. listopadu dostali rozkaz okamžitě nastoupit k vojsku: Bohumil Šindler, Ferdinand Valenta a Ludvík Šlosar a za 2 dni rukovali dragouni František Zlámal a kovář. tovaryš p. Bílého. Bylo tehdy i u nás veliké nadšení pro Srby a Bulhary; ve Velké v Pokroku nadšeně vždy v úterý večer zpívali jsme „Šumí Marica“. 27. listopadu byla v Hranicích velká protestní schůze proti válce, na níž mluvil redaktor Klusáček z Brna. 28. listopadu viděl jsem sám jeti 6 vojenských vlaků přes Hranice k ruským hranicím, neboť Rusko platilo za protektora jižních Slovanů. I ve Velké mluvílo se o možnosti války a přitom 2. prosince opět vzpomínáno bylo císařova hesla „Vše pro dítě“ a i ve Velké děti opět sbíraly a vybraly 64,58 K. Na Hostýně 15. srpna byla veliká slavnost katolíků „korunování P. Marie“ novou zlatou korunou. Ve Velké

p. Aug. Janečka začínal se stavbou silnice ku Lhotce. V roce 1912 vybírala obec 130 % obec. přírůstek.

☞ *R. 1913* 22. ledna r. 1913 zahynul předseda místní škol. rady Frant. Bezděk, čís. 35, nešťastnou náhodou. Vezl s koňmi dříví a za Lhotkou u břidlicové skály uklouzl na ledě a zadní kolo přes prsa ho přešlo. Než přijeli domů, byl mrtev na voze. Pohřbu zúčastnily se i školní děti a u kříže za vsí promluvil říd. učitel Karlíček. Zesnulý byl pokladníkem obecním, u hasičů a též v Pokroku. Byl to výborný počtář a oblíbený mistr obuvnický. Po něm předsedou místní škol. rady zvolen byl rolník Jan Tománek. 28. ledna přišel do Velké Antonín Fekar, stolář z Drahotuš, vzav si Cecilii Hapalovu. 13. února byla zde přednáška hranického primáře, Mudra Čenka Roháče, „Dojmy z Balkánu“. Pan primář byl za války v Lozengradu v Bulharsku jako řada jiných čes. lékařů, kteří bratřím slovanským na jihu konali samaritánskou službu. Pod viaduktem u Hranic stála na jaře vojen. stráž ve dne v noci. 1. a 2. března pořádal Pokrok přednášky s vypůjčeným skioptikonem „Do říše pŕlměsíce“ a pohádky hlavně pro děti. 4. května Pokrok hrál divadlo „Ona něco ví“. 25. května Pokrok pořádal kácení máje se všemi starodávnými zvyky i kolem s točícími se figurami. Byla tehdy obrovská návštěva, jako vůbec v tehdejší době každý podnik u nás byl hlavně hosty hranickými četně navštěvován. Hostinec p. Urbana měl dobrou pověst a přerovské pivo u něj mělo chvalný zvuk. V neděli knihovník učitel Harna půjčoval knihy, jež i členové Pokroku z Hranic a z Hrabůvky pravidelně si přicházeli půjčovat.

☞ *Volby do zemského sněmu* V květnu pořádány byly volební schůze, neboť 8. června byly volby do zemského sněmu ve všeobecné kurii. Agrárník Kuneš Sonntag dostal 95 hl., katol. nár. Leop. Bartoš 38 hl. a soc. dem. F. Časný 16 hlasů. 15. června byla užší volba mezi Sonntagem a Časným: Sonntag 115, Časný 25 a 6 prázdných. Zvolen byl Sonntag. Volba venkovských obcí byla 17. června. Zvolen byl Jar. Bureš. Ve Velké dostal 42 hl. a kler. starosta ze Špiček Kunovský 13 hlasů z Velké a Lhotky. 25. června byly zase obecní volby. Ve všech 3 sborech zvítězila pokroková kandidátka s Janem Bezděkem a Al. Serbouskem v čele. Strana katol. národní s rolníkem, čís. 20, Josefem Šubertem v čele nedostala ani jednoho člena do obec. výboru. Karlem Zlámalem a spol. podaný rekurs byl zamítnut. Starostou pak zvolen byl opět rolník, čís. 38, Jan Bezděk, který již byl na výminku. Ze žertu smávali se pak někteří Veličanům, že mají výminkáře starostou.

☞ *Svěcení praporu* 20. července byla veliká slavnost ve Velké: čtenářský spolek „Pokrok“, mající přes 80 členů, světil svůj krásný nový hedvábný prapor. Před hostincem p. Urbana bylo uděláno dřevěné vyvýšené podium, na němž svěcení provedl farář ThDr. Fr. Příkryl, který měl i slavnostní řeč. Od rána předseda Al. Serbousek s jednatelem J. Harnou vítali četné cizí spolky z Hranic a okolí, vítali štědrou kmotru pí Antonii Janečkovou z Hranic i matkou praporu pí. Marii Cvekovou z Radíkova a přčetné zástupy lidu, jež na slavnost přicházely. Obě dámy darovaly na prapor krásné stuhy i peněžitě dary. V poledne byla ve škole v bytě p. ředitele Karlíčka slavnostní hostina a odpoledne byla na zahrádě a v sále p. Urbana veselice. Ještě v pondělí byly dozvuky. Prapor byl zakou-

pen od fy Václav Štědrý v Chomoutově. Na jeho jedné straně je kníže Václav na bílém koni a příslušný nápis, na druhé straně je otevřená kniha, lípová větvička a jméno a sídlo spolku. Prapor má velkou cenu. Prvním praporečníkem byl Jan Vilémek, muž vysoké postavy.

Ředitel Karlíček převzal 1. listopadu redakci krajinského týdeníku „Hlasů z Po-bečví“, kamž již před tím velmi často hlavně pod čáru psával. 16. listopadu zlo-ději v noci ukradli ve škole 30 kusů slepic a králíka.

☞ *Počasí* Rok 1913 byl dosti deštivý, zvláště v červnu, červenci a srpnu časté deště způsobily nemalé škody. Obilí na stojato i v mandelích porůstalo, brambory černaly a hnily. Ovoce bylo málo, švestek vůbec nebylo.

☞ *Válka na Balkáně* V tom roce válka na Balkáně zuřila; Bulharsko, Srbsko, Černá Hora a Řecko vítězily nad Tureckem. Než prokletá nesvornost slovan-ská způsobila, že Bulhaři vypověděli válku svým posavadním spojencům, byli však zrádně napadeni. Rumunskem a připraveni o ovoce svého vítězství. Turec-ko obsadilo tehdy Drinopol a jiná důležitá místa opět. V celé Evropě a zvláště u nás byla z toho všeobecná nejistota, kvapné zbrojení a částečná mobilisace, nedůvěra jedněch k druhým. Průmysl i obchod váznul. Podniky stály a upadaly. V Rakousku pomalu schylovalo se k válce. Trať mezi „Doubravou“ a Bělotínem se rozšiřovala a upravovala. Veliké spousty materiálu – vysoké břehy – byly odváženy a zasypáván byl jimi močál. Souviselo to asi také s připravovanou vál-kou proti Rusku, vždyť železniční trať tato měla eminentní význam.

Učitel Joža Harna ochuravěl před prázdninami na ischias a po celý srpen léčil se v Trenčanských Teplicích v Uhrách. Svatbu měl 15. dubna Karel Machálka z Pasek s Marií Horníkovou.

☞ *Počet školních dětí* V roce 1912–1913 chodilo do zdejší školy 73 žáků, do Hranic do obecné školy 3 a do měšťanských škol 18 žáků a do němec. obecných škol 2 chlapci a 3 děvčata vesměs z českých rodin. Říjen a listopad byl příznivý, rolníci dobře zaseli a pak v prosinci zamrzlo. – Sbírká v Dětský den vynesla letos 51,14 K. Na podzim zdálo se, že napětí válečné pominulo, i na Balkáně nadešel mír, ježž zvláště draze zaplatili Bulhaři.

Světová válka 1914–1918

☞ *R. 1914* Rok 1914 začínal pro nás nezasvěcené docela už klidně, nikdo z nás ve Velké netušil, že hrozná vojna je už přede dveřmi. Zima byla tuhá, bylo hodně sněhu, po celý leden a únor byla výborná sanice. Dříve sáňkovaly oby-čejně jen děti, zvláště hoši, ale toho roku začal tento sport pěstovati ve Velké učitel Harna a po jeho příkladu sáňkovali i jiní. Večer od kaple dolů jezdilo se vesele až k chalupě p. Jemelky. V neděli a jinou volnou chvíli sáňkovali jsme až z Radíkova dolů ke Kunzovu. I jaro bylo pak pěkné. Stromy krásně kvetly, obilí zrálo a přineslo bohatou ženn. Avšak do toho jako hromová rána vpadla zpráva o úkladné vraždě následníka trůnu Františka Ferdinanda a jeho choti v Sara-jevě 28. června 1914. Právě tehdy byl veliký slet sokolský v Brně, jehož z Velké

se zúčastnili řed. Karlíček s chotí a učitel Harna. Mezi cvičením přišla zpráva o atentátu, slet se rozpustil a přijeli jsme domů. Měsíc hrozného čekání, měsíc nejistoty. 26. července vyšel císařův manifest „Mým národům!“

☞ *Všeobecná mobilisace* 1. srpna vyhlášena byla i bubnem u nás všeobecná mobilisace. Nastal zmatek. Všichni vojíni od 21–42 roku musili ihned ke svým částem. V každém skoro stavení byl nárek, bylo loučení. Těžko již zjišťovati, kolik z Velké nás se zármutkem v srdci najednou rukovalo! Vlaky byly přeplněny, ač každou chvíli jel vojenský vlak, neboť všechna civilní doprava byla zastavena. V Hranicích, v Opavě, v Olomouci a j. bylo boží dopuštění. Kasárny plné vojska, školy plné, na dvorech i spali v noci přicházející „obránci Rakouska“. Obec naše dodala koní a vozů. S příprěží vojenskou odjeli občané Jan Janásek a Ant. Stejskal a čeledín z čís. 26, Plepla, a z čís. 37. Naše ženy nosily v prvé dny války na nádraží koláče, cigarety a j. vojínům jedoucím na ruské bojiště. Hranické dámy podávaly vojínům kávu, čaj, cigarety a p. O žních hned ukázal se nedostatek pracovních sil. Ženy s dětmi většinou pracovaly a lidé si vzájemně pomáhali. I z místní školní rady tři členové byli u vojska: Antonín Bílý, Skříčil Jos. ze Lhotky a Jan Janásek čís. 22.

Poněvadž i učitel Joža Harna 1. srpna rukoval k vojsku do Opavy a přes svou nemoc ischias nepřišel zpět, začalo 17. září vyučování jen polodenní: dopoledne II. tř., odpoledne I. třída. V loňském školním roce vyučoval po Ladislavu Sloupském náboženství v druhém půlletí kaplan Jos. Páleník. Ten nyní též odešel z Drahotuše a nástupcem jeho byl kaplan Jan Šulák, rodák z Kelče, a ten docházel do školy do Velké. Světová válka zatím zachvátila 14 evropských států a měla za následek, že i Drahouše, Velká, Klokočí i Hrabůvka a j. obce proměnily se ve vojenský tábor. 21. září přišlo do Velké přes 1600 mužů 56. pěšího pluku hrab. Dauna z Vadovic. Plukovní velitelství bylo v Drahouších. II. třída byla obydlena jednoróčními dobrovolníky. V každém stavení měli vojáky: ve stodolách, na půdách, důstojníky ve světnicích. V obec. kanceláři byla kancelář voj. praporu. Kuchyně vojenské byly na dvoře a zahradě panského hostince č. 42. Od 26.–29. září konán byl v obou třídách odvod 3600 mužů Poláků. Vojáci pak několik dní škol. budovu čistili, neboť za deštivého počasí silnice dosud neválená před školou byla v hrozném stavu. Vojíni na panské zahradě cvičící zahradu tu tak rozšlapali, že mnohdy boty až po vrch měli od bláta. 4. října byla na panské zahradě proti škole polní mše. Stůl p. Urbana (z kuželny) trochu ozdobený sloužil za oltář. Mši sloužil katecheta z lesnické školy z Hranic a vojsko okolo vytvořilo veliký čtverhran. Vojsko zpívalo polsky, náš lid česky. Velitelem praporu byl polský nadporučík Stempkowski. 22. a 24. října byly ve škole odvody podruhé. 31. října vojsko odstěhovalo se do Drahotuše, a tak přes zimu bylo polodenní vyučování ve škole zas.

☞ *B. Bílá před vojenským soudem* Smutnou vzpomínku na tyto polské vojiny má pí Barbora Bílá, žena rolníka Františka Bílého, čís. 16. Vojáci ve stodole znečišťovali jí obilí a seno, a tu ona v rozčilení pronesla výrok, že když císař vojáky si naverboval, ať si je vezme k sobě. Vojáci ji udali, byla zatčena, odvezena do Ostravy, do Přerova a pak přišla před vojen. soud a do vězení do Krakova. Hrozila jí šibenice, avšak s úspěchem ujali se jí zdejší občané, obec. výbor a

zvláště ředitel Hub. Karlíček, který řadu žádostí o ni psal a nové svědky našel, kteří výrok ten jinak slyšeli. Půl roku však byla v žaláři a je zajímavé, že vrátila se tlustá a kvetoucí domů. Poněvadž muž byl tehdy u vojska, bylo hospodářství jejich docela opuštěné, štěstí, že její bratr ze Lhotky, p. Prokeš, pole stačil obdělávat. 5 malých dětí bydlelo ve statku jen s jakousi stařenkou. Vojenští páni byli bez smilování.

☛ *Rekvizice* Že do obce na starostu stále přicházely rozkazy z okres. hejtmanství, aby obec dodala koně, hovězí dobytek, seno, slámu a že otcové obecní měly mnohdy z toho hodně těžkou hlavu, nemusím ani připomínati. Zatím přicházely do obce smutné zprávy z bojišť: řada našich lidí byla raněna, ba už byli i první mrtví. Vilémovo proroctví, že Německo zvítězí dříve než listí se stromů spadne, bylo výrokem jen domýšlivého blázna. Přišly vánoce a manželky s dětmi slavily je bez svých mužů, matky bez synů. Hmotně zle se však v tomto roce nikomu v naší obci nevedlo, peněz bylo dost, ženy chudobnější dostávaly za své živitele peněžitě podpory.

☛ *Jiné události* 5. ledna přednášel v sále u Urbanů učitel Janečka z Hradčan „o soustavě daňové u nás a jinde“. 17. ledna na valné hromadě „Pokroku“ zvolen byl předsedou Aug. Král, jednatelem, knihovníkem a sborníkem J. Harna a pokladníkem Jos. Pražák. 29. března sehrál Pokrok veselohru F. Olivy „Julinčiny vdavky“. 10. března v noci shořely chlévy Fr. Kolářka, čís. 43. 19. května byla svatba Štěpánky Kolářkové s úředníkem Fr. Šustkem, který je nyní ředitelem továrny na vodovody ve Lvově. 7. června bylo tak chladno, že v Krkonoších napadl sníh. V květnu učitel Harna naučil mládež tančiti „Besedu“, při kácení máje 17. května večer tančila se 2krát. 24. května jeli členové Pokroku na voze p. Aug. Krále na Radíkov i s kolem s točícími se figurami a tam při máji provedli notnou legraci. 19. července byl zde župní hasičský sjezd u Urbanů. Do gymnasia byli přijati žáci Alfred Urban a Fr. Bezděk.

☛ *R. 1915* Jaro r. 1915 začínalo pěkně, ženy s dětmi a mužové přes 50 oseli pole, ale pak začalo sucho, které jařiny velmi poškodilo, brambory nebylo možno ani okopat, obilí zůstalo krátké, zvláště pozdní ječmeny, a oves někde se ani nevysypaly. Jen řez a pšenice byly obstojné. V roce 1914 mělo vojsko chleba, masa a všeho dost. Vojsko živilo tu a tam lid (polévka, komisárky se dětem a domácím dávaly). Nešetřilo se, ba plýtvalo se, vždyť válka brzy skončí!

☛ *Nedostatek potravin* Ale na jaře 1915 zásoby již docházely a naděje ani na mír ani na hojnou sklizeň nebylo. Proto redukovány byly vojsku porce chleba i masa. Chléb pečen byl z kukuřičné mouky a brambor; nechutnal a již třetího dne plesnivěl. Cena poživatin stoupala. ¼ kg másla stála až 1,80 K. Ceny poživatin i výrobků byly uměle vyháněny do výše. Proto byl proveden soupis obilí a zásob a vydány maximální ceny. Následkem toho nabídka zboží poklesla, nebylo možno ničeho koupiti. Některé druhy poživatin z obchodů vůbec zmizely (rýže, proso). Vepřové maso bylo až 5krát dražší než před válkou, sádla nebylo možno vůbec dostat. Lidé z měst chodili kupovati do vesnic a v baťochu odnášeli koupené potraviny. Trhy v městech docela přestaly. V Hranicích, v Lipníku školy i kasárny proměněny v lazarety, u nádraží a u voj. akademie byly postaveny dřevěné baráky. Vlaky s nemocnými a raněnými přijížděly a odjížděly, na

trati bylo viděti jezdit samé vojenské a muniční vlaky, vlaky se zajatými Rusy, vlaky s naším i pruským a bavorským vojskem.

☞ *Válečné půjčky* Rakousko brzy k vedení války nemělo peněz, proto si od svých občanů vypůjčovalo. 1. válečná půjčka upisovala se již v listopadu 1914, druhá v květnu 1915, třetí již v říjnu 1915, čtvrtá v březnu 1916. Starostové, učitelé, kněží, státní úředníci byli vybízeni a přímo nuceni, aby nejen sami upisovali, ale aby donucovali i ostatní. Chtěl-li se vojín udržeti chvíli na dovolené, musil upsati váleč. půjčku a p. Tak si jen vysvětlíme fakt, že půjčky ty byly poměrně v krátké době upsány. Ovšem nejedna obec se jimi finančně zakrývala. Naštěstí naše obec vlivem p. Aug. Krále a p. Ant. Urbana udržela se překotného upisování.

☞ *Školství za války* Nejvíce vytrpěly naše školy. Učitelům nařizováno bylo sbírat s dětmi jahodové a malinové (ostružinové) listy na čaj, pro vojny v poli děvčata hotovila v žen. ruč. pracích teplé části oděvu. Naše děti ve škole zhotovily tisíce papírových podešví, mnoho nátepníček, kamašlí, sbíraly po vesnici válečný kov, vlnu, bavlnu, plátno, pytlavinu, kaučuk, sbíraly duběnky a tříslovinu, kopřivy, kosti, skládaly peníze na různé účely dobročinné (Červ. kříž, na opatření umělých údů a p.) a za to dostávaly diplomy. Při všem tom mělo iniciativu učitelstvo a práce s tím spojená zvláště písemná byla nemalá. Nařízena byla i vojenská příprava mládeže od 16 let a p. řed. Karlíček musil také hochy ve Velké „execírovat“. Výnosem ze dne 30. září bylo učitelstvu zakázáno užívatí rozvrhu hodin v červeno-modro-bílém provedení. Do takových a podobných směšností až zacházely úřední předpisy.

☞ *Opět vojsko v obci* Koncem června přistěhovalo se do Velké přes 1200 vojínů 56. pěš. pluku. Vojáci pocházeli z východní Haliče a z Bukoviny a velitelem praporu byl nadporučík Ant. Bém, v civilu správce cukrovaru v Hrušovanech. Zase naplnily se stodoly a vojskem naplnila se škola. Z učíren v pravém slova smyslu udělány kasárny, nadporuč. Bém usídlil se v bytě učitele Harny, jiní důstojníci v bytě p. Karlíčka, jehož rodině ponechána jen kuchyně. V obecní kanceláři byla vojen. kancelář. Ukončení škol. roku utkvělo jistě všem dětem v paměti! Ve škole byli vojáci, proto školní zprávy byly rozdány v sále p. Urbana. Přirozeně výsledky vyučovací byly chatrné, neboť vyučování bylo mnohokrát přerušováno. V každém domě byli vojáci, v kapli bývaly pro ně polské pobožnosti, není divu, že i naše děti užívaly mnoha polských slov a nadávek. Německé komando znali skoro všichni hoši. Vojenská strážnice byla na chodbě školy a před školou se troubila večerka a ranní budíček. Dokonalý vojenský tábor! Na snažnou žádost obce a správy školy byla počátkem října jedna třída vyklizena, vyčištěna a 5. října počalo vyučování. 30. září a 2. října sebrali žáci 309 kg vlněných a bavlněných hadrů.

☞ *Rekvizice obilí* Ovšem o pravidelném vyučování nebylo řeči. Řed. Karlíček musil po vesnicích rekvírovati obilí, vyučování bylo vedlejší. Na chléb, mouku, cukr, mýdlo, petrolej, tabák a j. vydávány byly poukázky dle počtu osob v rodině. Ve všem nařídila se újma. Obilí se rolníkům rekvírovalo. Ponechalo se jim na nejmenší míru stlačené množství na setí a na živobytí a ostatní musili odvésti eráru za maximální ceny. Přirozeně, že rolníci zatajovali a skrývali obilí

a mouku a tajně mnozí za mnohem vyšší ceny je prodávali. Kdo byl chycen, byl na výstrahu exemplárně potrestán, zabavením, pokutou i žalářem. Málo to však pomáhalo. Malé šejdíře a zloděje trestali a velicí po americku bohatli a kradli ve velkém. Zle vedlo se úřednictvu, hlavně v městech; platy nepatrné, a životní potřeby stály ceny zrovna pohádkové. Lépe bylo na vesnicích a nejlépe se měli větší rolníci, jímž se majetek mnohokrátě znásobil. Lid ve městech musil také jísti a proto chodil a jezdil na vesnice, aby něco sehnal, platil, jak kdo chtěl, mlčel, aby po druhé opět dostal, byl rád, že koupil, ano, ještě přeplácel! Celý týden bylo viděti městské lidi v obci od čísla k číslu při shonu za potravinami. Ještě za drahé peníze prosili. V ochodech musil lid brát, co se mu dalo. Kupci, zejména řezníci, o konsumenty nestáli. Blažený člověk, který měl protekci – neboť bez ní ani tabáku nedostal! Trafika existovala v týdnu jen pár hodin. Zásob ubývalo, až nastala úplná stagnace. Ti, kteří měli schováno, nemohli prodávat bez obav, aby nebyli pokutováni pro zatajování zásob. Mouku mívali na vesnicích schovánu ve slámě, ve sklepech zazděných a v různých tajných skrýších. Mnohým obilí i porostlo a zkazilo se. Kdysi později (až v r. 1919) v čísle 37 schovali několik pytlů obilí na spuštěný okov do studny nad vodu na chvíli, kdy vojíní rekvirovali. Náhodou vojáci zásoby ty ve studni našli a bylo zle. Celkem rolnický lid v naší vesnici se sice nadřel a nastaral, ale bídy nepoznal. I domkařům se dosti dařilo, manželky vojínů dostávaly vysoké podpory. V mnohém stavení nikdy neměli tolik peněz jako za války. Ovšem ženy naše se také činily! Všechnu práci na poli i doma s dětmi podělaly. Jezdily, oraly a budily tak podiv, zvláště u Poláků: „U nás kobiety tak nerobí!“ Nezřídka bylo viděti 12 i 13leté oráče, jimž mladší sourozenci poháněli. Je pravdou, že úroda pak dle takové práce vypadala! Špatné obdělávání půdy a ztenčený chov dobytka (nedostatek hnoje!) byly hlavní příčinou malé úrody za let válečných.

☛ *Itálie do vojny* K válečnému manifestu ze dne 28. července 1914 přibyl dne 23. května 1915 nový: dosavadní spojenec, Itálie, vypověděl válku. Přibyla nová fronta, strašná fronta na úbočích alpských, kde nejen granáty, ale i kamení zabíjelo a mrzačilo naše hochy. Zato Rakousku přibyli také spojenci: Bulharsko a Turecko. Vojska rakouská a německá po průlomu ruské fronty u Gorlice postupovala, až dobyla zpět i Lvova. 27. června i v Drahousích bylo toto oslaveno slavnými službami Božími všech vyznání společně. Že boje ty i z Velké vyžádaly si hodně obětí, je jisto, neboť již asi 110 mužů z vesnice bojovalo „za císaře“. Tragicky zahynul nadaný nejstarší syn řed. Karlička Jaroslav, absolvent lipnické reálky. Po maturitě jako jednoroční dobrovolník sloužil u 57. polského pěšího pluku. V Pavlovicích u Přerova náhle onemocněl, snad na strnutí šíje, a 18. října v Přerově v nemocnici dotrpěl. Byla to děsná rána pro milujícího otce, který na Slávkovi nejvíce si zakládal!

☛ *Vojíní 36. pluku ve Velké* 31. října odešel 56. pěš. pluk do obsazeného území polského do Kielců. Bylo po nich v dědině smutno, lidé si zvykli na vojáky. Avšak vyučování ve škole netrvalo dlouho, neboť v listopadu přišlo nové vojsko do obce. Byli to vojíní 36. pěš. pluku z Kolomyje pod velením nadporučíka Musila. Přišli do obou učiren a do února opět se vyučovalo. Tyto vojáky lid neměl moc v lásce, řeči jejich málo rozuměl, byli to většinou Rusíni (Huculové).

Zásobování měli velmi špatné, a poněvadž byli jedlíci, jedli i zbylé „hluby“ a řepu. Od nich obyvatelstvo naše dostalo svrab na rukou a na celém těle. Zvláště večer svrab nepříjemně svědíl a pálil, každý se dřel a škrábal, až krev z těla tekla. Jistý výminkář i rýžovým kartáčem od své rodiny se nechal dřít, nemohl vydržet. I takové nepříjemnosti přinesla vojna!

☞ *Rok 1916* Teprve 4. února 1916 odešlo vojsko z Velké do Drahotuš a od poloviny února počalo se vyučování, ovšem polodenní, neboť pisatel této kroniky, učitel Harna, byl na ruské frontě u řeky Ikvy a 21. července 1916 dostal se do ruského zajetí. Po jednodenním pobytu v táboře Darnici u Kijeva hlásil se na práci a dostal se na velkostatek knížete Vasila Petroviče Kočubeja do Zgúrovky v gubernii Poltavské. Byl tam účetním v kanceláři, později vychovatelem syny centrálního ředitele velkostatku a později vstoupil do čsl. legií a byl zařazen k 5. pluku Tom. Masaryka. Do vlasti se vrátil v říjnu r. 1920. 24. května 1916 byla nařízena revise učebných školních knih. Obecné naše školy zůstaly bez čítanek, mluvnic a zpěvníků. Teprve výnosem ze dne 5. srpna 1916 zavedena byla přehlednutá trojdielná čítanka plná článků oslavujících Rakousko a císařskou rodinu. Do zdejší školy chodilo letos 79 žáků, ač v matrice bylo zapsáno celkem 110 dětí. V pátek 4. února musili jsme vyvěšovat prapory na oslavu pokoření Černé Hory. Bylo nařízeno vysvětliti žákům tu „světodějnou událost“. Učitelé musili, ale v duchu si každý myslel: „To je báječné vítězství! Rakousko mělo 52 mil. obyv. a Černá Hora ani ne ½ mil. Báječné vítězství!“

V tomto roce přísně zjišťována byla obdělaná půda, odhadována sklizeň obilí, luštěnin, sena. Avšak úroda vesměs zklamala. Obilí málo sypalo, jařiny byly krátké, zvláště pozdní ovsy a ječmeny daly nepatrnou úrodu. Rakousko stálo před hladem a naděje na konec války nebylo.

☞ *Vystoupení Rumunska* Ba vojna stále více a více se zaplétala, v září vystoupilo i Rumunsko proti Rakousku. Válečná vřava zachvátila už 27 států a nikdo nemohl zaručiti, kdy všemi již tak toužebně očekávaný mír přijde. Hlad jako hrozná příšera pomalu se blížil. Anglie prováděla blokádu důkladně a s výsledkem. Ustarané matky hlavně v městech chvěly se obavami, co zítra rodina bude jísti, jak se ošatí a obuje. Bledé a dlouhou podvýživou vyhublé dítky, jichž tvářičky ztratily růžový pel mládí a zdraví, smutným byly dokladem, kolik zla a nezaviněné bídy způsobila dlouhotrvající válka! Mravnost, poslušnost a pilnost u mládeže pomalu mizí, ubývá jí, vše krásné válka jako mráz něžné jarní květy ničí. Otcové léta již z domu vzdálení, matky ustarané a prací přetížené, školy skoro stále zavřené a bez učitelstva nemohou dětem věnovati tolik péče jako dříve v míru. Nedostatek potravin, hlad, špatné příklady vojska, ztracený vliv a dozor otcův jsou příčinou, že mnohé děti škole odrůstající daly se na cesty nepravé, kradou, toulají se, kouří a různé nectnosti páchají a musejí veřejnými orgány býti přidržovány k řádnému životu. Mohu zde pro paměť budoucím zaznamenati, že ve Velké ani mezi školními žáky ani mezi škole odrostlými takových případů nebylo. V roce 1916 už bylo vyučování školní lepší, poněvadž od února už vojsko v obci nebylo, ač vojáci sem z Hranic a Drahotuš často docházeli. Zůstaly po nich rozlámané ploty, zpustošené stodoly; všechna čest dívkám a ženám našim, že po Polácích ni jedné živé památky v obci nezůstalo. Jístá

mladá paní z Hranic, jíž jistý nadporučík zde v bytě svém často hostil, dodnes asi vzpomíná smutně oné doby, poněvadž její muž, jemuž hříchy manželky utajeny nezůstaly, dal se s ní rozvést. Ale nábožní ba bigotní oni polští vojáci byli až k neuvěření! S roztaženými rukama klaněli se a líbali podlahu v kapli, ač bývala zamazaná a poplivaná.

Řed. Karlíček kromě vyučování měl mnoho práce se soupisem osevných ploch zde i v jiných obcích. Po žních r. 1916 byl předsedou žňové komise a komisařem při soupisu zásob v Zámorských a v arcibiskupském dvoře Kamenci, jakož i v Dol. Těšicích. Přitom učitelé měli jen nepatrné drahotní přídavky a bídne živořili. Mnohá válečná vdova s několika dětmi měla větší podporu, než činilo služné učitele.

☞ *Novinový výstřih*

Zajímavá je tabulka vzestupu cen jednotlivých druhů požívatin. Uvádíme z ní pouze ceny v korunách, jak jevíly se v květnu 1914 a v květnu 1916:

	1914	1916
hovězí maso 1 kg	1,80	8,50
vepřové maso 1 kg	2,-	8,50
telecí maso 1 kg	2,-	8,50
skopové maso 1 kg	1,60	8,50
vepřové sádlo 1 kg	1,60	12,40
lůj 1 kg	1,60	13,-
pšeničná mouka O 1 kg	-,53	1,20
vajíčka kopa	4,80	15,-
máslo 1 kg	3,20	9,60
hrách 1 kg	0,56	4,30
čočka 1 kg	0,44	-
rýže 1 kg	-,67	6,10
jablka 100 kg	8,-	20,-
cukr 100 kg	79,-	100,-
káva 1 kg	4,20	12,-
čaj 1 kg	10,-	22,-
šunka 1 kg	4,90	14,-

☞ *Nátlak úřadů* Nejbolestnějším bylo, že úřady přímo učitelům nařizovaly upisovati rakouské válečné půjčky a ostatní občany k tomu také nutiti. Pan okr. hejtman rytíř Emil Vychodil zavolal si 2krát rolníka Aug. Krále a nejdřív přivětivě a pak úředně jej přemlouval, aby též upsal. Pan Král se napřed vymlouval, ale když okr. hejtman pokoje mu nedal, přímo se hejtmana zeptal, kolik on již na váleč. půjčky upsal. A od té doby měl pokoj! Ovšem kdo byl ve stáří do 50 let, nemohl tak „otevřeně“ s okres. hejtmánem mluvit, ihned by býval rukoval na vojnu.

☞ *Smrt císaře Frant. Josefa I.* Dne 21. listopadu 1916 zemřel po 68letém panování císař František Josef I. Byl to panovník velmi slabý, který vývoj našeho národa všemožně brzdil. Statisícům Čechů vídeňských nepovolil ani jedině veřejné čes. školy, nedal se vůbec korunovati za čes. krále, ač slíbil tak učiniti,

ale v slibu svém nestál. Čechové však vlastní silou upravili si své postavení říší a v každém oboru vědění a práce velmi vynikli. Císařem stal se syn arcivévody Otty Karel I. Šbírka v Dětský den vynesla jen 31,06 K, v obětní dny 46,36 K. Do školy chodilo zde 93 žáků ve šk. roce 1916–1917. Avšak na podzim veliká bída byla o uhlí pro školu. Konečně přec podařilo se uhlí zakoupiti.

☞ *První raněný* Koncem r. 1916 bylo již asi 120 mužů a hochů u vojska. Vždyť brali tehdy již i hochy 19leté, později i mladší. Celá řada jich byla již raněna, bylo již několik mrtvých a nezvěstných a hodně zajatců. Jako první raněný v r. 1914 přišel z fronty rolník č. 20 Jos. Šubrt. Měl ustřelený prst na ruce.

Na podzim r. 1916 rozhodly se Německo a Rakousko, že se rychle vypořádají s novým protivníkem – Rumunskem. Armády Mackensenova a Falkenhaynova ohromným nápořem zlomily a zatlačily Rumuny a 6. prosince jejich krásné hlavní město Bukurešť octlo se v německých rukou. Telegramy o ohromném vítězství byly nalepeny v městech na každém rohu. Jak nám tehdy bylo!

☞ *Hymna ve sklepe* Zaznamenávám pěknou, trochu bizarní drobnůstku, jež svědčí o tom, že my Češi neklesali jsme na duchu ani po takových těžkých ranách. Věřili jsme stále v sílu spojenců. V Hranicích právě byl jarmark, když zprávy o dobytí Bukureštu došly. Z Hranic vracejíce se z jarmarku, stavili se někteří zdejší občané v hostinci u Urbanů a potajnu, aby nikdo cizí to neviděl a neslyšel, dávali svému roztrpčení průchod. Pokud jsem zjistil, byli to: řed. Hub. Karlíček, hostinský Ant. Urban, Valentin Domes, železniční zřízenec, Bohumil Šindler, poštovní zřízenec, Frant. Foltýnek a snad ještě někdo. Asi na návrh řed. Karlíčka a p. Urbana sestoupili všichni do sklepa v hostinci a tam od srdce s vlasteneckým zanícením zazpívali si hymnu „Kde domov můj?“. Dali tak najevo svou víru v konečné vítězství naší české věci. V téže době i p. řed. Karlíček nějakým neprozřetelným slůvkem upadl v podezření u důstojníků v hostinci Urbanově a p. Urban jednak výmluvami a hlavně dobrým „truňkem“ docílil, že podezření se rozplynulo.

V roce 1914 dosloužil věrný služebník obce, noční hlídač a obecní sluha, Jan Josefovský a od 1. ledna 1915 byl noč. hlídačem Rajmund Šindler a obecním sluhou za plat 100 K Ant. Šlosar. Již r. 1912 byla dokončena nouzová stavba obecní, nyní okresní, silnice z Velké do Lhotky, měřící 1745 m, na níž zemský výbor moravský dal podporu 3000 K. Kolem této silnice bylo třeba vysázeti stromky. Proto 2. února 1916 obecní výbor usnesl zakoupiti z hospodářské školy v Opavě švestky a tyto podél této silnice vysázeti. V téže schůzi bylo také usnešeno porýti kolem školní budovy drátěný plot. Usnesení to však nebylo provedeno.

☞ *Kmenové jmění obce upsáno* Ve schůzi obec. výboru 17. května 1916 bylo na nátlak okres. hejtmanství usneseno, aby obec na IV. válečnou půjčku upsala aspoň své kmenové jmění, a to 2 státní dlužné úpisý v nomin. hodnotě 1000 K a vinkulovaný vklad v Kontribučenské záložně v Hranicích 1622 K.

Ve schůzi 18. prosince usneseno odprodati p. Janu Glosovi, č. 27, Valentinu Domesovi, č. 73, a Ant. Šindlerovi, č. 63, za cenu 1 K za 1 m² každému kousek obec. pastviska na rozšíření zahrádek.

Z členů obecního výboru byli v prosinci r. 1916 titi doma: starosta Jan Bezděk, radní Augustin Král, radní Jan Janásek, který se již vrátil z vojny bez koní,

s nimiž v r. 1914 jako civilní od obce poslaný „fořpon“ odjel. (Poněvadž přišel do hostince s pytlek na rameně, vrací se z fronty, odpověděl na otázku, kde má koně a vůz, že v pytli.) Dále byli doma: Jan Glos, Konstantin Pop, Ant. Číhala, Fr. Bezděk, Jan Tománek, Ant. Šindler a Ant. Bílý. Ant. Bílý byl však jen přechodně doma, od r. 1914 byl u vojska a brzy opět byl k domobraneckému pluku volán. Nejvíce práce v této době válečné měl starosta Jan Bezděk, který občanům čas od času vydával cukřenky, chlebenky a jiné -enky. Kdysi v zimě nahnulo se mu tolik hochů a různé mládeže do světnice pro tyto lístky, že v povstale tlačenicí povalili železná kamna, z nichž převrhl se veliký hrnec s vodou na plotně postavený, spadly dlouhé roury a pan starosta objevil se i se svými lejstry v oblacích sazí. Po nadějně mládeži se ovšem marně sháněl! Div, že mu nevynesli s dveřmi i veřeje ze zdi!

☛ **Rok 1917** Rok 1917 začínal s jistými nadějemi: Císař Karel I., zdálo se, že rád by válku ukončil, neměl však dosti síly dostati se z toho železného kruhu. V Rusku zhroutil se trůn s ruským carem, kterýž odvezen byl s rodinou jako obyčejný Mikuláš Romanov na Sibiř. Ruská revoluce měla veliký ohlas i u nás. Čeští spisovatelé vydali známý projev, jehož vlivem i Český svaz říšských poslanců dne 30. května 1917 prohlásil, že český národ hlásí se o svá nezadatelná práva. Bohužel ruská revoluce byla docela nepřipravená, velká svoboda opojila ruský národ a říjnový převrat v Rusku, kdy bolševici s Leninem a Trockým v čele urvali vládu do svých rukou, vyřadil Rusko z řad spojeneckých armád. Amerika pochopila nyní, že osiřelé místo zaujmout musí ona, má-li Německo býti poraženo. Tak zanesena byla válka do 4 dílů světa, 28 států napínalo veškeré své finanční a vojenské síly, válka dostupovala svého vrcholu. Rakousko-Uhersko od celého světa blokádou spojeneckou odřezané, vodilo na své fronty i 50letého muže i mladíky 18leté. Odvody stíhaly odvody. 10. ledna 1917 odešlo k vojsku opět 12 odvedených z Velké. Od Tománků z čís. 41 byli už 4 syni u vojska. A takových případů bylo víc. Z čísla 47 sloužil otec Josef Valenta i syn František, který tehdy byl již v zajetí v Rusku.

☛ **VI. válečná půjčka** V květnu 1917 již Rakousko vypsalo VI. váleč. půjčku. Předsedou exekutivního výboru pro tuto půjčku u nás byl ředitel H. Karlíček. Veličtí občané upsali na ni 30.800 K, Lhotka 8000 K, ba i škol. děti upsaly 1000 K. Vždyť papírových peněz bylo tehdy už dost! Okres. hejtman vyzval přispíšem ze dne 10. května, č. 22861, obec naši, aby upsala 20.000 K na VI. váleč. půjčku. Obecní výbor ve schůzi 25. května dlouho o tom rokoval, počítal obecní dluhy (32.100 K činily) a pak všemi hlasy upsání půjčky obcí odmítnul. Čest budiž občanům, kteří měli tehdy tu smělou a zachránili obecní finance před krachem, který by je byl po skončení válce postihl! Na věčnou paměť uvádím zde jich jména: starosta Jan Bezděk, radní Aug. Král, Ant. Bílý, Jos. Valenta, Jan Tománek, Konst. Pop, Jan Janásek, Val. Domes, Jan Glos a Ant. Šindler. Jednotlivci upisovali tuto půjčku jen pod nátlakem shora a dobře udělali ti, kteří se brzy půjčky prodejem s menší ztrátou zbavili.

☛ **Keřasi** Nedostatek potravin a na venkově zvláště věcí denní potřeby (petroleje, nití, látek, obuvi a p.) byl čím dále hrozivější. Vídeňské centrální úřady, které ve všech rakouských zemích chtěly vše vždy narážeti na jedno kopyto,

určily a nařídily pro všechny potraviny a potřeby jednotné, tak smutně za války proslulé, maximální ceny, dle nichž se však nikdo neřídil. Překupnictví, řetězové obchody – ti, kteří je provozovali, byli zvaní keřasi (němec. Kette) – umělé vyhánění cen do výše, klamání, podvody a zlodějství, to vše se najednou všude objevilo. Z nekalých těch obchodů zbohatly statisíce lidí, milionáři rostli za války přes noc, ale naproti tomu miliony lidstva zmráaly v pravém slova smyslu hladu a bídou. I v naší obci našli se lidé, kteří tísně svých spoluobčanů dovedli využítkovati k svému obohacení. Zapírali, nemají už ničeho, nemohou prodati, ani sami už nebudou mít pro sebe..., avšak přišel-li kdo zaplatil dvoj- i trojnásobnou cenu, tajně prodali. Mnozí tak zatvrdli v srdcích svých, že žádná bída, ani pláč dětský jimi nepohnul. Měla by býti pro ně pořízena v každé obci „černá kniha“, v níž by byli na postrach jiným zapsáni. Bohudík, ne všem zatvrdla tak srdce mamonem! I u nás našli se lidé, kteří pomohli, jak mohli. Byli to zvláště ti drobnější rolníci.

☞ *Znehodnocené peníze* V tomto roce a v následujícím bylo i zde papírových peněz jako smetí. I nejhudobnější lidé i děti měly u sebe tolik peněz, jako nikdy před tím. I děti sotva škoale odrostlé vydělaly si 7–8 K, i více, dospělí 15–20 K. V novinách byli hledáni kupř. učni obuvníků, jimž nabízeno bylo 14 K denně s dodatkem: „o aprovisaci je postaráno!“. Aneb kupř. bednářský tovaryš vydělal si 700–900 K týdně. Nejhuře žilo úřednictvo. Industriální učitelka zatímni měla 42, definitivni až 90 K měsíčně, učitel 130–250 K, nejstarší se 40ti služebními lety kolem 300 K měsíčně. To byl život! Selský 16letý synek z Velké dal za šaty 850 K. Kdo z úředníků mohl se tehdy ošatiti? Práce ve škole byla stále podceňována. Několik týdnů se vyučovalo, přišla zima, nebylo uhlí ani dříví a vyučování tím trpělo. Kromě toho ředitel p. Karlíček byl přihrán k různým funkcím při soupisu a rekvisicích zásob. Od 19. listopadu – 23. prosince byl v Černotíně, Špičkách, Miloticích, Jindřichově a v Kelči.

Jistě dnes zajímavě se čte, že rakouská vláda předpisovala svým věrným poddaným i posty, tj. bezmasé dni, a radila hospodynkám, co a jak mají vařiti, aby s potravinami se vystačilo. Ba byli ustanovováni i „komisaři“, kteří musili po obcích choditi a hospodynkám pod pokličky nahlížeti, nevaří-li se maso v bezmasý den. Nevděčnou tuto funkci ve Velké musil jednou konati říd. učitel z Černotína, p. Vodička.

☞ *Přišla bída na kuřáky* Velmi zle dařilo se kuřákům. Na „tabačenku“ dostal kuřák asi „paklu“ na týden a několik cigaret, což nestačilo. Proto kuřáci sušili byliny, sbíraly různé listy, na půdě pod senem smetali drtiny senné a bafali a trávili se různými méně aromatickými kuřivý. Když se dva kuřáci potkali, první hleděli jeden druhému do dýmky, co kouří. Jistý výminkář zdejší měl plný ohrabečný koš „kuřiva“ na půdě. Ovšem když si na tom „tabáčku“ pochutnával v jizbě, rodina musila na čerstvý vzduch. Za trochu tabáku neb cigaretu byl by kuřák tehdy prodal své prvorozenství. I na ně válka tedy dolehla!

Válka projevovala se i jinak: místo drahé obuvi kožené nosily děti a chudobní lidé obuv s dřevěnými podešvemi; klapali jako v Japonsku. O Všechny sv. pro nedostatek svítiva nesmělo se na hřbitově svítiti. Že i z Drahotuš z kostela byly vzaty zvony na děla, není nic divného. Dělo se tak všude. Že skoupením různým

těch zvonů, jež naši předkové obětavě pořídili a posvětili dali, aby hlaholily ku cti a slávě boží, zbohatl jistý maďarský žid, poněvadž zvony ve vídeňském arse-nálu skoupil za babku, dosud asi všem také není známo.

☛ *Rok 1917, krise zásobovací* Rok 1917 byl velmi suchý. U nás nepršelo od 28. května do 13. září. Ovsy a ječmeny se v některých místech ani nevysypaly. Lidé je sbírali jako seno do žebřin. Sena bylo též poskrovnu, rolníci byli nuceni zredukovati stav dobytka. Nedostávalo se mléka a stoupla cena jeho u nás 1 l za 50 h, v městech více. Máslo a vejce skupovali lidé z cizích okresů, zejména vystěhovalci z Haliče, jichž rodiny braly 30–50 K denní podpory. Poněvadž jim na penězích nezáleželo, přeláčeli vše bez rozumu. Bramborů bylo velmi málo, placena byla 1 K za 1 kg, a to si je musili lidé sami nakopati na poli. Následkem sucha ta nejdůležitější potravina zklamala. Ježto příděl mouky byl nedostateč-ný, vozili rolníci v noci tajně obilí do mlýnů, aneb šrotovali si je sami doma. Když však šrotovníky, odstředivky a p. byly úředně zapečetěny, měli lidé zrna na kávových mlýncích, tloukli je v hmoždířích, vařili zrna a jinak si pomáhali. Hlad činí i z toho nejlojalnějšího občana buřiče, zvláště když ví, že privilegova-ná část spoluobčanů má všeho dost. Stále byly pokyny a rozkazy vydávány, jak šetřiti vším, hlavně potravinami, a zatím zrovna tam, odkud rozkazy se dávaly, se nešetřilo: brambory musili rolníci dodati vojsku, aby hned při dopravě zmrz-ly ve vagonech. Zrna se musilo dodati, ale sta q obilí zkazila se nemoudrým uložením a pak vozilo se ztuchlé zrna na pole jako hnojivo. Už to v tom milém Rakousku šlo všechno naopak! Byl-li loňská úroda velmi slabá, letošní byla zrovna bídná. „Vše na lístky!“, bylo panující heslo. Avšak lístky se vydávaly, ale velmi často nic na ně se nedostalo. Nejpodařenější z nich rozhodně byly „tučen-ky“, neboť nikdo na ně ani loje u řezníka koupiti nedostal. 1 kg sádla stál kolem 100 K a nebyl k dostání. Kousek mýdla stál 7 K, špulka nití 9 K i více, ovšem za mouku a j. potraviny obchodníci rádi prodali ze svých tajných skladů.

V roce 1917 počalo Rakousko stavěti mohutné žulové mosty na trati mezi Velkou a Hranicemi. Stavěli je italští zajatci. Mosty ty stavěli hlavně v r. 1918 až do pře-vratu. Měla na nich jíti třetí a čtvrtá železniční kolej. Dostavěny nebyly.

☛ *Rok 1918* Rok 1918 začínal nějak slibně pro náš národ. Na Tři krále, 6. led-na, proklamoval národ náš svá práva na samostatnost a 13. dubna Mistr Alois Jirásek předčítal ve Smetanově síni v Praze věkopamátnou přísahu, již zástup-cové národa skládali jménem Čsl. národa. Tyto projevy utlačované české síly dávaly tušiti, že již vyvstává v dáli jitřenka české samostatnosti, naděje lepších dnů. Zatím na frontách sváděny byly poslední urputné boje jak ve Francii, kde Němci již opět ohrožovali Paříž, tak i v Itálii, hlavně na Piave. Avšak převa-ha dohodových vojsk, vzniklá hlavně příchodem Američanů, začala se pomalu uplatňovati, až konečně na podzim došlo pro Rakušany, Němce, Bulhary a Tur-ky ke katastrofě. Neúprosný osud, spravedlivý osud se naplnil! Do vlasti častěji již přicházely i zvěsti o čsl. legionářích, kteří v létě r. 1918 opanovali Sibiř a podivem naplnili celý svět. Tajemně a s láskou vyslovováno bylo čím dále častěji jméno vůdce zahraničního našeho odboje prof. T. Masaryka. Třebas hlad, bída čím dále více doléhala na lid náš hlavně ve městech, třebas nejedna žena, nejed-na matka ztratila zrovna v těchto posledních bojích svého živitele, přec žilo se již

nějak lehčeji, každý už tušil blízkost čehosi velikého, co národ vyvede z odvěké poroby a přivede na slunce zlaté svobody. Všemi toužebně očekávané slovo mír vyslovováno bylo stále častěji. I ti naši hoši v rakouské armádě již dýchali aspoň trochu volněji, neboť nebylo už té tuhé kázně jako dříve. Naši hoši z dovolených vraceli se pozdě, ba mnozí už v létě r. 1918 se nevraceli na frontu, nýbrž skrývali se doma i v lesích, kde tvořili známé „zelené kádry“. Na říši Habsburskou, jejíž panovníci nás od r. 1526 utlačovali, přicházela Osudová chvíle. Tou Osudovou chvílí katastrofální pro Habsburky, ale šťastnou pro národ, náš byl 28. říjen 1918.

☞ *Státní převrat* Nastal nekrvavý převrat v Praze, kde ihned vlády ujal se Národní výbor. Praha prožila 28. října den nelíčené upřímné radosti. Na Moravu přišly telegrammy o převratu v úterý 29. října. Obecní tajemník p. Fr. Tománek byl tehdy v Olomouci u vojska a tam s jinými prožil vzácný ten den čisté radosti. Pan ředitel Karlíček vypravuje o převratu u nás toto: „Ve Velké řádila mezi dětmi chřipka, nebylo vyučování. Najednou odpoledne přijde do školy cizí člověk a vyřizuje mi, abych ihned přišel do Hranic, že je tam jakási veliká slavnost. Jaká, nevěděl. Šel jsem. S budovy Kunzovy továrny vlál ohromný prapor slovanských barev. Co to? Běžím, co mi nohy stačí, už jsem v městě, lidé mně ruce tisknou a objímají, dovídám se o převratu. Všechno jásá, zpívá, hudba hraje, lidé se objímají. V Hranicích všechno německé zmizelo, rakouští orlí z úředních budov sundáni a byli vhozeni do Bečvy neb rozbiti.“ Přirozeně, že i ostatní občané ve Velké se radovali, třebaš všichni hned plně si neuvědomovali, co znamená národní samostatnost, svoboda. Ale radovali se všichni proto, že dočkali se konce hrozné války, nastal toužebně očekávaný mír. Však už dusno bylo v té rakouské monarchii. Heslo „Vydržet!“ bylo prováděno jen slovy, chudý lid strádal již strašně, zatím co „kefasům“ vedlo se báječně. Tito by byli válku ještě vydrželi. Následkem ohromného vydávání papírových peněz do oběhu znehodnotila se jich cena. Zlato, stříbro, měď zmizely. Zůstaly mince železné (válečné!), něco niklových 10 h a papíry.

☞ *Ceny denních potřeb* Následkem znehodnocení peněz, jakož i poklesem produkce materiálu, stoupla cena potravin, životních potřeb a všech výrobků. Cena látek: na panský oblek asi 1200 K, dámský 1500 K i více, obyčejný šátek na hlavu 60 K, papírová zástěra 14 K, papírová látka na šaty od 30 K, špulka nití 20–30 K.

Obu: nízké šněrovací botky 150–400 K, nízké papuče přes 30 K, punčochy 30–40 K. Řemeslníci pracovali úměrně s drahým materiálem a ještě k tomu za aprovisací. Vrátily se staré časy, kdy lidé své výrobky si vyměňovali.

Množství poživatin zmizelo z obchodů, zejména zboží koloniální. Kupř.: 1 dkg pepře stál asi 10 K. Žito a pšenice stály kolem [. . .], 1 l mléka 1 K, 1 vejce 1 K, 1 kg masa 10–32 K, sádla 100 K, másla 48 K.

V tomto roce byla veliká úroda hub. K nám donášeny byly hříby ve velikém množství z lesů valašských za cenu 1 kg 16 K. Veliká úroda byla i švestek, prodávány byly u nás po 1.20 K i více za kg. Ceny domácích zvířat byly zrovna enormní a rolník, který mohl několik kusů dobytka v té době odprodati, splatil si snadno dluhy, byť tyto byly sebevětší. Kůň stál 20.000 K i více (obyčejný tažný!), kráva

přes 6000 K, koza 600 K, ovce až 700 K, selata pár až 1600 K, husa přes 100 K, slepice 40 K, kuře 20 K atd.

Potřeby v domácnosti: porcelánový talířek dříve 36 h, nyní 5 K, plechový hrnek dříve 2 K, nyní 60 K, košík na brambory dříve 60 h, nyní 12 K a p.

☞ *VIII. válečná půjčka* V dubnu 1918 upisovala se již VIII. válečná půjčka. Okres. hejtman vyzval naši obec, aby upsala aspoň 15.000 K. Ve schůzi 22. dubna bylo usneseno upsati 2400 K, což na další pokyn okres. hejtmanství bylo ve schůzi 28. dubna zvýšeno na 3000 K (šesteronásobek daně). Tak rozvázní a šetrní členové obec. zastupitelstva chránili obecní hospodářství před pozdějšími pak pohromami, když půjčky ty byly po pádu Rakousko-Uherska znehodnoceny. Za to mnozí jednotlivci, kteří včas rakous. půjčku s malou ztrátou neprodali a pak již za republiky peněz na čsl. půjčky, jimiž by válečné půjčky zhodnotili, neměli, těžce pykali za svou ochotu finančně podpírat monarchii. Ve Velké byl to hlavně p. Jan Tomečka z čís. 10, který celé své jmění upsal na válečné půjčky a pak brzy by byl o rozum přišel, a také od oné doby všechnu chuť k práci a životu ztratil a bídne žil.

☞ *Školní zahrada vzata škole* Ve schůzi obec. výboru 8. dubna odebrána byla řediteli obec. školy zahrada štěpnice za domem čís. 83 a byla pronajata. Správce školy nikterak nemohl docílit, aby rozbitý tyčkový plot dala obec do pořádku. Na podzim, když byla nouze o palivo, dal starosta Jan Bezděk plot strhnouti a upotřebiti na palivo do školy. Avšak slušné stromky v zahradě byly zající ohryzeny, a tak celá školka zničena. Aby na jaře nemusil se dělati plot nový, který by proti dobám předválečným mnoho stál, zahrada se škole odebrala. Jistou vinu měl i správce školy. Ještě před válkou pamatováno bylo na nový plot v rozpočtu školním určitou položkou. Měl přiměti tehdy místní škol. radu výčerpati rozpočet. Dnes není ve Velké ani školky, ani žáci nemohou názorně učit se prováděti šlechtění stromů neb pěstovati zeleninu a p. Školní zahrada je pro zdárnou práci ve škole nutností!

Ve schůzi 30. srpna bylo usnešeno, aby za udělení domovského práva zaplatil občan obci poplatek od 300–1000 K.

7. září bylo v obec. výboru usnešeno dáti vymalovati II. třídu, poněvadž v obou třídách od 16. září začne vyučování. Toho dne naposled zpívána byla v kostele v Drahotuších dětmi rakouská hymna: „Zachovej nám, Hospodine!“ Za války při každé příležitosti miliony lidí ji zpívaly v kostelích a jinde, a přec Bůh nevyšlešl těch proseb za císaře. 8. listopadu byla malá školní slavnost za účasti obce a místní škol. rady jako vzpomínka na osudný den bělohorské bitvy.

☞ *Škola* 22. listopadu zemřel rolník, č. 41, Jan Tománek, předseda místní školní rady. Ve schůzi 26. listopadu zvolen byl předsedou po něm hostinský Ant. Urban. V novém školním roce místo v legiích v Rusku dlícího J. Harny byla ustanovena ve Velké výpomocnou učitelkou sl. Ludmila Králíková, která zde učila až do 31. prosince 1920. Žáků do zdejší školy chodilo 108. Katechetou zde byl již od r. 1914 Jan Šulák, rodák z Kelče. Ind. učitelka Vlasta Binková obdržela zdravotní dovolenou a zatímne vyučovala zdejší rodačka Anežka Jemelková.

☞ *Vracející se vojáci* Vojáci pomalu po převratu vraceli se domů. Mnozí z dalekých bojišť přišli v bídném stavu, na hranicích jim zbraně, koně, pláště,

pokrývky i kusy stejnokroje pobrali a každý byl rád, že už je mír a že aspoň holý život zachránil. Každý radoval se ze svobody naší vlasti, každý představoval si velmi růžově život ve svobodné Čsl. republice!

V mnohých rodinách byla radost veliká nad vrátivším se po letech otcem, manželem či synem, v jiných rodinách nastal znovu pláč a zármutek nad ztraceným příslušníkem, který už nikdy se nevrátí. Bylo jich v naší obci dost.

Mnozí vojíni zajímavé zkušenosti z války dovedou vypravovati a je zajímavé je poslechnouti ještě dnes někde ve společnosti, když vojnu vzpomenu. Mnozí byli hodně daleko, i když nebyli legionáři. Na Sibiři byli: Josef Vika, čís. 85, jako zajatec byl v Tomsku a Omsku, p. Josef Axman, čís. 84, byl [.]. V Albánii byl v r. 1917 hostinský p. Antonín Urban, který tam sloužil jako četník a hodně tam zkusil.

Mnozí naši hoši byli v čas války na několika bojištích: napřed na ruské frontě, pak na italské neb rumunské. Kdybych jich osudy chtěl vypsati, byla by toho celá kniha.

☛ „Černé“ *dovolené z vojny* Je zajímavé, že v roce 1918, ještě za války, musili naše vojenské oddíly z jedné fronty na druhou přes naše země převážeti v zamčených vagonech, aby vojáci neutekli do svých domovů. Tak kupř. když střelecký pluk č. 13 z ruské fronty u Kovelu se stěhoval do Tyrol, při jízdě přes Moravu vozy byly dobře uzavřeny, aby obránci říše rakouské se nerozprchli. Chtěl-li některý na záchod, vojáci od stráže s bajonety na ramenou ho doprovázeli. Teprve když vlak přijel do Vídně, byly vozy jim otevřeny. Avšak i tak za pečlivého dozoru dosti vojáků se jim ztratilo; vyskočili během jízdy. Ku př. pan Josef Myška, tesař, čís. 64, ještě se 3mi jinými druhy ze zdejšího okresu vyskočil v plné jízdě z vlaku blízko Lipníka n. Beč. Neublížili si odvážným skokem, avšak lokty a kolena jim docela z šatů vylezla. Doma na samovolné dovolené stejnokroje zalátali a po několika dnech jeli sami za svými částmi.

Zajímavě vyličil mi nynější obecní tajemník p. František Tománek z čís. 41, jak mohl při podobné jízdě přijíti o život: „26. února 1918 jeli jsme se 37. Marschbataillonem 54. pluku ze Sanoku na frontu italskou. Většina nás Čechů chystala se hned v Ostravě, že podíváme se domů. Tehdy už nebyla tak tuhá disciplína a vojáci houfně utíkali domů. Konečně, vždyť jeli na frontu! A nic horšího jim udělati nemohli, než opět poslati je na frontu! Věděl jsem určitě, že vlak v Hranicích nezastaví, avšak těšil jsem se, že za mírnější jízdy někde v poli vyskočím, zaběhnu na den či dva domů a pak pojedu za nimi. Připraven ku skoku stál jsem stále na plošině, než vlak jel značně rychle. Kus za Hranicemi odhodlal jsem se vyskočit, děj se co děj! Už jsem téměř vykloněn chtěl skočiti, když v tom spatřím před sebou železné zábradlí. Obešla mne hrůza z toho, co by se bylo stalo. Pode mnou zela hluboká propast, byli jsme právě na vysokém mostě u Drahotuše. Veliké mé štěstí, že jsem se o okamžik opozdil! Buď bych býval rozbil své údy o zábradlí mostu a vržen byl pod kola vlaku, aneb býval bych skočil s vysokého mostu dolů a zabil se. Na ten hrozný okamžik často si vzpomenu a děkuji náhodě, jež mne zachránila!“

Zrovna v době státního převratu řádila i ve Velké chřipka, nemoc, která koncem války a po válce mnoho lidí zachvátila a téměř vždy své oběti nějakou památkou

zanechala. Tehdy v obci mnoho lidí onemocnělo, že i vyučování školní bylo od 27. října do 9. listopadu přerušeno.

☞ *Národní shromáždění* V poledne 14. listopadu 1918 první Národní shromáždění v Praze učinilo ústy ministerského předsedy Dr. Karla Kramáře toto památné prohlášení: „Všechna pouta, která nás vázala k dynastii Habsbursko-Lothrinské, jsou přervána! Konec je smlouvám z r. 1526 a praktické sankci! Dynastie Habsbursko-Lothrinská ztratila všechna práva na trůn český. A my svobodně a volně prohlašujeme, že náš stát československý je Československou republikou. Abychom doplnili všechno to, prosím, abyste prvním prezidentem zvolili Tomáše Masaryka“. Všechno vstává, souhlasí, volá slávu a Dr. Kramář oznamuje: „Prohlašuji, že prof. Dr. Tomáš G. Masaryk jest jednomyslně zvolen prezidentem Československé republiky.“

Dne 21. prosince prezident Masaryk přijel do Prahy a byl vítán jásotem statisíců. Alois Jirásek vítal ho slovy: „Vítej, vzácný náš hrdino a vítězi, jehož jménu budou u nás žehnati na věky!“ Pan prezident v odpovědi vybízel všechny ku práci, která na nás v samostatném státě čeká.

☞ *Pochybnosti* Bohužel, široké vrstvy lidu brzy ztratily nadšení z 28. října 1918. Našli se i u nás jednotlivci, kteří nepochopili světodéjný ten převrat a nevěřili, že republika se dlouho udrží. Slyšeli od Němců a Židů v městě, že republika dlouho nebude. Jiní zase doufali, že v republice bude ihned blahobyt a rázem všeho dost. Zapomněli, že 4letá válka zanechala tak hrozné stopy, že řadu let bude trvati, než prací a úsilím všech v celém státě nastane zase blahobyt a lepší doba. Bylo třeba přinášeti oběti. Vypsána byla čsl. půjčka státní. Avšak lid po smutných zkušenostech s půjčkami rakouskými za války, nechtěl u nás upisovati, ač peněz papírových bylo dost. Drahota po převratu trochu klesla, avšak v krátké době vyvihly se ceny všech životních potřeb opět do výše.

Smutně proslavený okres. hejtman Emil Vychodil rytíř z Hannaburku, byl z Hranic přesazen do Nov. Jičína a jeho nástupcem byl Dr. Bř. Ščáva, rodem Hanák, muž energický a dobrý Čech. Starostové, úředníci a učitelé přísahali věrnost Čsl. republice. Ve školách a v úřadech počal nový život. Svoboda, zlatá svoboda!

☞ *Legionáři z Velké* Za tuto svobodu, za samostatnost národa bojovali i někteří legionáři z Velké, ba dva tam i životy své za drahou vlast položili. Byli to:

1. *František Tomečka*, narozený r. 1894 v čísle 3, který přišel do ruského zajetí, počátkem roku 1917 vstoupil do legií a sloužil u 2. pluku Jiřího z Poděbrad u 1. roty. V roce 1918 prodělal boje s bolševiky, kteří česl. legionáře nechtěli propustiti přes Sibiř do Vladivostoku. V těchto bojích padl jako hrdina u Dalmatova na Sibiři 11. července 1918.

2. *Valentin Skýpala*, nar. 1883 v Oznici u Val. Meziříčí, vzal si za ženu Marii Šindlerovu z čís. 6, z níž měl děvče Františku. V ruském zajetí též vstoupil do čsl. legií (5. rota 11. pluku) a brzy před návratem do vlasti přišel o život 1. května 1919 v lese asi 1 km od stanice Ačinsk.

3. *Josef Kestl*, stolář, čís. 65, též jsa v ruském zajetí, vstoupil do čsl. legií v Rusku. Sloužil u 6. náhrad. pluku, později u 2. kulometní roty 10. pluku. Do vlasti přijel počátkem r. 1920. V zajetí byl v Kazaňské guber.

4. *František Valenta*, rolnický syn z čís. 47, syn Jos. Valenty, upadl do ruského zajetí a jako zajatec pracoval na statku. V roce 1918 vstoupil do legií a sloužil u 2. jezdeckého pluku. Do vlasti přijel v létě r. 1920 v krásném jezdeckém stejnokroji (červené kalhoty).

5. *Joža Harna*, učitel, přišel 21. července 1916 do ruského zajetí, žil na velko-statku knížete generála Vasilu Petroviče Kočubeja ve Zgůrovce v gubernii Poltavské. Vstoupil do legií a zařazen byl u 5. pluku T. G. Masaryka, s nímž prodělal cestu do Vladivostoku, boj o Vladivostok, boje na frontě ussurijské, pak zpět na západ a konečně churav přišel do 5. vojenské nemocnice, s níž přijel na americké ohromné lodi „President Grand“ před Suez, Terst 19. října 1920 do drahé vlasti.

6. *Antonín Glos*, domkař, čís. 2, též od 15. střeleckého pluku dostal se do zajetí a tam v Rusku vstoupil do legií. Do zajetí přišel již v prosinci r. 1914 u Pinczova. Žil v Omsku v táboře a r. 1918 vstoupil do legií k 6. strážnímu praporu. Do vlasti přijel přes Suez americkou lodí „Amerika“ v červnu 1920.

7. *Josef Staněk*, obuvnický mistr, který po smrti Frant. Bezděka, čís. 35, vedl tam obuv. dílnu, též byl rus. legionářem. Nyní jest policistou v Mor. Ostravě.

☛ *Padlí ve válce a nezvěstní* Kromě uvedených dvou legionářů – Fr. Tomečky a Valentina Skýpaly – padlí aneb nevrátili se do vlasti tito z naší obce:

1. *Karel Janeček*, domkař, čís. 13, strojní zámečnický fy Kunz, která sloužil u 13. pluku střeleckého a padl již v roce 1915 u Gory v Rus. Polsku v stáří 31 let.

2. *Josef Šubrt*, rolník, čís. 20. Již v roce 1914 přišel bez prstu na ruce jako první raněný z obce naší. Brzy však musil znovu na bojiště se strážní setninou, a tam na frontě rumunské r. 1917 zahynul. Byl vysoké statné postavy.

3. *František Humplík*, domkař, čís. 71, zednický polír. Byl svoboděn, ač měl 3[.] let. V roce 1914 a 1915 sloužil v Hranicích, konával s Ant. Bílým a j. stráž u mostů železničních a na nádraží. Avšak na frontě rumunské v r. 1917 společně s Jos. Šubrtem zahynul.

4. *Rudolf Vágner*, syn Jos. Vágnera, domkaře, čís. 31, byl zámečníkem v továrně Kunzově. Sloužil aktivně u 54. pěš. pluku a s ním byl hned v r. 1914 na ruské frontě. Onemocněl na úplavici, zemřel v sanitním vlaku cestou do Brna. Tam je i pochován. Měl 23 roky.

5. *Augustin Rušar*, syn Jana Rušara, domkaře, čís. 55. Byl to hezký hoch, vyučený krejčí. Též on v 19 letech byl odveden, s 54. pěším plukem jel počátkem května 1915 na frontu do Karpat a tam 15. května 1915 střelen do hlavy padl za daremného císaře.

6. *František Rušar*, rovněž syn J. Rušara, čís. 55. Tento silný ramenatý junák byl tesařem. Sloužil aktivně v Krakově u 2. pevnostního dělostřelec. pluku, byl u Ivangorodu na ruské frontě, pak asi 2 léta na italské, nato na frontě rumunské. Odtud r. 1917 opět s děly byl na frontě italské a tam v červnu 1917 u Proseku nedaleko Terstu granát úplně jej roztrhal. Měl asi 25 let.

7. *Alois Šindler*, domkař, čís. 30, který od r. 1906 byl ženat a zůstali po něm 2 hoši a 3 děvčata. Padl již 6. května 1915 u Okolice, okres Dąbrowa v Haliči.

8. *Josef Šubrt*, domkař, čís. 33, který od r. 1914 byl ženat a zůstal po něm chlapec František. Byl to hezký statný muž, velmi však nesmělý a ostýchavý, který

jistě hodně zlého zkusil na vojně. Když v červnu 1915 bylo bojováno o Lwów, kterého Rakušané zpět dobyli, stal se tam nezvěstným i Jos. Šubert. Sloužil u 54. pěš. pluku.

9. *Bohuš Zlámal*, syn Karla Zlámala, rolníka, čís. 46. Byl to pilný a nadaný hoch. Studoval německé gymnasium v Hranicích a po maturitě byl na vysoké zemědělské škole ve Vídni. Rád chodíval každé úterý i do zpěvu v „Pokroku“. Světová válka skosila i tento nadějný život. Byl jednoročním dobrovolníkem u 30. pěš. krakovského pluku a padl u Přemyšlu v listopadu 1914. Měl 24 roků .

10. *Josef Valenta*, svobodný syn Izidora Valenty, rolníka, č. 37. Silný zdravý hoch ten zahynul v Rusku asi, neboť od roku 191[.] nemají příbuzní o něm zpráv. Snad byl těžce raněn do břicha.

11. *Antonín Valenta*, svobodný syn Theodora Valenty, domkaře, čís. 74. Byl to tichý málomluvný synek, který nešťastnou náhodou přišel na vojně o život při neopatrném zacházení s rakous. ručním granátem či nástřelnou patronou na strážnici mezi Mielce a Tarnobrzehem r. 1915, kde polský voják tak ho usmrtil.

12. *František Kutra*, domkař, čís. 59. Byl to silný, zdravý muž vysoké postavy. Pracoval v kamenných lomech v Hrabůvce. Dostal se velmi brzy do ruského zajetí, od roku 1915 nemá však manželka jeho o něm žádných zpráv. Zůstaly po něm 2 dcery.

13. *Jaroslav Karliček*, syn ředitele školy Hub. Karlička, absolvent vyšší reálky v Lipníku, student velmi bystrý, který kromě školních předmětů naučil se i několika jazykům a byl nadějí svých rodičů. V polovici června 1915 složil maturitu s vyznamenáním, v červenci byl odveden a 1. srpna narukoval jako jednoroční dobrovolník k 57. pěš. pluku polskému, t. č. v Přerově. Při výcviku v Pavlovicích u Přerova náhle onemocněl strnutím šíje, v bezvědomí převezen byl do Přerova a tam 18. října 1915 zemřel ve věku 18½ roku. Je ho velká škoda, jeho schopnosti ukazovaly, že bude z něho znamenitý člověk, učenec či pod.

14. *Josef Tománek*, syn Jana T., rolníka, č. 41, strojník, člověk bystrý a snaživý, který bydlil po sňatku s [. . . .] Hradílkovou v Týně. Dostal se za války do ruského zajetí, kde byl stárkem ve mlýně a dařilo se mu tam dobře. Avšak nedlouho před převratem, kdy kynula mu již naděje na návrat do vlasti, onemocněl chřipkou a 18. září 1918 tam v nemocnici zemřel v [.].

15. *Adolf Frajs*, syn Jana Fraisa, želez. hlídače. Po smrti otce již co hoch sloužil až do války na Radíkově. I on za světové války padl asi, neboť od r. 19[.] je nezvěstným.

Vyžádala si tedy hrozná světová válka z naší obce 17 mladých nadějných životů, počet to velmi značný.

Jiní z vojny se sice vrátili, mnozí však s podrytým zdravím neb menšími zraněními. Bez nohy, s protézou vrátil se Emil Šlosar, syn Frant. Šlosara, domkaře, čís. 66. Je nyní zaměstnán u dráhy na Vsetíně.

Dosud padlým za světové války nebyl v obci postaven ani pomník, ba ani pamětní deska. Nemělo by se na to zapomínati! Snad na školní budově aneb na budoucí sokolovni by taková pamětní deska měla být zasazena.

Řádné hospodaření obecní

Pokud bylo možno zjistiti, uvádím rozpočty a účty výroční za některá předchozí léta:

Roku 1890: příjem 1380 zl. 25½ kr, vydání 881 zl. 75 kr; zůstatek 498,50 zl.

Roku 1894: příjem 5695 zl. 70 kr, vydání 4560 zl. 98 kr; zůstatek 1134,72 zl.

V oněch letech obecním pokladníkem byl Jan Tománek, rolník, č. 41.

Roku 1899: příjem 6900,84 K, vydání 6920,24 K, schodek 19,40 K (poklad. Aug. Král).

Roku 1895: příjem 3814,58 zl, vydání 3374,85 zl; zůstatek 439,72 zl (poklad. Jan Tománek).

Rozpočet na r. 1901: potřeba 5070,86 K, úhrada 3969,10 K, schodek 1101,76 K, 25 % obec. přirážek.

Rozpočet na r. 1902: potřeba 6128,73 K, úhrada 2004,16 K, schodek 4124,57 K, 100 % obec. přirážek.

Rozpočet na r. 1903: potřeba 5627,85 K, úhrada 2487,32 K, schodek 3140,53 K, 75 % obec. přirážek.

V roce 1903: příjem 4711,71 K, vydání 3972,15 K; zůstatek 739,56 K (pokl. Aug. Král)

Rozpočet na r. 1904: potřeba 5422,72 K, úhrada 2431,56 K, schodek 2991,16 K byl uhrazen 75,5% obec. přirážkou.

V r. 1904 příjem 3073,76, vydání 3207,59 K, schodek účtů byl 133,836 K.

Rozpočet na r. 1905: potřeba 9379,84 K, úhrada 5871,65 K, schodek 3508,19 K byl uhrazen 90% obec. přirážkou.

V r. 1905 příjem 20.083,63 K, vydání 22.263,45 K; schodek 2179,82 K. Pokladníkem obec. byl Aug. Král. Prováděna stavba silnice Velká – Hrabůvka.

Rozpočet na r. 1906: potřeba 10.982,57 K, úhrada 6869 K 21 h; schodek 4103,36 K byl uhrazen 96 % obec. přirážkou.

V r. 1906 příjem 8488,64 K, vydání 9389,38 K; schodek 900,74 K. Od roku 1906 až do roku 1912 byl obec. pokladníkem Frant. Bezděk, čís. 35.

Rozpočet na r. 1907: potřeba 10.377,48 K, úhrada 6783,77 K; schodek 3596,71 K byl uhrazen 93% obec. přirážkou.

V r. 1907 příjem 7013,11 K, vydání 7437,43 K; schodek byl 424,32 K.

Rozpočet na r. 1908: potřeba 8153 K, úhrada 6192,05 K; schodek byl 1960,95 K a uhrazen byl 47% obec. přirážkou.

V r. 1908 příjem 6766,60 K, vydání 7057,99 K; schodek 291,39 K.

Rozpočet na r. 1909: potřeba 6861,05 K, úhrada 4529,28 K; schodek 2331,77 K měl se uhraditi 60% obec. přirážkou.

V r. 1909: příjem 5671,40 K, vydání 5936,96 K; schodek 265,56 K.

Rozpočet na r. 1910: potřeba 5781,24 K, úhrada 3013,71 K; schodek 2767,53 K měl býti uhrazen 66½% obec. přirážkou.

V r. 1910 příjem 4432,35 K, vydání 5028,95 K; schodek 596,60 K.

Rozpočet na r. 1911: potřeba 7211,20, úhrada 3810,78 K; schodek 3400,48 K měl býti hrazen 84,6% obec. přirážkou.

V r. 1911: příjem 5023,11 K, vydání 5433,38 K; schodek 410,27 K.

V roce 1912 byl příjem 19.022,80 K, vydání 19.694,94 K; schodek byl 672,14 K.

V roce tom stavěla se silnice Velká – Lhotka.

V roce 1913: příjem [.].

V roce 1914: příjem 5408,48 K, vydání 5195,33 K; hotovost 213,15 K. Po zemřelém pokladníku Fr. Bezděkovi zvolen byl Ant. Nesvadba, krejčí, čís. 70, který byl obec. pokladníkem až do roku 1917.

Rozpočet na r. 1915: potřeba 11.939,62 K, úhrada 6101,50 K; schodek 5838,12 K měl býti uhrazen 138% obec. přírážkou.

V r. 1915: příjem 8467,36 K, vydání 8543,62 K; schodek 67,26 K.

Rozpočet na r. 1916: potřeba 17.633,35 K, úhrada 10.439,23 K; schodek 7194,12 K měl býti uhrazen 175% obec. přírážkou.

V r. 1916: příjem 10.696,66 K, vydání 7781,26 K; hotovost 2915,40 K.

Rozpočet na r. 1917: potřeba 12.730,80 K, úhrada 5422,58 K; schodek 7308,29 K měl býti hrazen 190% obec. přírážkou.

V r. 1917: příjem 13.605,65 K, vydání 11.424,74 K; hotovost 2180,91 K.

Rozpočet na r. 1918: potřeba 20.995,91 K, úhrada 5664,03 K; schodek 15.331,88 K měl se uhraditi 400% obec. přírážkou.

V r. 1918: příjem 12.059,99 K, vydání 10.476,41 K; hotovost 1583,58 K.

Poněvadž i p. Antonín Nesvadba byl povolán do vojska, vedl obec. pokladnu v letech 1918–1920 Ant. Číhala, rolník, čís. 24.

Prohlédl 1. července 1929 Miroslav Kott, obecní školní inspektor

Joža Harna, obecní kronikář

V Klokočí, v prosinci 1928

Pamětní kniha obce Velké II (1. část)

Počíná rokem 1919.

Starosta obce: František Bágar, rolník, čís. 14.

Jeho náměstek: Antonín Urban, hostinský, čís. 57.

Letopisecká komise: [.]

Kronikář: Joža Harna, říd. učitel.

Rok 1919

☞ *Poměry společenské a hospodářské* Rok tento nepřinesl ještě blahobyt do svobodné naší vlasti, jak velmi mnozí si představovali. Ba naopak, ukázalo se, že země naše jsou po válce vydrancovány a první starostí vlády bylo dáti hladovému a podvýživou trpícímu lidu chleba. Ve Velké bídě pociťovali hlavně dělníci, jichž několik rodin zde žije, rolníkům i chalupníkům vedlo se dobře, poněvadž ceny obilí byly vysoké; též jiný produkty hospodářské dobře naši lidé zpeněžili v blízkých Hranicích. Kromě několika legionářů všichni hospodáři, kteří přežili válku, byli již doma a pilně hleděli dáti si svá pole opět do pořádku, vždyť výnos polí byl značný. Hůře bylo s hovězím dobytkem a koňmi. Válkou zredukován byl počet dobytka u nás na polovici a proto nyní každý hleděl si odchovatí tolik, kolik mohl. Ceny krav stouply během tohoto a následujícího roku až na 8–11 tisíc Kč za kus. Lepší kůň stál kolem 16–20 tisíc Kč. Šťastný rolník, který tehdy mohl koně či alespoň hříbě odprodati! Rázem mohl zaplatiti všechny své předválečné dluhy a ještě mu zůstalo.

Obilí i za nové československé vlády bylo nutno rekvírovati za maximální ceny. Ovšem některým rolníkům zůstalo vždy ještě k prodeji „pod rukou“. Vím, že v noci si z Hranic chodili pro obilí a za 1 q pšenice platili až 700 i 900 Kč. Ovšem nemnozí jen měli tak zatvrdlé srdce, že požadovali tyto lichvářské ceny, ostatní spokojili se většinou cenami maximálními. Drahota po převratu sice poněkud klesla, avšak po pádu vlády Kramářovy opět značně stoupla, neboť za následující vlády Tusarovy naše čsl. valuta strašně upadla. Za 1 amer. dolar platilo se až 112 Kč. V květnu naši vojíni hájili Slovenska proti vpádu Maďarů. Zase nejistota, nepřátelé republiky, hlavně Němci a Židé, potměšile vykládají, že republika se neudrží.

☞ *Správa obce* Poněvadž za války světové obecní ani jiné volby se nekonaly, úřadoval u nás od roku 1913 starosta Jan Bezděk, č. 38, a staré obec. zastupitelstvo. Konečně 15. června 1919 konaly se ve Velké prvé volby dle vázaných listin. Voliči sdružili se do 2 skupin: občanské a čsl. nár. sociální. Voleb zúčastnilo se 266 voličů a odevzdáno bylo 264 platných hlasů, z nichž sdružené strany občanské obdržely 169 hlasů (10 členů) a strana čsl. nár. sociální 95 hl. (5 členů). Předsedou volební komise byl řídící učitel Hub. Karlíček. Za občan. sdružení byli zvoleni: Jan Glos, Konst. Pop, č. 21, Ant. Urban, č. 57, Ant. Fekar, č. 62, Ant. Bílý, č. 48, Jan Janásek, č. 22, Frant. Bágár, č. 14, Ant. Nesvadba, č. 70, Fr. Frais, č. 4, a Frant. Frais, č. 49. Za nár. socialisty byli zvoleni: Fr. Bílý, č. 16, Ant. Hlavinka, č. 67, Jos. Pražák, č. 11, Frant. Tomek, dělník, a Bohumil Šindler, poštovní zřízenec.

1. července 1919. byla volba starosty a obec. rady. Starostou zvolen Ant. Nesvadba, krejčovský mistr (7 hlasy), náměstkem Frant. Bílý, rolník (4 hlasy). Členy obec. rady zvoleni: Jan Glos, č. 27, Ant. Urban a Ant. Hlavinka.

Ve schůzi 6. července ustavena byla finanční komise takto: Frant. Frais, č. 4, Fr. Bágár, Ant. Můk a Alois Jakeš za sdružení občan. a Jos. Pražák a Eduard Bezděk za čes. socialisty. Obec. písařem zvolen Ant. Fekar, který se však brzy vzdal, komisařem dobytka Fr. Frais, č. 49.

Ve schůzi 3. února 1919 uděleno bylo domovské právo Jos. Fojtíkovi, č. 25, s rodinou. Musil však složit 300 Kč za to do chudín. fondu. Je to první případ, kdy žádán byl peněžitý příspěvek.

Ve schůzi 10. června schválen byl obecní rozpočet na r. 1919. Potřeba 23.430 Kč, úhrada 16.028 Kč; schodek 7.402 Kč uhrazen obec. přírážkou 193% , pro velkostatek 183%.

Ve schůzi 6. září zvoníkovi Th. Valentovi dosavadní plat 48 K zvýšen na 100 Kč. Dosud 2 býky choval Fr. Bílý za cenu 1600 K. Býci byli pronajati Fr. Skříčilovi, č. 51, za 1130 Kč ročně, k tomu patříčné seno a 22 q ovsu. Býci pronajímají se vždy od Václava do Václava (28. září).

20. října jednáno bylo o upisování II. státní půjčky zdejšími občany. Obec. písař Fr. Šustek (od fy Kunz) vypracoval dle majetkových poměrů rozvrh, který koloval po obci, aby občané upisovali. Velmi mnozí nedůvěřovali, zklamání byvše půjčkami rakouskými a upisovali málo nebo nic. Nejvíce upsal majitel mlýna č. 26 Valíček & Böhm, 8000 Kč.

30. listopadu byla dražba honitby na pozemcích obce Velké. Vadium složili: Ant. Urban, velkostatek Hranice, fa Geisler & Srna z Ostravy, Viktor Glabazňa a Fr. Bílý, č. 16. Vyvolávací cena byla 360 Kč, velkostatek vydražil za 800 Kč.

V Hranicích po Emilu Vychodilovi okresním hejtmanem stal se rázný Čech Dr. Břetislav Ščáva, rodák z Hané.

☞ *Místní školní rada* Nová místní školní rada (zvolená 23. února 1919) byla: Ant. Bílý, č. 48, předseda, Adolf Bezděk ze Lhotky místopředseda, Ant. Urban, Jan Glos a Jan Janásek. Dřevěné okrasy na škol. budově byly prohnílé, proto odstraněny a nahrazeny prostými trámcí. Vzhled budovy tím utrpěl. Na jižní straně tělocvičny byl postaven nový tyčkový plot a též nová pumpa ve škole postavena. Borový kmen daroval fojt Ad. Bezděk.

☞ *Poměry zdravotní* Zdravotní stav občanstva trpěl v zimě chřipkou, kterou téměř v každém domě několik členů rodiny mělo. V květnu 1919 vypukly v domě čís. 38 černé neštovice, služka z Valašska prý je donesla. Tři dospělé osoby a jeden hoch byli jimi postiženi. Ochranné očkování bylo provedeno ve škole 22. května u 159 osob včetně dětí.

☞ *Poměry kulturní* 1. května poprvé slaven svátek práce, avšak někteří rolníci pracovali, považující den ten jen za svátek dělnictva, jež z Hrabůvky s hudbou pochodovalo přes Velkou na tábor svůj do Hranic.

Vyučování bylo v tomto roce na zdejší škole pravidelné. Místo dosud v legiích ruských sloužícího učitele Harny výpomocně byla zde ustanovena sl. Ludmila Králíková, narozená ve Skaličce. Žáků do obec. školy chodilo 112, 65 chlapců + 47 děvčat.

28. října bylo ve škole oslaveno výročí naší samostatnosti a večer celý program byl opakován v sále p. Urbana před velmi četným zdejším obcenstvem. Sběrka na VIII. Dětský den vynesla: ve škole 53,5 Kč, mezi občany 80 Kč.

☞ *Různé* V tomto prvním roce po světové válce velmi mnoho lidí rozhodlo se i u nás zakotviti v přístavu manželství. Uvedu tyto svatby: Jos. Myška oženil se s Kristinou, dc. Julie Stupárkové z Olšovce. Jeho ovdovělý otec Jan Myška přišel se na chalupu č. 30, vzav si Julii, vdovu po padlém Aloisi Šindlerovi. Ant.

Skříčl z Hrabůvky koupil si od Třetiny chalupu č. 9 a oženil se s Aloisií, dc. Rich. Míka ze Lhotky. Frant. Zlámal, rolník, čís. 46, v úterý měl svatbu s Anežkou, dc. Ant. Románka z Černotína. Když ve středu stěhovala se nevěsta do statku, právě když vjížděla, umřela matka ženicha, čistotná a řádná hospodyně Františka Zlámalová.

Téhož roku zemřel i soused Frant. Durman, čís. 45.

Rok 1920

☞ *Poměry přírodní* Tento rok dosti často přšelo, vláhy bylo dosti, proto i úroda byla lepší, avšak ceny obilí stále byly vysoké. Též ceny dobytka udržely se v pohádkových cenách. Jistý rolník prodal páru krásných vraných koní za 60 tisíc Kč. 1 kg hovězího masa stál 20 Kč.

☞ *První volby do Národního shromáždění* V tomto roce rozvířily hladinu veřejného života první volby do Národního shromáždění. Jednotlivé strany bojovaly proti sobě pomluvami a lžemi, národ před 1½ rokem jednotný rozeštván byl tak cizími tajemníky a agitátory, že bratr nemluvil se sestrou, protože byla jiného politického přesvědčení, staří sousedé a dobří přátelé se rozešli a p. Nadávka „Čuřík“ (jméno kandidáta lidové strany) používána i dětmi školními, ač učitelé snažili se nectností těm čeliti. A jak to rozeštvalo občanstvo v obci, tak jevílo se to i v celém národě. Lid nebyl dosud pro demokratické řády v republice vychován. 10. ledna zvolena byla obec. volební komise: H. Karlíček, Fr. Zlámal a Ant. Fekar (str. republikán.), Al. Jakeš a Fr. Frais, č. 4, (str. lidová), Jos. Král, č. 75, a Ed. Bezděk (str. čsl. nár. soc.)

Volby do Nár. shromáždění konány 25. dubna. Předsedou volební komise byl Fr. Frais, č. 4. I) Poslan. sněmovna: z 263 voličů volilo jen 236 (108 mužů + 128 žen), 2 hlasy byly neplatné, 234 platné. Obdrželi: 1) soc. demokraté 29 hlasů, 2) Deutsch. soc. dem. 1 hl., 3) živnostníci 2 hlasy, 4) Deutsch Wahlgem. 1 hl., 5) Lidovci 97 hl., 6) nár. soc. 16 hl., 8) republikáni 75 hl. II) Senát: z 234 platných hlasů obdržely strany též počet hlasů jako do poslanecké sněmovny. (Listiny voličů byly asi chybně sestaveny.)

☞ *Správa obce* Rozpočet obecní na r. 1920, schválený ve schůzi 15. února, jevil potřebu 23.402 Kč a úhradu 16.373 Kč. Schodek 7029 Kč uhrazen byl 175% přírůžkou ku všem daním. V únoře skončen byl též soudní spor, jenž proti obci vedla chovatelka býků Barbora Bílá, č. 16. Domáhala se náhrady 680 Kč. Byl ujednán smír, obec zaplatila náhrady 300 Kč paní Bílé a každá strana své útraty.

13. března byla obec. valná hromada, na níž bylo jednáno o upisování 4½% státní premiové půjčky. Na obec a občany připadá 70.000 Kč. Nenašlo se v naší obci dosti porozumění pro úkoly mladé naší republiky. Je to hlavně důsledek rakouských válečných půjček.

Vrbí podél Veličky bylo pronajato na 6 let od 16. května 1920 do 15. května 1926.

☞ *Poměry kulturní* Ve schůzi 4. září bylo usnešeno nezřizovati novou obecní knihovnu, nýbrž požádati čtenářský spolek „Pokrok“, aby dal knihovnu k společnému použití. Smlouva v tom smyslu zjednaná, byla brzy Pokrokem rozvázána a obec založila obecní knihovnu, na níž přispívá ročně 300 Kč. Knihovná rada utvořena v lednu r. 1921. H. Karlíček předseda, Joža Harna knihovník, Jos. Pražák pokladník, Frant. Foltýnek.

19. října obec. sluhovi zvýšena odměna z 300 Kč na 400 Kč.

8. listopadu byl stanoven starostovi plat 1000 Kč ročně.

Od založení školy zdejší každý správce školy měl na starosti čištění a otop všech místností školních. Ve schůzi obec. zastup. 29. listopadu zvyklost tato byla zrušena, otop učitelům odebrán a čištění a otápění školy bylo zadáno školnici Marii Horákové, č. 13, za roč. odměnu 700 Kč.

28. října byla oslava pořádaná školou v sále p. Urbana. Po řeči p. řed. Karlíčka přednesly děti vhodné básně. Dobrovolné vstupné vyneslo 350 Kč. Děti do školy zdejší chodilo 121, a to 69 chl. a 52 děvč. Do reál. gymnásia v Hranicích chodili 4 žáci, 18 dětí chodilo do škol měšťanských. Do konce roku vyučovala zde sl. Ludmila Králíková, ručním pracím sl. Anežka Jemelková. Učitel Joža Harna přijel do vlasti lodí amer. „President Grant“ teprve koncem října. Dříve již přijeli ruští legionáři Jos. Kestl, Ant. Glos a Frant. Valenta. Toho posledního v pestré uniformě jízdního pluku vlastní matka nepoznala a divila se, co voják v červených „gatic“ u nich chce.

Koncem června Sokolstvo pořádalo v Praze svůj VII. všesokolský slet, jehož z naší obce zúčastnil se řed. Karlíček s chotí. Sokolstvo na celé čáře zvítězilo, ač doba poválečná nebyla vhodnou pro podnik tak ohromných rozměrů. Avšak organisace a ukázněnost členstva dělaly divy. Pan president účastnil se všech slavností. Oživla zkamenělá pohádka Hradčan, kde p. president v nádherných síních přijal své krajany ve slováckých krojích i zástupce cizích států. Tehdy ba vrchu Žižkově položen byl základ pomníku Jana Žižky z Trocnova. Nadšení, jež sokolský slet vyvolal v tisku a v celém národě, přineslo své ovoce i v naší obci.

☞ *Založení Sokola a Orla* Již v letech 1911 a následujících sokolská jednotu hranická mívala zde na zahradě bra Urbana výlet s ukázkami sokol. cvičení. V době příprav k VII. všesokol. sletu přišli s myšlenkou založit zde vlastní jednotu studující Alfréd Urban a Fr. Bezděk. Když však 28. června byla zde okolními kněží založena jednotka Orel, v níž i školní mládež cvičila, pak stalo se naprostou nutností v život zde uvést jednotu sokolskou. Stalo se tak na zařizující schůzi dne 1. září po řeči starosty hranické jednoty, bra Tom. Oplockého. 56 bratří a sester, 21 dorostů a dorostenek a 50 žáků čítala mladá jednotka hned v prvním svém roce života. Starostou byl zvolen starosta obce Ant. Nesvadba, náčelníkem Ant. Fekar, vzdělavatelem Hub. Karlíček.

Orel čítal [. . .] členů. Starostou Orla byl Frant. Karman, listonoš.

☞ *Soupis osevních ploch* Soupisným komisařem v tomto roce byl ředitel Hubert Karlíček, který vykonal soupis osevních ploch v obci Velké.

Celková plošná výměra obce byla 575 ha 91 a; z toho luk 94,46 ha, zelinářských zahrad 12 a, ovocných zahrad 18,60 ha, pastvin 29,88 ha, lesů 6,28 ha, zastavěné a neplodné půdy 30,07 ha, orné půdy 396,50 ha. Osev půdy byl: pšenice

ozimé 52,72 ha, pšenice jarní 7,02 ha, žito ozimé 99,21 ha, jarní 0,39 ha, ječmen 29,16 ha, oves 61,23 ha, proso 0,31 ha, hrách 14 a, vikev 70 a, len 65 a, brambory ranné 31 a, pozdní 37,27 ha, cukrovka 2,09 ha, řepa krmná 21,53 ha, tuřín 1,43 ha, zelí hlávkové 2,37 ha, jetel 58,82 ha, vojtěška 5,97 ha, směsky 8,92 ha, střídavé louky 9,95 ha, čistý úhor 2,10 ha.

☞ *Různé* Domek čís. 71 vedle školy zůstal po válce opuštěným. Jeho majitel Frant. Humplík padl. Dědicové jeho v květnu 1920 chalupu s 12 mírami pole prodali manželům Františkovi a Marii Slavíkovým za 52.000 Kč. Noví majitelé přistěhovali se do obce 2. září z Mariánských hor. Slavík konal službu co zřízenec dráhy v Ostravě, kamž denně dojížděl. Žena Marie, silná statná paní, je porodní asistentkou.

Svatby měli: Frant. Vágner, domkař, č. 31, s Františkou, dc. Antonína Vinklárka z Klokočí. Rudolf Janeček, natěrač z Čech pod Kosířem, s Albínou, vdovou po jeho bratru Karlovi Janečkově, padlém za války.

Rok 1921

☞ *Poměry přírodní* Rok tento patří mezi léta abnormálně suchá. Od května do září přišlo jen zkrátka. Z jara slibovala se dobrá úroda. Obilí bylo krásné, louky svěže zelené, stromy kvetly až radost. Avšak v květnu a zvláště v červnu obilí nedostatkem vláhy předčasně schlo a zrálo. V červenci žně byly ukončeny. Pšenice a réz měly sice krátkou slámu, ale dobře sypaly. Zato ječmen a oves předčasně uschnul. Od června do srpna panovala vedra přímo tropická, že země, zvláště slínovice, rozpukala a měla až 1 dm široké trhliny. Studny vysychaly a mnozí vozili vodu z daleka. V Milenově vůbec vody nebylo, vozili ji denně z obecních studní z Klokočí. Všechno až do kořínků na polích a lukách uschlo. Jetele a otavy nebyly žádné, zemákům předčasně uschly lodyhy, proto byly hlízy drobné. Z ovoce bylo hodně třešní. Tvrdé ovoce padalo ze stromů, švestky byly docela méněcenné. Poněvadž píce nebylo, rolníci byli nuceni dobytek odprodávat, ceny dobytka klesly, což jen málo projevilo se na cenách masa u řezníků. 1 kg byl mezi 10–14 Kč. 1 q pšenice neb rži dle maximální ceny stál 190 Kč, ječmen a oves 170 až 180 Kč, avšak ve volném prodeji 1 q pšenice se platil 400 Kč. Ceny obuví a šactva stále jsou vysoké.

☞ *Požáry* Za panujícího vedra vzniklo mnoho požárů. I jiskry z lokomotiv někde zapálily suché obilí, trávu neb les. 26. září shořel drtič v kamenolomech v Hrabůvce a celý podzim a zimu mnoho dělníků i od nás bylo bez zaměstnání. 21. října časně z rána vyhořela stodola Fr. Zlámaly, č. 46. 1. července vyhořelo v Hranicích 6 domů na vých. straně Žerotínova náměstí. Při všech uvedených požárech byl náš hasičský sbor první na místě.

☞ *Správa obce* Od 1. února ustanoven byl nočním hlídačem místo Raj. Šindlera Eduard Hapala, výminkář, č. 58, za plat ročních 1000 Kč. Obecním pokladníkem byl zvolen Jan Glos, č. 27.

Rozpočet na r. 1921 činil: potřeba 21.837 Kč, úhrada 9.297 Kč. Schodek 12.540 Kč uhrazen byl 310% přirážkou.

Obcí upsaná V. váleč. půjčka v nom. hodnotě 1000 Kč a VII. rak. vál. půjčka v nom. hodn. 500 K, byly zhodnoceny úpisem IV. čl. půjčky.

Obecní účty za rok 1920: příjem 24.356,23 Kč, vydání 21.675,75 Kč; přebytek 2680,48 Kč.

☞ *Sčítání lidu* 15. února bylo komisařem Frant. Tománkem, obec. tajemníkem, provedeno sčítání lidu. Napočteno bylo: 83 domy, 130 obydlených bytů a 541 obyvatel, z toho 533 Čechů, 8 Němců, 261 mužského pohlaví, 280 žen. pohlaví. Dle náboženství: 532 řím. katolíků, 8 československého a 1 bez vyznání. Přes 80 let měly 2 osoby, přes 70 let 21 osob, přes 60 let 29 osob.

☞ *Poměry politické* Náš pan prezident byl vážně nemocen a na zotavení dlel na krásném ostrově Capri u Neapole. Vrátil se zdrav a osvěžen.

23. srpna dovršil 70 roků požehnaného života Mistr Alois Jirásek. Slavnosti v Hronově zúčastnil se i ředitel náš Hub. Karlíček, který dojmy z Jiráskova rodiště uveřejnil v týdeníku Lubině, jehož filiálním redaktorem od 1. ledna toho roku byl.

Císař Karel Habsburk přiletěl letadlem do Maďarska, z čehož vzniklo diplomatické vyjednávání a u nás i částečná mobilisace 4 ročníků a specialistů. 24. října rukovali Alois Rušar, Fr. Glos a j., avšak koncem listopadu přišli domů, nebezpečí vojen. zakročení Malé Dohody pominulo. Karel byl internován na Kanárských ostrovech a tam brzy zemřel.

☞ *Opravy ve škol. budově* 13. března počala svou činnost nová místní škol. rada: Ant. Bílý, předseda, Richard Mík ze Lhotky, místopředseda; členové: Fr. Bágár, č. 14, Jos. Král, č. 75, řed. H. Karlíček a učitel J. Harna. Náhradníci: Fr. Bílý, Fr. Frajs, č. 49, a Fr. Bartoš ze Lhotky.

Nová místní šk. rada provedla potřebné opravy škol. budovy. Všechna okna vnější byla ztmelena a 2krát barvou natřena, třídy i chodby byly vymalovány. Práce ty v prázdninách provedl natěrač p. Hanke. Počínaje 1. lednem 1922 zvýšeno bylo pojištění škol. budovy na 40.000 Kč. Hasičské skladiště pojištěno bylo na 10 tisíc Kč a hadice též na 10.000 Kč u Hasičské pojišťovny. Kolem škol. budovy vpředu pořízen byl nový tyčkový plot a p. Ant. Hlavinkou postavena byla nová letní tělocvična.

Učitelský sbor tvořili: ředitel Karlíček, učitel Harna, ind. učitelka Anežka Jemelková, které udělena byla definitivita, a katecheta Jan Šulák. Děti 1. září do zdejší budovy bylo zapsáno 96 (54 chl. + 42 děvč.), do měšťan. škol chodilo 26 (17 chl. + 9 děvčat).

Učitel Harna při sčítání lidu byl revisorem v německých obcích na severu našeho okresu.

☞ *Poměry kulturní* Založené jednoty Sokol a Orel vyvíjely živou tělovýchovnou a kulturní činnost. Sokol cvičil v sále bra Urbana, Orel v panském hostinci u pí M. Telnerové. Sokol oblíkl své žáky a žáčky v nové kroje, jež rodiče dětí pak dle možností spláceli. Veřejné cvičení Sokol pořádal 11. září na zahradě pí Anežky Bezděkové, č. 35. Orel měl slavnou mši v kapli a veřejné cvičení 24. srpna.

Sokol za režie J. Harny zahrál tato divadla:

17. dubna veselohru „Růžová pouta“, jež týden na to byla opakována.

26. června drama od Mallocha „Černé oči“.

4. prosince a 11. prosince veselohru F. F. Šamberka „Jedenácté přikázání“.

V lednu byl zdařilý ples. 8. prosince Mikulášský večírek s nadílkou dětí a posíláním dárků a

31. prosince Sylvestrovský večírek.

V Sokole měli tyto přednášky:

7. března Joža Harna: „Náš veliký Osloboditel“.

12. dubna Jos. Cvek učitel z Radíkova: „Šťastná republika“.

14. května Joža Harna: „O demokratismu“.

19. května Joža Harna: „Popravy na Staroměstském náměstí“.

5. července Hubert Karlíček: „M. Jan Hus“ (u hranice v poli).

30. srpna Jos. Cvek: „Jaký má býti pravý Sokol?“

28. října Joža Harna: „Výročí 28. října“.

20. prosince prof. K. Petřík z Hranic: „Co je sokolství a co znamená sokolsky žít?“.

☛ *Různé* Almužník, zdejší příslušník, Ant. Fraiss umístěn byl v bídné komůrce u hasičského skladiště, poněvadž obec nemá pro sestárle své chudé příslušníky chudobinec.

Chovatel býků Fr. Skříčil utrpěl dne 12. září při pouštění zlého býka těžký úraz, a poněvadž obec ho nedala pojistit, žádal od obce 950 Kč ošetřovacích útrat a 300 Kč za léčením utrpěnou škodu. Obec zastupitelstvo 18. října přirrhkulo mu tuto náhradu 1250 Kč z fondu plemenných býků.

Svatbu měl v tomto roce Richard Durman, čís. 45, s Aloisií, dc. Josefa Michálka z Olšovce.

16. června soupisný komisař Frant. Tománek vykonal poslední soupis osevních ploch v obci Velké. Větších změn v osevu oproti loňskému roku nebylo.

Rok 1922

☛ *Poměry přírodní* I tento rok jako předešlý byl velmi suchý. V lednu a únoru bylo mnoho sněhu, místy byly vysoké závěje, i „Hráza“ musila se ještě v únoru prohazovati, aby bylo možno jíti do Hranic. Koroptve hladem krotké chodily až ke škole a hledati si potravu.

Od 23. ledna do 25. ukazoval teploměr až -21 °C. Teprve 22. února počal sníh pomalu tátu. Jaro bylo suché, ale pak přec důkladně zamoklo a stav obilnin i brambor se zlepšil.

☛ *Hospodářské poměry* Úroda byla velmi dobrá, jen pozdní oves byl slabší. Brambor bylo tolik, že není pamětníka. Až za 20 Kč byl na podzim 1 q, což chudině přišlo velmi vhod. Třešní bylo hodně, též ostatního ovoce urodilo se hojnost. Švestek bylo tolik, že téměř v každém stavení vařili z nich povidla. Ceny obilí náhle klesly.

Naše valuta nastoupila vzestupný kurs, a proto ceny šly dolů. Jistý rolník z Velké nechtěl v zimě pšenici za 400 Kč prodávat, ponechal ji a pak ji prodával à 160 Kč. Rěž ze 380 Kč během roku klesla na 120 Kč, ječmen z 340 Kč na 80 Kč, oves z 280 Kč na 120 Kč, brambory z 200 Kč na 20 Kč.

Zrovna tak klesly ceny dobytka a nejeden hospodář tím, že si dobytče děle ponechal, utrpěl citelné ztráty. Ceny masa byly: 1 kg hovězího 12 Kč, vepřového 18 Kč. 1 kg rezné mouky stál 2 Kč, pšeničné 3,50 Kč. Textilní zboží kleslo poměrně málo v ceně, zato obuv vlivem Batě hodně oblaciněla.

Tak mnozí chudobní lidé podvýživou trpící teprve v tomto roce mohli sobě a dětem svým dopřát větší skývu chleba a za války došlé žactvo a obuv si poněkud doplniti.

☞ *Správa obce* Obecní zastupitelstvo schválilo 21. ledna hlavní obecní rozpočet: potřeba činila 30.993 Kč, úhrada 16.201 Kč; schodek 14.792 byl uhrazen 390% obecní přírážkou.

Účty obecní za rok 1921 vykazovaly příjem 21.403 Kč, vydání 21.244,43 Kč a přebytek 158,57 Kč. Za nového tajemníka Fr. Tománka, pokladníka Jana Glosa je v obecních zápisech a účtech vzorný pořádek.

Poněvadž začínalo se mluvit o parcelaci pozemků velkostatku Hranic, jevil-li zdejší občané v tuto věc značný zájem, protože v obci je panský dvůr, jehož budovy by obci a pole občanům velmi přišlo vhod. Než bohužel našli se i u nás nevěřící Tomáši, kteří více věřili velkostatkářským úředníkům a reakčním stranám než dobrým úmyslům vlády: pomoci malorolníkům a za laciný peníz dát jim půdu, na níž jich otcové kdysi musili robotovati. V obci udržuje se tradice, že panský les „Hurka“ nad hrabovskými lomy patřil kdysi naší obci. Proto na návrh Ant. Urbana obec. zastupitelstvo 6. března usneslo se vyslati do Brna starostu Nesvadbu a A. Urbana, aby nahlédnutím v zemské desky zjistili, zda něco je pravdy na tom. Ač nezjistili v Brně patřil-li onen les kdy obci, přec bylo usneseno podati Státnímu pozemkovému úřadu žádost o přiděl lesa. Žádost ovšem byla předčasnou.

Poněvadž zákon o vedení pamětních knih vztahuje se i na naši obec, zvolilo 5. dubna obecní zastupitelstvo kronikářem ředitele Huberta Karlíčka a členy letopisecké komise Ant. Nesvadbu jako starostu, Jos. Pražáka a Fr. Tománka. Cesta na Šovejdách „V rybníčkách“ byla šterkem spravena na jaře, ba bylo i usneseno podél cesty v Šovejdách vysázeti stromy.

Poněvadž věž na hasičském skladišti trpěla zatékající vodou, bylo 24. října ujednáno dát ji pobíti zinkovým plechem. Práce byla zadána klempíři And. Nelhieblovi z Hranic za cenu 40 Kč za 1 m². Obecním dělníkům stanoven byl denní plat 20 Kč.

☞ *Zrušení úlevy* 5. dubna bylo všemi hlasy na návrh místní škol. rady odhlasováno, aby úlevy pro žáky posledního škol. roku byly zrušeny. Žáci ti v době, kdy nejlépe se učí a chápou, nechodili v létě vůbec do školy a v zimním období jen 2 půldny v týdně (do náboženství). Do školy bylo zapsáno 120 dětí. Do zdejší školy chodilo 46 chlapců a 40 děvčat, v Hranicích do obecné 1 děvče, do měšťanské 19 chlapců a 10 děvčat, do reál. gymnasia 4 hoši. V tomto roce maturoval v Hranicích Alfréd Urban, v příštím roce Fr. Bezděk z čís. 35. V r. 1921

stala se učitelkou Jarmila Karličková, dcera ředitele školy, a syn Miroslav stal se profesorem obchod. školy v Přerově.

Ze zdejších rodáků dlužno jmenovati též 2 učitele, Adolfa Tománka z čís. 41 a Fr. Durmana z čís. 45. Řed. Karliček měl pro churavost 3 týdny v březnu dovolenou. Školnicí byla za roč. odměnu 1000 Kč ustanovena pí Šťastná. Učitelský sbor s dětmi 21. června podnikl vycházku do městského musea v Hranicích, k „Propasti“, do Teplic a na Zbrašov.

Během roku 3 škol. děti zemřely: Jindř. Machálková, Františka Gajdošová, Lad. Slavík. 3leté děvče Vlasta Králová z čís. 75 upadlo do vařící vody v hrnci a na popáleniny zemřelo.

Do školy obec koupila influenční elektriku za 400 Kč.

5. srpna byl zájezd hasičský na Slovensko. Účastnili se ho řed. Karliček a Ant. Urban.

Sbírka pro Zemskou péči o mládež 28. října vynesla 156,20 Kč. Na pomník J. A. Komenského v Amsterdamě přispěla obec 50 Kč.

☛ *Různé* Do svazku obce byli přijati: Alois Andryšek s rodinou, Marie Kutrová, čís. 59, a Frant. Tomek s rodinou.

Mezi obcí a držitelem obecních býků Fr. Skříčilem byla uzavřena na dobu 3 let (od 28. září 1922 do 27. září 1925) podrobná smlouva: obec mu dává k chovu dva býky a platí na ně ročně 4000 Kč, 22 q ovsa a dosavadní louky dává jemu na seno.

Zábav tanečních bylo zde dost: 7. ledna sokolský ples, 5. února hasičský ples, 25. února merenda sokolská, ples Orla a ples sousedský.

V květnu bylo dvakrát kácení máje, zvláště „Pokrokem“ pořádané těšilo se velké návštěvě. 12. májka přijelo na voze taženém volem p. J. Glosa. Sokol měl na zahradě pí A. Bezděkové výlet.

☛ *Poměry kulturní* Kulturní činnost v obci vedl hlavně Sokol, Pokrok, tento svou knihovnou, a Orel. Sokol zahrál tato divadla:

23. dubna „Lešetínský kovář“, který byl opakován 30. dubna.

15. října „Ideály manželství“, velká fraška o 4 jedn. od Eug. Bartoše.

10. prosince „Z nařízení bytové komise“, veselohra od R. Maříka a

31. prosince Sylvestrovský večírek (jednoaktovky, zpěvy, kuplety).

Přednášky v Sokole byly:

12. ledna J. Harna: „Význam tělocviku a zdravotnictví“.

7. března Alfréd Urban: „T. G. Masaryk“.

24. května Jos. Cvek: „Něco z astronomie“ a Fr. Bezděk: „František Palacký“.

5. července Alfréd Urban: „M. J. Hus“ (u hranice).

30. září J. Harna: „Jindřich Fügner, zakladatel Sokola“.

28. října Jos. Cvek: „Naše osvobození“.

Hospodářskou přednášku měl prof. Musiol (10. prosince)

6. prosince byla Mikulášská besídka Sokola s proslovem, tanci žaček a prostnými žáků, recitace, scéna a nadílka.

☛ *Poměry zdravotní a společenské* Brzy za sebou zemřely na souchotiny obě dcery Val. Horníka – Marie Machálkové a Anastázie Bezděková (23. března), čís. 32.

17. října Eduard Bezděk, vdovec, č. 32, měl svatbu s Marií Koláčkovou z čís. 43.

Též vdovec Adolf Janásek ženil se s Hedvikou, roz. Ráblovou z Lipníka, a účetní vápenek Jan Terk z Hranic vzal si Františku, dc. Anežky Bezděkové, č. 35.

Z Velké odstěhoval se mylnář Weinbauer s rodinou a mlýn převzal Jan Doskočil, kdežto pilu vede jeho otec Fr. Doskočil. Přišli do Velké z Čech, ve Strašecím měli dříve parní mlýn.

Rok 1923

☞ *Poměry přírodní* Počasí bylo po celý rok příhodné, jen prvá polovice května byla chladná. Začátek ledna byl deštivý, všude bylo bláto. Ale již 13. ledna mrazivý vítr a sníh změnil ráz kraje. Suchá zima potrvala do února. Začátkem února opět přišlo a tálo, ale 18. února přišel mráz a napadlo sněhu. Koncem března pracovalo se již na polích. V dubnu třešně krásně kvetly, květen byl suchý a chladný, zato červen byl teplý a často přšelo. Zvláště od 5.–9. června po celé dni lilo, avšak 10. června veřejné cvičení Sokola ve Velké konalo se za krásného slunného počasí. Jen bufet vynesl 1600 Kč, tolik lidu se sešlo. I koncem června často přepchalo, zato červenec, srpen, září i říjen byly nádherné měsíce. 25. listopadu byl již mráz -10 °C, v prosinci až do 19. bylo deštivo, pak zamrzlo. 23. prosince byl mráz -16 °C, 25. prosince byla ohromná metelice, sněhu napadlo mnoho, veliké závěje byly a lyžaři si pochvalovali. Úroda byla pěkná, sláma byla velmi dlouhá, obilí však méně sypalo. Úroda ovoce byla prostřední u nás, místy však velmi dobrá.

☞ *Parcelace panského dvoru* V tomto roce podávány byly žádosti o přiděl bývalých panských polí a budov. V Sokole ujednali jsme si zažádati o kus panské zahrady za stodolou naproti škole, aby kdys sokolovna a škola jako dvě nejvýznamnější budovy v obci stály proti sobě. Také sokolské cvičiště zde uprostřed zahrad bude více chráněno před prachem, než bylo-li by vpředu. O budovy panského hostince doufali jsme, že veliký zájem bude mít obec, tím spíše, že naskytuje se jí tak vzácná příležitost lacino získati objekt, v němž umístěn může býti chudobinec, obecní knihovna, čítárna, tam vhodné jsou stáje pro obecní býky a konečně i obecní hostinec tam nesl by obci krásný příjem. V obecním zastupitelstvu 9. března jen 10 členů hlasovalo pro podání přihlášky, 2 postavili se proti. Ve schůzi 24. listopadu hlasovali všichni přítomní, aby obec panského hostince se domáhala, ale zatím tajně někteří pracovali, jak by tuto věc zvrátili. Nepochopili, že zájem obce je vyšší a svatější než zájem jednotlivce. Byl tu hlavně člen obec. rady za stranu lidovou p. Fr. Frajš, čís. 4., který agitoval, aby obec na přiděl čís. 42 nereflektovala. Poněvadž záležitost stávala se nejasnou, přišel 16. ledna 1924 přidělový komisař Stát. pozemkového úřadu p. Nevřela do Velké a svolané obec. zastupitelstvo mělo s konečnou platností rozhodnouti. Komisař oznámil, že 7 členů obec. zastupitelstva podalo odvolání proti přidělu čís. 42 do vlastnictví obce a bude proto třeba dnes rozhodnouti, zda obci, či žadatele

pí Mar. Telnerové hostinec má být přidělen. Komisař sám ještě jednou vysvětlil, jaký velký význam má a bude mít přiděl pro obec, avšak vše marno. Člen lidové strany p. Fr. Fraiis, čís. 49, podal návrh, aby obec na přiděl budov čís. 42 nerefletovala a spokojila se pruhem zahrady mezi Sokolovnou a dvorem. Náměstek p. Ant. Urban dává II. návrh, by obec žádala celý objekt. Hlasováno: 8 hlasů bylo proti přidělu dvora, 6 pro. Na věčnou paměť zaznamenávám jména hlasujících. Proti hlasovali členové lidové strany: Fraiis Fr., čís. 4, Fraiis Fr., čís. 49, Konst. Pop, čís. 21, Antonín Mück, č. 15, Alois Jakeš, č. 8, Fr. Bílý, čís. 16, Adolf Tomečka, č. 3, a člen republ. strany rolník Frant. Hrab, čís. 38. Pro hlasovali členové republ. strany: Ant. Urban, č. 57, Jan Glos, č. 27, Ant. Nesvadba, č. 70, Jos. Pražák, č. 11, Ant. Hlavinka, čís. 67, a Fr. Foltýnek, č. 44.

Za nepatrný obnos [.] panský hostinec s přilehlými budovami a kusem krásné zahrady obdržela pí M. Telnerová. Místností těch používal dále Orel a Katol. omladina.

Blok na straně východní připadl vpředu p. Adolfu Janáskovi a zadní část p. Fr. Tomkovi.

Obec za přidělovou cenu 2000 Kč obdržela jen pruh panské zahrady, z něhož kousek před školou na žádost místní škol. rady odstoupila škole na hřiště.

Ve schůzi 24. dubna 9 hlasy proti 5 bylo rozhodnuto nepodávat i za obec přihlášku o stromořadí „Ve výmolech“ a podél „Hráze“, jakož i o 8 měřic pozemků, jež přidělový komisař obci vřele doporučoval. „Výmoly“ přiděleny pak byly panu Ant. Hlavinkovi, č. 67.

☞ *Správa obce* Obecní zastupitelstvo 14. dubna na výzvu Zemědělské rady moravské, aby provedeno bylo odvodnění pozemků ve Velké, dokud stát a země vysoké subvence udělují, odpovědělo, že počká ještě, neboť náklady jsou dosud vysoké. – I toto bylo nepředložené a neuvážené jednání!

Rozpočet na rok 1923 byl již schválen obec. zastupitelstvem 11. listopadu 1922 s potřebou 29.151 Kč a úhradou 17.907 Kč; schodek 11.244 Kč byl uhrazen 239% přirážkou obecní.

Obecní účty za r. 1922 byly schváleny 13. března. Vykazují: příjem 30.693,54 Kč, vydání 29.826,30 Kč a přebytek 867,24 Kč

☞ *Obecní volby* 16. září byly volby do obecního zastupitelstva, jichž zúčastnilo se 278 voličů, kteří odevzdali 278 platných hlasů. Republikánská kandidátka obdržela 138 hlasů, lidová 140 hlasů. 8 mandátů dobyli tudíž lidovci, 7 republikáni. Zvoleni za lidovce: Bágar Fr., č. 14, Fraiis Fr., č. 4, Fraiis Fr., č. 49, Pop K., č. 21, Mück A., č. 15, Jakeš Al., čís. 8, Bílý Fr., č. 16, a Tomečka Adolf, č. 3. Za republikány: Ant. Urban, č. 57, Glos Jan, č. 27, Hrab Fr., č. 38, Foltýnek Fr., č. 44, Ant. Nesvadba, č. 70, Jos. Pražák, č. 11, a Ant. Hlavinka, č. 67.

4. října ustavující schůze nového zastupitelstva zvolila Frant. Bágara, rolníka, č. 14, starostou, Ant. Urbana, hostinského, náměstkem a členy obecní rady: Ant. Nesvadbu, Konst. Popa a Fr. Fraiisa, č. 4. Pokladníkem zvolen Alois Jakeš. Finanční komise zvolila si svým předsedou Ant. Nesvadbu. 4. prosince stanoven byl starostovi plat 1000 Kč, obecnímu tajemníku Fr. Tomáskovi 1500 Kč, obecnímu poslu bylo k jeho platu přidáno 50 Kč. Na návrh nového starosty pořízeny byly do obecní kanceláře (ve školní budově) nové stoly a lavice.

☞ *Poměry společenské* Domovské právo během roku bylo uděleno: Jos. Hynčicovi, č. 36, Jos. Hynčicovi, č. 23, a Ant. Stejskalovi, č. 39.

Ant. Nesvadba vzal si na vychování sirotka Ant. Šubrtu, hochu po Ant. a Anně Šubrtových. Obec přispívá na hochu 15 Kč měsíčně. Legionáři Joža Harna a Fr. Valenta vykonali sbírku dům od domu na hladovějící v Rusku. Žáci pro Okresní péči o mládež sebrali po obci dne 28. října 165, 2 Kč. Obec povolila příspěvek 200 Kč. Sběrka škol. dětí na Čsl. Červený kříž vynesla 35,5 Kč, na mrzáčky 111,6 Kč. Pro školu byly zakoupeny 2 obrazy v rámech za 120 Kč. Do zdejší školy chodilo 76 dětí (43 chl. + 33 děvč.), do obecní jinde 2 žačky, do měšťan. škol 36 žáků (21 chl. + 15 děvč.), do střední školy 3 žáci. 25. června podnikli žáci II. tř. se svým třídním uč. Harnou výlet k údolní přehradě na Bystřičce. Řed. Karlíček podnikl počátkem července zájezd do Kostnice na břehu Rýna. Krásnou tu cestu zajímavě popsal v Lubině, „Ku břehům Rýna“.

18. února dotrpěl náš první ministr financí Dr. Alois Rašín, který má nesmírné zásluhy o naši měnu v prvních dobách republiky. V létě zemřela vzácná ženatrpitelka, paní Charlotta Masaryková.

U nás valuta naše i v tomto roce stála pevně. Za to německá marka vinnou Němců samých tak byla znehodnocena, že tam nestačili tisknouti papírové peníze statisícové, millionové i miliardové. Za millionovou bankovku sotva se mohl navečeřeti. Zrovna tak upadla rakouská koruna. V Polsku a Maďarsku nebylo o mnoho lépe.

Plesů, tanečních zábav a kácení máje bylo jako každoročně. 10. června bylo na zahradě pí A. Bezděkové okrskové sokolské cvičení, jež vyžádalo si mnoho perné práce, ale korunováno bylo pěkným morálním i finančním výsledkem.

☞ *Poměry kulturní* Sokol zahrál tato divadla:

15. dubna „Pasekáři“ od Fr. Sokola-Tůmy v pravých valašských krojích za režie bra Harny.

10. května menší nářez z Bělčína veselohru „Románek na horách“.

30. září „Pan Měsíček, obchodník“ od Stroupežnického.

16. prosince „Propast lásky“, drama F. Olivy.

31. prosince Sylvestrovský večírek s bohatým programem.

Přednášky:

7. března J. Harna: „T. G. Masaryk – Osvoboditel“.

5. července J. Harna řeč u Husovy hranice.

27. října H. Karlíček: „28. říjen“.

22. prosince J. Harna: „Proč lidé kouří?“.

Svatbu v roce tom měla Anežka Sedláková. Vdala se do Sedliště u Frýdku.

Rok 1924

☞ *Poměry přírodní* Celý leden a únor lyžaři si pochvalovali, neboť mrzlo mírně a sněhu bylo stále dost. „Pod Jasinky“ z kopce lyžovali nejen posluchači voj. akademie, ale i páni a dámy z Hranic, hlavně začátečníci. I já tento sport

pěstoval horlivě a zdejší hoši na lyžích vlastní výroby řídili se mým příkladem. Těž od kaple večer vesele se sáňkovalo a v neděli chodívali jsme sáňkovat z Radíkova. V březnu bylo pěkně, duben však byl chladný, v květnu byla vláha a proto obilí bylo vysoké a sena hojnost. Pod silnou vrstvou sněhovou pšenice v dolinách vyležela a zaorávali ji. Slámy bylo mnoho, zrna však méně a proto ceny obilí poněkud stouply. Poněvadž v červenci poprchalo, třešně byly červivé a hnily. Úroda ovoce byla slabší. 1 kg hovězího masa stál 14 Kč, vepřového 16 Kč. 1 l mléka 1,60 Kč. Cukr podražil.

V tomto roce převzali malorolníci přidělené pozemky z rozparcelovaného panského dvoru. Seznam a velikost přidělu uvedu dále.

☞ *Sokolská zahrada* S velikou radostí pozdravena byla zpráva o přidělu zahrady ve výměru 3 měřic a stodoly panské zdejší sokolské jednotě. Starosta župy Středomoravské br. Tomáš Oplocký z Hranic byl 13. dubna zde a byl polohou zahrady nadšen. 3. května na schůzi Sokola bylo rozhodnuto objednat od fy Bratří Vilhelmové v Prostějově drátěný plot. Vpředu násyp hlíny byl zdarma povozem br. Aug. Krále, č. 19, a ochotnými členy a dorostem odvezen do zadu, kde příkopy a nerovná půda byly srovnány a utvořeno sokol. cvičiště. Ochotní bratři s potahy dovezli 34 vozy kamene z Hrabůvky a 37 vozů drtě, písku a šterku a 2 vozy vápna docela zdarma. 31. května dali jsme se do stavby podezdívky, zedníci i takoví, kteří se teprve tomuto potřebnému řemeslu pro Sokola učili. Rušno bývalo každého dne k večeru před školou: staří, mladí pomáhali. 14. června zdivo bylo hotovo. Pak se betonovalo pod dohledem bra Ernesta a brzy uměli jsme míchat beton my všichni, co jsme tam pracovali. Nikdy jsem neměl více mozolů na ruku jako v červnu a červenci onoho roku! 26. června již stály 3 betonové sloupy pro bránu a příštího dne kladkostrojem napínali jsme drátěný plot po obou stranách. Vždyť 29. června bylo již na sokol. zahradě veřejné cvičení a odhalení nového krásného sokol. praporu! Během srpna zasadil jsem za pomoci sokol. žáků a žaček přední ozdobný plot, který sám stál 4400 Kč, bránu i dvířka, vše natřel barvou. Vždyť byly pilné žně, jiní času neměli. Pak zase až do zimy pro všechny ochotné bylo na sokolské zahradě práce dost. Obětavost některých byla příkladná. Všechny i odborné práce vykonalo naše členstvo samo a docela zdarma. Důkaz, co dokáže sokolské nadšení!

Škoda, že nejde podobné nadšení vyvolat u všech občanů pro dobro obce! Kolik krásných činů mohlo by se vykonat na zvelebení obce, všichni kdyby nezištně spolupracovali!

☞ *Stavby* V tomto roce nově postavil své obytné stavení kolář Jos. Pražák, č. 11. Za sokol. zahradou zbývající pruh panské zahrady, určený na stavební místa, obdrželi: Fr. Šustek, Eduard Hanzlíček, Alois Andřísek a Jos. Rusek. Z nich první postavil si rodinný domek čis. 86. Ed. Hanzlíček již v tomto roce.

Jos. Kestl prodal domek svůj čis. 65 Jos. a Anně Šindlerovým a sám odstěhoval se s rodinou do novostavby své na katastru města Hranic „Na Horácké“, kde provozuje živnost stolářskou.

☞ *Správa obec* Obec. rozpočet na r. 1924 schválený obec. zastupitelem 4. prosince 1923 počítá s potřebou 18.596 Kč, úhradou 11.699 Kč a schodkem 6897 Kč. Obecní přírážky 167 %.

Obec. účty za rok 1923 vykazují příjem 18.290,87 Kč, vydání 16.815,46 Kč a přebytek 1475,41 Kč.

Ve schůzi obec. zastupitelstva 17. srpna usneseno bylo odprodati kus obec. pastvin parcel. čís. 1815/1 ve výměře 12 a Ant. Fekarovi, č. 62, a Ant. Šindlerovi, č. 63, na stavbu stodol za cenu 2 Kč za 1 m². Dále Ant. Nesvadbovi, č. 70, a Frant. Královi, č. 68 na postavení žentourů z obec. pozemku parcel. čís. 1815/1, prvěmu 90 m², druhému 81 m² též za cenu 2 Kč za 1 m².

Poněvadž majitelé domku č. 59 od nepaměti užívají kousku zahrádky parc. č. 75/6, bylo 29. října usneseno tento pozemek ve výměře 92 m² à 1 Kč za 1 m² M. Kutrové odprodati. Takových a podobných případů, kde jednotlivci užívají snad i nevědomky obecních pozemků, je ve Velké velmi mnoho a geometr měl by zde hodně záslužně, ale nevděčné práce.

Ve schůzi 16. prosince bylo rozhodnuto neupisovati IV. čl. státní půjčku na zhodnocení rakouské váleč. půjčky ve výši 3000 K. Stalo se tak na škodu obce. Za dva měsíce, 10. února 1925, byla tato půjčka aspoň částečně zhodnocena výměnou za 3% odškodňovací dluhopisy.

18. února provedli legionáři J. Harna a Fr. Valenta v obci sbírku na postavení vzorné školy ve francouzské obci Vandy za odměnu, že tato obec vlídně čl. legionáře přijala. Vybralo se 144 Kč, což svědčí o uvědomění zdejších občanů.

Domovské právo bylo uděleno Josefu Bolckovi.

☞ *Pan prezident v Hranicích* 23. června dopoledne přijel pan president republiky na své cestě Moravou do Hranic. Učitelský sbor s dětmi, spolky hasičský sbor, Sokol, Pokrok se svými krásným praporem, Orel a všechno zdejší občanstvo účastnili se slavnostního uvítání. Stáli jsme špalírem ve Wilsonově třídě. Pana prezidenta jedoucího v autě viděli všichni zřetelně, když jel z nádraží do akademie, i odpoledne, když jel zpět. Při zpáteční jízdě povšimnul si našeho praporu, br. Jos. Hlavinkou skloněného, uklonil se jemně a salutoval, z čehož my všichni měli srdečnou radost a nadšení „Zdar“ z tisíců hrdel jej provázelo a všechny ty tisíce nadšených lidí sdružovala láska k našemu tatíčkovi, jemuž všichni ze srdce přejí, by dlouho ještě mezi námi žil a těšil se z rozkvětu republiky jeho prací osvobozené. Hranice tonuly v ten den v slávě, všude slavobrány, zeleň věnců a guirland, prapory, květiny.

☞ *Poměry společenské a kulturní* Po škol. inspektoru Čeňku Kramoliši, známém valašském spisovateli, stal se letos jeho nástupcem v úřadě profesor Miroslav Kott, který již řadu let byl šk. inspektorem na Novojičínsku. Ředitel Hubert Karlíček poněkud již 2 léta churavěl a proto od 1. září vzal si zdravotní dovolenou. Zat. správcem školy byl jmenován učitel Joža Harna a zatímni učitelkou byla tu Marie Nitschmanová z Hranic. 1. července podnikl učitel Harna se svou II. třídou zájezd do Olomouce. 5. července uspořádána byla ve škole výstavka výkresů a chlapec. ručních prací. Těšila se značné pozornosti.

V prázdninách bylo třeba ve škole rozbourati zeď, aby prasklé záchodové roury mohly býti nahrazeny novými. Při té práci byla též cihlová podlaha komory pokryta vrstvou betonu. Žumpy spraveny. Počet žáků vlivem důsledků vojny značně poklesl. Všech dětí v matrice zapsáno 108. Do zdejší školy chodilo 69 (34 chl. + 35 děvčat), do měšťan. škol 23 chlap. + 12 děvčat, do reál. gymnásia 3.

Děti opět provedly 28. října po obci sbírku na sirotky a kromě toho 57 Kč během roku nastrádaly a poslaly mrzáčkům v Král. Poli.

Tento rok byl rokem Smetanovým a Žižkovým. Ve všech městech vzpomínali zakladatele národní české hudby Bedř. Smetany, který před 100 roky se narodil. Sokol a Pokrok uspořádali u nás oslavu tu 5. března, na níž vzdělavatel br. Harna vylíčil dojemně život a význam B. Smetany. 25. března v rámci Smetanových oslav v Hranicích dávala olomoucká opera „Prodanou nevěstu“ a „Hubičku“. Z Velké mnozí uviděli tyto perly Smetanovy tvorby v životě poprvé.

500. výročí smrti velkého hrdiny Jana Žižky z Trocnova vzpomenuť bylo u nás 11. října v Sokole, kde oslavnou přednášku proslovil opět vzdělavatel.

Jiné přednášky v Sokole byly: 14. června prof. Švanda z Hranic: „Předchůdcové české reformace“, 5. července prof. Radocha: „M. J. Hus“, 28. října Joža Harna: „6 let našeho státu“.

Každé úterý pěstován byl sborový zpěv jako léta předešlá. 1. května byla besídka s programem tělocvičným, zpěvným a hudebním. Sbory řídil a zpěvy na pianě doprovázel vzdělavatel, krásné skupiny mužů a dorostenců nacvičil náčelník Met. Šustek. 30. listopadu byla též velmi pěkná besídka s nadílkou.

20. července byl v Radíkově odhalován pomník padlým. Čten sp. Pokrok i se svým krásným praporem zúčastnil se slavnosti a náš smíšený sbor zazpíval tam několik sborků. Asi 70 osob z Velké tam bylo, a tak tradiční dobré styky obou obcí znovu utvrzeny. Sokol zásluhou sester Jarmily Karličkové a Olgy Serbouskové a péči starosty Ant. Urbana odhaloval letos 29. června při veřejném cvičení krásný svůj prapor, ježž pilné prsty jmenovaných sester vyšly. Členstvo po řeči vzdělavatele složilo naň sokolský slib.

V srpnu pochovali jsme milou sestru Albínu Janáskovou, již smrt v rozpuku mládí zkosila.

Těž jednotu Orla postihla těžká ztráta. Jeden z nejagilnějších mladých jejích členů Frant. Šubrt, rolnický syn z čís. 20, večer před Štědrým dnem vystoupil na půdu pro seno, nešťastnou náhodou však otvorem spadl na dvůr a utrpěl těžký úraz, na nějž v nemocnici 28. prosince skonal. Na Sylvestra za veliké účasti posl. Jan Rýpar ho pochovával.

Divadelní představení sehrál Sokol tato:

29. 6. „Palackého třída 27“, veselohra F. F. Šamberka.

14. prosince „Vdavky Nanynky Kulichové“ dle Růž. Pohorské.

31. prosince Sylvestrovský večírek (jednoaktovky, zpěvy, kuplety).

☛ *Různé* Svatby v obci byly:

22. července Frant. Glos, č. 77, s Boženou, dc. Jana Janáška, č. 22, a Julie Janásková, švadlena, provdala se do Ostravy za strojníka Viaczka.

Rudolf Valenta z čís. 74 vzal si Marii, roz. Kandler z Partutovic.

Ferd. Grec z Olšovce vzal si Anežku, dc. Fr. Janáška č. 28.

Tanečních zábav a plesů bylo v tomto roce dost. Plesy pořádali: Sokol v sobotu 19. ledna, Pokrok v sobotu 16. února, hasičský sbor 2. března. U Telnerů byl opět sousedský ples a ples sdružených spolků Orla a katol. Omladiny.

Roku 1925 zemřel [. . . .] Třetina, svobodný výminkář v čís. 9. Jím vymřel tento starodávňý rod ve Velké po meči.

Rok 1925

☞ *Poměry přírodní* Po suchých letech předešlých nastal úrodný rok 1925. Zima byla sice hodně blátivá, jen od 15.–27. ledna mrzlo, únor byl do 15. deštivý, v druhé polovici bylo teplo jako na jaře, v březnu 16. mrzlo a sněžilo a pak dosti často pršelo, ale přec rolníci mohli včas jarní práce skončiti. V květnu byly časté bouře s vydatným deštěm (11., 13., 24.), avšak teplé počasí bylo vzrůstu rostlin příznivé, zvláště v měsíci červnu a červenci.

Počátkem srpna byly po značných deštích povodně, i Bečva byla natolik rozvodněná, že 4.–6. srpna ani lokálka z Hranic do Krásna nejezdila. Sena bylo dosti, úroda na polích byla výborná, brambory i cukrovka se vydařily. Vše sklídilo se šťastně, příznivé počasí neztěžovalo rolníkům žňové práce. Podzim byl poněkud chladný a deštivý, ale ozimní práce skončeny byly včas a dobře. 26. listopadu již byl citelný mráz, před vánocemi napadlo dosti sněhu, lyžaři vypravili se na svátky do hor, avšak již 27. prosince teplým větrem sníh roztál, všude bylo plno vody, a tak Sylvestr slaven byl „na blátě“.

☞ *Úroda* Ceny polních plodin byly: 1 q pšenice 180–220 Kč, 1 q rži 150–180 Kč, 1q ječmene 140–160 Kč, 1 q ovsa 130–150 Kč, 1 q bramborů 40–60 Kč, 1 q cukrovka byla za 17 Kč, 1q sena lučního 40–60 Kč. Ovoce letos bylo dostatek, jablek a hrušek hodně a ze švestek téměř v každém stavení vařili letos povidla. Ceny masa byly hodně vysoké: 1 kg hovězího stál 14–16 Kč, vepřového 16–18 Kč, telecího 14–16 Kč.

☞ *Poměry společenské* V tomto roce politické i náboženské třenice v našem státě vyvrcholily. Národní shromáždění zavedlo památku M. J. Husa, svátek Cyrila a Metoda a svátek knížete Václava.

Roku 1915 bylo 500 let, co veliký náš člověk M. J. Hus položil za pravdu život. Tehdy byla válka, a pomník Husův směl býti jen za hlubokého mlčení a bez okázalostí odhalen. Proto národ se svou vládou v čele letos slavil 6. července hlavně v Praze okázaleji. President byl protektorem slavnosti a ministerský předseda Ant. Švehla čestným předsedou. Na hradě vlál bílý husitský prapor s červeným kalichem, stejně i na paláci zahranič. ministerstva. Slavnosti u Husova pomníku 50 kroků od místa, kde 27 vůdců čes. odboje proti Habsburkům r. 1621 prolilo svou krev, zúčastnil se pan president, min. předseda Švehla, ministr Beneš a j. A v té chvíli, kdy oficiální slavnost započala, kdy u tisíců účastníků oko suchého nebylo, opustil demonstrativním způsobem Prahu papežská nunciatus Marmaggi, doprovázen opatem Zaoralem a arcibiskupem Kordáčem. Tak vznikl konflikt mezi Vatikánem a Prahou. Nunciatus čekal patrně, že čsl. vláda v poslední chvíli oslav Husových se oficiálně neúčastní, když však viděl, že hrozby jeho nepůsobí, odjel z republiky docela. A podivno, nic zlého se u nás nestalo! Vše šlo dále u nás i za jeho nepřítomnosti.

☞ *Volby do Národního shromáždění* Dusný a tíživý vzduch politického života státního byl předzvěstí nových voleb do Národního shromáždění, k nimž skutečně došlo 15. listopadu. Při nich poprvé kandidovala i nová strana práce, jež ozdravení chtěla přinést do našeho veřejného života, ale pro malé porozumění občanstva nedosáhla ani jediného mandátu.

Z volebního kolbiště vyšly strany v tomto pořadí:

1. republikánská strana 45 mandátů,
2. komunistická strana 41 mandátů,
3. čsl. lidová strana 31 mandátů,
4. čsl. sociál. demokratická strana 29 mandátů,
5. čsl. strana socialistická 28 mandátů,
6. živnostenská strana 13 mandátů,
7. národně-demokratická strana 14 mandátů,
8. Hlinkova luďácká strana 22 mandátů,
9. Německé strany 71 mandátů,
10. Maďaři 4 mandáty a Poláci 1 mandát.

Ve Velké byl předsedou volební komise J. Harna, místopředsdou Ant. Urban, komisařem starosta. Výsledek voleb byl:

strana:	do poslanec. sněm.:	do senátu:
republikánská:	89	80
lidová:	128	108
nár.-socialistická:	24	20
sociálně demokratická:	19	13
národ. strana práce:	9	8
živnostenská:	7	7
národ. demokratická:	2	2
komunistická:	7	5
agrárně konservativní (Práškova):	—	1
Němci:	2	3
neplatné hlasy	2	2
Všech:	289 hlasů	249 hlasů

Předvolebních schůzí bylo zde hodně. Strana lidová měla tu svého kandidáta posl. Rýpara i starostu z Bernostic Bayera, strana republikánská 14. listopadu p. Kuču z Ústí, nář. socialisté 4. listopadu taj. Hampla z Hranic, sociální demokraté prof. Rud. Lišku z Hranic 7. listopadu.

20 voličů do posl. sněmovny a 18 do senátu se k volbě nedostavilo.

☛ *Správa obce* 27. září konána byla volba honebního výboru, již řídil starosta. Ze 148 voličů dostavilo se jen 49. Na dobu 6 let, tj. od 1. ledna 1926 do 31. prosince 1931 byli zvoleni tyto členové: Jan Janásek, Jos. Pražák, Jos. Myška, Jan Glos, Ed. Bezdek, Ant. Urban a Ant. Hlavinka; náhradníci: Ant. Fekar, Fr. Zlámal a Fr. Frai, č. 4. Předsedou 14. října byl zvolen Jos. Pražák.

31. prosince proveden byl v obci soupis dobytka a napočteno: koní 46, z toho 15 plem. klisen, skotu 404, z toho plemen. krav 202, ovčí 12, kozí 107, vepřů 210, králků 70; drůbeže: slepic 1733, kohoutů 84, husí 110.

23. února byla ustavena nová místní škol. rada, do níž byli obec. zastupitelstvem vysláni: za republ. Jan Glos a náhradník Ant. Hlavinka; za lidovce Fr. Bílý a Alois Jakeš, náhradníky K. Pop a Fr. Frai, č. 49. Za obec Lhotku Ferd. Humplík. 14. března byl zvolen Jan Glos předsedou a Ferd. Humplík místopředsdou.

Nová místní škol. rada dala na návrh správce školy J. Harny školní lavice v obou třídách natřít, za což natěrači p. Janečkovi zaplacen 1355 Kč. Též žumpy na dvoře byly dubovými fošnami zakryty.

30. března obec. zastupitelstvo schválilo účty za r. 1924. Příjem byl 22.404,33 Kč a vydání 22.085,62 Kč; pokladní hotovost 318,71 Kč. Příjmy průběžné 529,08 Kč, výdaje 7029,08 Kč.

Mimořádné hospodaření: příjmy 1000 Kč, vydání 1000 Kč.

Chudobinský fond: příjmy 1041,10 Kč, vydání 883,50 Kč; pokladní hotovost 157,60 Kč.

Od 1. června bylo usnešeno dávatí Frant. Janáskové z chudin. fondu měsíční podporu 60 Kč.

Schválený rozpočet obecní na r. 1925 počítá se spotřebou 18.701 Kč, úhradou 11.822 Kč; schodek 6879 Kč uhradí se 163% obec. přírážkou.

Vydržování veřej. plemenných býků za rok 1924: příjem 9733,64 Kč, vydání 9329,21 Kč, pokladní hotovost 403,73 Kč. Základní jmění družstva 2494,87 Kč je uloženo v Brněnské bance.

26. července byl koupen býček bernsko-hanáckého plemene v Oseku u Jana Calábka za 4830 Kč.

V Hranicích staví se pro sirotky Dětský domov. Obec. zastupitelstvo 15. srpna odhlasovalo příspěvek obce na stavbu 500 Kč; rolníci pomohou voziti kámen z Hrabůvky.

☞ *Meliorace* Pozemky zdejší jsou velice mokré a již za starosty Rýpara, čís. 39, před 30 lety byly vypracovány plány na odvodnění. Myšlenku odvodnění pozemku ve zdejším katastru znovu letos oživil učitel Harna, prodebatoval otázku tu s mnohými občany a přičinil se, že 8. listopadu přijel do obce staveb. rada Vrba z Přerova a ve škole delší přednáškou věc řádně vysvětlil. Než u některých rolníků hlavní námitkou bylo, že to bude stát peníze, ač řečník sliboval 50% subvenci. Nenašel se ani jediný z rolníků, aby řečníka za tmavého deštivého večera na dráhu odvezl. Správce školy s lucernou pěšky jej odprovázel. Druhého dne obec. zastupitelstvo se usneslo zažádati mor. zemský výbor o přepracování a doplnění melioračního projektu na odvodnění pozemků ve Velké. Tak konečně touto velmi naléhavou věcí bylo hnuto a snad do 8–10 let celý projekt bude uskutečněn.

☞ *Elektrisace obce* Jiná akutní věc, již bylo též letos hnuto, je elektrisace obce. Sousední obce Hrabůvka a Klokočí letos elektrisaci provádějí. U nás myšlenky té chopili se náměstek Urban a spr. školy Harna. Pracováno bylo od osoby k osobě. 18. října podrobně celý projekt na schůzi ve škole vysvětlil inž. Jarolímek ze Středomoravských elektráren v Přerově.

Obec. rada ve schůzi 22. října po vyjádření finanční komise usneslo se na provedení elektrisace. 4. listopadu bylo svoláno obec. zastupitelstvo. Dostavilo se mnoho posluchačů, obec. kancelář byl plný. Schůze po oznámení programu star. Bágarem byla přerušena a nastala živá debata. Výhody elektřiny vylíčili Ant. Urban, J. Harna, Adolf Valenta a j. Proti elektrisaci mluvili Al. Jakeš, Michalek, č. 10, a z mladých Fr. Hapala, č. 18. Po opětném zahájení schůze bylo hlasováno dle jmén. Pro elektrizaci byli: Ant. Urban, č. 57, Ant. Nesvadba, č. 70,

Jos. Pražák, č. 11, Jan Glos, č. 27, Ant. Hlavinka, č. 67, Fr. Foltýnek, č. 44, a Fr. Hrab, č. 38.

Proti hlasovali: Konst. Pop, č. 21, Fr. Fraiś, č. 4, Fr. Fraiś, č. 49, Alois Jakeš, č. 8, Antonín Mück, č. 15, Fr. Bílý, č. 16 a Adolf Tomečka, č. 3. 7 lidovců proti 7 lidem pokrokovým. V důsledku rovnosti hlasů musil rozhodnouti starosta Frant. Bágar, č. 14. Chvilé velikého napětí! Zvítězí zatemnělost duševní, či zdravá myšlenka pokroku a rozvoje obce? „Co mám činiti?“ volá starosta. „Mám postaviti se proti svým straníkům?“ – „Mějte na zřeteli rozkvět obce!“ volá se naň z řad posluchačů. Rozvážný starosta, ač lidovec, našel v sobě tolik síly a porozumění pro potřeby obce, že nepodlehł stranickému diktátu, a povstav hlasem svým rozhodl pro elektrisace obce. Ukázal se hodným vnukem svého starostlivého děda, který kdysi o školu v obci velikých zásluh si získal.

23. listopadu obec. zastupitelstvo mělo jednati o podání žádosti na udělení subvence na elektrisaci. Tři členové-lidovci znemožnili toto jednání odchodem. Občané Fr. Fraiś, č. 4, a Alois Jakeš obcházeli i některé pokrokové lidi zdejší a získali podpisy na námitky proti elektrisaci obce. Námitky byly podány k mor. zem. výboru, který je však v celém rozsahu zamítl. Elektrisace se v dohledné době provede.

V obec. zastupitelstvu 10. února navrhl Jan Glos upravit cestu od domku č. 73 k mostu na silnici.

Ant. Šindler, č. 63, postavil si naproti mostu novou stodolu. Podobně na své zahradě Ant. Urban (o něco později).

☞ *Škola* Poválečná leta měla vliv na počet žactva i ve zdejší škole. 1. září nastoupili z Velké 3 a ze Lhotky 1 žák 6letý. V matrice 97 dětí, ve zdejší škole 70, v měšťan. 25 a v reál. gymnasiu 2 hoši. V červnu mnoho dětí mělo spalničky. 10. září žáci a sbor učitelský vyprovodili ku hrobu žačku Mař. Bezděkovu ze Lhotky. Zazpívali jí u domu a u hrobu rozloučil se s ní spr. školy.

3. května poprvé ve Velké oslaven byl školou Svátek matek. Mluvil spr. školy J. Harna, děti zpívaly, recitovaly a svým maminkám k slzám dojatým podaly kytičku.

24. června žáci se správcem školy byli na zemské hospodářské výstavě v Kroměříži, kde uviděli též arcibiskupský zámek a jeho umělecké sbírky. 28. a 29. června zahráli žáci dětské divadlo „Hastrman“ od R. Robla za režie J. Harny. Čistého výnosu 318 Kč užito bylo na zakoupení knih do učitel. knihovny. Též do žákov. knihovny bylo za 300 Kč koupeno nových knih.

☞ *Ředitel H. V. Karlíček* Churavý ředitel H. V. Karlíček měl zdravotní dovolenou do 31. srpna 1925. Výnosem zemské škol. rady ze dne 9. dubna 1925 byl dán k vlastní žádosti od 1. září 1925 na odpočinek a zemská šk. r. vyslovila mu za 45letou velmi úspěšnou činnost ve službě školní své uznání. Avšak pense se nedočkal. Od prosince 1924 churavěl těžce na rakovinu plic a žaludku. Na jaře sedával ještě před školou na sluníčku, hovořival s lidmi a stále doufal, že lékaři pomohou. Byl i krátký čas v zem. nemocnici v Olomouci, než pomoci nebylo. Ráno 22. srpna v kruhu milé své rodiny dotrpěl. Nádherný pohřeb v pondělí 24. srpna ukázal, jak populárním mužem v celém kraji byl zvěčněn. Tolik lidí Velká a Drahotuše ještě na pohřbu neviděly! Zástupci všech úřadů, učitelstva,

Sokol zdejší a hranický a hranický s praporem, Čten. spolek Pokrok s praporem, hasiči, školní děti a ohromné zástupy obecnstva doprovázeli pohřební vůz s rakví plnou kytic a věnců překrásných na poslední cestě do Drahotuš. U rakve před školou stála čestná stráž sokolská s rapíry. Tam jménem školy a obce rozloučil se se svým mnohaletým představeným a kolegou učitel Harna. Na hřbitově spolužák zesnulého, farář z Velkého Újezda, Ant. Koutný ho pochoval a promluvil na téma: „Veliký Čech – dobrý člověk!“ Hymny „Vlastimilem“ vhodně na to zahrané rozplakaly každého. Plakaly děti, plakali kolegové, rodina a příbuzní, plakali hasiči, kteří rakev zemi odevzdávali, horké slzy lítosti a bolu padaly i Sokolíkům s rapíry u hrobu stojícím.

Vlastenectví zemřelého pěkně vylíčil spolužák a přítel jeho okresní učitel inspektor v. v. Čeněk Kramoliš, za učitelstvo mluvil Jan Pospíšil z Ústí, za Nár. Jednotu Dr. Václav Pozdílek, za hasičstvo jednatel XXII. župy říd. učitel Jos. Cvek z Radikova a za Sokolstvo župní starosta Tomáš Oplocký z Hranic. Vhozeny byly krásné kytice do hrobu, zaduněly hroudy na černé rakvi – Velká ztratila největšího svého učitele. Časopis Lubina v příštím čísle přenesl zdařilou podobiznu řed. Karlíčka, jeho životopis a vylíčení celého pohřbu.

Ředitel H. Karlíček byl obec. zastupitelstvem r. 1922 pověřen založit a vésti obecní pamětní knihu. Ve schůzi 29. září byl nyní tímto úkolem pověřen zat. správce školy Joža Harna, poněvadž řed. Karlíček pro churavost k práci té nepříkročil.

☛ *Poměry společenské a kulturní* Sokolská jednota v červnu udělala si 9 betonových rour a vyhloubila studnu, k níž pumpu daroval br. Konst. Rušar z Brna. 24. května vystoupila veřejně v Jindřichově se všemi svými složkami, ba i několik sborů tam členstvo řízením bra Harny zazpívalo. Byla tam spousta lidí, i Němci přišli. Na 4 žebříňácích a na bryčkách žactvo, dorost a členstvo tam přijelo. 10. srpna byl sokolský výlet. Orel měl zase 23. srpna okrskový slet na zahradě p. Ant. Stejskala. 31. května Sokol byl v Paršovicích při otvírání sokolovny.

Sokol hrál tato divadla:

1. března „Bafoch“, veselohru Kar. Horkého. (Hrál i předseda místní škol. rady p. Jan Glos, Žofie Rušarová, Fr. Glos, Fr. Hoferek a j.)
29. března „Pasekáři“, valašská hra Fr. Sokola-Tůmy (po druhé hrána).
23. prosince „Staré hříchy“, veselohra od Jos. Štolby.
31. prosince Sylvestrovský večírek (2 jednoaktovky, kuplety, zpěvy a j.)

Přednášky:

18. ledna Frant. Sedláček, čl. církve farář z Drahotuš o Čsl. církvi.
7. března Joža Harna: „Význam našeho presidenta Masaryka pro náš stát.“
3. května Joža Harna: „Svátek matek“.
11. června prof. Kudrna z Hranic: „Národní jednoty“.
6. července Joža Harna: „M. Jan Hus“ (u hořící hranice).
28. září Joža Harna: „Kapitoly dnes velmi naléhavé“.
11. října prof. Musiol z Hranic: „Chlévská kontrola a chov dobytka“.
28. října J. Harna: „Naše čl. vlajka“ (při vztyčení vlajky v Sokole).
5. prosince byl v Sokole večírek s nadílkou, proslovem, cvičením a p.

6. září zdejší hasičský sbor zúčastnil se oslav 50letého jubilea hasičského sboru v Hranicích.

10. února měl v Hranicích pohřeb starosta města a náš čestný občan Václav Jonáš, který celé své téměř milionové jmění odkázal hranickému Sokolu na stavbu sokolovny.

Za týden po p. řed. Karličkovi zemřel rolník, č. 18, Frant. Hapala (28. srpna).

☞ *Různé* 7. července měl svatbu mladý kovář na č. 17 Josef Bílý.

16. října do rána byl okraden domkař, č. 77, Frant. Glos. Zloději, asi cikáni, oknem vnikli do světnice, v níž nikdo nespál, a ukradli šaty, peřiny, povlaky, pokrývky a j. Vypátrání nebyli.

Rok 1926

☞ *Poměry přírodní* Nový rok začal plačtivě: přšlo až do 10. ledna. Pak začala zima, 13. ledna již ukazoval teploměr -13 °C. Počátkem února bylo však opět bláto a mírná zima potrvála až do března. Koncem března a v první polovici dubna bylo sucho, teprve 17. a 18. dubna řádně popršelo, že osení se krásně zazelenalo. Květen měl krásné počasí a přitom dosti vláhy, v červnu však až do 20. mnoho přšlo, v některých krajích, ku př. v Čechách a v severní Moravě, řeky velikých škod nadělaly. Povodně pobraly nejen slibnou úrodu, ale i prst z pole, ba i v lesích mnoho zvíře se potopilo, zvláště na Litovelsku a na Olo-moucku. V naší obci větších škod voda nezpůsobila. Počátkem července bylo krásně, avšak sotva rolníci počali kositi réž a pšenici, přišly zase deště a téměř po 14 dní obilí moklo na pokládkách nebo v mandelích až do 3. srpna. Pak už žně za slunného počasí šly rychlejším tempem. Podzim byl dosti slušný, jen koncem října hojně přšlo a 24. října padal i sníh. Listopad i prosinec byl chlad-ný a mlhavý, značnější mrazy uhodily však teprve před vánoce. 23. prosince byl mráz -13 °C, vánoce byly bílé. Avšak na Sylvestra zase tálo.

☞ *Úroda* V našem kraji úroda byla dosti dobrá. Obilí bylo hojnost, dobře sypalo a bylo dobře placeno. Zavedená cla (obilní) přinesla očekávané zvýše-ní a určitou stabilisaci cen obilí. Jen oves byl na podzim méně placen, a kdo mohl, čekal s prodejem do jara. Bramborů bylo méně než jiná léta, cukrovka však neklamala a zdejší rolníci dodávali ji do Prosenic neb do Kojetína 1q za 18,50 Kč. Z ovoce nejvíce bylo třešní. Jablek a hrušek bylo méně, též švestek se málo urodilo. Málo kde vařili povidla.

☞ *Výsledky parcelace* Podle vyřízení Obvodové úřadovny Státního pozem-kového úřadu ze dne 29. října 1925, čís. j. 11.326/25 obdržela obec Velká při parcelaci velkostatku Hranice do vlastnictví tyto pozemky: zahradu ve výměře 0,3056 ha z ovocným stromovým za cenu [. . . .] Kč a pak [. . .] ha většinou neplodné půdy za cenu [. . . .] Kč.

Tabulka přidělených pozemků zdejším občanům.
[.]

☛ *Správa obce* Rozpočet na rok 1926 schválený obecním zastupitelstvem již 9. listopadu 1925 vykazoval: potřebu 27.771 Kč, úhradu 16.312 Kč, schodek 11.459 Kč, který se uhradí 263% přírážkou k všem daním. Z toho školní rozpočet měl potřebu 7510 Kč, chudinský potřebu 2202 Kč, úhradu 545 Kč, schodek 1657 Kč.

Mimořádné hospodaření: potřeba 5779 Kč, úhrada 5779 Kč.

Rozpočet na chov veřej. plemenných býků pro r. 1926 schválen byl potřebou 8056 Kč, úhradou 996 Kč a schodkem 7060 Kč, který rozvrhnut na chovatele s počtem 278 ks krav a jalovic dělá poplatek 25,5 Kč z jednoho kusu dobytka.

Účty obecní za rok 1925 schváleny byly ve schůzi 28. dubna. Příjmy činily 26.242,11 Kč, vydání 18.938,35 Kč, pokladní hotovost byla 7303,76 Kč. V Kontribučenské záložně je uloženo volné jmění 5500 Kč. Poněvadž obec má ještě dluh v Hypoteční a zemědělské bance mor. v Brně jako zbytek výpůjčky na stavby silnic a školní budovy, usneslo obecní zastupitelstvo 24. června, aby tento zbytek v obnosu 10.726,56 Kč se zaplatil a bance dána půlroční výpověď.

Též účty nákladů na veřejné plem. býky vykazují přebytek 3350,15 Kč a kromě toho v Městské spořitelně v Hranicích je uloženo 2606,42 Kč.

Během roku 1925 ubylo ze jmění kmenového obce celkem 0,1392 ha v ceně odepsané 69,60 Kč, takže zbývá stav koncem roku 1925: jmění kmenového 41,7444 ha v ceně 29.208,40 Kč a jmění účelového 0,0616 ha v ceně 123 Kč. Utržená cena za odprodané pozemky v obnosu 2784 Kč byla uložena na vkladní knížku kmenového jmění obce. Bylo odprodáno:

- 1) Frant. Glosovi, č. 77, na přístavbu kůlny pás 4 m široký podél říčky parc. č. 204/1 ve výměře 1 a 36 m² po 2 Kč 1 m².
- 2) Frant. Hapalovi, č. 58, na stavbu nové kovárny pod silnicí parc. č. 817/1 ve výměře 3 a 73 m² též po 2 Kč za 1 m².
- 3) Frant. Skříčilovi, čís. 51, na zahrádku pod okny parc. č. 2267/1 ve výměře 15 m² a z též parcely Karlu Ambrožovi, č. 56, při jeho stodole 30 m², oběma za cenu též 2 Kč za 1 m².

Státnímu pozemkovému úřadu v Praze bylo poukázáno 3405 Kč a měrné 85 Kč.

Na hospodářskou výstavu Pobečví povoleno bylo 100 Kč a Krajinské hosp.-průmyslové výstavě „Pobečví“ v Hranicích v roce 1927 udělen byl dar 100 Kč, lidové hospodářské škole v Drahotuších 20 Kč.

Olší okolo Veličky bylo v dražbě prodáno. Dříve vrbové proutí pronajímalo se vždy na 6 let, letos usneseno, by zmlazené vrbí prodávalo se každoročně.

Za churavého pokladníka Al. Jakše zvolen byl 12. srpna pokladníkem Fr. Fraiss, č. 4, který též byl zvolen členem hřbitovního výboru v Drahotuších.

☛ *Elektrizace; žádost o subvenci* Moravský zemský výbor zaslal obci přepis ze dne 6. února 1926, č. jedn. VI. 2608–16/7, kterým zamítá se stížnost podaná Fr. Fraisem, č. 4, a spol. proti usnešení obec. zastupitelstva ze dne 4. listopadu 1925 ohledně provedení elektrisace obce a naopak obci se ukládá elektrisaci provést. Proto 5. března obec. zastupitelstvo na návrh obec. rady a finanční komise se usnáší všemi hlasy přítomných podati žádost k ministerstvu zemědělství o subvenci. Schválen byl vyhotovený finanční plán, revers a j. doklady

k žádosti. Projekt místní rozvodné sítě elektrizační vykazoval náklad 117.000 Kč a ministerstvo zemědělství skutečně povolilo 35% státní podporu ve výši 40.950 Kč, hlavně zásluhou obětavého poslance E. Vencla z Rožnova. I. část subvence, 20.000 Kč, byla obci poukázána a vyplacena již [.] 192[.].

Celkový náklad na elektrisaci obce jevil se takto:

26 ks akcií SME à 620 Kč	16.120 Kč
5% dílčí dlužní úpisy	65.000 Kč
transformační stanice	29.500 Kč
rozvodná síť	65.000 Kč
světelné domovní přípojky	20.000 Kč
komise:	500 Kč
Úhrnem:	196.120 Kč

Akcie SME nesou zatím jen 4 %, dlužní úpisy 5 %, obec, která si příslušný obnos musí vypůjčiti, bude platiti úrok 6–7 %.

☞ *Obsazení místa řídícího učitele* Veliká změna v tomto roce stala se ve škole v učitelském sboru. Místo řídícího učitele bylo vypsáno do 31. března. Žadatelé byli tři: Eng. Vašíček, Josef Cvek a Joža Harna. Dle služebního stáří nebylo mezi nimi velkého rozdílu; nejstarší byl p. Vašíček, nejmladší p. Cvek. Obecní zastupitelstvo 13. dubna sestavovalo z žadatelů terno. Při hlasování p. Cvek obdržel 6 hlasů, p. Harna 6 hlasů, starosta rozhodl pro p. Cveka, tak že terno sestaveno takto: I. J. Cvek, II. E. Vašíček, III. J. Harna. Rozhodovalo zde vyznání náboženské, neboť J. Harna byl bez vyznání, oba druhí žadatelé římskí katolíci. Lidovci proto hlasovali pro p. Cveka. Obecní zastupitelstvo ve Lhotce sestavilo toto terno: I. J. Harna, II. J. Cvek, III. E. Vašíček. 15. dubna místní školní rada sestavila terno: I. J. Harna, II. J. Cvek, III. Eng. Vašíček. Hlasováním v obecním zastupitelstvu cítil se velmi uražen zde 20 let pracující učitel Joža Harna, poněvadž ve škole pracoval vždy nestranně a děti všech byly mu stejně milé, ať rodiče patřili kterékoliv politické straně, a roztrpčen zašel ihned k okresnímu školnímu výboru a tam p. okres. škol. inspektoru i p. okres. hejtmanu rozhodně prohlásil, že na Velkou více nereflktuje a žádá býti presentován v sousedním Klokočí. Tak se i stalo. Počátkem června zemská školní rada ustanovila řídícím učitelem ve Velké Engelberta Vašíčka, říd. učitele v Hlinsku, a Joža Harna ustanoven byl správcem školy v Klokočí. Místa svá měli nastoupiti 1. srpnem 1926.

17. srpna 1926 veliký nábytkový vůz odstěhoval učitele Harnu a rodinu po řed. Karlíčkovi do Klokočí a několik dní na to přistěhoval se do Velké nový řídící p. E. Vašíček se svou rodinou. Zat. učitelka Marie Nitschmanová, která zde 2 léta vyučovala, též byla ustanovena v Lazničkách a zde po prázdninách vyučoval zat. učitel p. Svatopluk Pazdera, rodák z Daskabátu. Jediná učitelka ručních prací Anežka Jemelková z dřívějšího sboru zde zůstala.

29. září obecní zastupitelstvo zvolilo po p. Harnovi obecním kronikářem od 1. ledna 1927 p. E. Vašíčka a proto bylo mu ponecháno pole „Pod Uhřitou“. Obecním knihovníkem po J. Harnovi zvolen byl Sv. Pazdera.

☞ *Opravy ve školní budově* Škola v tomto roce byla značným nákladem adaptována. Zadní stěna hospodářského stavení značně zvětřalá, byla ostrou

cementovou omítkou nahozena; dřívější omítka musila býti otlučena. Na dvoře pořízena byla nová dřevěná vrata. Obě třídy byly vymalovány, též velká světnice v bytě správce školy; všechny dveře v celé budově byly natřeny znovu nákladem 2000 Kč. Též okapové roury na některých místech byly vyměněny. Na přání nového správce školy byl v kuchyni též sporák přestavěn.

O dřevěný plot mezi školní budovu a zahradou p. Fr. Foltýnka, č. 44, učiněna byla tato dohoda: plot od hospodář. budovy na jih (směrem k číslu 43) opravovatí bude vždy obec, plot od budovy hospodář. na sever (za humny) opravovatí bude majitel čísla 44, který zároveň dovolí opravu zdi budovy z jeho zahrady.

☞ *Poměry kulturní* 1. a 2. května zdejší školní děti řízením správce školy J. Harny zahrály dětské divadlo „Utopený hastrman“ od Jar. Rudloffa. Čistého zisku užil správce školy na zakoupení mapy Evropy a 2 obrazů „Ctirad a Šárka“ a „Oldřich a Božena“.

9. května byl slaven Svátek matek. Do vyzdobené třídy děti uvedly své matinky, přednášely, kytičky jim daly, zpívaly a učitel Harna vše ocenil ve své řeči zásluhy dobré české matky. 6. června zavedl učitelský sbor všechny děti do Zbrašovských jeskyní a 23. června učitel Harna s 29 žáky zajel do Mladečských jeskyní a do Litovle.

Během roku zavedl správce školy strádání ve škole. I. třída za rok nastrádala 407,18 Kč, II. třída 1257,30 Kč. Knížky darovala Městská spořitelna v Hraničích. 26. června ukončeno bylo vyučování a J. Harna rozloučil se s dětmi, které na rozloučenou asi 30 krásných kytic mu přinesly. Nejlepší svá mladá léta věnoval škole a kulturní práci ve Velké. Večírek 14. srpna v Sokole pořádaný na rozloučenou, poskytl mu příležitost srdečně rozloučiti se s bratry a sestrami, v jejichž kruhu 20 let působil.

V tomto roce koncem června a počátkem července pořádán byl v Praze velkolepý VIII. všesokolský slet, jehož i z Velké se zúčastnili, a to: 2 dorostenci, 6 dorostenek cvičících, 1 cvičící žena, 3 muži v kroji a 3 v občanském v šatě a 4 jiné ženy. Velkolepý byl sokolský průvod Prahou 6. července, kdy 50.000 okrojovaných Sokolů a Sokolic procházelo báječně vyzdobenou nadšenou Prahou. Před Staroměstskou radnicí pan prezident a téměř celá vláda a řada zahraničních hostů přihlíželi průvodu. Oslava M. J. Husa byla dojemná. Téhož dne na sletišti 150.000 lidí pozorovalo cvičení vojska. Krásné vzpomínky!

Sokol zdejší hrál během roku tato divadla:

28. března „Na rodné hroudek“ od J. F. Karasa, drama;

31. prosince dvě jednoaktovky „Námluvy pana Naftalina“ a „Král Dahomejský“ a j.

Přednášky byly:

7. března J. Harna: „Veliký náš prezident“, pak byla scéna a recitace.

11. března J. Harna „VIII. všesokolský slet a slety dřívější“.

29. dubna kap. Štangel a prof. Bosek: „Význam a velikost sletu“.

28. května prof. Švanda: „Frant. Palacký“ (50 let od jeho smrti).

6. července Alfr. Urban: „M. J. Hus“.

19. září J. Harna: „Josef Kajetán Tyl“.

28. října Eng. Vašíček: „28. říjen“.

Ministerstvo školství a národní osvěty darovalo na žádost naší pro obecní knihovnu [. . .] cenných knih.

☞ *Poměry společenské* 29. června byla hospodářská výstava dobytka v Hranicích. I z naší obce vystavovali: A. Fekar (krávy), [.].

V roce tom postaveny byly najednou dvě kovárny, a to p. Jos. Bílým a Fr. Hapalou, č. 58. Kůlny stavěl Fr. Zlámal, č. 46, a domek J. Rusek za sokolskou zahradou.

Zemřeli staří manželé Jos. Vágner 13. února a Anežka 28. října. 10. února rolník Fr. Zlámal při kladení haluzí na vůz byl vymrštěn a utrpěl nalomení žebra a pohmožděnin. V nemocnici v Přerově brzy se vyléčil. Železniční zřízenec Fr. Slavík ochuravěl a byl ošetřován v ústavu choromyslných v Kroměříži.

Pokladník Al. Jakeš léčil zánět pohrudnice v nemocnici přerovské, avšak ochrnutí nohou, jež se přidružilo, mu nevléčili, proto chodí o berlách.

Domovské právo bylo uděleno Ferd. Hladnému, dělníku v č. 43, a Leopoldu Riznerovi, pacholkovi v mlýně.

Tanečních zábav a plesů bylo i letos dost a dávka ze zábav vynesla obci slušný groš (pro chudinský fond). 9. ledna byl sokolský ples, 7. února hasičský, 13. února střelecký a u „Telnerů“ sousedský a orelský.

25. července byl sokolský výlet s ukázkami cvičení a her.

☞ *Doslov prvního kronikáře* Tím končím zápisy své v této pamětní knize. S láskou ujal jsem se této práce, práce těžké, vždyť nebylo pramenů, v obci není vůbec zápisů z dřívějším let a mnohé události vyzvěděl jsem se od starých zdejších pamětníků, jichž vypravování jsem ovšem přijímal kriticky a zapsal jen údaje, o nichž jsem se přesvědčil, že skutečně odpovídají pravdě. Své následovníky, kteří by měli chuť pracovati na dějinách obce, jak já původně jsem zamýšlel, odkazuji na dosud málo probádaný archiv v zámku v Lipníku. Doufám, že tam mnohé alespoň o čísle 42 a o životě našich předků za dob roboty by nalezli.

Všem milým občanům mně drahé obce Velké přeji mnoho zdaru!

Joža Harna, ř. učitel v Klokočí

Rok 1927

☞ *Úvod* Panující planetou roku 1927 je Venuše, jež z večera na západní obloze dominuje svým krásným, pronikavým světlem jako večernice, z rána pak na východě jako dennice. Dle starých zápisů přináší tato planeta rok příznivý a úrodný. Dej Bůh, aby se proroctví splnilo, protože ceny chleba následkem menší úrody roku předešlého stále stoupají a chudému lidu, jenž namnoze ani zaměstnání a výdělku najíti nemohl, život svízelný jistě učinily.

☞ *Přehled roč. povětrnosti* Po krátkém období tuhých mrazů (10–15 °C) na sklonku roku 1926 dostavilo se v lednu počasí mírnější, avšak velmi proměnlivé s dešti a sněhovými přeháňkami, jež na zdravotní stav lidu neblaze působilo.

☞ *Epidemie chřipková* Objevila se chřipka, jež řádila napřed v zemích západních, Francii, Španělsku, Švýcarech, posléze v Německu a Rakousku, odkud

se dostala i k nám. Navštívila napřed velká, lidnatá města, Prahu, Brno... a neušetrila posléze ani otužilé lidi na venkově. I v naší více mnohé rodiny napadeny byly touto zákeřnou nemocí, takže ten který dům byl hotovou nemocnicí, kde se lidé vláčeli za nejnutnější prací jako stíny. Bohudík všichni šťastně přestáli chorobu a při patřičné opatrnosti na tuto brzy zapomenou.

☞ *Vliv počasí na úrodu* Po proměnlivé a nestálé zimě dostavilo se chladné, vegetaci poměrně nepříznivé jaro. Pověstní ledoví muži překvapili ovocné stromy, jež bylo právě v plném květu, sněhovými vánicemi a citelnými nočními mrazy, takže třešně a ořechy neposkytly úrodu vůbec žádnou, trnky nepatrnou. Pouze jabloně, jež se opozdily, daly úrodu asi prostřední. Než i počátek léta uchystal mnohému zemědělcům trpké zklamání. Po letní osvěžující bouři dostavil se několikrát mrazivý noční chlad, jenž na nižších polohách mladičké rezné klásky částečně spálil a slibnou úrodu znehodnotil, takže cena na burse opět stoupla a chléb podražil. Suchý podzim prospěl bramborům, jichž byla velká úroda, za to řepy žloutly a ve vývinu se zarazily. Píce bylo málo. Opožděné jetele ponejvíce na zeleno zkrmeny, tráva na lukách řídká a málo vydatná. Strništěny živořily a místy vyhynuly. Poloprázdná půda bude mnohému rolníku dělati těžkou hlavu, jak do příštího jara uchovati neztenčený počet dobytka. – K tomu po žních objevily se na polích myši v množství nebývalém a ohrožovaly podzimní osevy a jeteliště. Musely býti tráveny, protože dravé ptactvo, pomocná to ruka rolníková, je dnes hotovou vzácností.

☞ *Cena plodin* Ceny obilnin: réž 220 Kč, pšenice 240 Kč, ječmen 190 Kč, oves 165 Kč, zeměaky 40 Kč.

☞ *Správa obce* Obecní rozpočet na r. 1927 projednán ve schůzi 2. listopadu 1926 a schválen.

Potřeba: 36.512 Kč – úhrada 25.685 Kč – schodek 10.830 Kč, uhrazen 263% přírážkou. Z toho škol. rozpočet 5420 Kč; chudinský 2438 Kč s úhradou 408 Kč, schodek 2030 Kč. Rozpočet nákladů na chov veřej. plemen. býků obnáší 7473 Kč, úhrada 803 Kč; schodek 6670 Kč rozvrhne se na jednotlivé chovatele dle počtu krav a přes rok starých jalovic.

Účty obecní za rok 1926 schváleny ve schůzi 21. března 1927. Příjmy 57.524 Kč – vydání 35.236,73 Kč, pokladní hotovost 22.287,53 Kč.

Výroč. účet chudob. fondu vykazuje příjem 1949,38 Kč, vydání 1850 Kč. Poklad. hotovost 98,38 Kč. Účet nákladů na vydržov. plemen. býků vykazuje poklad. hotovost 641,11 Kč. Na výstavním trhu v Přerově 18. listopadu 1927 koupen plemenný býček za 6450 Kč. Výnosem zeměděl. rady mor. ze dne 6. prosince 1927 č. 23.321 udělena obci Velké subvence 1200 Kč na zakoupení plemenného býka.

Odprodáno z obecním pozemků:

a) Jos. Štátnému, zámečníku ve Velké, část pastviny parc. č. 199/3 (špice při Veličce u újezdské cesty) na stavbu domku.

b) Josefu Bezděkovi, železničáři, na stavbu domku parc. č. 199/2 vedle pana Štátného.

c) Marii Michálkové, domkařce ve Velké, další část obec. pastviny č. 199/4 na stavbu stodoly.

d) Karlu Ambrožovi, č. 56, odprodána část obec. poz. na návsi ve výměře 30 m² na rozšíření zahrádky při jeho obydlí.

Vrbí okolo Veličky prodáno nabídkovým řízením s podmínkou, že toto musí býti do Nového roku odklízeno.

☛ *Škola a učitelstvo* Místo def. učitele bylo okr. škol. výborem vypsáno do 30. dubna. Uchazečů bylo 5: 3 muži a 2 ženy. Ač místní škol. rada apelovala na obsazení místa mužskou silou, presentována učitelka J. Karlíčková, jako nejstarší, a nastoupila zde službu 1. září. – Zat. učitel Sv. Pazdera přeložen do Hranic.

Učitelce žen. ruč. prací, A. Jemelkové, dostalo se následkem choroby krční zdravotní dovolené od 1. října do konce školního roku. V té době prvé 2 měsíce vyučovala žen. ruč. pracím učitelka A. Dittlová a od 1. prosince uč. Hel. Kunovská. Katol. náboženství opět P. Jan Šulák.

Děti školou povinných bylo 86. Z těchto chodilo do místní školy 59 žáků; 27 dětí docházelo do škol hranických. Nově do školy nastoupilých bylo 18, a to 14 z Velké a 4 ze Lhotky.

Podobně jako roku minulého 17 žáků přinášelo úspory pro městskou spořitelnu v Hranicích, jež dosáhly na konci škol. roku výše 536,80 Kč.

V době prázdnin natřena okna a dveře v učebnách, taktéž nátěr na hlavních dveřích obnoven. Na zalíčení škol. budovy, jejíž zdi již vlivem povětrnosti zšedly, pamatováno bude v letech příštích.

☛ *Volba p. presidenta* 27. květen 1927 jest velepamátným den naší Československé republiky, neboť byl tribuny lidu zvolen potřetí presidentem opětně T. G. Masaryk, jak toho náš veliký státník, filosof a osvoboditel právem zasluhuje. Vždyť lid, cenící si nade vše znovudobyté svobody, jeho nesmrtelného díla si neskonalé váží, o čemž svědčí četné pomníky nejen v městech, ale i odlehlých vískách, jež z lásky a oddanosti ku svému osvoboditeli zbudoval a s velkou úctou a chloubou k témuž vzhlíží. Vždyť dobře ví, že vratkou lodičku našeho mladého státu řídí starostlivý a zkušený vůdce, k němuž pohlíží celá Evropa s obdivem, úctou a důvěrou. A štěstím našim by bylo, kdyby to otcovské, láskyplné oko co nejdéle střežilo naši svobodu, jež budí závist u nepřátel vnitřních i cizích, kteří však neodvažují se otevřeně sáhnouti na dílo posvěcené krví a slzami našich hrdinů. A jistě výsledkem volby splněna vůle lidu, jenž nevďěčen svému Tatičkovi býti nechce, ani nesmí.

☛ *Kraj. výstava v Hranicích* Od 17. července do 15. srpna 1927 pořádána v Hranicích krajinská výstava Pobečví, umístěná ve školách a krásných sadech čsl. legií.

Výstava ta shromáždila kulturní i hospodářské a průmyslové poklady zdejšího kraje, aby ukázala hostům pokrok a vyspělost zdejšího kdysi zapomínaného a chudého Pobečvánského kraje. Že splnila svůj účel dokonale, dokazuje číslce návštěvníků, jež dosáhla v době 4 neděl výše 75 tisíc, a to v době nejpilnějších žní.

☛ *Obecní volby* Na 16. říjen vypsány byly ve většině obcí naší čsl. republiky obecní volby, tedy i v obci zdejší.

Oprávněných voličů bylo 305, z toho 145 mužů a 160 žen. K volbě se dostavilo 286.

Kandidátky podány 3, a to: čsl. strany lidové, republ. strany agrární a čsl. str. národně-socialní.

Lidová strana obdržela 152 hlasů – 8 mandátů,

Agrární strana obdržela 89 hlasů – 5 mandátů,

Národ. social. strana obdržela 44 hlasů – 2 mandáty.

1 obálka byla prázdná.

Zvolení tudíž zvoleni do obecního zastupitelstva:

za str. lidovou: 1) Mik Antonín, rol, č. 15, 2) Frais Fr., rol., č. 49, 3) Popp Konst., rol., č. 21, 4) Frais Fr., rol., č. 4, 5) Tomečka Ad., rol., č. 3, 6) Bílý Frant., rol., č. 16, 7) Esterák Eugen, soukr., č. 83, 8) Tománek Jan, soukr., č. 41,

za str. agrární: 9) Zlámál Fr., rol., č. 46, 10) Skříčil Ant., rol., č. 9, 11) Hlavinka Ant, rol., č. 67, 12) Folytnek Fr., rol., č. 44, 13) Hrab Fr., rol., č. 38,

za str. nár. social.: 14) Myška Jos., tesař., polír, 15) Domes Val., želez. zříz.

V ustavující schůzi konané 9. listopadu za přítomnosti komisaře okr. pol. správy, pana Dra Linka, zvolen starostou obce pan Frais Frant., rolník, č. 49, náměstkem pan Fr. Zlámál, rol., č. 46, a radními pan Frais Fr., č. 4, Popp Konstantin a Folytnek Fr.

V komisích, jež zvoleny, fungují násl. členové:

Finanční komise: Esterák Eugen, předseda, Nesvadbá Ant., náměstek, Bílý Frant., Valenta Ferd., Domes Val. a Tománek Frant.

Hospodářská komise: Popp Konst., Frais Fr., č. 4, Hlavinka Ant., Zlámál Fr.

Staveb. komise: Tománek Jan, Glos Jan, Frais Fr., č. 4., Myška Josef.

Osvětová komise: Esterák Eugen, Frais, č. 4, Hlavinka Ant., Skříčil Fr.

Policejní komise: Gregorčík Karel, Tomečka Ad., Hlavinka Ant. a Myška Jos.

Komise pro chov dobytka: Bagar Fr., Glos Jan, Bílý Fr., Zlámál Fr., Mik Ant., Frais Fr., č. 49.

☛ *Kulturní činnost* Vzdělávací činnost ve zdejší obci pěstována místními spolky, a to: Tělocvičnou jednotou „Sokol“ s čtenář. spolkem „Pokrok“ a na druhé straně Tělocvič. jed. „Orel“, z nichž první vedly si nejčileji, ač ani v Orlu nezaháleno. Tato jevila se hlavně pořádáním přednášek a divadel.

Mimo slavnostních schůzí 7. března a 28. října s příležitostným proslovem a recitacemi uspořádal Sokol během roku 2 veseloher. představení, kácení máje a pestrý Silvestrovský večer. Počátkem července za účasti okol. jednot sokolských veřejné cvičení.

V lednu konána řed. hospodář. školy, panem Kočím, veř. přednáška v míst. zdejší školy „O výběru osiva“.

☛ *Novostavby* Stavební ruch, jenž vlivem uzákoněných daňových úlev a zvyšováním činží v městech neobvykle vzrůstal, pohnul i na venkově mnohou méně majetnou rodinou, odkázanou na cizí byt, ku stavbě vlastního krovu. Tak postaveny ve zdejší obci nové 2 domky, a to: za Veličkou na obec. pozemku panem Šťastným a za sokol. zahradou p. Aloisem Andrýskem. P. Bílý Josef vypravil novou kovárnou. P. Frant. Glos přistavil část stodoly a kůlny.

☛ *Pohyb obyvatel* Během roku zemřeli 3 muži a 5 žen. 15. února dědeček ze mlýna, Frodl Jan, 76 r.; 6. února Jarošíková Marie z č. 83, 73 r.; 22. května Hapalová Barbora z č. 62, 77 r.; 9. června Fraisová Marie z č. 4, 21 r.; 18. srpna

Andrýsková Anežka, 46 r.; 25. září Šubrtová Marie z č. 33, 79 r.; 14. listopadu Pražák Josef z č. 11, 49 r.; 29. listopadu Janásková Fr. z č. 66, 83 roky.

Narozených dětí 10 – 1 zemřelo.

Svateb bylo 6. Přiznili se: Petr Ladislav na hostinec pí Telnerové; Šuba Fr. na grunt Janáškův.

Rok 1928

☞ *Poměry přírodní* Po nestálé, blátivé, či jak lid říká „kysavé“ zimě, za níž se vystřídaly jen 2 krátké periody silnějších mrazů, a to počátkem ledna a na konci února, následovalo poměrně studené jaro, jež vzrůstu a vývinu polních plodin, zvláště píce, na rychlosti nepřidalo, ač tyto byly po vyčerpání skrovných zásob z minulého roku hospodáři toužebně očekávány. Co scházelo vesně na teplotě, vynahradilo horké a suché léto, jakého již dávno nebylo. Přílišnými vedry vyprahla půda a potřebná vláha se nedostavovala. Několik přeháněk, jež stačily sotva zkropiti prach na cestách, bylo pro žíznivá pole a luka přece jen příliš málo. – Co obilná sklizeň byla velmi pěkná a vydatná, mořilo trvajících sucha okopaniny a z luk učinilo holý suchopar. Též strniště v půdách písčiny nebo šterkových valem hynuly a mizely. – Teprve dlouhý podzim přinesl potřebnou vláhu, aby oziminy včasné zklíčily a zesíliti mohly. Bramborům a řepám přišla tato již příliš opožděná, takže v půdách lehčích byla sklizeň velmi malá. Bylo-li předešlého roku zásob krmiva poskrovnu, bylo jich letos ještě méně a následky se dostavily. Přebytný dobytek byl valem vyprodáván za cenu až směšnou, ač cena masa nedoznala přiměřeného snížení. Taktéž chov vepřů omezen. Ovoce všeho druhu se urodilo hojnost, takže byly trhy tímto přímo zaplaveny a ceny šly dolů. Krásné vyzrálé trnky poskytly domácími zásobu sladkých povidel na celý rok.

☞ *Ceny plodin a krmiv* Pěkná a vydatná úroda obilnin měla vliv na ceny, jež ponenáhlu klesaly, jak viděti z tabulky:

	Po žních:	Na jaře:
Réž	204 Kč	160 Kč
Pšenice	208 Kč	180 Kč
Ječmen	165 Kč	165 Kč
Oves	155 Kč	155 Kč
Brambory průměrně	70 Kč.	

Seno luční prodáváno v předjaří za 120–140 Kč.

☞ *Správa obce* Obec. rozpočet na rok 1928 projednán obec. zastupitelstvem 24. listopadu a schválen 15. prosince 1927.

Potřeba 28.157 Kč – úhrada 29.506 Kč – přebytek 1349 Kč. Z toho škol. rozpočet 4522 Kč. Chudinský fond 2047 Kč – úhrada 698 Kč. Schodek 1349 Kč. Rozpočet na chov a vydržování plemen. býků pro rok 1928: potřeba 8738 Kč – úhrada 400 Kč – schodek 8338 Kč rozvržen na chovatele.

Účty obecní za rok 1927 schváleny ve schůzi 2. března 1928.

Přijato 65.101,48 Kč – vydáno 49.872,75 Kč. Pokladní hotovost 15.228,75 Kč. Pro chudobinský fond přijato 1761,54 Kč – vydáno 1569,89 Kč. Hotovost 191,65 Kč.

Příjem na vydržování plemenných býků 7268,11 Kč – vydáno 6574,14 Kč. Zbývá 693,97 Kč. Býčí komisí navrženo zakoupiti mladšího 3. býka na dochování, z kteréžto příčiny přidělí se chovateli ještě jedna louka a zvýší se dávka ovsu o 8 q.

Novou nájemní smlouvou ponechání býci i dále dosavadnímu chovateli, p. Fr. Zlámalovi na další 3 roky, tj. do konce září 1931.

Byt pro almužníka Ant. Fraise v budově hasičského skladiště rozšířen o místo, kde stával obec. kočár a proraženo okno v průčelí.

Úsek zrušené silnice Velká – Drahotuše, protínající u strážného domku trať, se následkem přeložení této k nově zřízenému podjezdu dráhy ruší a přechází v délce 270 m do majetku a udržování obce Velké. Ovoc. stromy podél vysázené přecházejí v užívání jednotlivých majitelů pozemků, pokud jinak zastupitelstvo obce nerozhodne.

V sezení 29. prosince 1928 usneseno, by státnímu pozemkovému úřadu v Praze podána byla žádost za přiděl panského lesa, tzv. Hůrka, jenž je majetkem pí Althanové, leží sice v katastru obce Hrabůvky, ale sousedí po celé délce s katastrem obce Velké.

☞ *Obecní knihovna* Na základě § 7 a 8 zák. ze dne 22. července 1919 o veřejných knihovnách obecních provedlo obec. zastupitelstvo volbu knihovni rady, do níž zvoleni: pp. E. Esterák, Frai Fr., č. 4, Ant. Hlavinka a Fr. Skříčil, čís. 51. Obecním knihovníkem jmenován Frant. Tománek, obec. tajemník.

Obec. knihovna, jež dosud byla součástí knihovny čtenář. spolku „Pokrok“, přenesena bude do obec. kanceláře a umístěna v nové skříni, jež k tomu účelu byla opatřena.

☞ *Úprava cesty ke mlýnu* Již v r. 1927 projektováno obec. zastupitelstvem rozšíření a zvýšení spojovací cesty ku mlýnu pod zahradou Hynčicovou, jež trpěla stálým vlhkem a jest pro povozy s těžkým nákladem nesjízdnou. Za tím účelem vyjednáváno s p. Hynčicou, by odstoupil potřebný pruh zahrady v celkové délce asi 60 m k žádoucímu rozšíření cesty, za úhradu 3 Kč za 1 m². Obec pak uvolila se postavit na skopaný okraj betonovou podezdívku s železnými tyčemi na drátěný plot. Za stromy, jež musely býti na zabrané půdě odstraněny, dostalo se majiteli náhrady.

Projekt ten uskutečněn letos po ukončení jarních prací polních jistě k dobru a spokojenosti všech, kdož dříve této věčně blátivé cesty používatí museli.

☞ *Uskutečnění elektrisace* Ve schůzi 16. února usneslo se obec. zastupitelstvo 14 hlasy na provedení elektrisace ve zdejší obci. Za tím účelem zažádáno o připojení obce Velké na síť středomor. elektráren v Přerově a podána žádost na ministerstvo zeměděl. o finanční podporu, jež na intervenci poslance Vencla obci povolena a poukázána ihned 1. splátka stát. subvence 20.000 Kč, kterýchžto obnos byl po strážce kolkovného 200 Kč na kvitanci obci vyplacen.

Za účelem připojení zdejší obce na přespolní vedení S. M. E. vstupuje obec do této společnosti a upíše 26 ks akcií po 620 Kč, tedy za obnos 16.120 Kč. – Uve-

dený obnos se vypůjčí na 6½% úrok a splatí v 10 letech. Úrokování a umořování uhradí se jednak dividendou, zbytek obec. přírážkami. Dále poskytnete označeným elektrárnám půjčku na jich investice tím způsobem, že upíše a splatí 65.000 Kč nomin. v 5% dílčích dluhopisech téže společnosti při kurzu 95 Kč za každých 100 Kč nomin. a zaplatí za tyto obnos 61.750 Kč, kterýchžto obnos vypůjčí u kontribuč. záložny v Hranicích na 6½% úrok. – Úrokování uhradí se splatnými kupony a rozdíl úrokové míry kryje obec. přírážkami. Umořování dluhu děje se vylosovanými a splatnými dílčími úpisy S. M. E.

Náklad na transformační zřízení a rozvodnou síť s veřejným osvětlením v obnosu 98.000 Kč hradí obec a domovní přípojky ve výši 22.000 Kč rozvrženy na konsumenty, kteří zaplatí 70 %, obec 30 %.

Náklady elektrizační činní celkem	131.120 Kč
Po srážce stát. subvence	19.800 Kč
	111.320 Kč

Za koupení 5% dílč. dluhopisů	
v obnosu 65.000 nom.	61.750 Kč
Úhrnem vypůjčeno	173.070 Kč

Celková roční potřeba činiti bude 13.573,68 Kč, jež uhradí se 200% obec. přírážkou.

Rozvodná síť postavena ve zdejší obci během měsíce června s přípojkami do domů, v nichž elektrické osvětlení instalováno. Přitom pamatováno i na osvětlení pouliční, jehož je zvláště v zimních měsících i zde nezbytné třeba.

☛ *Svěcení soch* O svátku Nanebevz. P. Marie posvěceny odpoledne dp. Dr. Přikrylem, farářem z Drahotuš, za asistence obou kooperátorů sošky, umístěné v průčelí místní kaple, jež pořízeny z části z odkazu † Fr. Třetiny, býv. majitele domku č. 9, dílem z dobrovolných darů. – Též kříže na pozemních velických stojící byly letos opraveny.

☛ *Škola* V učitelském sboru zdejší školy mimo učitelky žen. ruč. prací změn nebylo.

Učitelka A. Jemelková dána pro trvající chorobu na dočasný odpočinek a místo ní vyučovala žen. ruč. práci do konce prosince uč. Dittlová, po Novém roce učitelka H. Vacová.

Školou povinných dětí bylo 83. Z těch chodilo do zdejší školy 64, 19 do škol měšťanských. Nově nastoupilých bylo 18, a to 14 z Velké a 4 ze Lhotky.

Zdravotní stav dětí, zvláště menších, byl dosti špatný. Mnohé prodělaly černý kašel a na jaře zase spalničky.

Protože voda v dosavadní studni se k pití a vaření nehodí, pořízena na protější straně školy studně nová, vrtaná, a pumpa umístěna ve dvoře. Zadní sklep trpící mokrem vybetonován a kanál odvádějící dešťovou vodu do silničního příkopu otevřen a vyčištěn.

Bleskosvody vyzkoušeny a opatřeny novými pozlacenými hroty.

☛ *10letí Čsl. republiky* Letos slavila naše Českoslov. republika 10leté trvání samostatnosti. Shodou okolností připadl letošní památný 28. říjen na neděli a byl tudíž svátkem dvojnásobným. Na přání pana starosty obce konána slav-

nost školní odpoledne za účasti občanů bez rozdílu stran i odrostlejší mládeže. Ve vkusně a účelně ozdobené třídě zahájena slavnost písní „Bývalí Čechové“ a úvodní příležitostnou básní, po níž následovaly další střídavě se zpěvy a časovou scénou. Mezitím přizvaný řečník, syn říd. učitele, promluvil k občanům o významu jubilea. V hodinové přednášce pojednal o zápasech a snahách zneuznaného a odstrkovaného československého národa do 28. října 1918 a čeho tento za uplynulé 10letí národ. samostatnosti na poli kulturním, hospodářské a sociálním dosáhl.

☛ *Volby do okr. a zem. zastup.* Ježto župní zřízení, jež mělo teprve vejíti v život, bylo novým zákonem o reorganizaci politické správy anulováno, vypsaný byly na den 2. prosince volby do nově zavedených okresních a zemských zastupitelstev.

Ve zdejší obci volilo do okr. zastupitelstva mužů 122, žen 134 – úhrnem 256. Odevzdaných platných hlasů 251.

Z toho obdržela strana:

1. social. demokratická	18 hlasů
3. národ. demokratická	2 hlasy
4. komunistická	3 hlasy
7. živnostenská	11 hlasů
8. národ. social.	29 hlasů
9. agrární strana	68 hlasů
10. lidová strana	120 hlasů

Do zemského zastupitelstva volilo 125 mužů a 134 ženy – úhrnem 259. Plat. hlasů 259.

Z toho obdržela strana:

1. něm. křest. sociali.	1 hlas
2. sdružení katol. zemědělců	1 hlas
3. národ. demokracie	5 hlasů
5. social. demokracie	9 hlasů
8. něm. social. demokracie	1 hlas
9. agrární str.	71 hlasů
10. Polski zviazek	2 hlasy
12. Komunistická str.	8 hlasů
13. lidová str.	119 hlasů
14. Živnostensko-obch.	11 hlasů
15. Nár. social.	31 hlasů
úhr.	259 hlasů

☛ *Novostavby* Stavební ruch byl v tomto roce čilejší než v předchozím. V. Šustek, technický úředník ve Lvově, postavil rod. vilku vedle sokol. zahrady. Bezděk Jos., želez. zřízenec, domek za Veličkou. Rýpar Konrád, želez. zřízenec, přestavbu domku č. 12. Mik Ant., rolník, přestavbu kůlny. Zlámal Frant. přestavbu stájí. Bagar Fr. novostavba stodoly. V budově hostince pí Telnerové zřízeny vnitřní přestavbou nové byty.

☞ *Pohyb obyvatel* Zemřelo 6 osob, z nichž 2 muži a 4 ženy.

16. ledna Valentová Fr. z č. 74, 78 r.; 27. července Domesová Anna z č. 73, 61 r.; 25. října Šindlarová Vincencie z č. 63, 73 r.; 29. října Hlobilová Fr. z č. 46, 69 r.; 11. listopadu Šlosar Antonín z č. 52, 77 r.; 16. listopadu Jemelka Jan z č. 9, 70 r.

Narodilo se 5 dětí, z nichž 2 zemřely.

Šňatků bylo 5.

Přistěhoval se z Hranic poštov. zřízenec Jakub Vrbka s rodinou.

Rok 1929

☞ *Přehled roč. povětr.* Na rok tento, jenž započal tuhou, stále se stupňující zimou, jež dosáhla 11. února -45 °C a protáhla se, jen zvolna polevujíc, až přes velkonoce, které připadly na počátek dubna, bude mnohý dlouho vzpomínati. Okřídlená slova starých pamětníků, že to nejsou teď žádné zimy, byla letošními mrazy překonána.

☞ *Enor. zima a její zhoub. vlivy* Pořekadlo: „Na sv. Řehoře, šelma sedlák, který neoře“, neplatilo, protože matička země odpočívala po celý březen hluboko, místy až příliš hluboko pod sněhovým příkrovem. Cesty zaváty a veškeré prohazování nic platno. Nová vánice vyrovnala v zápětí pracně utvořené průkopy. Horácká silnice od Olšovce a Stříteže zatarasena. Kdo se chtěl dostat do Hranic, musel objížděti na Lhotku a přes Velkou teprve k městu. Konečně v dubnu se sníh ponenáhlu sléhal a tratil, protože rychlejší obleva se následkem trvalého chladu nedostavovala, pole bylo stále uzavřeno. Rolník, jenž za let předešlých již dávno připravené semeno vložil do matičky země, měl letos osivo ještě na sýpce. Teprve počátek května přinesl počasí teplejší, v pravdě jarní, jež umožnilo urychlit veškeré opožděné práce jarní.

Stromy ovocné, jenž jindy hýřily bělostným vonným květem, těžko se letos probíraly z dlouhého zimního spánku, ba mnohé usnuly navždy – zmrzly. Staré, mohutné ořechy stály po celé léto ještě holé jako metly. Málokterý projevil jiskru života tím, že ze sněti vyrazil slabý omlád. Též mnohé jabloně vzaly za své, třešně živořily, jako by byly opařeny. Nejméně snad trpěly mrazy hrušně a trnky.

Zhoubný vliv enormní zimy projevil se i v lesích, kde mnohá otužilá jedle zmrzla. Kolik zvířet uhynulo, vědí nejlépe lesníci.

Opožděný okvět stromů dal tušiti, že ovoce bude poskrovnu. Třešní a jablek urodilo se skutečně málo a byly proto na trhu hledány. Nejvíce bylo trnek, jež zásobily opět mnohou domácnost nepostradatelnými povidly.

☞ *Úroda* S opožděným jarem dostavila se teplota, jež poháněla vzrůst mladého osení i ozimin, jež šťastně přestály nekonečnou zimu, a budila u rolníka naději na slibnou úrodu. Tato vedra způsobila občasné bouře s krupobitím, jež v tak mnohých krajinách během chvíle veškerou práci i námahu rolníkovu. Bohudík náš kraj zůstal jakékoliv pohromy ušetřen a letošní opožděné

žně zastihly krásné, vlnící se obilí ve stavu neporušeném. Místy však prudké lijáky bujně obilí předčasně povalily a tím poškodily.

Tato občasná a vydatná vláha přišla vhod pícninám a lukám, jež letos dala úrodu velmi pěknou a odškodnila hospodáře za předešlá hubená léta. Zaplněné kůlny a půdy daly tušiti, že zredukovaný chov dobytka opět se doplní na bývalou výši.

☞ *Pokles cen* Pěkné výtěžky letošní úrody kaleny zprávami bursovními, jež již v době předžňové hlásaly náhlý pokles obilních cen a které ani cla před dalším klesáním nezastavila.

Tak réž, jež byla před 2 roky tolik hledaným zbožím a předčila cenou pšenici, klesla na 130 Kč, pšenice 160 Kč, ječmen 130 Kč, oves 100–120 Kč.

Rekordní úroda bramborů způsobila, že tyto prodávány po 20 Kč za 1q.

Nestržil-li hospodář slušný obnos za řepu, bude asi při nynějších nízkých cenách těžko sestavovati rozpočet na celý rok, kdyžtž úhrada veškerého vydání je tak slabá.

☞ *Správa obce* Rozpočet na rok 1929. Potřeba 50.848 Kč – úhrada 37.522 Kč. Schodek 13.326 Kč uhrazen přírážkou 200 % k domov. dani činžovní a 200 % k ostatním daním.

Školní rozpočet 4604 Kč. Chudobinský fond: potřeba 1850 Kč – úhrada 560 Kč – schodek 1290 Kč. Náklad na vydržování plemen. býků: potřeba 8395 Kč – úhrada 818 Kč – schodek 7577 Kč (z každého kusu hověz. užitek. dobytka poplatek 28,5 Kč).

Účty za rok 1928: Příjmy 82.650,90 Kč, vydání 68.900,75 Kč. Pokl. hotovost 13.743,15 Kč.

Součet všech mimořád. příjmů 192.867 Kč – mimořádných výdajů 185.843,60 Kč. Pokl. hotovost 7.023,40 Kč.

a) Poklad. hotovost řádného a mimořád. hospodaření obnáší 20.766,55 Kč. Nedoplatky 4118 Kč. Aktivum dohromady 24.884,55 Kč.

b) Účet samostatného chudob. fondu činí 813,60 Kč, vydání 776,40 Kč. Poklad. hotovost 37,20 Kč.

c) Výroční účet nákladů na vydrž. plamen. býků za r. 1928: Příjmů 21.678,97 Kč – vydání 21.332,30 Kč. Poklad. hotovost 346,67 Kč.

Odprodán z obec. pozemků parc. čís. 199/2 stavební místo listonoši p. Vrbkovi, 1 m² za 5 Kč s podmínkou, že do 2 let se započne stavět.

Domovské právo následkem 10letého pobytu uděleno Rud. Janečkovi a jeho manželce v obci Velké.

☞ *Meliorace* Pozemky v zdejšímu katastru až na řídké parcely trpí po většině mokrem, čímž úroda za let vlhkých bývá značně poškozována. Pomýšleno proto již v letech předchozích na řádné odvodnění, jež zdržováno do dneška obavou mnohých před velkým nákladem. – Již v r. 1927 dodány byly obci mor. zem. výborem přepracované nákresy meliorační za náhradu 20.780 Kč, splatných z polovice při vyměření, zbytek před odevzdáním projektu. Ježto splatný obnos 10.390 Kč nelze zatím rozvrhnouti na jednotlivé majitele pozemků, zaplatí jej zastup. obec. pokladna a po vyřízení vybere tyto od zájemců zpět. Na vyzvání obce dostavil se koncem března od zem. výboru p. ing. Vrba, aby přítomným rolní-

kům objasnil důležitost meliorace a mohlo být konečně po splnění podmínek přikročeno k dalšímu řízení. Většina hospodářů přistupuje na projekt, takže po vyrovnaní povinných příspěvků za nákresy bude požádáno o vodoprávní řízení a realizaci této hospodářské akce nestojí více nic v cestě.

☞ *Volba míst. škol. rady* Po uplynutí funkčního období nařízena okr. úřadem obnova místních škol. rad. Za tím účelem zvoleni do nové místní škol. rady obec. zastupitelstvem tyto členové: Bílý Fr., Popp Konst. a Hlavinka Ant.; náhradníci: Myška Jos., Staněk K a Tomečka Ad.

Ustavující schůze konána 1. června za účasti vlád. komisaře, p. Dr. Cinka, při níž zvolen předsedou p. Hlavinka Ant., místopředsedou p. Humplík Ferd. z přiškolené Lhotky.

☞ *Školství* Dosavadní říd. učitel Eng. Vašíček, požádal o zdrav. dovolenou od 1. září a odchází do výslužby. Zatímním správcem školy ustanoven od počátku škol. roku 1929/1930 učitel p. Ant. Klvaňa z Ústí. Industrial. učitelkou B. Možíšková z Hranic. Jiných změn v učitel. sboru nebylo.

Děti školou povinných bylo 83, z nichž 68 chodilo do školy místní, 15 do měšťanky. Nově nastoupilých bylo 13, a to 9 z Velké a 4 ze Lhotky.

Třídy byly v prázdninách vymalovány a na chodbách obnova obnovena.

☞ *Prostředky vzdělávací* Vzdělávání a poučení obyvatelstva sloužily 2 knihovny, a sice obecní, jež čítá [. . .] svazků a jest knihovnickem pěkně vedena, tak i obsáhlejší knihovna čtenář. spolku „Pokrok“. Obě jsou hojně používány, zvláště v době zimní.

Taktéž míst. tělocvič. jednotami cvičena divadla, aby společenský život nestrnul jen v oficiel. plesích, výletech, event. tanečních zábavách.

☞ *Spořivost žáků* Drahotušská občanská záložna darovala žákům, kteří hodlají spořít, u příležitosti 10. výročí českoslov. samostatnosti vkladní knížky s počátečním vkladem 2 Kč, aby tyto povzbudila vážit si peněz. V naší škole přihlásilo 41 střádalů, a to 18 z I. třídy, 23 ze třídy II., kteří uložili do konce škol. roku, tudíž za dobu 8 měsíců, 1241,60 Kč. Obnos úctyhodný, jenž by byl za jiných okolností z větší části promarněn.

☞ *Stavba sokolovny* Výstavné škole velické dostalo se pěkného protějšku stavbou sokolovny.

Stará, omšelá bývalá panská stodola časně z jara strhnuta, aby na místě této budována byla za částečné výpomoci členstva a spolupráce stavbyvedoucích p. Ernesta rozsáhlá budova, sloužící účelům tělovýchovným i kulturním.

Do podzimu stavba ukončena, uvnitř vypravena, takže jednota, jež dosud požívala pohostinného útulku v hostinci pana Urbana, mohla zahájit cvičení i divadla ve vlastním sále.

Nákladná stavba, k níž se mladá a poměrně finančně slabá jednota odvážila, umožněna obětavostí mnohých starších členů, kteří darováním staveb. dřeva, cihel a bezplatným dovozem potřebného těru a písku stavební náklad značně zredukovali.

☞ *Volby do národ. shromáždění* Na neděli 27. října vypsány volby do národního shromáždění a senátu.

Do národ. shromáždění volilo 140 mužů a 150 žen, úhrnem 290 voličů (zapsaných 314).

Platných hlasů 288, neplatné 2.

Z těchto obdržela politická strana:

Komunistická str.	5 hlasů
Živnostenská str.	16 hlasů
Nár. social. str.	34 hlasů
Křesť. social. malozeměděl. str. (Čuřík)	7 hlasů
Social. demokratická str.	27 hlasů
Národ. demokratická str.	2 hlasy
Lidová strana	120 hlasů
Republ. agrární	77 hlasů
Úhrnem	288 hlasů

Do senátu volilo 128 mužů a 125 žen, celkem 253 voličů (zapsaných 275).

Platných hlasů 250; 3 neplatny.

Z těchto obdržela strana:

Republikánská agrární str.	64 hlasů
Živnost.-obchod. str.	19 hlasů
Národ. demokratická str.	2 hlasy
Lidová str.	99 hlasů
Národ. sociální str.	29 hlasů
Social. demokratická	26 hlasů
Křesť. sociál. malozem (Čuřík)	7 hlasů
Komunistická str.	4 hlasy
Úhrnem	250 hlasů

☞ *Různé* Kromě stavby sokolovny provedeny ještě další: p. Foltýnek Fr., přestavbu hospodářských budov; pí Michálková, novostavbu stodoly za Veličkou.

Ve mlýně zdejší stala se během roku 2 neštěstí. Mladý mlynářský pomocník po krátkém pobytu byl zachycen nezjištěným způsobem transmisí a usmrčen. Převezen byl do rodné obce na okr. val.-meziříčském a tam pochován.

Před vánoci zranil si těžce ruku na pile výpomocný dělník V. Foltýnek, rodák zdejší, a musel býti léčen v nemocnici.

☞ *Pohyb obyvatel* V tomto roce zemřeli pouze 3 muži, a to: 10. dubna Barboň Oldřich z č. 26, 19 let; 23. dubna Šindler Rajm. z č. 6, 69 r.; Bezděk Jan 14. června, 77 r.

Narozených dětí 11 – zemřelo 1.

Sňatky 4.

P. Valentin Domes, želez. zřízenec v. v. a člen obec. zastup., přestěhoval se do Přerova.

☞ *Závěr* Podepsaný kronikář, opouštěje se svou rodinou po splnění učitelského povolání zdejší vísku, přeje všem mnoho dobra a zdraví a dává „S Bohem!“.

Že vykonal práci poctivou a svědomitou, o tom svědčí pochvalné uznání zem. škol. rady, jehož se podepsanému při odchodu do výslužby dostalo. Svým nástupcům přeji mnoho zdaru.

Drahotuše, 27. ledna 1930
Eng. Vašíček, říd. uč. v. v.

Rok 1930

Kronikář Frant. Tománek

☞ *Poměry přírodní* Až do začátku měsíce června vlažné jaro s častými srážkami ukazovalo nejlepší naděje na dobrý rok. Obilniny se řádně vyvinovaly i odkvetly, pícniny a louky bujely, okopaniny, brambory i řepy rostly velmi rychle. V měsíci červnu dostavilo se však sucho, které umožnilo řádnou senoseč při velmi dobré sklizni sena. V suché zemi však špatně se braly strništní jetele. 14. července započaly žně. Rže, pšenice i ječmeny daly hojnou sklizeň, toliko ovse zůstaly na píd'. Konec žní překvapily vydatné deště a ztěžovaly svážení žitných mandelů a hrabání ovsu. I za nastalých dešťů teplé počasí mělo blahodárný vliv na vývin okopanin, které také daly rekordní sklizeň (zvláště brambory). Začátkem září opět nastalo sucho, sklizeň otav byla slabá, druhé jetele skoro žádné a strmiskové spásly myši. Myši rozmnožily se na poli přímo katastrofálně a bylo nutno zaříditi jich společné hubení. Hospodáři obávající se myši, otáleli se setím, což se později zle vyplatilo. Koncem září po západních větrech nastaly stálé lijáky, které jen s malými přestávkami trvaly až do zámruzu. Půda byla tak rozbahněná a napitá, že voda zůstávala státi již na povrchu, pod mezami a zaplavovala nižší místa. Po větším lijáku stoupily řeky i potoky. Kol 28. října 1930 po asi třídenním nepřetržitém dešti vystoupily všechny moravské řeky z břehů a zaplavily široké lány polí i s brambory a řepami. Za takových okolností se letos selo a sklízely okopaniny. Semeno zadělávalo se přímo do bahna. Kdo čekal na lepší počasí, nezasel vůbec, neboť v listopadu bylo ještě horší. Zemáky a řepy dobývaly se úplně v bahně, později i za dešťů. Sklizeň a jich svážení protáhlo se přes celý listopad. Téměř nikdo nezasel všechno, mnozí rolníci mají jen několik měřic. Takový podzim, že by se nezaselo, snad ještě nebyl.

Následky kruté zimy v r. 1929 projeví se letos na ovocném stromoví. Třešně a ořechy téměř všechny zmrzly a jsou skáceny, jabloně a hrušně prosychají. Úroda ovoce je proto nepatrná.

☞ *Poměry hospodářské* Poměry hospodářské jsou letošního roku velmi těžké. Zemědělská krise, již loňského roku projevivší se rapidním poklesem cen zemědělských výrobků, zasáhla letos i do ostatních oborů podnikání a stala se všeobecnou hospodářskou krizí světovou. Ceny obilí následkem velké nadprodukce a nabídky, zvláště v Americe klesly pod výrobní náklad. Na podzim 1930 stojí rež i Kč 90, pšenice Kč 140, ječmen Kč 100 a oves 100 Kč. Také produkty živočišné, které počátkem roku ještě platily, koncem roku velmi cenově poklesly. Hospodář neutří téměř ničeho, ačkoliv své potřeby musí kupovati stejně

dražé. Musí omezovati své nákupy na nejmenší míru, následkem čehož není zase odbytu ve městech a v průmyslu. Průmysl omezuje výrobu, propouští dělníky a vzniká nezaměstnanost.

☞ *Rozpočet 1930* Rozpočet na rok 1930 vyřízen obecním zastupitelstvem dne 30. října 1929. Hlavní obecní rozpočet má potřebu Kč 43.328 – úhradu Kč 28.862, schodek Kč 14.466, který uhrazen 200% obec. přírážkou k přímým daním Kč 7032,10. Školní rozpočet má potřebu 8345 Kč. Chudobinský potřebu Kč 2685, úhradu Kč 590 a schodek Kč 2095. Rozpočet na chov plemen. býků má potřebu Kč 19.066, úhradu Kč 8140 a schodek 10.926 Kč, který hradí chovatelé hověz. dobytka poplatkem Kč 40 z 1 kusu.

☞ *Účty obec. 1929* Účty obecní za rok 1929 vyřízeny dne 8. března 1930. Součet všech příjmů obecních byl Kč 105.728,05, vydání Kč 92.102,75 a konečná pokladní hotovost Kč 13.625,30. Vedlejší účty chudobinské vykázány celkovým příjmem Kč 2008,65, vydáním Kč 1877,20 a pokladní hotovostí Kč 131,45. Účty nákladů na chov plem. býků mají celkový úhrnný příjem Kč 8546,17, vydání Kč 8546,06 a hotovost Kč 0,11.

☞ *Inventář obec. 1929* Obecní inventář za rok 1929.

Pozemky dle stavu začátkem roku 41.7526 ha v ceně Kč 29.308,07.

Příbylo přidělem od velkostatku -5541 ha v ceně Kč 2650,59.

Ubylo odprodejem na staveb. místa -. 2307 ha v ceně Kč 372,41

Stav koncem roku 1929 činí 42.0760 ha v ceně Kč 31.586,66.

Kmenové jmění obce Velké uložené na vkladní knížku Kontr. záložny v Hranicích činilo počátkem roku 1929 Kč 4845,45. V roce 1929 uloženo za stržené pozemky na stavbu (Jos.a Fr. Šťastný Kč 1466, Jos. a Ant. Bezděkovi Kč 2628, M. Michálková Kč 2292) celkem Kč 6386. Kmenové jmění koncem roku 1929 činí Kč 11.231,45. Cenné papíry obce Velké koncem r. 1929: Stříbrná renta, 2 kusy, Kč 400 a Kč 600. – IV. Českosl. státní půjčka, 2 kusy, Kč 750 – 6 % a Kč 750 – 4½ %. – IV. 6 Českosl. stát. půjčka chudob. fondu obce, 6 kusů v hodnotě 750 Kč. – 3% slosovat. stát. dluhopis Rep. Českosl., 2 ks, Kč 1500 a Kč 750. – Dílčí úpisy SME, 130 ks à Kč 500, v ceně Kč 65.000. – Akcie SME, 2 ks, Kč 500 a Kč 12.500. Obecní dluh vzniklý v r. 1928 výpůjčkou Kč 173.070 učiněnou v Kontrib. záložně v Hranicích na uhrazení nákladů elektrizačních byl umořen v roce 1928 částkou Kč 6070, v roce 1929 obnosem Kč 27.000 (započítaná 1. splátka subvence na elekt.), takže činní koncem roku Kč 140.000.

☞ *Stavební ruch v r. 1930* Stavební ruch i v roce 1930 byl čilý. Obec přidělila opět několik stavebních míst na parc. čís. 199/2 a 199/3. Od rožního domku p. Jak. Vrbky čp. 93 vytýčena nová fronta domů směrem k silnici u Vlčového. Čelem k této nové ulici odprodána stavební místa následujícícm: Místa p. Jos. Bezděka, č. 90, Marie Michálkové a Jak. Vrbky, č. 93, prodlouženy každému o 6 m (ve sch. ob. zast. 21. března 1930). Vedle p. Vrbky čelem k nové ulici obdržel místo p. Jan Zlámálík (8. března 1930), vedle Frant. Hlavínka (21. března 1930), Julie Viačková (12. května 1930), Marie Rýparová (3. července 1930), dále Jan Bláha (20. října 1930), Lad. Fejkus (20. října 1930). Jakub Vrbka dokončil na podzim stavbu svého domku čís. 93. Jan Zlámálík, Julie Viačková a Marie Rýparová započali se stavbami a dostali domky pod střechem.

Na odkoupené části obecní parcely čis. 1815/1 na levé straně silnice před mostem „Na Kocandě“ postavil pěkný domek p. Ludvík Šlosar, žel. zřízenec z čis. 66. Pozemek mu odprodán dne usnes. obec. zast. ze dne 22. července 1929. Domek nese číslo 94. Rolník Frant. Zlámal, č. 46, postavil letos přední obytné stavení, rolník Adolf Valenta nový chlév od Bílého a zadní trakt stavení, zavedl samočinná napájení do chlévů a vodovod ze studny na zadku své zahrady. Během prázdnin olíčena nově školní budova po venku. Práci provedl Jos. Ernest, zedn. mistr z Hranic, nákladem Kč 8396. – Paní M. Tellnerová prodloužila sál hostince.

☛ *Školní pozemek, odebrání* Až dosud ožívaný školou obecní pozemek „Pod hrází Štandlíkovou“ byl rozhodnutím obec. zastup. ze dne 3. července 1930 škole odebrán a rozdělen na záhony, dán do drobného pachtu. V dřívějších letech řídící učitelé konali, za užívání tohoto pole, pro obec různé služby (obec. tajemnictví, agendu místní školní rady atd.). V posledním čase měli jej za vedení obecní kroniky v hodnotě Kč 200. Po odebrání pole byla obecní kronika zadána novému kronikáři Frant. Tománkovi za roční peněžitou odměnu Kč 100, kdežto roční pacht pole činní Kč 817.

☛ *Sčítání závodů zemědělských a živnostenských v roce 1930* V základě vyhlášky předsedy vlády ze dne 23. ledna 1930, čis. 12 Sb. zákonů a nař. provedeno státním úřadem statistickým podrobné sčítání zemědělských a živnostenských závodů, spolu se soupisem ploch kultur ke dni 27. května 1930. Sčítacím komisařem pro obec Velkou ustanoven Frant. Tománek, č. 41 (obecní tajemník a kronikář). Přehled o sčítání ve Velké:

Rad. číslo	Velikostní skupina závodů	Počet závodů	Celková plošná výměra zeměd. závodů	Z celkové plošné výměry závodů zeměd. leží							
				ve Velké	v Drah.	v Hran.	v Olšov.	v Radík.	v Milen.	v Hrab.	ve Střitř
A.	Pozemky zeměd. závodů										
I.	do 10 arů	1	8	8							
II.	přes 10 a do 50 a	11	373	245	88	40					
III.	– 50 a – 1 ha	7	551	511		40					
IV.	– 1 ha – 2 ha	12	1907	1635	162	110					
V.	– 2 ha – 5 ha	40	13748	11029	1233	963	447	66	10		
VI.	– 5 ha – 10 ha	19	12667	11278	562	378			39	350	60
VII.	– 10 ha – 20 ha	15	19000	17533	714	267		175	57	209	45
	A. úhrnem	105	48254	42239	2759	1798	447	241	106	559	105
B.	Pozemky nepatřící k zeměděl. závodům		3303	3303							
C.	Pozemky v této obci patřící k závodům přespolečných hospodářů		12066	12066							
D.	Úhrnem A., B., C., musí se rovnati celkové výměře obce			57608 ha							

Z celkové plošné výměry zeměd. závodů připadá na půdu										
		zemědělskou a to						nezemědělskou		
		ornou půdu	louky trvalé	zahrady už.	pastviny	vrboviny	úhrnem	lesy	zast. plochy	Úhrnem
A.	Pozemky zemědělsk. závodů									
I.	do 10 a	8					8			
II.	přes 10 a – 50 a	252	41	20	37	–	350		23	23
III.	– 50 a – 1 ha	404	30	31	66	–	531		20	20
IV.	– 1 ha – 2 ha	1323	249	41	259	–	1872		35	35
V.	– 2 ha – 5 ha	10434	1288	412	989	50	13173	426	149	575
VI.	– 5 ha – 10 ha	9461	1593	508	630	–	12192	342	133	475
VII.	– 10 ha – 20 ha	15085	2114	513	516	–	18228	631	141	772
	A. úhrnem	36967	5315	1525	2497	50	46354	1399	501	1900
B.	Pozemky nepatřící k zeměd. závodům	–	–	76	259	–	335	–	–	2968

☞ Plochy osevu a kultur v r. 1930

Zjištění plochy osevu a kultur u zemědělských závodů v obci Velké dle velikostních skupin závodů v arech											
Rad. čís.	Velikostní skup. závodů	Pšenice		Žito ozimé	Ječmen jarní	Oves	Fazole na zrno	Hrách	Vikev na zrno	Mák	Zelí
		zimní	jar.								
I.	do 10 a										1
II.	přes 10 a do 50 a			135		18					
III.	– 50 a – 1 ha	48		168		20					
IV.	– 1 ha – 2 ha	231		484	16	72					
V.	– 2 ha – 5 ha	1717		3748	321	835	5	6		7	18
VI.	– 5 ha – 10 ha	1515		2901	629	1078	1	1		3	12
VII.	– 10 ha – 20 ha	2450	82	4288	1174	2276		2	20	2	4
	Úhrnem	5961	82	11724	2140	4299	6	9	20	12	35

Další kultury:										
		Brambory		Cukrovka	Krmná řepa	Tuřín	Jetel	Vojtěška	Směska na zeleno	Louky dočas.
		rané	pozdní							
I.	do 10 a		7							
II.	přes 10 – do 50 a		86		3		10			
III.	– 50 a – 1 ha		112		13		33		10	
IV.	– 1 ha – 2 ha		236		59		215		10	
V.	– 2 ha – 5 ha	5	1126	50	642	10	1845	148	5	146
VI.	– 5 ha – 10 ha	21	827	100	519	3	1396	322	52	81
VII.	– 10 ha – 20 ha		1120	496	416		2434	235	30	56
	Úhrnem	26	3514	646	1652	13	5733	705	107	283

☞ Sčítání hosp. zvířectva v roce 1930

Sčítání hospodář. zvířectva										
Čís. vel. sk.	Koní				Skotu					
	pod rok	do 3 let	starší	celk.	pod rok	starší býci	jal.	krávy dojné	taž.	Volí celk.
I.										
II.								1		1
III.					1			4		5
IV.					1			8	4	13
V.			1	1	26		21	11	66	124
VI.		2	7	9	28	1	20	21	30	101
VII.	4	2	29	35	36	6	29	61		135
	4	4	37	45	92	7	70	106	100	379

Sčítání hospodářského zvířectva												
Čís. vel. sk.	Kozí	Vepřů		pod 6 měs.		plem.		starší	celk.	Slepice	Husí	Kachen
						sv.	k.					
I.		1					1					
II.	13	4					4	24		11		
III.	8	5					5	20		16		
IV.	14	14					14	65		27		
V.	28	53	1			10	64	478		127		
VI.	18	46	4			12	62	452		110	7	
VII.	8	63	22	1		16	102	519		107		
	89	186	27	1		38	252	1558		398	7	

☞ *Sčítání ovoc. stromů* Ku dni 20. září r. 1930 provedeno bylo úřední sčítání ovocného stromoví, aby zjištěny byly škody způsobené mrazivou kalamitou v roce 1929. V obci Velké napočteno: jabloní odumřelých 145, zdravých, kteří předržely zimu v r. 1929, 1318, a nově po mrazové katastrofě vysazených 204; hrušní, 30 – 469 – 28; třešní 102 – 184 – 53; višní ÷ – 29 – 10; švestek 668 – 1947 – 216; slív 6 – 29 – 10; ořechů 158 – 101 – 11; rybízových keřů 185 a angreštových 111.

☞ *Sčítání lidu 1930* Ku dni 1. prosince 1930 konáno druhé úřední sčítání lidu v celé Českosl. republice. V naší obci Velké konal sčítání Frant. Tománek. Bylo napočteno: 93 číslovaných domů, z nichž 92 obydlených a 1 (sokolovna, č. 92) neobydlený. 124 obydlených bytů a 560 obyvatelů. Dle národnosti 557 Čechů, 1 Polák a 2 Němci. Dle náboženství 549 římsko-katolíků, 5 českobratr.-ev., 3 bez vyznání, 1 československ., 1 evangel.-reform. – 1 evang.-augsburs. Dle zaměstnání je přímo v zemědělství zúčastněných 210 osob, v jiných oborech

(žel. a pošt. služba, obchod, průmysl, domácn. atd.) 203 osoby a dětí pod 14 let 147 osob. Rozdělení obyvatelů dle stáří a pohlaví: děti do 6 let 66, děti do 14 let 81, celkem do 14 let 147, z nich 72 muž. a 73 žensk. pohlaví – od 14 do 20 let celkem 87 osob, z nich 47 mužů a 40 žen – od 21 do 30 let celkem 86 osob, z nich 41 mužů a 45 žen – od 31 do 40 let celkem 60 osob, z nich 26 mužů a 34 žen – od 41 do 50 let celkem 75 osob, z nich 34 mužů a 41 žen – od 51 do 60 let celkem 50 osob, 25 mužů a 25 žen – od 61 do 70 let celkem 33 osob, z nich 21 mužů a 12 žen – od 71 do 80 let celkem 19 osob, z nich 8 mužů a 11 žen – přes 80 let toliko 3 osoby, 1 muž a 2 ženy. Celkem 277 mužů a 283 žen.

☛ *Správa školy* Od září minulého roku až do prázdnin 1930 vedl zatímne správu školu p. uč. Ant. Klvaňa. Od prázdnin roku letošního ustanovena je zatímne jako správce školy pí učitelka Marie Panáková. Místo učitelské je definitivně obsazeno učitelkou sl. Jarmou Karličkovou. Učitelkou ženských ručních prací je sleč. Mojžíšková. Bývalá oblíbená učitelka ženských ručních prací, zdejší rodačka sl. Anežka Jemelková, která předloni dána pro nemoc na trvalý odpočinek, podlehla těžké operaci a 12. března 1930 zemřela v olomoucké nemocnici, zanechajíc svoji starou matku na výměnku domku čís. 76.

☛ *80leté narozeniny pres. Masaryka* 7. března t. r. oslaveno místní osvětovou komisí za součinnosti všech spolku 80leté narození našeho milého presidenta Masaryka. Byl to veliký svátek všech občanů. Všechny domy a celá obec byla vyzdobena. Dopoledne zúčastnili jsme se okázalých oslav v Hranicích, odpoledne pak byla slavnostní schůze všech občanů ve vyzdobené učírně zdejší školy, kde poklonily jsme se velikému dílu Našeho Osvoboditele.

☛ *Kulturní činnost* Kulturní činnost pěstují jinak oba místní tělocvičné spolky: „Sokol“ a „Orel“, kteří sehráli řadu dobrých divadel, pořádali přednášky, zábavy atd. Dne 25. května měl „Sokol“ na sokolské zahradě okrskové veřejné cvičení spojené s otevřením nové sokolovny. Dne 10. srpna pořádal opět „Orel“ okrskové cvičení v zahradě p. Konst. Poppa, č. 21.

☛ *Obecní knihovna* O vzdělání četbou pěstuje dobře vedená obecní knihovna knihovníkem Frant. Tománkem, který je také knihovníkem Čtenářského spolku „Pokrok“. Obecní knihovna založená v roce 1921 čítá k 31. prosinci 1930 již 135 svazků knih. V roce 1930 43 čtenářů přečetlo celkem 517 knih. Obec přispívá ročně Kč 300.

☛ *Narození* V roce 1930 narodilo se v obci 13 dětí, 6 chlapců a 7 děvčat, z nichž 2 děti zemřely: Žofie Konvičková 1. ledna, Věroslava Durmanová 11. ledna, Ferdinand Valenta 29. dubna, Drahomíra Růžičková 7. května, Šindlerová Marie, č. 6, 18. června, zemřela, Zdeněk Hanslíček 25. června, Jiří Myška 16. července, Marie Číhalová 19. srpna, zemřela, Bohumil Hlavínka 6. září, Josef Ličman 5. října, Zdeněk Bílý 6. října, František Tomek 17. října a Marie Hapalová 19. prosince.

☛ *Zemřelí* Zemřelo během r. 1930 6 osob: Anežka Jemelková; Františka Horníková, výminkářka na č. 32, 65 let; Val. Domes, č. 73, 23. června, 64 let; Evžen Esterák 10. července, 57 let; Anežka Tománková, výminkářka, č. 41, moje drahá matička, hodná žena a velká trpitelka, jejíž světlou památku odkazují všem budoucím našeho rodu Tománkového, zemřela po těžké a dlouhé nemoci

dne 19. července 1930 ve věku 68 let; Augustin Král, rolník, č. 19, 27. listopadu, 75 let, který měl první československý pohřeb z obce.

☞ *Svatby* Svatby měli: Anežka Bílých, č. 16, s Ant. Šubrtem a její sestra Ludmila s Dorotíkem dne 15. července 1930. Frant. Hapala, č. 18, s Marií Šimonovou ze Stříteže.

☞ *Stožáry elektr. vedení* Na podzim r. 1930 postaveno na území obce Velké 8 železných stožárů 26 metrů vysokých, na nichž upevněno bude příštím rokem spojovací elektrické vedení z Mor. Ostravy do Přerova o vysokém napětí.

☞ *Požár* 14. prosince vyhořela poslední stará dřevěná stodola u p. Jos. Bílého, č. 17, stavěná ještě ze štípaných klád. Podobnou stodolu měl do předloni také p. Frant. Bágar, č. 14, který strhnul a postavil novou nynější. Stodola ta byla jistě 100 let stará.

Rok 1931

☞ *Poměry přírodní a hospodář.* Následky mokrého loňského podzimu objevily se již z jara roku 1931 velmi špatným stavem ozimů, kterých zaseto sotva 1/3 normálního obsevu a byly předzvěstí neúrodného roku. Namísto ozimých pšenic se ta hojně pšenice jarní, místo rži set oves nebo směska. Jeteliny byly úplně sežrány loňskými myšmi a zaorány. Se setím započato 15. dubna a koncem dubna již sázeny zemáky a řepy. 20. května o 3. hod. odpoledne postižena byla obec děsnou průtrží mračen a krupobitím. Strašný příval vod dral polní plodiny, odnášel ornici a zatopil celé pole. Dílo zkázy dokončeno krupobitím, které postihlo pole „Na Šovejdech“, „Řečiska“, „Padělky“ a „U Lhotky“; na straně od Drahotuš a Klokočí nepadaly. Obilí bylo zpřelámáno, vzešlé řepy a jařiny přitlučeny do bahna a kroupy velikosti holubího vejce ležely místy ještě druhý den. Velička vystoupila z břehů a kalné proudy zatopily nové domky při řece Veličce. Senoseč započala 12. června a byla slabá, jetelové seno žádné. V červnu suché počasí špatně působilo na vývin jařin. 13. července započaly žně, které daly sklizeň velmi malou. Stodoly jsou poloprázdné, je veliký nedostatek slámy. Pro nedostatek píce a steliva odprodáván dobytek za ceny nízké. Pěkný podzim umožnil včasné zasetí ozimů a doufáme, že příští rok bude úrodnější. Ceny obilí následkem neúrody se udržely. Platilo se po žních: za 1q pšenice Kč 140, rži Kč 150, ječmene Kč 130 a ovsa Kč 110. Rolníci však nemohou nic odprodati, ba ještě někteří musí přikoupiti osivo. Ceny dobytka velmi poklesly a platilo se za 1 kg živé váhy krav a jalovic Kč 4 až 1,50, za vepře Kč 5. Hospodářská krise dostoupila letošním 3. rokem snad svého vrcholu, cítí ji velmi všechny vrstvy obyvatelstva, doufáme však, že bude šťastně překonána a nastanou opět lepší doby.

☞ *Rozpočet obce 1931* Rozpočet obce na rok 1931 vykazuje celkovou potřebu Kč 46.670, úhradu 31.155 a schodek Kč 14.515, který uhrazen 200% obecní přirážkou. Školní rozpočet měl potřebu Kč 11.295, chudinský Kč 3110 a rozpočet plemenných býků Kč 11.430.

☞ *Účty 1930* Účty obecní za r. 1930 schváleny obec. zastup. 2. 3. 1931 a vykazují celkový příjem Kč 109.503, vydání 97.130 a konečnou hotovost Kč 12.373.

☞ *Volby obec, zastup. 1931* 27. září 1931 konaly se volby obecního zastupitelstva ve Velké a ve většině obcí republiky (jsou to 4. republ. volby). V obci Velké kandidovaly strany:

1. Lidová, obdržela 139 hlasů a 7 mandátů; zvoleni Fraiss Frant., č. 49, Popp Konst., rolník, č. 21, Tománek Jan, rolník, č. 41, Bílý Frant., rolník, č. 16, Bagar Frant., rolník, č. 14, Ličman Jos., rol., č. 36 a Valenta Ferdinand, rolník, č. 37.

2. Republikánská, obdržela 110 hlasů a 6 mandátů; zvoleni: Nesvadba Ant., domkař, č. 70, Doskočil Jan, mlynář, č. 26, Zlámál Frant., rolník, č. 46, Skříčil Ant., domkař, č. 9, Šustek Frant., úředník, a Fekar Antonín, domkař, č. 62.

3. Národně-socialistická obdržela 53 hlasů a 2 mandáty; zvoleni: Hanslíček Eduard, železn. zř., č. 86, a Ernest František, stav. polír, č. 91.

☞ *Volba starosty a rady 1931* Volba starosty, náměstka a obecní rady konala se dne 3. listopadu 1931 a byl zvolen starostou p. Jan Doskočil, mlynář, č. 26. Náměstkem p. Fraiss František, domkař, č. 49, a člen rady pp. Konst. Popp, rolník, č. 21, Frant. Zlámál, rolník, č. 46, a Frant. Šustek, úředník, č. 84.

☞ *Stavby* Na odprodaných stavebních místech z obecního pozemku parc. čís. 199/2 a 199/3 za řekou Veličkou postaveny další domky: č. 95 Jan a Marie Zlámálíkovi, č. 96 Julie Viačková, čís. 97 Marie Rýparová, č. 98 Jan a Marie Bláhovi, č. 99 Ladislav Fejkus, č. 100 Ferd. a Anež. Grötzovi a č. 101 Frant. a Frant. Blinkalovi. Mimo Frant. Hlavínky jsou všechny místa zastavěna a vznikla nová ulice pěkných domků.

V přehledu uvádím zastavení této ulici následovně:

čís. domu	Jméno majitele	Pozemku		Odprodáno		Kupní cena		Stavba dokončena
		nové parc. čís.	výměra m ²	dle usnesení obec. zastup.	schválením okresn. úřadu	za 1 m ²	celkové	
89	Šťastný Jos. a Marie			21. 3. 1927				
90	Bezdek Jos. a Ant.			8. 7. 1927				
90	(prodloužení vřadu o 6 m délky)		129	21. 3. 1930	21. VI. 1932 Č. 12406/II-2	5,-	645,-	
	Michálková Marie			21. 3. 1927				
	(prodloužení o 6 m dále)		173	21. 3. 1930	21. VI. 1932 Č. 12406/II-2	5,-	865,-	
93	Vrbka Jakub	199/10	836	21. 3. 1930	21. VI. 1932 Č. 12406/II-2	5,-	4180,-	
95	Zlámálík Jan a Marie			8. 3. 1930				

102	Hlavínka Frant.	199/12	960	21. 3. 1930	21. VI. 1932 Č. 12406/ II-2	5,-	4800,-	
96	Viačková Julie	199/13	948	12. 5. 1930	21. VI. 1932 Č. 12406/ II-2	5,-	4740,-	
97	Ryparová Anežka	199/14	1192	3. 6. 1930	21. VI. 1932 Č. 12406/ II-2	5,-	5960,-	
98	Bláha Jan a Marie	199/16	902	20. 10. 1930	21. VI. 1932 Č. 12406/ II-2	5,-	4510,-	
99	Fejkus Lad. a Frš.	199/17	815	20. 10. 1930	21. VI. 1932 Č. 12406/ II-2	5,-	4075,-	
100	Grötz Ferd. a Anež.	199/18	685	17. 1. 1931	21. VI. 1932 Č. 12406/ II-2	5,-	3425,-	
101	Blinkal Fr. a Frš.	199/19	497	17. 1. 1931	21. VI. 1932 Č. 12406/ II-2	5,-	2485,-	

☞ *Koupě usedlosti č. 50* Pan Frant. Číhal, rolník a starosta v Hrabůvce, rozprodal v červnu r. 1931 polnosti od svého gruntu čís. 50 ve Velké; koupili je většinou jejich pachtýři. Obec Velká na základě usnesení obec. zastupitelstva ze dne [.] 1931 zakoupila sedlisko tohoto gruntu, totiž stavení čp. 50, p.č. 43 o výměře 6,57 a, kde se nacházejí byty a rozsáhlá kůlna, zahradu p.č. 65 o výměře 53,34 a, cestu ku stavení po zahradě p.č. 2268 o výměře 6,73 a, pastvinu (mez) p.č. 823 o výměře 1,65 a a roli p.č. 824 (Zahůmení) o výměře 55,46 a, celkem o výměře 123 a 75 m² za kupní cenu Kč 72.000. Tuto kupní cenu uhradila obec jednak kmenovým vkladem v Kontrib. záložni v Hranicích v částce Kč 16.071, jednak výnosem za odprodaná stavební místa u Veličky v obnosu Kč 37.995 a zbytek dlouhodobou výpůjčkou v Kontr. zál. v Hranicích o výši Kč 17.933.

☞ *Honitba* 28. září 1931 konala se nová volba honebního výboru, do něhož byli zvoleni: Bágár Fr., rol., č. 14, Glos Jan, rol., č. 27, Popp Konst., rol., č. 21, Bezděk Eduard, domk., č. 32, Urban Ant., hostinský, č. 57, Bílý Frant., rol., č. 16, a Hlavínka Ant., tesař, č. 67. Za náhradníky pak: Ličman Jos., rol., č. 36, Gregorčík K., č. 72 a Myška Jos., č. 64. Předsedou honebního výboru zvolen Eduard Bezděk, domkař, č. 32. Pronájem obecní honitby na období 1932–1937 konal se dne za obnos Kč 2600. Nájemcem je p. Jan Pešl z Hranic. Na 1 ha připadá Kč 4,78 honebního. Honební obvod měří 524.1670 ha.

☞ *Správa školy* Zatímní správce školy učitelka pí Marie Panáková odešla dne 1. března z Velké a definitivně jmenován řídícím učitelem p. Josef Cvek,

správce školy v Radíkově, oblíbený a známý pracovník kulturní, zvláště v hasičstvu (župní hasič. jednatel). Jmenovaný působil na zdejší obecné škole co učitel v letech [. . .] až [. . .] a byl občanstvem srdečně a vřele přijat.

☞ *Kulturní činnost* Kulturní činnost pěstují hlavně oba místní tělocvičné spolky – „Sokol“ a „Orel“ – pravidelným cvičením, hraním divadel, pořádáním přednášek, proslovů, zábav, besídek a výletů. K nim druží se hasičský sbor svoji obětavou záchrannou činností majetku bližního a Čtenářský spolek „Pokrok“, omezující se pouze na půjčování knih ze své bohaté knihovny. Vlastní knihovnu má také místní jednota „Orel“ pro své členy. Nejvíce čtena je však knihovna obecní, umístěná v obecní kanceláři ve škole. Čítá k 31. prosinci 1931 175 svazků, z nich 159 zábavných, 15 naučných a 1 časopisů. 33 čtenářů přečetlo v roce 1931 372 svazků knih.

☞ *Narození* V roce 1931 narodilo se v obci 8 dětí: Jiří Šuba 4. ledna (otec Frant. Šuba, č. 22), František Zlámál 14. ledna (otec Frant. Zlámál, rolník, č. 46), Marie Tománková 1. dubna (Jan Tománek, č. 41), Ladislav Petr 7. dubna (Petr Ladislav, hostinský, č. 42), Alois Šindler 29. dubna (Šindler Klem., č. 6), Marie Glosová 9. června (Frant. Glos, č. 77), Karel Staněk 16. září (Staněk Karel, č. 5), Jarmila Valentová 10. října (otec Valenta Rudolf, rol., č. 74).

☞ *Zemřelí* Zemřeli: 7. března Marie Glosová, výminkářka, č. 5, [. . .] let, 13. června Josef Šindler, tesař, č. 30, 23 let, 18. října Karel Zlámál, výminkář, č. 46, 72 let, 25. prosince Josef Šindler, dělník, č. 65, 36 let.

☞ *Svatby* Svatby: Jaroslav Cvek, svob. 22letý rolník, s Hedvikou Hynčicovou, svob. 24letou, dne [.] na gruntě č. 19. – Božena Králová, svob. 20letá dcera Frant. Krále, č. 68 s N. Markem, obchodníkem v Hranicích, dne 26. července do Hranic na obchod. – Dobroslava Šustková, svob. dcera Frant. a Štěp. Šustkových, úředníka fy Kunz, se Svatopl. Pazderou, učitelem v Olšovci, dne 4. srpna (pravá selská svatba na kočárech bez autí). – František Mík, svob. rolník. syn Ant. a M. Míkových, rol., č. 15, s Ludmilou Fraisovou, svob. dcerou Fr. a M. Fraisových, č. 4, na grunt čís. 15 dne 15. září 1931. – Marie Míková, svob. rol. dc. Ant. a Mar. Míkových, rol., č. 15, s Ladislavem Šubrtem, svob. stolářem z Hranic, dne 15. září 1931 na domek do Hranic. – František Frais, svob. rol. syn Fr. a M. Fraisových, č. 4, s Hedvikou [.]. – Anděla Šindlerová, svob. dc. Ant. a Am. Šindlerových na čís. 63, s Josefem Nevrlou, strojn. zámeč. v Hrabůvce dne [. . . .].

Rok 1932

☞ *Poměry přírodní a hospodářské* Včasné podzimní zasetí ozimů i dobré přezimování dávaly naději na lepší žeh než roku předešlého. Jarní práce postupovaly též příznivě a vegetace byla uspokojivá. Pozdější však suchý květem a červen působily nepříznivě na vývoj jařin a píce. Senoseč byla velmi slabá a pocitován nedostatek píce. Žně započaly 16. července. Rži, ječmeny i ovsy uspokojily. Pšenice byly zničeny ze 60% rzi travní, v zaschlých klasech byla jen

zadina. Brambory a řepy daly sklizeň normální. Ovoce bylo málo. Následkem špatné slizně udržela se jen cena pšenice na Kč 150, ostatní obilí platilo se nížko. Rež klesla až na Kč 72, ječmen Kč 68, oves na Kč 64. Také ceny dobytka se oproti roku loňskému nezlepšily. Všude je vidět nedostatek peněz a velmi těžko se hospodáří. Nezaměstnanost dělnictva roste a zhoršuje se zvláště v zimě, kdy zemědělské a sezonní práce nejsou. Nezaměstnané podporuje stát přidělováním stravovacích lístků v hodnotě Kč 10, na něž obdrží zboží u obchodníků. Svobodní dostávají týdně 1 lístek, ženatí pak 2 lístky.

☞ *Rozpočet obce 1932* Rozpočet obce na rok 1932 vyřízen obecním zastupitelstvem dne 16. listopadu 1931. Vykazuje potřebu Kč 46.754, úhradu 30.213 Kč a schodek Kč 16.541. Přírážka je 200 %.

☞ *Účty obce 1931* Výroční účty obecní za rok 1931 vykazuje příjem řádného hospodaření Kč 94.933,95, mimořádného hospodaření Kč 45.915, pospolu příjem Kč 140.848,95 – vydání řádného hospodaření Kč 86.028,50, mimořádného hospodaření Kč 43.544, pospolu vydání Kč 129.572,50 – a konečnou pokladní hotovost Kč 11.276,45.

☞ *Účty 1932* Výroční účty obecní za r. 1932 vykazují příjem řádného hospodaření Kč 86.196,80, mimořádného Kč 43.588,40, vydání řád. hosp. Kč 70.903,15, mimořád. Kč 53.237,20 a konečnou hotovost pokladní Kč 5645,85.

☞ *Narození* V roce 1932 narodilo se 11 dětí: Marie Bílých 8. dubna (otec Josef Bílý, kovář, č. 17), Bronislav Pazdera 10. dubna (Svatopluk Pazdera, spr. šk. v Olšovci), Ludvík Horák 4. června (Ludvík Horák, domkař, č. 72), František Pečeňa 3. července (Fr. Pečeňa, dělník, č. 66), Marie Mücková 2. srpna (Frant. Mück, rolník, č. 15), Dobroslava Cveková 3. srpna (Jarosl. Cvek, rolník, č. 19), Jaroslav Marek 1. října (Marek Ludvík, obchodník, Hranice), Iréna Myšková 30. října (Myška Frant., žel. zř., č. 50), Milán Pelc 10. listopadu (Josef Pelc, dělník, č. 42), Vlasta Sedláková 27. listopadu (Frant. Sedlák, domkař, č. 40), Adolf Janásek 17. prosince (Adolf Janásek, str. zám., č. 42).

☞ *Zemřelí* V roce 1932 zemřeli:

19. ledna	Frant. Janásek, železn. zř. v. v. a domkař, č. 28, 62 let.
27. ledna	Růžena Urbanová, choť hostinského, č. 57, 51 let.
29. ledna	Frant. Glos, výminkář na čís. 5, 78 let.
17. února	Františka Stejskalová, rolnice, čís. 39, ve věku 56 let.
28. dubna	Anežka Valentová, výminkářka, čís. 37, 73 let.
29. dubna	Josef Bílý, kovář. mistr na výminku čís. 17, 70 let.
22. května	Anna Doskočilová, choť pilaře, matka starosty obce, 50 let.
29. června	Františka Vlčová, baráčnice, č. 82, 66 let.
	Marie Humplíková, výměnkářka, č. 81, 70 let.
7. října	František Blinky, obuvník, č. 101, 46 let.
	Rozálie Duchoňová, domkařka, č. 7, 43 let.
21. října	dítě manželů Frant. a Hedviky Fraisových, č. 4.

☞ *Svatby* Svatby:

30. ledna František Sedlák, svob. syn Ant. Sedláka a Kristiny, roz. Poppové, čís. 40, s Annou Směkalovou, svob., rodem s Drysic u Ivanovic na Hané, na chalupu č. 40 ve Velké.

2. února Eliška Ličmanová, schovanka u Gregorčíků, č. 72, s Ludvíkem Horákem, rodem z Hranic, na chalupu č. 72.

3. května Anežka Tománková, svob. rol. dcera Jana Tománka a Anežky, roz. Klívarové, čís. 41, s Antonínem Hošťálkem, rolníkem v Rakově č. 10, na grunt tamtéž.

Rok 1933

☞ *Poměry přírodní a hospodářské* Rok 1933 svým teplejším počasím a častějšími, byť ne vydatnými, srážkami byl vývoji kulturních rostlin dosti přízniv. Chladnější jarní měsíce v malou vláhou sice snížily výnos píce a sena, obiloviny však dobře vymetaly a slibovaly dobrou žeň. Senoseč počala 16. června a byla jako vloni následkem nedostatku zvláště zimní vláhy slabá. Žně započaly 21. července za velmi parných dnů (28. červenec až +41 °C na poli), měly příznivý průběh a uspokojily svým výnosem. Ječmeny místy hodně napadeny pruhovitostí. Sušší podzim sice uspil sklizeň okopanin, zaseté ozimy však špatně vzcházely. Ovoce, místy velmi drobné (jablka jaderničky), bylo velmi hledané a placené (1 kg Kč 1,50 již na podzim). Více pozornosti bylo by věnovati ochraně proti škůdcům (postřiku). Ceny obilí na podzim: rež Kč 82, pšenice Kč 135, ječmen Kč 70, oves Kč 60. Nebýti vládních opatření (zástavní listy, výkup a pod.) klesly ceny obilí ještě níže. Ceny dobytka: 1 kg živé váhy vepřů Kč 4 až Kč 4,50, telata Kč 3,50, kráva 800 až 1200 Kč, jalovice roční Kč 550. Mléko zpeněžuje se buď přímým prodejem na drobné konsumentům do města, l za Kč 1 až Kč 1,20, výrobou másla a tvarohu a prodejem těchto na trhu v Hranicích: máslo Kč 3,50 za ¼ kg, tvaroh 1 kg Kč 2, asi 4 rolníci (Frant. Bílý, č. 16, Frant. Zlámál, Adolf Valenta a Frant. Hrab) jsou podílňky rolnické mlékárny v Hranicích a dodávají mléko tam, ovšem za cenu nižší asi 80 hal za 1 l dle %tuku.

Hospodářská krise se všemi svými důsledky trvá dále a poměry se stále zhoršují. Rolník prodává za laciný peníz své produkty, omezuje na nejnutnější své nákupy a hospodářské investice, které ze svých cenách nikterak nepoklesly. Dělník a řemeslník nemá výděлку a odkázán je na podpory.

☞ *Rozpočet obce 1933* Rozpočet obce pro rok 1933 vykazuje úhrn potřeby Kč 43.345, úhrady Kč 27.092 a schodek Kč 16.253, který uhradí se 200% obecní přírůžkou. Rozpočet obecní pro rok 1934 vykazuje úhrn potřeby Kč 37.954, úhrady Kč 22.975 a schodek Kč 14.979, který uhrazen rovněž 200% přírůžkou.

☞ *Účty obecní* Výroční účty obecní za rok 1933 vykazují souhrn příjmu Kč 50.679,20, vydání Kč 47.089,75 a koneč. pokl. hotovost Kč 3589,45; hotovost při mimořádném hospodaření jest Kč 2495. Obě hotovosti dohromady činí Kč 6084,45, aktivní nedoplatky Kč 3988,25, dohromady aktivní Kč 10.072,70. Obecní pokladnictví vede p. Frant. Fraiss, rol., č. 4.

☞ *Volba místní školní rady* 26. dubna 1933 konána volba nové místní školní rady, v níž zasedají: Ant. Fekar, č. 62, Ant. Skříčil, č. 9, Konst. Popp, č. 21,

Ferd. Humplík ze Lhotky, Jos. Cvek, řídící, a Marie Rýparová, učitelka. Předseda zvolen Antonín Fekar.

☞ *Stavby* Postaveny byly domky: čís. pop. 103 Jos. Vitonského (přestavbou z nové kovárny Jos. Bílého při čís. 17) a barák čís. pop. 104. Lad. Fejuse u Veličky za mostem.

☞ *Koupě* Alois Rušar, krejč. mistr, koupil od Lad. Fejkuse domek čp. 99. – Frant. Pacák koupil usedlost čís. 23 od Jos. Tomana, který ji asi před 3 roky koupil od Jos. Hynčice.

☞ *Pronájem obec. býků* 28. září pachtování na další 3leté období 3 obecní býci, chovatelem je Frant. Zlámal, č. 46, za cenu Kč 4295.

☞ *Narození* V roce 1933 narodilo se 11 dětí (7 chlapců a 4 děvčata), a sice:

Šindler Klement 11. ledna (otec Kl. Šindler, čís. 6),

Bláha Jaroslav 3. března (otec Jan Bláha, č. 98),

Pacák František 18. dubna (otec Frant. Pacák, č. 23),

Fojtík Zdeněk 25. května (otec Karel Fojtík, č. 25),

Fejkusová Štěpánka 28. června (otec Lad. Fejkus, č. 104),

Tomečková Marie 12. srpna (otec Josef Tomečka, č. 3),

Ličman Václav 4. září (otec Josef Ličman, č. 36),

Šuba Josef 18. září (otec Frant. Šuba, č. 22),

Staňková Hedvika 25. září (otec Karel Staněk, č. 5),

Valenta Radoslav 23. října (otec Adolf Valenta, č. 37),

Pelcová Eva 25. listopadu (otec N. Pelc, č. 42).

☞ *Zemřelí* V roce 1933 zemřeli:

22. února Ladislav Stržínek, dělník, čís. 53.

8. února Josef Vik, 10leté dítě, čís. 85, spadl se stromu v r. 1930.

5. února Marie Šlosarová, vyměnk., č. 94, dříve čís. 66, 70 roků.

13. února Antonín Bílý, rolník, čís. 48, 58 let.

29. května Julius Beneš, dělník č. 50, 70 roků.

5. června Anna Fojtíková, domkařka, č. 25, 22 let, rok vdaná.

10. června Jaroslav Andryšek, žel. dělník, č. 87, 55 let;

19. června František Frais, svob. rol. syn, č. 49, 22 let.

Marie Bágarová, rolnice, čís. 14.

☞ *Svatby* Svatby v r. 1933:

30. dubna Josef Šubrt, rol. syn, č. 20, s Bož. Mahdákovou z Podkopné Lhoty, na grunt č. 20.

28. října Josef Tomečka, rol. syn, č. 3 s [.....], na chalupu č. 3
František Duchoň, vdovec, domkař, č. 7.

☞ *Požár* 29. června o 11 hod. dop. vyhořela stodola Ant. Skřičila, č. 9. Při požáru účinkovalo 5 sborů a byl brzy lokalisován.

☞ *Ovoc. sad* V tomto roce na podzim vysazen jabloněmi obecní pozemek pode mlýnem, zvaný „Včelín“.

Rok 1934

☞ *Požár* 21. ledna 1934 v noci vyhořely domky čí. 65 (Anna Šindlerová) a čí. 66 (Fr. Pečeňa). Nešťastnou náhodou zahynul (zadusil se) při požáru 17letý syn Anny Šindlerové Josef, který už po požáru nalezen zadušený ve světnici.

☞ *Koupě motor. stříkačky* Tento požár dal podnět, že obec zakoupila 14. února 1934 od fy Hrček a Neugebauer Brno-Královo Pole novou dvoukolo-ovou motorovou stříkačku za Kč 28.000 pro místní dobr. hasičský sbor. 10. června u příležitosti okrskového cvičení byla nová motorová stříkačka posvěcena a předána do užívání hasič. sboru v ruce starosty sboru Ant. Urbana a náčelníka Ant. Fekara.

☞ *Stavby* V roce 1934 postaveny domy: čí. 105 Frant. Růžičky, čí. 106 Jana Zlámálíka a čí. 107 pekárna a obchod Frant. Váně.

☞ *Prodej gruntu č. 20* 17. dubna 1934 prodali manželé Josef a Bož. Šubrtovi usedlost čí. 20 Františku Tománkovi (z čí. 41), který dne 12. června 1934 slavil sňatek s Marií Gadasovou ze Zbrašova a stal se samostatným hospodářem.

Rok 1935

☞ *Rozpočty 1935* Rozpočty obce na rok 1935 vykázaný následovně:

1.) Školních potřeb, potřeba Kč 5169, úhrada Kč 1375 a schodek Kč 3794.

2.) Vedl. chudinský, potřeba Kč 1775, úhrada Kč 576, a schodek Kč 1198.

3.) Hlavní obecní, potřeba Kč 35.686, úhrada Kč 22.438 a schodek Kč 13.248. Obecní přírážka činní 200 %.

4.) Býčí, potřeba 9826 Kč, úhrada Kč 875, schodek Kč 8951. Poplatek z krav činí Kč 35 z kusu.

☞ *Prodej obecních pozemků* V roce 1935 odprodány z obecního majetku 3 stavební místa, a sice:

Janu a Marii Zlámálíkovým parc. čí. 188/3 – 6.14 a, Kč 3055.

Frant. a Al. Růžičkovým p. č. 188/4 – 6.97 a za Kč 3485.

Lad. a M. Fejkusovým p. č. 188/2, – 4.90 a za Kč 2450.

Jmenovaní postavili na zakoupených parcelách domky již v roce 1934, a to čísla pop. 105, 106, 104.

☞ *Oprava kaple* Tohoto roku provedena generální oprava místní kaple po venku. Klempířskou práci (oplechování říms, rýny, novou báni) prováděl v květnu Jos. Bureš, klempířský mistr z Hranic, nákladem Kč [. . .]. Stará plechová bání byla rezem úplně zničena a byla nahrazena novou měděnou. K listinám vloženým v plechové krabičce přidány 2 nové a tyto uloženy opět do bání. Po žních pak provedena očištění stěn kaple zvenčí p. Ferd. Fojtíkem, podnik. staveb z Hranic, nákladem Kč [. . .].

☞ *Vodní nádrž* V létě t. r. vykopána byla k účelům hasičským vodní nádrž (asi 5 × 4 metry) při silnici na obecní zahradě čí. 50.

☛ *Rozšíření silnice* Okresní silniční správa provedla rozšíření silnice Velká – Hrabůvka v úseku mezi domkem č. 1 a kovárnou Hapalovou přibráním z louky „Rybníka“. Boží muka při olšovské silnici „Ve Výmolích“ byla přestavěna na stranu k Olšovci na pozemek p. Hlavínky.

☛ *Volby do Národ. shromáždění* 19. května 1935 konaly se volby do obou sněmoven Národního shromáždění. Ve Velké obdržely strany hlasů:

	do posl. sněm.	do senátu
1. Republikánská	[...]	[...]
2. Sociálně demokrat.	[...]	[...]
3. Národně socialist.	[...]	[...]
4. Komunistická	[...]	[...]
5. Lidová	[...]	[...]
10. Živnostenská	[...]	[...]
21. Národní sjednocení	[...]	[...]

☛ *Volby do okres. a zem. zastup.* 26. května 1935 konaly se volby do Okresního a zemského zastupitelstva. Jednotlivé strany v obci Velké obdržely:

1. Republikánská	okres. zast. 105,	zem. zast. 105 hlasů
2. Sociálně demokrat.	okres. zast. 29,	zem. zast. 29 hlasů
3. Národně socialist.	okres. zast. 31,	zem. zast. 31 hlasů
4. Komunistická	okres. zast. 8,	zem. zast. 9 hlasů
5. Lidová	okres. zast. 110,	zem. zast. 109 hlasů
6. Živnostenská	okres. zast. 11,	zem. zast. 10 hlasů
7. Národní sjednocení	okres. zast. 3,	zem. zast. 3 hlasů
8. Křesť. sociální	okres. zast. 3,	zem. zast. 2 hlasy
	Celkem okres. zast. 300,	zem. zast. 298 hlasů

☛ *Požár* 30. ledna t. r. o 4. hod. vyhořela usedlost p. Aloise Jakše č. 8.

☛ *Ceny obilí* Obilním monopolem uzákoněným již minulého roku 1934 zajištěny pevné ceny obilí. Platilo se za 1 q: žito [...], pšenice [...], ječmene [...], ovsa [...]. Kč.

☛ *Zemřelí* Zemřeli: Ferd. Hladný 25. března, Jan Bezděk 26. června, Adolf Tomečka 23. října, Ant. Humplík 14. listopadu, Leop. Bezděková 25. prosince.

Rok 1936

☛ *Poměry přírodní a hospodářské* Zima v lednu byla docela mírná bez sněhu a vysazovaly se hojně ovocné stromy. Jaro bylo příznivé vzrůstu rostlinstva. Senoseč byla velmi bohatá, zvláště jetele hojně sklizeny. Žně započaly kol 13. července a byly později velmi ztíženy neustálými dešti, takže ovsy na pokládkách a mandele rostly. Veškeré obilí bylo řídké (na podzim 1935 velmi obrostlo a přes zimu se vykazilo) a zapleveleno zvláště zimní vikví ve rži. Proto sklizeň byla podřadná, ježto pšenice a ovsy byly velmi polehlé, seklo se jen holými kosami. Rež sypala kopa jen asi 50–70 kg, pšenice 80–100 kg. Úroda zemáků

byla velmi dobrá, také řepy uspokojily. Na podzim dostavilo se velmi chladné a deštivé počasí, které ztěžovalo setí a vzcházení obilí. Toto málo vzrostlo a vůbec neodnožilo a bylo spásáno záplavou myší. Naděje ozimů pro příští rok je velmi špatná. Ovoce bylo prostřední množství a ceny dosti slušné (1 kg jablek 1,50–2,50 Kč). Výkupní ceny obilí jsou: rež Kč 120 (srážka Kč 8), pšenice Kč 150 (srážka Kč 18).

☛ *Rozpočty obce 1936* Rozpočty obce pro rok 1936 vykázány následovně:

- 1.) Školní – potřeba Kč 6154, úhrada Kč 1700, schodek Kč 4454.
- 2.) Chudinský – potřeba Kč 500, úhrada Kč 505, přebytek Kč 5
- 3.) Hlavní – potřeba Kč 35.314, úhrada Kč 22.192, schodek Kč 13.122.
- 4.) Býčí – potřeba Kč 9401, úhrada Kč 9480, přebytek Kč 79.

Obecní přirážky byly 200 %, poplatek z 1 ks krav Kč 36.

☛ *Obecní účty 1936* Výroční účty obecní za rok 1936 jsou následující:

- 1.) Školní – příjem Kč [. . .], vydání Kč [. . .], hotovost Kč [. . .]
- 2.) Chudinský – příjem Kč [. . .], vydání Kč [. . .], hotovost Kč [. . .]
- 3.) Hlavní – příjem Kč [. . .], vydání Kč [. . .], hotovost Kč [. . .]
- 4.) Býčí – příjem Kč [. . .], vydání Kč [. . .], hotovost Kč [. . .]
- 5.) Kat. kaple – příjem Kč [. . .], vydání Kč [. . .], hotovost Kč [. . .]

☛ *Obecní sluha* Dosavadní obecní sluha p. Frant. Šlosar, č. 52, vzdal se od 1. července své služby, kterou po 10 let svědomitě zastával. Na jeho místo ustanoven p. Lad. Fejkus, dělník, č. 103.

☛ *Požár* V noci z 29. na 30. června vyhořel mlýn p. Jana Doskočila.

☛ *Stavby* Postaveny nové 2 domky: čís. pop. 108 manželů Turečkových a čís. 109 manželů Nevrlových. Rolník p. Alois Jakeš postavil nově své stavení. Karel Ambrož, č. 56, přistavil ku stavení stodolu.

☛ *Narození* V roce 1936 narodilo se 10 dětí: Jaroslav Cvek 17. března, Jiřina Šubová 29. dubna, Marie Fraisová 4. května, Marie Nevrlová 15. května, Alois Šenk 17. června, Anna Míková 20. června, Marie Fajkusová 23. srpna, Zdeňka Kubáňová 3. září, Ludmila Staňková 13. září, Miroslava Foltýnková 22. září.

☛ *Zemřelí* Zemřeli:

Janásková Marie vyměnkářka, č. 22.

Rušarová Františka, domkařka, č. 55, dne 1. srpna

Bezděková Aloisie, domkařka, č. 69, dne 3. června

Hapala Eduard, výminkář, č. 58.

☛ *Mostek* Na klockové cestě opraven průtok potůčku přes Rybník položením 1 m zem. rour.

Náklad činil asi 1500 Kč.

Rok 1937

☛ *Poměry přírodní a hosp.* Katastrofální záplava myší na podzim minulého roku, chladný podzim a nepříznivá zima mělo zlé následky na oziminy, které

(zvláště rži) zůstalo velmi řídké, na jaře při suchém počasí se již nespravily, takže daly velmi slabou sklizeň. Půda na jaře velmi pomalu vysychala a setí jařin se velmi zpozdlilo. Ječmeny povětšinou se zamazaly a pak daly velmi špatnou žen. Ovsům zamazání tak neškodilo a jich úroda byla dobrá.

V květnu půda velmi zatvrdla a pernou práci dalo vláčení zemáků, všechno muselo se kopati motykami. Za to jak zemáky, tak i řepa odměnily se hojnou úrodou. Ceny obilí byly oproti loňsku vyšší. Výkupní cena pšenice po žních byla Kč [. . .], rži Kč [. . .], ječmene Kč [. . .] a ovsu Kč [. . .].

☞ *Povodeň* Ve dnech 12.–14. března 1937 rozvodnila se při náhlém tání sněhu říčka Velička. Prudkými vodami stržen byl jez Doskočilův a způsobeny velké výmoly na pravém břehu jezu, podemlety velké stromy (duby a olše) a povaleny do řečiště. Zaplaveny byly domky čp. 101, 100, 99, 98. Ježto voda vymlela si nové hluboké řečiště okolo jezu, zůstal mlýnský náhon po celý rok bez vody. Za účelem zamezení dalších škod podemláváním břehu konalo se dne 18. března komisionelní jednání Okresního úřadu v Hranicích a byla vyslovena naléhavá potřeba regulace Veličky. Proto usneslo se obecní zastupitelstvo ve schůzi 17. dubna 1937 podati žádost „stavební správě zemědělsko-technické, hrazení bystřin v Olomouci“ o zahrazení Veličky a zavázala se, že přispěje na zahrazovací práce 10 % stavebního nákladu a 5 % na udržování. Jmenovaný úřad vyhověl žádosti a vypracoval projekt na zahrazení úseku Veličky nad a pod jezem a postavení nového jezu. Se stavbou nového kamenného jezu započato již po žních t. r. a byl z části do zimy postaven. Na úhradu stavebního nákladu přispěla obec částkou Kč 20.000 jako 1. splátkou, obnos opatřila si výpůjčkou v Kontribučenské záložně v Hranicích. Majitel mlýna č. 26 svedl sobě zatímně vodu do náhonu dřevěným korytem.

☞ *Rozpočty* Rozpočty obce na rok 1937 sdělaný následovně:

1. Školní, potřeba Kč 6620, úhrada Kč 250, schodek Kč 6.370, který připadá uhraditi obci Velké Kč 5398,23.
2. Chudinský, potřeba Kč 450, úhrada Kč 535, přebytek Kč 85.
3. Hlavní, potřeba Kč 34.385, úhrada Kč 21.129, schodek 13.256. Na úhradu schodku vybírají se 200% obec. přírážky.
4. Býčí, potřeba Kč. 14.101, úhrada Kč 14.500, přebytek 399,-.

☞ *Účty* Výroční účty obecní za rok 1937 vykazují:

1. Školní, příjem Kč 4919,70, vydání Kč 4403,05 a hotovost Kč 516,65 při řádném hospodaření a příjem Kč 2419,20, vydání Kč 2538,20 a schodek Kč 119 při mimořádném hospodaření.
2. Chudinský, příjem Kč 2.137,55, vydání Kč 2014, hotovost Kč 123,55.
3. Hlavní, příjem 63.107,90, vydání Kč 55.980,35, hotovost 7119,55 a aktivní nedoplatky činí Kč 11.641,10.
4. Býčí, příjem Kč 12.124,25, vydání 11.947,10 a pokladní hotovost Kč 177,15.

☞ *Stavby* V roce 1937 dohotoven byl vyhořelý mlýn čp. 26 a postaveno nové strojní zařízení. Mlýnské kolo zrušeno a postavena vodní turbina. Stávající komín stržen a cihel upotřebeno na stavbu mlýna. Nové stodoly postavili Vojtě. Bezděk, čp. 35, Josef Ličman, čp. 36, Ant. Fekar, čp. 62. Rolník Adolf Valenta, čp. 47, stavěl předeek stavení (obě strany).

☞ *Narození* V roce 1937 narodilo se 5 dětí. Jsou to: Milada Valentová 18. ledna, Marie Růžičková 29. června, Marie Bílých 22. října, Karel Hapala 2. prosince, Marie Šenková 18. prosince.

☞ *Zemřelí* Zemřeli:

Frant. Koláček, výminkář, č. 43, dne 27. ledna 1937 ve věku 88 let.

Marie Tellnerová, hostinská, č. 42, dne 7. listopadu 1937 ve věku 76 let.

Anežka Fraisová, výminkářka, č. 4.

Rok 1938

☞ *Poměry přírodní a hospodářské* Rok 1938 byl dosti úrodný. Na jaře hojná vláha a teplo prospívalo polním plodinám. Senoseč byla vydatná a kůlny naplnily se opět dobře usušeným senem. Žně započaly kol 20. července, měly příznivý průběh a uspokojily jak výnosem zrna, tak i slámy. Při svážení vypomáhaly vojenské potahy oněm hospodářům, kteří pro slintavku a kulhavku nemohli ještě krávy zapřáhati. Setí a podzimní sklizeň okopanin bylo velmi ztíženo nedostatkem pracovních sil odchodem mnoha mužů k vojenské službě při mobilizaci dne 23. září 1938. Na podzim dostavily se hojné deště, otavy většinou shnily na poli, nebo na loukách byly odpraveny přivaly vod. Zemáky, kterých mohlo být velmi mnoho, zpolovice shnily v zemi a dobývaly se v bahně.

Chovatelé hovězího dobytka postiženi byli letošního roku zlou ranou. V březnu vyskytl se první případ slintavky a kulhavky hovězího dobytka ve dvoře u p. Jana Glose, č. 27, a ještě asi ve 2 chlévích a zdálo se, že nákaza bude omezena. Avšak v červnu počala se šířit rychle po celé obci a neušetřila téměř žádný chlév. Nákaza vlekla se přes celé léto a ušetřeny byly jen asi 4 dvory. Chovatelé tím utrpěli velké škody, neboť krávy přestaly dojiti a dlouho nemohly být zapřahány. Ztráty uhynutím mimo 1 případu v č. 27 nebyly díky dosti mírnému průběhu nemoci. V některých dvorech onemocněly i prasata. Také 3 obecní plemenní býci onemocněli (u chovatele p. Fr. Zlámala, č. 46) a dlouho nebyli schopni připouštění, jeden dokonce musel býti na podzim nouzově odprodán za nízkou cenu Kč 800.

Ceny obilí byly: pšenice Kč 158, žita Kč 138, ovsa Kč 120, ječmene Kč [. . .]. Třešnění následkem pozdních mrazů letošního roku nebylo, jablek a hrušek prostředně, švestek hojně. Ceny za ovoce byly velmi slušné Kč 2–4 za 1 kg jablek.

Na podzim vysazena byla pastvina „Pod Uhřitou“ ovocnými štěpy: jabloněmi, třešněmi a švestkami a založen tak rozlehlý ovocný sad. Štěpy zakoupeny ve školce p. Jana Vrány v Drahouších za kus: jabloně Kč 6,50, třešně Kč 3,–, švestky 6,50.

☞ *Stavby* Manželé Frant. a Bož. Himrovi postavili sobě na koupeném pozemku od obce domek čp. 110. Pan Karel Ambrož strhl doškovou střechu svého stavení a nahradil ji taškovou. Pan Jar. Cvek, č. 19, přestavil výminku svého stavení na byt pro p. řidičího Jos. Cveka, který po odchodu do výslužby se tam nastěhoval.

Pan Ant. Glos, domkař, č. 2, obdržel trafiku po zemř. Marii Tellnerové, hostinské, č. 42, postavil si prodejní budku v zahrádce před gruntem č. 21 Konst. Poppa. Stavební správa zemědělsko-technická hrazení bystřin v Olomouci provedla letošního podzimu regulaci Veličky nad a pod jezem a postavila Doskočilův jez. Místní školní rada zřídila před školou nový drátěný ozdobný plot nákladem Kč 6.879,60.

Také obecní zahrada č. 50 byla oplocena drátěným plotem, a sice zpředu od silnice a ze strany od souseda p. Skříčila, č. 51.

☛ *Správa školy]* Řídící učitel p. Jos. Cvek dán byl do výslužby a novým řídícím od prázdnin ustanoven p. Adolf Jordán, až dosud působivší v Jindřichově, jako def. řídící učitel.

☛ *Rozpočty* Rozpočty obce na rok 1938 sdělány následovně:

1. Školní: potřeba Kč 6.736, úhrada Kč 200, schodek Kč 6.536
2. Chudinský: potřeba Kč 920, úhrada Kč 480, schodek Kč 440
3. Hlavní obecní: potřeba Kč 33.249, úhrada Kč 19.975, schodek Kč 13.274. Schodek uhazen je 200% přírůžkou k přímým daním ve výši Kč 13.274,-.

☛ *Účty* Výroční účty obecní za rok 1938 vykazují:

1. Školní celk. příjem Kč 6.917, vydání Kč 6.887,40, hotovost Kč 30,20
2. Chudinský celk. příjem Kč 1.179,-, vydání Kč 970,-, hotovost Kč 970,30
3. Hlavní obec. při řádném hospodaření: celkový příjem Kč. 66.575,60, vydání Kč 47.64,45 a pokl. hotovost Kč 18.971,15.

Při mimořádném hospodaření: celk. příjem Kč 23.955,-, vyd. Kč 25.000,-, schodek Kč 1.045,-

Konečná pokladní hotovost činí Kč 17.926,15.

Konečné nedoplatky aktivní činí Kč 5.256,45.

Dohromady aktivum činí Kč 23.282,60.

☛ *Narození* V roce 1938 narodilo se 12 dětí. Jsou to:

- Antonie Míková 19. dubna, otec Frant. Mík, rolník, č. 15.
Milada Scholzová 14. května, otec Scholz Emil, rotmistr, č. 67.
Anežka Fraisová 21. května, otec Frais Frant., rolník, č. 4.
František Šlosar 9. června, otec Šlosar Frant., domkař, č. 52.
Eva Vaculová 14. června, otec Vacula Augustin, elektrotech., č. 71.
Libor Pumpla 7. července, otec Pumpla Karel, holič, č. 50.
František Hlavinka 6. října, otec Hlavinka Frant., žel. zř., č. 102.
Marie Tománková 2. října, otec Tománek František, rolník, č. 20.
Anežka Staňková 7. října, otec Staněk Karel, domkař, č. 5.
Bohumír Cvek 15. listopadu, otec Cvek Jaroslav, rolník, č. 19.
Bohumil Michálek 22. listopadu, otec Michálek Boh., rolník, č. 10.
Milada Šindlerová 23. prosince, otec Šindlar Alois, domkař, č. 30.

☛ *Zemřelí* Zemřelí:

Marie Horáková, výmink., č. 13, zemřela ve věku 88 let.

Ant. Sedlák, výmink., č. 40, zemřel ve věku 79 let.

Josef Šubrt, výmink., č. 33, zemřel ve věku 80 let.

Karel Lévi, výmink., č. 1, zemřel 11. června ve věku 82 let.

Marie Králová, výmink. č. 19, zemřel ve věku 78 let.

Rok 1939

Zpožděné jarní práce polní následkem pozdní zimy pokračovaly však v dubnu dosti příznivě a teplá dubnová vegetace vše dohonila. Celý květen pak následovalo chladné a deštivé počasí, což mělo nepříznivý vliv na vzházení okopanin a jetelů. Zemáky z polovice v zemi pohnily a co vzešlo, bylo slabé a nemocné. Následky se objevily na podzim, kdy byla sklizeň zemáků velmi špatná (i 5 q z 1 míry). Většina zasetých jetelů vůbec nezačla a co bylo, sežraly polní myši; v roce 1940 bude velký nedostatek píce (jetelů). Katastrofální záplavou polních myší byla velmi poškozena polní úroda. S hubením započato až po žních, kdy však bylo již pozdě. Žně daly sklizeň podprůměrnou, nejlepší byly ještě pšenice, slabé rži, ječmeny a ovsy zpolovice zničeny myšmi. Ceny obilí: pšenice Kč 168, žito Kč 147, ječmen Kč 130, oves Kč 120.

Po dobu suspense starosty obce p. Jana Doskočila vedl správu obce náměstek p. Frant. Frais, č. 49 (od 15. května 1938 do 4. prosince 1939). Úřaduje se v obecním kanceláři (ve škole) asi 4 × týdně (pondělí, středa, čtvrtek a pátek) vždy večer, v zimě od 7 hod., v létě od 9 hod. podle rozsahu práce 3–4 hodiny (do 10 i do 11 hod.). Obecním písařem byl Frant. Tománek, rolník, č. 20, obec. sluhou p. Lad. Fajkus, č. 104.

Rozpočty obce na rok 1939 byly schváleny ve schůzi obec. zastupitelstva 19. září 1938 a vykazují:

1. hlavní obec. rozpočet: potřebu Kč 43.121, úhradu Kč 27.009 a schodek Kč 16.112, který uhrazen 250% obec. přírážkou,
2. rozpočet chudinský: potřebu Kč 910, úhradu Kč 504 a schodek Kč 346,
3. rozpočet školní: potřebu Kč 6536 řad. a Kč 4.450 mim., pospolu potřebu Kč 10.986.

Výroční účty obce za rok 1939 byly schváleny ve schůzi obecního zastupitelstva dne [.]. března 1940 a vykazují:

1. Školní: [.]
2. Chudinský: [.]
3. Hlavní: [.]

V tomto roce postavila obec nový drátěný plot v předu a po boku zahrady čis. 50 nákladem Kč [. . .].

Drátěný plot při zahradě před školou byl opraven nákladem Kč [. . .]. Zvýšená péče věnována byla ošetřování ovocných stromů a boji proti škůdcům. Obec zakoupila novou pojízdnou ruční stříkačku na postřik stromů zn. Sigmund, obsahu 50 l a sud ovocného karbolina, aby jednotliví majitelé zahrad mohli své stromy řádně postříkati a splniti nařízení daná v tom směru Okresním úřadem.

Postaveny byly nové domky čp. 111 (p. Frant. Pavelka), čp. 112 (p. Jan Peroutka u Hrabůvky), stodola p. Ant. Hlavinky a vekendový domek p. Otakara Zaoralu, čp. 116.

Pamětní kniha obce Velké

Od roku 1939 až do konce roku 1944

Údobí německé okupace: „Protektorát“

Adolf Tománek, kronikář

Obecní kroniky, nahrazení novými. – Opis výnosu okresního úřadu v Hranicích ze dne 22. listopadu 1940, čís. 3752/2/I.

☞ *Dosavadní kroniky* Poněvadž v některých obecních kronikách by se případně mohly vyskytnout z minulé doby záznamy, statistiky, diagramy, fotografie, případně i obrazy, které jsou v rozporu se zmíněnými státoprávními poměry, ukládám, aby všechny dosavadní obecní kroniky byly ihned zabaleny, zapečetěny a uloženy do archivu, pokud se tak nestalo. – Výnosem okres. úřadu v Hranicích ze dne 28. prosince 1940, čís. 5270/8/I. nařízeno dále:

☞ *Nové kroniky* Nové pamětní knihy jest založiti co nejdříve. Do nich bud-
tež činěny zápisy s plným zřetelem na platné předpisy, pokud případně neodpo-
rují změněným státoprávním poměrům.

☞ *Přílohy ke kronikám* Současně jest založiti jako přílohu k pamětní knize sbírku fotografií ve formě alba, kterou jest každoročně doplňovati zajímavými fotografiemi. Hlaste do 30 dnů okresnímu úřadu:

1. Zda byla nová kniha založena
2. Zda jsou v ní již zápisy od 15. března 1939 do konce roku 1940.
3. Zda byla založena sbírka fotografií.
4. Kdo jest kronikářem.

Dozorem nad vedením pamětních knih se pověřuje okresní osvětový referent.
Za okres. hejtmana: Dr. Opravil v. r.

Význam 15. března 1939

☞ *Rozhodnutí p. státního presidenta* Dne 15. března 1939 odevzdal státní prezident Dr. Emil Hácha osud českého národa a státu s plnou důvěrou do rukou Vůdce německého národa a Říše, říšského kancléře Adolfa Hitlera. Tímto rozhodnutím byly od našeho národa odvráceny válečné hrůzy, které později přišly na Evropu, a naše vlast byla ušetřena pohrom válečných.

☞ *Výsledek rozhodnutí* Uprostřed války je nám dnes umožněno pod ochranou Velkoněmecké říše v klidu pracovati na polích, v dílnách, továrnách, úřadech a také ve školách. Proto se musíme starati, aby klid v našich zemích zachován a abychom spolupracovali svorně s národem německým.

☞ *Projev p. stát. presidenta* Vhodně možno zde připomenouti slova pana státního presidenta v jeho projevu k mládeži Národního souručenství dne 24. 6. 1939, v němž naší mládeži kladl na srdce, že jí případně největší část péče o to, aby náš národ zůstal zachován po stránce kulturní, hospodářské i mravní, neboť mnozí dříve nebo později se dostanou v hospodářském a kulturním životě na místo, kde budou moci svou práci a svým rozumem osvědčiti lásku k svému národu. Vážná doba nezná netečnosti, ani zahálky. Příkazem doby je více pracovat a doplňovati svoje vědomosti. Vedle důkladné znalosti svého jazyka mateřského, jest třeba osvojiti si i úplnou znalost jazyka německého, kterého budete vždy a všude potřebovati. Také Váš styk s dětmi německé národnosti musí býti srdečný a přátelský. Učte se vzájemně snášlivosti, mějte v úctě řeč, víru a

národnost druhého. Nedejte se nikdy a nikým svést k jakýmkoliv neodpovědným projevům a činům, které by mohly mít nedozírné následky nejen pro Vás samotné, ale i pro vaše rodiče, učitele, školu i pro náš národ. Je na Vás, abyste svou pílí, poctivou a svědomitou prací na každém místě dovedli svému národu v rámci Velkoněmecké říše zajistiti šťastnou budoucnost.

Osobnost kronikáře

Usnesením obecní rady ve Velké ze dne 3. února 1944 byl pověřen psaním obecní kroniky zdejší rodák Adolf Tománek, říd. učitel v. v.

Jmenovaný narodil se dne 3. července 1891 ve Velké v čís. 41 u Hranic, kde i obecnou školu navštěvoval. Měšťanskou školu navštěvoval 2 třídy v Hranicích a třetí třídu v Příboře. Po přijímací zkoušce v roce 1907 byl přijat na učitelský ústav v Příboře a po 4letém studiu složil zkoušku učitelské dospělosti v roce 1911. Prvé uč. místo obdržel na trojtřídní obecné škole v Trnávce 12. ledna 1912 v okrese novojičínském. V měsíci květnu 1914 podrobil se zkoušce uč. způsobilosti a zkoušce z náboženství s vyznamenáním.

V témže roce vypukla první světová válka. Jako voják nastoupil ve 2. váleč. roce r. 1915 v listopadu vojenskou váleč. službu, jsa teprve po třech odvozech a 2 prohlídkách uznán boje schopným. Narukoval k 13. zeměbraneckému pěšímu pluku v Olomouci a do pole odvezen 18. února 1916 s 18. pochodovým praporem (marškou) k Sokalu v Haliči. Onemocněv brzy úplavicí, byl po uzdravení odeslán do zálohy u města Dubna v ruském Volyňsku, od něhož v červnu t. r. prodělal týdenní ústup k městečku Berestěcku. Byl pak účasten téměř denních bojů, až 20. července 1916 byl mezi vsí Humništěm a Peremylem raněn do levé lopatky, levého hrotu plic i na levém spánku hlavy a zajat. V zajetí se vyléčil z ran ve 4 měsících a měnil často pobyt i různá zaměstnání, přečkal všechny převraty i domácí občanské války, vyvázl šťastně z více nemocí, zvl. malárie, skvrnitého a zvratného tyfu, a vrátil se po 3 1/2letém zajetí z Novorosijska přes Černé moře do Cařihradu, Bulharskem, Srbskem a Rakouskem do vlasti. Po propuštění ze služby vojenské nastoupil uč. dráhu na trojtřídní obecní škole v Závěšicích. V říjnu 1920 ustanoven správcem jednotř. státní menš. obec. školy v německé obci Kunvaldě u Nov. Jičína. Školu tu zakládal a zařizoval, ale po roce pro porušené zdraví přeložen zpět do Závěšic. Tam dostal zdravotní dovolenou a léčil plicní chorobu v sanatoriu v Enzenbachu ve Štýrsku. Po uzdravení dále působil v Závěšicích, kde ustanoven definitivním uč. V roce 1924 dne 5. srpna uzavřel sňatek s Marií Stejskalovou, rol. dcerou ve Velké u Hranic. V manželství narodila se mu v roce 1925 dcera Marie a v roce 1927 syn Adolf.

V roce 1926 podal žádost o místo def. říd. učitele v Lazničkách, okres Hranice, jež také obdržel. Po 2letém působení byl ustanoven říd. uč. v sousedních Lazničkách, kde působil 14 let a 2 měsíce. Poslední léta trpěl silnou srdeční vadou a nervosou a pro tyto choroby dán na vlastní žádost s použitím výnosu říš. protektora v Čechách a na Moravě do trvalé výslužby a usadil se dočasně ve Velké v rodném domě v čís. 41, kde starobylý rod Tománků žije téměř 300 let.

Mimo uč. povolání ve všech obcích kde působil, byl činný zejména v místní škol. radě, v osvětové komisi, v knihovní radě, ve sboru dobrovolných hasičů, v okresní péči o mládež a j. spolecích, buď jako člen, nebo předseda, vzdělavatel, pokladník, knihovník, kronikář, důvěrník, mnohdykrát s více funkcemi najednou.

Také ve výslužbě ve Velké byl pověřen funkcí dozorčího orgánu nad zásobováním, pak členem hospodářské komisi a velitelem protiletectvé obrany, kteréžto poslední funkce byl zproštěn, aby nebyl prací přetížen, když byl ustanoven obecním kronikářem.

Rok 1939

☞ *Kapitola o počasí* V tomto roce bylo jaro mokré, takže jarní práce obtížné pokračovaly, zemědělské sazenice hnily a špatně vzházely. Za to senoseč byla hojná. Léto bylo příznivé, žně dobré. Koncem jara a v létě rozmohli se neobyčejně polní hraboši, kteří z polovice sežrali obilí ještě na stojatě, spásali jetele, následkem čehož sklizeň velmi utrpěla. S hubením myši započato až na podzim, kdy už byly velmi rozšířeny, což nemělo vážný účinek.

☞ *Polní úroda* Poměrně nejlépe ve žních uspokojila pšenice, řídké byly již žita (rži), ječmeny a ovse byly špatné. Nejhorší to bylo se zeměky, které z 80 % pohnily a nebo nenasadily. Někteří sklízeli sotva semeno. Na podzim zaseté ozimy byly zle požírány od myši. Byly tráveny otráveným zrnem, které sice účinkovalo dobře, ale nepostačovalo ku vyhubení úplnému. – Ceny obilí byly o něco zvýšeny a platilo se v družstvech za 100 kg pšenice 160 K, žita 140 K, ječmene 120 K a ovsa 110 K. Úroda byla průměrná. Nejvíce bylo švestek.

☞ *Zastupitelské sbory* Obecní zastupitelstvo mělo 15 členů: Doskočil Jan, starosta, Frais František z č. 49, náměstek, Ant. Skřičil, rad., Zlámál Fr., rad., Frais Fr. z č. 4, radní a pokladník, členové: Bagar Fr., Jemelka Fr., Glos Fr. z č. 77, Hlavinka Ant., Fekar Ant., Valenta Ferd., Tománek Jan, Ličman Josef, Šustek Frant. a Ernest Frant. – Finanční komise: Cvek Josef, říd. uč. v penzi, předseda, Bílý Fr. st., místopředseda, Frais Fr., č. 4, pokladník, a Fekar Ant., Myčka Jos., Tománek Frant., členové. – Místní školní rada: Ant. Skřičil, malorol., č. 9, předseda, Ant. Skřičil, rol. ze Lhotky, místopředseda, Šindler Kl. a Frais Fr. z č. 4, členové.

Starosta obce Jan Doskočil, jsa v suspensi od dubna 1938, neúřadoval. Místo něho úřadoval náměstek Frais Frant. z č. 49 až do odvolání suspense dne 4. prosince 1939, kdy opět se ujal úřadu Jan Doskočil, starosta.

☞ *Význam. usnesení* Obecní zastupitelstvo usnešením udělilo v roce 1939 domovské právo: Jos. Axmannovi, obch., a jeho manželce Františce, Karlu Šindlerovi, krejčímu v čís. 67 a jeho manž. Marii a dceři Drahomíře, Theod. Černému a jeho manželce Marii v č. 83, Jos. Hanákové, vdově v čís. 95, Fr. Růžičkovi, žel. zřiz., jeho manž. a dětem. – Schválilo, aby koncese hostinská a výčepnická byla udělena Alfredu Urbanovi, synu hostinského Ant. Urbana, č. 57.

☛ *Investice* V nové části obce za Veličkou (žertem zvané Benátky) rozšířeno elektrické osvětlení za obnos 1100 K.

Opraven plot okolo obecní zahrady vedle „Sokolovny“ za 1820 K a postaven nový drátěný plot při obec. zahradě u čís. 50 za 350 K. Zakoupěna pojízdná stříkačka na postřik ovocných stromů proti škůdcům a chorobám ovoc. stromů za 560 K.

☛ *Výroční účty* Projednány účty obecního hospodaření za rok minulý:

1. a) výroční účet školní – řád. hosp., příjem = 6917,60 K, vydání = 6887,40 K, zbývá pokladní hotovost = 30,20 K

1. b) výroční účet škol., mimořád. hosp. má příjem = 7.600 K a vydání rovněž = 7.600 K, pokladní hotovost mimoř. škol. hosp. = 0

2. Výroč. úč. samost. chud. fondu: příjem = 1179,30 K, vydání = 970 K, poklad. hotovost = 209,30 K.

3. Hlavní výroční účet obecní: a) při řád. hospodaření součet příjmů = 66.575,60 K, součet vydání = 47.604,45 K, pokladní hotovost = 18.971,15 K; při mimořádném hospodař. součet příjmů = 23.955 K, součet vydání = 25.000 K a poklad. schodek = 1045 K. Konečná pokladní hotovost činí = 17.926,15 K a konečné aktivní nedoplatky = 5256,45 K, dohromady aktivum 23.282,60 K.

Výroční účet hospodaření katol. kaple vykazuje součet příjmu = 718,15 K, součet vydání = 682,40 K, hotovost = 35,75 K.

4. Výroční účet o nákladech na vydržování obec. plemeníků (býků) vykazuje součet příjmů = 18.393,55 K, součet vydání = 18.388,10 K a pokladní hotovost = 5,45 K.

Obecní zastup. jednomyslně všemi hlasy tyto účty schválilo, rovněž i obecní inventář, který shledán v pořádku.

☛ *Rozpočty* 1) Zvláštní rozpočet školních potřeb pro rok 1940 byl schválen potřebou 8580 K (řádnu) a 2418 K (mimořád.), úhradou o K a schodkem 8580 K a 2418 K. Z tohoto schodku připadá uhraditi obci Velké 9342 K, Lhotce zb.

2) Vedlejší rozpočet pro chudinský fond obecní na rok 1940 schválen potřebou 910 K, úhradou 414 K a schodkem 496 K.

3) Hlavní obecní rozpočet i s výsledky vedlejších rozpočtů ohledně řádného hospodaření byl schválen potřebou 42.183 K, úhradou 26.229 K a schodkem 15.954 K. Na úhradu tohoto schodku byly usneseny 200% příráž. k dani činžov. a 250% k ostatním daním.

4) Rozpočet na vydržování obec. plemeníků pro rok 1940 schválen potřebou 11.300 K, již uhradí chovatelé krav (280 kusů) poplatkem 40 K z 1 krávy.

☛ *Hospodářské poměry* V roce 1939 bylo ve Velké 16 rolníků, 44 malorolníků, 6 řemeslníků, 7 živnostníků, 116 dělníků, 4 úředníci.

☛ *Řízené hospodářství* V důsledku válečných poměrů zavedeno řízené hospodářství. Dne 23. září 1939 nařízeno býti ten den ve škole prázdnou, aby učitelé poskytli písařskou pomoc obci při vydávání kmenových rodinných listin. Dle nich vydány lístky na potraviny, na chléb, na tuky, na maso, na cukr, na mléko, později i na mýdlo a vejce. Také upraveno hospodaření uhlím a dány lístky na oděv. Usměrněno také mletí obilí, tzv. mlecím povolením a šrotování povolením šrot.

☞ *Činnost kulturní – Divadlo* Dne 26. března 1939 uspořádal „Sokol“ veřejnou „Besídku“ s tělocvičným a zábavným programem, 16. dubna v Sokolovně div. hru „Anička z Podlesí“, 7. května „Svátek matek“.

☞ *Dožínková slavnost* Koncem srpna 1939 Místní osvětová komise za součinnosti členů Sokola a Orla i republik. mládeže uspořádala „Dožínkovou slavnost“ na sokolské zahradě.

Slavnost započala skvělým průvodem krojovaných skupin 60 dvojic, jízdou ověncených žebříňáků a jezdci na koních vesnicí. Vydařila se nad očekávání. Vše uspořádal, navcičil a řídil říd. učitel Ad. Jordán.

☞ *Divadlo a nadílka* V říjnu 26. zahráli v Sokolovně divad. hru „V té naší aleji“ a 6. prosince mikulášskou nadílku pro žactvo.

☞ *Revize v obecní knihovně* V listopadu 1939 nařízena revise knih v obecní knihovně. Vymýceny byly všechny knihy odpuzující novým státoprávním poměrům a které by rušily klid a pořádek zavedený v Protektorátě Č. a M.

☞ *Učitelé* Na zdejší škole působili v r. 1939 před prázdninami: říd. uč. Ad. Jordán v I. tř. a výp. uč. Karel Domes ve II. třídě, Amalie Hradilová, učitelka žen. ruč. prací a kaplan P. Josef Brhel z Drahotuš, uč. náboženství. Po prázdninách se tento stav změnil tak, že na místo K. Domese, který obdržel zdravotní dovolenou, nastoupil výp. učitel Ludvík Martínek, který zde učil do 1. října a byl přeložen do Velké Ostravy. Po něm nastoupil výp. učitel Antonín Spáčil, rodák z Hranic.

☞ *Činnost hasičského sboru* V roce 1939 provedeny volby ve sboru dobrovolných hasičů ve Velké a zvoleni: starostou br. Antonín Urban, náčelníkem br. Ant. Fekar, 2 podnáčelníci: br. Vojtěch Bezděk a br. Josef Bílý, 4 členi výboru: bratři Jos. Cvek, Frant. Tománek, Frant. Foltýnek a Frant. Bagar, 2 náhrad.: br. Frant. Zlámal a Frant. Tomek, 2 hospodáři a účetní dozorcí: br. Frant. Foltýnek a Karel Šlosar, 3 členi smírčího soudu: bratři Jos. Cvek, Fr. Zlámal a Fr. Bagar, sanitní četař br. Ladislav Petr, 2 delegáti do župy br. Vojtěch Bezděk a Jos. Bílý, 1 člen do župního výboru br. Ant. Fekar, jeho náhradník br. Lad. Petr. – Na to zvolen výbor sboru: náměstkem starosty br. Jos. Cvek a jednatelem i pokladníkem br. Fr. Tománek, vzdělavatelem opět br. Jos. Cvek a zbrojířem br. Jos. Bílý. – Činnost sboru omezovala se v častých cvičeních požárních a výškolení ve službě sanitní, do kterých přibrány ženy – sestry hasičky.

☞ *Pohyb obyvatel* V roce 1939 se narodilo 7 chlapců a 1 děvče = 8 dětí a zemřelo 6 muž. a 1 žen. = 7 osob. Odstěhovali se manželé Rešetkoví z čís. 72.

☞ *Novostavby* Ant. Hlavinka, č. 67, vystavěl si novou stodolu, Pavelka Fr. rodinný domek, jež obdržel čís. 111, Peroutka rovněž obytný domek, č. 112, a Zaoral Otakar pod lipou u Veličky dřevěný domek, tzv. „Wekend“.

☞ *Změny v držbě pozemků* Vesměs se uskutečnil odprodej obecních pozemků na stavební místa na „kamenci“ u Veličky: manželům Hümrovým parc. čís. 1815/7 ve výměře 5 a 50 m² za 2.750 K, manž. Hlavinkovým parc. čís. 1815/8 ve výměře 2 a 14 m² za 1070 K, manž. Královým z čís. 68 parc. čís. 1815/3 16 m² za 90 K, manželům Nesvatbovým 74 m² za 148 K. Firmě Geisler a Srna, kame-nolomy v Hrabůvce, odprodány obecní pozemky „Pod hájky“, parc. čísla 804 a 805 ve výměře 1383 m² à 2 K = za 2766 K.

☞ *Důležité události* 15. březnem 1939 otevírá se nová stránka českých dějin. Státní prezident dr. Emil Hácha odevzdal s plnou důvěrou do rukou Vůdce a říšského kancléře Adolfa Hitlera osud českého národa.

☞ *Zřízení Protektorátu* Ten výnosem ze dne 16. 3. 1939 přijal Čechy a Moravu do svrchovanosti Velkoněmecké říše pod názvem Protektorát Čechy a Morava. Autonomní vývoj byl nám tímto výnosem zaručen, státní prezident a naše vláda nám zůstává.

☞ *Říšské vojsko u nás* Týž den projelo na 3 obrněných autech vesnicí říšskoněmecké vojsko, které k zachování klidu a pořádku obsazovalo Protektorát.

☞ *Jmenování říšského protektora* Říšským protektorem v Čechách a na Mor. jmenován Konstantin svob. pán von Neurath, který svůj úřad dne 5. dubna 1939 v Praze nastoupil.

☞ *50. narozeniny Vůdce* 20. dubna oslaveny 50. narozeniny Vůdce a říšského kancléře Ad. Hitlera. Stalo se tak vyvěšením praporů říšských a protektorátních.

☞ *Národní souručenství* Pan státní prezident sjednotil český národ v Národním souručenství. Nábor členů ve Velké se konal 23. dubna a pro mládež Nár. souruč. 7. května 1939.

☞ *Některá vládní nařízení* Vládním nařízením z 19. září 1939 mění se zákon o státní vlajce, stát. znacích a pečetech, jiným nařízením ruší se název „československý“ a místo něho se má užívat „český“, pak odstranění závadných obrazů, zejména bývalého presidenta dr. Ed. Beneše, a upravuje se užívání jazyků v Protektorátě Čechy a Morava – odstranění nápisů jednojazyčných a zřízení dvoujazyčných.

☞ *Opět říšskoněmecké vojsko ve Velké* Dne 2. září 1939 ubytovalo se ve škole a v Sokolovně přechodně říšskoněmecké vojsko. Pobylo zde 10 dní. – Válečné tažení proti Polsku. Varšavy dobyt 10. října. Toto vítězství nařízeno oslavit vyvěšením praporů.

☞ *Občanské legitimace* Začátkem listopadu 1939 nařízena povinnost mít občanskou legitimaci s podpisem osoby, fotografií a otiskem palce pravé ruky u všech osob bez rozdílu pohlaví, starších 16 let.

☞ *Výbuch v Mnichově* Rozhlasem dne 15. listopadu 1939 se rozletěla zpráva, že v Mnichově udál se v místnosti „Hofbrauerei“ výbuch krátce po odchodu Vůdce a říš. kancléře Ad. Hitlera ze schůze starých válečníků. Šlo zřejmě o atentát na něho, který se šťastnou náhodou nezdařil.

☞ *Nový okresní hejtmán* Výše mělo být uvedeno, že po odchodu dosavadního okres. hejtmána dr. Bohdana Wachsmutha do pense ujal se po něm 30. dubna 1939 úřadu dr. Jaroslav Brázda.

Rok 1940

☞ *Počasí* Zima v tomto roce byla dlouhá a velmi tuhá, trvající nepřetržitě od vánoc až do 15. března, kdy nastalo náhlé tání po 2 dni; následkem čehož se

rozvodnily řeky, neboť sněhu bylo spousta. Cesty byly úplně zaváté a musely se častokrát prohazovati. Obec Velká vyplatila za prohazování přes 2500 K, naposled se prohazovalo zdarma a ušetřilo se tak dalších 1000 K. Ledy na vodách byly až 80 cm silné. Mnozí lidé a domácí zvířata trpěli zimou; na jaře zvláště chovatelé koz mnohé z nich pozbyli. Venku zvěř rovněž trpěla zimou, zajíci ohryzali velmi mnoho stromků v zahrádkách. Tato krutá zima zničila i mnoho ovocných stromů: nejvíce pomrzlo třešní a švestek; pak vlašských ořechů a hršek-máslovek.

Jaro bylo studené a mokré, zasetí jařin obtížné a zpoždělé, poněvadž přibýlo zasévání polí jařinami, na kterých vymrzly jetele a ozimy, jež se musely zaorati. Léto bylo bouřlivé a deštivé, žně špatné a prodlužované lijáky, jimiž porostlo obilí v mandelích, ba i v kláscích na stojatě. Podzim byl chladný a sychravý, okopaniny tuho z rozmoklé země se dobývaly, zemáky z polovice byly shnilé a podzimní setí v rozbahněných polích velmi nesnadné a zpožděné. Mrazem poškozené ovocné stromy měly velmi málo ovoce.

☞ *Úroda* Následkem kruté zimy, často až přes -30 °C, vymrzlo ozimé obilí, a to pšenice téměř úplně a žito (rže) více jak na polovic. Pšenice povětšinou se zaoraly a osely znovu ječmenem, nebo jarní pšenicí. Režná pole zůstala řídká a místy holá. Byla velká shánka po jarním osivu, které vydáváno jen na poukaz. Celý rok byl velmi mokrá. Lijavce na jaře a v létě provázeny byly velikými bouřemi a větry, takže obilí bylo povalené.

☞ *Krupobití* A 27. června, v senoseči, přihnala se kol 14. hod. strašná bouře s průtrží mračen a krupobitím, které dokonalo dílo zkázy. Obilí stejně již neustálými pohromami zdecimované bylo tím úplně stlučené, rovněž tak i chrást řepy a zemáků. Tyto potom později počaly znovu odnožovati ze zlámaných částí. Nejvíce krupobitím utrpěly rži a ovse, které zůstaly hluché. Ve žních neustále přšelo a obilí rostlo v mandelích. Jeteliny úplně vymrzly a byla veliká nouze o píci, zvl. zelenou. Zemáky na podzim z polovice pohnily.

☞ *Zastupitelské sbory* Obecní zastupitelstvo, obecní rada a finanční komise i místní školní rada jsou téhož složení jako vloni. Letos jmenování členové místní osvětové komise: Jordán Ad., Bezděk Vojt., Mík Fr., Frai Fr. z čís. 4, Cvek Jos., Šustek Fr. a Tománek Fr. a členové letopisecké komise: Ant. Fekar, Klement Šindler a Fr. Tománek. Všichni členové zastupitelských sborů, rad a komisí složili slib věrnosti Vůdci a Velkoněmecké říši dle Vlád. nařízení č. 136 písemně dne 8. dubna 1940.

20. srpna 1940 zemřel Jos. Cvek, říd. uč. v. v. a Fr. Šustek vystoupil ze všech funkcí v obci. Místo nich jmenování až 30. pros. do místní osvětové komise Jos. Myška a Jos. Bílý.

☞ *Významná usnesení* Místní jednota „Orla“ podala žádost o přiděl pozemku na hřiště: usneseno propůjčiti obecní pozemek na kamenci za novostavbou p. Hümmra. – Dále usneseno upravití náves a zakázati občanům pouštěti na náves drobná hospodářská zvířata; usneseno stanovit poplatky za úřední výkony: vystavení domov. listin 10 K, vysvěd. zachovalosti 2 K a za ostatní úměrný poplatek vykonané práci. Stanoveno cestovné za výkony mimo obec. kancelář, za komise a pod. jednání 10 K za 1 půlden.

Poněvadž dosavadní obecní tajemník Fr. Tománek se dobrovolně vzdal pro nedostatek času této funkce, navržen místo něho p. Josef Pučálka, pensista.

Obecní zastupitelstvo usnešením udělilo v roce 1940 domovské právo: Jos. Zimovi s celou rodinou, Fr. Hoferek s rodinou, Frant. Karmanovi s manželkou, potom dle vlád. nařízení č. 301 Ervinu Fojtíkovi a Ludv. Kajnarovi.

☛ *Investice* Zakoupena mostní vozová váha škálová pro 5000 kg (= 5 tun), váživosti s mostem 5 x 1,90 m se vším příslušenstvím za 7845 K franko stanice Hranice od fy V. Červený, Praha XIII, Hostivař. Původně váha měla být postavena před stavením p. Jos. Bílého č. 17, ale pro odpor okres. silničního výboru postavena konečně na obec. kamenci při silnici a mostu přes Veličku.

Obecním nákladem zakoupen vůz na vození mléka od kováře Fr. Opravila z Hranic za 2000 K, poněvadž na odvoz mléka obyčejný vůz nestačí, když všichni držitelé dojnic jsou povinni dodávat mléko do hranické mlékárny. Obnos 2000 K se zapůjčí od sboru dobrov. hasičů, poněvadž není v rozpočtu a vrátí se rokem příštím po zařazení do rozpočtu.

☛ *Výroční účty* Letos projednány účty za rok minulý: 1) výroč. účet školní vykazuje a) při řádném hospod. součet příjmů 6587,90 K, součet vydání 6534,55 K a hotovost 53,35 K,

b) při mimořád. hospodářství součet příjmů 3003,30 K, součet vydání 3003,30 K. – 2) Výroční účet chud. fondu má součet příjmů 1542,50 K, součet vydání 1476,15 K a hotovost 66,35 K. – 3) Hlavní výroční obecní účet vykazuje a) při řádném hosp. součet příjmů 60.234,50 K, součet vydání 50.132,45 K a pokladní hotovost 10.102,05 K, b) při mimořádném hosp. součet příjmů 6058 K, součet vydání 10.218 K a schodek 4160 K. Konečná pokladní hotovost činí 5942,05 a konečné aktiv. nedoplatky činí 2867,05, dohromady aktivum, tj. konečný hospod. přebytek = 8811,10 K. – 4) Výroční účet hospodaření katol. kaple vykazuje součet příjmů 230,05 K, součet vydání 148,05 K a pokladní hotovost 82 K. – 5) Výroční účet býčího hospodaření vykazuje součet příjmů 16.946,65 K, součet vydání 16.665,20 K a pokl. hotovost 281,45 K. Schválen i obecní inventář, který shledán v pořádku.

☛ *Rozpočty* 1) Rozpočet škol. potřeb na příští rok vykazuje potřebu řádnou 9610 K a mimořádnou 3000 K; z toho připadá na obec Velkou 10.524 K, Lhotku 2080 K, celkem 12.610 K. – 2) Vedlejší rozpočet chud. fondu má potřebu 280 K a úhradu také 280 K. – 3) Hlavní obecní rozpočet na rok 1941 má řádnou potřebu 46.437 K a úhradu 24.485, schodek 21.952 K. Ten bude uhrazen 300% přirážkou k dani domovní a činžovní obnosem 2288 K a 335% přirážkou k ostatním daním obnosem 19.664 K = 21.485 K.

☛ *Řízené hospodářství* V březnu až květnu 1940 bylo konáno podrobné šetření jednotlivých zemědělských závodů o stavu obhospodařovaných ploch, kultur osetí jednotlivých plodin, tzv. zemědělské štítky.

Tyto byly podkladem pro výpočet dodávek. – Obci byla předepsána povinná dodávka obilí, a to: 380 q rži, 410 q pšenice, 50 q ječmene a 30 q ovsu. Tento úhrn byl pak rozvrhnut na jednotlivé pěstitele podle výměry osetí. – Ceny obilí: 1q pšenice 170 K, 1 q rži 160 K, 1 q ječmene 120 K, 1 q ovsu 90 K a 1 q brambor 40 K.

Poněvadž agenda zásobovací stále vzrůstala a zatěžovala více a více starosty obcí, veřejná správa přeškolovala a cvičila vojenské gázisty a členy finanční stráže, které byli pak do obcí zasazováni jako úředníci pro vedení zásobování. – Do Velké byl zasazen inspektor finanční stráže p. Eduard Březina, který 6. listopadu 1940 nastoupil. Jemu byl přidělen 30. listopadu vrchní respicient p. Josef Křápek.

☞ *Činnost kulturní* V roce 1940 nejčileji si vedl dorost Sokola, zahrálo 3krát divadelní představení, a to 26. srpna „Sen pasáčků“, 30. září „Trpaslíkům se to směje, vyžráli na čaroděje“ a 6. prosince „Kašpárek a přilepený čert“; členové Sokola hráli 10. března „Jedenácté přikázání“ a 26. listopadu „U panského dvora“; členové Orla hráli 25. března „Dva bratři“ a 18. prosince dvě jednoaktovky: „Očarovaná stolička“ a „Dlouhoprstáci“.

Z nařízené okresního úřadu v Hranicích odevzdány dvě předešlé obecní kroniky na okresní úřad, který je zašle do zemského archivu v Brně k uschování.

☞ *Škola* Učitelé na zdejší škole po celý rok byli stejní jako vloni: říd. učitel Ad. Jordán učil v I. třídě, zat. uč. Ant. Spáčil ve II. třídě, ind. uč. Amalie Hradilová ženským ručním pracím a P. Jos. Brhel, kaplan z Drahotuš, řím. kat. náboženství. – Dle naříz. min. škol. zrušeno vyučování občanské nauce a zavedeno povinné vyučování jazyku německému pro žáky od 3. škol. roku, zatím jen 3 hod. týdně.

☞ *Činnost hasičského sboru* Kromě plesu dne 14. ledna u „Petrů“ konán i hasičský ples dne 4. února u „Urbanů“. – Poněvadž dosavadní velitel C. P. O. Fr. Šustek resignoval, byl místo něho zvolen p. Frant. Glos z čis. 27.

Místní sbor i okresní hasičská jednota hranická ztratila zasloužilého člena br. Jos. Cveka, říd. uč. v. v. ve Velké, který zemřel 20. srpna 1940 po kratší nemoci v okresní veřej. nemocnici v Hranicích. Zemřelý byl významný a dlouholetý činovník hasičský nejen v místním sboru, kde byl místostarostou, jednatelem a vzdělavatelem, ale i bývalé hasičské župě XXII. zastával funkci župního jednatele. Pohřeb měl ve čtvrtek 22. srpna 1940 na hřbitov v Drahotuších. U kříže za vesnicí se s ním rozloučil velitel míst. sboru br. Ant. Fekar. Hasičský sbor ve Velké věnoval na rakev kytici se stuhamy a nápisem „Poslední s Bohem – Hasičský sbor ve Velké“. Nad hrobem v Drahotuších promluvil za učitelstvo říd. uč. Ad. Jordán, za župu 22. starosta obvodu Josef Klumpner z Kelče a ještě několik jiných řečníků. Účast občanů místních i z okolí, učitelstva i hasičstva byla veliká. Jméno říd. uč. v. v. br. Jos. Cveka zůstane u nás zapsáno svou tichou a nezištnou prací trvale a pro vždy.

☞ *Pohyb obyvatel* V roce 1940 se ve Velké narodilo 6 chlapců a 7 děvčat = 13 dětí a zemřelo 4 muž. a 7 žen. = 11 osob.

☞ *Novostavby* Kovář Frant. Hapala podal žádost o koncesi podkovářskou v nové kovárně, postavené na obec. louce naproti svému domku přes silnici, což schváleno obec. zastupitelstvem 22. května 1940.

☞ *Změny v držbě pozemků* Obecní zastupitelstvo schválilo v roce 1940 odprodej obec. pozemků na stavební místa: M. Slavíkové u mostu, Jos. Hlavinkovi kol bývalého Vlčova domku a manželům Jiřině a Aloisu Gronostajským u mostu před Veličkou proti domku p. Tůmy.

☞ *Živelní pohromy* Rok 1940 byl rokem velkých živelních pohrom. Následkem kruté zimy oziminy téměř vymrzly. Z jara snůh náhle tající způsobil rozvodnění Veličky, která potrhala zle břehy, deštivé jaro i léto kazilo polní práce a úrodu, v létě porostlo obilí v mandelích a 27. června přihnala se strašná bouře s průtrží mračen a krupobitím: na poli vše ztlučeno a vichřice polámala v zahradách mnoho starších rozložitých ovocných stromů. A byl to rok, v němž dále zuřila v Evropě válka.

☞ *Události* Památné dny 15. březen a 20. duben byly v obci oslaveny vyvěšením praporů říšských a protektorátních. Den 17. dubna provedena sbírka barev. kovů jako dar Vůdci, která v obci měla plný úspěch.

☞ *V obci:* Vlád. nařízením zaveden tzv. letní čas od 1. dubna, který trval celý rok. Hodiny se daly o 1 hod. zpět. – Sběrka na Německý červený kříž vynesla v obci 360 K. – Svátek matek oslaven 13. května s výnosem 220 K. – Nařízeno vystupňované sbírání odpadků, zvláště kostí a sjednoceno, aby to prováděly výhradně školy. – Prikázáno, že českou národní hymnu možno zpívat i neb hrát pouze v připojení za říšskými hymnami (1 sloku).

Dne 17. ledna konala se klasifikace koní v Drahotuších pro Říši. 5 koní bylo odevedeno (pp. Bagara, 16, Míky. 15, Jakše, 7, Valenty, 47, a Doskočila, 26) a hned odebráno za cenu průměrně 1110 K. Další 4 koně (Tománek, 41, Mík, 15, Pop, 21, a Jakeš, 7) poznačeny jako klasifikační a tyto šly ke druhé klasifikaci dne 9. dubna 1940.

Na radu památkového úřadu byl dne 26. listopadu pozván znalec, p. nadlesní z Olšovce, aby památnou lípu u obecní lávky přes Veličku prohlédl a rozhodl jakým způsobem lípu konservovati, aby nepodlehla živelním pohromám.

☞ *Mimo obec:* Na začátku tohoto roku prohlásil Vůdce a říšský kancléř Adolf Hitler: „Díky milostivé Prozřetelnosti podala naše Německá lidová říše v uplynulém roce 1939 dějinně záračné a jedinečné výkony.“ – Stejný zjev opakovat se i v r. 1940. Vojenským obsazením Dánska a Norska 9. dubna 1940 byly vyrvány tyto státy z naprážených rukou Anglie a zajištěn tak ohrožený bok Říše na severu. – Nový úmysl Anglie napadnout Velkoněmeckou říši přes neutrální země Belgie a Holandsko zmařila německá vojska v novém polním tažení od 10. května 1940. Za 5 dní došlo již k úplné kapitulaci celé holandské armády. Nezadržitelný postup v Belgii přinutil belgického krále, že 28. května kapituloval s celou belgickou armádou. – Dne 14. června 1940 dobytí Paříže, 15. června Verdunu, proražena Maginotova linie a pak celá francouzská armáda poražena. Dne 21. června 1940 v témže železničním vagoně a v témže lese u Compiegne, v němž v 1. světové válce sjednáno příměří, bylo oznámeno bez jakéhokoli pokorenění poraženého válečné příměří. – Poblíže Říma bylo podepsáno příměří mezi Itálií a Francií, neboť tato 10. června také vypověděla válku Francii.

Výsledkem společné německo-italské práce bylo dne 27. září 1940 podepsání trojmocenského paktu mezi Německem, Itálií a Japonskem. Později k tomuto paktu přistoupilo Maďarsko, Rumunsko a Slovensko.

V červnu 1940 vydala vláda Protektorátu nařízení čís. 136 o právním postavení Židů ve veř. životě Protektorátu, čímž upravena částečně židovská otázka. Židé byli vyloučeni ze všech protektorátních a veřejných úřadů, znemožněna jim čin-

nost advokacie a lékařská, byla jim zakázána účast na veškerém společenském a kulturním životě v našich zemích.

Dne 18. září 1940 bylo s platností od 1. října 1940 nařízeno zrušení celních hranic mezi Protektorátem a ostatním říšským územím. V Protektorátě byly zavedeny německé celní předpisy. Správu cel a spotřebních daní přejala říšsko-německé úřady.

Rok 1941

☞ *Počasí* Zima započala mírně, po Novém roce přituhovala a držela se tuhá celý leden i únor, až na několik dnů mírnějších. Sněhu bylo dosti; u silnic se musely závěje několikrát prohazováním odstraňovati. Koncem března proměnila se zima nenáhle v chladné, deštivé a nevlídné jaro, tak že ani v červnu teplo nebylo. I léto bylo deštivé a celkem chladné. V září se zdálo, že se počasí zlepší, ale ostatní podzim byl také proměnlivý. Koncem října předčasný sníh zasypal mnohým nesklizené řepy. Celkem možno říci, že rok 1941 byl chladný a mokrý. Veškeré polní práce měly tím až měsíc zpoždění.

☞ *Úroda* Obilí z jara ukázalo se na polích velmi prořídle a vymočené. Všeobecně se přihnojovalo hodně strojenými hnojivy, takže ke žním stav se ukázal lepší než vlani. K jarní setbě byla velká poptávka o semeno, brambory k sadbě, jetele a řepy. Sadbové brambory byly až 140 K za 1 q, jetelové semínko 28 K a řepa 35 K za 1 kg. – Vegetace zpozdlila se téměř o měsíc, selo a sázelo se až v květnu. Píce bylo dostatek, zvláště jetele, neboť stále přeprechalo. Žně započaly pozdě, až 1. srpna, a daly prostřední výnos. Dobývání brambor a řepy bylo rovněž zpožděné a v prvních přímrazcích obtížné. Ovocné stromy následkem stálých dešťů špatně odkvetly a měly proto málo ovoce.

☞ *Zastupitelské sbory* Obecní zastupitelstvo následkem resignace členů Fr. Bílého a Fr. Šustka povolalo náhradníky Fr. Jemelku a Fr. Hapalu, č. 18. Ve finanční komisi zvolen místo zemřelého Jos. Cveka, říd. uč. v. v., zase říd. uč. Ad. Jordán. V býčí komisi místo členů Fr. Bagara a Fr. Bílého zvoleni Jos. Šubrt, č. 33, a Fr. Fraiss, č. 4. Ku konci roku ustavena nová místní školní rada, nová finanční komise a nová tzv. mlékařská komise.

☞ *místní školní rada* Členy nové místní školní rady: Ant. Skříčil, malorolník, předseda, Fr. Hynčica, rol. ze Lhotky, místopředseda, Růž. Ševčíková, uč. zást. obce, Šindler Klement, malorolník, č. 6, a Fr. Gloz, malorol., č. 77, zást. obce.

☞ *finanční komise* Členové nové finanční komise: Ad. Jordán, ř. uč., předseda, Fr. Tománek, rol., místopředseda, a členové: Ant. Fekar, Jos. Myška, Hapala Fr., č. 18, a Fraiss Fr., č. 19.

☞ *mlékařská komise* Členové nové mlékařské komise: předseda Ant. Skříčil, za starostu obce, za Svaz: Bezděk Vojtěch, za malé producenty: Michálek Boh., za velké producenty: Zlámal Frant.

☞ *Hospodářská komise* Do hospodářské komise zvoleni: Bezděk Vojtěch, předseda, Bílý Fr. ml., Foltýnek Frant. a Tomečka Jos.

Domovské právo jednomyslně uděleno Frant. Humplíkovi, žel. zříz, č. 95, a Janu Viačkoví, hornic. pensista, a přiznáno dle vlád. nař. č. 301/38 Anně Stašové, Herokové Cecilii a zemřelé Fr. Münstrové.

☞ *resignace starosty* Starosta obce Jan Doskočil ohlásil resignaci na svůj úřad a ta byla 15. listopadu přijata. Ale úřadující námětek starosty Frant. Frais z č. 49 ohlásil 19. listopadu, že z důvodů zdravotních nemůže tuto funkci zastávat. Obec. zastupitelstvo navrhlo místo něho p. Ant. Skříčila, malorolníka z č. 9, když všichni radní se funkci vyhýbali.

☞ *Zvýšení služného* V tomto roce zvýšeno služné obecnímu tajemníku a obec. sluhovi vzhledem k zvýšení agendy a práce v 3. válečném roce.

☞ *Obecní hospodářství, investice* Finanční komise schválila použití kmenového jmění obec. v obnosu 18.000 K na zakoupení betonových rour na kanalizaci a 10.000 K na zaplacení výloh spojených se stavěním obecní váhy. – Oprava obec. bubnu stála 220 K, hubení krys a potkánů [. . .] K a vyřezávání suchých větví v obecních stromořadích ovocných 64 K a 24 K = 88 K. Vrbové proutí prodáno košíkáři Jos. Ruskovi za 350 K a pronajaty pozemky manž. Pečeňovým u mostu přes Veličku.

☞ *Výroční účty* Projednány a schváleny výroční účty za rok minulý: A) Hlavní obecní účty vykazují 1) při řádném hospodářství součet příjmů 65.502,60 K, součet vydání 63.310,40 K a hotovost 2192,20 K, 2) při mimořádném hospodářství součet příjmů 6696 K, součet vydání 4940 K a hotovost 1756 K. Aktivní konečné nedoplatky 2944,55 K, dohromady aktivum 6892,75 K. – B) Školní účty vykazují 1) při řádném hospod. součet příjmů 8033,35 K, součet vydání 7989,40 K a hotovost 43,95 K. 2) při mimořádném hospod. součet příjmů 4093,70 K, součet vydání 4093,70 K. – C) Účty chudinského fondu vykazují součet příjmů 418,10 K, součet vydání 158,50 K a hotovost 259,60 K. – D) Účty katol. kaple mají součet příjmů 263,20 K a součet vydání 253,10 K, tudíž hotovost 10,10 K. – E) Býčí hospodaření má součet příjmů 20.437,15 K, součet vydání 20.408,45 K a hotovost 28,70 K.

☞ *rozpočty* 1) Školní rozpočet na rok 1942 má celkovou potřebu 12.780 K; z toho připadá obci Velké uhraditi 10.656 K a obci Lhotce 2124 K. – 2) Rozpočet chudin. fondu má potřebu 285 K a úhradu rovněž 285 K. – 3) Hlavní obec. rozpočet má potřebu při řádném hospodaření 51.697 K a úhradu 26.137 K, tudíž schodek 25.560 K. Ten uhradí se 200% přírážkou k domovní dani činovní (z 903 K, což jest 1806 K) a 400% přírážkou k ostatním daním (z 5941,70 K, což jest 23.760 K), takže celková přírážková úhrada je 25.560 K. Rozpočet mimořád. hosp. má potřebu 70.000 K, úhradu 70.000 K.

☞ *Řízení hospodářství* Aby bylo zajištěno plynulé zásobování lidu, byly nařízeny povinné dodávky jateč. o dobytka každý měsíc; celkem bylo za rok 1941 z obce dodáno 76 kusů hov. dobytka a telat ve váze 320 q a 86 vepřů ve váze 80 q. Povinná dodávka sena činila 30 q a slámy 40 q. Plombovány byly odstředivky a máselnice a samozásobitele mlékem obdrží máslo z mlékárny, ostatní na lístky. Drát a olověnky při zaplombování stály obec 20 K. Také domácí šrotov-

níky byly zaplombovány a šrotování dovoleno v určených mlýnech na šrotovací povolení. Proveden soupis slepic-nosnic a nařízena dodávka vajec 60 kusů z jedné nosnice. – Pro drůbež k prodeji byla obec Velká zařazena do obvodové sběrny č. 146 v Hranicích, kde je vedoucí M. Skurská, která každý týden vybírá i vejce v obci. – Provedena statistika ovoc. stromoví k 1. květnu a k 1. říjnu 1941, jakož i rybízu a srstky, poněvadž i ovoce budou sběrny odebíratí. Nařízeno hned v létě i padavky sbíratí a odevzdávati. Letos obdrželi všichni občané II. lístky na oděv a mladiství i přídavkový lístek na oděv. Obuv se vydává na žádost na poukazy na obuv. – V květnu se provádělo sčítání ploch a kultur osevu, které bylo později podkladem k určení výše dodávek. Předě žněmi zvláštní komise obcházela po polích, odhadovala úrodu a značila předběžně výnos sklizně. Do konce října předepsána byla úřady povinná dodávka obilí pro obec Velkou ve množství 360 q pšenice, 370 q rži, 50 q ječmene, 60 q ovsu a 640 q brambor. Tato dodávka se rozvrhla v místní hospodářské komisi na jednotlivé pěstitele. Úřední pevné, tzv. maximální ceny byly u pšenice 180 K za 1 q, 170 K u rži, 130 K u ječmene, 120 K u ovsu a 56 K u brambor. Na konci roku bylo přípravné řízení k vedení tzv. „statkových archů“.

☞ *Činnost kulturní* V sobotu dne 15. března 1941 vykonána vzpomínková oslava na 2. výročí Protektorátu Čechy a Morava ve škole, 20. dubna oslaveny 52. narozeniny Vůdce a říš. kancléře Ad. Hitlera a 12. července vzpomenuť 69. narozeniny státního pres. dra Emila Háchy. Ve všechny tyto dny v obci vyvěsili občané prapory. – Po prázdninách se v roce 1941 učitelé částečně změnili: Dosavadní výp. učitel Alois Spáčil, složiv odbornou zkoušku pro hlavní školy, byl přeložen do Hranic. Místo něho ustanovena Růžena Ševčíková, výp. učitelka, rodem z Lipníka. Ta se však provdala v prosinci a přeložena do Hranic a místo ní ustanoven od 7. prosince učitel Ladislav Polách, rodák z Drahotuší. – Nařízení o dvojjazyčném označení veřejných budov z měsíce září 1939 bylo vyhověno na zdejší škole tak, že nad hlavní dveře zavěšena papírová tabule s německo-českým nápisem: Schule – škola. Český nápis ve výši na průčelní straně budovy „Národní škola“ mlčky trpěn dále. Ale v květnu 1941 na úřední pokyn z četnické stanice v Hranicích označena i průčelní stěna školní budovy velkým nápisem: Schule – Škola. Provedení si vyžádalo nákladu 250 K 50 hal. – Dle úředního nařízení byly všechny veřejné budovy i soukromé domy, auta, lokomotivy, vlaky, všechna veřejná prostranství označeny v červenci 1941 velkým písmenem V, což znamená „Viktoria“, tj. vítězství Říše v této válce nad nepřáteli. Na průčelní stěně školní tomuto nařízení vyhověno.

☞ *Činnost hasičského sboru a jiných spolků* Sbor dobrovolných hasičů sehrál dne 22. ledna 1941 divadelní hru „Od mlýna ke mlýnu“, Sokol 16. února divadlo „U panského dvora“ a Orel 2. března „Slepý ženich“.

Dne 13. dubna 1941 v neděli ráno o 5. hod. bylo jmění tělocvičné jednoty Sokol ve Velké za asistence četnictva úředně zajištěno, činnost tělocvičné jednoty zastavena a Sokolovna úředně uzavřena (zapečetěna). – Správcem zajištěného jmění sokola ve Velké ustanoven okres. úřadem v Hranicích Adolf Jordán, říd. uč. ve Velké. Později potom, 3. května, zase Sokolovna otevřena k jiným osvětovým účelům, ale zastavení sokolské činnosti trvá dále.

☞ *Pohyb obyvatel* Ve Velké se v roce 1941 narodilo 4 chlapců a 6 děvčat, úhrnem 10 dětí, a zemřelo 5 mužů a 4 ženy, úhrnem 9 osob. Bylo uzavřeno 6 sňatků. Přistěhovalo se 8 osob, odstěhovalo se 6 osob. Koncem roku měla Velká 658 obyvatel.

☞ *Novostavby* Soukromých novostaveb, kromě několika oprav, vsazování větších oken, přístaveb kůlen, v tomto roce nebylo. Za to obec Velká stavěla obecní váhu, nakoupila betonových rour ke kanalizaci obce. Došly 3 oferty na kanalizaci obce: firma Ing. Fr. Stratil a Panáček, Brno za 23.600 K, Ing. Oldřich Nikel, Brno za 21.500 K a fa Ant. Kunz, Hranice za 14.200 K. Vypracování projektu na kanalizaci obce zadáno ře Ant. Kunz, Hranice jako oferentu nejbližšímu a nejlacinějšímu.

☞ *Změna v držbě pozemků* Obecní zastupitelstvo schválilo v roce 1941 odprodej obecních pozemků manž. Dubským, parc. čís. 1815/10 ve výměře 416 m² za 2080 K, Jos. Bílému úzký pruh k přivtělené k zahrádce před domem čís. 17. Veškeré pozemky obci najaté manž. Münstrovým byly jim odebrány a pronajaty Fr. Hapalovi, kováři, a Alb. Tomečkovi. Nejdůležitější a největší prodej bylo pro obec prodání obecního domu čís. 50 se zahradou manželům Ad. a Marii Jordánovým, říd. uč. ve Velké. Prodej se děl cestou ofertní za řízení zvláštní komise za tím účelem sestavené z vybraných 5 členů obecní rady, 3 obec. zastupitelstva, 1 finanční komise a 1 člen hospodářské komise a starosty obce. Ve stanovené lhůtě došly 3 nabídky: a) Vlad. Hudec, stavitel v Hranicích, 65.000 K (i s polem „Příčnicí“), b) manž. Adolf a Marie Jordánovi ve Velké 65.000 K (a potom 10.000 K připlatili), c) Karel Fojtík, zedník ve Velké, 76.500 K. Všem podmínkám prodejním vyhověli rádně manželé Jordánovi a po zmíněném zvýšení nabídky bylo jim stavení čís. 50 i se zahradou (bez pole „Příčnice“) prodáno a všemi hlasy v obec. radě, finanční komisi i v obec. zastupitelstvu schváleno za 75.000 K. Prodejní útraty činily 126 K. – V zahradě vymínila si obec postavit vodní nádrž k zajištění zásoby vody v případě požáru. Tato služebnost by zanikla, kdyby obec do 15. července 1942 nádrž nezřídila.

☞ *Úprava obecních hranic* Za několik let po skončení regulace olšovského potoka, která v „Padělcích za potokem“ vede novým korytem, provedena úprava obecních hranic mezi obcemi Olšovcem a Velkou v těch místech. Západní břeh regulovaného potoka tvoří novou obecní katastrální hranici až po pozemek p. Doskočila, dále zůstává hranice dřívější.

☞ *Živelní pohromy* Jarní přívaly a povodeň poškodily v katastru obce úrodu obilí a jetele dle odhadu zvl. komise na 142 ha v ceně 80.600 K. Ovocných stromů bylo nuceno vykáceti 1069 kusů v ceně 80.150 K. – V létě řádila mezi vepřovým bravem červenka vepřů. Vzdor zvěrolékařskému zákroku a ochrannému očkování uhynuli 3 vepři.

☞ *Požár* V sobotu odpoledne těsně po 13 hodině dne 27. září 1941 vypukl požár u domkaře Frant. Pacáka, čís. 23. Sousedův 6tiletý a vlastníkův 7miletý chlapec, hráli prý si za starou stodolou s ohničkem a způsobili požár. Hasičský sbor místní i hasiči z okolí brzy požár uhasili. Shořela stodola s obilím, kůlny se senem a část střechy nad obytným stavením. Vznikla pro rodinu Pacákovu skoro nenahraditelná škoda.

☞ *Zajímavosti, Skácení staleté lípy* Prudkou podzimní vichřicí byla na lípě u lávky do Hranic, chráněné památkovým úřadem, zlomena část koruny, jejíž mohutné větve přerazily zábradlí lávky. Protože byly obavy, že by mohly být ohroženy lidské životy, byla lípa po svolení památkového úřadu skácena a dřevo dražbou prodáno.

☞ *Polní hlídky* Pro zabezpečení úrody proti ohni a sabotáži byly zřízeny z naříz. okres. úřadu v obci 4členné hlídky, které v noci obcházely pole po stanovených tratích, kromě služby pohotovostní 1 člena hasičského sboru v hasič. zbrojnici.

☞ *Sbírky* V červnu 1941 provedena v obci sbírka na Německý červený kříž, která vynesla 980 K. – V září téhož roku provedena sbírka barevných kovů, tj. všech kovů a slitiny kromě železa, zinku a hliníku, aby byla zajištěna práce kovodělníků v továrnách Protektorátu Č. a M.

☞ *Zastupující říš. protektor* Dne 27. září 1941 jmenoval Vůdce místo onemocnělého říš. protektora svob. pána Konstantina von Neuratha Zastupujícím říšským protektorem SS-Obergruppenführera generála policie Reinhardta Heydricha. Týž ujal se svého úřadu 28. září s hlavním úkolem, aby obnovil v Protektorátě klid a normální politický, hospodářský i sociální vývoj.

☞ *Stanné právo* Současně byl vydán výnos, jímž vyhlášen vyjimečný civilní stav. Provinilci proti Říši a řádu zavedenému v Protektorátě byli stanoveným právem souzeni a popraveni. Také předseda protektorátní vlády Eliáš zbaven svého úřadu a pro velezradu pak odsouzen k smrti. Tak byl brzo v českomoravském prostoru obnoven klid a pořádek. Přesvědčivým výrazem klidného vývoje byla sbírka zimních věcí pro vojáky na frontě, jíž se zúčastnily v hojné míře všechny vrstvy obyvatelstva. I v naší obci měla tato sbírka velmi příznivý průběh.

☞ *Odvolení okr. hejtmána* Okresní hejtmán hranického okresu dr. Jaroslav Brázda byl v měsíci prosinci 1941 z úřadu úředně odvolán. Zastupoval jej zatím ně dr. Bartek. Nový okresní hejtmán dr. Jeschke, něm. národnosti, ustanoven až v půl květnu 1942.

☞ *Válka proti Anglii* V roce 1941 pokračuje válka proti Anglii ve vzduchu, kde stále četnější anglická místa byla bombardována, a na moři proti anglické obchodní plavbě. Dne 2. dubna 1941 zahájila říšská branná moc spolu s italským vojskem ofenzivu v severní Africe a dospěla až na hranice Egypta. Za těchto bojů vyvinula se situace na Balkáně takovým způsobem, že bylo nutné něm. zakročení. Po přistoupení Bulharska k paktu tří dne 1. března 1941 vpochodovaly za souhlasu bulharské vlády svazy německé branné moci do Bulharska dne 2. března. Také Jugoslavie 25. března 1941 přistoupila k paktu tří mocností, ale puč srbských spiklenců v noci na 27. března zmařil tento úspěch a přinutil Říši k okamžitým vojenským opatřením proti Jugoslavii i Řecku, kdež bojovala i Itálie a válečné tažení tam ukončeno 2. května 1941. Postupně byly obsazeny i všechny řecké ostrovy a nakonec i 6. června Kréta po úspěšném zásahu parašutistů. Akce proti Jugoslavii se zúčastnila také branná moc maďarská. Na půdě bývalé Jugoslávie vznikl 15. dubna 1941 samostatný stát charvátský a později i Černá Hora pod ochranou Itálie.

☞ *Válka proti Sovětům* Od 22. června 1941 soustřeďuje se pozornost nás všech k mohutnému zápasu proti Sovětům. Ještě v červnu kromě Německa vypověděla Sovětům válku Itálie, Rumunsko, Finsko, Maďarsko a Slovensko. Dobrovolnické sbory tam poslali Španělé, Dánové, Norové, Holanďané, Belgičané a dokonce i Francouzi. Cílem německých útočných akcí bylo především zničení útočné síly Sovětů a dobytí sovětských zbrojních středisek i zajištění Ukrajiny, která je důležitou obilnicí vých. Evropy a svými nerostnými ložisky a průmyslovými oblastmi nesmírně důležité pro vedení války. Územní zisky nebyly tedy hlavním cílem spojeneckých operací.

☞ *Válka ve vých. Asii* Od 8. prosince 1941 je náš zrak obrácen též na východ, kde svádí Japonsko zápas s anglo-americkými brannými silami.

☞ *Úmrtí čes. vynálezce* Nakonec nesmí být zapomenuto, že počátkem toho roku, tj. dne 22. ledna 1941 zemřel největší český vynálezce světového významu Dr.h.c. Ing. František Křižík, zvaný „český Edison“. Z jeho čelných vynálezů měla největší význam elektrická oblouková lampy.

Rok 1942

☞ *Počasí* Po vánočních svátcích 1941 a v měsíci lednu a únoru 1942 trvala nepřetržitě velická a tuhá zima. Týdny trvající a neklesající mrazy stále se pohybovaly kol -20 °C pod nulou, ba.

„Fabiánská“, tři dny trvající, byla až -26 °C. Občasné vichřice a sněhové bouře zavály všechny silnice a cesty a znemožnily dopravu. Proto musely být často, ba denně prohazovány, aby byly sjízdné. Na silnicích vznikaly pravé sněhové hradby a tuleny. Je to již třetí zima a takovými spoustami sněhu a tuhými mrazy. O top, ať uhlí, dřevo nebo koks, byla nouze. Skrovný příděl 10 q pro domácnost ročně zdaleka nestačil. Lidé trpěli zimou. Takové nedostatky a potíže nese s sebou válečná doba. Ve sklepích pomrzly mnohým zemáky a řepa. Ve zdejší škole bylo následkem zimy prázdné, ale děti docházely 1 x týdně do školy pro úkoly, které doma vypracovávaly, aby nezůstaly úplně bez vyučování. Teprve 3. března počalo pravidelné vyučování školní. Během této kruté a dlouhotrvající zimy nadělali zájci v zahradách i na silničních stromořadích na ovocných stromech mnoho škod. Ohlodali nejen mladé kmeny, ale více i větroví stromů v korunách, protože závěje sněhové byly někde i několik metrů vysoké. – Po velmi tuhé zimě bylo i jaro studené. Teprve ve druhé půli května se oteplilo, kdy teprve všechny ovocné stromy nádherně kvetly, i velmi bohatě, slibující bohatou úrodu ovoce. V červnu a v červenci nastala velická horka a zemědělci měli krásné a příznivé počasí na sušení sena. Podobné počasí bylo i ve žních a žně měly příznivý průběh. – Podzim měl v září i říjnu suché, slunečné dny, příznivé zasetí ozimin, které však nestejně následkem sucha klíčily. Až v listopadu se počasí zhoršilo: mlhy a déšť, později sníh a plískanice. Ale po 6. prosinci bylo zase poměrně teplo a pěkně. Lidé končili práce v zahrádkách a na polích a divili se pohodě, jako by bylo jak na jaře.

☞ *Úroda* Dlouhotrvající tuhá zima způsobila značné vymrznutí ozimů, zvláště pšenic, které se buďto zaoraly a zasely pšenicí jarní, nebo se posívaly. Hlavní jarní setí započalo značně pozdě, až 18. dubna, v chladném a vlhkém počasí, které bylo vegetaci nepříznivé. Vymrzlé ozimé obilí špatně se vyvíjelo, řepám škodilo moko a chladno, pouze bramborům dařilo se dobře. – Senoseč započala 22. června a dala dobrou sklizeň, zvláště jetele byly bujné. Ale žně započaly pozdě, až 31. července, a úroda byla velmi slabá, podprůměrná a výnos zrna malý. Bramborů urodilo se hojně a nahradily tak slabou sklizeň obilí. Řepy byly celkem špatné, zelí téměř žádné, neboť housenky běláška zelného ožraly zelí do košťálů. Zato úroda ovoce v zahradách, zvláště jablek a hrušek, byla nadprůměrně velká, dle výroku starších hospodářů: prý ještě takovou úrodu nepamatují. Z některých zahrad odevzdáno do válečné sběrný ovoce až přes 10 q ovoce, kromě vlastní potřeby v domácnosti. – Podzim byl příznivější polním pracím, půda pro ozimé setí dala se dobře zpracovati a také toto setí provedeno včas a dobře.

☞ *Zastupitelské sbory, Nový úřadující starosta* Poněvadž úřadující náměstek starosty Frant. Frais, malorolník z čís. 49, trval na resignaci své funkce, byl jí 9. ledna 1942 okresním úřadem také oprostěn z důvodů zdravotních a týmž úřadem 14. ledna 1942 první radní Frant. Zlámal ustanoven úřadujícím starostou. – Za odstoupivšího nám. starosty zvolen do obecní rady Vojtěch Bezděk, malorolník, čís. 35.

☞ *Úmrtí pokladníka* Dne 25. února 1942 zemřel člen obecní rady a dlouholetý pokladník obce Frant. Frais st., výminkář na čís. 4, ve věku 72 let. Byl dlouholetým osvědčeným obecním pracovníkem v obec. zastupitelstvu, v obecní radě, ve finanční komisi a naposled dlouhá léta obec. pokladníkem. Nad jeho hrobem při pohřbu dne 27. února ocenil jeho práci pro obec říd. učitel Ad. Jordán v zastoupení úřadujícího starosty obce.

☞ *Jeho náhradníci* Za zemřelého povolán do obecní rady malorolník Jos. Myška, č. 64, a říd. uč. Adolf Jordán ustanoven zat. pokladníkem obecním. Za onemocnělého člena obec. zastupitelstva Ant. Fekara povolán náhradník Frant. Šuba, rol. čís. 22.

☞ *Honební komise* Ve znovuobnovené honební komisi zvoleni Frant. Šuba starostou, Frant. Tománek jeho zástupcem a členy Bezděk Vojtěch, Myška Josef a Hlavinka Ant.

☞ *Vodní družstvo* Do vodního družstva byli vysláni: Karel Hrab, rol., č. 38, Ličman Jos., malorol., č. 36, Šubert Jos., malorol., č. 33, Gloz Frant., malorolník, č. 77, a Bílý Frant., rol. č. 16.

☞ *Zproštění funkcí v samosprávě* Rozhodnutím okres. úřadu v Hraničích byla většina členů obec. zastupitelstva a obecní rady, zvláště členů věkem starších, zproštěna svých funkcí v samosprávě. Pochvalné zprošťovací dekrety obdrželi: Frant. Bagar, Jan Tománek, Fr. Ernest, Ant. Hlavinka a Fr. Jemelka.

☞ *Rekonstrukce obec. zastupitelstva* Po provedené rekonstrukci byli do obecního zastupitelstva navrženi a okresním úřadem potvrzeni členové obec. zastupitelstva: Ant. Skřičil, malorol., č. 9, Valenta Ferdinand, rolník, č. 37, Axmann Frant., obchodník, č. 84, Frais Frant., malorol., č. 4, Zlámal Fr., rol., č. 46, Bezděk Vojt., malorol., č. 35, Myška Josef, malorol., č. 64, Fekar Ant.,

malorol., č. 63, Bílý Josef, žel. zřiz., č. 17, a Tomečka Jos., malorol., č. 3, který jako náhradník vstoupil místo odstouplého Valenty Ferd., a náhradník Frant. Gloz, č. 77.

☞ *Nový starosta jmenován* Dne 24. dubna 1942 ve schůzi nového obec. zastupitelstva za přítomnosti zástupce okresního úřadu v Hranicích dra Opravila, uvedl tento nově jmenovaného starostu obce Ant. Skřičila, malorol., č. 9, v úřad starosty obce. – Aby obecní zastupitelstvo bylo úplné, tj. 15členné, navrzeni ještě tito členové: Babor Jan, berní úřed., č. 97, Frant. Mík, rol., č. 15, Frant. Gloz, rol., č. 27, Frant. Tománek, rol., č. 20, a Hapala Frant., rol, č. 18. – Tito navržení však dosud okres. úřadem potvrzení nebyli a obec. zastupitelstvo je jen 9tičlenné.

☞ *Obecní rada* Do obecní rady vybráni z potvrzených členů obec. zastupitelstva: starosta Ant. Skřičil, náměstek Frant. Zlámál, Bezděk Vojta, Myška Jos. a Frais Frant. ml., č. 4.

☞ *Finanční komise* Členové finanční komise zůstali titíž jako v roce 1941, kromě Fraise Frant. st., čís. 49, který ze zdravotních důvodů všech funkcí v samosprávě se vzdal. Také ostatní komise, v roce minulém zřízené, beze změn zůstávají.

☞ *Důlež. usnesení* Z důležitých usnesení dlužno zaznamenati přijetí do domovského svazku obce: Ant. Skřičila, Emila Šustku, Jana Viáčka, Frant. Pečeně a Cecilie Herokové, pak přiznání domovského práva Lud. Horákovi, Jakubu Vrbkovi a mlynáři Janu Doskočilovi. – Také provedena revize platů a odměn a ustanoveno podle rozpočtu na rok 1942: starostovi obce 2000 K ročně, pokladníkovi 1200 K roč., zřizenci a poslu v 1 osobě 2000 K roč., tajemníku 2500 K roč. a vícepráce 500 K, za úřední cestu do Hranic 10 K pokaždé, za topení v říjnu až dubnu s úklidem obec. kanceláře 400 K ročně, za mytí obec. kanceláře 10 K pokaždé, všem členům úřed. obec. komisi 10 K za člena a půldne, při komisích soukromých, neúředních 10 K a platí ten, kdo o ni požádá.

☞ *Obecní hospodářství* Obecní hlídač noční Fr. Bolcek onemocněl a dán do okres. nemocnice v Hranicích. Místo něho ustanovena střídavá hlídka občanů podle čísel. – Vrbové proutí na obecních kamencích a březích okolo Veličky prodáno místnímu košíkáři Jos. Ruskovi za 600 K. Rovněž prodáno křoví a stromy na dřevo v lesíku a Hájkou občanům veřejnou dražbou. – Okres. úřadem v Hranicích nařízeno zajištění dalších bytů pro přestěhovače z Vyškovska.

☞ *Výroční účty* Výroční účty obecní projednány 20. března 1942. Hlavní výroční účet za rok 1941 vykazuje součet všech řádných příjmů 53.415,40 K a součet všech řádných vydání 51.639,60 K a pokladní hotovost 1778,80 K. – Výroční účet školních potřeb: celkový příjem činí 9853,95 K, celkové vydání 8827,15 K a hotovost 1026 K. – Výroční účet chudinského fondu měl celkový příjem 640,75 K a celkové vydání 596 K, tudíž hotovost 44,75 K. – Výroční účet býčího hospodářství vykazuje celkový příjem 24.153,20 K, celkové vydání 23.198,20 K a pokladní hotovost 955 K. – Výroční účet katolické kaple vykazuje celkový příjem 188,65 K, vydání 143 K a pokladní hotovost 45,65 K.

☞ *Rozpočty* Projednání obec. rozpočtů na příští rok 1943 bylo provedeno ve schůzi obec. zastupitelstva dne 23. září 1942. – Rozpočet školní při řádné-

mu hospodářství vykazuje potřebu 10.220 K, úhradu 3000 K a schodek 7220 K, při mimořádném hospodaření potřebu 3400 K, úhradu 2000 K a schodek 1400 K. Vykázaný schodek řádného hospodaření uhradí obec Velká 1400 K, Lhotka 222 K. – Hlavní obecní rozpočet má při řádném hospodaření potřebu 48.565 K, úhradu 22.697 K a schodek 25.868 K, při mimořádném hospodaření potřebu 70.000 K, úhradu také 70.000 K, tudíž 0 K schodek. Schodek řádného hospodaření uhradí se 400% přírážkou ke všem daním (mimo činž.) obnosem 24.016 K a 200% přírážkou k dani domovní a činžovní obnosem 1852 K, celkem 25.868 K.

Obecní zastupitelstvo schválilo ve schůzi dne 26. prosince 1942 výpůjčku 20.000 K na kanalizaci obce.

☞ *Řízené hospodářství* V měsíci únoru 1942 zavedeny a vyplňovány v zemědělských závodech nad 5 ha půdy tak zvané „statkové archy“, do nichž je zanášen celkový výsledek hospodaření a tento pak ukazuje, jak který hospodář po celý rok hospodáří. – Vydáno vládní nařízení, jímž se upravuje řízení stavebního hospodářství, tj. omezuje se veškeré stavebnictví a povolují se jen nejnutnější opravy, které nesmí překročit náklad 5000 K. – Plynulé zásobování lidu masem byla i v tomto roce upraveno povinnými měsíčními dodávkami jateč. dobytka. Celkem bylo v roce 1942 z naší obce dodáno 66 kusů hovězího dobytka a 53 telat ve váze 331,80 q a 97 vepřů ve váze 95,47 q. Povinná dodávka obilí činila 420 q pšenice, 480 q rži, 60 q ječmene, 20 q ovsa a 670 q brambor. Tyto dodávky se rozvrhly v místní hospodářské komisi na jednotlivé pěstitele. – Povinná dodávka sena činila letos 40 q, slámy 30 q. Maximální ceny činily 5 až 7 K za 1 kg hovězího masa a 10,60 K za 1 kg vepřového, u pšenice 180 K za 1 q, u rži 170 K, u ječmene 150 K, u ovsa 140 K, u máku 8 K, u sena 65 K, u slámy 35 K, u brambor 46 K. – Zemědělcům zajištěna čeleď a pracovní síly obzvláště k žňovým pracím příkazováním pracov. sil úřadem práce. V zájmu řádného a spravedlivého přidělu mléka konsumentům bylo zakázáno prodávati zemědělcům mléko přímo spotřebitelům a nařízeno veškeré, kromě vlastní určené spotřeby, dodávati do mlékáren. V obci zřízena rozdělovna mléka v bývalé Sokolovně a dospělí spotřebitelé dodávají tam mléko odstředěné z mlékárny, děti a nemocní plnotučné. Byla zřízena „mléčná komise“, která každoměsíčně povinně sepisuje a vyplňuje obecní mléčné výkazy, aby byla evidence v mléčném hospodaření. V komisi provádí tuto činnost obecní tajemník Jos. Pučálka. – Aby bylo umožněno prováděti kontrolu nad mléčními povoleními a vlastními mlékám ve mlýnech, nařízeno společně dopravovati obilí ku mletí do mlýna v tak zvaných „konvojích“ v pevně stanovených dnech pro každou obec. – Zemědělcům byly vydávány „průkazy k odběru umělých hnojiv“ a nařízen povinný postřik stromů jak na jaře, tak na podzim. – K zamezení sabotáží na vedeních telefonních, telegrafních a elektrických byly zřízeny povinné pomocné hlídky. – Pro 10 ročníků, tj. od 16 do 25letých občanů byly zavedeny místo občanských legitimací zvláštní průkazky „Kennkarte“ a nařízena nová úprava hlášení pobytu všem občanům. – V řízeném hospodářství nařízen soupis kachen „kambellek“ a slepiček „liliputánek“ s povinností dodávky 30 vajec ročně. – Prodávati koně ve volném prodeji zakázáno a nařízeno oznamovati koně ku prodeji okres. úřadu.

Ten v určité dny nařídí vyceňení koně a vydává poukazy k prodeji potřebným. – Byly přezkoušeny přihlášky v zásobování palivem v uhelném roce 1942/1943 a vydány nové „uhelné listy“. – K statkovým archům přidány hospodářům i Pomocné knížky. – V tomto roce obdrželi všichni občané „Třetí listky na oděv“ a mladiství „Druhý přídatkový lístek na oděv pro mladistvé“. – V zásobovacím a přidělové hospodářství ustanoven dozorčím orgánem Frant. Tůma, kapitán v. v., okresním úřadem v Hranicích pro obec Velkou. Koncem roku nařízena dodatečné dodávka brambor a stanovena konečná lhůta dnem 1. prosince 1942 pro dodávku ovoce do sběru.

☞ *Činnost kulturní* Oslava 3. výročí zřízení Protektorátu Čechy a Morava připadla na neděli 15. března 1942. Oslava 53. narozenin Vůdce a říš. kancléře Adolfa Hitlera byla v pondělí dne 20. dubna 1942. Na obec, budovách, na škole i ostatní občané v oba památné dny vyvěsili říšské a protektorátní vlajky. – Dne 12. července 1942 oslavil státní prezident dr. Emil Hácha své 70. výročí narozenin. Oslavy byly vyvrcholeny blahopřáním a čestným darem Vůdcovým (benz. auto).

☞ *Účitelé* Po 1. září 1942 jsou na zdejší škole učitelé jako vloni: říd. uč. Ad. Jordán učí I. třídu, učitel Lad. Polách II. třídu, učitelka Miroslava Symerská žen. ruč. pracím a kaplan Jos. Brhel z Drahotuš řím.-kat. náboženství. Koncem září 1942 ustanoven výp. učitel Bohumil Pivoda k zesílenému vyučování němčiny.

☞ *Škola* Ve dnech 24. až 26. září 1942 z nařízení škol. úřadů žáci 4.–8. škol. roku účastnili se hledání škůdce bramborů na polích, broučka mandelinky bramborové. Výsledek pátrání v katastru obce Velké byl negativní. Žáky po polích vodil učitel Ladislav Polách. Sběr kostí, hader, papíru, kovů a j. starých odpadových hmot přenesen výhradně na školy a nařízeno, aby každý žák průměrně nasbíral měsíčně 1 kg kostí, neb papíru, neb jiných starých hmot. Pro rok příští nařízeno později zvýšiti tento průměr na žáka měsíčně na 2 kg.

☞ *Činnost hasičské sboru a j. spol.* Na výborové schůzi sboru dobrovolných hasičů Velké provedeno nařízení ministerstva vnitra (z 18. června 1942, čís. 16.780/V/6) o převodu práv a závazků hasičských sborů na obce. Za dohody zástupce obce a člena hasičského sboru přechází dnem 15. srpna 1942 z hasičského inventáře do vlastnictví obce: 1 berlovka v ceně 172 K, rok pořízení 1937, 1 černý prapor v ceně 20 K, rok pořízení 1939, 1 přenosná elektrická lampa v ceně 80 K, rok pořízení 1940, 340 m hadic v ceně 143 K, rok pořízení 1932. Cena předávaného inventáře jest 415 K, kteroužto částku má zaplatiti obec Velká „Svazu českého hasičstva v Praze“ do 6 měsíců. – Tímto vládním nařízením zbavily se hasičské sbory finančních starostí, neboť veškerý náklad k činnosti hasičské jest povinna nésti obec.

Na rozhraní dvou roků, tj. koncem roku 1941, bylo jmění tělocvičné jednoty „Orel“ ve Velké úředně zajištěno a činnost Orla zastavena a počátkem roku 1942 v lednu správcem zajištěného jmění Orla ve Velké ustanoven okresním úřadem v Hranicích Antonín Skříčil, maloročník z čís. 9, potomní starosta obce Velké.

☞ *Pohyb obyvatel* Následkem úředního nařízení o přechodném umístění cikánů po obcích se v měsíci dubnu přistěhovali s cikánským vozem do Velké

cikán Jan Adam, přezdívkou „Šamša“, s četnou rodinou a cikánové Jan Kryštof a Erika Hauerová. Z dětí chodily 4 do zdejší školy. Jan Adam zaměstnán jako dělník u německé vojenské správy ve vojenské akademii v Hranicích, Kryštof byl poslán na práci do Říše a Erika Hauerová sloužila v hostinci p. Petra. Toulavý život jest v Protektorátě cikánům zakázán.

Ve Velké se v roce 1942 narodilo 5 chlapců a 3 děvčata, úhrnem 8 dětí, a zemřelo 4 osob mužsk. a 2 osob žensk., úhrnem 6 lidí. Přistěhovalo se během roku 5 osob, odstěhovalo se 11 osob. Koncem roku 1942 měla obec Velká úhrnem 667 obyvatel.

☛ *Novostavby a přestavby* V roce 1942 provedena kolaudace vodního splavu v „Řečiskách“ k zadržení vody do struhy ke mlýnu p. Doskočila. Provedení stavby schváleno, nařízeno jen dodatečně opravit břeh u třesně p. Myšky na účet obce. – Weekendový domek p. Zaorala dostal číslo 115 a domek p. Doskočila vedle mlýna čís. 26a). – V tomto roce provedeny přípravy k postavení vodní nádrže na „dolním“ konci obce k hasičským účelům.

☛ *Změny v držbě pozemků* Myšková Božena a Klvaňa Frant. podali žádost o prodej obecních pozemků na stavbu rodin. domků. Nabídnuty jim pozemky u mostu u Veličky proti domkům p. Kuráně a Tůmy. – Pánům Adolfu Bezděkovu a Frant. Mückovi, oběma ze Lhotky, postoupila se z obecního pozemku cesta ve „Výpustě“ při „Vrchovinách“ za náhradu 20 K od každého. – V rámci stavby II. koleje na trati Hranice – Horní Lideč byla v katastru obce Velké zabrána plocha 461 m² z parcele 2283/1 a směněna za 546 m² jiných pozemků. – Zaplacením obnosu 3000 K z obecních prostředků získán podíl obce Velké na Obecním pastevním statku ve Stříteži nad Ludinou.

☛ *Živelní pohromy – škůdci* V tomto roce nebývalým množením vyskytli se chrousti, rozšířila se ohnice na polích, takže nařízeno bylo okres. úřadem v Hranicích povinné jich hubení. – Také hubení myší trávením nařízeno, neboť se na podzim po zasetí hromadně objevovaly. Trávení provedla ve Velké odborná firma Jurán z Hranic.

☛ *Důležité události* V měsíci březnu rozdělovány pracovní knížky všem, kteří jsou v námezdním pracovním poměru. – Podle vládní nařízení odevzdány býti měly bronzové zvony pro válečné účely. Ve Velké se od 5. dubna 1942 nezvonilo, poněvadž místní zvon z kaple byl na týž účel odevzdán v ten den. – Provedeny sbírky na Německý červený kříž a sbírka Národní pomoci, která vynesla 2000 K. Dále provedena sbírka starého šatstva, odstřížků a hader k průmyslovému znovuzužitkování. – Zajímavý je návrh okres. úřadu v Hranicích z 21. října 1942 (čís. 5157/I) na sloučení obce Lhotky s obcí Velkou. Obecní zastupitelstvo obce Velké se k návrhu postavilo příznivě a schválilo jej, ale ve Lhotce byl odpor proti sloučení, takže k němu nedošlo.

Od ledna 1942 počaly docházeti některé příписy od okresního úřadu jen v jazyce německém, později jich docházelo více, až v půl květnu po ustanovení nového okresního hejtmána dr. Jeschke v Hranicích dochází všechny příписy v jazyce německém, některé doloženy českým překladem. Také veškerá podání od stran, od obec. úřadů a správ škol třeba podávati v jazyce německém, protože nový okresní hejtmán dbá přesného plnění platných nařízení v Protektorátě, ač je

německé státní příslušnosti. – Dne 19. ledna 1942 byla stát. prezidentem dr. Háchou vytvořena nová vláda: dr. Krejčí jako předseda vlády a ministr spravedlnosti, dr. Kalfus ministr financí, dr. Kamenický ministr dopravy a techniky, dr. Walter Bertsch ministr hospodářství a práce, Emanuel Moravec ministr školství a ministr lidové osvěty, Adolf Hrubý ministr zemědělství a lesnictví a Richard Bienert ministr vnitra. – Úkolem nové vlády jest aktivovati všechny síly Protektorátu pro konečné vítězství Říše, jak to vyjádřil ve svém projevu stát. president dr. E. Hácha.

Dne 27. května 1942 byl v Praze spáchán atentát na zastupujícího říšského protektora SS Obergruppenführera generála policie Reinhardta Heydricha, který svému zranění podlehl dne 4. června 1942 v jedné pražské nemocnici. Na veřejných budovách vyvěšeny černé prapory, nebo říšské a protektorátní vlajky stažené do půl žerdi, až do dne pohřbu. – Novým zastupujícím říšským protektorem se stal SS Oberstgruppenführer a Generaloberst policie Kurt Daluege. Následky atentátu byly těžké. Vyhlášen opět v Protektorátě mimořádný civilní stav: stanné právo. Podle stanného práva bylo v měsících červnu a červenci popraveno mnoho osob, které atentát schvalovaly, neb jinak se provinily činy nepřátelskými proti Velkoněmecké říši. Vláda uspořádala ve všech větších městech Protektorátu manifestační shromáždění lidu. Hlavním řečníkem byl ministr školství a ministr lidové osvěty Emanuel Moravec a předseda vlády dr. Jar. Krejčí, mimo jiné členy vlády. Manifestacemi projevena ochota k další spolupráci a věrnost Velkoněmecké říši.

Z velikých opatření hospodářských v roce 1942 byla provedena novelisace invalidního a starobního pojištění dělnického a pojištění úrazového, kde byly zvýšeny pojistné důchody. – Dále bylo pokračováno v politice cenové a sociální ve směru potřeb širokých vrstev obyvatelstva. Zvláště se podařilo úspěšně mobilisovat pracovní síly na žně, čímž byl vyřešen nejdůležitější problém bitvy o zrno r. 1942.

Rok 1943

☞ *Počasí* Počátkem roku v lednu byla zima dosti mírná s málem sněhu, neboť koncem ledna ležel na polích pouze tu a tam sněhový poprašek. V únoru bylo sice několik silnějších mrazů nad -10 °C, ale po nich se opět oteplilo tak, že ve druhé polovici února bylo teplo v některé dni jako na jaře. Tento stav se udržel mimo několik dní i po celý březen, takže polní práce jarní začaly již 18. března setím jařin. Zato v dubnu se hned z počátku citelně ochladilo a po celý duben bylo chladno a proměnlivo. Měsíc květen byl suchý a teplejší, červen deštivý a chladnější, červenec a srpen, kromě několika bouří a deštivých dnů, byly suché. I podzimní měsíce byly v celku teplé a suché až do listopadu. Zima se přihlásila až 8. prosince prvním sněhem a až do vánoc byla mírná.

☞ *Úroda* Pro zemědělství nebyl uplynulý rok nejpříznivější, jelikož očekávaný výnos z obilí, pro nepříznivé počasí v době jeho květu, částečně zklamal, ač byl u nás o něco lepší než v jiných obcích a než léta minulá. Poměrně nejlépe

uspokojilo žito (réž), méně se vydařila pšenice, ječmeny a ovsy byly buď řídké, nebo nízké. Řepy rovněž ve výnosu zklamaly a nejhorší to bylo se zemáky. Ty u některých druhů trpěly rzivostí listů, během vegetace nať uschla a pod ní byly hlízy jako hrášky neb duběnky, nebo nebylo vůbec nic. Píce pro dobytek bylo dostatek, zvláště jetele, poněvadž v červnu stále přepřehávalo. Ovocné stromy následkem raného tepla brzy z jara vypučely a kvetly, ale květy ranními mrazíky většinou pomrzly, takže úroda ovoce nebyla po loňské hojnosti téměř žádná.

☛ *Zastupitelské sbory* Obecní zastupitelstvo jest i letos pouze devítičlené, poněvadž okresní úřad nepotvrdil dalších 6 členů. Z dosavadních 9ti členů odstoupil Ferd. Valenta a na jeho místo povolán náhradník Josef Tomečka. Ostatní členové jsou bez změny jako vloni. Rovněž obecní rada i finanční komise, hospodářská komise i ostatní zůstaly v tomto roce beze změny. Jen místní školní rada byla vládním nařízením ve všech obcích rozpuštěna a pravomoc přenesena na starostu obce. V naší obci jest jím Antonín Skříčil, malorolník v čís. 9. Poněvadž jiným vládním nařízením bylo nařízeno povinné zkoušení půdy a zřízení půdních komisí, byli do ní v obci Velké jmenováni: Jakeš Alois, Valenta Adolf, Šindler Ladislav a Sedlák František.

☛ *Důlež. usnesení* Z důležitějších usnesení zaznamenáno zvýšení odměny obecnímu tajemníkovi o 100 K měsíčně a zvýšení služného obec. sluhovi na 3000 K ročně od 1. července 1943. Dále usneseno uložit 10 K dávku za úřední výkony na 1 obyvatele v obci dle stavu 1. října 1943, pak vyměření a ohrazení pozemků obecních firmě Ing. Miroslav Skácel v Kojetině, zastoupený ing. Karlem Glosem. – Také pořízen mlékařský vůz na obyčejných kolách směnou s mlékárnou za dosavadní vůz na gumových kolách. – Opravena obecní lávka přes Veličku na chodníku do Hranic, prodáno olší okolo Veličky ve veřejné dražbě lidem, kteří mají nedostatek paliva. Také vrbové proutí prodáno košíkáři Josefu Ruskovi za 700 K.

☛ *Obecní hospodářství* V září 1943 došel nájem některých obecních pozemků a tyto byly opět pronajaty dosavadním pachtýřům. Také byl zvýšen nájem u všech obecních pozemků dle nynějších poměrů, a to: „Díly“ pod mlýnem pod struhou a nad struhou, „Díly pod mlýnem – příčnice“, „Díly pod Uhřitou“ a pole nad Uhřitou, pastviska pod Uhřitou, Hranečník pod Královým, Hranečník u kříže, Hranečník u Klokočí, Býčina u louky, pole a pastviska u Hájka pod Hrabůvkou.

☛ *Výroční účty* 26. února 1943 projednány výroční účty za rok 1942. Hlavní výroční účet obecní vykazuje součet příjmů 84.187,25 K, součet vydání 84.163 K a pokladniční hotovost 24,25 K. Vedlejší účet školní má souhrn příjmů řádných 7169,50 K a 908,45 K vedlejších, souhrn vydání řádných 6979,40 K a 441,90 K vedlejších a pokladniční hotovost 216,20 K. – Vedlejší účet chudinského fondu obecního měl příjem 908,45 K, vydání 680 K a pokladniční hotovost 228,45 K. – Vedlejší účet býčího hospodaření v roce 1942 vykazuje příjem 33.399 K, vydání 33.708,10 K a pokladniční hotovost 69,90 K.

☛ *Rozpočty* Ve schůzi obecního zastupitelstva dne 8. října 1943 projednány s konečnou platností rozpočty na příští rok 1944. – Rozpočet školních potřeb při řádném hospodaření vykazuje potřebu 10.000 K, úhradu o K a schodek 10.000

K, při mimořádném hospodaření potřebu 3400 K a úhradu o K, tudíž schodek je 3400 K. Vykázaný schodek řádného hospodaření uhradí obec Velká 8440 K, přiškolená obec Lhotka 2868 K, schodek mimořádného hospodaření uhradí obec Velká 1560 K, obec Lhotka 532 K. Rozpočet dobrovolného hasičského sboru činí při řádném hospodářství 2500 K, jež opraven na 4250 K. – Vedlejší rozpočet obec. chudinského fondu vykazuje potřebu 1100 K, úhradu 575 K a přebytek 525 K. – Hlavní rozpočet obecní na rok 1944 má při řádném hospodaření potřebu 58.559 K, úhradu 32.577 K a schodek 25.982 K, při mimořádném hospodaření činí potřeba 70.000 K, úhrada 70.000 K a schodek o K. Schodek řádného hlavního rozpočtu se uhradí 200% obecní přírážkou k dani činžovní a 400% obecní přírážkou k ostatním daním.

☞ *Řízené hospodářství* Plynulé zásobování masem bylo i v tomto roce upraveno povinnými měsíčními dodávkami jatečného dobytka. Celkem bylo v roce 1943 dodáno Masosvazu z naší obce 80 kusů hovězího dobytka, 53 telat ve váze úhrnem 323,55 q a 98 kusů vepřového dobytka v úhrnné váze 102,54 q. Také z domácích zabíjaček odevzdávali zemědělci z poražených vepřů paušálně ze 100 kg mrtvé váhy 4½ kg rozškvařeného sádla. Váhu vepře určoval buď starosta obce, nebo jím ustanovený zástupce. Tímto zástupcem v roce 1943 byl Vojtěch Bezděk, maloročník, čís. 35. – Povinná dodávka obilí činila 550 q pšenice, 550 q rži, 220,55 q krmného obilí (= ječmene a ovsa) a 650 q brambor. Aby se dosáhlo co největší dodávky brambor, poněvadž některé druhy následkem choroby ve výnosu zklamaly, byly sníženy samozásobitelské dávky a zásoby na uskladnění na osobu a snížení množství sadby na 1 ha. Dodávka mléka, hovězího a vepřového masa a olejnatých semen upravena dle výměry zemědělského závodu od ½ ha počínaje v tak zvaných mléčných jednotkách, přičemž určeno, že 1 ha vynese 1000 mléčných jednotek. Při tom se počítal 1 kg mléka za 1 mléčnou jednotku, 1 kg hov. masa za 5 mléč. jednotek, 1 kg vepřového masa za 6 mléč. jednotek, 1 kg olejnatých semen za 5 mléč. jednotek. Jeden vrh selat od prasnice za 150 mléč. jednotek, pěstování travních semen dle 2 – 3 – 5 až 15 mléč. jednotek za 1 kg. Tím umožněno splnit dodávky lehčeji v různých dodávkách přepočtených na mléčné jednotky. V roce 1943 obdrželi občané 4. lístek na oděv a mladiství k nim Přídatkový lístek pro mladistvé. – Výnosem okresního úřadu v Hranicích z 26. února 1943, čís. 27/256/76–1943 jmenován Adolf Tománek, říd. uč. v. v. dozorčím orgánem při zásobovací a vyživovací agendě při obecním úřadě ve Velké na místo pro nemoc odešlého Frant. Tůmy, který loni byl v této funkci ustanoven.

Maximální ceny byly letos následující: 7,50 K za 1 kg masa hovězího a 10,60 K za 1 kg masa vepřového, 210 K za 1 q pšenice, 180 K za 1 q rži, 180 K za 1 q ječmene, 140 K za 1 q ovsa, 40 K za 1 q slámy, 65 K za 1 q sena a 75 K za 1 q brambor. Povinná dodávka sena činila letos 90 q a 60 q slámy. Také dodávka máku byla přísně vymáhána, aby předpis 19 q na celou obec byl splněn. Zvláštním vládním nařízením byla nařízena kastrace hřebečků ročníků 1937–1942. – Proveden soupis měděných kotlů a sbírka měděných a mosazných předmětů.

☞ *Činnost kulturní* Oslava 4. výročí Protektorátu Čechy a Morava dne 15. března připadla na pondělí, oslava 54. narozenin Vůdce a říš. kancléře Adol-

fa Hitlera byla v úterý dne 20. dubna 1943. V oba dny vyvěšeny vlajky říšské i protektorátní na veřejných i soukromých budovách, jakož i v pondělí dne 12. července 1943 ve výročí den 71. narozenin státního presidenta dra Emila Háchy.

☞ *Místní osvětová komise* Letos skončilo funkční období činovníků místní osvětové komise. Ve schůzi dne 2. dubna 1943 za přítomnosti okresního referenta veřejné osvětové služby p. Bohumila Nevrlý a všech přítomných členů a pozvaných funkcionářů jiných korporací zvolená nová, 9ti členná Místní osvětová komise tohoto složení: 1) předseda: Adolf Jordán, říd. učitel zdejší školy, 2) místopředseda a filmový referent: Jakub Vrbka, poštov. zříz. v. v., č. 93, 3) jednatel: Lad. Polách, učitel zdejší šk., 4) pokladník: František Mík, rolník, čís. 15, 5) referent pro občanskou a politickou výchovu: Adolf Tománek, říd. uč. v. v., 6) referent pro zeměděl. otázky: Alois Jakeš, rol. čís. 8 (i M. N. S.), 7) František Tománek, knihovník veřejné obecní knihovny, 8) Vojtěch Bezděk, rol., čís. 3, a 9) Jos. Ličman, rol., čís. 36.

☞ *Veřejná osvětová služba* Brzy však nastala změna ve veřejné osvětové činnosti: Vládním nařízením za dne 11. května 1943, čís. 126 Lb. byla zřízena „Veřejná osvětová služba“ ke kulturně-politické výchově českého národa (VOS). Současně byl zrušen zákon ze dne 7. února 1919, čís. 6756 o organizaci lidové a občanské výchovy a zastavena činnost všech složek dosavadní osvětové služby. Zrušeny okresní osvětové sbory a Místní osvětové komise a zavedena jednotná Veřejná osvětová služba. V každé obci ustanoven Místní vedoucí veřejné osvětové služby a v každém okrese Okresní vedoucí veřejné osvětové služby. Činovníci bývalých Místních osvětových komisí zůstávají zatímně a činovníky Veřejné osvětové služby, dokud Místní vedoucí je uzná za potřebné.

☞ *Kuratorium pro výchovu mládeže* Na podzim v roce 1943 ustanoveno i ve Velké „Kuratorium pro výchovu mládeže“ od 10 do 18 let věku na místo všech bývalých tělocvičných spolků. Místním pověřencem pro výchovu hochů jmenován Jos. Zima ml., zámečník a instalatér v čís. 42, a pro dívky Olga Váňová, dcera obchodníka ve Velké. – Bývalá Sokolovna i s okolní zahradou dána Kuratoriu k užívání a má nyní název „Dům mládeže“.

☞ *Učitelé* Po 1. září působí na zdejší škole říd. uč. Adolf Jordán, který vyučuje I. třídu a učitelka Marie Baborová, která vyučuje II. třídu. V obou třídách vyučuje řím.-kat. náboženství kaplan Jos. Brhel z Drahotuš a žen. ruč. pracím učitelka Miroslava Symerská.

☞ *Škola* Před prázdninami z nařízení školních úřadů zúčastnili se žáci 4. až 8. škol. roku hledání škůdce bramborů mandelinky bramborové. Žáky provázal střídavě říd. uč. Adolf Jordán a učitel Ladislav Polách. Výsledek pátrání v katastru obce Velké byl negativní.

☞ *Činnost hasičského sboru aj. spol.* Ve sboru dobrovolných hasičů zavedeno dle úředních pokynů zavedení árijského pozdravu zdviženou pravicí, zvýšena pohotovost sboru o žních častými zkouškami motorové stříkačky a požárními cvičeními. Byly odstraněny trubky-povelky a místo nich zavedeny signalisační

* M. N. S. = zřejmě Místní Národní souručenství.

píšťalky. Dále zřízeny stálé pohotovostní požární slupiny o 9 mužích, vedle toho rozdělen sbor na hloučky, jež označeny vlastními úkoly jak při cvičení, tak při požáru. Nařízením zdůrazněna povinnost sborů zúčastniti se požárů v sousedních obcích do 8 km bez vyzvání a do 15 km na vyzvání. Zavedeny nové stejno-kroje dle vzoru z Říše, provedeny prohlídky všech komínů v obci.

☛ *Pohyb obyvatel* Nařízeným soupisem cikánů a osob se potulujících byli loni zde přechodně umístěni cikáni také zajištěni a odvezeni do pracovních táborů, jejich majetek zajištěn a později prodán ve veřejné dražbě.

V roce 1943 se narodilo 5 chlapců a 6 děvčat, úhrnem 11 dětí, a zemřelo 4 muž. a 4 žen. osob, úhrnem 8 lidí. Přistěhoval se štábní prap. četnictva Frant. Panýrek s rodinou do domku p. Frant. Tůmy čís. 106, který se s rodinou odstěhoval do Rusavy. Koncem roku 1943 měla obec Velká úhrnem 646 obyvatel.

☛ *Novostavby a přestavby* Povolena jakožto velmi nutná přestavba obytné místnosti Karlu Fojtíkovi, zedníku a domkaři, čís. 25. – Ostatním občanům, kteří o své újmě si provedli opravy bez povolení, nebo dokonce si postavili stodoly, kůlny, dřevníky neb jiné stavby bez schválení okres. úřadu, byla tímto úřadem vyměřena citelná pokuta.

☛ *Změny v držbě pozemků* Větších změn v držbě pozemků v tomto roce nebylo. Schválen pronájem rohu obec. pozemku mezi silnicí a záhumenní cestou za školou p. Aug. Vaculovi v čís. 71 ku rozšíření zahrádky jmenovaného za roční poplatek 10 K. – Proveden výmaz služebnosti zříditi vodní nádrž obcí na zahradě domu čís. 50, jež náleží říd. uč. Ad. Jordánovi a jeho manželce Marii Jordánové.

☛ *Živelní pohromy neb škůdci* Požárů ani živelních pohrom v roce 1943 bohudíky nebylo. – Ze škůdců se vyskytly na podzim myši, které soustavným trávením vyhubeny. V některých polních tratích se vyskytlo dosti křečků. U brambor na natích v době vzrůstu se vyskytla zvláštní rezavá skvrnitost listů, po níž natě usychaly a pod nimi byly brambory duběnkové velikosti, nebo žádné. Tím se snížil výnos brambor u postižených odrůd.

☛ *Důležitější události* Poněvadž obyvatelstvo po odevzdání zvonu postrádalo zvonění, svěřeno sjednání nového zvonu kováři Frant. Hapalovi, kteráž vedlo k úspěchu, náhradní zvonek zavěšen 2. března 1943 a od toho dne se opět v obci pravidelně zvoní. Byla tudíž obec od 5. dubna 1942 do 2. března 1943 bez zvonění.

V protiletecké obraně nařízeno policejné-požární opatření: odstranění haraburdí z okolí komínů na půdách, připravení nádob s vodou a beden s pískem u komínů a hasícího náradí: háků, stříkaček ruč., třepaček, lopat.

V létě provedena sbírka na Německý Červený kříž a sběr textilií od 1. do 15. listopadu 1943.

☛ *Válečná bilance* Rok 1943 byl dosud nejtvrdějším rokem současné války. To platí především o vojenském vývoji. Sovětskému svazu a stejně tak i západním mocnostem se podařilo v roce 1943 dosáhnout územních zisků, jejichž rozsah a význam nemůže býti nikterak neuznáván. Jestliže výsledek roku 1943 nutno přece jen hodnotit pro Říši pozitivně, pak se to děje z několika podstatných důvodů. Především třeba konstatovati, že minulý rok byl prvním rokem, který

Sovětskému svazu a západním mocnostem poskytl možnost k plnému nasazení jejich nashromážděných a dlouho připravovaných celkových sil. Německo v letošním roce muselo současně čelit všem svým nepřátelům a veškeré jejich energii. Vzhledem k tomuto vývoji oddávali se v táboře západních mocností určité naději, že rok 1943 povede k oslabení, ne-li k úplnému zhroucení Německa. Naděje ty se však nesplnily ani ve svém celku, ani ve svých nejmenších podrobnostech.

16. dubna 1944 [podpis nečitelný]

Rok 1944

☞ *Počasí* Zima v tomto roce pokračovala velmi mírně, neboť leden byl bez sněhu a téměř bez mrazu. Teplo bylo jako na jaře, husy se pásly na travnicích a v zahradách. Teprve 10. února zase napadl sníh a od 11. do 18. února řádila sněhová bouře s vichřicí, jakoby chtěla zameškané dohoniti. Místy utvořily se mohutné závěje, takže bylo úředně nařízeno nucené prohazování sněhu na silnicích. Během února sníh pomalu mizel, až 6. března přišla sněhová bouře po východním větru, moc se znovu ochladilo, po 13. březnu každou noc napadl poprašek sněhu, ale přes den byla obleva. 21. března, na první jarní den, napadlo přes 10 cm sněhu a bouře 25. března utvořila nové závěje. Sníh náhle začal tát až 1. dubna a 4. dubna byla pole již bez sněhu. Potom trvalo oteplení přes velikonoce, takže první jarní setí bylo až 11. dubna po velikonicích. Měsíc květen byl studený a v celku suchý, červen chladný a deštivý, i červenec až na 3–4 dni pěkné byl proměnlivý. Žně začaly proto opožděně až 25. července. Pracovalo se jen odpoledne celý týden, neboť dopoledne vždy slabě přšelo. Obavy špatných žní se nevyplnily, neboť od 4. do 29. srpna nepršelo, za sucha vše sklizeno. Půda vypráhla a tvrdě se podmítalo. V noci 30. srpna byl asi půlhod. déšť a celé září až na 2–3 slabé pršky bylo suché, brambory se těžce dobývaly, podzimní setí se konalo až v říjnu, kdy častěji přšelo. Listopad byl deštivý a nevlídný a opozdilci v polních pracích tyto nedokončili. Prosinec byl sychravý, první sníh napadl 20. prosince a již se udržel až do Nového roku.

☞ *Úroda* Úroda v tomto roce byla o něco horší než vlani, a proto neuspokojila. Nejlepší úrodu dalo žito (réž), pšenice až na malé výjimky dala malý výnos, ječmeny byly uspokojivé a ovsy něco lepší. Cukrová řepa zklamala, rovněž olejoviny, mák, řepka a hořčice se nevydařily. Zato zemáky jako na podiv vzdor suchému létu daly slušný výnos, třebaš se těžce dobývaly. Píce pro dobytek bylo dostatek, poněvadž koncem května a v červnu přeprchávalo. Zelí a krmná řepa byly ve výnosu slabší. Zato ovoce v zahradách bylo po loňské neúrodě hojně, nejvíce jablek, pak hrušní, dosti ořechů a nejméně švestek, ačkoli zase švestkové stromy v polích se místy pod úrodou ohýbaly.

☞ *Zastupitelské sbory* Obecní zastupitelstvo bylo letos přes 9 měsíců pouze gtičlenné, až okresní úřad povolal a potvrdil dalších 6 členů a tím se stalo obec-

ní zastupitelstvo 15členné a úplné. Noví členové jsou: p. Hrab Karel, rol., čís. 38, p. Tománek Fr., rol., čís. 20, p. Frant. Mík, rol., č. 15, p. Glos Frant., rol., čís. 27, p. Babor Jan, berní úřed., a p. Alois Rušar, krejč. mistr, č. 99. V důsledku toho upravena i finanční komise, jejímž předsedou zvolen p. Frant. Tománek, rol., čís. 20, a pokladníkem definitivně ustanoven říd. uč. Adolf Jordán. Náměstek starosty byl všemi hlasy zvolen opět p. Frant. Zlámal, rolník, č. 46, a zástupcem starosty v záležitostech povinného hlášení policejního jmenován p. Frant. Váňa, obchodník a pekař, č. 105. Poněvadž člen obec. zastupitelstva i obecní rady pan Josef Myška z č. 64 pro těžké onemocnění resignoval, byl zaň do obec. zastupitelstva povolán p. Jakub Vrbka, pošt. zříz. v. v., čís. 93, a do obecní rady p. Frant. Glos, rol., čís. 27.

☞ *Důlež. usnesení* Z důležitých usnesení obec. zastupitelstva a obec. rady jest přiznání domov. práva p. Frant. Adamcovi, zahradníku, bytem Velká čís. 110, a schválení znovuudělení živnosti hostinské a výčepnické p. Ant. Urbanovi, č. 57, který dočasně pro nemoc provozování zastavil. – Stanoveny některé nové obecní dávky na mimořádná zvýšená obecní vydání: a) dávka ze psů 50 K ročně z 1. psa, z druhého psa 70 K a každého dalšího 120 K ročně; b) dávka z nápojů: 7 % z obratu každého hostinského; c) dávka z karet – a obec. rada dojedná další podrobnosti; d) dávka z nájemného, podrobnosti rovněž dojedná obecní rada; e) dávka z úředních výkonů: zaplatí 10 K z každé hlavy paušálně poplatník na celý rok; f) dávka ze stavebních povolení: 25 K z každé žádosti ať k opravě, novostavbě či přestavbě. – Dosavadní obec. sluha p. Lad. Fejkus choval se nenáležitě k starostovi obce. Byl jím okamžitě propuštěn ze služeb obce. Po referátu starosty obce obec. rada 13. prosince svěřila funkci obec. sluhy p. Frant. Šlosarovi, č. 52, za stejných podmínek, jako měl bývalý sluha. – Odměna starostovi obce stanovena na 4000 K ročně a obec. tajemníkovi na 600 K měsíčně se zpětnou platností od 1. července 1944. Bylo koupeno 120 kusů hranečnickových kamenů od fy Geisler a Srna, kamenolomy v Hrabůvce, a ohraničiti obecní pozemky „u boří“, na jižním záhumení a na „hranečnicku“ za domem p. Krále. – Schválen 15% příspěvek na udržování záhrazek při regulaci Veličky, který se bude poskytovat od případu k případu.

☞ *Obecní hospodářství* Loni schválený průzkum půdy byl ve dnech 24. až 28. dubna letos proveden. Bylo vzato 369 vzorků půdy na velickém katastru z pozemků aspoň 30 a výměry a osetých stejnou plodinou na této výměře. Odměna osobám zaměstnaným při braní vzorků půdy byla 3 K za 1 hod. – Dozorem nad obecními ovocnými sady pověřen člen obec. rady p. Vojtěch Bezděk. Půda kol ovocných stromů obryta, ošetření a prořezání ovoc. stromů svěřeno zahradníkovi Fr. Adamcovi. – Usneseno zakoupiti 1000 sazenic olší, 1000 bříz a 200 jasanů. Nákupem pověřen p. Jos. Tomečka z č. 3 u lesní správy lesního společenstva v Hranicích. Tyto sazenice byly vysázeny po 20. říjnu v zadní části „Hájku“ u Hrabůvky a v neužívané obecní cihelně u „Hájka“ osobami z obce plně nezaměstnanými za plat 4 K za 1 hod. Nájemné pozemků „cihelna“ se proto snižuje o 50 %, u Ant. Gloze o 1/3. – Dosavadní chovatel býků p. Frant. Zlámal 8. září prohlásil, že následkem nemoci má všechny své polní práce zpověděny a nemůže se proto chovu věnovati. Po delším hledání ujednáno, že býky

bude opatrovati p. Jaroslav Janíček za denní plat 25 K. Panu Zlámalovi zaplatí obec 1200 K roč. nájemného za stáje, v níž jsou býci umístěni. Dohlížitelem nad opatrováním a krmením býků ustanoven p. Stanislav Rýpar, č. 12. – V září došel nájem obecních pozemků v „předním kopci“ a v obec. zahradě proti škole. Ujednáno pole i louky rozdělit na více dílů, aby se podělilo více zájemců. Trávu v obec. zahradě rozdělit na 11 stejných dílů za stejnou cenu à 50 K. Pozemky se pronajímají na 6 let. – Košíkáři Jos. Ruskovi prodáno vrbové proutí za 1000 K a závazek, že v obec. vrbinách staré kořeny a pahýly bezplatně odstraní. – Ve veřejné dražbě prodáno časně z jara olšové křoví podél Veličky u lávky a později i trávu ve vrbí, na hranečnicích, při cestách do Klokočí a do „Rozsoch“ a při staré silnici do Drahotuš.

☞ *Výroční účty* V sezení obec. zastupitelstva projednány dne 4. 4. 1944 obecní účty za rok 1943, jež vykazují: 1) Vlastní výroč. obec. účet řád. hospodař. 88.714,35 K, vydání 88.703,50 K, pokladní hotovost 10,85 K. 2) Výroč. účet mimořád. hospod. měl příjem 16.268 K a vydání taktéž 16.268 K, pokladní hotovost 0 K. 3) Výroč. účet školní v řád. hospodaření měl příjem 6676,20 K a vydání 5753,50 K, pokl. hotovost 925,70 K. 4) Vedlejší účet chudinského fondu příjem 2203,55 K a vydání 2185 K, pokladní hotovost 18,55 K. 5) Vedlejší účet chovu obec. býků příjem 37.599,40 K, vydání 36.725,80 K, pokladní hotovost 873,60 K. 6) Vedlejší účet hospodaření katolické kaple příjem 1319,55 K, vydání 120 K, pokladní hotovost 1199,55 K.

☞ *Rozpočty* Vládním nařízením ustanoveno, že při totálním válečném nasazení a úpravě z toho plynoucí se letos rozpočty pro rok příští nesestavují a má se hospodařiti nadále v rámci rozpočtu posledního. „Neznámí dárce“, tj. dárce, jenž nechce býti jmenován, daroval 1000 K na zalesnění neplodných ploch ve zdejší obci a ještě 1500 K ve prospěch obecní pokladny.

☞ *Řízené hospodářství* Také v tomto roce bylo plynulé zásobování obyvatelstva zajištěno dodávkami masa, mléka, vajec, tuků, obilí včasnými opatřeními. Celkem bylo v roce 1944 dodáno [...] kusů hov. dobytka a telat o úhrnné váze [...] q a [...] kusů vepřů o váze [...] q. Mléko dodávali výrobci po odečtení své předepsané spotřeby všechno. Vajíčka ročně 60 kusů z jedné nosnice, tuky z domácích zabíječek 4½ kg z paušální živé váhy vepře 125 kg. Povinná dávka obilí činila v obci letos 550 q žita, 500 q pšenice, 160 q ječmene a 160 q ovsu. Mimo to ještě 1000 q brambor. Výpočet dodávky masa hovězího a vepřového, mléka a olej. rostlin děl se dle tzv. mléčných jednotek, loni zavedených pro každé hospodářství. V tomto roce obdrželi 5. lístek na oděv pouze děti a mladiství do 18 let. Dospělí mají dostávat v naléhavé potřebě poukazy na oblek do zaměstnání, na prádlo, obuv a j. potřeby. – Z jara bylo provedeno sčítání ovocného stromoví a šetření o zemědělských osevních plochách. – Nařízené zajištění odstředivek mléka a máselnic provedeno tím, že uzavírací matky odstředivek byly odebrány, máselnice, neb jejich součásti zabaveny a uloženy v uzamčené místnosti u p. Antonína Stejskala v čís. 39. – Dosavadní přiděl tabákových výrobků, 35 cigaret týdně, snížen od 25. září na 25 cigaret týdně a od 18. prosince na 90 kusů za 4 týdny. Přepočítávací poměr jednotlivých druhů tabákových výrobků navzájem zůstává nezměněn.

Úřední pevné ceny byly letos následující: 18–20 K za 1 kg masa hovězího, 20–22 K za 1 kg telecího, 22–24 K za 1 kg masa vepřového, 1 kg zelí 2,70 K až 3,10 K, kapusty 3,10 K, kedlubnů bez natě 3,50 K, póru podle velikosti 4,50 až 5,30 K, špenátu 5,80 K, petržel bez natě 2,70 K, celeru bez natě 5,80 K, mrkve bez natě 3,20 K, česneku 13,20 K, cibule bez natě podle velikosti 3,90 až 4,20 K, vodnice 1,60 K, tuřínu 1,60 K, křenu 17,80 K. Za kg jablek i hrušek podle cenové skupiny od 5 K do 15 K. Maximální ceny obilí a jatečného dobytka jsou od loňska nezměněny. Povinná dodávka sena činila 67 q, slámy 117 q za nezměněných loňských cen.

☞ *Činnost kulturní* Letošního roku, kdy se dovršilo 5 roků trvání Protektorátu Čechy a Morava, byl 15. březen více než pouhou oslavou významného dne: Vůdcův vlastnoruční list stát. prezidentu dr. E. Háchovi a odpověď naň Vůdci propůjčily tomuto dni nový význam pro budoucnost. V ten den, jakož i 20. dubna, v den 55. narozenin Vůdce a říšského kancléře Ad. Hitlera, vyvěšeny vlajky říšské a protektorátní na veřejných i soukromých budovách v obci. Podobně oslaveny 72. narozeniny stát. presidenta dr. E. Háchy dne 12. července 1944.

☞ *Škola* Po 1. září 1944 jsou na zdejší škole učitelé jako vloni: říd. uč. Adolf Jordán vyučuje v I. tř. a učitelka Marie Baborová, která vyučuje v II. tř. V obou třídách vyučuje řím. kat. náboženství kaplan z Drahotuše a žen. ruč. pracím učitelka Marie Symerská. Při leteckém útoku dne 13. října také dopadly bomby asi 300 m od školní budovy v polích u „studánky“. Otřesem vzduchu bylo vyraženo neb prasklo 66 okenních tabulí ve školní budově; byly opět zaskleny až před vánoce 20. prosince. Říše poslala náhradu škody v obnose 2000 K.

☞ *Veřejná osvětová služba* Místní vedoucí Veřejné osvětové služby říd. uč. Adolf Jordán nacvičil divadelní hru Zd. Róna „Očistec“, která 23. ledna 1944 byla zahrána s obrovským hereckým i finančním úspěchem, proto byla 30. ledna opakována. Podobný, ba spíše větší úspěch měla opereta se zpěvy a tanci na motivy našich národních písní „Lucifer“. Provedena byla třikrát: 11. března, 18. a 19. března za režie říd. uč. Ad. Jordána, hudbu řídil K. Štajger.

☞ *Činnost hasičského sboru a j. spol.* Nařízené ustanovení hasičského družstva pro lesní požáry neuznáno za potřebné, poněvadž lesů jehličnatých, kromě na „Uřítě“, není. – Zato sestavena tzv. „Pohotovostní četa“ k hašení požárů během žní snad vzniklých, kdy všichni lidé jsou v polích, z občanů, jejichž povolání je nezemědělské a jsou způsobilí hasiče po vycvičení zastati. Do „Pohotovostní čety“ určení: 1) Hapala Frant., kovář, 2) Váša Frant., pekař a obchodník, 3) Petr Lad., hostinský, 4) Tománek Ad., říd. uč. v. v., 5) Doskočil Jan, mlynář, 6) Machálka Karel, žel. zříz. v pensi, 7) Rušar Alois, krejč. mistr, 8) Juroška Al., krejč. pomoc., 9) Křápek Jos., vrch. finanční resp. v pensi a 10) Matuška Ant., strojmědce v pensi. – Do úředně nařízené kontrole pro zatemnění zvoleni pp. Albert Tomečka a K. Šindler, domkař, č. 67, do polní hlídky pro ochranu sklizně pp. Ladislav Šindler, č. 63, a Fr. Šenk, č. 54.

☞ *Kuratorium pro vých. mládeže* Vedoucím mládeže po odchodu Jos. Zimy byl jmenován Antonín Tománek, zámeč. dělník z čís. 41, a vedoucí pro děvčata Nina Skopalová. Mládež „Kuratoria“ provedla 1. května 1944 Jarní den mládeže se slavností stavění máje s pěkným úspěchem. Líbily se tanečky okolo máje.

Nemenší úspěch mělo divadelní představení dne 27. května večer a v neděli 28. května odpoledne, veselohra „Na letním bytě“ za režie [.].

☛ *Pohyb obyvatel* V roce 1944 se narodilo [. .] chlapců a [. .] děvčat, úhrnem [. .] dětí a zemřelo [. .] osob muž. a [. .] osob ženských, úhrnem [. .] lidí. Do obce se přistěhovali manželé Holíkoví do čís. 13 a vystěhovali se všichni, kteří byli posláni v totálním nasazení do Říše neb jinde v Protektorátě. Koncem roku 1944 měla obec Velká [. .] obyvatel.

☛ *Novostavby a přestavby* Poněvadž služebnost na zahradě domu čís. 50 již v roce 1942 zanikla a byla v roce 1943 úředně vymazána, hledáno nové místo pro zřízení vodní nádrže k účelům požárním. Navržené místo v zahradě pí Fr. Bílé, čís. 48, ač vhodné, pro odpor majitelky odpadlo. Posléze usneseno postavit vodní nádrž částečně v zahradě mezi čís. 51 a 52 a částečně na obecním trávníku tamže. – Pan Jos. Procházka, cukrář v Hranicích, koupil ve Velké zchátralý domek po manželech Kutrových čís. 57. Byla mu proto povolena úřady jeho přestavba, kterou provedl během celého léta s velkým nákladem a nyní jest tam domek k nepoznání.

☛ *Změny v držbě pozemků* Pan Ant. Janásek, domk., č. 28, podal obec. radě žádost o odprodej obec. pozemku při jeho domku. Bylo mu vyhověno za 8 K za 1 m². Dvojí žádost podal p. Šindler Frant., a to o pronájem obec. pozemků po Marii Bezděkové a žádost o odprodej obecního pozemku na stavební místo. Poněvadž se novostavby úředně nepovolí, nedá se nic odprodat. – Pronajaty byly 3 díly obec. pole za „Včelínem“ p. Frant. Adamcovi, zahradníku ve Velké, č. 110, za roční nájemné 700 K ku zřízení obchod. zahradnictví.

☛ *Pohromy a požáry* V tomto roce stupňovaly se letecké útoky na území Říše. Dne 7. července přeletěly nad Velkou první viditelné svazy amerických bombardovacích letounů doprovázených stíhačkami ve výši asi 3000 m. Jako hejno stříbrných ptáků táhly svazy k severu a plnily vzduch dunivým hukotem svých motorů. Ačkoliv žalostné zvuky sirén z okolních měst důtklivě upozorňovaly obyvatelstvo, aby se uchýlilo do krytů, málo lidí tak učinilo. To proto, že téměř všichni vesničané sušili na lukách seno, a také proto, že zvědavost byla větší než strach z náletu, který si nikdo z nás nepředstavil v dosahu jeho hrůzy. A od toho dne často americké letadla plynula vysoko nad naší obcí směrem k severu. Bylo slyšeti pak vzdálené, tlumené dunění při bombardování Horního Slezska.

☛ *Letecký útok* A přišel 13. říjen. Toho dne pomáhal jsem (= pisatel kroniky) synovi Fr. Míkovi při sbírání brambor na poli „Pod hůrama“. Bylo asi 10 hod. dopoledne, kdy krásný slunný den podzimní se rozezvučel příšernými tóny městských sirén. A brzy na to od jihu stával se zřetelnějším hukot letadel. A už počaly se lesknouti na bleděmodrém nebi první hejna letounů. Mohutný svaz majestátně plynul ve výši as 3000 m k severu a řvaní motorů odráželo se od hor. Letadla tentokráte zanechávala za sebou bílé čáry, táhnoucí se daleko za nimi. Brzy celé nebe, kam oko dohlédlo, bylo plné bílých linek, tak podobných notovým linkám, různě krouženým křivkám, písmenám i číslicím. Lidé s úžasem pozorovali dosud nezvyklou podívanou. A menší, ale rychlejší letadla, snad hlídková, kroužila stále nad námi. A v tomto neustálém buzení cosi

těžkého dolehlo na lidi i kraj, něco tíživého, jakási předtucha zlého. Kol poledne svazy ze severu počínaly se vraceti a s nimi se ztrácely i letouny nad námi. Už jen občas menší skupina vracela se směrem k jihu. V poledne většina lidí odešla z polí a rolníci s potahy odjeli domů. Ale přece dosti lidí na vzdálenějších od vesnice polí pracovalo přes poledne. I já se sestrou a ženou vybírali jsme vyorané brambory. Ostatní před chvílí odešli popravit doma narychlo dobytek.

☞ *Padaly bomby* Polední ticho opět přerušily přibližující se 2 slabé svazy 6 a 7 letounů. Blížily se směrem od Špiček k Hranicím. Zvedli jsme se od práce a pozorovali letouny jaksi studeně a nepřátelsky se lesknoucí. – A potom se stalo... Vše tak příšerně a tak rychle, že nebylo ani možno očima sledovati a pochopiti... Jako blesky na obloze provází dunění hromu, tak pojednou zlověstně se zablýsklo a současně asi 6 ohnivě narudlých sloupů vyšlehlo ze země.

☞ *Vlastní zážitek* V zápětí černé, vějířovité sloupy dýmu zahalily vysoce okolí v místech, kde vybuchly za strašlivého rachotu bomby. – A hned opět a zase a blíže, – první má myšlenka byla, že hranické nádraží je bombardováno – a zase dále – to že kasárna u nádraží. – A nyní, – naše obec Velká se zahaluje černými sloupy, není ji ani vidět, oheň šlehá z chvějící se země, – v ten okamžik slyšeti i temné hlucení, vytí psů, řvaní dobytka i zděšený lidský halas, opětné lkání sirén a zmatené volání z hrabovského kamenolomu. A než se vzpamatuješ, letadla míří směrem k nám, už padají bomby do „Padělků“. Volám: „Je zle – na zem!“ Ležmo vnímám zděšení na tváři sestřině, vidím bílý obličej své ženy. Ležíme všichni v brambořišti ve vyorané brázdě... další bomby blíží k nám v „Padělkách“ rozrývají půdu, cítíme letadla skoro nad námi a teď... asi 150 m před námi vyšlehl plamenný sloup, černý dým zahalil padající kvádry hlíny. Zavírám oči, čekaje další bombu, loučím se v duchu se světem a zas myslím s hrůzou na dceru, která šla na poledne domů. Hukot letadel se vzdaluje a my vstáváme, udiveně se pozorující. Byla to skutečně hrozná chvíle, ačkoliv vše, od objevení letadel do poslední bomby u nás, netrvalo déle než 2 minuty. A ještě dvojí zadunění od vybuchlých bomb v dálí. (Později se dověděl, že to bylo až v Dolním Újezdě.) – Uklidňuji zděšenou sestru i ženu, která se také obává o dceru. Zatím již se sbíhají lidé ze Lhotky ku kráteru poblíž nás na poli „Pod hůrou“ p. Ant. Popa. Ohromná, trychtýřovitá jáma asi 10 m hluboká o průměru 20–25 m. Má manželka utíká ku Velké, třesouc se o dceru; ta ukryla se v silničním příkopu „Na rovinách“. Jen chvilka zpoždění ji zachránila, kdyby šla o 2 minuty z pole dříve, byla by právě „u studýnky“ za humny, kde bomby padaly nejhustěji. U Velké bylo viděti, když černý dým se zvedl a rozptýlil, jak přibíhali zděšení a přece zvědaví lidé k 9 kráterům „u studýnky“. Někteří našli i ocelové střepiny prasklých bomb.

☞ *Škody* Třebas na štěstí padly bomby těsně za Velkou a dále, přece otřesen vzduchu smeteny tašky z nejbližší stodoly p. Jos. Krále, č. 75, popraskalo 66 okenních tabulí ve škole, kvádry i kusy hlíny naházeny do okolí a nejbližších zahrad p. Sedláka a Jana Tománka, kusy hlíny rozbily jednotlivé tašky na střechách domků v uličce za „Sokolovnou“ i na vzdálenější stodole mého bratra Jana Tománka, ba jedna dopadla a rozbila břidlicovou střechu obytného stavení ještě dále stojícího. – Našla se i střepina bomby za stodolou p. Al. Jakeše, na

opačném konci vesnice. Teprve za několik dní bylo možno zjistit účinek náletu. Hranické nádraží bylo zasaženo jen na kolejích nákladního nádraží, bombou zásahy i kasárny u nádraží. Bohužel byly i oběti na životech: usmrčeny tam 4 děti, které sbíraly letáky s letadel shazované, 2 dospělí a 4 říšští vojáci. Všech 10 obětí mělo v pondělí 16. října slavný společný pohřeb na státní útraty. – Na velickém katastru dopadlo celkem 42 bomb, z nich 26 rozptýleně v trati „na Šovejdech“, 9 těsně severně za Velkou „u studýnky“, 6 v „Padělkách“ a poslední 1 „pod hůrou“.

☞ *Nevybuchlá bomba* V „padělkách“ zjištěna 1 bomba nevybuchlá, a proto byla tam pole úředně četnictvem uzavřena od silnice do Lhotky až po olšovský katastr za Veličkou. Bomba ta byla až ve čtvrtek 19. října po zneškodnění vytažena pracovní skupinou politic. provinilců za řízení odborníka. Vážila 500 liber, tj. přes 250 kg. – Další letecké nálety po této hrozné ukázce byly očekávány u občanů s velikou obavou. Poplach ohlašující nepřátelský nálet býval nejčastěji za jasného, slunného počasí. Třikrát během dalších častých přeletů odhodili letci jen prázdné benzinové nádrže na velický katastr, které odevzdány vojen. správě v Hranicích. Poslední vzrušení bylo 17. prosince, kdy shozené bomby vybuchovaly okolo vojen. skladů na klokočském katastru jižně od Hrabůvky. Ze shozených 9 bomb 3 nevybuchly.

☞ *Požár* V noci ze 27. listopadu o půl jedné, tedy již 28. listopadu, vyburcování byli občané požárním poplachem. Hořel obytný domek p. Ludvíka Šlosara, želez. zřízence. Uhájena jen část obytná; chlévy, stodola, kůlny i ostatní ve dvorku shořelo. Rovněž píce a krmivo pro dobytek, takže škoda je velká. Příčina požáru nevyšetřena.

☞ *Důležitější události* Na 2. březen připadlo 120. výročí narozenin a na 12. květen 60. výročí smrti Bedřicha Smetany. Tohoto dvojího jubilea genia české hudby vzpomenu místní oslavou a jinde řadou slavnostních koncertů z operních představení, především v místech, které mají přímý vztah k Smetanovu životu a dílu.

Proti rušitelům domácího klidu svolal okres. hejtman dr. Jeschke do Hranic na pondělí 24. dubna všechny starosty obcí z okresu hranického, aby k nim učinil na zákl. svolání vlády Protektorátu a stát. presidenta dr. E. Háchy zvláštní výzvu v zájmu zabezpečení pořádku a klidu v celém okrese. Starostové byli náležitě informováni a poučeni, aby mohli obyvatelstvo svých obcí varovali a poučili, aby i v budoucnu každého rušitele klidu a pořádku zneškodnili. – V naší obci se tohoto úkolu zhostil p. starosta na úplném shromáždění lidu v Sokolovně dne 25. dubna.

V sobotu dne 13. května byl rozbuškou vyhozen železný sloup dálkového elektrického vedení v „Padělkách“ za potokem. Očití svědkové pozorovali barevné výbuchy a zajiskření přetržených drátů, podobné severní záři. Na životě byl ohrožen p. Fr. Bagar se synem Josefem, kteří přes jednu roli v těch místech pracovali s potahem. Poněvadž od léta se množily přelety nepřátelských letadel přes Moravu, nařízeno i ve venkovských obcích zřizovati letecké kryty pro civilní obyvatelstvo. V naší obci bylo vybráno 11 sklepů, které po vyklizení a úpravě budou jako letecké kryty sloužiti.

☞ *Mimo obec* Ve čtvrtek dne 20. července byl spáchán atentát na Vůdce a říš. kancléře Ad. Hitlera v jeho hlavním stanu. Vůdce vydal den na to, 21. července, němec. pozemnímu vojsku denní rozkaz: Vojáci pozemního vojska! Malý kruh nesvědomitých důstojníků spáchal na mne a na štáb vedení branné moci vražedný útok, aby mohl na sebe strhnouti moc ve státě. Prozřetelnost způsobila, že se tento zločin nezdařil. Okamžitým zakročením věrných důstojníků a vojáků pozemního vojska v domovině byla klika zrádců za několik hodin vyhlazena nebo zatčena. Neočekával jsem nic jiného. Víím, že vy jako dosud bojujete udatně ve vzorné poslušnosti a věrném plnění povinností, až nakonec vítězství – ať se děje cokoliv – bude naše... Vůdce Adolf Hitler.

☞ *Zase v obci* Ve čtvrtek dne 21. prosince přijel a ubytoval se v obci: Kol. Bau Pion. Batal. 721*. Čítal úřes 50 vozů, 115 koní a 420 mužů. Jeho úkolem bylo dodávání potřeb k opevnění měst a obcí v okrese hranickém. V Hranicích ve školách a sálech hostinců po vánocích ubytování čeští civilisté ku kopání zákopů v počtu asi 17.000. Vlastní práce počaly až po Novém roce.

☞ *Válečná bilance* Právě uplynulý rok byl bohatý událostmi velkého rozsahu, jako žádné jiné z předešlých období soudobé války. Na německé straně se mluví o roku 1944 jako o období velkých krisí a zvrátů, které však byly překonány neochvějnou důvěrou v konečné vítězství a jednomyslným odhodláním němec. národa čeliti všem náporům nepřátel, až do posledního okamžiku. Spojenci příliš předčasně oznámili porážku, ba i kapitulaci Německa na rok 1944. – Po prolomení u Avranches uprostřed léta nastala éra pohrůzek, které se nemínuly cílem: Německo postupně přišlo o tři spojence: Rumunsko, Finsko a Bulharsko. Vlády těchto států zběhly z evropské obranné fronty a přešly do řad nepřítelů. Nikdo nepopírá, že lavina těchto událostí přinesla veliké územní ztráty a silně zmenšila bojové předpolí kolem jádra sil, vedoucí vlastní boj za Evropu. Posunutí front potvrdilo, že se přibližujeme chvíli, kdy padne v této válce rozhodnutí. – V Berlíně pokusila se dokonce hrstka spiklenců o násilné odstranění Vůdce, o státní převrat, o vyvolání vnitřních zmatků, které by dovršily dílo zkázy a vydaly Říši na milost a nemilost spojenců. Všech intrik bylo použito, aby v létě 1944 byla vynucena kapitulace Německa. Žádná z nadějí spojenců se však nesplnila, spíše naopak: Říše stojí pevněji, než kdykoliv v minulých obdobích války, jak nejnázorněji dokazuje předvánoční ofensiva na západě a tvrdošíjný odpor na východě, na který naráží nepřítel všude tam, kde se mu podařilo dosud proniknouti.

V prosinci 1944.
Adolf Tománek, kronikář

* Kolonne Bau-Pionier-Bataillon = stavební kolona ženijního praporu 721.

Pamětní kniha obce Velké II (2. část)

Údobí Protektorátu – léta 1939–1945

Zapsal kronikář Ad. Jordán, ředitel školy v.v. v únoru roku 1957.

☛ *Okolnosti a příčiny* Přestávka ve psaní obecní kroniky. V osudném roce 1939 se obecní kronikář František Tománek, rolník, čís. 20, funkce kronikáře vzdal. Obec hledala nového kronikáře, ale marně. Nikdo nechtěl z těchto závažných příčin být kronikářem.

Blížící se válečné události, mobilisace čsl. armády v září 1938, kruté mnichovské rozhodnutí o zničení naší republiky, kapitulantská demobilisace čsl. armády, odstoupení našeho pohraničního území Německu, vyhnání Čechů ze zahraničního pohraničního území do vnitrozemí, vyhnání Čechů ze Slovenska, z toho velká bytová nouze u nás a jiné potíže, to vše způsobilo našim českým lidem tolik béd, hrůz a strastiplného utrpení, že na tuto dobu my starší, co jsme to vše viděli a prožili, ještě dnes po letech se vzrušením a hořkostí vzpomínáme. A bylo čím dále hůře!

☛ *15. březen 1939* Přišel nešťastný 15. březen roku 1939, kdy fašistická německá armáda obsadila bez boje území naší okleštěné republiky. Zřízen tak zvaný Protektorát Čechy a Morava. Tím naše samostatná republika pohřbena – dle prohlášení nacistického vůdce Ad. Hitlera – na věčné časy. – A dolehly ještě horší časy na náš český lid. Hospodářská bída, udavačství, persekuce českých lidí, trýznění a mučení v koncentračních táborech, odvlékání mládeže na nucené práce do Německa, po odpravení protektora, „kata českého lidu“, R. Heydricha v roce 1942 byla vesnice Lidice vypálena a vyvražďena, tisíce nevinných českých lidí popraveno. Letecké bombardování vesnic a měst přinášelo nepopsatelné hrůzy našemu lidu. Uvedené útrapy, které jsme museli v této době prožívat, jsou jenom jako některá zastavení na křížové cestě našeho národa za doby německé okupace. A tak mohl bych líčiti dále těžkou dobu fašistické okupace za druhé světové války. Český lid ale neztrácel naději na lepší časy. Věřili jsme pevně, že osvobození přijde. V této víře nás utvrzovalo tajné naslouchání cizího rozhlasu, z Londýna hovořil prezident dr. Beneš a Pavel Svatý (dr. Drtina), z Moskvy utvrzoval nás v naději na brzké osvobození Klement Gottwald. – To jsem jen letmo připomněl těžkou dobu, kterou jsme za Protektorátu prožívali. Za těchto poměrů nebylo na klidnou práci kronikářskou ani pomyšlení. Tehdejší kronikář pravdivě o nacistickém režimu psát nesměl, aby se neoctl v koncentráku. Proto nikdo nechtěl být za Protektorátu obecním kronikářem.

☛ *Nové kroniky* Protože dosavadní obecní kroniky byly označeny protektorátními úřady jako nevhodné a závadné, vydal okresní úřad v Hranicích 22. listopadu 1940 nařízení, aby byly nyníjší obec. kroniky ihned zabaleny, zapečeny a uloženy do archivu. Nařízeno dále, zakoupiti a založiti pamětní knihy nové. – K provedení tohoto nařízení dlouho v naší obci nedocházelo, ač každoročně i několikrát docházely urgencye v této věci.

☛ *Zatímní kronikář* Teprve v únoru 1944 byl obecní radou získán jako kronikář Adolf Tománek, řídící učitel v.v., který bydlel ve výměně rodného gruntu čís. 41. Měl za úkol napsat události od 15. března 1939 až na dále. Nový kronikář

pustil se do sepisování a napsal do nové kroniky události od 15. března za celou dobu protektorátní do konce roku 1944. Tak byla napsána Protektorátní kronika, která jest jako doplněk ke stávajícím dvěma svazkům kroniky obce Velké. Kronikář Ad. Tománek, jako český učitel, zhostil se svého nevděčného úkolu celkem dobře. Na 81 stranách, které v kronice napsal, nepodlehli nikde nátlaku a strachu doby a psal o událostech námi nenáviděného režimu nestranně a objektivně. Jeho práce zasluhuje uznání. Po skončení okupace, v revolučním roce 1945 vrátil se Ad. Tománek zase do činné služby školní a odstěhoval se i s rodinou z Velké zpět do Olomouce, na své bývalé působiště. – Obec Velká byla zase bez kronikáře.

☞ ***Nový kronikář*** Až v roce 1946 podařilo se zástupcům místního národního výboru ve Velké přemluvit mne, abych se stal obecním kronikářem, kterážto funkci jsem se po léta pro veliké jiné zaneprázdnění v práci školní a v činnosti mimoškolní a osvětové stále bránil. Byl jsem zvolen kronikářem ve schůzi MNV 21. března 1946 a převzal jsem úkol napsati kroniku od revoluce v roce 1945 až další léta. Ale pro nával běžné práce ve škole, pro plné zaměstnání v činnosti mimoškolní (v Sokole, na národním výboře účetnictví a pokladnictví, u hasičů jednotelem a vzdělavatelem) a jiné úkoly běžné časové jsem se ku zapsání připravených zápisů do kroniky nikdy nedostal. O prázdninách jsem psával každoročně kroniku školní a současně jsem si připravoval zápisy pro kroniku obecní. Ale k napsání čistopisu do kroniky nikdy již nedošlo pro časově nutné úkoly jiné. Kronika obecní stále čekala na kronikáře...

A tak až teprve nyní, v roce 1957, když již nejsem v činné službě školní a žiji jako pensista ve svém rodinném domku čp. 50 ve Velké, mám více volného času a chci se věnovati teď v zimním období splnění dávného mého úkolu: napsání obecní kroniky za celé desetiletí, tj. od revoluce v r. 1945 až do roku 1955. Je to úkol veliký! Ale doufám, že podle mých podrobně zpracovaných poznámek a zápisů napsaných v letech minulých se mně tato nesnadná a zodpovědná práce podaří.

Tak v měsíci únoru 1957 začínám.

Podle směrnic o vedení obec. kronik ze dne 30. ledna 1956 zapíše nový kronikář do kroniky své jméno a dále uvede svůj životopis.

☞ ***Můj životopis*** Jméno kronikáře: Adolf Jordán. Narodil jsem se dne 15. prosince 1891 ve Stříteži nad Ludinou. Pocházím ze zemědělské rodiny. Můj otec v mladém věku 39 roků předčasně na zápal plic zemřel. Nemocné a žalem zhroutené matce zůstalo nás šest malých dětí: pět chlapců a nejmladší dceruška čtyřletá. Otcovou smrtí odešel nám hospodář-živitel, a proto rodné hospodářství upadalo. Dostavila se do naší rodiny bída a nedostatek. To nás nutilo, nedospělé děti, abychom se chopili tělesné práce v domácnosti i na poli, abychom se uživil i své rodné hospodářství udrželi. Do obecné školy chodil jsem ve svém rodišti. Potom jsem navštěvoval měšťanskou školu v Hranicích. To bylo každodenně 7 km cesty pěšky tam a zase 7 km cesty pěšky zpět za pohody i nepohody, v létě i v závějích sněhu v zimě, a tak po 3 roky. Po vchození měšťanské školy odhodlal jsem se jíti se svolením matky na studia, ač jsem věděl, že mne matka úplně nebude moci finančně vydržovati. Po složení přísné přijímací zkoušky byl

jsem přijat v roce 1907 na učitelský ústav v Příboře. Tam žil jsem po 4 roky životem chudého studenta, většinou bez peněz, ale již tenkrát s vlasteneckým zápalem v srdci. Pracovali jsme tajně ve studentských kroužcích pro Národní jednotu a Ústřední matici školskou pro zakládání českých škol v poněmčených územích. Po maturitě na učitelském ústavě v Příboře v roce 1911 byl jsem ustanoven učitelem na Hranicku, první rok v Dol. Újezdě, po pololetí v Tršicích, do prázdnin. Druhý rok, v roce 1912, zapadl jsem na venkovskou dvoutřídní školu v Jindřichově, okres Hranice. Tam pracoval jsem mimo školu v tamějším Odboru Národní jednoty jako jednatel a knihovník veřejné lidové knihovny. Tuto práci přerušila mobilisace k první světové válce v roce 1914. Narukoval jsem na vojnu jako jednoroční dobrovolník v srpnu 1914 do Opavy. Po výcviku a návštěvě důstojnické školy byl jsem poslán v květnu 1915 na východní frontu proti carskému Rusku. Za první světové války jsem byl na ruské frontě dvakrát raněn, v roce 1915 poprvé a v roce 1916 podruhé. V roce 1916 stal jsem se důstojníkem (poručíkem v záloze). Toho roku oženil jsem se s lit. učitelkou Marií Gazdovou z Jindřichova. Vychovali jsme dva syny. Starší Miloslav je zeměměřičským inženýrem, mladší Jaromír je učitelem. Po skončení první světové války v roce 1918 vrátil jsem se zase zpět jako učitel na školu v Jindřichově, kdež jsem působil později od roku 1921 jako řídící učitel až do roku 1938, to jest celkem v Jindřichově jsem působil 25 roků. Od roku 1921 až do roku 1938 tam současně vyučovala moje manželka Marie Jordánová jako literární učitelka. V této české obci na pohraničí německém bylo velmi třeba národnostně uvědomovací práce osvětové. A tu jsem tam jako mladý učitel obětavě konal. Byl jsem tam jednatelem v každém spolku, knihovníkem, tajemníkem na obci, režisérem místního spolku divadelníků, každoročně sehráli jsme 4–5 divadel. Pomáhal jsem při zřizování českých Matičních škol v sousedních německých obcích v Dobešově a v Lindavě. Tím jsem si znepřátelil tamnější Němce. Rád vzpomínám i s rodinou na náš šťastný a spokojený život v Jindřichově. Ale pro značnou vzdálenost do města na ku dráze – 12 km – hlásil jsem se a přestěhoval jsem se i s rodinou v srpnu 1938 na národní školu do Velké, po odchodu řídícího učitele Jos. Cveka do pense.

Na zdejší škole působil jsem jako řídící učitel, později jako ředitel školy celkem 18 let. Zde jsem prožil nešťastné údobí německé okupace. V té době opatroval jsem zabavený majetek zdejšího Sokola, ač to hrozilo každou chvíli koncentrací. Po celou dobu německé okupace zůstal jsem obětavým činovníkem Sokola a dobrým českým učitelem. Na zdejší škole učili jsme i tajně – proti úředním zákazům pro šetření topivem – tím jsme sabotovali nařízení protektorátních úřadů a sloužili našim českým dětem. Také jsem za okupace chránil německými úřady zabavený majetek zdejšího občana Alfreda Urbana, čís. 57, který byl vězněn v koncentračním táboře. Že jsem sám ušel za okupace německým koncentrákům, to mám k poděkování jen té životní náhodě, že jsem se v roce 1938 z Jindřichova odstěhoval do Velké, a tak jsem ušel pozornosti Němců ze sousedních vesnic, kteří měli na mne spadáno pro pomoc při zakládání Matičních českých škol. – Po revoluci v roce 1945 pracoval jsem jako předseda Osvětové rady, řídil jsem osvětovou činnost, v Sokole podařilo se mi v roce 1945 jako pokladníkovi

provést oddlužení sokolovny a byl splacen starý dluh 100.000 Kč, dále jsem řídil činnost v Sokole jako starosta jednoty. V hasičském sboru jsem byl jednatelem po sedm roků. Na národním výboru spolupracuji jako vedoucí účetní evidence a pokladník. V roce 1955 vzdal jsem se činné služby školní po 44letém působení na školách, ve věku 64 roků, poměrně na svůj věk čilý a zdravý. Se školou jsem se rozloučil dne 1. září 1955 na slavnostním shromáždění žáků, rodičů a učitelů při zahájení nového školního roku. Ze školy jsem se vystěhoval v první polovici srpna 1955 do svého rodinného domku čp. 50, který jsem si již dříve v roce 1941 pro pozdější odchod na trvalý odpočinek zakoupil. I jako pensista mám plně ruce práce. Věnuji se svým zálibám: zahrádka, včelky, ovocná zahrada, knihy, účetní a pokladnická práce na Národním výboře plně zaměstnávají mne po celé dny, které často nestačí a je třeba pracovat po večerech až přes půlnoc..., dokud Bůh zdraví dá. – Končím stručný nástin mého života, náplň uplynulých 65 let mé pozemské pouti.

Dopsáno 10. února 1957.

Zapsal: Adolf Jordán, kronikář

Rok 1945

☞ *Úvod* V tomto roce prožili jsme snad největší převrat v dějinách lidstva. Prožili jsme vítěznou revoluci, která bude mezníkem v dějinách a změni sociální stavbu celého světa. Všechno dění v naší osvobozené republice strženo novým proudem a neseno docela jiným směrem, než se bral dosavadní vývoj za první republiky, nebo za doby okupace. My jako současníci této revoluční doby a spoludělníci na revoluční výstavbě nového světa, nemohli jsme ani plně pochopit velikost těchto dnů, které jsme v tomto revolučním roce prožívali.

☞ *Počasí – úroda* Po mírné zimě nastalo časně a příznivé jaro. Zemědělci pospíchali s jarními polními pracemi z obavy, aby až ustupující válečná německá fronta přijde k nám, měli všechno v zemi. Proto koncem dubna roku 1945 bylo všechno zaseto, i brambory zasázeny. Úroda na poli byla toho roku dobrá. Počasí o žních příznivé. Ovoce bylo málo. Jenom švestek bylo více. Lidé vařili povidla. Podzim pěkný, pro podzimní polní práce příznivý. V listopadu deště a sněhové plískanice, začátkem prosince uhodila zima se sněhovými závějemi. Koncem prosince o vánocích bylo teplé jarní počasí, které potrvало do půl ledna 1946.

☞ *Nedostatek uhlí* Uhlí byl v roce 1945 veliký nedostatek, následek válečného hospodářství. Lidem byl přidělován k topení koks.

☞ *Řízené hospodářství* Řízené hospodářství zavedené za Protektorátu trvá dále, jako stravovací lístky na mouku, maso, cukr a mléko, lístky na šaty, boty a jiné. Kuřáci dostávali na tabačenkou 25 cigaret za týden, což bylo jistě pro kuřáka málo. Proto byly cigarety hodnotným platidlem, za cigarety dostal každý všechno. Zabíjačky prasat povoloval jen okresní národní výbor tomu zemědělci, který měl všechny předepsané dodávky splněny. Proto množily se zabíjačky tajné, „na

černo“, ač byly úřadem přísně stíhány a trestány. Ale lidé nedbali, protože masa i tuků byl veliký nedostatek a kdo měl špek, máslo, sádlo, koupil za to všechno ostatní. Pod rukou dostalo se koupit všechno, ovšem buďto předraženo za mnoho peněz, nebo výměnou za jiné zboží. Peněz – oběživa – přibývalo, ceny zboží stoupaly. Lidé se stálými platy (dělníci, úředníci, učitelé) trpěli nedostatkem. Kuřivo se vydávalo měsíc dopředu z obavy přepadení trafik partyzány v období před revolucí. Rovněž cukr byl poslední týden v dubnu přidělen dopředu – 15 kg na osobu – z obavy před blížící se Sovětskou armádou.

☛ *Fronta se blíží...* Koncem dubna 1945 je válečná situace pro Německo neudržitelná. Ustupující německá armáda je zatlačována vítěznou Sovětskou armádou, který stojí již od vánoc roku 1944 před Ostravou. Ruská letadla denně navečer krouží nad obzorem. Lidé trnou hrůzou a starostí v očekávání blížící se válečné fronty. Mnozí stěhují zásoby z půdy do sklepů, šatstvo, prádlo balí do beden, peřiny uskladňují ve sklepích z obavy před požárem od leteckých bomb a krádežemi ustupující armády. Dne 22. dubna se válečná situace přiostrňuje. V Protektorátě bylo vyhlášeno stanné právo. Od půl 9. hod. večer do 5. hod. ráno nikdo nesměl vycházet z domu. Po vesnici chodily německé hlídky.

☛ *Německé vojsko ve Velké* Před vánoci v roce 1944 přišlo do Velké první německé vojsko: zákopníci, menší oddíl s povozy a koňmi, auty a různým stavebním a zákopnickým materiálem, jako hřebíky, drátěné pletivo, krumpáče, dřevo, desky a různý jiný válečný materiál. Německé vojsko bylo ubytováno v sokolovně, v jedné učebně ve škole v prvním poschodí. Koně s vojáky byly ustájeny ve chlévech jednotlivých stavení. Velitel oddílu, „pan rittmajster“, Gatzke bydlel u Šustků, čis. 91, vojenská kancelář byla v přízemí ve škole, č. 80. Tento vojenský oddíl po celou dobu pobytu v obci choval se slušně a vojáci žili s místním obyvatelstvem v dobré shodě. Při polních jarních pracích vypomáhali s koňmi menším zemědělcům vyvážeti hnůj, pomohli zasít, nasadit zemáky. To konali bezplatně jen za stravu a spropitné vojákově, za celodenní píci pro koně. Pan rittmajster také neodmítl, když nějaký výslužek dostal. Tak žili zde celkem v klidné práci pro válečné potřeby až do konce dubna 1945. Když ustupující německá vojska od Ostravy hromadila se v okolí Hranic, tu i naše „Baukolona“ v pátek dne 4. května dostala rozkaz k odchodu na západ směrem k Olomouci.

☛ *Nová vojska* Od pátku 4. května 1945 až do pondělka 7. května byla naše vesnice ustupujícím německým vojskem různých oddílů přímo přecpána.

☛ *Hitler mrtev* Dne 1. května rozšířila se zpráva, že vůdce „Třetí říše“ je mrtev, otrávil se. Všude radost z blížícího se konce pro nás potupné německé okupace a ukončení druhé světové války. Od 1. května byla již přerušena pravidelná poštovní služba, nešel telefon, telegraf. Němci měli obsazeny pošty, nádraží. Vlaky jezdily velmi nepravidelně. Lidé obléhali ve frontách obchody s potravinami, řezníky a pekaře, aby se zásobili pro nejisté dny příští, hlavně chlebem. Všude panovala nejistota a duševní napjetí, co bude dále.

Protektorátní rozhlas nevysílal zprávy, lidé žili ze dne na den v nejistotě, aniž věděli, co se opravdu ve světě děje. Ani cizí zahraniční rozhlas nebylo možno poslouchat, protože elektrika nešla. Ale přece někteří vynalézaví jednotlivci zapojili rádio-přijímač na elektrické baterky a poslouchali hlavně zprávy z Lon-

dýna a Moskvy, které se velmi rychle rozšířily mezi našimi lidmi a dodávaly naději na brzký konec.

☞ *Rozklad v Německu* Po smrti Hitlerově nastal rychlý rozklad ve Třetí říši. Admirál Dönitz chce, aby německá armáda bojovala dále. Ministr zahraničních věcí Riebertrop odstupil, mnoho generálů se dalo zajati od západní okupační armády – od Američanů – v Bavorsku. Německé vojsko nechtělo již bojovat, utíkalo ve strachu před Ruskou armádou na západ.

☞ *Ústup Němců* Tak naše dědina byla od pátku 4. května až do pondělka 7. května jako vojenský tábor německým vojskem ustupujícím přímo přecpána. Nejenom škola, obě učebny, část bytu ředitele školy a sokolovna byly celé obsazeny, ale v každé chalupě, v každém chlívě, na každém podkūlní, na dvoře, zahrady, stodoly, náves, všechno plné vojska, koní, nákladních a osobních aut, motocyklů i tanků. Ve škole se usadil německý generální štáb. V neděli 6. května visitoval zdejší posádku generál Schörner, ten, který o dva dny později nejdéle vzdoroval sovětské armádě u Prahy. Německému vojsku byla před inspekcí dodána bojová nálada bednami vína, rumu a jiného „trušku“. Toto vojsko v neděli 6. května odpoledne odjelo, v klidu, celkem beze škod. Ale hned v noci z neděle 6. května na pondělí 7. května vehnaly se do dědiny vojenské oddíly další, snad již ty poslední. Tito vojáci, důstojníci se chovali vůči lidem hrubě a bezohledně. Svoje zařízení, vojenskou výzbroj, vystrojení, vojenské obleky, prádlo, potraviny, rýži a jiné polévali petrolejem nebo benzinem, pálili a ničili. I lékařské potřeby rozbíjeli, sanitní materiál jako léky, obvazy ničili, aby to nepadlo postupující vítězné sovětské armádě do rukou. Toto poslední německé vojsko v pondělí 7. května odpoledne před odchodem kradlo rolníkům koně, krávy, povozy, jízdní kola, zkrátka všechno, co se jim hodilo a žádný z postižených se nikde nedovolal práva ani ochrany.

☞ *Kanoný střílejí* V sobotu 5. května ráno dostal starosta obce Ant. Skříčil, čís. 9, rozkaz od německého velitele postavit pět mladíků ke kanonům jako rukojmí Němcům za jejich bezpečnost u kanonů, které stály za Tomečkovým, čís. 3. Němci toho dne stříleli od Hrabůvky a z Velké směrem ke Skaličce a k Černotínu proti postupující sovětské armádě. Určiti pět mladíků ke kanonům byl pro starostu velmi nevědecký úkol. Ale musel jej provést. Mladíkům se u kanonů nic nestalo, starosta byl také s nimi. Ale bylo z toho potom proti starostovi mnoho zlosti od postižených, ač on chudák za to nemohl. Někoho určití musel.

☞ *Němci odtáhl* V pondělí 7. května odpoledne německé vojsko odtáhlo směrem na západ. Všechny silnice i polní cesty k Drahotušim, ke Klokčím, k Hrabivce byly vojenskými transporty přímo přecpány ve dne i v noci. V dědině zůstaly jen vojenské hlídky. Na lidi dolehl tísnivý klid, jako ticho před bouří.

☞ *Na horách požáry* Ustupující německá armáda někde za sebou zapalovala hospodářská stavení, stodoly. V pondělí 7. května navečer bylo vidět směrem k Jindřichovu a dále k Odrám veliké požáry.

☞ *Poslední noc hrůzy* I v naší dědině lidé nespí a čekají v hrůze, co bude v noci, co bude zítra, co bude dále? Mnozí hlídají svá stavení před vypálením, jiní uchylují se na noc do krytů – do sklepů, aby tam ve strachu a nejistotě očekávali dramatické ukončení války.

☞ *Most vyhozen* V pondělí 7. května v noci o půl 12 hod. bylo slyšet ve východní části obce „na kocandě“ přestřelku z pušek a v zápětí na to zahřměla rána jako z děla, až se ve středu obce okna třásla a okenní tabule praskaly. To maďarská vojenská hlídka vyhodila třaskavinou silniční most přes Veličku, aby znemožnila ruské postupující armádě rychlé pronásledování utíkajících Němců. Lidé rozrušení a ustrašení ve sklepích šťastně přečkali poslední osudnou noc a dočkali se radostného rána – osvobození.

☞ *Příchod Rudé armády* Časně ráno v úterý dne 8. května 1945 směrem od Stříteže projela naší obcí na koních ruská hlídka, aby zjistila, zda „Germáci“ již odtáhli. Tato radostná zpráva se rychle roznesla po vesnici. Na škole, na sokolovně, na hostinci č. 57 i na jiných některých staveních zaválaly do májového slunného rána dlouho tajně ukrývané československé prapory.

☞ *Vítání Rudé armády* Rozradostnění občané, mnozí i svátečně oblečení, ač byl všední den, shromáždili se před školou. Ruské vojsko bylo očekáváno po silnici směrem od Lhotky, protože po rozbořeném mostě přes Veličku nemohlo. Okolodoucí ruská armáda dělostřelců byla zastavena, vojáci a důstojníci byli uvítáni po staročesku: chlebem a solí a počastováni slivovicí. Od rána až do poledne projížděla sovětská armáda naší vesnicí směrem k Olomouci.

☞ *Oprava mostu* Naši lidé prožili první den v osvobozené republice v pilné práci. Ještě tentýž den v úterý 8. května pustili se místní občané do práce na opravě pobořeného mostu přes Veličku. Práci řídil zednický mistr Frant. Ernest, bydlil t. č. v čís. 84.

☞ *Úklid ve škole, v sokolovně* Německá armáda zanechala po sobě spoušť a nepořádek. Ve škole to trvalo celý týden, než byla škola vyčištěna, vymyta tak, aby mohlo být zahájeno pravidelné vyučování, které bylo v posledních 14 dnech pro válečné události úplně znemožněno. Také sokolovna byla zdemolována a zaneřáděna a vypadalo to v ní hrozně. Také kolem sokolovny hanba se bylo podívat. Mnoho hodin, mnoho dní věnovali obětaví členové Sokola, než přivedli sokolovnu poněkud do pořádku.

☞ *Úklid v obci* Také občané měli s úklidem ve svých staveních, dvorech, stodolách plné ruce práce po Němcích. Rozlámané ploty kolem zahrad dlouho připomínaly průchod okupačních armád.

☞ *První schůze občanů* V úterý 8. května na večer sešli se občané v sokolovně. Shromážděné uvítal starosta obce Ant. Skříčil, č. 9. Ke shromážděným občanům promluvil Alfred Urban, č. 57, a řídící učitel Ad. Jordán. Obsah jejich proslavů byl asi tento: Po šestiletém útlaku a utrpení našeho národa za doby německé okupace jsme opět volní a svobodní v obnovené Československé republice. Proto s novou chutí dejme se všichni do práce! Slavností schůze ukončena zpěvem státní hymny. Státní hymna Kde domov můj? a Nad Tatrou sa blýská opět rozlehla se v naší sokolovně, kde v době naší nesvobody slyšeli jsme jen řeč cizí.

☞ *Revoluční správa obce* Hned druhý den po osvobození ve středu 9. května 1945 ustavil se první Místní národní výbor ve Velké takto:

předseda

Ant. Skříčil, malorolník, čís. 9

členové:

Josef Šatánek, želez. zaměstnanec, č. 45

Jakub Vrbka, pošt. zřízenec, č. 93
 Frant. Ernest, zednický polír, č. 84
 Karel Machalka, důchodce ČSD, č. 83
 Frant. Michálek, topič ČSD, č. 83
 Alois Rušar, krejč. mistr, č. 98
 Frant. Frajs, malorolník, č. 4
 Jan Babor, berní úředník, č. 97
 Bohumil Michálek, malorol., č. 10
 Josef Nevrla, zámečník, č. 99
 Frant. Hapala, kovář, čís. 58
 Antonín Janásek, zaměstnanec ČSD, čís. 28
 Ladislav Cvešpr, zaměstn. v kamenolomu, č. 54
 Frant. Glos, rolník, čís. 27 (nepřijal)

To byl první 15členný revoluční Místní národní výbor, který se po menších změnách udržel až do konce roku 1945.

Obecní tajemník: Josef Pučálka, důchodce, č. 114

Obecní pokladník: Adolf Jordán, řídící učitel, č. 80

Obecní sluha: Jan Šenk, výměnkář, č. 54.

☛ *První schůze MNV* První schůze MNV konána byla ve středu 9. května 1945 o 9. hod. večer v obecní kanceláři ve školní budově čp. 80. – Pořad jednání byl tento:

1) Po zahájení předsedou Antonínem Skříčilem, malorolníkem, čís. 9, měl proslov Alfred Urban, hostinský, čís. 57, jako politický vězeň z doby německé okupace a vedoucí národního odboje na okrsku Velká, Hrabůvka, Klokočí, Milenov, Radíkov a Uhřínov. U proslovu připomenul mimo jiné také všechny útrapy a oběti i na životech, které jsme za nacistické okupace vytrpěli, vyzval přítomné členy, aby společně a svorně na dalším budování naší obnovené Československé republiky pracovali.

2) Potom vyzval přítomné členy, aby odhlasovali důvěru dosavadnímu starostovi Ant. Skříčilovi, čís. 9, jakožto prvnímu předsedovi MNV ve Velké. Důvěra jmenovanému vyslovena všemi hlasy.

3) Zabavení majetku občanů německé národnosti a nebo k německé národnosti se hlásících. – Ku provedení tohoto opatření zvolena 6členná komise, která dne 10. května provede soupis německého majetku. Členové komise: Jan Babor, čís. 97, Alois Rušar, č. 99, Frant. Hapala ml., č. 58, Karel Machalka, č. 83, Fr. Frajs, č. 4, Bohumil Michálek, č. 10, a Jos. Pučálka, obec. taj. jako zapisovatel.

☛ *Němci ve Velké* Během německé okupace přihlásilo se k německé národnosti 12 osob. Z toho počtu bylo 5 mužů (3 rodem Němci) a 7 žen (3 rodem Němky). Důvody k přihlášení k německé národnosti byly různé. U některých to byl německý rodový původ, u jiných prospěchářství a u některých hospodářská tíseň. Němci dostávali větší přiděly potravin. A na to se mnozí naši čeští lidé dali svést a přihlásili se k Němcům. Zradili tak svůj národ v těžké době fašistické okupace.

☛ *Tresty Němcům* Česká veřejnost byla k těmto Němcům v revolučních dnech někde velmi přísná. Němci museli nositi na obleku kousek látky s háko-

vých křížem, později s písmenem N (Němec). V městech byli Němci hromadě ubytováni a společně stravováni. Při stravování dostávali omezené přiděly, tzv. lístky pro Němce a žádné tabačky. Byli prikazováni na veřejné práce, u nás některé mladší ženy jako umyvačky do školy. Nad zabaveným nemovitým majetkem Němců ustanoveni byli správce z členů národního výboru. Také třeba do budoucna zaznamenati, že nikdo ze zdejších přihlášených „za Němce“ nikomu z našich českých spoluobčanů neublížil, ani provokativně nevystupoval. Tím jest poněkud to jejich národní provinění zmenšeno. A proto koncem roku 1945 a během roku 1946 MNV vyhověl jejich žádostem za opětné přiznání čl. státního občanství a za zrušení opatření proti Němcům a jejich žádosti ke kladnému vyřízení doporučil. Tím všichni dříve přihlášení za Němce vrátili se zase k české národnosti.

☞ *Schůze MNV* Schůze MNV byly po revoluci velmi časté, v květnu a v červnu třikrát měsíčně, v dalších měsících každých 14 dní. Celkem bylo do konce roku 1945 17 schůzí pléna MNV. Program schůzí býval obsáhlý, jednání často velmi rušné. Téměř na každé schůzi jednalo se o různých žádostech místních „Němců“ a právě tyto jejich žádosti a jejich konfiskovaný majetek bývaly jako příčiny všelikých neshod, hašteření i osobních urážek mezi členy národního výboru. Předmětem rozporů bylo také jednání o paritní zastoupení jednotlivých politických stran v národním výboře. Podrobné zápisy o schůzích národního výboru vedl vzorně tehdejší obecní tajemník Jos. Pučalka. Protokolní kniha zápisů o schůzích obecního zastupitelstva od roku 1934 a národního výboru do roku 1946 jest obsažným doplňkem této obecní kroniky. Proto jest ji rovněž pečlivě uchovati pro časy budoucí.

☞ *Barikády* Protitankové zábrany – zvané barikády – nastavěli němečtí vojáci v lednu a v únoru 1945 na silnicích a cestách ze silných klad, prostor mezi kladami vyplnili kamením. Kladové dřevo a kámen k tomu potřebný museli navozit zdejší rolníci z Hrabůvky. V naší obci postavili Němci 5 barikád. První byla ve výmolech blízko „horácké“ silnice, druhá v dědině mezi čís. 25 a č. 32, třetí na silnici ke Lhotce mezi požární zbrojnicí a čís. 43, čtvrtá směrem k Drahotuším mezi čís. 15 a čís. 16, pátá směrem k Hrabůvce mezi čís. 76 a čís. 4. Barikády měly chrániti a zdržovati ústup německé armády, ale nic nepomohly. Vítězná sovětská armáda hnala Němce před sebou stále dál. – Po vítězném ukončení druhé světové války, v revolučních dnech květnových, došlo i na rozbourání pracně zbudovaných barikád. Místní občané v dobrovolné pracovní povinnosti rozebírali barikády. Lepší kladové dřevo bylo odvezeno na pilu do Hranic, odkud jej bylo použito na stavbu zatímního mostu přes Bečvu a část na opravu našeho pobořeného mostu přes Veličku. Drobnější kladové dřevo bylo prodáno místním občanům a utržené peníze byly řádně do obecní pokladny vyúčtovány. No a že se také něco dřeva z návsi rychle a nenápadně ztratilo, tomu se za revolučních dnů nedalo zabránit. Kámen z barikád byl prodán Jos. Tomečkovi, čís. 3, na stavbu stodoly a Jos. Hlavinkovi, čís. 82, na stavbu plotu. Na ocenění a zaplacení kamene se v roce 1945 zapomnělo. Bylo provedeno později až v roce 1946. Ostatní odpadový kámen zůstal z části v zemi a z části byl zasypan u obec. váhy za čís. 95.

☞ *Den vítězství 8. 5. 1945* Den vítězství, den osvobození naší obce z německé okupace v úterý dne 8. května 1945 minul klidně. Občané měli plné ruce práce. Každý ve své domácnosti, ve svém hospodářství uklízel a dával do pořádku po německém vojsku znečištěné dvory, zahrady, rozlámané ploty, okolí stavení a stodol. Také ukryté zásoby potravin, obilí, šatstva, prádla ve sklepích a jiných skrýších byly vynášeny na světlo.

☞ *Orientační tabule* Orientační tabule před vjezdem do obce německo-české – Welken-Velká – byly strženy a zavěšeny tabule české, uschované z první republiky. Také velká německo-česká tabule na škole byla hned v úterý 8. května odpoledne sejmuta. Této nebezpečné práce ve výšce asi 10 m, jenom ze žebře bez zvláštního lešení, odvážil se a provedl Alois Andříšek, pokrivačský dělník, čís. 87. Tabule byla veliká, 3,20 m dlouhá a 60 cm široká proto, aby zakryla český nápis na škole – Národní škola –, který Němci za Protektorátu nařídili osekát a omítku zahladit, což jsme ovšem neučinili. Tím jsme tajně zachránili český nápis na škole.

☞ *Národní stráž* V měsíci květnu a v červnu 1945 konány byly v obcích národní stráže od 21 hod. večer do 5 hod. ráno. Stráž byla umístěna v hasičské zbrojnici v počtu 12 mužů každodenně. Výzbroj: lovecké pušky.

☞ *Rada MNV* Rada místního národního výboru byla ustavena ve schůzi MNV dne 1. června 1945 takto:

předseda: Ant. Skříčil, malorolník, čís. 9,
místopředseda: Alfred Urban, hostinský, č. 57
členové: Josef Nevrla, zámečník, č. 109,
Bohumil Michálek, malorolník, č. 51,
Alois Rušar, krejčí, čís. 99.

Scházela se jednou týdně v obecní kanceláři ve škole, čís. 80, v přízemí, zvláštní vchod ze zahrady.

☞ *Zásobování* Vázané hospodářství trvá dále. Všechny potraviny jsou přidělovány „na lístky“. Zásobovací agendu vedl Josef Krapek, respicient finanční stráže v.v., bytem ve Velké čís. 115.

☞ *Honitba* Nový honební výbor zvolen ve schůzi MNV 21. května 1945.

Předseda: Josef Ličman, rolník, čís. 36
Členové: Bohum. Michálek, malorolník, čís. 10
Karel Machalka, důchodce, č. 83.

Náhradník: Alois Rušar, krejčí, č. 99.

Dosavadní nájemce honitby E. Weniger, býv. důstojník, nyní úředník okres. úřadu, bytem v Hranicích, byl funkce zbaven. Za okupace přihlásil se k Němcům. Ve schůzi MNV byla honitba na žádost pronajata Alfrédu Urbanovi, hostinskému, č. 57.

☞ *Rudá armáda domů* Koncem měsíce června a začátkem července 1945 vracely se jednotky vítězné Rudé armády domů do Ruska. Koncem června 1945 asi týden bylo ruské vojsko ubytováno ve zdejší obci na sokolské zahradě, na obecní zahradě proti škole rozloženo ve stanech nebo v krytých nákladních autech. Auta a stany měli vyzdobeny obrázky generalisima J. V. Stalina, kterého přímo zbožně uctívali. Po několik vlahých červnových večerů rozléhaly se krás-

né ruské písně za doprovodu harmoniky naší vesnicí. To vítězná Rudá armáda odpočívala, aby pak dále pokračovala na zpáteční cestě domů. Pro zásobování ruského vojska bylo nutno dodávat dobytek, vejce, seno, slámu.

☛ *Povozy občanů* Z každé obce byly žádány jako doprovod sovětské armády na cestě domů 3 povozy, vozka s párem koní. Z naší obce určení tito: Frant. Zlámal, čís. 46, Anna Doskočilová, čís. 26, a Jos. Ličman, čís. 36. Dne 2. července odpol. ve 13 hod. vyjeli z Hranic. Nasedali vojáci nemocní nebo jinak pochodu neschopní. Povozy jely za pochodujícím vojskem po státní silnici. První nocování bylo na louce u Starého Jičina. Druhý den dále přes Nový Jičín, později tam někde v lese stáli celý den a noc. Třetí den ráno dále směrem na Příbor, Místek k Dobré u Frýdku až do tmy. Po delším vyjednávání s veliteli ruského vojska byl našim vozkům povolen návrat domů. Teprve čtvrtý den navečer vrátili se z vojenského zájezdu šťastně domů.

☛ *Vrácení zvonu* Za Protektorátu v roce 1942 musel býti zdejší zvon na kapli na úřední příkaz odevzdán na sbírku válečných kovů. Dostal se až do Hamburku. Po skončení druhé světové války byl s jinými zvony dopraven zpět do Čsl. republiky a uskladněn v Hranicích na okres. úřadě. Koncem července 1945 byl dovezen zpět do Velké. Dne 16. září v neděli o posvěcení byla v místní kapli slavná mše svatá a potom znovunalezený zvon slavnostně zavěšen. – Po čas nepřítomnosti prvního zvonu byl zakoupen v roce 1943 v Přerově zvon náhradní – ocelový – který neměl tak pěkného a jasného hlasu.

☛ *Škola* Učitelé se na zdejší škole národní nezměnili. Řídící učitel Adolf Jordán působí ve zdejší obci od roku 1938. Vyučoval v I. třídě. Učitelka Marie Baborová ve II. třídě. Počet žáků 1. září 1945: v I. tř. 22 žáků, ve II. tř. 30 žáků, tj. celkem 52 žáků. Do měšťanské školy v Hranicích chodilo 21 žáků.

Opravy ve škole v roce 1945. Byla vymalována I. třída, o prázdninách provedeny běžné nejnnutnější opravy v celé škole nákladem 1062 Kčs. Celkové vydání na školu v roce 1945 činilo 7818 Kčs. Mnohé nutné opravy nemohly býti provedeny. Nebylo řemeslníků, ani potřebného materiálu. Jako po válce!

☛ *Kulturní činnost* Byl konec Protektorátu na jaře roku 1945. Škola, sokolovna a celá vesnice byla obsazena německým vojskem. Proto až do revolučního převratu v květnu nebylo na žádnou kulturní činnost ani pomyšlení. Teprve až v osvobozené republice začala se rozvíjet i kulturní činnost. – První taneční zábavu uspořádal Sokol v neděli 10. června 1945 v sokolovně. Zábava byla ohromně navštívena i z okolních obcí. Po válce znehodnocených peněz bylo všude dost. Čistý výnos zábavy byl téměř 17.000 Kčs a byl věnován na splacení dluhu na sokolovně. Dne 14. září 1945 – Sokol – Vzpomínka na presidenta T. G. Masaryka v sokolovně. – Dne 28. října – Sokol – Tělocvičná besídka na oslavu 28. října – v sokolovně. – Dne 8. prosince – Sokol. – Mikulášská taneční zábava – Dne 23. prosince – Sokol – dětské divadlo: Jak Kašpárek se Šmidrou chytali vodníka. V roce 1945 jenom činovníci Sokola vyvíjeli kulturní činnost.

☛ *Sokolovna* V době německé okupace byla 13. dubna 1941 činnost Sokola zastavena a jmění zabaveno. Správcem zabaveného sokolského jmění ustanoven říd. učitel Ad. Jordán. O udržování sokolovny obětavě se staral Jakub Vrbka, důchodce, č. 93. V roce 1943 dána sokolovna do užívání „Kuratoriu pro výcho-

vu mládeže“. Během Protektorátu byla zdejší sokolovna stále někým obsazena. V roce 1938 na podzim bylo tam ubytováno naše vojsko a četnictvo, v roce 1939 v září německé vojsko při tažení do Polska, v roce 1941 německá policie v měsíci říjnu. A až zase ke konci německé okupace v prosinci 1944 nastěhovalo se tam zase německé vojsko. Tak byla sokolovna obsazena německou armádou až do revolučních dnů květnových v roce 1945.

☞ *Sokol* Tělocvičná jednota Sokol obnovila svoji činnost výborovou schůzí dne 3. června 1945. Provedeno oddlužení sokolovny. Váznoucí dluh na sokolovně, obnos 95.230 Kčs, v krátkém čase splacen přičiněním obětavých činovníků Sokola. Splátky na dluh získány tajnými úsporami z doby okupace 22.000 Kčs, výnos z první taneční zábavy 17.000 Kčs, část výnosu ze žňové slavnosti „Dožíněk“ 24.000 Kčs a sbírka darů po obci vynesla 32.230 Kčs. Tím byl starý dluh váznoucí na sokolovně od jejího postavení úplně splacen. Celou oddlužovací akci vedl říd. učitel Ad. Jordán.

☞ *Orel* Tělocvičné jednotě Orel ve Velké byla za Protektorátu také zastavena činnost a jmění zabaveno. Správcem zabaveného jmění byl úřadem ustanoven tehdejší starosta obce Antonín Skříčil, čís. 9. V roce 1945 po revoluci Orel ve Velké neobnovil svoji tělocvičnou činnost.

☞ *Sokol – Orel společně* Sokol – Orel ve Velké – společná činnost. Byla snaha naší vlády sloučit všechny tělovýchovné a sportovní organizace. Také i u nás ve Velké na společné schůzi Sokola a Orla v sokolovně dne 1. července 1945 dohodnuta společná činnost pod názvem: „Sdružené tělocvičné jednoty ve Velké“. Zvolení dohodou tito činovníci:

Předseda: Alfred Urban, č. 57, 2 místopředsedové: Ant. Hlavinka, č. 76, starosta Sokola; Karel Fojtík, č. 25, starosta Orla, jednatel: Marie Baborová, čís. 96 (Sokol), 2 pokladníci: Ad. Jordán, říd. učitel (Sokol), Josef Fraiss, čís. 114 (Orel), vzdělavatel: Adolf Tománek, říd. učitel v.v.

K těmto činovníkům jmenováno ještě 6 členů výboru. V tomto složení konáno celkem 5 schůzí. Výsledkem této společné práce byla velmi zdařilá žňová slavnost: Dožínky.

☞ *Dožínky* Sdružené tělocvičné jednoty ve Velké uspořádaly v měsíci srpnu 1945 žňovou slavnost „Dožínky“ s tělocvičným programem a národními tanci. Předvedena Česká beseda a Moravská beseda. Návštěva byla veliká! Hrubý příjem činil 51.835,30 Kčs, výdaje 14.512 Kčs. Zůstal čistý výnos 36.873,30 Kčs, který věnován z větší části na splacení dluhu na sokolovnu.

☞ *Další tělocvičná činnost Sokola* Mládež jak ze Sokola, tak i z Orla cvičila v sokolovně společně. Náčelníkem byl Josef Šenk, č. 54 (člen Orla), náčelní Olga Vágnerová, č. 31, ze Sokola. Ke sloučení tělovýchovných organizací v republice mělo dojít v měsíci září 1945. Protože k celostátnímu sloučení ani do měsíce listopadu nedošlo, nařídila Sokolská župa v Přerově jednotám zahájit v jednotách sokolských samostatnou pravidelnou činnost. Proto od 15. listopadu 1945 pokračoval zdejší Sokol samostatně ve své činnosti. Orel dále samostatnou tělocvičnou činnost neprováděl.

Přehled o činnosti v Sokole v roce 1945: 6 schůzí výboru, 2 schůze cvičitelského sboru, 1 velmi zdařilá veřejná sokolská schůze 2. prosince 1945 (profesor Jar.

Kanýza z Brna), 2 tělocvičné besídky – 28. října, 8. prosince, 2 školy pro nové členy, 1 výroční valná hromada. Počet členstva: 34 mužů + 21 žen = 55, 9 dorost. + 9 dornek = 17, 16 žáků + 23 začek = 39.

Sokolovna doplněna nejnutnějším inventářem za okupace poškozeným nebo zničeným (židle, stoly). Zakoupěna 1 velká kamna, 2 menší kamna. Sokolovna je bez dluhů. To je radostná bilance činovníků Sokola za rok 1945.

☞ *Hasiči* Revoluční rok 1945 přinášel činovníkům mnoho jiných starostí, takže hasičské schůze nekonány. Požární pohotovost byla několikrát přezkoušena.

☞ *Příděl lesa* V červenci podal MNV žádost o příděl panského lesa, jako ze zabaveného německého majetku. Tato žádost byla ministerstvem zemědělství zamítnuta v srpnu 1945 s poukazem na to, že v budoucnu budou veškeré lesy postátněny.

☞ *Chov plemenků* Obecní býci – 2 – byli ustájeni u rolníka Frant. Zlámala, čís. 46. Ošetřovatelem býků byl Jaroslav Janíček, dělník bydlící ve výměně čís. 39. V červnu 1945 rolník Zlámal býky dále ve stavení nechtěl, proto zjednána nová smlouva s Josefem Fraisem, malorolníkem, čís. 114, kam byli býci přemístěni. – Ošetřovatelem 2 plem. kozlů byl Ladisl. Feikus, dělník, čís. 104. Pokladníkem chovu plemenků byl Josef Šubrt, malorolník, čís. 33.

☞ *Finanční hospodaření obce* Rozpočty na rok 1945 podle úředního nařízení nesestavovány pro válečné a jiné starosti. Platily rozpočty z roku 1944. – Výroční účty obecní za rok 1944 nebyly projednávány. Revoluční rok zaneprázdnňoval členy NV jinými starostmi.

☞ *Poděkování mlynářům* V září 1945 Společenstvo mlynářů v Hranicích zaslalo MNV ve Velké dopis, na základě kterého bylo usneseno ve schůzi MNV 12. září 1945 poděkovati zdejšímu mlynáři Janu Doskočilovi, čís. 26, a mlynářům v Hranicích, Ležákovi a Kratochvílovi, za to, že po dobu německé okupace vycházeli potřebným lidem vstříc a zásobovali je moukou.

☞ *Politické strany* Po revoluci v roce 1945 podle Košického vládního programu povoleny v obnovené Čsl. republice čtyři politické strany:

- 1.) Čsl. strana komunistická
- 2.) Čsl. strana národně socialistická
- 3.) Čsl. strana sociálně demokratická
- 4.) Čsl. strana lidová.

Ve Velké založeny nebo obnoveny organizace všech těchto politických stran

☞ *Měnová reforma* V listopadu 1945 došlo k úpravě naší měny. Za německé okupace byla úplně znehodnocena naše měna. Papírové peníze se tiskly v neomezeném množství. Lidé měli doma spousty peněz protektorátních i německých marek. Vláda Čsl. republiky učinila ke dni 5. listopadu 1945 toto opatření. Protektorátní peníze a německé přestaly být platidlem. Byly odevzdány u peněžních ústavů na tak zvaný vázaný vklad.

☞ *Nové peníze* Každá fyzická osoba obdržela výměnou za stará platidla peníze nové – koruny československé – Kčs – nejvýše však obnos 500 Kčs. Všichni občané republiky po této měnové reformě měli stejně nových peněz. Při měnové reformě se teprve ukázalo, kolik kdo měl z první republiky, nebo kolik

kdo za Protektorátu našetřil nebo našmelinařil peněz. V celé republice bylo u peněžních ústavů odevzdáno přes 300 miliard.

☞ *Soupis majetku* Před měnovou reformou v měsíci říjnu 1945 byl proveden soupis majetku movitého (peněz, vkladů, pojistek) i nemovitého majetku. Tento soupis prováděli úředníci z berní správy v jednotlivých obcích postupně. Na základě tohoto soupisu a přihlášky majetku byla potom později vyměřována dávka z majetku. Křiklavé případy nahromadění majetku u některých občanů není možno v pamětní knize uvádět, protože výměna peněz a soupis majetku byly akce důvěrné.

☞ *Narození. Sňatky. Úmrtí.* V roce 1945 narodilo se 3 chl. a 5 děvč., tj. celkem 8 dětí. – Celkem bylo 5 sňatků. Zemřeli během roku 1945 tito občané:

- 4. ledna Hanáková Josefa, čís. 93, vdova, 74 let
- 7. ledna Koláčková Cecilie, čís. 43, vdova, výminkářka, 89 r.
- 1. března Bartoš Antonín, čís. 41, svob., zemědělský pomoc., 57 r.
- 16. března Pausová Aloisie, čís. 81, vdaná, v domácnosti, 73 let
- 2. dubna Michálková Frant., čís. 34, vdova, výminkářka, 88 let
- 13. května Bartošová Aloisie, čís. 49, vdova, výminkářka, 62 let
- 29. června Feikus Jan, čís. 61, ženatý, výminkář, 80 let
- 10. července Hynčicová Anežka, čís. 36, vdova, výmink., 73 r.
- 14. července Frais Petr, čís. 114, dítě, 3 měsíce
- 15. července Glos Josef, čís. 77, mladík, 17 let
- 16. července Gregorčíková Frant., čís. 72, manž., výmink., 77 let
- 11. srpna Axmann Josef, čís. 84, ženatý, obchodník, 69 let
- 3. listopadu Bezděk Frant., čís. 53, ženatý – vdovec, krejčí, 80 let
- 14. prosince Glos Antonín, čís. 2, ženatý, domkář, 64 let

Rok 1946

☞ *Počasí a úroda* Mírná zima přes vánoce trvala do půl ledna 1946. Potom uhodila pěkná zima. Byly tuhé mrazy a sněhové závěje na cestách. V březnu pěkné jarní počasí umožnilo zemědělcům včasné setí jařin. V dubnu a v květnu bylo sucho a to velmi poškodilo úrodu. Trochu to napravil deštivý červen. Byly časté bouřky, lijáky i krupobití. Všechny výlety a slavnosti vždycky zmokly. Lidé obtížně sušili sena. Zato žně byly dobré, počasí příznivé. Obilí dobře sypalo. I zeměků byl dostatek. Také ovoce se dosti urodilo. Jablek, hrušek i ořechů bylo mnoho. Ceny volně na trhu byly nízké, za 1 kg jablek 3–5 Kčs. – Září, říjen byl pro podzimní polní práce příznivý. Ale za suchého podzimu se velmi rozmnožily myši do té míry, že bylo nutno myši na poli hromadně trávit. Až deštivé a mlhavé počasí listopadové myši zahubilo. V prosinci byla již pěkná zima.

☞ *Povodeň* V druhé polovici ledna 1946 byla veliká zima. Vichřice a vánice sněhové nadělaly velkých závěj. Začátkem února zima povolila. Po teplém dešti 4. února kolem půl noci přivalila se s hor velká voda. Naše Velička vystoupila z břehů a rozlila se až po stodolu u mlýna čís. 26 a na levém břehu zatopila

téměř všechny domky. Hasiči a občané měli celou noc pohotovost. Ráno voda opadla. Velkých škod nenadělala.

☞ *Rozpočty* Rozpočty na rok 1946 schváleny ve schůzi MNV 15. ledna 1946. V řádném hospodaření: potřeba 90.013 Kčs, úhrada 65.989 Kč. Schodek 24.024 Kčs bude uhrazen přírážkovým přidělem podle daňové základny z roku 1944. Školní rozpočet na rok 1946 vykazuje potřebu obnos 13.400 Kčs. Úhrada žádná. Schodek bude uhrazen z obce Velké 11.308 Kčs. Obec Lhotka přispěje obnosem 2092 Kčs.

Na chov plemenných býků jest rozpočtena potřeba 28.700 Kčs, která bude uhrazena z poplatků chovatelů za 1 krávu nebo jalovici 125 Kčs ročně. – Na 2 kozly rozpočtena potřeba 8200 Kčs. Úhrada z poplatků chovatelů 45 Kčs za 1 kozu. Obec měla v tomto roce 2 plemenné býky, kteří byli ustájeni a ošetřováni u Josefa Fraise, domkaře, čís. 114, za roční peněžitou odměnu 12.000 Kčs, dále dostal seno z přidělených obecních luk a role za čís. 50 a k tomu slámu a oves dodanou od majitelů krav. Dva plemenné kozly choval a ošetřoval Ladislav Feikus, čís. 104, za 6.000 Kčs ročně a za seno z obecních luk a oves od majitelů koz. – Dne 4. září 1946 zakoupen byl v Přerově na aukčním trhu 1 plemenný býk za 15.000 Kčs a 1 kozel za 3500 Kčs.

☞ *Resignace předsedy MNV* Antonín Skříčil, čís. 9, vzdal se předsednictví MNV v rušné plenární schůzi národního výboru 14. března 1946. Jako důvod uvedl různé neshody s některými členy národního výboru z příčin stranické nevraživosti. Úřadujícím místopředsedou až do voleb se stal Alfred Urban, čís. 57, ze strany komunistické.

☞ *Volby do NS* Volby do národního shromáždění konány v neděli 26. května 1946. Volební místnost byla ve škole v I. třídě. Ve voličských seznamech bylo zapsáno 201 mužů a 223 žen, celkem 424 voličů. K volbě se dostavilo 183 mužů a 211 žen, celkem 394 voličů. Byly odevzdány 393 platné hlasy, 1 hlas byl neplatný. Hlasy byly odevzdány pro strany: 1.) komunistickou 97 hlasů, 2.) lidovou 153 hlasy, 3.) národněsocialistickou 81 hlasů, 4.) sociálnědemokratickou 60 hlasů. Podle odevzdaných hlasů do národního shromáždění rozděleny mandáty do místního národního výboru:

- 1.) komunistická strana obdržela 4 mandáty
 - 2.) lidová strana obdržela 6 mandátů
 - 3.) národněsocialistická strana obdržela 3 mandáty
 - 4.) sociálnědemokratická strana 2 mandáty
- Bylo rozděleno celkem 15 mandátů.

☞ *Nový národní výbor* Ustavující schůze nového národního výboru konána dne 24. června 1946 v obecní kanceláři ve školní budově č. 80. Jednotlivé politické strany podaly před tím kandidátky navržených členů a náhradníků do nového národního výboru. Nový národní výbor tvoří tyto občané:

- 1.) za stranu komunistickou:
Urban Alfred, hostinský, č. 57
Sedlák Frant., malorol., č. 40
Nevrla Josef, zámečník, č. 109
Rušar Alois, krejčí, č. 95

2.) za stranu lidovou:

Frais Josef, malorol., č. 114

Tománek Frant., rolník, č. 20

Ličman Josef, rolník č. 36

Bílý Josef, zaměstn. ČSD, č. 17

Michálek Bohumil, malorol., č. 10

Hapala Frant. ml., kovář, č. 58.

3.) za str. nár. socialistickou:

Šindler Frant., obchodník, č. 31

Šuba Frant., rolník, č. 22

Hlavinková Bohum., zeměděl., č. 82.

4.) za str. soc. demokratickou:

Babor Jan, úředník, č. 96

Doskočil Jan, mlynář, č. 26.

Tím byl nový 15členný národní výbor za dohody a souhlasu stran ustanoven.

☛ *Rada MNV* Do rady národního výboru zvoleni: 5 členů

předseda: Frais Josef, čís. 114

místopředseda: Sedlák František, čís. 40

členové:

Tománek Frant., čís. 20

Šuba František, čís. 22

Doskočil Jan, čís. 26.

☛ *Finanční komise* Finanční komise ponechána v dřívějším složení. Jest 9členná. Předseda jest Ličman Josef, čís. 36. Tajemníkem MNV jest Josef Pučálka, úředník v.v., bytem v čís. 10. Účetnické práce a pokladníkem jest Ad. Jordán, řídicí učitel.

☛ *Agenda NV* Ostatní agenda jest rozdělena na 10 referátů: 1. zemědělský, 2. policejní, 3. bytový a stavební, 4. sociální, 5. hospodářský, 6. školský, 7. zdravotní, 8. finanční, 9. tělovýchovný, 10. družstevní. Jednotlivé referáty přiděleny členům národního výboru, ale prakticky veškerou agendu obstarával tajemník a pokladník.

☛ *Rada osvětová* Místní rada osvětová byla ustavena 23. ledna 1946 ze zástupců všech místních kulturních spolků. Je 13členná. Předsedou zvolen Ad. Jordán, říd. učitel, který jest současně kulturním referentem MNV. Řídí a koordinuje veškerou kulturní činnost v obci.

☛ *Sjednocení tělovýchovy* O sjednocení tělocvičných organizací – Sokola a Orla – jednal MNV v plenární schůzi 3. května 1946 za účasti místních zástupců Sokola a Orla, místní osvětové rady a občanstva, nejvíce mládeže. Z 15 členů národního výboru hlasovalo 8 členů pro sloučení organické (úplné), ostatní pro sloučení federativní. Všichni ostatní přítomní v počtu asi 30 osob – mladí občané – byli pro sloučení úplné.

☛ *Prohlížeitel masa* Prohlížeitelem jatečního dobytka a masa při domácích zabíjačkách byl ustanoven Frant. Sedlák, malorolník, čís. 40, od 1. dubna 1946.

☛ *Kulturní činnost: Divadla* Divadla byla sehrána místními ochotníky ze Sokola a Orla.

Orel – 20. ledna – dětské divadlo v hostinci u Petřů, čís. 42. Režisér Al. Gronostajský, čís. 71.

Sokol – 3. února – divadelní hra: J. Říha, Hluchý klas. Vážná hra z venkovského života o 3 jednáních. Režisér Jos. Svoboda z Kunzova.

Sokol – 10. února – dětské divadlo: Chaloupka z perníku. Režisér Miroslav Machalka, čís. 83.

Sokol – 14. dubna – Rud. Deyl, Odříkaného chleba největší kus. Veselohra o 3 jednáních. Režisér Jos. Svoboda, restaurátér Kunzova.

Sokol – 15. prosince – K. Balák, Kašpárek a kmotr Rambousek. Dětská divadelní hra. Režisér Frant. Hoferek, důchodce, č. 70. – Po divadle byla Mikulášská nadílka pro děti.

Sokol – 22. prosince – G. Prokšová, Nevěsta s dukáty. Veselohra o 3 jednáních.

☞ *Oslavy* Místní rada osvětová pořádala v sokolovně tyto oslavy:

10. března – Oslava narozenin, T. G. Masaryka.

8. května – Oslava prvního výročí našeho osvobození.

26. května – Oslava 62. narozenin presidenta rep. dr. E. Beneše.

5. července – Oslava památky Mistra Jana Husa..

18. srpna – Sokol – oslava 25letého trvání zdejšího Sokola s veřejným tělocvičným vystoupením.

27. 10. – Oslava státního svátku 28. října, I. část: program slavnostní, II. část: Sokol – tělocvičná besídka.

☞ *Taneční zábavy* Během roku 1946 byly pořádány taneční zábavy, výlety a slavnosti. Ze vstupenek vybírána dávka pro MNV, která celoročně činila značný příjem pro obec.

1.) 12. ledna Strana nár. socialistů, taneční zábava v sokol. Dávka Kčs 1680.

2.) 27. ledna Svaz českých zemědělců, taneční zábava v sokolovně. Dávka Kčs 1680.

3.) 23. února Odvedenci, taneční zábava v sokolovně. Dávka Kčs 500.

4.) 24. února Železničáři z Hranic, ples v sokolovně. Dávka Kčs 1117.

5.) 2. března Sokol – maškarní merenda. Dávka Kčs 953,80.

6.) 5. března Sokol – masopustní dozvuky. Dávka Kčs 302.

7.) 22. dubna Lidová strana – pomlázková taneční. Dávka Kčs 970.

8.) 28. července Svaz českých zemědělců – Dožínky na sokolské zahradě. Dávka Kčs 1711,30.

9.) 18. srpna Sokol – Oslava 25letého trvání Sokola ve Velké. Večer taneční zábava. Dávka Kčs 507,50.

10.) 1. září Strana soc. demokratická. „Vinobraní“ v sokolovně. Dávka Kčs 598.

11.) 3. listopadu Strana nár. socialistická, taneční zábava u Petřů, č. 42. Dávka Kčs 707.

12.) 3. prosince Vojenský útvar z Hranic, kabaretní večer v sokolovně. Dávka Kčs 200.

Celkem vybráno na dávce Kčs 10.926,60.

☞ *Investice v obci* Prodloužení elektrického vedení za most přes Veličku do domků čís. 109, 108, 82, 106, 105, 114 provedeno na jaře roku 1946 výcho-

domor. elektrárnou. – Světlo u lávky přes Veličku postaveno v květnu 1946. – Drátěný plot kol obecní zahrady v sousedství č. 42 byl úplně zničen. Bylo pořízeno nové pletivo. – Úprava chodníku na hrázi provedena svépomocí občanů v měsíci lednu 1946. Vysypáno škvárou. – Kanalizace obce se stále neprovádí. Žádost o schválení leží u Zemského národního výboru v Brně. Znovu jednáno o provádění s firmou Sigma v Hranicích.

☞ *Obec. váha* Ve schůzi plena MNV 9. července 1946 usneseno 9 hlasy ze 13 přítomných členů nár. výboru dokončiti postavení obecní váhy.

☞ *Vodní nádrž* Postavení požární vodní nádrže u silnice na pozemku Josefa Viky, čís. 85, usneseno ve schůzi nár. výboru 9. července 1946. Plány pro tuto stavbu vypracoval bezplatně zdejší rodák Konst. Rušar, technický úředník v Brně. Občané navozili zdarma 40 fůr písku z Bečvy. Ale s majitelem pozemku nedospělo se nakonec k dohodě. Také pro nezáměr občanů ke stavbě nedošlo. Proto později navezený písek rozprodán. Dodatečně rovněž bylo zjištěno, že v těchto místech není stálé vody.

☞ *Obec. rozpočet na r. 1947* Obecní rozpočet na rok 1947 schválen ve schůzi nár. výboru 1. října 1946. V řádném hospodaření: potřeba Kčs 125.277, úhrada Kčs 48.953. Schodek Kčs 76.324. V mimořádném hospodaření: potřeba Kčs 85.000, úhrada Kčs 85.000. Schodek žádný. Schodek v řádném hospodaření bude uhrazen výnosem 200% přírážky k dani domovní a činžovní a 400% přírážkou k ostatním daním. Přírážky přinesou obnos Kčs 26.724. Zbývá neuhrazený schodek Kčs 49.600, na jehož úhradu zažádáno o zemský příspěvek.

☞ *Obec. dávky* Aby naše obec mohla žádati o zemský příspěvek, musela vybírat všechny předepsané obecní dávky. V roce 1946 byly tyto dávky vybírány poprvé a vynesly: dávka z lih. nápojů Kčs 2000, ze zábav Kčs 10.926, ze hry v karty a kuželky Kčs 946. Celkem dávky Kčs 13.872.

☞ *Sokol* V sokolovně bez dluhů se pracovalo radostněji. Činnost byla po celý rok rušná. Stručný přehled: 17 schůzí výborových, 8 schůzí členských, 3 schůze cvičitelského sboru, 1 schůze Sdružených tělocvičných jednot (14. února), 1 veřejné cvičení Sokola a oslava 25tiletého trvání Sokola ve Velké (18. srpna), 2 tělocvičné besídky (10. března a 27. října), 3 divadelní hry pro dospělé, 2 divadla pro děti a 1 mikulášská nadílka pro děti. Dále Sokol spoluúčinkoval při 5 oslavách pořádaných Místní radou osvětovou o významných dnech celonárodních.

☞ *Činovníci Sokola* O tuto bohatou činnost se zasloužili tito činovníci:

Starosta: Bezděk Vojtěch, malorolník, čís. 35.

Místostarosta: Jordán Adolf, řídící učitel, č. 80.

Jednatel: Baborová Marie, učitelka, č. 96.

Pokladník: Babor Jan, úředník ONV, čís. 96.

Náčelník: Vágner Miroslav, čís. 31.

Náčelní: Vágnerová Olga, čís. 31.

☞ *Vzrůst členstva* Počet členstva se v roce 1946 zvýšil. Nově přistoupilo 36 mužů a 23 ženy, tj. 59 členů a 9 do dorostu. Koncem roku jednota Sokol vykazovala: 70 mužů a 44 žen = 114 členů, 26 dorostenců a dorostenek a 50 žáků a žaček.

Sokolovna byla nově vymalována nákladem Kčs 6.600.

☞ *Úmrtí* Zaznamenávám jen úmrtí dvou mladých dívek. Dne 10. února 1946 zemřela *Jarmila Šlosarová*, dcera Ludvíka Šlosara, železničního zaměstnance, čís. 94, po delší nemoci v mladém věku 25 let. Stala se obětí zákeřné nemoci, tuberkulózy. Byla to krutá rána pro rodiče, tím větší, protože Šlosarovi před 2 roky pochovali svého jediného syna Miroslava, rovněž mladistvého. Pohřeb byl slavný, hudba, družičky, mládenci, Sokoli a velká účast lidí.

Tragická smrt postihla mladou 15letou dívku *Marii Tománkovou*, dceru rolníka Jana Tománka, čís. 41. Dne 5. prosince 1946 k večeru, když vracela se ze zemědělské školy v Drahotuších přes Hranice domů, byla zachycena a přejeta na silnici před vojenskou akademií nákladním vojenským autem. Nešťastné děvče utrpělo nárazem tak těžké zranění, že při převozu autem do nemocnice v Hranicích cestou zemřela. Staří rodiče Tománkovi div se žalem nezhroutili nad ztrátou nejmladší a jediné dcerušky Mařenky. Jedinou útěchou v nezměrném žalu jim zůstalo vědomí, že vychovali a mají ještě čtyři zdravé, statné syny. Slavného pohřbu 9. prosince 1946 zúčastnila se celá vesnice. Nad hrobem promluvil říd. učitel Ad. Jordán.

☞ *Zimní čas* Od 1. prosince 1946 byl zaveden tzv. „zimní čas“. Hodiny byly posunuty podle normálního slunečního času o 1 hodinu zpátky. Tato novota trvala přes zimu, ale neosvědčila se.

☞ *Noční hlídač* Nočním hlídačem byl od 1. července 1945 Jan Šenk, dělník na odpočinku, čís. 54. Za rok 1946 obdržel obnos Kčs 16.846, tj. asi Kčs 1.400 měsíčně.

Rok 1947

☞ *Přehled roku* Rok 1947 byl rokem katastrofálního sucha, které až ohrozilo výživu lidu v naší republice. V prosinci 1946 napadlo hodně sněhu a nastaly větší mrazy. V lednu 1947 zima přituhla a uhodila pořádná zima a mrazy až -22 °C, v únoru sněhové bouře a závěje. Na cestách přerušena i doprava, silnice musely být prohazovány. V druhé polovici února přestalo se ve školách topiti pro nedostatek uhlí. Pravidelné vyučování bylo zastaveno a žáci docházeli občas do školy jen pro úlohy. V březnu zima trochu povolila a bylo vyučováno pravidelně denně, ale jen v jedné vytopené učebně, do konce března. Dlouhotrvající zima a silné mrazy nadělalo všude mnoho škod. Na poli vymrzlo obilí, v lesích velké polomy stromů. Zajíci zle řádili a ohlodali do úplného zničení mnoho ovocných stromků. V březnu 21. března nastal zlom zimy. Rychlé tání přivodilo povodeň na Veličce. Dubnové počasí bylo suché a teplé. Zemědělci pěkně a pohodlně zasedli jařiny, včas zasadili zeměáky. Ale v květnu uhodilo sucho a nezapršelo řádně ani v červnu. V červenci bylo již sucho přímo katastrofální. Žně byly asi o 14 dní dříve, ale obilí předčasně uzralé málo sypalo. O vodu pitnou a pro dobytek byla velká nouze. Potoky a studny vysychaly. Podzimní setí pro veliké sucho bylo velmi obtížné. V pozdějším podzimu občas popršelo, ale nouze o vodu trvala dále až do zimy.

☞ *Pomoc z Ruska* Pro katastrofální sucho v roce 1947 nestačila naše úroda na výživu obyvatelstva v naší republice. Proto naše vláda požádala Sovětský svaz o pomoc. SSSR nám potřebné obilí prodal a tím naši výživu zajistil.

☞ *Ovoce* V roce 1947 urodilo se všechno ovoce, zvláště mnoho švestek. Letního ovoce bylo na trhu nadbytek a proto bylo laciné, za 1 kg jablek 2–3 Kčs.

☞ *Povodeň, smrt dítěte* Ve dnech 20. a 21. března rozvodnila se Velička jarním táním. Nastala povodeň. Při této povodni dne 21. března odpoledne utopilo se malé 4leté děvčátko Miroslava Janásková z čí. 28, když nepozorovaně vyběhlo z domu na náves k rozvodněné Veličce.

☞ *Letní čas* Letní čas zaveden od 20. dubna 1947. V neděli ráno posunuty hodiny o 1 hodinu dopředu. Letní čas potrvál přes léto a na podzim od 1. října zrušen. Lidé na venkově si na tuto novotu těžko zvykali a v domácnosti a při práci na poli řídili se normálním časem.

☞ *Prodej obec. pozemků: Hrabůvce* Prodej obec. pozemku kamenolomu v Hrabůvce. Asi v roce 1939 prodala obec Velká část louky býčiny na sypání odpadového kamene kamenolomu v Hrabůvce. Byla o tom sepsána kupní smlouva, ve které se firma Geisler a Srna v Hrabůvce zavazuje, že za znečišťování potoka povoluje obci Velké po dobu 20 let, tj. do 3. dubna 1959, odvézt z lomu v Hrabůvce každé množství povrchového kamene, které obec Velká bude každoročně potřebovat. Tato smlouva nebyla tenkrát předložena obci Velké ku schválení. Proto byla schválena dodatečně ve schůzi národního výboru ve Velké dne 23. ledna 1947 za přítomnosti správce kamenolomu Emila Wichra jako zástupce správy kamenolomu.

☞ *Prodej obec. pozemků: manželům Hümmrovým* Při domku čí. 110 prodáno návsí ve výměře 71 m² manželům Frant. a Boženě Hümmrovým. Kupní cena za 1 m² 5 Kčs schválena ve schůzi národního výboru 1. května 1947.

☞ *Prodej obec. pozemků: manželům Dubským* Rovněž manželům Met. a Anežce Dubským, čí. 117, prodán obecní pozemek na rozšíření jejich stavební parcely ve výměře 53 m² po 5 Kčs za 1 m², což schváleno ve schůzi národního výboru 15. května 1947.

☞ *Hospodaření obce* Projednání výročních účtů za léta 1944, 1945 a 1946 vykonáno ve schůzi národního výboru 1. května 1947. Dříve ku projednání nedošlo, v roce 1945 pro události revoluční a v roce 1946 pro změnu předsedů MNV nebylo o výroční účty zájmu. – Současně projednány a schváleny výkazy obec. inventáře za léta 1944, 1945 a 1946.

☞ *Rozpočet na plemínky* Rozpočet chovu obecních plemeníků na rok 1947 vykazoval: na 2 plem. býky potřeba 44.100 Kčs, úhrada 17.766,70 Kč, schodek 26.333,30 Kč bude uhrazen vybíráním poplatku 120 za 1 krávu nebo jalovici. Na 2 plemenné kozy potřeba Kčs 6526,30, úhrada žádná. Schodek Kčs 6526,30 bude uhrazen vybíráním 55 Kčs skočného na 1 kozu. Chovatelé plemeníků zůstali jako roku minulého.

☞ *Obecní dávky* Protože naše obec je finančně nesoběstačná a žádá na krytí neuhrazeného rozpočtového schodku o zemský příspěvek, musí vybírat všechny předepsané obecní dávky. Tyto dávky v roce 1947 vynesly:

dávka ze zábav	5857,30 Kčs
dávka z nápojů	5617,– Kčs
dávka z karet a kuzelek	1064,– Kčs
dávka ze psů	1721,– Kčs
celkem	14. 253,– Kčs

☞ *Zemský příspěvek* V roce 1947 obdržela obec Velká poprvé na nekrytý rozpočtový schodek zemský příspěvek obnos 28.000. To byl pěkný přínos pro hospodaření naší obce.

☞ *Škola* Učitelé zůstávají z minulého roku nezměnění. Do zdejší národní školy dne 1. září 1947 nastoupilo: do I. třídy 32 žáků, do II. třídy 33 žáků, tj. celkem 65 žáků. Do měšťanské školy v Hranicích odešlo 14 žáků. – Opravy ve škole byly provedeny tyto: v roce 1946 vymalována II. třída, proveden nátěr venkovních oken v celé budově školní za 5700 Kčs a natřeny škol. tabule za 640 Kčs. V roce 1947: na dvoře pořízena nová betonová kanálová jímka za celkový náklad asi 500 Kčs. – Nový tyčkový plot postaven v září 1947 po severní straně školy nákladem 1900 Kčs. Celkové vydání na školu v roce 1947 činilo 25.073,10 Kč.

☞ *Místní školní rada* Za Protektorátu byly místní školní rady v roce 1943 zrušeny. Teprve po revoluci roku 1945 mohly býti zase obnoveny. V říjnu 1946 zvolil národní výbor 4 zástupce občanstva do obnovené místní školní rady. K ustavující schůzi nové místní školní rady došlo 22. ledna 1947. Předsedou zvolen Ad. Jordán, řídící učitel.

☞ *Hasičský sbor – dějiny* Stručné dějiny sboru dobrovolných hasičů ve Velké za 50 let od založení. Místní hasičský sbor byl založen v březnu r. 1896. Stalo se tak po velikém požáru, při kterém v suchém létě roku 1895 lehlo popelem za západní straně dědiny šest usedlostí, dom. čísla 1 až 6. Stanovy pro založení sboru připravil a napsal tehdejší nadučitel Josef Maňásek. Prvním starostou sboru byl starosta obce Josef Rýpar, rolník, čís. 39, prvním velitelem mlynář Alois Serbousek, čís. 26, jednatelem Karel Zlámal, rolník, čís. 46. Obec zakoupila pro hasičský sbor vozovou stříkačku na ruční stříkání za 1.100 zlatých. Současně zakoupeny cvičební obleky pro 30 činných členů. V roce 1929 upravena hasičská zbrojnice. Motorová stříkačka dvoukolová – zvaná Agregát – zakoupena po velikém požáru na kocandě v březnu 1934. Vyhořelo tenkrát čís. 65 a 66. Stříkačka motorová stála 28.000 Kčs. Jubilea 40tiletého trvání sboru vzpomenuť při župním hasičském sjezdu ve Velké 20. června 1937. – Za uplynulých 50 let pracovali ve zdejším hasičském sboru tiito vedoucí činovníci:

4 starostové – nejdéle třetí starosta Jan Bezděk, rol., č. 39 – 26 roků.

6 velitelů – nejdéle první velitel Alois Serbousek, mlynář, č. 26 – 22 roků

11 jednatelů – nejdéle Jan Bezděk, rol., čís. 39, a František Tománek, rol., č. 20 – každý po 11 roků.

Funkce vzdělavatele zavedena až v roce 1924. Prvním vzdělavatelem byl H. V. Karlíček, ředitel škody. Další vzdělavatelé byli Josef Cvek, řídící učitel, a Adolf Jordán, řídící učitel, každý po 7 roků. Počet činných členů v roce 1947 jest: 32 mužů a 1 žena, celkem 33 členů.

☞ *Oslava 50 let* Oslava 50tiletého trvání Sboru dobrovolných hasičů ve Velké konána v neděli 22. června 1947 s celodenním programem. Byl krásný letní den. Dopoledne o 10. hod. sloužena v místní kapli mše svatá. Vlastenecké kázání venku měl pan farář Fr. Vinklárek ze Stříteže. Po bohoslužbách šel průvod s hudbou v čele se státní vlajkou na sokolskou zahradu. Tam po vztyčení státní vlajky starosta sboru Ant. Urban, hostinský, č. 57, oslavu uvítáním zahájil. Dějiny sboru za uplynulých 50 let vypracoval a přednesl jednatel a vzdělavatel sboru Ad. Jordán, řídící učitel. Za obec pozdravil shromáždění předseda národního výboru Josef Fraš, čís. 114. Slavnostní proslov měl velitel okresní hasičské jednoty. Karel Hartl, řídící učitel ze Lhoty u Lipníka. Dopolední slavnost zakončena dekorováním starších a zasloužilých hasičů pamětními medailkami a diplomy. – Odpoledne bylo požární cvičení a potom taneční veselice na sokolské zahradě. Návštěva občanů místních i z okolí byla početná. Večer byla taneční zábava v obou hostincích – u Urbanů, č. 57, u Petrů, č. 42 – Oslava se opravdu vydařila. Celkový příjem ze slavnosti byl 24.178 Kčs, výdaje 9003,90 Kčs. Zbýl čistý výnos 15.174,10 Kčs.

☞ *Udržování hasičského sboru* Na udržování hasičského sboru přispívá obec pravidelně ročně určitým obnosem, v roce 1947 částkou 4000 Kčs. Kromě toho velkou část výdajů platí has. sbor z výtěžků zábav, plesů, letních slavností každoročně pořádaných a místními občany štědře podporovaných. Během těchto 50 let hájil a zachraňoval hasičský sbor majetek spoluobčanů při více povodních a při 15 požárech místních. Kromě toho zúčastnil se has. sbor 26krát při požárech v sousedních obcích. Hasiči v roce 1947 vyvinuli příkladně zvýšenou činnost. – Podrobné dějiny has. sboru ve Velké sepsal Ad. Jordán, říd. učitel, a jsou uloženy v archivu místního has. sboru.

☞ *Dar Sokola* Tělocvičná jednota Sokol ve Velké věnovala has. sboru k jubileu 50tiletého trvání dar 1000 Kčs.

☞ *Oprava has. zbrojnice* V měsíci červnu 1947 byla has. zbrojnice uvnitř i pozvenčí důkladně opravena. Uvnitř opraven strop, pozvenčí olíčený stěny, natřena vrata, pořízena nová pěkná tabule: „Hasičská zbrojnice.“ Opravy provedli členové has. sboru většinou zdarma.

☞ *Auto pro has. sbor* V listopadu 1947 usnesl se národní výbor zakoupit nákladní auto – konfiskát – pro has. sbor za 56.000 Kčs. Stalo se tak prostřednictvím okres. národního výboru v Hranicích. Fondu nár. obnovy v Praze obnos 50.000 Kčs ve vázaných vkladech zaplatil národní výbor a 6000 Kčs v nových penězích složil has. sbor. Nákladní auto umístěno v has. zbrojnici, do níž bylo nutno od severní strany probourati nová vrata.

☞ *Žádost o přiděl lesa* V květnu 1947 znova podána žádost o přiděl panského lesa. Tentokrát žádáno o přiděl z lesa Háje, v katastru obce Střítež. Po mnoha intervencích u lesních úřadů i tato žádost byla bezvýsledná.

☞ *Obec. váha* Bylo zjištěno, že z rozestavěné obecní váhy byly během německé okupace rozkradeny všechny menší součástky a zbyly jen traversy a táhlo. Nebí tedy možno postavení a montáž váhy dokončiti.

☞ *Kanalisace* Přepracování rozpočtů na částečnou kanalizaci obce zadáno v listopadu 1947 firmě Sigma v Hranicích.

☞ *Stavební plán obce Směrný stavební plán obce Velké.* Aby se v budoucnu v naší obci nestavělo nahodile, usnesl se místní národní výbor 28. května 1947 dáti vypracovati upravovací směrný stavební plán obce. Měřické podklady pro tento plán provedl v letních měsících roku 1947 Ing. Frant. Sobotka, civilní geometr z Hranic, za odměnu 19.000 Kč.

Vypracování plánu zadáno 31. října 1947 firmě Ing. Jaromír Ambrož, architekt v Brně, za 16.100 Kčs. Celkem zapláceno za směrný stavební plán naší obce obnos 35.100 Kčs.

☞ *Nový silniční most Stavba nového silničního mostu přes Veličku a přeložení silnice přes pole a zahradu u čís. 37.* V roce 1947 došlo ke stavbě nového železobetonového silničního mostu přes Veličku na východní straně obce.

☞ *Přeložení silnice* Současně při tom přeložena část okresní silnice – nepřehledná zatáčka přes „kocandu“ u Fekarového čís. 62 – a vedena od nového mostu přes pole a zahradu Ferd. Valenty, čís. 37, přímým směrem do vesnice k Hrabovému č. 38. Finanční náklad hradil okres.

☞ *Rozšíření silnice* Silnice ve „výmolech“ byla značně rozšířena a získaná hlína odvážena na násyp stavby nové silnice přes Valentovu zahradu č. 37. Také křížovatka na „horácké“ u Pavelkového čís. 111 značně rozšířena, terén zvýšen, takže jest na obě strany pěkně přehledná. Stavba nové přeložené silnice byla dokončena až v roce 1948.

☞ *Stoleté jabloně padají* Při rozšiřování silnice ve „výmolech“, při skopávání severního břehu, muselo býti bohužel skáceno 5 krásně vzrostlých mohutných stoletých jabloň, patřících Ant. Hlavinkovi, maloročníku, č. 67. Stoleté jabloně padly za oběť veřejnému zájmu.

☞ *Rozpočet na rok 1948 Obecní rozpočet na rok 1948* projednán a schválen ve schůzi národního výboru 28. května 1947 v tomto sestavení:

V řádném hospodaření potřeba 157.394 Kčs, úhrada 86.393 Kčs. Neuhrazený schodek jest 71.001 Kčs. Schodek v řádném hospodaření uhradí se obecní přírážkou k daním jako v roce 1947 a na neuhrazený zbytek 71.001 Kčs bude zažádáno o zemský příspěvek.

V mimořádném hospodaření potřeba 346.500 Kčs, úhrada 270.000 Kčs. Schodek jest 70.500 Kčs, bude uhrazen výpůjčkami.

☞ *Platy – Obecního tajemníka* Obecnímu tajemníkovi Josefu Pučálkovi, bytem v čís. 10, upraven plat na obnos 1300 Kčs měsíčně. Schváleno ve schůzi MNV 6. listopadu 1947.

☞ *Ponocného* Ponocný Jan Šenk, čís. 54, dostal vypláceno za rok 1947 obnos 15.330 Kčs, tj. 1.227.50 Kčs měsíčně (asi 42 Kčs za 1 noc). Plat uhrazen vybíráním dobrovolných příspěvků od majitelů domů podle zastavěné plochy za 1 ar 26 Kčs. Pokladní a účetnické práce s platem nočního hlídače spojené zdarma vykonával Ad. Jordán, říd. učitel.

☞ *Kultura Divadla, oslavy.* Dne 1. ledna 1947 – na Nový rok – Sokol opakoval divadelní veselohru: G. Prokšová „Nevěsta s dukáty“ v sokolovně.

Dne 7. března 1947 Místní rada osvětová uspořádala vzpomínkový večer ku počtu 97. narozenin T. G. Masaryka v sokolovně. Program vyplnili místní učitelé se škol. dětmi.

Dne 11. května 1947 konána oslava Dne vítězství spojená s oslavou Svátku matek v sokolovně. Oslava zakončena dětskou divadelní hrou „Jabloňový květ“. Byla to zase obětavá práce místních učitelů se školními dětmi.

Dne 28. května 1947 oslaveny 63. narozeniny presidenta republiky dr. Edvarda Beneše v sokolovně. Pořadatelem byla místní rada osvětová. Vedli místní učitelé.

Okázalá oslava státního svátku „28. října“ uspořádána 28. října 1947 v sokolovně. Měla dvě části: I. Školní oslava, II. Sokolská besídka. V I. části žáci přednesli recitace, písně a předvedli národní tance. V II. části velmi zdařile vystoupili sokolští žáci a žáčky, směs národních tanců předvedly dorostenky, rytmickým výstupem mile překvapily sokol. ženy. Nacvičila náčelní Olga Vágnerová, čís. 31. Dvojhlasým sborem „Modlitba za vlast“ a státní hymnou zdařilá oslava ukončena. Režii měl Ad. Jordán, říd. učitel.

Taneční zábavy, plesy a výlety byly v roce 1947 pořádány:

4. ledna Železniční zaměstnanci z Hranic, ples v sokolovně – d. 950 Kčs

12. ledna Lidová strana, ples v hostinci u Petrů, čís. 42 – d. 525 Kčs

8. února Sokol, maškarní merenda v sokolovně – d. 963,70 Kčs

16. února Strana nár. socialistická v hostinci u Petrů – d. 345,30 Kčs

18. února Sokol, masopustní dozvuky v sokolovně – d. 251,30 Kčs

7. dubna Sokol, taneční zábava velikonoční pomlázková – d. 505 Kčs

4. května Komunistická strana v hostinci u Urbanů, č. 57 – d. 380 Kčs

17. srpna Sokol, veřejné cvičení s hudbou – (bez dárky)

večer taneční zábava – d. 402,50

31. srpna Lidová strana v hostinci u Petrů, č. 42 – d. 562,50

21. září Místní národní výbor, hodová taneční zábava v obou hostincích, čís. 42 a 57 – (bez dárky)

Čistý výnos 4073,60 Kčs věnován na postavení požární vodní nádrže v obci.

27. září Branci, taneční zábava u Petrů – d. 322,50 Kčs

5. října Strana nár. socialistická u Petrů – d. 543,50 Kčs

6. prosince Sokol, mikulášská taneční – d. 100 Kčs

Celkem vybráno na dávatel z zábav 5.851,30 Kčs

☞ *Úmrtí býv. starostů obce* Dne 3. května 1947 zemřel Antonín Nesvadba, malorolník, č. 70, v mladších letech krejčovský mistr. Pocházel ze Stříteže n. Lud. Po státním převratu v roce 1918 by Ant. Nesvadba v obec. volbách v roce 1919 zvolen starostou obce. Zemřel ve stáří 78 roků. K uctění jeho památky věnovali členové národního výboru věnec se stuhou a nápisem: „Zasloužilému starostovi věnuje Národní výbor“. Pohřeb byl 6. května 1947 na hřbitov v Drahotuších. Nad hrobem promluvil za obec předseda národního výboru Josef Fris, čís. 114.

V neděli 25. května 1947 zemřel František Bagar, rolník, č. 14, ve stáří 73 roků. Byl to pilný a příčinlivý rolník, zakládající člen hasičského sboru v roce 1896, dlouholetý činovník hasičský (21 roků pokladníkem, mnoho let místostarostou sboru). Za zásluhy v činnosti hasičské byl jmenován čestným členem hasičského sboru. V obecní samosprávě byl dlouholetým členem obecního zastupitelstva, obecním radním a v obec. volbách v září 1923 byl zvolen starostou obce na další

4leté období. Jemu ku cti zvláště zaznamenávám, že se zasloužil o provedení elektrisace ve zdejší obci tím, že jako starosta obce při hlasování svým hlasem rozhodl pro elektrisaci obce. Stalo se tak v památné schůzi obecního zastupitelstva a občanstva 4. listopadu 1925 (viz tato Kronika). Zemřelý byl také dobrým a horlivým včelařem. Pamatoval na rozšiřování včelí pastvy. O tom svědčí veliké košaté lípy u jeho stodoly, které by byl nedal ořezati, nebo skáceti za nic na světě. Byl to rázovitý a bodrý český sedlák, ryziho selského charakteru, neznající neupřímnosti a falše. Vždy a všude bylo na něho spolehnutí. Nikdy a nikde, kde se jednalo o dobro obce nebo hospodářský pokrok, nezklamal. Účast občanů na jeho pohřbu na drahotušský hřbitov byla veliká. Hasičský sbor, členové národního výboru s darovanými věnci doprovázeli zemřelého na poslední cestě. Nad hrobem rozloučil se s ním za národní výbor místopředseda Frant. Sedlák. O jeho zásluhách o obec, hasičský sbor a za včelaře promluvil procítěnou řeč A. Jordán, říd. uč., jako kulturní referent národního výboru a vzdělavatel hasičského sboru. Čest jeho památce!

Rok 1948

☞ *Počasí, úroda* Zima toho roku byla mírná. Koncem ledna přišly sněhové vánice a závěje sněhu na cestách. Ale začátkem února bylo teplo jako na jaře. Teprve v druhé polovině února přišly větší mrazy, až -18°C a nové závěje sněhové. Březen byl teplý, bez sněhu, rovněž v dubnu bylo teplé a suché počasí. Jarní práce na poli se dobře dělaly. Avšak koncem května, celý měsíc červen až do začátku července bylo studené a deštivé počasí. Sena se špatně sušila. Od půl července začalo pěkné počasí a potrvalo přes celé žně, které již v první polovině srpna skončeny. Obilí bylo pěkné a dobře sypalo. Koncem srpna již bylo deštivo a proto žně na horách špatné. V září a v říjnu pěkně, byl teplý, suchý podzim. Zemáků velká úroda. Podzimní setí prováděno za pěkného počasí. Ale první podzimní mráz překvapil velmi brzy. V pondělí 11. října velký mráz zničil letní květiny. Jiřiny úplně pomrzly. A potom zase celý říjen teplo, sucho. V listopadě nastalo škaredé počasí, deště, plískanice a mlhy. Koncem listopadu napadl sníh a na silnicích bylo velké náledí, které se opakovalo i v prosinci. Na vánoční svátky zamrzlo – 21. prosince mráz -17°C – a byla pěkná vánoční zima pod sněhem.

☞ *Ovoce* Ovoce bylo málo. Cena za jablka: za padavky 2,50, za letní druhy 6 Kčs, podzimní a zimní 8 až 10 Kčs za 1 kg. Majitelé ovoc. zahrad byli povinni dodatí předepsaný kontingent ovoce do výkupního skladu v Hranicích, ostatní mohli prodávati volně.

☞ *Únorové události* Ve dnech 20. až 25. února 1948 – v šesti únorových dnech – prožíval náš pracující lid chvíle politického napjetí, události historické. Ministři strany národně socialistické, strany lidové a slovenské strany demokratické podali 20. února demisi, opustili národní frontu, vystoupili z vlády, aby tím znemožnili práci ve vládě. Pracující lid shromažďoval se na táborech lidu

ve všech větších městech, na závodech, aby slyšel hlas předsedy vlády Klementa Gottwalda: „Tvořte v obcích, zákresech a krajích akční výbory národní fronty z demokratických a pokrokových představitelů všech stran!“ Demise odstoupivších ministrů byla konečně prezidentem republiky dr. Edv. Benešem na naléhání komunistické strany a pracujícího lidu přijata dne 25. února 1948.

☞ *Akční výbor* Tak i v naší obci utvořen místní akční výbor národní fronty. Byl 7členný. Předsedou zvolen Josef Šatánek, železniční zaměstnanec, bytem v čís. 45.

☞ *Obnovený národní výbor* Také místní národní výbor byl po únorových událostech změněn a doplněn některými novými členy. Sestavení obnoveného národního výboru prováděl místní akční výbor. Obnovený národní výbor tvořili tito občané:

- | | |
|-----------------------------------|--|
| 1) za stranu komunistickou: | Sedlák František, malorol., čís. 40
Nevrla Josef, zaměstn. v Sigmě, č. 109
Feikus Ladislav, dělník, č. 104
Krutilová Anna, v dom., č. 68
Michálek Otakar, č. 83
Machalka Mirosl., č. 83 |
| 2) za stranu nár. socialistickou: | Ryška Ant., okr. cestář, č. 83
Šťastný Ludv., zam. ČSD, č. 89 |
| 3) za stranu soc. demokratickou: | Doskočil Jan, mlynář, čís. 26
Babor Jan, úředník, čís. 97
Blaha Jan, zaměstn. ČSD, č. 98
Müllerová Marie, obchodnice, č. 83 |
| 4) za stranu lidovou: | Tománek Frant., rolník, č. 20
Jakeš Alois, rolník, č. 8
Michálek Bohum., malorol., č. 10 |

Tento národní výbor jest 15tičlenný.

Předsedou zvolen Frant. Sedlák, malorolník, čís. 40 ze strany komunistické.

☞ *Tragická smrt* Dne 10. března 1948 oznámena rozhlasem z Prahy zpráva o tragické smrti ministra zahraničí dr. Jana Masaryka. Tato neočekávaná zpráva vzbudila mezi lidem vzrušení a smutek.

☞ *Rozpočty* Rozpočet hospodaření obec. plemeníků na rok 1948 schválen ve schůzi národního výboru 24. května 1948. Chování jsou 2 býci a 2 plem. kozli. Jeví se potřeba 61.961, úhrada 21.076, schodek 40.885 Kčs bude uhrazen skočným poplatkem z 1 kusu hovězího 175 Kčs a z 1 kozy 50 Kčs. Počet dobytka k 1. lednu 1948 jest: 195 kusů krav a jalovic, a 116 koz. Ku plem. kanci byli chovatelé prasnic přiděleni do Olšovce.

Obecní rozpočet na rok 1949 schválen ve schůzi národ. výboru 24. května 1948, zahrnuje v sobě i školní rozpočet.

Školní rozpočet vykazuje potřebu 30.000 Kčs, která bude uhrazena obcí Velkou, obnos 25.322, a Lhotkou, obnos 4.678.

Hlavní obecní rozpočet vykazuje: V řádném hospodaření potřebu 174.779, úhradu 85.936. Schodek v řádném hospodaření 88.843 Kčs. V mimořádném hospodaření potřeba 332.500, úhrada 320.000, schodek 12.500 Kčs.

Schodek v řádném hospodaření uhradí se přírážkovým přidělem, obnos 26.724, a nekrytý schodek 62.119 má být vyrovnán zemským příspěvkem, o jehož povolení bylo zažádáno.

☛ *Ošetřovatelé plemenů* Změna ošetřovatele plem. býků nastala na jaře 1948, protože se Josef Frajs, čís. 114, ošetřování býků vzdal. Od 16. května 1948 byl ustanoven nový ošetřovatel Fr. Bílý, rolník, čís. 16. Býci 2 převedeni do jeho chléva. Podrobná chovatelská smlouva schválena nár. výborem 19. dubna 1948.

☛ *Výroční účty* Výroční účty za rok 1947 projednány a schváleny ve schůzi národního výboru 8. dubna 1948. Vykazují tyto hlavní součty: V řádném hospodaření příjem 164.984,10, v vydání 162.500,70, hotovost 2.483,40 Kčs. V mimořádném hospodaření příjem 904,40, vydání 904,40, hotovost 0 Kčs. Současně projednány a schváleny výkazy inventářů obec. majetku za rok 1947.

☛ *Škůdci na ovocných stromech* V měsíci květnu 1948 byly ovocné stromy, zvláště jabloně, zamořeny velkým množstvím housenek zavíječe jablečného. Housenky zabalené v pavučinách sadaři sbírali a hubili. Zvláště při tom pomáhali starší žáci za vedení svých učitelů.

☛ *Obec. sady* Na podzim 1948 vysázeno v sadě „pod uřitou“ 20 třešní a na svahu tamtéž 20 akátů. Zakoupeno v Podhoří, třešně po 40, akáty po 5 Kčs, celkem zapláceno 1.000 Kčs. Zasadili členové Svazu mládeže. – Příjem za ovoce z obecních sadů, prodáno veřejnou dražbou, činil v roce 1948 obnos 5.385 Kčs.

☛ *Změna prezidenta rep.* Dne 7. června 1948 vzdal se svého úřadu pro nemoc prezident republiky dr. Edvard Beneš. – Dne 14. června 1948 zvolilo Národní shromáždění prezidentem republiky dosavadního předsedu vlády Klementa Gottwalda.

☛ *Sokolský slet v Praze* XI. všesokolský slet v Praze konal se od 20. června do 10. července 1948. Ze Sokola ve Velké zúčastnilo se sokolského sletu v Praze: 5 žáků a 5 žaček, 5 dorostenců a 4 dorostenky, 22 mužů a 21 žen. Cvičili všichni žáci a žačky, všichni dorostenci a dorostenky a 8 mužů a 8 žen. Já jsem se zúčastnil sletu v Praze jako starosta zdejší jednoty v sokolském kroji. XI. všesokolský slet byla nádherná a mohutná manifestace sokolstva, armády pro republiku. Škoda, že počasí během sletových dní bylo nestálé, chladné a často pršelo.

☛ *Stavba mostu a silnice* Na stavbě železobetonového silničního mostu a na nové silnici přes pole Ferd. Valenty, čís. 37, bylo i v tomto roce pokračováno.

☛ *Příděl lesa* V měsíci červnu 1948 byla obci vrácena nevyřízená žádost o příděl panského lesa z konfiskovaného lesního majetku. Podle získaných informací u lesních úřadů nemůže obec s přidělem lesa počítat. Zaznamenávám do kroniky proto, aby pozdější generace občanů viděla, že snaha po získání lesa pro obec zde byla.

☛ *Včelaření* Rok 1948 byl pro včely velmi nepříznivý. Včelstva byla na jaře velmi zesláblá a trpěla včelí nemocí – accarinosou, tj. roztočovou nákazou. Mnoho včelstev nesprávným léčením uhynulo. Studený květen a deštivé léto byly příčinou, že včelstva se mnoho rojila a nedala žádného medu.

☛ *Oslavy a divadla v 1. pol.* Dne 6. března 1948, v sobotu večer, uspořádal hasičský sbor na návsi před hasičskou zbrojnicí oslavu 98. narozenin býv.

presidenta republiky dr. T. G. Masaryka. Před ozdobeným obrazem zažehnuty řecké ohně. Proslov přednesl vzdělavatel Ad. Jordán. Státní hymnou oslava ukončena.

Dne 7. března 1948, v neděli odpoledne, uspořádala Osvětová rada oslavu 98. narozenin T. G. Masaryka v sokolovně. Pořad na jevišti vyplnili mládež Sokola a školní děti. Účast občanstva početná. – Ve dnech 6. a 7. března byly v obci na domech vyvěšeny prapory.

Dne 4. dubna 1948, v neděli večer, sehráli zde divadelní ochotníci Sokola z Paršovic pěknou operetu o 3 jednáních – „Perly panny Serafinky“. Hudbu řídil kapelník Rud. Klívar z Hranic. Návštěva místní i obecnstva z okolí byla veliká. Hra se velmi líbila.

Dne 8. května, v sobotu večer, pořádala Osvětová rada v sokolovně vzpomínkový večer na revoluci v r. 1945. Účinkovali žáci a učitelé zdejší školy.

Dne 9. května, v neděli odpoledne, konala místní národní škola oslavu „Dne vítězství“ spojenou s oslavou Svátku matek. Oslava konána v sokolovně a měla bohatý program, v části pro maminky velmi srdečný. Proslov ke Dni vítězství měl říd. učitel Ad. Jordán, k oslavě Svátku matek procítěně promluvila učitelka Marie Baborová. Návštěva, zvláště maminek, byla veliká.

Dne 28. května, ve čtvrtek ve 20 hodin večer, uspořádala Osvětová rada v sokolovně oslavu 64. narozenin presidenta republiky dr. Edv. Beneše. Program vyplnili žáci a učitelé zdejší národní školy. – Proslov měl říd. učitel Adolf Jordán.

☛ *Úmrtí předsedy MNV* Dne 21. března 1948 náhle zemřel Josef Šatánek, železniční zaměstnanec v Ostravě, bytem ve Velké čís. 45, rodák z Olšovce. Byl po revoluci od roku 1945 předsedou místní organizace komunistické strany a letos po únorových událostech stal se předsedou místního akčního výboru národní fronty. Železničářská hudební kapela doprovázela pohřební průvod na hřbitov v Drahotuších. Za obec a místní akční výbor pověřen proslovem nad hrobem Ad. Jordán, říd. učitel.

☛ *Pohřeb žákyň* Dne 20. května 1948 zemřela v hranické nemocnici žákyň 3. post. ročníku Anežka Bílá, dcera rolníka Fr. Bílého, č. 16. Podlehla žaludeční otravě z nezralých angreštů. Pohřeb byl v neděli 23. května na drahotušský hřbitov. Slova útěchy zarmouceným rodičům a na rozloučenou přednesla jedna spolužačka a říd. učitel Ad. Jordán. Bylo to zdravé, velmi živé děvče a velmi pilná a dovedná sokolská žačka.

☛ *Úmrtí presidenta dr. Edv. Beneše* Úmrtí presidenta republiky dr. Edvarda Beneše. Dne 2. září 1948 zemřel druhý prezident Čsl. republiky dr. Edvard Beneš. Zemřel na svém letním sídle v Sezimově Ústí. K uctění jeho památky uspořádala místní rada osvětová ve středu večer dne 8. září v sále sokolovny smuteční trýznu. Program:

1. Zahájení.
2. Recitace básně „K 3. září 1948“, přednesla dorostenka Sokola.
3. Národní píseň „Už mně koně vyvádějí“, dvojhlasně žáci národní školy.
4. Proslov o životní práci a zásluhách pres. dr. E. Beneše o naši vlast měl říd. učitel Ad. Jordán.
5. Zakončení: „Modlitba za vlast“, dvojhlasně zazpívali žáci národní školy.

Tryzna byla krátká, ale dojemná a povznášející. – I vesnice měla smuteční tvář. Okna domů byla vyzdobena obrazy zemřelého presidenta dr. E. Beneše, na domech byly vyvěšeny černé prapory nebo ve státních barvách.

☛ *Škola národní* Rok 1948 jest pro školství v Čsl. republice rokem historickým. Byl vydán nový školský zákon 21. dubna 1948, kterým sjednoceno veškeré školství v naší republice. Škola obecná se bude nazývat podle nového zákona škola národní. Náš starý nápis na škole „Národní škola“ bude zase časový. Řídící učitel se stává ředitelem školy. – Na zdejší škole národní se učitelé nezměnili: Jordán, Baborová.

Počet žáků 1. září 1948: v I. třídě 33 žáků, ve II. třídě 33 žáků, celkem v národní škole 66 žáků.

Škola měšťanská se nazývá podle nového zákona škola střední a má 4 třídy. – Do školy střední postoupilo z naší školy 10 žáků. – Ve školní budově provedeny běžné udržovací opravy. Celkové roční vydání na školu v roce 1948 činilo 31.770,70 Kčs.

☛ *Hasičský sbor* Na valné hromadě hasičského sboru 23. ledna 1948 změnili se někteří činovníci. Starosta sboru Ant. Urban, hostinský, čís. 57, se funkce vzdal pro pokročilé stáří 79 r. a byl zvolen čestným starostou sboru. Jmenovaný jest 40 roků hasičem, z toho 23 let jako starosta sboru. Rovněž Ant. Fekar, malorolník, čís. 62, se vzdal funkce velitele po 13 letech, rovněž pro pokročilé stáří. Vzdělavatel Ad. Jordán, říd. učitel, vzdal se funkce jednatele po 7 letech pro veliké zaneprázdnění jinými veřejnými úkoly a funkcemi. Na další 3leté období zvoleni tito činovníci:

starosta Josef Bílý, želez. zaměstnanec, čís. 17

místostarosta Ant. Fekar, malorolník, čís. 62

velitel Vojtěch Bezděk, malorolník, čís. 35

jednatel Josef Ličman, rolník, čís. 36

pokladník Frant. Tománek, rolník, čís. 20

vzdělavatel Adolf Jordán, ředitel školy

Činnost během roku 1948: 1 valná hromada, 10 schůzí výborových, 2 sborové školy, několik požárních cvičení, 2 taneční zábavy, 2 oslavy (7. března a 17. října), 8. srpna zájezd do Kroměříže na krajský sjezd hasičstva a zemskou výstavu.

☛ *Přednášky, oslavy 2. pol. Památný den 28. října a oslava 30.výročí Čsl. republiky* uspořádána byla v sokolovně ve čtvrtek odpo. 28. října 1948 s tímto programem: recitace, zpěvy, tanečky žáků a žákyň národní školy. Přednášku k 30. výročí republiky měl učitel Josef Blažek z Hranic. – Po přednášce promítal film ze života presidenta T. G. Masaryka. Oslavu pořádal místní akční výbor národní fronty. Vedl a řídil Ad. Jordán. V obci vyvěšeny prapory.

Dne 7. října na vyzvání okresní rady osvětové uspořádána v sokolovně *přednáška*: „Deset let po Mnichově“. Přednáškou vzpomenu 10. výročí Mnichovské zrady. Přednášel štábní kapitán Vrbický z Hranic. Přítomno 55 os.

52. narozenin presidenta rep. Klementa Gottwalda vzpomenu dne 21. listopadu 1948 na oslavě v sokolovně. V programu účinkovali žáci a žáčky národní školy. Proslov měl štábní rotmistr Josef Bakala, bytem v č. 43. Na zakončení

zazpívána Píseň práce a Státní hymna. Pořadatelem byla místní rada osvětová. Vedl a řídil A. Jordán, řed.

Mikulášská besídka. Dne 5. prosince 1948 uspořádal Sokol Mikulášskou besídku pro děti s nadílkou. Byly poděleny všechny přítomné děti v sokolovně.

☞ *Protistátní letáky* V měsíci září 1948 byly v republice rozšiřovány nezodpovědnými lidmi letáky, kterými měl být pobuřován lid k protistátní činnosti. Také v naší obci bezpečnostní orgány takové letáky zadržely. Provinilci byli zajištěni a odsouzeni do vězení.

☞ *Hostinec č. 42* Hostinec čís. 42 patřící Amalii Petrové byl v měsíci září uzavřen. Důvod k uzavření hostince nebyl veřejně oznámen.

☞ *Taneční zábavy* Taneční zábavy, plesy. Dávka ze zábav. V roce 1948 byly pořádány tyto taneční zábavy a pořadatelé platili pro obec 20% dávku z každé prodané vstupenky.

4. ledna 1948 Lidová strana, ples v hostinci č. 42, d. 745 Kčs

1. února 1948 Sokol, maškarní ples v sokolovně, d. 780 Kčs

8. února 1948 Strana národně socialistická, taneční zábava v hostinci č. 42, d. 1021,50 Kčs

20. března 1948 Odvedenci v sokolovně, d. 200 Kčs

28. března 1948 Hasičský sbor, taneční zábava v hostinci čís. 42, d. 1624,50 Kčs

11. dubna 1948 Komunistická strana, taneční zábava v sokolovně, d. 1000,50 Kčs

9. května 1948 Sokol, taneční zábava v sokolovně, d. 453 Kčs

19. září 1948 Hasičský sbor, taneční zábava v sok., d. 1132 Kčs

25. září 1948 Branci, taneční zábava v sokolovně, d. 580 Kčs

6. listopadu 1948 Sokol, taneční zábava v sokolovně, d. 546,20 Kčs

4. prosince 1948 Čsl. svaz mládeže, taneční zábava v sokolovně, d. 134,20 Kčs
Celkem na dávce ze zábav vybráno 8216,90 Kčs

☞ *Kanalizace* V prosinci 1948 dodala firma Sigma v Hranicích přepracované rozpočty na kanalizaci obce. Prováděti kanalizaci zatím není možno, dokud zemský úřad neprovede komisionelní řízení v naší obci.

Rok 1949

☞ *Počasí* Rok 1949 započal neobvykle mírnou zimou. Začátkem měsíce ledna bylo teplo, bez sněhu, počasí jako na jaře. V lednu a v únoru byla zima celkem velmi mírná. Teprve v březnu uhořela velká zima. Byly bouře a vichřice sněhové, velké závěje sněhu na polích a na cestách. Dne 7. března byl velký mráz -18 °C až -20 °C. Mnoho zpěvného ptactva, zvláště skřivanů, pomrzlo. I začátek dubna byl chladný a deštivý. Jarní setí se tím opozdilo. V květnu byly časté bouřky a lijáky. Začátkem června asi týden přišla veliká horka, ve stínu až +30 °C, ale potom téměř po 3 týdny přišlo. Sušení sena bylo velmi obtížné a opožděné. Rovněž žně se tímto počasím značně opozdily až na konec července. Obilí bylo moc polehlé, zvláště rži. Zemědělci posekli polehlé obilí ručně kosami, ostatní

obyčejnými žacími stroji koňmo. Samovazač ze státní traktorové stanice z Lipníka přijel až ve čtvrtek 28. července a pracoval jenom 1 den. Sečení polehlého obilí šlo mu velmi obtížně. Zemědělci nebyli s jeho prací spokojeni.

☞ *Úroda* V dalším průběhu žní bylo počasí dosti stálé. Úroda byla obstojná, až na to, že moc polehlé rži málo sypaly. Zemáků se dosti urodilo, na mokřých polích černaly. Podzim byl suchý a teplý, pro sklizení brambor, řepy a podzimní setí a jiné polní práce příznivý. Až v listopadu nastalo počasí škaredé, deště, mlhy a samé bláto. Až začátkem prosince začalo mrznout, o vánocích byla pěkná, mírná zima.

☞ *Ovoce* Ovoce byla toho roku velká úroda. Třešní bylo dost, jablek, hrušek mnoho, jenom švestek (karlátek) bylo méně. Vlašských ořechů bylo neobvykle mnoho, na větvíčkách květních trsy až po 5 i více ořeších. Jediným oprávněným vykupovačem ovoce byla sběrna ovoce v Hranicích. Platila za jablka padaná 3,50 za 1 kg, trhaná 6,- až 10,-, za ořechy za 1 kg 70,- Kčs.

☞ *Stavební plán obce* Stavební směrný plán obce Velké. Architekt Ing. Jar. Ambrož z Brna předložil 6. května 1949 4 výtisky směrnicového upravovacího plánu naší obce. Dva výtisky jsou kolorované. Je to pěkně vypracovaný plán, podle kterého mají být v budoucnu prodávána stavební místa a povolovány novostavby. Zapláceno 16.100 Kčs.

☞ *Přeložení silnice* Na stavbě přeložené silnice přes Valentovo pole a zahradu (čís. popis. 37) bylo i v tomto roce pokračováno.

☞ *Rozpočet plemeníků* Rozpočet chovu obec. plemeníků na rok 1949 byl sestaven a schválen v tomto znění: potřeba na 2 býky a 2 kozy 61.590 Kčs, úhrada 19.410 Kčs, schodek 42.180 Kčs se uhradí vybíráním skočného 190 Kčs z 1 kusu hovězího a 55 Kčs z jedné kozy. Pro plemenného kance byli chovatelé prasnic přiděleni do Olšovce.

☞ *Výroční účty* Výroční účty za rok 1948 projednány a schváleny ve schůzi národního výboru 24. března 1949. Vykazují tyto obnosy: v řádném hospodaření příjem 320.408,80 Kčs, vydání 291.793,20 Kčs, hotovost 31. prosince 1948 28.615,60 Kčs; v mimořádném hospodaření příjem 28.232 Kčs, vydání 28.232 Kčs, hotovost 31. prosince 1948 0 Kč.

☞ *Obecní dávky* Obecní dávky za rok 1948 vynesly:

10% dávka z nápojů	12.780 Kčs
dávka ze zábav	8.216 Kčs
dávka z karet a kuzelek	848 Kčs
dávka ze psů	po 80 Kčs za psa
za 66 psů za rok 1947	5.280 Kčs
za 64 psů v roce 1948	5.120 Kčs
Celkem dávky	32.249 Kčs

Dávka z používaných místností ještě v roce 1948 nebyla vybírána.

☞ *Zemský příspěvek* Zemský příspěvek na účet roku 1948. Protože naše obec jest finančně nesoběstačná, tj. vlastní příjmy nestačí na rozpočtené výdaje, proto bylo i v roce 1948 zažádáno na nekrytý rozpočtový schodek o zemský příspěvek. Žádosti bylo vyhověno a obec Velká obdržela obnos 48.000 Kčs. Proto musí být v obci vybírány všechny dávky.

☞ *Stavby, opravy budov* V roce 1949 majitelé domů provedli některé přístavby, přestavby nebo opravy budov. V květnu František Sedlák, malorolník, čís. 40, provedl brezolitovou omítku na průčelní straně svého stavení. Michálek Ludvík, čís. 34, přistavěl a rozšířil komoru do zahrady souseda Vojtěcha Bezděka, čís. 35. Michálek Bohumil, malorolník, čís. 10, postavil novou přední zeď od podkůlní. V červnu František Šuba, rolník, čís. 22, provedl nadstavbu a novou střechu nad chlévem. V červenci mlynář Jan Doskočil, čís. 26, zboursal klenuté staré stropy nad chodbou a kuchyní a přestavěl celý byt v přízemí. V nadstavbě 1. poschodí zřídil nový byt.

☞ *Pětiletka* Pětiletý hospodářský plán rozvoje Čsl. republiky vešel v platnost dne 1. ledna 1949. Slavnostní zahájení konalo se v průmyslových závodech, na školách. Na vesnici se lidé o tuto „novotu“ moc nezajímali.

☞ *Letní čas* Letní čas zaveden opět od 10. dubna 1949 a trval do 2. října 1949. Hodiny byly posunuty 10. dubna o 1 hodinu dopředu. Lidé na tuto novotu si těžko zvykali a v domácnostech, na poli řídili se normálním slunečním časem.

☞ *Telefon* V týdnu od 12.–19. září 1949 provedena v naší obci stavba telefonu. Veřejná hovorňa byla umístěna ve školní budově v přízemí – v obecní kanceláři. Odbočka hovorňy jest na školní chodbě. Trvalo to několik roků, než ke stavbě telefonu došlo.

☞ *Ruština* Lidový kurs ruštiny – v naší obci první – byl zahájen ve zdejší škole v měsíci listopadu 1949 a trval přes zimu do konce května 1950. Vyučováno 1 večer v týdnu po 2 hodinách. Vyučoval student z hranického gymnasia M. Raab. Kurs vedl ředitel Ad. Jordán.

☞ *Sokol* V měsíci květnu 1949 na sokolské zahradě vykopán hluboký kanál asi 133 m dlouhý z betonových trub, směrem na východ přes Tománkovu zahradu, čís. 41, dále přes Sedlákovu zahradu, čís. 40, a vyústěn do mlýnské strouhy. Byla to nákladná investice, pro odvodnění sokolovny a pro plánovanou přístavbu záchodů, sprch a šaten velmi nutná. Členové Sokola a někteří jiní občané odpracovali tam mnoho hodin zdarma. Náklad za cementové roury asi 10.000 Kčs.

☞ *Zřízení mateřské školy* Od 1. září 1949 byla v naší obci otevřena mateřská škola. Umístěna byla v budově školy národní, čís. 80, v přízemí, v jedné místnosti, kde dříve bydleli svobodní učitelé. V poslední době sloužila tato místnost jako kancelář národní školy. Ředitelem nově založené mateřské školy se stal Ad. Jordán, ředitel školy národní, který po celý rok před tím o zřízení mateřské školy se staral a o její založení se nejvíce zasloužil. Učitelkou byla ustanovena Vlasta Vladařová, učitelka mateřské školy, bytem v Hranicích, odkud denně docházela. Dne 1. září 1949 bylo zapsáno do mateřské školy 24 dětí ve věku 3–4–5 let. Vydání na udržování mateřské školy v roce 1949 činilo 10.300 Kčs z dotace místního národního výboru.

☞ *Národní škola* Na národní škole v roce 1949 učitelé zůstávají jako roku předcházejícího:

A. Jordán a M. Baborová. Počet žáků podle stavu dne 1. září 1949: v I. třídě 34 žáků a v II. třídě 39 žáků, tj. celkem 73 žáků. Do střední školy v Hranicích

postoupilo 14 žáků. O prázdninách provedeny pravidelné roční udržovací opravy. Celkový náklad na školu národní byl v roce 1949 obnos 30.343,90 Kčs z pokladny místního národního výboru.

☞ *Rozpočet* Obecní rozpočet na rok 1950. Místní národní výbor ve schůzi 1. prosince 1949 projednal a schválil tento rozpočet na rok 1950: potřeba 121.910 Kčs, úhrada 72.210 Kčs, rozdíl 49.700 Kčs uhradí státní pokladna přiděly z vyššího rozpočtu.

☞ *Stříkačka* V prosinci 1949 zakoupena 1 nová stříkačka (pojízdná) na postřík ovocných stromů.

☞ *Úraz* Dne 22. července 1949 večer spadl z střešně Rudolf Valenta, rol. syn, č. 74. Narazil na tyčku v plotě a utrpěl velikou tržnou ránu na noze. Ještě v noci byl odvezen do nemocnice v Hranicích.

☞ *Oslavy* Oslava svátku matek konána v neděli odpoledne 15. května 1949 v sokolovně. Na programu bylo dětské divadlo: „O zakletém srdíčku“, pohádková hra se zpěvy a tanci. Spoluúčinkovali i dospělí. Nacvičila učitelka M. Baborová. Slavnost ukončena scénou k svátku matek.

Oslava státního svátku 28. října konána v neděli 30. října 1949 v sokolovně. Pořádala místní osvětová rada. Program připravili učitelé se školními dětmi. Školní oslava 53. narozenin presidenta republiky Klementa Gottwalda konána v sobotu 22. listopadu 1949 ve škole.

Veřejná oslava 70. narozenin Josefa Visarionoviče Stalina uspořádána 18. prosince 1949, v neděli odpoledne v sokolovně. Pořadatelem byla na pokyn vyšších úřadů místní osvětová rada. V programu spoluúčinkovaly školní děti, ochotníci ze svazu mládeže a ze Sokola. Účast občanů malá. Současně byla uspořádána v sokolovně výstava obrazů ze života J. V. Stalina.

☞ *Taneční zábavy* V roce 1949 byly pořádány tyto taneční zábavy a plesy:

8. ledna – Sbor dobr. hasičů, ples v sokolovně, dávka 924,– Kčs

6. února – Sokol, maškarní ples v sokolovně, dávka 1080,50 Kčs

27. února – Sousedský ples končinový v sokolovně, dávka 1004,10 Kčs

18. dubna – Komunistická strana, pomlázková taneč., dávka 1136,– Kčs

17. července – Hasičský sbor, odpoč. výlet s veřejným cvičením, večer taneční zábava v sokol., dávka 2.576,70 Kčs

24. září – Branci – taneční zábava v sokol., dávka 629,10 Kčs

8. října – Svaz mládeže, taneční zábava v sokol., dávka 381,50 Kčs

4. prosince – Sokol, mikulášská taneční v sokol., dávka 290,90 Kčs

Dávka ze zábav za r. 1949 celkem 8.022,80 Kčs.

☞ *Hasiči* Hasičský výlet pořádán na sokolské zahradě v neděli 17. června 1949. Slavnost zahájena průvodem vesnicí na sokolskou zahradu. V pestrém průvodu šlo 24 párů v národních krojích, hasiči a mnoho občanstva a mládeže. Na sokol. hřišti po vztýčení státní vlajky zatančilo 24 krojovaných párů – 6 kol – nár. tanec Moravskou besedu.

Tanec nacvičila členka has. sboru ses. Bohumila Hlavinková, čís. 82. Počasí bylo pěkné, ale trochu nejisté. Ani malá odpolední dešťová přeháňka zdařilou slavnost nezkažila. Hasičská slavnost ukončena večer taneční zábavou v sokolovně.

Hasiči v roce 1949 vykazují tuto činnost: 1 valná hromada, 10 schůzí výborových, 2 sborové školy, 1 ples, 1 výlet s veřejným cvičením.

☞ *Úmrtí* Úmrtí hasičského činovníka. Dne 5. ledna 1949 zemřel po krátké a těžké chorobě Antonín Urban, hostinský, čís. 57, vrchní četnický strážmistr v.v. ve věku 80 let. Byl rodem z Rudy na sev. Moravě. V mládí byl četníkem, ale ze zdravotních důvodů odešel předčasně asi 38letý do pense a usadil se s rodinou v roce 1907 ve Velké na hostinci čís. 57, který před tím koupil. Ve zdejší obci zařadil se činně do veřejného života. Byl spoluzakladatelem čtenářského spolku „Pokrok“. Přes 40 let byl činným členem hasičského sboru ve Velké, z toho 23 roků starostou sboru, a nakonec byl jmenován čestným starostou sboru. Byl také dlouholetým velitelem hasičské župy hranické. Byl spoluzakladatelem místní Tělocvičné jednoty Sokol v roce 1920 a jejím prvním starostou po 10 let. V obecní samosprávě býval radním, náměstkem starosty a členem místní školní rady. Za německé okupace byl jeho syn Alfred vězněn v německém koncentráku a Urbanův hostinec německé úřady na nějaký čas zavřely. Po revoluci v r. 1945, třeba již jako stařec 76letý, zůstal ještě duševně čilý a vedl samostatně hostinec dále. Třeba vzpomenout jeho záliby a jeho zájmu o myslivost. Býval nájemcem místní honitby. Pokročilě stáří, krátká ale těžká nemoc, toť závěr života výrazné osobnosti Antonína Urbana. Pohřeb s hasičskými poctami konal se v sobotu 8. ledna na hřbitov v Drahotuších. Za obec a za hasičstvo promluvil nad hrobem Ad. Jordán, ředitel, za společenstvo hostinských tajemník Smejkal z Hranic.

☞ *Narození* V roce 1946–1949 se narodilo:

v roce 1946 4 chlapci a 4 děvčata = 8 dětí

v roce 1947 8 chlapců a 4 děvčata = 11 dětí

v roce 1948 5 chlapců a 4 děvčata = 9 dětí

v roce 1949 3 chlapci a 4 děvčata = 7 dětí.

☞ *Sňatky* V roce 1946–1949 bylo sňatků:

v roce 1946 8 sňatků

v roce 1947 2 sňatky

v roce 1948 6 sňatků

v roce 1949 7 sňatků

☞ *Úmrtí* V roce 1946–1949 zemřeli:

v roce 1946:

18. ledna Tomečková Marie, čís. 3 – vdova výminkářka, 79 let

10. února Šlosarová Jarmila, č. 94 – u rodičů, 25 let

21. května Žabová Jaroslava, č. 39 – dítě, 3 roky

17. srpna Bezděková Frant., čís. 90 – vdova výmink., 84 let

2. listopadu Wagnerová Kristina, čís. 66 – vdova výmink., 72 let

9. listopadu Janásek Jan, čís. 22 – vdovec výminkář, 75 let

5. prosince Tománková Marie, čís. 41 – u rodičů, 15 let

v roce 1947:

3. února Sedláková Kristina, čís. 40 – vdova výmink, 74 let

11. března Jemelková Augustina, č. 1 – manž. výmink., 63 let

20. března Janásková Miroslava, č. 28 – dítě, utopení 3 roky

3. května Nesvadba Antonín, čís. 70 – ženatý krejčí, 78 let
25. května Bágár František, čís. 14 – vdovec rolník, 72 let
4. června Šlosar Josef, čís. 52 – dítě, 2 měsíce

v roce 1948:

20. ledna Čadrová Marie, čís. 19 – manželka stroj. zám., 27 r.
18. března Hapalová Marie, čís. 18 – manželka rolníka 41 r.
28. března Šatánek Josef, čís. 45 – želez. zaměstnanec, 59 r.
20. května Bílá Anežka, čís. 16 – žákyně nár. školy, 9 r.
3. července Ernestová Marie, č. 84 – manž. stavbyved., 66 roků
2. září Janásková Olga, čís. 31 – dítě, 1 den
20. září Foltýnek Ferdinand, čís. 42 – státní cestář, 50 roků
27. září Hümer František, čís. 110 – dělník v kamenolomu, 47 roků

v roce 1949:

5. ledna Urban Antoní, č. 57 – vdovec, strážmistr SNB, 8 r.
21. února Janásková Hana, čís. 31 – dítě, 5 let
22. února Rýparová Marie, č. 12 – manž. želez. zam., 64 r.
2. dubna Michálková Marie, č. 10 – vdova výminkář., 82 r.
14. dubna Hrabová Cecilie, čís. 38 – manželka výmink., 71 r.
25. května Slavíková Marie, č. 71 – vdova po želez. zam., 73 r.
28. května Hapalová Aloisie, č. 18 – vdo a výminkář., 78 r.
14. července Karman Frant., č. 83 – poštovní zříz. v.v., 78 r.
18. července Šenková Anna, č. 14 – manželka slevače, 27 r.
27. srpna Klvaňová Žofie, č. 50 – manž. krejčího – tetanus – 74 r.
2. října Šubrt Hubert, č. 33 – dítě, 2 roky.

Rok 1950

☞ *Počasí* Rok 1950 začal po vánocích mírnou zdravou zimou -8 °C, která v polovici ledna zesílila. Byly mrazy až -21 °C a velké sněhové vánice. V únoru byla zima mírná. – Jarní počasí bylo pro polní práce příznivé. Koncem dubna byla horka až +27 °C. Květen a červen byl rovněž teplý a suchý. Byla bída o zele-
lené krmivo.

☞ *Sucho* Bylo velké sucho. Od května do konce srpna velmi zřídka popršelo. Byla nouze o vodu. Téměř celý západní konec vesnice byl bez vody. Hospodáři vozili vodu pro dobytek z hrabovského potůčku a z potoka Veličky.

☞ *Žně* Veliké sucho uspíšilo žně. Začaly kolem 10. července a probíhaly velmi rychle. Začátkem srpna bylo po žních.

☞ *Úroda* Při mlácení obilí dobře sypalo, ale slámy bylo málo. Řepa urostla malá, zemějáky byly drobné. Teprve v září vydatněji zapršelo. Říjen byl chladný a deštivý, proto podzimní práce obtížné. Koncem října napadl sníh a škaredé počasí již zůstalo přes listopad až do prosince, kdy začalo zimní počasí. Vánoce byly pod sněhem, mrazy zesílily až na -17 °C. Byla pěkná vánoční zima.

☞ *Ovoce* Ovoce se urodilo velmi málo. Více zarodily třešně, švestky a ořechy.

☞ *Včely* Včelaři si tento rok pochvalovali. Včely nanosily mnoho medu, jak tomu bývá jedenkrát za 5–10 roků.

☞ *Prodejna „Jednota“* V místnosti obchodu smíšeným zbožím Frant. Váně, č. 108, otevřena 23. ledna 1950 prodejna „Jednota“ – smíšené zboží, v socialistickém sektoru. Vedoucím prodejny stal se Bedřich Zemánek, svob., 21letý, bytem v Lipníku n. B. Denně z Lipníka dojížděl vlakem. Obchodník a pekař Frant. Váňa, čís. 108, odešel do zaměstnání do Hranic, jako pekařský dělník.

☞ *Sběrna mléka* Na výzvu mlékárny v Hranicích zřízena v naší obci v měsíci září 1950 sběrna mléka v předsíni býv. hostince čís. 42 – u Petřů. Sběračkou ustanovena Mar. Müllerová, čís. 83, která současně sbírala i vejce na dodávku 1krát týdně, za odměnu z mlékárny.

☞ *Reorganizace MNV* V roce 1950 došlo k reorganizaci místních národních výborů. Dne 17. června 1950 na slavnostní schůzi v sokolovně byl ustaven nový místní národní výbor, který má 24 členů. Slavnostní schůze zahájena státní hymnou, potom následovala kulturní vložka – recitace, zpěvy a tance žáků národní školy. Slavnostní schůzi byli přítomni: zástupce okres. národního výboru soudr. Jos. Míša, za okres. akční výbor soudr. Jindř. Staša a místní akční výbor s. Alfr. Urban, č. 57, a obvodový tajemník soudr. Zaremba ze Stříteže.

☞ *Nový národní výbor* Rozšířený místní národní výbor tvoří tyto členové:

1. František Sedlák, zemědělec, čís. 40
2. František Šuba, zemědělec, čís. 22
3. František Tománek, zemědělec, čís. 20
4. Babor Jan, úředník ONV, čís. 97
5. Janásek Josef, stroj. zámečník ČSD, čís. 7
6. Krutilová Anna, vdaná v domácnosti, č. 65
7. Skopalová Nina, úřednice fy Sigma, č. 84
8. Vojtěch Bezděk, zemědělec, čís. 35
9. Jan Bláha, želez. zaměstnanec, čís. 98
10. Číhalová Marie, v zemědělské domácnosti, č. 24
11. Alois Jakeš, zemědělec, čís. 8
12. Ludvík Michálek, želez. zaměstnanec, čís. 34
13. Michálková Marie, v domácnosti, čís. 83
14. Josef Pučálka, tajemník MNV, čís. 10
15. Antonín Ryška, státní cestář, čís. 83
16. Rudolfová Božena, zaměstn. u voj. správy, čís. 42
17. Staňková Marie, zaměstnaná u pošty, čís. 5
18. Václav Šindler, želez. zaměstn., čís. 29
19. František Šenk, zemědělec – krejčí, čís. 76
20. Vladislav Hümer, železníc. zaměstnanec, čís. 110
21. Ludvík Horák ml. – svob. – želez. zaměstn., č. 72
22. Šťastná Božena, v domácnosti, čís. 89
23. Josef Vitonský, pokrývač, čís. 103
24. Josef Nevrla, stroj. zámečník, čís. 109

☞ *Rada nár. výboru* Rada nového národního výboru zvolena takto: předseda Frant. Sedlák, čís. 40 – roční odměna 4000 Kčs, současně jako referent bezpečnostní a plánovací – roční odměna 1250 Kčs
místopředseda Frant. Šuba, čís. 22, referent zemědělský – roční odměna 2000 Kčs

členové: Frant. Tománek, č. 20 – referent finanční, 1200 Kčs

Jan Babor, čís. 97 – referent školský, osvětový a tělových., 1000 Kčs

Anna Krutilová, čís. 65 – ref. sociální a zdravotní, 1000 Kčs

Josef Janásek, čís. 7 – ref. hospodářský a technický, 1550 Kčs

Josef Pučálka, čís. 10 – ref. zásobovací a distribuční, bez zvláštní ref. odměny
Referentské odměny s platem předsedy činily celkem 12.000 Kčs ročně. Byly vypláceny ¼letně.

☞ *Činovníci obecní* Tajemník: Josef Pučálka, čís. 10, průměrný měsíční plat 3.385 Kčs, včetně srážek až 4.080 Kčs.

Pokladník: Adolf Jordán, ředitel školy, měsíčně 500 Kčs.

Obec. sluha: Jan Šenk, výměnkář, čís. 54, měsíčně 1286 Kč.

Uklizečka: Božena Valentová, vdova, č. 42, za denní úklid obecní kanceláře a zvonění 220 Kčs měsíčně.

☞ *Státní pokladna pro obce* Zrušení obecních pokladen. Počínaje 1. lednem 1950 bylo veškeré obecní hospodaření zapojeno přímo do státní pokladny. Veškeré příjmy obecní budou odváděny do státní pokladny. Veškeré příjmy obecní budou odváděny do státní banky a potřebné peníze na výdaje budou zase ze státní banky vybírány. Obecní pokladny se tímto opatřením ruší.

☞ *Výroční účet za r. 1949* Výroční účet obecní za rok 1949 byl projednán a schválen ve schůzi národního výboru 13. dubna 1950 v tomto znění: v řádném hospodaření příjmy 264.331 Kčs, výdaje 254.627 Kčs, zůstatek 9704 Kč; v mimořádném hospod. příjmy 14.150 Kčs, výdaje 14.150 Kčs, zůstatek 0 Kčs. Zůstatek, obnos 9704 Kčs, převeden z poštovní spořitelny na podúčet MNV ve státní bance, tj. převeden do státní pokladny.

☞ *Sčítání lidu* Dne 1. března 1950 konáno bylo celostátní sčítání lidu. V obci Velké napočteno bylo 588 obyvatel. Sčítání prováděl obec. tajemník Jos. Pučálka po domech.

☞ *Vloupání* Vloupání do obecní kanceláře. Ze středy 29. března na čtvrtek 30. března 1950 v noci vloupali se neznámí pachatelé do obecní kanceláře ve školní budově čís. 80. Násilně otevřeli hlavní dveře, pootvírali skříně, zásuvky stolů, poškodili zámky, ale s nepořízenou odešli. Nenašli tam ani peníze, ani potravinové lístky, o které jim asi hlavně šlo. Bezpečnostní orgány pachatele nezjistily.

☞ *Očkování* V měsíci dubna 1950 provedeno v naší obci všeobecné ochranné očkování proti tuberkulose u mládeže od 18 let zdarma.

☞ *Mor drůbeže* Mor drůbeže – slepic – počal se šířit začátkem července 1950 ze západního konce vesnice. Začalo to u Šenků, čís. 76, a Bedř. Janáskové, čís. 7. Nemoc se rychle šířila směrem ke kapli, později se rozšířila po celé obci. V zamořených dvorech hynulo denně až 10–20 slepic, až do úplného vyhubení. Jen ojedinělé slepice nákaze vzdorovaly. Ochranné očkování nemoc poněkud

utlumilo. Uzavření – izolování – slepic ve dvorech a ochranné očkování v mnohem domech slepice zachránilo.

☞ *Státní matriky* V roce 1950 zaveden nový státní matriční úřad v Drahotuších pro Drahotuše a okolí. Naše obec Velká patří k matričnímu úřadu v Drahotuších. Ohlášení o narození, úmrtí, oddávky konají se na matričním úřadě v Drahotuších. Církve a jejich farní úřady byly zbaveny práva vésti matriky.

☞ *Mandelinka bramborová* Aby bylo zabráněno zvýšenému nebezpečí rozšíření mandelinky bramborové v našem kraji, byly nařizovány od okresního národního výboru v letních měsících častější hledací dny tohoto nebezpečného škůdce bramborových porostů. Při hledání pomáhaly i školní děti za vedení svých učitelů. V naší obci mandelinka se doposud neobjevila.

☞ *Stavba obecního rozhlasu* V měsíci červnu 1950, při ustavující schůzi nového MNV padlo rozhodnutí uskutečnit již dříve plánovanou stavbu veřejného rozhlasu v obci. Navrženo zakoupit starší rozhlasové zařízení města Hranic. Zvolena k tomu jednání komise: předseda nár. výboru František Sedlák, čís. 40, ředitel školy Ad. Jordán, jako obec. pokladník, a Aug. Vacula, čís. 25, elektrotechnik, jako odborný znalec. Koupě rozhlasového zařízení provedena dne 10. června 1950 na místním národním výboru v Hranicích za obnos 60.000 Kčs. V červenci zakoupeno a dovezeno od firmy Dřevona v Bystřici p. Host. 30 kusů telefonních sloupů. Dovezli je místní rolníci koňmo zdarma. V týdnu 4.–8. července sloupy po obci rozmístěny a zakopány. Práci provedli místní občané s chutí a nadšením zdarma. Všichni měli chuť do práce. Místní elektrikáři August Vacula, čís. 25, Mirosl. Pacák, čís. 23, natahovali vedení po vesnici a upravovali rozhlasovou ústřednu v obec. kanceláři ve škole. Něco jim také pomáhal Frant. Zlámal, čís. 46, elektrikář. Konečnou úpravu ústředny provedl soudruh Wik ze závodu Elektra v Hranicích koncem listopadu. Začátkem prosince dokončeno upevňování opravených a nově natřených amplicí. Dne 11. prosince rozhlas již na zkoušku hrál. Během týdne od 11. do 16. prosince elektrotechnik ze závodu Elektra zkoušel rozhlas a dokončoval práce. V sobotu 16. prosince 1950 odpoledne byl rozhlas prvním slavnostním vysíláním odevzdán veřejnosti. Náš rozhlas byl vybudován a zaplacen jen obětavou občanskou svépomocí. Na darech od místních organizací a spolků a sbírkou po domech bylo vybráno na rozhlas celkem 100.881,70 Kčs. Vydání s vybudováním rozhlasu činilo celkem 100.881,70 Kčs. O vybudování rozhlasu se staral, písemnou agendu vedl, finanční povinnosti na starosti měl Ad. Jordán, ředitel školy, jako obecní pokladník. Byla to práce veliká a starost nemalá. Společnou obětavostí občanů vykonáno veliké dílo, které bude provždy ku cti občanů obce Velké. Ústředna rozhlasu byla umístěna v obecní kanceláři ve školní budově.

☞ *Občanské legitimace* V roce 1950 byly vydány všem občanům starším 18 let nové občanské průkazy s fotografií. Prováděl obec. tajemník Josef Pučálka. Byla to veliká práce.

☞ *Veřejná knihovna* Pro nedostatek místa v obecní kanceláři ve školní budově přestěhována skříň s veřejnou knihovnou do výměnku Rudolfa Valenty, rolníka, čís. 74 (u kaple). Pěkná, suchá, světlá místnost vybičlena a upravena pro knihovnu.

☞ *Sloučení knihoven* Při likvidaci čtenářského spolku „Pokrok“ podle stanov, připadla knihovna tohoto spolku, 2 velké skříně, umístěné v hostinci u Urbanů, čís. 57, hasičskému sboru. Tento ji daroval obci Velké. Tím knihovna bývalého čtenářského spolku „Pokrok“ sloučena s veřejnou knihovnou koncem roku 1950. Byla rovněž přestěhována do výměny rolníka Rudolfa Valenty, čís. 74, u kaple. Knihovníkem byl toho roku rolník Frant. Tománek, čís. 20, který jest obecním knihovníkem již po mnoho let. V pracích knihovnických mu vypomáhala učitelka M. Baborová, č. 97.

☞ *Kulturní komise* Osvětové rady byly v roce 1950 zrušeny. Provedena likvidace majetku. Místo nich ustaveny při národních výborech *kulturní komise*. Ve schůzi nár. výboru 28. prosince 1950 ustavena tato místní kulturní komise: předseda: Jan Babor, čís. 97, jako kulturní referent nár. výb.

členové: Adolf Jordán, ředitel školy, Frant. Tománek, rolník, čís. 20, knihovník veř. knih., Mirosl. Machálka, čís. 83, za čsl. svaz mládeže, Věra Bláhová, čís. 98, za Sokol, Frant. Hoferek, důchodce, č. 70, za čsl. sovět. přátelství, Nina Skopalová, čís. 45, za komunist. stranu.

☞ *Školy* *Škola mateřská*. Správkyní školy a učitelkou na mateřské škole od 1. září 1950 byla Vlasta Vladařová z Hranic. Bydlela v Hranicích u rodičů a denně docházela nebo dojížděla na kole do Velké. Bylo zapsáno 24 dětí. Udržovací náklad za rok 1950 činil z rozpočtu národního výboru 7147,50 Kčs.

Škola národní. Učitelé zůstali jako v roce minulém: ředitel Ad. Jordán, učitelka M. Baborová. Podle stavu 1. září 1950 chodilo do školy národní: do I. třídy 34 žáci, do II. třídy 41 žáků = celkem 75 žáků. Do střední školy v Hranicích postoupilo 8 žáků. Ve školní budově provedeny běžné roční opravy. Celkový náklad na školu národní činil v roce 1950 obnos 14.021,20 Kčs z rozpočtu místního národního výboru.

☞ *LKR* Lidový kurs ruštiny. – V listopadu 1950 zahájen ve zdejší škole lido-
vý kurs ruštiny pro začátečníky. Kurs trval přes 3 zimní měsíce, jeden večer v týdnu 2 hodiny. Přihlásilo se jen 10 účastníků a docházelo jen 4–8 osob. Vyu-
čovala osvědčená učitelka ruštiny Jos. Koubková, býv. ředitelka měšťanské ško-
ly v Hranicích. Kurs byl bezplatný. Vedl jej ředitel školy Ad. Jordán.

☞ *Obecní sady* Ovocné obecní sady. – V roce 1950 na podzim bylo vysázeno v obecních sadech 120 ovoc. stromků ze školek K. Libosvára z Podhoří. Zapla-
ceno za ně s dovozem 4890 Kčs. Košíkář Jos. Rusek, čís. 88, upletl 110 kusů
ochranných košů na stromky po 45 Kčs. O obecní sady staral se obětavě Jakub
Vrbka, čís. 93, pošt. zřízenec v.v. Za různé práce v obec. sadech během roku
konané dostal zapláceno asi 5727 Kčs. Ovoce v roce 1950 nebylo, ale obecním
sadům věnována velká péče.

☞ *Zalesnění* Zalesnění v hájku u Hrabůvky. – V sobotu 18. listopadu 1950
odpoledně zasadili starší žáci naší školy žaludy na 8 a lesní louky v hájku.
Založili tím kousek nového dubového lesa. Při této výsadbě pracovalo 20 žáků
vedených ředitelem A. Jordánem a 7 starších občanů, většinou členů národního
výboru. Všichni pracovali zdarma.

☞ *Chov plemeníků* Chovatelem dvou plemenných býků byl rolník Frant.
Bílý, čís. 16. Dostával měsíční odměnu 1500 Kčs a naturálie od chovatelů dobyt-

ka po 40 kg ovsa za 1 kus. Kromě toho měl seno a lucerku z obec. pozemků a přiděl slámy. – Dva kozly ošetřoval Frant. Šlosar, malorolník, čís. 52, za roční odměnu 6000 Kčs a naturálie za 1 kozu 5 kg ovsa a seno z obec. luk. – Ke kancovi jezdili zdejší chovatelé prasnic do Olšovce. Koncem roku 1950 zakoupen plem. kanec v Nenakonicích, okr. Olomouc, za 9000 Kčs a umístěn u M. Číhalové, rolnice, čís. 24, k dalšímu chování jako veř. plemeník. – Pokladníkem chovu plemeníků byl Václav Skříčil, malorolník, čís. 51, za roční odměnu 300 Kčs. Dohled nad řádným hospodařením v chovu plemeníků měla chovatelská komise.

☞ *Žně* Žňové hlídky v roce 1950 konány od půl července do polovice srpna vždy jeden občan a jeden hasič od 22 hod. do 3 hod. ráno.

☞ *Kulturní podniky. Oslavy* Oslavy v roce 1950. – Dne 15. února 1950 večer v sokolovně konána „Beseda o únorových událostech“. Pořádal místní Čsl. svaz mládeže. Účast občanstva velmi malá.

Den 1. května 1950 „Svátek práce“. Byl to krásný májový den. Žáci, učitelé, občané zúčastnili se májového průvodu v Hranicích. Na domech vyvěšeny prapory.

☞ *Divadla Svátek matek.* V neděli 14. května 1950 na Svátek matek sehrála Tělocvičná jednota Sokol divadelní hru J. Petruse: „Janošík“. Hrál se odpoledne pro děti, večer pro dospělé. Režii měl Frant. Hoferek, důchodce, čís. 70. Tance a zpěvy nacvičila učitelka M. Baborová, č. 97. Po divadle uspořádána květinová scéna k Svátku matek. Návštěva dospělých, zvláště maminek, mládeže velmi početná. Sál sokolovny byl naplněn.

28. říjen. – Veřejné oslavy v roce 1950 na úřední pokyn nekonány. Ale lidé na první „28. říjen“ dosud nezapomněli.

Vzpomínka na 33. výročí Velké říjnové socialistické revoluce vykonána v neděli 5. listopadu 1950 v sokolovně. Uspořádala kulturní komise národního výboru. Účast občanů malá.

Velikonoční divadlo. – Na neděli velikonoční, dne 9. dubna 1950, sehrála mládež z ČSM časovou divadelní hru „Jsem horník a kdo je víc?“ Hra se našim lidem nelíbila.

Mikulášská besídka. – V neděli dne 3. prosince 1950 pořádal Sokol mikulášskou besídku s nadílkou pro děti v sokolovně. Účast dospělých i dětí veliká.

Divadlo „Kozí mléko“. – Na Štěpána, 26. prosince 1950, sehráli ochotníci Sokola časovou divadelní hru: „Kozí mléko“. Hra měla socialistické zaměření pro založení JZD na vesnici. Všem se líbila.

☞ *Dožínky Dožínky.* – V neděli 6. srpna 1950 pořádal Jednotný svaz českých zemědělců odpolední slavnost „Dožínky“. Dožínkovou scénu nacvičil ředitel Ad. Jordán. Večer byla taneční zábava v sokolovně.

Kabaretní večer. – Dne 18. listopadu 1950 byl uspořádán mládeži ze Sokola kabaretní večer na jevišti v sokolovně.

☞ *Taneční zábavy* Taneční zábavy, plesy a výlety. – Dávka ze vstupenek:

8. ledna 1950 hasičský ples v sokolovně, 934,70 Kčs

22. ledna 1950 ples Jednotného svazu čas. zemědělců, 656,– Kčs

4. února 1950 Sokol, maškarní merenda, 1085,30 Kčs

19. února 1950 Sousedský ples v sokolovně, 924,– Kčs

11. března 1950 Čsl. svaz mládeže, branci v sokol., 240,- Kčs
 18. března 1950 Komunistická strana, „Josefská“ v sokol., 523,70 Kčs
 27. května 1950 Čsl. svaz mládeže v sokol., 522,- Kčs
 16. července 1950 hasičský výlet, večer taneční zábava v sokolovně, 1848,- Kčs
 6. srpna 1950 Jedn. svaz čes. zemědělců Dožínky a večer taneční zábava v sokolovně, 1192,20 Kčs
 17. září 1950 Sousedé, hodová taneční zábava v sokolovně, 669,90 Kčs
 25. listopadu 1950 Jedn. svaz čes. zemědělců, odbor žen, taneční zábava v sokolovně, 366,80 Kčs
 31. prosince 1950 Svaz čsl.-sovětského přátelství, Sylvestrovská taneční zábava v sokol., 633,- Kčs

Celkem na dávce vybráno v r. 1950 9595,60 Kčs

☞ *Hasiči* Hasičský sbor v roce 1950 vyvíjel po celý rok pravidelnou činnost. Konal celoročně 14 schůzí výborových, 5 sborových škol, 1 taneční ples, 1 výlet na sokolské zahradě s okrskovým požárním cvičením. Od likvidujícího Čtenářského spolku Pokrok převzal knihovnu, kterou předal obci. Dále převzal krásný, vyšívaný spolkový prapor, který zůstane majetkem hasičského sboru. Činovníci zůstávají zvolení v roce 1948 (viz výše). Počet činných členů 33.

☞ *Kanalisace* Kanalisace obce. V říjnu 1950 provedeno komisionelní jednání o kanalizačním projektu obce Velké v západní části obce za účasti zástupce krajského národního výboru z Olomouce.

☞ *Rozhlas, zahájení* Zahájení veřejného rozhlasu konáno v sobotu 16. prosince 1950. Zahajovací proslov měl předseda nár. výboru Frant. Sedlák, čís. 40. Hospodář obce Jos. Janásek, želez. zaměstnanec, čís. 7, zhodnotil v rozhlasu vykonanou práci občanů a poděkoval jim. Rozhlas potom vesele vyhrával na poděkování všem občanům, kteří se o jeho vybudování zasloužili.

☞ *Noční hlídač* Obec Velká, snad jako jediná v okrese, má nočního hlídače, kterého si občané sami platí. V roce 1950 byl nočním hlídačem Jaroslav Janíček, dělník, bydlící ve výměnku v čís. 39. Dostával měsíční plat 1500 Kčs, který hradili majitelé domů podle zastavěné plochy svých usedlostí ve výši od 160 do 250 Kčs ročně za jedno domovní číslo. Vybíral a účetnický vedl obecní pokl. Ad. Jordán zdarma. Bylo s tím hodně práce.

☞ *Narození* V roce 1950 narodilo se ve Velké: 4 chlapci a 3 děvčata = 7 dětí.

☞ *Úmrtí* V roce 1950 zemřeli tyto občané:

7. dubna Julie Feikusová, výměnkářka, vdova, čís. 61, ve stáří 76 roků
 3. října Aloisie Pavelková, výměnkářka, vdova, čís. 105, ve stáří 80 roků
 3. října Josef Valenta, výměnkář, z čís. 47, který bydlel po mnoho let na odpočinku ve svém domku v Hrabůvce. Dožil se 83 let.
 12. října Jaroslav Andříšek, svobodný, čís. 87, ve stáří 38 r. Trpěl po několik let ochrnutím nohou. Smrt byla pro něj vysvobozením z trampot života.
 ☞ *Domek čís. 53* Změna majitele na domku čís. 53. Majitel domku čís. 53 František Bezděk, krejčí-vdovec, zemřel v roce 1945 ve stáří 80 let. Dědičkou domku se stala jeho vnučka, svobodná Marie Petřkovská. Ta se v roce 1950 odstěhovala z Velké ke svým příbuzným do Petřkovic. Domek si pronajal kovář

Frant. Hapala mladší, ženatý, který doposud bydlel se svoji rodinou u rodičů v čís. 58. Později v r. 1951 si František Hapala ml., domek čís. 53 koupil.

☞ *Zabíjačky* Domácí porážky vepřů – zabíjačky – povoloval i v roce 1950 okresní nár. výbor po dobrozdání místního národ. výboru. Žadatel musel mít splněny všechny předepsané dodávky v živočišné i rostlinné výrobě. Kdo neměl, tomu ONV zabíjačku nepovolil. Zvláště větší rolníci, kteří poměrně vysoké dodávky splnit nemohli, nesměli zabíjet. A v takových rodinách byl potom po celý příští rok nedostatek omastku.

Rok 1951

☞ *Počasí* Po vánocích roku 1950 byla zima nestálá. V lednu 1951 bylo počasí mírné a deštivé, v únoru teplo jako na jaře. Až koncem února se ochladilo, přišly sněhové přeháňky a plískanice. Teprve v březnu nastala opravdová zima, mrazy a sněhové závěje. Letošní zima byla opravdu rozmarná, ale celkem mírná. Měsíc duben byl pro jarní setí příznivý. Květen studený a deštivý. V červnu se počasí oteplilo a ustálilo. Senoseč byla dobrá. V červenci přišla velká horka, až +31 °C ve stínu, na slunci přes +40 °C. Žně se uspíšily a začaly v polovici července a skončily již začátkem srpna. Konec srpna byl deštivý.

☞ *Úroda* Úroda obilí byla průměrně dobrá. – Na podzim bylo počasí celkem suché a teplé, pro podzimní setí, sklizeň zemáků a řepy příznivé. Teprve v listopadu přišly občasně deště a v prosinci sněhové přeháňky. Ale celkem mírné a teplé počasí trvalo přes vánoce do měsíce ledna 1952.

☞ *Ovoce* Ovoce byla v roce 1951 dost velká úroda. Urodily se všechny druhy ovoce. Majitelé ovoc. sadů měli předepsanou povinnou dodávku ovoce. Z obec. sadů byla povinná dodávka 900 kg jablek. Ostatní ovoce prodáno zájemcům volně na stromech. Utrženo celkem 7315 Kčs. Ceny za ovoce: třešně 10–18 Kčs, meruňky 25 Kčs, ryngloty 8–10 Kčs, jablka 5–8 Kčs, padaná 3 Kčs, hrušky zimní 10–13 Kčs, ořechy vlašské 50–60 Kčs.

☞ *Správa obce. Pracovní plán* Správa obce jest jako v roce minulém (viz výše). – Pracovní plán MNV na rok 1951 přednesen na veřejné schůzi 19. ledna 1951. Rada NV bude zasedati pravidelně každý týden, plenum NV každý měsíc. Předseda bude přítomen pro styk se stranami v kanceláři v pondělí, ve středu a v pátek večer. Referenti budou vyřizovati svoji agendu každou středu večer. Do pracovního plánu pojata též usnesení o ustavení přípravného výboru pro založení JZD ve zdejší obci.

☞ *Odměny referentů NV* Předseda a referenti NV dostávali v roce 1951 tyto odměny (schválil MNV ve schůzi 24. května 1951):

1. Frant. Sedlák, čís. 40 – jako předseda, jako referent bezpečnostní a plánovací ročně obnos 8000 Kčs
2. Frant. Šuba, čís. 22 – jako místopředseda a referent zemědělský ročně obnos 6000 Kčs
3. Frant. Tománek, čís. 20 – jako referent finanční ročně obnos 2000 Kčs

4. Jan Babor, čís. 97 – jako referent školství, osvěty a tělesné výchovy ročně obnos 1000 Kčs

5. Anna Krutilová, čís. 65 – jako referentka sociální a zdravotní ročně obnos 2500 Kčs

6. Josef Janásek, čís. 7 – jako referent hospodářský a technický ročně obnos 2000 Kčs

7. Nina Skopalová, čís. 84 – jako referentka vnitřního obchodu a výživy ročně obnos 2500 Kčs

Celkem odměny 24.000 Kčs.

☞ *Hospodaření obce* Výroční účty za rok 1950. – Ve schůzi MNV 24. května 1951 podal pokladník Ad. Jordán zprávu o hospodaření obce v roce 1950: celkový příjem činil 342.517,60, výdaje činily 436.705,60. Výdaje byly vyšší o 94.188,- Kčs a byly uhrazeny ze státní pokladny. To je výhoda socialistického hospodaření nesoběstačných obcí po zapojení na státní pokladnu. Zvýšené výdaje uhradí státní pokladna.

☞ *Noční hlídač* Od 15. února 1951 stal se nočním hlídačem Rudolf Janeček, výměnkář, čís. 13, za měsíční plat 1500 Kčs. Dřívější hlídač Jan Janíček se v měsíci březnu 1951 odstěhoval s rodinou ke svým příbuzným ke Krnovu. Nočního hlídače platili si sami majitelé domů.

☞ *Zootechnik* Lidovým zootechnikem byl zvolen 30. března 1951 František Šenk, malorolník, čís. 76.

☞ *Agronom* Lidovým agronomem byl v tomto roce zvolen Vojtěch Bezděk, malorolník, čís. 35.

☞ *Hovory o škole* Hovory s občany o škole. – Školská schůze konána v neděli dne 1. dubna 1951 s tímto programem:

1. Zahájení (kulturní referent MNV Jan Bobor, čís. 97)

2. Kulturní vložka (recitace, zpěvy, tance – pionýři a ostatní žáci národní školy)

3. Programový referát o našem školství přednesl ředitel národní školy Ad. Jordán.

4. O mateřské škole referovala učitelka V. Vladařová.

5. Na téma: „Kdo nám ve škole pomáhá“ promluvila učitelka M. Baborová.

6. Rozhovor rodičů o přednesených referátech byl velmi živý.

Školská schůze při živém zájmu přítomných trvala přes 3 hodiny. Byla zakončena „Písni práce“. Účast na schůzi byla dobrá. Bylo přítomno kromě dětí 62 občanů, ponejvíce rodičů.

☞ *Pochod míru* Na výzvu Čsl. obce sokolské a všech složek národní fronty uspořádán i v naší obci v neděli 15. dubna roku 1951 dopoledne manifestační „Pochod míru“ jako projev vůle všech pokrokových sil národa o zachování světového míru. Pochod míru konán na trati Velká – Hrabůvka – Kunzov a zpět. Pochodu zúčastnilo se 36 žáků a 61 dospělých. Proslov ku shromážděným účastníkům přednesl ředitel A. Jordán jako starosta Sokola.

☞ *Mírové hlasování* Mírové hlasování proti remilitarisaci západního Německa konáno i v naší obci v týdnu od 3.–10. června 1951 po domech. Všichni občané hlasovali kladně.

☞ *Spolek „Pokrok“* Čtenářský spolek „Pokrok“ – zrušení. Dne 4. února 1951 konána poslední valná hromada čtenářského spolku „Pokrok“ v hostinci u Urbana, č. 57, v místnosti, kde byl tento čtenářský spolek pře 44 lety založen. O rozdělení majetku viz výše.

☞ *Osvěta* Osvětová jizba. – Místo osvětových rad zrušených v roce 1950 zřízeny v menších obcích Osvětové jizby, ve větších Osvětové besedy. V naší obci zřízena Osvětová jizba. Předsedkyní zvolena učitelka M. Baborová.

☞ *Školy* *Škola mateřská.* – Ředitelkou a učitelkou zdejší mateřské školy se stala od 1. června 1951 Marie Plocková, bytem v Hranicích, odkud denně docházela, nebo na kole dojížděla. V prázdniny 1951 byla mateřská škola vybavena novým nábytkem v ceně 18.400 Kčs. Náklad uhrazen z větší části z úspor na škol. rozpočtech v letech minulých a zbytek z příjmů rodičovského sdružení. Celkový náklad na mateřskou školu v roce 1951 činil 31.058,50 Kčs.

Škola národní. – Učitelé zůstávají jako v roce předešlém: A. Jordán, ředitel, M. Baborová, učitelka. Počet žáků podle stavu 1. září 1951: v I. třídě 35 ž. + ve II. třídě 42 ž. = celkem 77 žáků. Do střední školy v Hranicích postoupilo 18 žáků, nepostoupili 2 žáci (1 chlapec + 1 děvče).

Opravy na školní budově. – V roce 1951 podařilo se řediteli školy provést některé větší opravy na školní budově, ku kterým v předešlých letech nebylo možno získat ani řemeslníky, ani potřebný materiál. Provedeny běžné malířské opravy za obnos 1388 Kčs, klempířské opravy okapních žlabů, velmi nutné, za 1.236 Kčs. Klempíř byl získán až ze Suchdola. Provedeny nejnutnější zednické opravy na vnější fasádě školy, opravena pumpa. Celkový náklad na udržování školy národní v roce 1951 činil 16.415,30 Kčs.

☞ *Trafika* Trafika – zbourání. – V březnu 1951 zboural Ant. Glos, domkař, čís. 2, zděnou prodejní budku – trafiku –, která stála na návsi před čís. 21. Tuto trafiku postavil jeho otec v r. 1938, aby v ní provozoval prodej tabáku jako místní trafikant. Otec v roce 1945 zemřel. Byl za první světové války legionářem v Rusku. Po jeho smrti vedla trafiku dále jeho manželka jako vdova. Toto povolení bylo jí v roce 1951 zrušeno. Proto její syn Antonín prodejní budku zboural. Námitky místních činitelů u okres. národního výboru o zachování prodejní budky zůstatky bezpředmětné. Trafika, která stála na návsi asi 12 roků, zmizela. – Povolení k prodeji tabáku dostal obchod „Jednota“ ve Velké, umístěný v domku čís. 107, ve zrušeném obchodě a pekárně Frant. Váně, čís. 107.

☞ *Vloupání* Vloupání do obecní kanceláře. – Z pátku 22. června na sobotu 23. června 1951 vloupali se neznámí kasaři do kanceláře MNV, navrtali železnou ohnivzdornou pokladnu z boku, násilně otevřeli skříň, zásuvky stolů, spisy rozházeli po zemi, ale nic cenného nenašli. Ráno po 5. hodině první hlásila vloupání uklízečka Bož. Valentová, bytem v čís. 42. Dostavila se i stráž bezpečnosti z Hranic, telefonicky povolali pátračku z Olomouce s policejním psem. Ale pátrání bylo již bezvýsledné, přišlo tam mnoho zvědavých sousedů, tím původní stopa byla ztracena. Zloději-kasaři šli asi na peníze a potravinové lístky. Ale zklamali se, ničeho nenašli. Železnou pokladnu ovšem vloupáním zničili.

☞ *Chov plemeníků.* *Inseminace* Počátkem roku 1951 zrušeno ve většině obcí chování plem. býků a zavedeno u hovězího dobytka umělé oplodňování, tzv.

inseminace. Proto také v naší obci dva plem. býci, chovaní u Frant. Bílého, rolníka, čís. 16, byli v dubnu prodáni za 34.439,20 Kčs a stržené peníze odvedeny do státní pokladny. – Chovatelem 2 plem. kozlů byl Frant. Šlosar, domkař, čís. 52, za roční odměnu 6000 Kčs, od chovatelů koz něco ovsu, od obce seno z obec. pastvin. Plemen. kance (1) ošetřuje M. Číhalová, rolnice, čís. 24, za roční odměnu 7500 Kčs, 16 kg zrní a 50 kg zemáků za každou prasnici.

☞ *Úprava katastru* V sousední obci Hrabůvce utvořilo se JZD a provádělo v roce 1951 za účelem scelení svých pozemků úpravu svého katastru. Tím také pozměny hranice katastru naší obce. Některé pozemky byly vzájemně vyměněny.

☞ *Sokol* Sokolovna – nová parketová podlaha. – V měsíci červnu 1951 byla položena ve zdejší sokolovně nová parketová podlaha – dubová – nákladem asi 80.000 Kčs. Zasloužili se o to všichni činovníci Sokola, členstvo a zvláště obětavý sokolník br. Jakub Vrbka, pošt. zřízenec, důchodce, čís. 93, který celou práci řídil.

☞ *Sokolský den* Na ukončení školního roku uspořádala místní sokolská jednota v neděli 1. července 1951 Sokolský den jako radostný den mládeže s tělocvičným programem. Sokolského průvodu vesnicí s hudbou zúčastnilo se asi 100 dětí, 24 dorostenců – chlapců i děvčat, 3 krojovaní muži, 7 krojovaných žen a mnoho ostatní mládeže i občanů místních i ze sousedních obcí. Slavnost konána na sokolské zahradě. Po vztyčení státní vlajky měl zahajovací proslov ředitel Ad. Jordán jako starosta Sokola. Následoval tělocvičný program dětí školy mateřské, žáků školy národní a střední a sokol. dorostu a dorostenek. Po cvičení byly všechny děti pohoštěny. Počasí bylo pěkné, slunné. Odpolední slavnost se vydařila. Večer byla v sokolovně taneční zábava pro dospělé na nové parketové podlaze.

☞ *Obilí do sokolovny* Radost z nové parketové podlahy netrvala dlouho. Hned v měsíci červenci 1951 zabralo Hospodářské družstvo v Hranicích sál zdejší sokolovny a nasypali tam na novou parketovou podlahu 10 vagonů obilí (réž). Tím byla veškerá tělovýchova a jiná kulturní činnost přes zimní měsíce znemožněna. Obilí bylo ze sokolovny vyklizeno až v polovici února 1952. Nová parketová podlaha byla tímto skladováním obilí velice poškozena, parkety se prohnuly žlábkovitě. Nové parkety byly znehodnoceny.

☞ *Dodávky obilí* Manifestační svoz obilí. – V srpnu 1951 byl stanoven manifestační svoz dodávek obilí do výkupního skladu v Hranicích na pátek dne 24. srpna 1951. V Hranicích vyhrávala hudba. Byl podmračný, deštivý den, který slavnostní náladu trochu pokazil.

☞ *Socialisace vesnice* Během roku 1951, z popudu činovníků strany komunistické, bylo přádáno několik schůzí pro přesvědčování zemědělců ku založení JZD ve Velké. Ale kladný výsledek se pro nepochopení socializace u malých a středních rolníků dosud neprojevil.

Ačkoliv větší zemědělci velmi tíživě pociťují nedostatek pracovních sil, hlavně při pracích „špičkových“ jako je při sušení sena, ve žních, při vybírání brambor a sklizni řepy, přece téměř všichni zemědělci si zatím založení JZD ve Velké nepřejí.

☞ *Sběr mléka* Nová sběračka mléka. – Za odcházející dosavadní sběračku mléka M. Müllerovou, čís. 83, ustanovena Marie Michálková, v domácnosti, č. 83, od měsíce září 1951.

☞ *Pila* Pila – zrušení. – Pila u mlýna, čís. 26, na jméno Frant. Doskočila byla při omezování menších živností úředně zavřena a povolení ku provozování zrušeno. Pro naše okolí zůstává v provozu jen býv. Losertova pila. Občané z Velké a okolí se cítí tímto uzavřením pily velmi hospodářsky poškozeni.

☞ *Rozpočet* Rozpočet na rok 1952. – Ve schůzi MNV 13. listopadu 1951 projednán a schválen obec. rozpočet na rok 1952 v tomto sestavení: výdaje 160.000 Kčs, příjmy 88.100 Kčs. Rozdíl obnos 71.900 Kčs uhradí státní pokladna.

☞ *Vodní nádrž* Požární vodní nádrž. – Stavba požární vodní nádrže podniknuta v měsíci listopadu 1951. Západní část naší vesnice trpí v suché roky během letních měsíců od nepaměti velkým nedostatkem vody jak pro lidi a dobytek, tak i pro případ požáru. Všechny pokusy o zřízení vydatné nádrže vody v předcházejících letech zklamaly. Také zatímní nádrž vodní, vykopaná před několika lety na zahradě u čís. 50, ukázala se naprosto bezúčelnou a nevyhovující, protože každoročně v letních měsících úplně vyschla. Proto bylo rozhodnuto po delším uvažování vybudovati důkladnou vodní nádrž, sice trochu dále, až na západním okraji vesnice, za kovárnu u čís. 58, u Hrabovského potoka, kde je po celý rok i přes suché léto stálá voda. Začátkem listopadu 1951 vykopána svépomocnou prací občanů zdarma prostorná vodní nádrž nahoře o rozměrech 10 × 10 m a 3 m hluboká, která pojme asi 150–200 m³ vody. Nádrž po naplnění vodou byla z bezpečnostních důvodů drátěným pletivem oplocena a uzamčena. V této nádrži bude voda zaručeně po celý rok a v nevyčerpatelném množství. O vybudování této vodní nádrže se zvláště zasloužili občané: Josef Janásek, čís. 7 – jako technický referent MNV a Jakub Vrbka, čís. 93, přední dělník, který vedl celou práci.

☞ *Taneční zábavy* Taneční zábavy, plesy, výlety. – V roce 1951 pořádaly tyto korporace:

6. ledna – Komunistická strana, ples v sokolovně, dávka 647,60 Kčs

20. ledna – Hasičský sbor, ples v sokolovně, dávka 716,10 Kčs

4. února – Sousedský ples končinový v sokolovně, dávka 761,– Kčs

18. března. – Svaz Čsl.-sovětského přátelství, taneční zábava v sokolovně, dávka 254,10 Kčs

25. března – Čsl. svaz mládeže, taneční zábava v sokolovně – pomlázková, dávka 666,30 Kčs

1. července – Sokol, Sokolský den s veřejným cvičením (odpolední slavnost bez dávky), večer taneční zábava v sokolovně, dávka 707,– Kčs

15. července – Hasičský sbor, výlet s veřejným cvičením na sokol. zahradě (odpol. slavnost bez dávky), večer taneční zábava v sokolovně, dávka 840,80 Kčs

27. října – Čsl. svaz mládeže, taneční zábava v sále hostince, čís. 42 (v sokolovně byl sklad obilí), dávka 475,60 Kčs

24. listopadu – Komunistická strana, taneční zábava v sále býv. hostince, č. 42, dávka 662,70 Kčs

Dávka ze vstupenek celkem vynesla 5731,20 Kčs a odvedena do státní banky na podúčet místního národního výboru ve Velké.

☞ *Oslava* Dne 22. listopadu 1951 oslaveny 55. narozeniny presidenta republiky Klementa Gottwalda v sále hostince u Urbanů, čís. 57. V sokolovně byl sklad obilí. Kulturní vložku měli starší žáci národní školy. Účast občanstva byla malá.

☞ *Hasiči, požárníci* Hasičský sbor – Požární sbor. – V roce 1951 provedena reorganisace hasičstva. Dosavadní sbory dobrovolných hasičů budou přejmenovány na Požární sbory. Místo hasič bude se říkati požárník. Bude to jistě nějaký čas trvat, než si lidé na nové pojmenování zvyknou. – Místní požární sbor ustavil v tomto roce tři požární družstva po 9 členech, a to dvě družstva aktivní a jedno záložní. Velitelem požárního sboru byl Frant. Hapala, kovář, č. 53, jeho zástupcem Vojtěch Bezděk, rolník, č. 35.

☞ *Požár, siréna* Na věž požární zbrojnice upevněna velká poplachová siréna, nákladem požár. sboru.

☞ *Narození. Úmrtí* Narození a zemřelí v roce 1951. – V roce 1951 narodilo se: 4 chl. + 2 děvč. = celkem 6 dětí.

V roce 1951 zemřeli tyto občané:

15. ledna – Josef Král, malorolník, čís. 75, ve věku 65 r.

16. ledna – Cecilie Hlavinková, čís. 67, ve věku 74 r.

21. března – Václav Glos, čís. 77, mladík ve věku 21 let

28. dubna – Josef Miška, čís. 64, tesař, ve věku 59 r.

23. května – Antonín Hlavinka, čís. 67, tesař – důchodce, 77 r.

21. června – Adolf Janásek, čís. 78, želez. zam. – důchod., 76 r.

11. prosince – Jaromír Šťastný, 1½ roku, dítě dělníka bytem v čís. 50

Všichni zemřelí byli pohřbeni na hřbitově v Drahotuších.

☞ *Zvonění* Zvonění ve zdejší římsko-katolické kapli obstarávala Božena Valentová, výměnkářka bydlící v čís. 42, za měsíční odměnu 300 Kčs. Uhrazeno z příspěvků katol. náboženské obce, obnos 2000 Kčs, a z příspěvků vybraných na nočního hlídače – jako přebytek peněz – obnos 1600 Kčs, celkem 3.600 Kčs.

Rok 1952

☞ *Počasí* V lednu roku 1952 byla zima mírná, počasí jako na jaře. Teprve v únoru přišla opravdová zima, začaly mrazy a sněhové vánice. Bouře sněhové zavály silnice a cesty velikými závějemi. Dne 16. února mlékárenské nákladní auto sněhovými závějemi neprojelo a zemědělci museli dopravit mléko do mlékárny na saních koňmo. Tato velká zima potrvala až do konce února, ale ranní mrazy a zimní počasí udrželo se až do konce března. Teprve začátkem dubna se oteplilo a nastalo jarní počasí. Jarní setí a jiné jarní polní práce vykonány za pěkného počasí. Ale květen byl deštivý a studený. V týdně od 18.–23. května silné noční mrazy zničily slibnou úrodu ovoce, zvláště ořechy omrzly a opadaly.

I v červnu stále ještě přepřchalo a bylo zima. Zemědělci nemohli usušit seno. Až začátkem července se vyčáslilo a nastalo teplé a suché počasí. Kolem 15. července začaly žně, které rychle pokračovaly, protože v první polovici srpna je uspíšily velká horka. Největší horko bylo 15. srpna, +36 °C ve stínu, na slunci +53 °C. Nastala veliká nouze o vodu a zemědělci musel pro dobytek vodu dovážet. Po půl srpnu zapršelo a nastalo chladnější počasí. Žně skončily již kolem 10. srpna. Potom nastalo mlácení. Dodávky měly být splněny do 5. září. Po této lhostůbě obdrželi zemědělci za obilí o 15 % nižší cenu.

☞ *Úroda* Proto všichni s výmlatem pospíchali. Obilí dobře sypalo, úroda byla dobrá. – V září začalo pršet a přepřchalo celý měsíc. Rovněž říjen byl škaredý a deštivý. Setí ozimů se značně opozdilo. Zemáky vybírali lidé až v říjnu v dešti a blátě. Sklizeň cukrovky byla svízelná a protáhla se až do půl listopadu. Kolem 10. a 11. listopadu přšelo a sněžilo. Na 11. listopadu vyhlásil místní národní výbor pracovní povinnost pomoci zemědělcům, kteří při sklizni cukrovky zaostávali. Byli to rolníci čís. 14, 18, 20, 21 a 41. – Začátkem prosince ohlásila se zima většími mrazíky, až -10 °C, ale v polovici prosince zima zase povolila a mírné podzimní počasí udrželo se až přes vánoce.

☞ *Ovoce* V roce 1952 byla menší úroda ovoce. Jenom třešní bylo hodně, také hrušek a švestek něco, ale jablek bylo málo. Ořechy nebyly žádné, v květnu omrzly a opadly. Ceny za ovoce: třešně 12–18 Kčs, švestky, ryngle 8–10 Kčs, jablka padaná 3 Kčs, trhaná 15–20 Kčs za 1 kg.

☞ *Správa obce* Předsedou MNV jest od roku 1948 Frant. Sedlák, zemědělec, čís. 40.

Změna obec. tajemníka. – Dosavadní obecní tajemník Josef Pučálka pracoval ve Velké od 1. května 1940 a s krátkým přerušением v roce 1941 působil zde ke spokojenosti občanů téměř 11 let, do začátku roku 1952, kdy byl nadřizeným úřadem, ONV, přeložen do Olšovce. Byl to pracovník pro obecní administrativu velmi schopný, ve styku s občany přívětivý a úslužný. Každému ochotně poradil a snažil se vyhovět. Občané jej neradi ztráceli.

Nový tajemník MNV. – Začátkem roku 1952 byli téměř ve všech obcích vyměnění tajemníci MNV. Do Velké byl ONV navržen za tajemníka od 1. února 1952 Václav Vala, bytem v Hranicích, který byl místním národním výborem na veřejné schůzi 8. dubna 1952 schválen a složil předepsaný služební slib. Stal se celodenním tajemníkem a jeho měsíční služné činilo 5620 Kčs. Dříve byl stolařským dělníkem, takže měl zpočátku ve vedení administrativy obecní mnoho potíží. Bydlel v Hranicích a docházel denně, nebo dojížděl na kole do Velké.

Pokladníkem zůstal dále Ad. Jordán, ředitel školy, který vede finanční hospodaření obce od roku 1941.

☞ *Zásobování* *Agenda zásobovací.* – Vázané hospodářství, které začalo za Protektorátu a dosud trvá, vedli ve zdejší obci od listopadu 1940 Eduard Březina, inspektor finanční stráže v.v., a Josef Křapek, vrchní respicient finanční stráže v.v., kteří po propuštění z činné služby za Protektorátu usadili se s rodinami ve Velké. Tito vedli zásobovací agendu do 20. září 1945. Od toho dne převzal zásobování obecní tajemník Josef Pučálka za měsíční plat 600 Kčs a obstarával tuto zásobovací agendu až do svého odchodu do Olšovce. Po něm se zaučil v práci

agendy zásobovací Frant. Holík, vrchní četnický strážmistr v.v., bytem ve Velké č. 13. Ten převzal zásobování od 1. srpna 1952 za měsíční plat 849 Kčs.

☞ *Hostinec č. 42* Zrušení sálu v hostinci čis. 42. – Koncem roku 1951 bylo rozhodnuto o použití sálu bývalého hostince Am. Petrové, čis. 42. Menší polovice sálu přidělena spotřebnímu družstvu „Jednota“ pro zřízení obchodu smíšeným zbožím. Vešší polovice určena k adaptaci pro místnosti kanceláře míst. národního výboru, který se měl ze školní budovy vystěhovati.

☞ *Nový obchod* Spotřební družstvo „Jednota“ začalo s adaptací nového obchodu v sále býv. hostince, čis. 42, hned začátkem roku 1952. Dne 10. března 1952 byl přestěhován obchod „Jednota“ od Váňů, čis. 107, kde se doposud tísnil, do nově upraveného a prostranného obchodu v čis. 42.

☞ *Kancelář MNV* Práce adaptační na úpravě místností pro novou kancelář MNV začala až koncem roku 1952 a byla dokončena až v 1. pol. 1953. Úprava byla prováděna v rámci akce M a bylo vyplaceno celkem v roce 1952 obnos 10.000 Kčs.

☞ *Kanalizace* V roce 1952 se konečně pohnulo jednání o provádění kanalizace obce. Dne 5. června 1952 provedeno komisionelní jednání o kanalizaci obce v západní části vesnice až po kapli. Dne 5. listopadu 1952 započato s kopáním kanalizace přes louku za čis. 1, dále přes silnici u čis. 52 směrem na roh k čis. 76. Práce byla prováděna ve zvelebovací „Akci M“ a pro rok 1952 povolena částka 50.000 Kčs.

☞ *Kultura Mezinárodní den žen a dětí.* – V neděli dne 9. března 1952 oslaven Mezinárodní den žen a dětí veřejnou schůzí s přednáškou v sokolovně. Starší žáci národní školy měli kulturní vložku. Přednášela učitelka Marie Baborová. Účast dospělých malá. Tato oslava, která má nahradit bývalou oslavu Svátku matek, se ještě u našich lidí nevěžila.

Oslava 1. máje – projevena účasti školní mládeže i dospělých na májovém průvodu a manifestaci v Hranicích.

Den osvobození – Státní svátek „Den osvobození“ oslaven v předvečer 8. května 1952 slavnostní schůzí místního národního výboru v sále hostince u Urbanů, č. 57. Pionýři a starší žáci národní školy předvedli kulturní vložku. Proslov měl ředitel školy Ad. Jordán. Účast občanů byla dobrá.

Sokolský den – Sokolský den, pořádaný v neděli 29. června 1952, se vydařil. Naše děti ze školy mateřské a žáci ze školy i střední a učitelky Marie Plocková a Marie Baborová měly největší zásluhu na zdařile předvedeném programu. Zahajovací proslov měl ředitel školy Ad. Jordán jako starosta Sokola. Po cvičení byly všechny děti pohoštěny. To bylo na radostné ukončení školního roku.

☞ *Školy Škola mateřská.* – Ředitelka: Marie Plocková od 1. června 1951. Počet dětí 1. září 1952: 14 chl. + 18 děvč. = 32 dětí. Peněžitý náklad na vydržování v roce 1952: rodičovské sdružení 10.374 Kčs, místní národní výbor 5210 Kčs. Celkem vynaloženo 15.584 Kčs.

V roce 1952 vynaloženo veškeré úsilí o rozšíření mateřské školy o sousední místnost, v níž jest dosud kancelář MNV, která se má ze školní budovy vystěhovat. *Národní škola.* – Učitelé zůstávají jako v roce předcházejícím: ředitel Ad. Jordán, učitelka Marie Baborová, č. 97. Počet žáků 1. září 1952: v I. třídě 32 žáků

+ ve II. tř. 34 žáků = celkem 66 žáků. Do střední školy v Hranicích postoupilo: 7 chlapců + 4 děvčata = celkem 11 žáků (všichni). Celkový roční náklad na vydržování národní školy byl 12.721 Kčs z rozpočtu MNV.

☞ *Sokol* Obilí do sokolovny. – Přes veškeré protesty ze strany Sokola a místního národního výboru sokolovna byla zase v červenci 1952 naplněna obilím. Bylo tam asi 12 vagonů starého ovsu. Tím byla sokolovna opět téměř půl roku – od 15. července 1952 do 22. ledna 1953 – pro tělovýchovu a kulturní podniky uzavřena.

☞ *Taneční zábavy* Taneční zábavy – byly v roce 1952 pořádány ve velmi omezeném počtu. Obilí ze sokolovny bylo vyklizeno až v polovici února 1952.

Taneční zábavy pořádali:

17. února – Rodičovské sdružení mateřské školy, maškarní ples v sokol., dávka 590,90 Kčs

24. února – Sousedský ples v sokolovně, dávka 1179,20 Kčs

13. února – Čsl. svaz mládeže v sokolovně, pomlázková taneční, dávka 923 Kčs

22. května – Čsl. svaz mládeže v sokolovně, májová taneční, dávka 1149,20 Kčs

21. června – Čsl. svaz mládeže v sokolovně, dávka 84,– Kčs

29. června – Sokol, sokolský den (odp. bez dávky), večer taneční zábava v sokolovně, dávka 669,90 Kčs

Taneční dávka celkem 4596,20 Kčs.

V 2. pololetí taneční zábavy nepořádány, protože v sokolovně bylo uskladněno obilí. Sál v bývalém hostinci čis. 42 (u Petrů) byl zrušen a adaptován pro obchod „Jednoty“ a kancelář MNV. Sál v hostinci čis. 57 (u Urbanů) je pro pořádání tanečních zábav malý a nevyhovující.

☞ *Elektrika* Omezování spotřeby elektrického proudu začalo na podzim roku 1952 a trvalo přes zimu do roku 1953. Elektrika zhasínala téměř denně ráno od 7 do 9 hodin a večer od 7 do 9, často i do 10 hodin. Bývali jsme často celé večery potmě nebo při nouzovém světle svíček nebo petrolejových lamp. Byla prý nouze o uhlí a nedostatek stávajících elektráren nestačil krýt stále se zvyšující potřebu elektřiny v průmyslových závodech.

☞ *Nemoci* Nemoc slintavka. – Koncem listopadu 1952 vypukla v naší obci v čis. 38 u Hrabů nakažlivá dobytčí nemoc slintavka a kulhavka, která se postupně rozšířila do čis. 24, do čis. 36 a během zimních měsíců dále i do jiných dvorců a trvala asi až do února 1953.

☞ *Narození* Narození a zemřeli v roce 1952. – V roce 1952 se narodilo: 3 chl. + 3 děvč. = 6 dětí.

☞ *Úmrtí* Zemřeli tito občané:

15. ledna 1952 – Aloisie Kuráňová, vdaná, čis. 113, zemřela v hranické nemocnici ve věku 53 let.

25. dubna 1952 – Anna Léвовá, výměnkářka – vdova, čis. 1, narozená 19. prosince 1861 ve Velké, ve stáří 91 let. Asi již přes 20 let byla téměř slepá a byla odkázána na výživu a ošetřování rodiny Františka Šenka, čis. 76. Do posledních dnů po stavení ještě chodila.

5. května 1952 – Božena Myšková, vdova, bytem čis. 50. Zemřela na tuberkulózu plic ve věku 50 let. V mladých letech byla velmi činná v místním Sokole.

7. července 1952 – František Doskočil, čís. 26 – vdovec – bývalý majitel mlýna a pily. Byl rodem z Ústí nad Orlicí v Čechách. Dožil se věku 84 let. Byl to veselý dědeček, který ve společnosti nikoho nezarmoutil.

☞ *Socializace vesnice* Nábor do JZD ve Velké byl konán v neděli 17. srpna 1952 za součinnosti pracovníků z okresu. V tomto roce byla snaha o založení JZD ve Velké bezvůledná

Rok 1953

☞ *Počasí* Mrazy lednové se stupňovaly. Koncem ledna za jasných měsíčních nocí byly mrazy až -16 °C. Současně byly také velké sněhové bouře a závěje. V únoru byla zima mírná.

Jaro. – Pěkné jarní počasí se asi v polovici měsíce března změnilo. Napadlo mnoho sněhu a přišly mrazy až -7 °C. Po několika dnech se zase oteplilo a nastalo pěkné jarní počasí příznivé pro jarní setí a jiné polní práce.

Pohroma sněhová. – Po krásných a teplých dnech dubnových a květnových přišla v neděli 10. května a v pondělí 11. května pohroma sněhová. Na rozkvetlé ovocné stromy navalilo spousty těžkého sněhu. Obilí, keře, stromy se pod tíží mokrého sněhu lámaly a ohýbaly až k zemi. Lidé starostlivě strážali sniž se stromů ve snaze zachránit naše ovocné sady. Mráz 9. května ještě před sněhovou pohromou zničil květ na ovocných stromech, zejména všechny ořechy pomrzly.

Léto. – Na Medarda 8. června byla odpoledne bouřka a přšelo, což podle lidové pranostiky věštilo deštivé léto. V červnu a v červenci byly téměř denně bouřky a přšelo. Sušení sena bylo velmi obtížné. O žních, které začaly v druhé polovici července, se počasí zlepšilo a ustálilo a žně velmi rychle pokračovaly. V polovici srpna žně skončeny a začal výmlat obilí. Obilí dobře sypalo. – V srpnu bylo horko, sucho.

☞ *Úroda Podzim.* – I podzim byl teplý a suchý. Studny vysychaly a byla nouze o vodu. Zemědělci dováželi vodu pro dobytek z potoka Veličky a západní konec vesnice z vodní nádrže za kovárnou, kde bylo stále vody dost. Podzimní práce polní probíhaly celkem dobře, až na obtíže zaviněné suchem.

Zima. – V prosinci začala mírná zima a vydržela až do vánoc. Vánoce byly pod sněhem.

☞ *Ovoce* Jablka, hrušky, ořechy zničily květnové mrazy, zvláště v nížinách. Ve vyšších otevřených polohách něco jadernatého ovoce se udrželo. Zato švestek, rynglot se urodilo velmi mnoho.

☞ *Správa obce Reorganizace Místního národního výboru.* – Po delším předběžném jednání s ONV byla provedena koncem měsíce března 1953 reorganizace MNV ve Velké.

Změna předsedy MNV. – Koncem měsíce března 1953 byl dosavadní předseda František Sedlák, zemědělec, čís. 40, z funkce předsedy okresním národním výborem odvolán. Důvody k jeho odvolání byly rázu politického.

Novým předsedou se stal Albert Staněk, stolařský dělník, bytem u rodičů ve Velké čis. 5. Nový předseda je mladík 25letý, svobodný, člen komunistické strany. *Rada MNV po reorganizaci.* – Na ustavující schůzi MNV dne 27. března 1953 zvolena rada MNV v tomto složení:

1. Předseda: Albert Staněk, dělník, č. 5, zvolen 13 hlasy.
2. Zemědělský ref. Anna Doskočilová, čis. 26, zvolena 18 hlasy.
3. Technický ref. Jan Bláha, čis. 98, zvolen 18 hlasy.
4. Ref. pro vnitřní obchod Fr. Holík, č. 13, zvolen 18 hlasy.
5. Finanční ref. Frant. Tománek, č. 20, zvolen 18 hlasy.
6. Sociální ref. Nina Skopalová, č. 84, zvolena 18 hlasy.
7. Školský ref. Frant. Foltas, čis. 49, zvolen 18 hlasy.

Tajemníkem zůstává dále Václav Vala, bytem v Hranicích. – Pokladníkem jest Adolf Jordán, ředitel školy. Obecním zřizencem: Frant. Šlosar, domkař, č. 52. Obnovený národní výbor měl 18 členů.

☞ *Úmrtí státníků* Dne 5. března 1953 zemřel v Moskvě předseda rady ministrů Sovětského svazu maršál Josef Visarionovič *Stalin* ve věku 73 let. Pohřeb konal se 9. března v Moskvě. Tryzna za zemřelého konala se v naší obci téhož dne dopoledne od 9–11 hod. ve škole. Bylo přítomno 64 žáků a 32 dospělých. Na škole a na hostinci vyvěšeny černé prapory.

Úmrtí prezidenta Republiky Klementa Gottwalda. – Po návratu z pohřbu J. V. Stalina v Moskvě onemocněl vážně prezident republiky Klement Gottwald. V sobotu dne 14. března 1953 o 11 hod. zemřel v Praze. Pohřeb konal se ve čtvrtek 19. března odpol. v Praze. O 13. hodině odpoledne rozezvučely se sirény, píšťaly na lokomotivách a všechny zvony v celé republice na znamení zahájení pohřbu presidentova v Praze. Smuteční tryzna v naší obci konána téhož odpoledne ve škole od 16–18 hodin. Byl poslouchán rádiový přenos z presidentova pohřbu z Prahy. Přítomno bylo 64 občanů a dospělé mládeže. Školní děti měly smuteční vzpomínku dopoledne. Na škole a některých budovách v obci byly vyvěšeny černé prapory.

☞ *Nový president* *Volba prezidenta republiky.* – V sobotu dne 21. března 1953 byl zvolen v Praze nový president republiky, Antonín Zápotocký. Na budovách v obci vyvěšeny prapory ve státních barvách.

☞ *Peníze padly* *Poplach s penězi.* – Koncem května 1953 se proneslo, že dosavadní peníze nebudou platit. Lidé houfně nakupovali, co se koupit dalo. Proto v týdnu od 25. května bylo úředně nařizováno obchody uzavřít. Obavy lidí o peníze se tentokrát splnily. Peníze padly.

☞ *Měnová reforma* *Měnová reforma – Zrušení vázaného hospodářství. Volný trh.* – V sobotu dne 30. května 1953 o 17 hod. odpoledne rozhlasem z Prahy vyhlášeno usnesení vlády o měnové reformě a zrušení vázaného trhu s platnostmi od 1. června 1953.

Dnem 1. června 1953 přestaly platit dosavadní peníze a byly vyměněny za peníze nové v tomto poměru: peníze doma uschované v poměru 1:50, hotovosti a vklady v peněžních ústavech uložené 1:5 a méně, dle výše vkladů. Vázaný trh na potravinové listky, šatenky úplně zrušen a zaveden volný trh. Vyhlášeny nové volné ceny. – Vyměňování nových peněz konalo se po 4 dny – od pondělka

1. června do čtvrtka 4. června – ve výměnných střediscích, tj. v bankách, ve spořitelnách, v továrnách, na nádražích. Prvé dny byl všude veliký nával. Každý občan obdržel za 300 Kčs starých 60 Kčs nových, ale jen jedenkrát. Měnová reforma postihla citelně téměř každého a mnoho skromných strádalo z řad pracujícího lidu přišlo tímto opatřením o své těžce nashromážděné úspory. Vázané vklady z listopadové měnové reformy v roce 1945 touto novou měnovou reformou úplně byly zrušeny.

☞ *Oslavy Svátek 1. máj* oslaven účastí školních dětí, mládeže a dospělých občanů na májovém průvodu a manifestaci v Hranicích.

Státní svátek 9. května oslaven 9. května 1953 v sokolovně školní slavností pod názvem: „Den písní, tanců a národních zvyků“. Hodnotný a líbivý program navcičila ředitelka mateřské školy M. Plocková s dětmi z mateřské a se žáky národní školy, některá čísla navcičila učitelka M. Baborová. Úvodní proslov měl Ad. Jordán, ředitel školy. Zakončeno pohoštěním dětí. Oslava byla zdařilá a byla navštívena velmi početně.

Sportovní den mládeže. – Na radostné zakončení školního roku uspořádala Tělocvičná jednota Sokol za spoluúčinkování školy mateřské a školy národní v neděli 28. června 1953 na sokolské zahradě „Sportovní den mládeže“. Na programu byla tělocvičná čísla dětí školy mateřské a žáků školy národní. Dorostenci Sokola předvedli sokolské táboření a rej na ozdobených jízdních kolech. Program navcičily učitelky M. Plocková a M. Baborová. Zahajovací proslov měl ředitel Jordán jako starosta Sokola. Po programu všechny děti pohoštěny. Návštěva při odpolední slavnosti byla veliká. – Večer byla v sokolovně taneční zábava.

Oslava Velké říjnové socialistické revoluce – konána 7. listopadu 1953 v sále hostince čis. 57 (u Urbana), v sokolovně byl sklad obilí. Program vyplnili učitelé a žáci národní školy kulturní vložkou: recitace, zpěvy a nár. tance. Proslov přednesl Ad. Jordán, ředitel školy. Návštěva občanů velmi malá.

☞ *Sokolovna Obilí do sokolovny.* – Nic nepomohly všechny písemné protesty Sokola a místního národního výboru podávané v květnu a později v červnu opakované na nejvyšší úřední místa, sokolovna byla znovu zabrána – již potřetí – pro skladování obilí od 1. srpna 1953 na nenutnější dobu. Roztrpčenost činovníků Sokola, členstva i ostatních občanů nad tím byla veliká. Obilí ze sokolovny bylo vyklizeno na nátlak místních činitelů před vánočními svátky téhož roku 1953.

☞ *Kancelář MNV Přestěhování kanceláře MNV.* – Začátkem měsíce srpna 1953 odstěhoval místní nár. výbor obecní kancelář ze školní budovy do nově upravených místností v domě čis. 42 – v bývalém hostinci u Petřů. Vystěhováním obec. kanceláře ze školy získala mateřská škola tuto místnost, předsíní a zvláštní vchod ze zahrady.

☞ *Mlýn, č. 26 Zastavení provozu mlýna, čis. 26.* – Ředitelství severomoravských mlýnů v Olomouci rozhodlo v květnu 1953 zastavit provoz zdejšího mlýna, protože mlýnský náhon v řečiskách jest již po více roků přerušen, mlýn nemá vody a jest odkázán jen na elektrický pohon. A elektrickým proudem se od roku 1952 a v tomto roce velmi šetří. Obec Velká a sousední obce podávaly proti

zastavení mlýna opětované* stížnosti a petice, které zůstaly bez účinku. Mlýn zůstal uzavřen. Občané z Velké byli přiděleni do mlýna v Hranicích.

☞ *Školy Škola mateřská.* – Ředitelkou jest M. Plocková. Počet dětí 1. září 1953 jest: 18 chl. + 22 děvč. = 40 dětí. Celkový náklad na vydržování: rodičovské sdružení 4861 v nové měně, místní národní výbor 4294 v nové měně, celkem 9155 v nové měně.

Škola národní. – Učitelé zůstávají jako v roce předcházejícím: ředitel Ad. Jordán, učitelka M. Baborová. Počet dětí 1. září 1953: v I. třídě 23 žáků + v II. třídě 41 žáků = 64 žáků.

Opravy: O prázdninách provedeny běžné opravy malířské. V listopadu 1953 proveden venkovní nátěr oken v celé školní budově a hlavních dveří nákladem 2230 Kčs v nové měně. Celkový náklad na udržování národní školy byl z rozpočtu místního národního výboru obnos 5253 Kčs v nové měně.

☞ *Kanalisace* V roce 1953 bylo pokračováno v provádění kanalisace v západní části. Pracovalo asi 42 brigádníků 3147 hodin. Celkový náklad činil 15.000 Kčs v nové měně. Prováděno ve zvelebovací akci M. O provádění kanalisace se obětavě staral Jan Bláha, čís. 98, jako technický referent místního národního výboru. Práce kanalisační vedl a řídil Jakub Vrbka, důchodce, č. 93, jako přední pracovník. Účetnickou a pokladní agendu s kanalisační spojenou konal A. Jordán jako obecní pokladník. Byla to pro všechny jmenované práce a starost nemalá.

☞ *Taneční zábavy* V roce 1953 pořádaly taneční zábavy tyto korporace a zaplatily dávku ze vstupenek:

1. února – Rodičovské sdružení mateřské školy, maškarní ples v sokolovně, 2330,- Kčs

17. února – Kroužek hudebníků, taneční zábava v sokolovně, 348,- Kčs

5. dubna – Čsl. svaz mládeže, pomlázková taneční zábava v sokolovně, 1104,- Kčs

9. května – Sokol, májová taneční zábava, 368,- Kčs

23. května – Čsl. svaz mládeže, taneční zábava v sokolovně, 1150,- Kčs

Součet dávky ve staré měně 5300,- Kčs. Převeďeno na novou měnu 5:1 1060,- Kčs

28. června – Sokol, večerní taneční zábava po odpol. Sportovní slavnosti, 147,20 Kčs

3. října – Čsl. svaz mládeže, taneční zábava v hostinci, čís. 57, u Urbanů, 97,60 Kčs

Taneční dávka celkem (v nové měně) 1304,80 Kčs

V sokolovně sklad obilí – pšenice – od 1. srpna do 24. prosince 1953.

☞ *Dům čís. 39 Zrušení zemědělské usedlosti čís. 39.* – Majitel rolnické usedlosti čís. 39 Antonín Stýskal, jako vdovec pro pokročilé stáří již po více let neobhospodařuje pozemky k číslu 39 patřící a nechová žádný dobytek. Pole má pronajato. Spolumajitelkou jest jeho jediná dcera Marie, provdaná za řídícího učitele Adolfa Tománka, který působil naposledy v Olomouci. Po odchodu do pense hodlá trvale se usaditi ve svém rodišti ve Velké v domě čís. 39. Za tím úče-

* Správně spíše *opětované*.

lem požádal hned v roce 1951 okresní národní výbor o povolení přestavby rolnické usedlosti čí. 39 a o povolení zbourání zadní části chlévů a nepotřebných hospodářských místností, většinou zchátralých a k dalšímu používání nezpůsobilých. ONV jeho žádosti vyhověl. Bourání a přestavba byla prováděna od května roku 1952 po celé léto a podzim a dokončena byla až na jaře v roce 1953. Přestavbou vznikly z rolnické usedlosti čí. 39 dva samostatné rodinné domky: hrubové stavení podrželo čí. 39 a z bývalého výměnku rozšířením a přístavbou vznikl rovněž samostatný domek, který při kolaudaci dostal domovní číslo 73. V domku čí. 73 bydlí nyní na odpočinku Adolf Tománek, ředitel školy v.v. se svou manželkou Marií, roz. Stýskalovou z č. 39. S nimi tam také bydlí stařeček Antonín Stýskal, jako výměnkář z čí. 39. V domě čí. 39 bydlí provdaná dcera Marie Keprdová s manželem a synem. Kolem a před těmito rodinnými domky jest vkusně upravená zahrádka s mnoha různými květinami. Je to vkusná a pěkná okrasa obce.

☞ *Narození a zemřeli v roce 1953* V roce 1953 se narodilo: 4 chl. + 3 děvč. = 7 dětí.

Zemřeli tito občané:

27. dubna – Antonín Fekar, maloročník, čí. 62, ve věku 68 r. V mladých letech byl náčelníkem Sokola, dlouholetým členem a velitelem hasičského sboru.

12. července – Marie Gronostajská, vdova, bytem v čí. 42, ve věku 73 let. Byla po několik roků uklízečkou ve škole.

6. srpna – Marcela Matušková, manželka železničního pensisty, bytem v č. 83, ve stáří 67 let.

21. srpna – náhle zemřel Rudolf Janeček, výměnkář a důchodce, čí. 13, ve věku 66 roků. Byl rodák z Čech pod Kosířem, okr. Prostějov. V mladých letech byl natěračem, poslední léta nočním hlídačem.

4. září – František Bílý, rolník – výměnkář, čí. 16, ve stáří 80 let.

17. prosince – Josef Matuška, pensista – železniční zaměstnanec – topič, bytem v č. 83, ve stáří 67 let. Zemřel náhle, byv raněn mrtvicí na hrázi u viaduktů cestou z Hranic domů. V mladých letech sloužil jako námořník u rakouského válečného loďstva a na válečné lodi „Tegethof“ procestoval všechna světová moře. Uměl o tom velmi živě a zajímavě vypravovati. Svou manželku dlouho nepřežil.

Rok 1954

☞ *Přehled počasí* Rok 1954 začal v měsíci lednu velikou a tuhou zimou. Velké mrazy až -24 °C, někde až -30 °C, sněhovými závějemi zaváté silnice a železniční trati znemožňovaly koncem ledna po celý týden pravidelnou dopravu. Silnice do Lhotky a ostatní silnice byly několikrát prohazovány. Tuhá zima se sněhovými závějemi trvala i přes měsíc únor.

V březnu veliká zima povolila a nastalo jarní počasí. Ale z rána bývaly ještě dosti silné mrazy až do dubna. Studené počasí se protáhlo přes měsíc duben až do

půl května. Bylo toho roku studené jaro. Ovocné stromy se proto květem velmi opozdily a rozkvetly všechny druhy až v měsíci květnu. – Léto 1954 bylo deštivé a studené. Zvláště v červenci časté bouře a lijáky nadělaly velké škody a způsobily i katastrofální povodně.

☞ *Povodně* Dne 2. července 1954, v pátek odpoledne, rozvodnila se Velička tak mocně, že ohrožovala prudkým přívalem vody domky kolem břehů. Také ze světa byly hlášeny velké katastrofální povodně. U nás i v okolí bylo mnoho sena blátem při povodni zaplaveno a znehodnoceno, nebo povodní odneseno.

☞ *Úroda* Obilí bylo dešťovými přívaly a vichřicemi z velké části pováleno a znehodnoceno. Žně se studeným a deštivým počasím velmi opozdily. Teprve koncem července lidé začínali, většinou ručně kosami, sekati moc polehlé obilí. Práce žacími stroji byla velmi znesnadněna. Až začátkem srpna se počasí ustálilo a žně se rozběhly na plno. Polehlé obilí málo sypalo.

Podzim byl celkem pro polní práce příznivý. V říjnu přišly brzy mrazy, ale zase nastaly teplé podzimní dny. Řepa krmná i cukrovka urostla veliká a pohodlně se sklízela.

☞ *Vichřice* Z 9. na 10. prosince 1954 v noci přišla velká vichřice, porvala střechy a vyvracela ploty a stromy. Škaredé listopadové počasí se protáhlo přes prosinec až do vánoc. Na vánoce 1954 bylo pěkně, zmrzlo a pod sněhem.

☞ *Ovoce* V roce 1954 byla velká úroda všech druhů ovoce. Stromy ovocné zakvetly opožděně až v máji a nebyly poškozeny žádnými mrazy. Také po loňské neúrodě stromy byly „odpočinuté“ a v plné síle, proto tolik zarodily. Zvláště ořechů byla neobvykle bohatá úroda.

Ceny za ovoce: jablka trhaná 1,60–3,– (v nové měně), padaná 0,50, švestky 2,–, ořechy 12,– Kčs. Poptávka po ovoci a odbyt byl poměrně dobrý.

☞ *Správa obce* Volby do národních výborů. – V neděli dne 16. května 1954 byly konány volby do národních výborů – místních, okresních a krajských – po předchozích dvouměsíčních přípravách. Obec Velká byla rozdělena na 9 volebních obvodů a bylo zvoleno 9 členů místního národního výboru.

Do místního národního výboru zvoleni tito občané:

1. obvod Janásek Jaroslav, čís. 43, 30 roků, strojní zámeč.
2. obvod Staněk Albert, čís. 5, svob., 26 roků, stolař. dělník
3. obvod Šenk Josef, čís. 45, ženatý, 37 roků, slévač kovů
4. obvod Rusek Ferdinand, č. 88, svob., 42 roků, želez. zam.
5. obvod Holík Frant., čís. 13, ženatý, 49 roků, důchodce
6. obvod Doskočilová Anna, čís. 26, vdaná, 47 roků, v domácnosti
7. obvod Tureček Frant., čís. 108, svob., 27 roků, želez. zam.
8. obvod Foltas Frant., čís. 49, ženatý, 46 roků, želez. zam.
9. obvod Hümer Vladislav, čís. 110, ženatý, 29 roků, želez. zam.

Rada místního národního výboru byla zvolena při ustavující schůzi dne 29. května 1954.

Po delším jednání mezi A. Staňkem a Fr. Holíkem zvolen předsedou národního výboru František Holík, důchodce, čís. 13. Tajemníkem se stal Albert Staněk, čís. 5. Dalším členem rady zvolen Frant. Tureček, čís. 108. Rada nového místního národního výboru jest 3členná: Fr. Holík, Alb. Staněk a Fr. Tureček.

Do okresního národního výboru zvolen za obec Velkou a Olšovec rolník Josef Špiruta z Olšovce. Do krajského národního výboru zvolen za náš volební obvod rolník F. Kuča z Milenova.

☛ *Odměny Platy a odměny funkcionářů a referentů MNV za 2. pol. 1953 a v 1. pol. 1954 (v nové měně):*

Předseda: Alb. Staněk, stolař. dělník, čís. 5 – měsíčně 133 Kčs.

Tajemník: Václav Vala, bytem v Hranicích – měsíčně 1276 Kčs.

Pokladník: Adolf Jordán, ředitel školy – měsíčně 100 Kčs.

Obec. zřízenec: Frant. Šlosar, domkář, č. 52 – měs. plat 60 Kčs, na děti rodinné přídatky 470 Kčs.

Referenti – uvedení výše – dostávali za svou práci také odměnu, každý průměrně asi 50 Kčs měsíčně.

Po volbách od 1. června 1954 nastala změna vyplácení odměn funkcionářům místního národního výboru. Plat dostával předseda, tajemník i za pokladnictví a obec. zřízenec. Funkce referentů byly zrušeny. Jejich práci převzali předsedové nově zvolených stálých komisí, jako funkci čestnou, bez odměny.

☛ *Stálé komise* Tak zvoleny tyto komise: zemědělská, finanční, hospodářsko-technická. Pokladní agendu a účetní evidenci měl vést celodenní tajemník za svůj měsíční plat.

Odměny funkcionářů MNV po 1. červnu 1954 byly:

Předseda: František Holík, důchodce, čís. 13, měsíčně 300 Kčs.

Tajemník: Albert Staněk, stolař. dělník, č. 5, měs. 1100 Kčs.

Obec. zřízenec: Frant. Šlosar, čís. 52 – plat 60 Kčs + rodin. příd. 470 Kčs, celkem 530 Kčs.

Pokladníkem podle nařízení ONV měl býti celodenní tajemník Alb. Staněk, ale protože se tuto zodpovědnou funkci převzít zdráhal, zůstal dále na přání MNV pokladníkem Ad. Jordán, ředitel školy, a konal tuto zodpovědnou práci v roce 1954 a v roce 1955 čestně zdarma.

☛ *Kultura Oslavy a vzpomínky.*

Dne 24. ledna 1954 pořádala škola veřejnou *žákouskou besídku* v sokolovně. Děti ze školy mateřské a žáci školy národní předvedli dramatické pásmo o V. I. Leninovi. Program nacvičily učitelky M. Plocková a M. Baborová. Úvodní proslov měl ředitel školy Ad. Jordán. Návštěva dosti početná.

Pietní vzpomínka. – V neděli 14. března 1954 konána v sokolovně pietní vzpomínka prvního výročí úmrtí státníků J. V. Stalina a Klementa Gottwalda. Spoluúčinkovali žáci a učitelé národní školy. Účast občanstva dobrá.

Oslava Dne vítězství – konána v neděli 9. května 1954 v podvečer v sokolovně. Program předvedly děti ze školy mateřské a žáci školy národní. Lampionovým průvodem dětí po vesnici oslava zakončena.

Sportovní den mládeže. V sobotu 26. června 1954 uspořádala škola mateřská a škola národní a mládež ze Sokola „Sportovní den mládeže“. Pěkný a dobře připravený program byl předveden v sále sokolovny, za malé návštěvy občanstva, protože byla sobota – všední den, lidé sušili seno. Povolení k uspořádání této slavnosti na neděli 27. června jsme nedostali, protože byl konán okresní Sportovní den mládeže. Místní podniky musely býti proto odloženy.

☞ *Školy Škola mateřská.* – Ředitelka jako roku loňského: Marie Plocková. Počet dětí 1. září 1954: 18 chlapců + 20 děvčat = 38 dětí. Na udržování mateřské školy v roce 1954 vydáno: rodičovské sdružení 4649 Kčs, místní národní výbor 2770 Kčs, celkem 7419 Kčs.

Škola národní. – Učitelé zůstávají jako roku předešlého: ředitel Ad. Jordán, učitelka M. Baborová. Počet žáků 1. září 1954: I. tř. 27 žáků + II. tř. 34 žáků = 61 žáků. Celkový náklad na udržování národní školy činil v roce 1954 obnos 4758 z rozpočtu místního národního výboru.

☞ *Taneční zábavy Taneční zábavy, plesy, výlety.* – V roce 1954 pořádaly podniky tyto korporace a zaplatily na dávce ze vstupenek:

16. ledna – Svazarm, estráda v sokolovně, 5% dávka 13,45 Kčs

6. února – Rodičovské sdružení mateřské školy, maškarní ples v sokol., 338,– Kčs

20. února – Požární sbor, ples v sokolovně, 175,– Kčs

2. března – Osvětová jizba, taneční zábava, 133,– Kčs

18. dubna – Čsl. svaz mládeže, taneční zábava, 79,– Kčs

1. května – Osvětová jizba, taneční zábava, 143,– Kčs

29. května – Čsl. svaz mládeže, taneční záb., 92,20 Kčs

26. června – Rodičovské sdružení mateř. školy, večerní taneční zábava po odpolední sportovní slavnosti, 52,60 Kčs

18. července – Požární sbor, odpolední výlet na sokol. (taneční zábava večer), 165,80 Kčs

2. října – Sokol, taneční zábava, 57,– Kčs

6. listopadu – Čsl. svaz mládeže, 101,60 Kčs

27. listopadu – Sokol, taneční zábava, 134,– Kčs

31. prosince – Výbor žen, sylvestrovský večer, 76,– Kčs

Celkem dávka ze vstupenek 1560,65 Kčs

☞ *Volby do NS* Volby do Národního shromáždění konány v neděli 28. listopadu 1954 v místnostech kanceláře místního národního výboru v čís. 42. Ve Velké bylo 381 voličů. Přípravy k volbám začaly počátkem října 1954. Poslancem za náš volební obvod byl zvolen důstojník čsl. armády major Rudolf Kladenský, bytem v Lipníku.

☞ *Výbor žen* Výbor žen při MNV. – Na vyzvání ONV byly zřizovány v obcích po volbách do národních výborů v roce 1954 výbory žen. Také i v naší obci ustanoven výbor žen, po delším předchozím jednání, na podzim v roce 1954. Ve výboru bylo 10 žen. Předsedkyní zvolena Vlasta Hlavová, v domácnosti, čís. 75. – Hned po ustanovení pustily se do práce. Od 20. října do konce roku 1954 vykázaly tuto činnost: prováděly v obci předvolební agitaci před podzimními volbami do NS, vyzdobily agitační středisko v sále hostince čís. 57. Provedly úklid a výzdobu místností kanceláře MNV pro volby do NS. Odpracovaly 40 brig. hodin na kanalisaci obce. Provedly úklid na parketách po kině v sokolovně. Členky výboru žen vařily polévky po dobu 5ti měsíců pro přespoleční školní děti. Na ukončení roku pořádaly Silvestrovský večírek s taneční zábavou v sokolovně.

☞ *Sokol* Přehled o činnosti Sokola ve Velké podal na výroční členské schůzi 8. prosince 1954 předseda Sokola Ad. Jordán, ředitel školy. Zdejší sokolská

jednota dovršila v tomto roce 34 léta svého trvání a naše sokolovna 25 roků od postavení. Co za tuto řadu let vystřídalo se obětavých sokolských činovníků, kteří podle starého sokolského hesla: „Ni zisk – ni sláva!“ nezištně pracovali pro postavení a udržování zdejší sokolovny. V dubnu 1954 bylo započato jednání se Stavebními závody v Hranicích, které vypracovaly plány a rozpočet na přístavbu záchodů a šaten u sokolovny v celkové částce 88.000 Kčs. Jako příprava ke stavbě bylo v červenci t. r. dovezeno a zhašeno 30 q vápna. Signál k zahájení I. Celostátní spartakiády učiněn „Ohňovým poselstvím“ v sobotu dne 4. září 1954 zapálením ohně na návrší za vesnicí.

Stav členstva: koncem roku 1954 naše jednota Sokol 24 mužů + 36 žen = celkem 60 členů. Tedy členů dost, ale cvičících málo. Na Spartakiádu nacvičují: 4 muži + 8 žen = 12 cvičenců. Nácvik vedla obětavá sestra Ludmila Adamcová, v domácnosti, čís. 93. Vedoucí cvičební činnosti všeho žactva byla ses. Marie Plocková, ředitelka mateřské školy. Jako cvičitelé starších žáků byli: Jiří Procházka, č. 59, a Alois Šenk, č. 76. O hospodářskou stránku měla jednota Sokol dobře postaráno. Záležitosti peněžní a službu pokladní vedli svědomitě a pečlivě rukou společnou manželé ses. M. Baborová, učitelka, jako pokladní, a br. Jan Bobor, čís. 97. Všechny všední starosti s čištěním a udržováním sokolovny a sokol. zahrady konal trpělivě náš dlouholetý sokolník br. Jakub Vrbka, důchodce, čís. 93.

Změna předsedy Sokola. – Na této výroční členské schůzi 8. prosince 1954 vzdal jsem se vedoucí funkce v Sokole, jako předseda, z důvodů zdravotních. V Sokole pracuji od roku 1925, tj. téměř 30 let. O sokolovnu ve Velké staral jsem se hned od svého příchodu do Velké v roce 1938. Po celých 16 let byl jsem ve výboru Sokola, zastával jsem postupně všechny funkce jako jednatel, vzdělava-
tel, pokladník, místostarosta, starosta, naposledy předseda jednoty. Těší mne úspěchy naší společné práce, kterých jsme za tu dobu 16 let dosáhli. Bylo to zejména: oddlužení sokolovny, na které bylo přes 100.000 Kčs dluhů, vykopání a položení kanálu z betonových trub v délce 133 m přes sokol. zahradu nákladem asi 15.000 Kčs, položení parketové podlahy v ceně 80.000 Kčs, vybavení sokolovny novým cvičebním náradím asi za 40.000 Kčs a na vkladní knížce zůstatek hotovosti asi 12.000 Kčs. To je radostná bilance naší práce. – Ale čekají zase další úkoly: přístavba šaten a záchodů u sokolovny. Proto jako starší ustupuji z vedoucího místa, aby také mladší činovníci Sokola mohli uplatnit své pracovní úsilí o další zvelebení sokolovny. – Ta první generace nadšených a obětavých sokolských pracovníků před námi sokolovnu postavila, my jsme ji vybavili z dluhů a značně zvelebili a na naší mladší generaci je, aby v práci dále pokračovali, aby naše sokolovna dále sloužila tělesné výchově naší mládeže a také všem kulturním potřebám zdejších občanů. Neodcházím z řad sokolských trvale, poděkoval jsem se jen z vedoucího místa. Novým předsedou Sokola zvolen po delším vyjednávání Josef Šenk, čís. 45, slévač kovů, ve věku 37 roků. Ostatní členové výboru se celkem nezměnili. Další činnost Sokola nechť řídí se starým sokolským heslem: „Ku předu, zpátky ni krok!“

☛ *Požární sbor* Požární sbor v roce 1953 a 1954 vyvíjel pravidelnou činnost. V roce 1953, dne 2. srpna, zúčastnilo se naše mladé požární družstvo za vedení

mladého Bohumila Glosa, čís. 2, okrskové soutěže pořádané ve Velké, umístilo se jako první. O rok později, 11. července 1954, při okresní soutěži v Teplicích uhájilo si mezi 17 soutěžícími sbory 2. místo. Toto umístění našeho požárního družstva stalo se velkou ctí pro zdejší požární sbor a rovněž pro celou obec. Pochvalné diplomy za jejich úspěchy visí v kanceláři MNV.

☞ *Narození. Úmrtí* *Narození a úmrtí v roce 1954.* – V roce 1954 se narodilo: 7 chl. + 2 děvč. = 9 dětí.

Zemřeli tito občané:

15. února – Antonín Stýskal, čís. 39 – výměnkář, vdovec, bývalý rolník, naroz. 23. května 1869, Tučín, okres Přerov. Zemřel ve stáří 86 let.

15. února – Julie Stupárková, čís. 64 – rodem z Olšovce, stařenka, vzala si život ve stáří 75 let.

13. března – Marie Tománková, manželka rolníka, č. 41, rodem ze Lhotky – zemřela ve stáří 62 let.

11. července – utopil se zletý chlapec Kamil Wiacek, když nezpozorován vyběhl z domu k potoku. Pokusy o záchranu dítěte i v nemocnici byly již marné.

26. července zemřel Josef Vitonský, pokrývač, čís. 103, raněn byv mrtvicí při práci na střeše domku čís. 83. Štěstí bylo, že stačil ještě po pocitu nevolnosti slézt se střechy sám. Dožil se věku 61 let.

2. srpna zemřel František Mück, rolník, čís. 15, v nemocnici v Přerově, kde dotrhl po několikaleté chorobě – tuberkulóze – ve stáří 52 let.

13. srpna zemřel Ferdinand Paus, čís. 81 – vdovec – důchodce, řezník, sešlostí věkem 83 let.

26. prosince zemřel Jan Klvaňa, bytem v čís. 50 – bývalý krejčovský dělník, rodem z Drahotuš. Bydlel s rodinou v čís. 50 přes 40 let a zemřel jako vdovec ve věku 80 let.

☞ *Výroční účet* Výroční účet za rok 1954 vykazuje: příjem 78.868,85, vydání 77.481,93 Kčs. Koncem roku činil zůstatek 1026,92 Kčs.

Rok 1955

☞ *Počasí* V lednu 1955 byla mírná, zdravá zima. Větší mrazy nastaly až v druhé polovici února, až -15 °C. Zimní počasí se protáhlo až do prvního jarního dne 21. března, kdy odpoledne se oteplilo a začalo jarní tání.

☞ *Vichřice* Během zimy přišly několikrát velké vichřice, které nadělaly na střechách, v zahradách a lesích ohromné škody. Po prosincové vichřici 9. a 10. prosince 1954, o které píší výše, přišla strašná vichřice 17. ledna 1955, která řádila v lesích a v Jesenickém pohoří vyvrátila tisíce hektarů, celé katastry lesů, a způsobila tak milionové škody. U nás bylo také toho dne velké náledí. Také 26. února řádila sněhová bouře a vichřice. Ještě na jaře ve dnech 16. a 17. dubna zadul severák s prudkou vichřicí. – Jaro bylo celkem studené. Ojedinělé teplé dny v dubnu vystřídaly chladné dny se sněhovými přehánkami. I květen byl deštivý a studený. Lidé se při jarních polních pracích ani velice nezahřáli. Tepr-

ve v červnu se počasí oteplilo a ustálilo. Ale konec června byl zase deštivý. Sušení sena bylo velmi obtížné.

☞ *Úroda* Žně se opozdily, začaly až koncem července. Úroda obilí byla celkem dobrá. Výmlat se protáhl až do půl měsíce září. – Podzimní práce polní, jako setí, vybírání brambor, sklizeň řepy vykonány celkem za pěkného počasí. Teprve k vánocům zamrzlo s trochou sněhu.

☞ *Ovoce* V roce 1955 ovocné stromy odpočívaly po loňské bohaté úrodě a většina ovocných stromů vůbec nekvetla. Ojedinele kvetoucí stromy zničil květnový mráz. Jako zvláštnost se projevila úroda vlašských ořechů, ale jen na některých stromech.

☞ *Správa obce Změna předsedy MNV.* – Předseda MNV Frant. Holík, důchodce, čís. 13, se ze zdravotních důvodů funkce předsedy a členství v národním výboru vzdal koncem ledna 1955. V měsíci únoru byl zvolen předsedou MNV Vladislav Hümer, železniční zaměstnanec, čís. 110.

☞ *Rada MNV* Rada MNV byla 3členná:

předseda: Vladislav Hamer, čís. 110,

tajemník: Albert Staněk, čís. 5,

člen: František Tureček, čís. 108.

Během roku 1955 odstěhoval se z Velké Jaroslav Janásek i s rodinou do Vsetína, kde je zaměstnán ve zbrojovce. Odchodem jeho a Fr. Holíka zůstal MNV jen 7 členný. Doplňovací volby v 1. a 5. obvodě byly provedeny až v lednu 1956.

☞ *Výbor žen* Výbor žen v roce 1955. – Velmi aktivním spolupracovníkem MNV v roce 1955 byl Výbor žen. Bylo v něm 10 žen-členek. Předsedkyní byla Vlasta Hlavová, v domácnosti, čís. 75, jednatelkou Marie Plocková, ředitelka mateřské školy, pokladní Vlasta Holíková, v domácnosti, čís. 13. Členky VŽ prošly školením pro členy MNV. Získaly pro spolupráci z místních žen 7 aktivistek, které pomáhaly v práci VŽ. Výbor žen vyvinul během roku 1955 mnohostrannou a obětavou činnost be prospěch obce, školy, zdraví lidu, kulturní činnosti ve zdejší obci. V tomto roce konal 11 vlastních pracovních schůzí, které byly členkami VŽ 100% navštíveny. Na ukončení roku uspořádaly ženy Silvestrovský večer s taneční zábavou.

☞ *Kulturní podniky* Kulturní podniky v roce 1955. – *Novoroční žákovská besídka* uspořádána byla místními učiteli v neděli 9. ledna 1955 odpoledne v sokolovně. Program vyplnily děti ze školy mateřské a žáci školy národní. Besídka zakončena pohoštěním všech dětí. Návštěva obecnstva, zvláště rodičů, velmi početná.

Oslava Mezinárodního dne žen konána v úterý 8. března 1955 odpoledne v sokolovně. Pořadatelem této oslavy byly obě školy za spolupráce s členy a členkami Sokola a Výboru žen. Oslava měla 5 částí:

1. Pionýrský slib a vázání pionýrských šátků.
2. Pásmo básní a písní maminkám k svátku.
3. Dětská divadelní hra „O dvanácti měsíčkách“.
4. Ukázka z prostných cvičení Sokola na I. Celostátní spartakiádu v Praze.
5. Živý obraz k svátku maminek a pohoštění dětí.

Program nacvičily: ředitelka mateřské školy M. Plocková a učitelka M. Baborová, ze Sokola ses. Ludm. Adamcová, manželka zahradníka. Proslov k pionýrům měl ředitel školy Ad. Jordán. Účast na této oslavě byla velická, asi 150 dospělých osob.

Oslavy 10. výročí Čsl. republiky – po celý rok 1955 připravované oslavy vyvrcholily v památných dnech měsíce května. – Dne 8. května 1955, v neděli odpoledne, bylo slavnostní zasedání MNV. – Osvětová jizba ve Velké připravila na oslavu 10. výročí naší socialistické republiky výpravnou divadelní hru Aloisa Jiráska: „*Lucerna*“. Nacvičila ředitelka mateřské školy Marie Plocková. Bylo hráno v neděli 8. května 1955 dvakrát, a to: odpoledne pro školní mládež, večer pro dospělé. Divadelní hra byla předvedena místními ochotníky velmi úspěšně a všem se líbila. Proto byla sehraána ještě potřetí další neděli, 15. května večer.

Spartakiáda v Praze. – Vyvrcholením oslav 10. výročí osvobození naší republiky Sovětskou armádou byla I. Celostátní spartakiáda, která byla uspořádána ve dnech koncem června a začátkem července 1955 v Praze. V měsíci červnu byla konána okresní Spartakiáda v Hranicích a krajská Spartakiáda v Lipníku n. Bečv. jako příprava pro Spartakiádu v Praze. Na těchto cvičili také žáci a žáčky z naší školy. Celostátní spartakiády v Praze zúčastnili se cvičenci a cvičenky ze zdejšího Sokola. Výpravu do Prahy vedla a na Spartakiádě v Praze spolu s ostatními cvičila ses. Ludm. Adamcová, č. 91. Celkem cvičilo ze zdejšího Sokola v Praze 9 cvičenců, 1 chlap. + 8 děvč. Byl to úspěch zdejšího Sokola, na němž měla největší zásluhu obětavá náčelní ses. Ludmila Adamcová, čís. 91.

Oslava Mezinárodního dne dětí konána v neděli 5. června 1955 odpoledne na sokolské zahradě s hudbou a tělocvičným programem za spoluúčinkování dětí ze školy mateřské a žáků školy národní. Tuto slavnost uspořádal místní Výbor žen. Návštěva byla dobrá, počasí pěkné. Večer pořádána v sokolovně taneční zábavy pro dospělé.

☞ *Blesk do lípy u lávky* Dne 1. června 1955 ve středu dopol. při bouřce uhořel blesk do památné lípy u lávky, nedaleko domku č. 83, a urazil jí vršek. Tím blesk lípu značně poškodil.

☞ *Povodeň na Veličce* V neděli 3. června 1955 odpoledne strhla se v místě a širokém okolí velická bouřka, liják jako průtrž mračen s krupobitím. Příval vody z hor způsobil na Veličce náhlou povodeň. Voda do rána druhého dne opadla.

☞ *Taneční zábavy* Taneční zábavy, plesy. – V roce 1955 pořádaly taneční zábavy a plesy tyto korporace a zaplatily dávkou ze vstupenek:

22. ledna – Rodičovské sdružení mateřské školy, maškarní ples v sokolovně, 394,– Kčs

5. února – Požární sbor, ples v sokolovně, 162,– Kčs

22. února – Osvětová jizba, taneční zábava, 66,– Kčs

10. dubna – Výbor žen, pomlázková taneční, 158,80 Kčs

30. dubna – Sokol, taneční zábava, 47,60 Kčs

5. června – Výbor žen, večerní taneční, 72,80 Kčs

16. července – Spotřební družstvo „Jednota“ Drahouše, odpolední slavnost a večerní taneční zábava v sokolovně, 242,– Kčs

12. listopad. – Železničáři z nádraží Hranice, taneční zábava v sokol., 153,40 Kčs

26. prosince – Myslivecká společnost, taneční zábava, 30,– Kčs

31. prosince – Výbor žen, Silvestrovská zábava, 98,60 Kčs

Celkem taneční dávka 1425,20 Kčs

☞ *Hospodaření MNV* Výroční účet MNV za rok 1955. – Výsledek hospodaření MNV za rok 1955 jeví se takto: celoroční příjem 58.616,39 Kčs, celoroční výdaje 57.477,09 Kčs, zůstatek koncem roku 1139,30 Kčs.

☞ *Kanalisace* Kanalizace obce. – V roce 1954 a 1955 bylo dále pokračováno v provádění kanalisace obce v západní části. V roce 1954 pracovalo 56 brigádníků. Odpracovali 2313 hodin. Celkový náklad na kanalizaci v roce 1954 činil téměř 20.000,– Kčs.

V roce 1955 pracovalo 23 brigádníků – 1295 hodin – celkový náklad v roce 1955 činil 7816,– Kčs. Na kanalizaci jest připojeno 25 usedlostí.

☞ *Školy* Škola mateřská. – Ředitelka jako roku loňského: Marie Plocková. Počet dětí 1. září 1955: 12 chl. + 9 děvč. = 21 dětí. Na udržování mateřské školy v roce 1955 vydáno: rodičovské sdružení přispělo 2089,–, místní národní výbor dle rozpočtu 3012,–, celkem 5101,– Kčs.

Škola národní. – Počet žáků 1. září 1955: I. tř. 24 ž. + II. tř. 31 ž. = 55 žáků. V lednu 1955 zakoupeno pro II. třídu 21 nových dvousedadlových lavic za 5.126,– Kčs. Z hotovosti rodičovského sdružení zakoupeno velké gramo-radio za 2.600,– Kčs. Celkový peněžní náklad na udržování národní školy činil: z pokladny rodičovského sdružení asi 3.000,–, od místního národního výboru dle rozpočtu 10.270,–, celkem vydáno 13.270,– Kčs.

☞ *Změna ředitele* Změna ředitele národní školy. – *Odchod ředitele Adolfa Jordána do penze.* – Koncem prázdnin 1955 odešel jsem na vlastní žádost z činné služby školní po 44letém učitelském působení, ve věku 64 let. Během prázdnin odstěhoval jsem se ze školy do vlastního domku čis. 50 ve Velké, který jsem před 14 lety, v roce 1941, zakoupil, abych měl na stáří svůj vlastní domov. – Se školou a školními dětmi jsem se rozloučil při slavnostním zahájení nového škol. roku 1. září 1955. Obšírněji jsem o tom napsal ve školní kronice.

Nový ředitel národní školy. – Ředitelem národní školy ve Velké se stal dnem 1. září 1955 Miroslav Studynka, který naposledy působil na národní škole v Řídči ve šternberském okrese. Jmenovaný nový ředitel byl na téže slavnostním zahájení nového školního roku uvítán žáky a zástupci MNV obce Velké a Lhotky.

☞ *Narození. Úmrtí* Narození a úmrtí v roce 1955. – V roce 1955 se narodilo: 1 chl. + 4 děvč. = 5 dětí. Zeměli:

5. února Josef Kryslíčka, čís. 112 (domek u Hrabůvky), ženatý, dělník – cestář, rodem z Čech, 76 roků.

19. února 1955 zemřela výměnkářka Anežka Popová, čís. 21, vdova, ve stáří 74 roků.

10. března – Karel Grzegorzcyk, čís. 72 – vdovec, výměnkář, rodák z Polska, ve věku 87 let.

1. dubna – Richard Durman, rolník, čís. 45, byl raněn mrtvicí. Zemřel v 65 letech.

5. srpna – Marie Šenková, v domácnosti, č. 54, výměnkářka, ve stáří 69 roků.

☞ *Doslov* Doslov kronikáře. – V měsíci srpnu 1957 končím zápisy do obecní kroniky od roku 1945 do konce roku 1955, tj. za 11 let. Byla to velká a zodpovědná práce. Na přípravách těchto zápisů odpracoval jsem v letech minulých asi 200 hodin a v letošním roce na dalších přípravách a zapsání těchto zápisů do kroniky dalších 300 hodin, tj. celkem 500 hodin práce na obecní kronice obce Velké.

Po celé své učitelské působení věnoval jsem se také i práci kronikářské. Školní kroniky mnou vedené na školách, jak v Jindřichově, tak i ve Velké, byly při inspekčních školními inspektory uznale oceňovány jako vzorné. Kromě toho založil jsem v Jindřichově obecní kroniku v roce 1920 a vedl jsem ji po 18 let, až do svého odchodu z Jindřichova do Velké v roce 1938. Za těžké doby německé okupace v letech 1939 až 1945 přerušil jsem veřejnou práci kronikářskou. Ale soukromě pokračoval jsem dále v přípravách zápisů pro obecní kroniku za uvedená léta. Jen tak mohl jsem úspěšně dokončit tento II. díl Pamětní knihy obce Velké do konce roku 1955.

Funkce obecního kronikáře vzdal jsem se na podzim v roce 1955 po mém odchodu z činné služby učitelské do pense, s návrhem, aby novým obecním kronikářem se stal můj nástupce ve škole Miroslav Studynka, ředitel nár. školy.

Loučím se tímto s veřejnou prací kronikářskou a přeji všem občanům obce Velké v jejich hospodářském budování, v jejich iniciativní a obětavé práci pro rozkvět obce mnoho zdaru!

Ve Velké v srpnu 1957

Adolf Jordán, obecní kronikář

☞ *Kronikáři*

První kronikář obce Velké

Josef Harna, ředitel národní školy v.v. (foto 1)

Založil obecní kroniku obce Velké po roce 1920. Během dalších let napsal celý I. díl obecní kroniky, kde na 200 stranách vypsál dějiny obce Velké od pradávna do konce první světové války roku 1918. Dále započal psáti II. díl obecní kroniky od roku 1919 do roku 1926. Toho roku po 20letém působení na zdejší škole odešel na školu do Klokočí. Celkem napsal ve 2 dílech obecní kroniky 242 stran historie obce Velké. Postavil si tím nehynoucí pomník zasloužilé a nezištné práce o obec Velkou. – Zapsal A. Jordán, 30. srpna 1957.

František Tománek, rolník, čís. 20 (foto 2)

Narodil se 21. ledna 1895 ve Velké. Zemřel 4. června 1956 ve stáří 61 let. Byl obecním tajemníkem v mladších letech. Kronikářem se stal v roce 1930 a psal obec. kroniku do roku 1939. Napsal celkem 28 stran.

Adolf Tománek, ředitel nár. školy v.v. (foto 3)

Narodil se 3. července 1891 ve Velké. Stal se kronikářem v roce 1944 a napsal tzv. Protektorátní kroniku za dobu německé okupace za léta 1939 až 1944, celkem 81 stran.



Adolf Jordán, ředitel nár. školy v.v. (foto 4)

Narodil se 15. prosince 1891 ve Stříteži nad Ludinou. Ve Velké působil na nár. škole 17 let, od roku 1938 do roku 1955. Napsal obecní kroniku za léta 1945 až 1955, celkem 100 stran.

Stručně o obecních kronikách Velké

Řadu obecních kronik obce Velké dnes tvoří čtyři svazky, které uchovává Státní okresní archiv v Přerově. Zápisy do nich byly psány v letech 1926–1978, ačkoli se týkají událostí také mnohem starších.

„Poněvadž zákon o vedení pamětních knih vztahuje se i na naši obec, zvolilo 5. dubna 1922 obecní zastupitelstvo kronikářem ředitele školy Huberta Karlíčka a členy letopisecké komise Ant. Nesvadbu jako starostu, Jos. Pražáka a Fr. Tománka.“ Ředitel Karlíček, jinak zkušený novinář, se ovšem kvůli své nemoci k práci nedostal, takže brzy po jeho smrti, 29. září 1925, byl úkolem pověřen správce školy a dlouholetý velický učitel Joža Harna. Jeho záměrem bylo zpracovat přímo dějiny obce a do svého úkolu se pustil velmi energicky. Jenže po pouhém roce z obce trochu dramaticky odchází a svou kronikářskou práci dokončuje v prosinci 1928 už v Klokočí*.

Harna sepsal retrospektivní I. svazek o 196 stranách, v němž pojednal o Velké od dávných časů do roku 1918 a ve II. svazku zachytil léta 1919–1926.

Pokud jde o starší dějiny obce, opíral se zejména o kronikářské záznamy vzniklé v Drahotuších, k nimž byla Velká po staletí přifařena. Hojně využívaným zdrojem informací mu byly také tamní matriky†. Pro období konce 19. století se už mohl opírat o kroniku velické školy, vedenou od roku 1861. *„S láskou ujal jsem se této práce, práce těžké, vždyť nebylo pramenů, v obci není vůbec zápisů z dřívějších let a mnohé události vyzvěděl jsem se od starých zdejších pamětníků, jichž vypravování jsem ovšem přijímal kriticky a zapsal jen údaje, o nichž jsem se přesvědčil, že skutečně odpovídají pravdě.“*

Na místě řídícího učitele i kronikáře vystřídal nadšeného sokola a „pokrokáře“ Harnu v roce 1926 Engelbert Vašíček, který je autorem zápisů za léta 1927–1929. V tomto období byla podoba kronikářského zápisu pro jeden rok zhruba ustálena a průměrný rozsah osm stran na rok představuje ze zpětného pohledu optimální rovnováhu mezi „příliš stručným“ a „příliš bohatým“ zápisem.

„Až dosud užívaný školou obecní pozemek „Pod hrází Štandlíkovou“ byl rozhodnutím obec. zastup. ze dne 3. července 1930 škole odebrán a rozdělen na záhony. V dřívějších letech řídící učitelé konali, za užívání tohoto pole, pro obec různé služby (obec. tajemnictví, agendu místní školní rady atd.). V posledním

* O jeho působení v Klokočí viz Klokočí – Dějiny a přítomnost obce (2007), s. 177–181.

† Zájemce o starší dějiny obce na první pohled zřejmě nejvíce upoutá přehledná historie velických domů. Ta ovšem stojí takřka výhradně na záznamech z matrik, majetkové pohyby jsou z těchto údajů pouze dedukovány. Při využití širší informační základny, kterou představují především pozemkové knihy, případně záznamy z nejrůznějších berních soupisů a sčítání obyvatel, by bylo možné vytvořit mnohem bohatší historii jednotlivých domů. Bylo by také pravděpodobně možné historii objektů sledovat hlouběji do minulosti, snad až do poloviny 16. století.

čase měli jej za vedení obecní kroniky v hodnotě Kč 200. Po odebrání pole byla obecní kronika zadána novému kronikáři Frant. Tománkovi za roční peněžitou odměnu Kč 100, kdežto roční pacht pole činní Kč 817.“ Tak se kronikářem stal obecní tajemník František Tománek (1930–1939), rozsah jeho zápisů postupně klesá až např. roku 1934 je věnována pouhá půlstránka. V roce 1939 se Tománek vedení kroniky vzdal a zápisy ve druhém svazku obecní kroniky končí.

Okresní úřad v Hranicích v listopadu 1940 nařídil odevzdání všech obecních kronik do archivu „*poněvadž v některých obecních kronikách by se případně mohly vyskytnout z minulé doby záznamy, statistiky, diagramy, fotografie, případně i obrazy, které jsou v rozporu se zmíněnými [tedy protektorátními] státoprávními poměry.*“

Zároveň bylo nařízeno založit co nejdříve nové pamětní knihy. K tomu ve Velké došlo až v roce 1944, kdy řídící učitel Adolf Tománek zapsal ve zvláštním svazku události z let 1939–1944. Po obnovení Československé republiky se obec vrátila k rozepsanému druhému svazku založenému Jožou Harnou. Novým kronikářem se stal další z řídících učitelů – Adolf Jordán, který na úvod svých zápisů zmiňuje: „*Až v roce 1946 podařilo se zástupcům místního národního výboru ve Velké přemluvit mne, abych se stal obecním kronikářem, kteréžto funkci jsem se po léta pro veliké jiné zaneprázdnění v práci školní a v činnosti mimoškolní a osvětové stále bránil. Byl jsem zvolen kronikářem ve schůzi MNV 21. března 1946 a převzal jsem úkol napsati kroniku od revoluce v roce 1945 až další léta. Ale pro nával běžné práce ve škole, pro plné zaměstnání v činnosti mimoškolní (v Sokole, na národním výboře účetnictví a pokladnictví, u hasičů jednatelem a vzdělavatelem) a jiné úkoly běžně časové jsem se ku zapsání připravených zápisů do kroniky nikdy nedostal. O prázdninách jsem psával každoročně kroniku školní a současně jsem si připravoval zápisy pro kroniku obecní. Ale k napsání čistopisu do kroniky nikdy již nedošlo pro časově nutné úkoly jiné. Kronika obecní stále čekala na kronikáře... A tak až teprve nyní, v roce 1957, když již nejsem v činné službě školní a žiji jako pensista ve svém rodinném domku čp. 50 ve Velké, mám více volného času a chci se věnovati teď v zimmním období splnění dávného mého úkolu: napsání obecní kroniky za celé desetiletí, tj. od revoluce v r. 1945 až do roku 1955. Je to úkol veliký! Ale doufám, že podle mých podrobně zpracovaných poznámek a zápisů napsaných v létech minulých se mně tato nesnadná a zodpovědná práce podaří.*“

Retrospektivně psané Jordánovy zápisy už jsou poměrně rozsáhlé, ale zdaleka ne tak, jako zápisy ze třetího svazku obecní kroniky, který (ač zachycuje jen dvě desetiletí) rozsahem výrazně převyšuje první dva (s protektorátní kronikou vlastně tři) svazky.

Do třetího svazku postupně zapisovali:

1956–1957 Miroslav Studynka, ředitel školy

1958–1961 Ladislav Kalbáč, ředitel školy, zapisoval zpětně až v roce 1962, přesto např. o roce 1960 napsal celých 34 stran!

1962–1967 Adolf Jordán, důchodce, dříve ředitel školy

1968 Karel Wimětal, důchodce, dříve učitel na zemědělském učilišti

1969–1972 František Pavlů, tajemník MNV Velká, zapisoval zpětně až v roce 1973

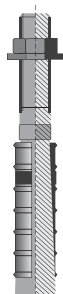
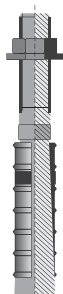
1973–1976 Ludmila Stržínková-Adamcová, dříve zahradnice

„Těžko, přetěžko se loučím s kronikou. Rodinné důvody (nemoc manžela) mne nutí vzdát se pera. Věřím pevně, že se opět někdo najde, kdo by v tomto díle pokračoval a přeji budoucímu kronikáři, aby mohl psát jen samé dobré zprávy a aby měl kroniku rád jako já,“ napsala Ludmila Adamcová v zápise za rok 1976, který 11. ledna 1978 schválila rada Městského národního výboru Hranice. Ke sloučení Velké s Hranicemi došlo v roce 1974.

Tato kniha přináší přepis tří svazků obecní kroniky, zachycujících události ve Velké do roku 1955. Pro přehlednost jsme druhý svazek kroniky rozdělily na dvě části a mezi ně vsunuli tzv. Protektorátní kroniku. Naše vydání pokud možno věrně reprodukuje původní text zápisů, včetně nářečních výrazů a pravopisu, který v některých případech už neodpovídá současným normám.

Na přiloženém disku najdou čtenáři také svazek obecní kroniky za léta 1956–1976. A také úplnou řadu školních kronik, které vznikaly v letech 1861–1981 a v některých odhledech představují pro dějiny Velké vydatnější pramen než kroniky obecní. Cenné je zejména to, že zápisy vznikaly průběžně, takže odrážejí dobovou atmosféru více než některá období kroniky obecní, která byla zapisována zpětně.

Jiří J. K. Nebeský



www.cihal-omo.cz

Kompletní kotevní systémy pro mostní svodidla

Jádrové vrtání 10-800mm

Řezání konstrukcí DIA technologií

Výroba a montáž mostních svodidel

Jaroslav Číhal - OMO

Velká 24, 753 01 Hranice



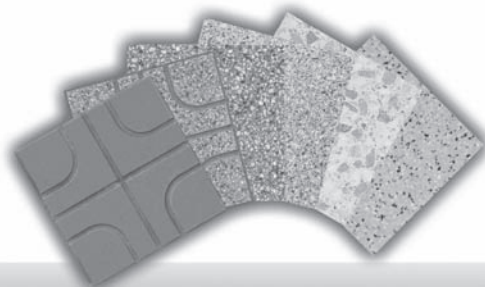


cidemat

TERACOVÁ A BETONOVÁ DLAŽBA

VYRÁBÍME A DODÁVÁME

- HLADKOU TERACOVOU DLAŽBU
- HLADKOU BETONOVOU DLAŽBU
- TERACOVOU DLAŽBU S RELIÉFEM
- BETONOVOU DLAŽBU S RELIÉFEM
V ROZMĚRECH 300x300x30 mm
VE VELKÉM SORTIMENTU DRTÍ A BAREV
- TERACOVÉ OBKLADY SCHODŮ
A VÝROBKÝ Z TERACA
- BALENÉ TERACOVÉ DRTĚ



- VYSOKÁ KVALITA A PEVNOST
- ESTETICKÝ VZHLED
- ROZMĚROVÁ PŘESNOST
- DLOUHÁ ŽIVOTNOST
- MRAZUVZDORNOST
- MINIMÁLNÍ NASÁKAVOST
- EKOLOGICKÁ NEZÁVADNOST

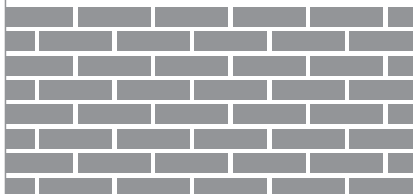
Jistota Vašich kroků ...

CIDEMAT Hranice, s.r.o. • Skalní č. 1088, 753 01 Hranice
Tel.: 581 651 366-7 • cidemat@cidemat.cz

ZEDNICTVÍ *Ruřar*

Veškeré zednické práce

Velká 38
753 01 Hranice III - Velká
Tel.: 737 374 633



ZÁMEČNICKÉ A KOVÁŘSKÉ PRÁCE

František Hapala

Velká 139, 753 01 Hranice



KOREK

AUTODOPRAVA & ZEMNÍ PRÁCE

**KAMIONOVÁ A NÁKLADNÍ AUTODOPRAVA
VEŠKERÉ ZEMNÍ PRÁCE**

Milan JAKEŠ

Velká 8

753 01 Hranice

Mob: +420 737 974 780

E-mail: autodoprava-zemnipracekorek@seznam.cz





**KLEMPÍŘSKÉ
A POKRÝVAČSKÉ PRÁCE**

tel: 731 158 253

Radim Kandler

***malířství, lakýrnictví
a natěračství***

Zdeněk FILÁK

Jaselská 1841, 753 01 Hranice

Tel.: 775 252 730



KANDLER
VODA - TOPENÍ - PLYN

- koupelny
- kotelny
- topení
- podlah. vytápění
- vodovody
- plynovody
- kanalizace

Jaroslav KANDLER

Velká 4, 753 01 Hranice III
Mob: 603 873 545



Autocentr Servis TDG, s.r.o.



733 260 260 LINKA NONSTOP

Servis, asistence a opravy automobilů

**AUTOSERVIS • AUTOPŮJČOVNA • PNEUSERVIS • ODTAHOVÁ SLUŽBA
KAROSÁRNA • SERVIS BRZD • SERVIS PODVOZKU • SERVISNÍ PROHLÍDKY
OPRAVY KLIMATIZACÍ • VÝMĚNA ČELNÍCH SKEL
ŠIROKÁ NABÍDKA PNEUMATIK • PRODEJ ND
OPRAVY PLASTŮ • POJISTNÉ UDÁLOSTI
ZNALECKÁ ČINNOST: OCEŇOVÁNÍ, STAV A OPRAVY MOT. VOZIDEL**

Velká 84, 753 01 HRANICE III, Czech Republic

e-mail: tdg@volny.cz

www.autocentr-servis-tdg.cz

☎ 581 605 390

GOOD YEAR

MICHELIN

Kleber

Baum

Continental



DUNLOP

PIRELLI

SEMPERIT

MATADOR

Petr ČÍHALA

Velká 73, 753 01 Hranice III

Mob: 736 286 717

KAMENICKÉ PRÁCE

SEKÁNÍ, ZLACENÍ, STŘÍBŘENÍ, BARVENÍ PÍSMO
A JINÉ KAMENICKÉ PRÁCE



polepy / velkoplošný tisk / katalogy

potisk vlajek / vizitky / tiskoviny

PVC samolepky / potisk textilu a

reklamních předmětů / výroba razítek / kopírování

kroužková vazba

laminování

tonery & cartridge



Jiráskova 370, 753 01 Hranice • e-mail: reklama@grapp.cz

Kompletní sortiment našich služeb naleznete na **www.grapp.cz**

CHLADÍRENSKÝ SERVIS



SERVIS - PRODEJ - MONTÁŽ - REVIZE



CHLADNIČEK * MRAZNIČEK * KLIMATIZACE



CHLADÍCÍ TECHNIKY



Zdeněk HLAVINKA

Prodejna - Dílna - Byt

Velká 155

Hranice III 753 01

tel./fax: 581 613 630

mobil: 603 521 614

e-mail: hlavinka.servis@volny.cz

Hostinec na Rozcestí



Velká 57, 753 01 Hranice

KRONIKY OBCE VELKÉ

Redakce: Jiří J. K. Nebeský
Fotografie ze sbírky Bohumíra Cveka
Fotografie na přebalu: Jiří Andrásek

Vydalo Město Hranice
Pernštejnské náměstí 1
CZ – 753 01 Hranice
www.mesto-hranice.cz

Vydání první
Velká 2010
Náklad: 500 výtisků
Písmo: Georgia

Realizace:
www.tichy-typ.cz